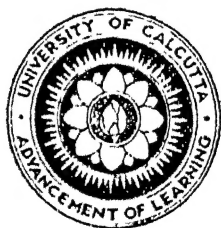

[illegible][illegible]

॥ भोटप्रकाशः ॥
BHOTĀ-PRAKĀŚA
A TIBETAN CHRESTOMATHY

WITH INTRODUCTION, SKELETON
GRAMMAR, NOTES, TEXTS
AND VOCABULARIES

By
VIDIUSHEKHARA BHATTACHARYA
ASUTOSH PROFESSOR OF SANSKRIT, UNIVERSITY OF CALCUTTA

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA

1939

Printed by
J. C. Sarkhel at the
CALCUTTA ORIENTAL PRESS Ltd.
9, Panchanan Ghose Lane
CALCUTTA

TO
THE MEMORY OF
SIR ASUTOSH MOOKERJEE
WHO MADE HIS ALMA MATER
GREAT AMONG THE SEATS OF LEARNING
AND AMONG OTHER THINGS
INAUGURATED TIBETAN STUDIES
IN OUR UNIVERSITY

CONTENTS

	Pages
SPECIMEN OF A TIBETAN XYLOGRAPH ...	Frontispiece
PREFACE	ix
INTRODUCTION	xxix
ABBREVIATIONS	xxxvii
A SKELETON GRAMMAR OF THE TIBETAN LANGUAGE ...	xxxix

Part I

TEXTS :		3-217
I. Prajñādaṇḍa	3-32	
II. Nāgānanda	33-70	
III. Udānavarga	71-82	
IV. Buddhacarita	83-113	
V. Lalitavistara	114-136	
VI. Bodhisattvāvadānakalpalatā	137-151	
VII. Bhagavadgītā	152-154	
VIII. Nyāyabindu	154-159	
IX. Nyāyabinduṭīkā	160-166	
X. Catuḥśataka	166-175	
XI. Mūlamadhyamakakārikā	176-182	
XII. Kāśyapaparivarta	183-191	
XIII. Kāvyaḍarśa	192-198	
XIV. Rūpādītyakatha	199-217	

Part II

NOTES :	...	...	...	...	221-316
---------	-----	-----	-----	-----	---------

Part III

VOCABULARY :	...	...	...	319-568
I. Tibetan-Sanskrit	...	...	...	319-465
II. Sanskrit-Tibetan	...	...	...	466-566
III. Addenda	...	...	...	566-569
ADDITIONS AND CORRECTIONS	...	...	...	569-573
APPENDIX	...	...	...	575-578

PREFACE

Considering the contiguity of Bengal and Tibet and the close cultural connexion between this province of India and the latter country for a number of centuries, it is only fitting that Tibetan studies should first be undertaken in Calcutta and Bengal. The Hungarian scholar Csoma de Körös began the tradition of modern Tibetology in Calcutta over a hundred years ago. Sarat Chandra Das, the great Indian of modern times to revive Tibetan studies, worked in Calcutta. But Tibetan was rather neglected otherwise. Fortunately, however, Rabindranath Tagore felt its importance and arranged for it in his *Viśva-bhārati*, and here in the University of Calcutta it was Sir Asutosh Mukherjee who strongly realized its necessity and took steps making adequate arrangements for it. It was in his time that the large collection of Tibetan works including both the *Kanjur* and *Tanjur* was acquired for the University Library, and students were given special facilities for studying it, being placed under good teachers and occasionally being sent to Darjeeling for that purpose. His endeavours bore fruit. For, it was when he held the reins of the University that not only the *History of Indian Logic* of Mahāmahopādhyāya Pandit Satish Chandra Vidyabhushan, the materials of which were collected from a large number of works on logic in Tibetan, but also the following books were published from the University:

Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language* (1912); W. L. Campbell: *She-rab-Dong-bu* (ཤེས་རབ་སྟོང་བུ), 1919; and Lama Dawasamdup: *An English-Tibetan Dictionary*, 1919.

But as ill luck would have it, after the untimely death of Sir Asutosh in 1924 not much interest was felt in the University for Tibetan studies, and the whole collection of the Tibetan MSS. and xylographs was found deposited in an obscure corner of the Durbhanga Building, and there was hardly any one to take proper care of it.

In 1935, however, Dr. Syama Prasad Mookerjee, worthy son of the late Sir Asutosh, occupied the chair of the Vice-Chancellor of the University, and he keenly felt the deplorable condition, and revived the study of Tibetan instituted by his father making again new and better arrangements. Since then he has been taking proper care for and interest in it. It is to be hoped that this time this important subject will not be neglected in the University.

Some interest in Tibetan can now be noticed not only in a certain number of students of the University, but also among some scholars of the country, who are well familiar with Sanskrit and want to study Tibetan particularly with reference to Sanskrit texts. For such students is now required some suitable Chrestomathy. I do not know of any such Chrestomathy that can be suitable for the special

requirements of those who have studied Sanskrit and are interested in Tibetan as a repository of early Indian literature. The present volume has been prepared with a view to removing this want: to what extent it will serve the purpose, the author is not competent to say.

The Chrestomathy is divided into three parts: Part I contains lessons in Tibetan and Sanskrit; Part II consists of Notes; and Part III gives complete Vocabularies, (i) Tibetan-Sanskrit, and (ii) Sanskrit-Tibetan. The Introduction among other things gives a short description as to how Sanskrit literature along with Buddhism entered into Tibet, as well as a brief notice of Tibetan literature. A Skeleton Grammar of the language has also been added to the Introduction. In an Appendix a short bibliography has been given to help further study.

The texts occurring in the present Chrestomathy, as enumerated below, will show that they represent a variety of Tibetan literature, religious and secular, including passages from *sūtras* and *śāstras*.

All of them are in classical Tibetan excepting one, viz. *Rūpā-ditya-kathā*, which has been included as a specimen of modern Tibetan.

I. *Prajñādaṇḍa*, Ścs.rab.sdoñ.bu (ཤེས་རབ་སྒྲིང་བུ), attributed to Nāgārjuna. Tibetan text ed. S a r a t C h a n d r a D a s, Darjeeling, 1896; and with an English translation by W. L. C a m p b e l l, Calcutta, 1919.

II. *Nāgānanda nāma Nāṭaka*, Klu.kun.tu.dgaḥ.baḥi.žes.

bya.baḥi.zlos.gar (ཁུ་ཀུན་དྲ་དགའ་བའི་ཞེས་བྱ་བའི་རྣོས་གར་) of Ś r i-
h a r ṣ a. Sanskrit text, Trivandrum Sanskrit Series, 19; Tibetan
text, Tanjur, Mdo. XCII; Cordier, III, p. 419.

III. *Udānavarga*, Ched.du.brjod.paḥi tshogs (ཆེད་དུ་བརྗོད་བའི་
ཆོགས་). Sanskrit Text ed. Louis de la Vallée Poussin,
JRAS, 1912; Tibetan text. ed. Hermann Beckh, Berlin,
1911.

IV. *Buddhacarita nāma Mahākāvya*, Saṅs. rgyas.kyi.spyod.pa.
žes.bya.baḥi. sñan.nag.pa.chen.po (སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་
སྤྱན་དག་པ་ཆེན་པོ་) of A ś v a g h o ṣ a. Sanskrit text ed. E. B.
C o w e l l, Oxford, 1893, and E. H. J o h n s t o n, Punjab
University, 1936. Tibetan text, under the name of *Das Leben des*
Buddha, ed. Friedrich Weller, Leipzig, 1926.

V. *Lalitavistara*, Rgya.cher.rol.pa (རྒྱ་ཆེར་རོལ་པ་). Sanskrit
Text ed. L e f m a n, Halle, 1902 and 1908; Tibetan Text ed. Ph.
É d. F o u c a u x, Paris, 1847.

VI. *Bodhisattvāvadānakalpalatā*, Byaṅ.chub.sems.dpahī.rtogs.
brjod.dpag.bsam.gyi.hkhri.śiñ (བྱང་ཆུབ་སེམས་དབའི་རྟོགས་བརྗོད་དབག་
བསམ་གྱི་འཁྲི་ཤིང་) of K e ṣ e m e n d r a. Both the texts, Sanskrit
and Tibetan, ed. S a r a t C h a n d r a D a s, Bibliotheca Indica.

VII. *Bhagavadgītā*, Bcam.ltan.hdas.kyi.glu.dbyaṅs (བཙེས་ལྷན་

འདས་ཀྱི་ཐུ་དབྱངས་). The Sanskrit Text in the *Mahābhārata* is well-known. As regards the Tibetan Text, in *Tanjur*, Bstod.tshogs (བསྟོན་ཚོགས་), K, fols. 1—5b.3 (C o r d i e r, III. p. 1) there is a small work, *Viśeṣastava*, Khyad.par.du.hphags.paḥi.bstod.pa (བྱེད་པར་དུ་འབགས་པའི་བསྟོན་པ) of Ācārya Udbhaṭa Siddhasvāmin, as well as its commentary, *Viśeṣastavaṭikā*, Khyad.par.du.hphags.paḥi. bstod.paḥi. rgya.cher.bśad.pa (བྱེད་པར་དུ་འབགས་པའི་བསྟོན་པའི་སྐྱེར་ཆེར་བཤད་པ) in the same volume, fols. 5b.3—48a.8, by Ācārya Prajñāvarman of Bengal. The former was translated into Tibetan by Upādhyāya Sarvajñadeva and the latter by Upādhyāya Paṇḍita Janārdana, both of India. The ślokas of the *Bhagavadgītā* given here are quoted in his commentary by Prajñāvarman in the course of explaining a passage in the *Viśeṣastava*. These ślokas are 27-32 of the first chapter of the *Bhagavadgītā*. C o s m a has also quoted them in his Grammar, p. 167.

VIII and IX. *Nyāyabindu nāma Prakaraṇa*, Rigs.paḥi. thigs. pa. žes.byā.baḥi. rab.tu.byed.pa (རིགས་པའི་གྲིགས་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་རབ་དུ་བྱེད་པ) of Dharmakīrti, and *Nyāyabinduṭīkā*, Rigs.paḥi. thigs.paḥi.rgya.cher.hḡrel (རིགས་པའི་གྲིགས་པའི་སྐྱེར་ཆེར་འགྲེལ) of Dharmatrāta. Both Sanskrit and Tibetan Texts ed. Th. Stcherbatsky, Bibliotheca Buddhica.

X. *Catuhśataka*, Bži.brgya.pa (བཞི་བརྒྱ་པ) of Āryadeva. Both the Sanskrit and Tibetan Texts ed. Vidhushekhara Bhattacharya, Visvabharati Series, 1931.

XI. *Mūlamadhyamakakārikā*, Dbu.ma.rtsa.baḥi.tshig.leḥur. byas.pa (དབུ་མ་རྩ་བཞི་ཚིག་ལེན་ཀྱི་སྒྲུ་པ) of Nāgārjuna. Both Sanskrit and Tibetan texts ed. Louis de La Vallée Poussin, Bibliotheca Buddhica, IV.

XII. *Āryakāśyapaparivarta nāma Mahāyānasūtra*, Hphags.pa. ḥod.sruṅ.gi. leḥu. žes.byā.ba. theg.pa.chen.paḥi.mdo (འཕགས་པ་འོད་སྤང་གི་ལེན་ཞེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་མདོ). Both the Texts, Sanskrit and Tibetan, along with the Chinese versions ed. Baron A. Von Staël-Holstein, Sanghai, 1926.

XIII. *Kāvyādarśa*, Sñan.nag.me.loṅ (སྒྲུབ་པ་སེང་ལོང) of Daṇḍīn. Both the Texts, Sanskrit and Tibetan are taken from the xylograph of *Tanjur* of the Narthang edition belonging to the University of Calcutta. See Cordier, III, p. 465.

XIV. *Rūpādityakathā* Gzugs.kyi.ñi.maḥi. rnam.thar (གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར). This is the short title of the work, the full one being *Munikan'yārūpādityakathā*, Drañ.sroṅ.bu.mo.gzugs.kyi.ñi.maḥi. rnam.thar (བློ་སྤོང་བུ་མོ་གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར). This Sanskrit name is nowhere found, but translated by the present author from the Tibetan. The Tibetan text is by Lo.tsā.ba Vairocana

and Ś e ḥ u Lo.tsā.ba. It is said by them that the work was translated from the Indian language. Whether it is Sanskrit is not ascertained. The Tibetan text is published from the Mani Press, Kalimpong.

With regard to the Sanskrit rendering of the *Rūpādityakathā* it is to be noted that it is rather free and only tentative. Therefore its correctness must in no way be considered to be the same as that of the other Sanskrit texts in the book. The only purpose of this Sanskrit rendering is to help the students in understanding the Tibetan text, so far as possible, through Sanskrit. It will, therefore, not be always safe to utilize the Sanskrit words of the *Rūpādityakathā* in the Vocabulary for any lexicographical work.

The texts in the Chrestomathy are arranged in three different ways. In Text I, *Prajñādaṇḍa*, the Tibetan is given in the native character with a Roman transliteration and the Sanskrit equivalents below.

In text II, *Nāgānanda*, in the first line there are the Tibetan words in Tibetan script and the second line contains their Sanskrit equivalents, the connexion between the Tibetan and the components of compound words in Sanskrit being indicated by superscribed *a, b, c, d*, etc.

In texts from III, *Udānavarga*, to XIV, *Rūpādityakathā*, in both, Tibetan and Sanskrit, the corresponding words are indicated by figures, 1, 2, 3, 4, etc.

Where there is any difference between the words of the two texts, an asterisk is put to indicate it.

The *Prajñādaṇḍa* is an anthology of verses from different Sanskrit works. The sources of the verses are shown in the Notes.

In the case of the following texts in the book the figures put at the end of passages refer to the chapters, etc., as the case may be, of the original works described above: *Prajñādaṇḍa*, *Udānavarga*, *Catuhśataka*, and *Āryakāśyapaparivarta* (here the numbers are in brackets), etc. For instance, on page 1, the figure 105 refers to the verse of that number in the *Prajñādaṇḍa* of the edition referred to above.

In the Tibetan text of the *Lalitavistara* the figures put in brackets refer to the pages and lines of the edition alluded to.

As has already been said, this Chrestomathy is mainly intended for students knowing Sanskrit, but it is hoped that others may also find it useful.

The author knows more than anybody else the large number of shortcomings and mistakes that have crept in the book owing to various causes not excepting his own ignorance and inadvertance. Yet, he may hope that it will serve to some extent the purpose for which it is written. And if it does so, he will deem his labour amply rewarded.

I cannot conclude the preface without offering my sincere thanks to . L a m a L o b z a n g M i n g y u r D o r j e, Tibetan

Instructor in our University for the help he has kindly given me in my work. I have to thank also my pupils, S_j. Durgadas Mookerji, M.A., S_j. Anukul Chandra Banerji, M.A., and S_j. Ajit Ranjan Bhattacharya, M.A., for what they have kindly done for me.

I am also very thankful to my esteemed friend, Dr. Suniti Kumar Chatterji, M.A. (Calcutta), D.Lit. (London), Khaira Professor of Indian Linguistics in the University, for helping me variously in my endeavour.

Lastly I am very glad to express my deep sense of gratitude to Dr. Syama Prasad Mookerjee, M.A., B.L., D.Litt., Barrister-at-Law, M.L.A., ex-Vice-Chancellor, and President, Council of Post-Graduate Teaching in Arts, Calcutta University, through whose enthusiastic interest alone this volume was conceived and it has been possible for it to see the light of day.

VIDHUSHEKHARA BHATTACHARYA

UNIVERSITY OF CALCUTTA,

April, 1939.

INTRODUCTION

Tibet had early relations with Central Asia and China, and both of them contributed something to her peculiar civilization. But the greatest contribution she received was from India, specially with regard to her religion, literature, and art.

As it has happened in some of other countries which adopted Buddhism as the national religion, the scholars of Tibet sought to connect the early history of their land and people with their holy land India. The Tibetans of the 7th century first wrote down their language with Indian characters, but by that time they had either lost their traditional historical lore, or their scholars were not interested in them feeling a natural sentimental regard for an Indian connexion. Different authorities among them held different views about the origin of the Tibetan ruling house and its Indian affiliation. It is said that their ancestor was the fifth descendant of *Prasenajit* of *Kośala*; or of king *Bimbisāra* of *Magadha*; or a descendant of *Udayana*, the king of *Vatsa*; or he belonged to the *Licchavis* of *Vaiśālī*.

In 629 A.D. king *Naradeva* (*Miñi. lha*, མིན་ལྷ་), regarded as the thirty-second in the line in the Indian royal family which was established in Tibet, ascended the throne. Subsequently he was better known by the name of *Sron. btsan. sgampo* (རྩོང་བཙན་སྐམ་པོ་) owing to his meritorious actions, as we shall see presently. He had two wives, one *Thi. btsun*, the daughter

of king Aṃśuvarman of Nepal, and the other Oñ.c o , the daughter of the Chinese emperor Señ.ge.btsan.po (T a i - t s u n g), as the Tibetan tradition declares. Both the princesses were very pious, and it was by their persuasion that the king felt the necessity of introducing Buddhism into his country.

Among his ministers Thonmi (or. Thumi as in some records) Sambhoṭa¹, the son of Anu, was distinguished for his aptitude and attainments. He was sent by the king with sixteen companions to Āryadeśa, i.e. India, and studied in Magadha the arts both of the Brāhmaṇas and of the Buddhists under Devavītsimha, the Brāhmaṇa Lipikāra, and others.

It is very interesting to note the remarkable coincidence that about this time the well-known Chinese pilgrim, Y u a n - C h u a n g also studied Sanskrit in the University of Nālandā in Magadha, having come here under the auspices of the emperor T a i - t s u n g , the father-in-law of king S r o ñ . b t s a n . s g a m . p o .

After a long period of study Thonmi Sambhoṭa came back to his country in about 647 A.D. At that time there was no writing in Tibet and he adapted the Indian alphabet to the Tibetan language. He himself says in one of his works² that he

---

1 'Thon.mi is the name of the tribe he belonged to, and Sambhoṭa means the good Bhoṭa (Tibetan),' he was so called by his Indian teachers.

2 *Si tuhi.sum.brta*gs (མི་དྲུག་གི་སྐད་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲུབ་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲུབ་) ed. Sarat Chandra Das in his *Introduction to the Grammar of the Tibetan Language*, Darjeeling, 1915, p. 1.

adapted the alphabet after the model of Nāgarī letters (*nā.ga.raḥi.yi*
er. dpe.byas, ནྟ་ག་རའི་ཡི་གེ་དཔེ་བྱས་).

But from the same Tibetan source¹ we also know that in the time of Thonmi Samboṭa there was no alphabet in Tibet and he was sent to Kashmir to study it (Sam.bho.ṭa. ha. cher. yi.ge. slob.tu.btañ, སམ་བློ་ཏ་ ཁ་ཅེར་ ཡི་གེ་སློབ་དུ་བཏང་). There he having done so under Ācārya Devaṅirasiṃha (Lha. ṭg.paḥi.señ.ge, ལྷ་ཤེ་རིག་བའི་སང་གོ) returned to his own country and made a script of thirty consonants and four vowels. He made it similar in form to that of Kashmir (dbyibs.kha.chehi.yi.ge.dañ.bstun.nas, འབྲིབ་ས་ཁ་ཅེའི་ ཡི་གེ་དང་བསྟན་ནས་). That the form of the alphabet was so to resemble the Kashmirian (Śāradā) characters is found also in the *History of Buddhism* (Chos.hbyuñ, ཆོས་འབྱུང་) of B u . s t o n translated by Obermiller, Part II, p. 183.

That the Tibetan characters have the Indian origin is quite clear, but the above two views from the same Tibetan sources naturally give rise to different theories as found in modern researches. Some (Jäschke with others) say that the Tibetan alphabet was adopted from the Lañtshā form of Indian letters. Lañtshā is a pointed variety of the Devanāgarī alphabet used by the Buddhists

¹ *Pad dkar.chos.hbyuñ* (བད་དཀར་ཆོས་འབྱུང་), fol. 98, Bhutan edition, as quoted in the *Journal of Urusvati Himalayan Research Institute*, Vol. II, p. 165.

in India (Nepal) and Tibet in writing Sanskrit.¹ But as it was not invented or used before the eleventh century A.D., Thonmi Sambhota could not adopt his alphabet from it. According to Vogel the origin of the Tibetan alphabet is North-Western Gupta.² Hoernle says³ that the Tibetan letters are derived from the alphabet of Indian origin used in Khotan, and Thonmi Sambhota made its acquaintance in Kashmir. Satish Chandra Vidyabhushan is of opinion that there is a considerable difference between the printed and cursive forms of Tibetan alphabet, and so it is possible that they have different origins, and that the former came from Bengal and the latter from Khotan.⁴ The question is, however, not yet settled satisfactorily.

Besides the printed form of the alphabet there is a great variety of letters used among the Tibetans. Csoma has given specimens at the end of his grammar to which the reader is referred.

Now having formed the alphabet Sambhota, as recorded in the Tibetan accounts, composed eight works on writing and grammar which the king himself studied for four years. In this time such works as the *Kāraṇḍavyūha*, the *Ratnameghasūtra*, etc. were

1 For a specimen see Csoma's Grammar, Syllabic Scheme, pp. 38 ff.

2 Jäschke's *Tibetan Grammar* with Addenda by A. H. Francke. p. 104; *Epigraphia Indica*, Vol XI, pp. 266. See also Laufer: *JIOS*, 1918, pp. 34 ff.

3 *Manuscript Remains in Eastern Turkestan*, 1916, pp. xxii ff.

4 *Sir Asutosh Mookerjee Silver Jubilee Volumes*, Vol. III, *Orientalia*, Part II, pp. 110 ff.

translated into Tibetan, and these helped the king very much in both converting to Buddhism his subjects who had been disregarding his royal power and ruling over them very righteously. This was the origin of his name *S r o ñ . b t s a n . s g a m . p o*, literally 'straightforward, strict, profound.' He commanded such great respect of his people that they regarded him as the incarnation of Avalokiteśvara.

In his time *S a m b h o ṭ a*, his pupil *D h a r m a k o ś a*, the Brāhmaṇa *Ś a ñ k a r a*, the Chinese teacher *H v a . s a n*, the Nepalese teacher *Ś ī l a m a ñ j u*, etc. translated and edited a certain number of canonical works.

The translation work started during the reign of *S r o ñ . b t s a n . s g a m . p o* went on steadily for centuries till about the end of the 17th century A.D., and the result was that thousands of Sanskrit works mostly on Buddhism or on subjects connected with it were made accessible in Tibetan. There were made definite rules for translation, as in the case of Chinese translation, and in no case these rules were to be violated. And the translations were to be so made that it was possible for every one to study them. How accurate, faithful, and literal these translations are may be examined by the reader himself by turning over a few pages of the present book. Experience shows that when a large number of MSS. do not help us in settling a reading of a Sanskrit text we can do so very satisfactorily with the help afforded by its Tibetan translation whenever that is available.

Speaking generally, in translating a Sanskrit text there were engaged two persons, one Indian called *paṇḍita* and the other Tibetan known by the name *Lo.tshā* or *Lo.tshā.ba* meaning 'translator' or 'interpreter.' In abbreviation they are jointly called *Lo.Paṇ*, *Lo* for *Lo.tshā.ba.* and *paṇ* for *paṇḍita*. Each translation is thus the joint production of two persons.

The translators were anxious to give an exact word-for-word equivalent of the Sanskrit, and there is nowhere else in the history of translations such absolute faithfulness to the text. It has been suggested that this faithfulness was arrived at by sacrificing the spirit of the Tibetan language, because a modern Tibetan often finds it difficult to understand them. But we see from the translations that the syntax of Tibetan, so different from that of Sanskrit, has never been sacrificed; mistakes there are plentiful, but there cannot be any doubt that these translations were read and understood by Tibetans when they were made, otherwise the very purpose of having this huge literature of translations would be useless. Modern Tibetan through both phonetic change or decay and new grammatical devices has become quite a new language from Classical Tibetan, and consequently the latter is as unintelligible to an average Tibetan person as Old English is to a present-day Englishman.

Tibetan translations were made not only of Buddhist religious, philosophical, or such works, but also of non-Buddhist as well as of works on secular subjects. We have the translations of many *kāvya*s including *Meghadūta* of Kālidāsa. In poetics there is

the *Kāvyaḍarśa* of Daṇḍin, and in metrics such books as the *Chandoratnākara* of Ratnākara, and the *Vṛttamālāṣṭuti* of Jñānaśrimitra are translated. Similarly there are translations of many Sanskrit grammars, for instance, *Pāṇinisūtra*, or the grammar of Pāṇini, the *Vṛtti* on it called the *Prakriyākaumudī* of Rāmacandra, the *Cāndravākaṛaṇa* of Candragomin, the *Kalāpa*¹ of Śarvavarman, and the *Sārasvata*

1 As regards the origin of this grammar there is an old tradition as in the case of that of Pāṇini. It is thus given by a commentator, the author of the *Pañji*:

राजा कश्चिन्महिष्या सह सलिलगतः खेलयन्पाणितोयेः

सिञ्च'स्तां व्याहृतोऽसावतिसलिलतया मोदकं देहि देव ।

मूर्खत्वात्तत्र बुद्ध्वा खरघटितपदं मोदकस्तेन दत्तो

राज्ञी प्राज्ञी ततः सा नृपतिमपि पतिं मूर्खमेनं जगर्ह ॥

It says that there were a king and a queen. Once they were, when taking bath, playing throwing water to each other. The queen did not like so much water and requested the king not to throw water to her saying *modakam dehi deva* 'O lord, don't give water.' But the king being a blockhead misunderstood it and gave her sweets. Here *modakam dehi* may give two meanings: (i) 'Don't give water' which the queen intended to express, and (ii) 'give sweets' as the king understood. Certainly the king should have taken here the first sense, but owing to his stupidity he took the second and was rebuked by the queen who was very learned. The grammar was then written for the king, so that by reading it he might become wise.

It is said that this king was *Sātavāhana* (or *Śālivāhana*). This story is referred to by *Bu-ston* in his *History of Buddhism*, Eng. tr. by Obermiller, Part II, pp. 167-8. He says that the king was *Udayana*, but in Tibetan the name of the king is *Bde. spyod* (བདེ་སྟོན་) which may support only the first part of

of *Anubhūtiśvarūpācārya*. Besides, there are other grammatical works translated into Tibetan. Among the large number of other Sanskrit works rendered into Tibetan it is very interesting to note the following: In *Nīti* such works as the *Āryakośa* of *Ravigupta*, the *Subhāṣitaratnakadaṇḍa*¹ of *Āryaśūra*; in Lexicography the *Amarakośa*, its *ṭikā* *Kāmadhenu* of *Subhūticandra*, the *Muktāvali* otherwise known as the *Viśvalocana Abhidhānaśāstra* of *Śrīdharaśena*; in *Āyurveda* 'medicine' *Aṣṭāṅgabṛdaya* of *Vāgbhaṭa* as well as its commentary, *Brahmaveda Sāraṅga-* (for *Śāraṅga-*) *dharacaraka* of *Sarvāhitamitradaṭṭa*, and *Aśvāyurvedasambhitā* of *Śālihotra*; in *Śilpāśāstra* we have *Citralakṣaṇa* of *Nagana-jit*, *Pratimāmāṇalakṣaṇa* of *Ātreya*; and in *Dhātuvāda* or *Rasāyana* there are such works as the *Sarveśvararasāyana* of *Īśvara*. There are translations of works also on such subjects as *Sāmudrika*, for instance, *Sāmudrikavyaṅjanavarṇana* of an unknown author; on *Svarodaya* one finds *Svarodayārthasaṃgraha*, etc.

The translations are arranged into two large divisions according to two classes of writings, *sūtras* and *śāstras*. While *sūtras* are said to have been the utterances of the Buddhas themselves, *śāstras* are written by subsequent teachers by way of interpretation of the former. The division in which those *sūtras* are collected is popularly known as *Sātavāhana*, and in no way *Udayana* for which we have heard byed (བཅོམ་བྱེད་).

¹ An edition of it is under preparation in our University.

larly called or pronounced *Kanjur*, properly *Bkaḥ.ḥgyur* (བཀའ་འགྱུར) The word *bkaḥ* (བཀའ) means *śāsana*, *ājñā* 'order, command', and *ḥgyur* (*ḥgyur.ba*, འགྱུར་བ) √ *bbū* 'to be' 'to become.' Thus the two words combined literally means 'that which is or has become the command (of the Buddhas).' It is generally interpreted as the instructions and precepts of the Buddhas, or more popularly, the translation of the commandments of the Buddhas.

The other division in which *śāstras* are collected is popularly called or pronounced *Tanjur*, properly *Bstan.ḥgyur* (བསྟན་འགྱུར). The word *bstan* generally means 'doctrinal teaching in general' or 'a system of doctrines.' Thus *Bstan.ḥgyur* literally means 'that which is or has become the doctrine (of the Buddhas).'

These two collections are often briefly called *Bkaḥ.bstan* (བཀའ་བསྟན), *Śāsana-śāstra*, and the words *Gsuñ.rab* (གསུང་རབ), *pravacana*, and *Bstan.bcos* (བསྟན་བཅོས), *śāstra*, are also used to imply them together.

Thus while the *Kanjur* contains the words of the Buddhas, as the *Vinayavastu* (Hdul.ba.gṣi, འདུལ་བ་གཞི), the *Vinayavibhaṅga* (Hdul.ba.rnam.par.ḥbyed.pa, འདུལ་བ་རྣམ་པར་འབྱེད་བ) with different *Prañjāpāramitās* (Śes.rab.kyi.pha.rol.tu.phyin.pa, ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རིམ་ཏུ་བྱེད་བ), etc. etc., the *Tanjur* consists of the works of

teachers such as N ā g ā r j u n a , Ā r y a d e v a , A s a ṅ g a , V a s u b a n d h u , D i ṇ ṇ ā g a , D h a r m a k ī r t i , etc. etc.

The *Kanjur* is divided into seven parts, viz. 1. *Vinaya* (Hdul.ba, འདུལ་བ་), 2. *Prajñāpāramitā* (Śes.rab.kyi.pha.rol.tu.phyin.pa, ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་), 3. *Buddhāvataṃśaka* (Saiis.rgyas.phal.po.che, སངས་བྱུས་པལ་པོ་ཆེ་), 4. *Ratnakūṭa* (Dkon.mchog.brtsegs.pa, དཀོན་མཆོག་བརྟེན་པ་), 5. *Sūtra* (Mdo, བརྟོག་པ་ or Mdo.sde, བརྟོག་པེ་), 6. *Nirvāṇa* (Mya.nian.las.h̄das.pa, ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་འདས་པ་), and 7. *Tantra* (Rgyud, རྒྱུད་). Each of these parts contains a number of volumes there being a total of 108. But this number varies according to different editions as 100, 102 and 104. These volumes again contain a number of works.

The *Tanjur* is mainly divided into two parts: *Tantra* (Rgyud, རྒྱུད་) and *Sūtra* (Mdo, བརྟོག་པ་) consisting of 225 volumes in all, the former 88 and the latter 137.

These two grand collections contain not less than 4566 works, the *Kanjur* 1108, and the *Tanjur* 3458, some of them being mere small tracts only of a few lines.

It is to be noted that all the works contained herein are not the translations from Sanskrit, for we have some translations also from Apabhraṃśa and Chinese as well.

These Tibetan works, xylographs as they are called, are printed

from wooden blocks, in some places in Tibet, such as Sde.dge, popularly pronounced Derge, a remote eastern district, Snar. than popularly called Narthang, a village and monastery about six miles to the south-west of Tashilhunpo, etc. and in Peking.

It is not very easy to get these xylographs. A complete set of the *Kanjur* or the *Tanjur* or of both of them will be found in the following places in our country: the Visvabharati in Santiniketan, Bengal; the University of Calcutta; the Vaṅgiya Sāhityapariṣad, Calcutta; the Royal Asiatic Society of Bengal, Calcutta, the Bihar and Orissa Research Society, Patna; and the Theosophical Society, Adyar, Madras.

So far we have discussed a little the translations in Tibetan literature. But one must not understand from it that it consists of only translations which are included in the two great collections, *Kanjur* and *Tanjur*. For, besides the works referred to above, there is a great variety of original books in Tibetan under such titles as the following: 1. Lo.rgyus (ལོ་རྒྱུས་), *Vṛttānta* 'annals,' 'history.' 2. Gtam.rgyud (གཏམ་རྒྱུད་), *Ākhyāna* 'legend, oral tradition, traditional history.' 3. Chos.bbyun (ཆོས་འབྱུང་), *Dharmodbhava* 'the origin (and growth) of the *dharma* (Buddhism).'1 4. Rtogs.brjod (རྟོགས་བརྗེད་), *Avadāna* 'biographical notices describing heroic or

---

1 The histories of Buddhism by Bu.ston, Tāranātha, etc. belong to this class and consequently called *Chos.bbyun*.

glorious achievements.' 5. Rnam.thar (རྣམ་ཐར་), *Vimokṣa*, literally 'emancipation or liberty', but used in the sense of 'legendary tales.' 6. Deb.ther (དེབ་ཐེར་), or Deb.gter (དེབ་གཏེར་), *Lekha* 'records, documents.' 7. Deb.ther sñon.pa (དེབ་ཐེར་སྟོན་པ་), *Purvalekha*, 'ancient records.' 8. Yig.gžun (ཡིག་གཞུང་), *Purāvṛttākhyāna* 'chronicle.' 9. Rgyal.rabs (རྒྱལ་རབས་) *Rājavamśa*, 'royal pedigree.' 10. Rgyal.rabs.dpags.bsam.ljon.śin (རྒྱལ་རབས་དཔལ་གཙམ་ལྷོན་ཤིང་) *Rājavamśakalpadruma*, etc. etc.

Barring pure Tibetan epic, and legendary tales, as for example, in the Gesar Saga (གེ་སར་གྱི་སྐུང་), some poems and lyrics, the literature of Tibetan is almost entirely of Indian origin, its works on different branches mostly being faithful translations from Sanskrit (and in some cases Prakrit, Apabhramśa and Old Bengali) originals taken from Bengal, Magadha, Central Asia, Kashmir, and Nepal, beginning from the middle of the seventh century A.D. A large number of these books was again translated into Mongol, Manchu, and Chinese languages mostly from Tibetan. Thus the Tibetan language became in Central Asia, Mongolia and Manchuria the language of the learned and of religion, as Latin in Europe.

There are, as says Sarat Chandra Das, three periods of Tibetan literature. The first is from the middle of 7th century

A.D. to the end of the 14th. It is called the Classical Period. During this time the translations of Sanskrit works began and progressed very much. In 1205 the Mongol conqueror, Chingis Khan conquered Tibet, and in the same time (1203 A.D.) Bakhtyar Khalji with his Turki and other foreign Mohammedan troops plundered and destroyed the great Buddhist monasteries of Nālandā, Odantapurī and Vikramaśīlā in Magadha. Paṇḍit Śākyaśrī of Kashmīr witnessed this destruction and returned to Tibet in this time.

The second period began with the beginning of the 15th century and ended with the 17th century, introducing a new era in the literature of Tibet, and Buddhism received fresh impulses. During this period Tibetan scholars took largely to Chinese studies, and the great indigenous literature of the country was properly written down.

The third or last period began with the first quarter of the 18th century A.D. It is in this period that Tibetan became the sacred language of Higher Asia.

No one can begin Tibetan studies without knowing the name of the great Hungarian traveller and scholar, Alexander Csoma de Kőrös referred to above. He was born in Transylvania in April, 1784, and spent many years under the patronage of the British Government in Tibet in order to master the language of the country. It is he who instituted the scientific studies in Tibetan and is rightly called by Léon Feer as the founder of Tibetan studies (*Fondateur des études tibétaines*). He wrote a Tibetan

Grammar (1834) on which F o u c a u x has based his own grammar in French having copied the former throughout, as well as a Dictionary in 1838. Of the former S a r a t C h a n d r a D a s writes:¹ "The scholarship which that Hungarian traveller displayed in it, has not, in my humble opinion, been surpassed by any subsequent student of Tibetan." His papers on different subjects connected with Tibetan are to be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* and *Asiatic Researches* of the time. On the occasion of the one hundred and twenty-fifth anniversary of his birth his articles scattered in different volumes of the journal were collected and reprinted in a book under the title of *Tibetan Studies* by the Royal Asiatic Society of Bengal. He made an analysis of the *Kanjur* in the *Asiatic Researches*, Vol. XX, which was translated into French by L é o n F e e r with additional matters.

Besides the scholars mentioned above there are many others who have made valuable contribution to the study of Tibetan, for instance, J ä s c h k e , F r a n c k e , S c h i e f n e r , S c h m i d t . Among Indian scholars of Tibetan, we must mention the name of Rai S a r a t C h a n d r a D a s Bahadur for his varied contributions to Tibetan studies for which he will ever be remembered by a student of Tibetan. He was born in 1849 in the district of Chittagong, and appointed Head Master of the Tibetan Boarding School at Darjeeling in 1874. There he had the oppor-

---

¹ *An Introduction to the Grammar of the Tibetan Language*, Darjeeling, 1915, p. i.

tunity to study Tibetan. At the request of the Indian Government, he went four times to Tibet during 1878-1883. He was sent by the Government of India also to Peking to assist them in diplomatic matters connected with Tibet. His journeys to Tibet helped him much in various ways in enriching his knowledge of the language of the country. He wrote not only a great number of papers dealing with different subjects connected with Tibet, which will be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* of that time, but also many books on them. He edited many Tibetan works most interesting and important of them being *Bhadrakalpadrūma* (Dpag.bsm.ljon.bzan, དཔག་བསམ་ལྡན་བཟང) of Sum . p a . m k h a n . p o y e . ś e s . d p a l . h b y o r which is not a translation, but an independent book giving the history of Buddhism in India and the matters connected therewith. He edited also the celebrated work of K ṣ e m e n d r a of Kashmir, the *Bodhisattvāvadānakalpalatā* (Byan.chub.sems.dpañi.rtoggs.brjod.dpag.bsam.hkhri.śin, (བྱང་ཆུབ་སེམས་དབའི་རྟོགས་བརྗེད་དཔག་བསམ་ལཱི་ཤིང) in its both versions, Sanskrit and Tibetan. His most valuable work with regard to Tibetan studies is, however, the *Tibetan-English Dictionary* (1899) which is the best ever published, it has not yet been surpassed by any one. Subsequently it was revised (1902) by Graham Sandberg and A. William Heyde.

It may be noted here that a good number of Tibetan books

belonging to Sarat Chandra Das is now kept in the Tibetan Seminary of the University of Calcutta. There is a copy on Tibetan paper of the Tibetan version of the *Kāvyaṇḍarśa* prepared evidently by Sarat Chandra Das leaving some space under each of the Tibetan verses, perhaps for the original Sanskrit equivalents. It seems that he wanted to edit it, but could not do so.¹

In connection with the Tibetan scholars in India mention should be made also of Mahāmahopādhyāya Pandit Satiś Chandra Vidyabhūṣaṇ. His *History of Indian Logic* shows his deep scholarship in the language. For the Asiatic Society of Bengal he edited the following two books: The *Sragdharāstotra* with its two Tibetan versions; the *Amarakośa*, Sanskrit and Tibetan texts, as well as its commentary in Tibetan called *Kāmadhenu*. He prepared and edited also the *Bilingual Index to the Nyāyabindu* using the edition of both the versions, Sanskrit and Tibetan of that society. For the Asiatic Society of Bengal he edited also a part of the *Mahāvīyūtpatti* under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary*.

In conclusion, there is only one word to say. Reference has been made above to the Tibetan translations of Sanskrit works as well as to the indigenous literature of the country, from which, one can know, in the words of Csoṃa, "the manners, customs, opinions, knowledge, ignorance, superstition, hopes and fears

---

¹ It is now edited by Anukul Chandra Banerji and included in the publications of the University.

of a great part of Asia especially of India, in former ages.” As regards the translations, the Sanskrit originals of most of them have disappeared, perhaps for ever. Some of them may be discovered in the future in Nepal, Kashmir, Tibet, or Central Asia, but we cannot hope that they will all ever be found. The contents of these Sanskrit works are now preserved in translation in Tibetan as well as in Chinese and Mongolian. An Indian student desirous of knowing certain lost chapters in the history of literature and culture in his own country can in no way ignore or neglect these translations in Tibetan and other languages. He must bring back from those sources the treasure that has unfortunately been lost to him.

ABBREVIATIONS

BB	Bibliotheca Buddhica.
BC	Buddhacarita.
BG	Bhagavadgītā.
BI	Bibliotheca Indica.
BK	Bodhisattvāvadānakalpalatā.
CŚ	Catuḥśataka. But in the Notes on PD. it is for Cāṇakyaśataka ed. I s h v a r C h a n d r a S h a s t r i , Calcutta, 1935.
HU	Hitopadeśa.
IP	Indische Sprüche by B ü h l e r .
KA	Kāvyaḍarśa
KP	Kāśyapaparivarta.
LV	Lalitavistara.
MK	Mūlamadhyamakakārikā.
MB	Mahābhārata.
MT	Mahānirvāṇa Tantra.
MS	Manusmṛti.
NA	Nāgānanda.
NB	Nyāyabindu.
NBT	Nyāyabinduṭīkā.
PD	Prajñādaṇḍa.
PT	Pañcatantra.
RK	Rūpādityakathā.

SA	Subhāṣitāvalī ed. P e t e r s o n , Bombay, 1886.		
SD	S a r a t C h a n d r a D a s .		
Skt	Sanskrit.		
ŚP	Śārṅgadharapaddhati (=The Paddhati of Śārṅga dhara ed. P e t e r s o n , Bombay, 1888.		
SR	Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra, Nirṇayasāgara, 1929.		
UV	Udānavarga.		
Lit. or lit.	Literally		
Skt.	Sanskrit.		
Tib.	Tibetan.		
abl.	ablative.	ind.	indeclinable.
acc.	accusitive.	inst.	instrumental.
adj.	adjective.	inter.	interjection.
adv.	adverb.	n.	neuter.
cond.	conditional.	num.	number.
conj.	conjunction.	pcl.	particle.
dat.	dative.	pers.	person or personal
f.	feminine.	pf.	perfect.
fig.	figuratively.	pl.	participle.
gd.	gerund.	plu.	plural.
ft.	future.	pt. pl.	present participle.
hon.	honorific.	sing.	singular.
inf.	infinitive.	subst.	substantive.
imp.	imperative.	vb.	verb.

A Skeleton Grammar

of the
Tibetan Language

ALPHABET

1. The Tibetan alphabet comprises thirty-four letters, four vowels and ~~twenty~~ ^{thirty} consonants.

2. *Vowels.* The following are the vowels: (ཨ *a*), ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*. There are no long vowels in Classical Tibetan.

Though ཨ *a* is, in fact, a vowel, the Tibetan grammarians take it as a consonant, possibly owing to the fact that it is always inherent in a consonant and never used separately. We can look upon it as the vowel bearing base, and since the short *a* is inherent in the consonant letter as such there is no special mark for it even in connection with the base ཨ.

The four vowels when added to consonants assume the following special forms respectively :

ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*.

For example :

ཀ <i>ka</i>	ཀི <i>ki</i>	ཀུ <i>ku</i>	ཀེ <i>ke</i>	ཀོ <i>ko</i>
ཁ <i>kha</i>	ཁི <i>khi</i>	ཁུ <i>khu</i>	ཁེ <i>khe</i>	ཁོ <i>kho</i>

3. *Consonants.* The following are the consonants with the Nāgari characters with which they are connected :

ཀ	क	k	ཁ	ख	kh	ག	ग	g	ང	ङ	ṅ
ཅ	च	c	ཆ	छ	ch	ཇ	ज	j	ཉ	ञ	ṇ
ཏ	त	t	ཐ	थ	th	ད	द	d	ན	न	n
པ	प	p	ཕ	फ	ph	བ	ब	b	མ	म	m
ཅ	ts		ཆ	tsh		ཇ	dz				
ཉ	व	v	ཞ	ž		ཟ	z		འ	ḥ (or ')	
ཡ	य	y	ར	र	r	ལ	ल	l			
ཤ	श	ś	ས	स	s	ཨ	ह	h	མ	अ	a

ཡ y and ར r following a consonant have the signs ཡ and ར respectively ; e. g. ཡ ky, ཡ kr.

PRONUNCIATION

4. As regards pronunciation only a short note may be given. While ཅ c, ཆ ch, and ཇ j are pure palatals, as in Sanskrit, ཅ ts, ཆ tsh, and ཇ dz are palato-alveolar. ཞ ž is like j in *jadis* (= zādi, zhadi) 'formerly' in French, but with a tendency towards the sound of *sh* as in *shy*. འ ḥ (or') is now silent in Modern Tibetan, but in Classical Tibetan it had the sound of the glottal stop, like that heard in German when words begin with a vowel (in writing). It is the substitute

for *h* (ह) in many Indian languages and dialects, e.g. East Bengali ; cf. East Bengali हय, हाती (हय, हाती) *hay, hātī* = 'ay,' 'ātī' = 'is or are', and 'elephant' respectively.

5. The Tibetan language was, as has been said before, first reduced to writing in the seventh century A. D., and it may be presumed (and this is also the opinion of scholars) that the spelling adopted at that time represented the actual pronunciation of the language. But with the passing of centuries, phonetic decay brought in a change of pronunciation. The spelling was not changed as the pronunciation changed : orthography did not keep pace with phonetic development. The result is that at the present day Tibetan is written in a spelling which indicates the pronunciation of a thousand or twelve hundred years ago or more, and there is a vast discrepancy between the modern pronunciation and the unmodified ancient orthography which is current.¹ Letters have become silent, voiced sounds have become unvoiced, combinations of consonants have been assimilated or changed into quite different consonants. Thus དབུས *dbus* 'middle' is pronounced *bü* (*d, b* and *s* lost, *u* changed to *ü*) ; གདུང *gduñ* 'distress' is pronounced *duñ* (*g* silent) ; བོད *bod* 'Tibet' is pronounced *pö, phö* (*d* lost, *b* becomes unvoiced to *p*, and even aspirated to *ph*, loss of *d* compensated by change of *o* to *ö*) ; བཀྲ *bkra* 'variegated' is pronounced *ta* (*b* lost, *kr* changed to *t*) ; ཕྱགས *phyogs* 'the direction or quarter' is pronounced *chok* (*s* lost, *g* changed to *k*, *phy* assimilated to the palatal *ch* through the influence of the palatal semivowel *y*).

The result is that Tibetan words pronounced in the modern way would give us no clue to the spelling, and Tibetan pronounced as

¹ The same sort of thing has happened in other languages also ; e.g. in English we write *knight* (which indicates the pronunciation of the 14th century, *k-ni-kh-t*), but now pronounce it as *nait* ; so *enough* (old pronunciation *e-nukb*), now = *inaf* ; *plough* (= *pluk*) now = *plau*.

written will not be understood by a Modern Tibetan. The old pronunciation is better preserved in Kham or Eastern Tibet and it is most decayed in Central Tibet. For our purposes in this book, we are not concerned with the Modern Tibetan ; we are more interested in the written rather than the spoken word, and our written word is indicative of the spoken word when Sanskrit-Tibetan literary work was in full swing. We therefore ignore the modern pronunciation, and indicate by 'transliteration' the Tibetan orthography not by phonetic transcription.

Nevertheless, it is helpful to know how the transformation of the Classical Tibetan sound-system has taken place in Modern Tibetan. Therefore the main lines of it have been indicated below. Students may at the outset read Tibetan as written, and when dealing with Tibetan Lamas and others, they may gradually acquire the modern pronunciation.

6. *Silent Letters.* ར *r*, ལ *l* (with one exception, see below), and ས *s* preceding a consonant are silent ; e.g. རྟ *rk*, ལྟ *lk*, and སྟ *sk* are all pronounced ཟྟ *k*. But ལྟ *lha*, *deva* 'god', is pronounced as it is written.

7. The five letters, ག *g*, ད *d*, བ *b*, མ *m*, and ལ *h* when prefixed to initial or basic letters to form a word are silent ; e. g. གདུང *gduñ*, *tāpa* 'affliction' is pronounced དུང *duñ*.

¹ *Arrangement of the words with Prefix Letters in Dictionaries.*

These five letters (ག *g*, ད *d*, བ *b*, མ *m*, and ལ *h*) are called prefixes. Words the radical letters of which are preceded by them are to be found in Dictionaries not under those beginning with ག *g*, ད *d*, etc., but under those beginning with the radicals ; e.g. རྟོག *dkon*, *durlabha* 'rare', is to be found not under the words with ད *d* at the beginning, but under those radically beginning with རྟ *k*.

8. ལ following a consonant is silent ; e. g. ལྷ *klū*, *nāga* 'serpent' is pronounced ལྷ *lu* ; ལྷ་བ *zla.ba*, *candra* 'moon' is ལ་བ, *la.ba* ; but generally it is pronounced ལ་བ, *da.ba*.

9. *Modifications of Pronunciations.* (i) ལ *y* following ཐ *p*, ཐ ཐ *ph*, ཐ *b*, and ཐ *m* changes their pronunciations into those of *c*, *ch*, *c* or *j*, and *ny* respectively. When not an initial, ཐ *by* is pronounced as *j* ; but if prefixed by *d* it is pronounced as *y*. Sometimes the sound of *gy* changes into that of *j* ; e. g. ཐམས་ལྷན་པའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ *bstan.hgyur* is pronounced *tan.jur*.

(ii) When ར *r* follows, ཀ *k*, ཀ ཀ *kh*, ཀ *g*, ར *d*, ཐ *p*, ཐ ཐ *ph*, and ཐ *b* are pronounced as cerebrals, i. e. ཀ *kr* and ཐ *pr* as *ṭ* ; ཀ ཀ *kh* and ཐ ཐ *ph* as *ṭh*, and ཀ *gr*, ར *dr*, and ཐ *br* as *ḍ* : e. g. ཐཀྱ་བློ་བཟང་པོ་, *T a s h i L a m a*, lit. *Maṅgala-guru* is pronounced *ṭa*.

(iii) ལྷ *v* occurring only in a few words in Tibetan, of which the sign is ལྷ, joined to a consonant, is, in fact, silent, but its inherent ལྷ *a* is pronounced as a long one ; e. g. ལྷ་རྩ་ *rtsva*, *trṇa* 'grass' is pronounced as *tsā*.

(iv) Similarly sometimes at the end of a word ར ར (*'*) is silent, but its inherent ལྷ *a* is lengthened in pronunciation.

10. *Identical pronunciation of different sounds.* It is to be noted that according to the above rules a number of

different sounds has the same pronunciation : e. g. $\text{ࣳ} k$, $\text{ࣳ} ik$, $\text{ࣳ} lk$, $\text{ࣳ} sk$, $\text{ࣳ} dk$, $\text{ࣳ} bk$, $\text{ࣳ} bīk$, and $\text{ࣳ} bsk$ —all these are pronounced $\text{ࣳ} k$. Similarly all the following sounds are pronounced $\text{ࣳ} g$: $\text{ࣳ} rg$, $\text{ࣳ} lg$, $\text{ࣳ} sg$, $\text{ࣳ} dgah$, $\text{ࣳ} bgah$, $\text{ࣳ} brga$, $\text{ࣳ} bsga$, $\text{ࣳ} mgah$, $\text{ࣳ} hgah$.

THE SCHEME OF TRANSLITERATION OF THE SANSKRIT ALPHABET

11. The following is the scheme of transliteration of the Sanskrit alphabet:

Vowels

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
लृ	लृ	ए	ऐ	ओ	औ	अः	अः ।
लृ	लृ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ ।

Consonants

क	ख	ग	घ	ङ ।	च	छ	ज	झ	ञ ।
ण	फ	ब	भ	म ।	त	थ	द	ध	न ।
प	फ	ब	भ	म ।	त	थ	द	ध	न ।
प	फ	ब	भ	म ।	त	थ	द	ध	न ।

ཕ   ཋ   བ   མ   མ།   ཡ   ར   ལ   བ།
 ས   ས   བ   ཏ   མ།   ཡ   ར   ལ   ར།
 ས   ཕ   ས   ར   ར།
 ས   ཕ   ས   ཏ   ར།

For an example of this method of transliteration see pp. 192 ff.

NUMERALS

12. *Cardinals.*

1 གཅིག gcig	11 བཅུ་གཅིག bcu. gcig
2 གཉིས gñis	12 བཅུ་གཉིས bcu.gñis
3 གསུམ gsum	13 བཅུ་གསུམ bcu.gsum
4 བཞི bzhi	14 བཅུ་བཞི bcu.bzhi
5 ལྔ lha	15 བཅུ་ལྔ bco.lha
6 རྩ drug	16 བཅུ་རྩ bcu.drug
7 བདུན bdun	17 བཅུ་བདུན bcu.bdun
8 བརྒྱད brgyad	18 བཅུ་བརྒྱད bco.brgyad
9 དག རྩ dgu	19 བཅུ་དག bcu.dgu
10 བཅུ bcu, or བཅུ་ཐམ་པ bcu. tham.pa.	20 མི་སུ་ཐམ་པ ñi. su, or ñi.su.tham pa

NUMBER

15. The plural signs are generally དག dag and རྣམས rnam. Sometimes both of them are used together. There is no dual number in the language, but Sanskrit dual is generally rendered by དག dag (p. 295). See Rule 21.

DECLENSION

16. The nominative does not take any affix. The accusative is as the nominative, but sometimes it takes ལ la as an affix. The instrumental is formed by adding, according to the rules (see pp. 226, 240) one of the following affixes: ཀྱིས kyis, གྱིས gyis, གྱིས gis ཡིས yis, རིས his, and ས s. The dative is formed by ལ la or one of the following particles; ི tu, ི du, ི ru, ི r, and ི su. The ablative is formed by adding ན nas or ལ las. The genitive is formed by the instrumental affixes dropping their sibilants, i. e. adding ཀྱི kyi of ཀྱིས kyis, གྱི gi of གྱིས gis, and so on (see pp. 226, 240). The locative is formed by ན na and ལ la. The vocative is as the nominative with the particle ཀྱི kye, *bhos*, *aye*, etc. 'oh' used before it.

17. Below are given two declensions, (i) one of a noun ending in a consonant and (ii) one of that which ends in a vowel.

(i) ཆོས chos, dharma 'religion'.

Sing.	Plu.
Nom. ཚོས་ chos	ཚོས་རྣམས་ chos.rnam
Acc. ,,	,,
Instr. ཚོས་ཀྱིས་ chos.kyis	ཚོས་རྣམས་ཀྱིས་ chos.rnam.kyis
Dat. ཚོས་ལ་ chos.la	ཚོས་རྣམས་ལ་ chos.rnam.la
Abl. ཚོས་ནས་ chos.nas	ཚོས་རྣམས་ནས་ chos.rnam.nas
Gen. ཚོས་ཀྱི་ chos.kyi	ཚོས་རྣམས་ཀྱི་ chos.rnam.kyi
Loc. ཚོས་ན་ chos.na	ཚོས་རྣམས་ན་ chos.rnam.na
Voc. ཀྱེ་ཚོས་ kye.chos	ཀྱེ་ཚོས་རྣམས་ kye.chos.rnam

(ii) རྒྱལ་པོ་ rgyal.po, *rājan* 'king'.

Sing.	Plu.
Nom. རྒྱལ་པོ་ rgyal.po	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ rgyal.po.rnam
Acc. ,,	,,
Ins. རྒྱལ་པོས་ rgyal.pos	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ rgyal.po.rnam.kyis
Dat. རྒྱལ་པོ་ལ་ rgyal.po.la	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ལ་ rgyal.po.rnam.la
Abl. རྒྱལ་པོ་ནས་ rgyal.po.nas	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ནས་ rgyal.po.rnam.nas
Gen. རྒྱལ་པོ་ཀྱི་ rgyal.pohi	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ rgyal.po.rnam.kyi
Loc. རྒྱལ་པོ་ན་ rgyal.po.na	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ན་ rgyal.po.rnam.na
Voc. ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་ kye.rgyal.po	ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ kye.rgyal.po.rnam

ADJECTIVES

18. Adjectives are generally put after substantives as in French ; e.g. མི mi 'man' and རྩོད ñan 'bad', when these are used together we have མི་རྩོད mi.ñan, 'a bad man'.

Sometimes an adjective is used before a substantive, and in that case it is often put in the genitive case ; e. g. བཟང bzañ or བཟང་པོ bzañ. po 'good' and མི mi 'man', we may put them together as བཟང་མི bzañ.mi, or བཟང་པོའི་མི bzañ. poñi. mi 'a good man.'

PRONOUNS

19. Each of the personal pronouns has several forms, only a few of them are given here :

First person : ཇ་ ña, བདག bdag, ཇོ་ ñed (hon.) 'I'.

Second person : བྱོད khyod, བྱིད khyed (hon.) 'you'.

Third person : ཁོ་ kho, ཁོང khoñ (hon.) 'he', 'she,' 'it'.

20. Reflexive personal pronouns are formed by adding such words as ཉིད ñid, རང rañ, etc. ; e.g. ཇ་ཉིད ña. ñid, ཇ་རང ña.rañ, 'myself'.

21. The plural number of personal pronouns are formed also by adding ཅག cag, and ཅག་རྣམས་ cag.rnams ; e.g. བདག་ཅག bdag. cag, or བདག་ཅག་རྣམས་ bdag.cag.rnams 'we'.

22. The Demonstrative pronouns are འདི ḥdi 'this' and དེ de 'that'.

23. The interrogative pronouns are སྟུ su 'who', གང gañ 'which', 'whether' and ཅི ci 'what'.

24. The interrogatives སྟུ su 'who' and གང gañ 'which' are used also in the relative sense. Sometimes instead of སྟུ su གང་སྟུ 'that which' or 'he that' is used. གང་ཞིག gañ. žig 'whoever.' 'whichever, whatever', ཞི ji or གང་ཅི 'that which, what' are other relatives.

VERBS

25. Verbs have the same form in all the persons and numbers.

26. The present participle which may be regarded also as verbal noun or taken both adjectively and substantively and always terminates either in བ pa or བ ba, according to the preceding letter, forms the theme of a verb, e. g. བྱེད་པ byed.pa 'doing' or 'a doing'. Verbs in a dictionary are found in this form, and it is followed also in these pages.

27. The infinitive is formed by adding ར ra to the present participle; e. g. བྱེད་པར byed.par, 'to do'; འགྲོ་བར ḥgro.bar, 'to go'. Sometimes such particles as ཏ tu, ཏ du, etc. are added to roots to form infinitives; e. g. བྱེད་ཏ byed.du, Skt. *kartum* 'to do.'

28. The present tense is expressed variously :

(a) By dropping the termination པ་ pa or བ་ ba of the present participle ; e. g. ཁོ་བྱེད་ kho.byed, 'he does' ; ཁོ་འགྲོ་ kho.hgro, 'he goes'.

(b) By the reduplication of the final letter of the root and adding the vowel ཨ་ o to it ; e. g. ཁོ་བྱེད་དོ་ kho.byed.do, 'he does.'

(c) By adding བྱེད་ byed or བྱེད་དོ་ byed do to the infinitive ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད་ kho.hgro.bar.byed or ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད་དོ་ kho.hdro bar.byed.do, Skt. lit. *sa gamanaṃ karoṭi*, i. e. *sa gacchati* 'he goes'. It is to be noted that often the sign of the infinitive is omitted ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བྱེད་ kho.hgro.byed, 'he goes'.

(d) By adding to the root བཞིན་པ་ bžin.pa or either of the two auxiliaries, འདུག་ hdug 'to remain' and སྐྱང་ snañ 'to be' preceded by any one of the following particles : ཀྱིན་ kyin, གྱིན་ gyin, གིན་ gin, འིན་ ħin, and ཡིན་ yin according to the final letter of the root (see p. 226) ; e. g. བྱེད་བཞིན་པ་ byed.bžin.pa, 'he does' ; བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ byed.kyin.hdug, 'he is doing'.

29. As regards the form there is no difference between the past participle and the past tense ; e. g. སྟོན་ smras is both the past participle and the past tense of the root བློ་བ་ ba 'to say'.

30. Generally སྐ s is added to the root to form the past tense ; e.g. སྐྱེས་ smras, 'said' from སྐྱེ smra 'to say' ; གསུངས་ gsungs, 'said' from གསུང་ gsun 'to say.'

31. Sometimes the prefix འ h of the root is dropped ; e. g. གྱུར་ gyur 'is become' from འགྱུར་ hgyur, 'to become'. Some roots drop their འ h, and at the end assume སྐ s ; e. g. བྲིས་ bñis 'wrote' from འབྲི་ hbri, 'to write'.

32. Frequently the past or the perfect tense is formed by adding to the root one of the following auxiliaries : འདུག་ hdug, ཟློན་ zin, གྱུར་ gyur, ཡིན་ yin, ཚར་ tshar, བྱུང་ byuñ, and སོང་ soñ ; e. g. སྐྱེས་ཟློན་ śes.zin, 'knew'.

For irregular forms see Rule 36.

33. The future is generally formed from the infinitive by adding འགྱུར་ hgyur ; e. g. བྱེད་པར་འགྱུར་ byed.par.hgyur, Skt. *kariṣyati* 'he will do.' As in Sanskrit, a future participle in བྱ་ bye, or པར་བྱ་བ་ par.bya.ba, or བར་བྱ་བ་ bar.bya.ba, as the case may be according to the preceding letter of the root, is also used to express the future tense ; e. g. འགྲོ་བྱ་ hgro.bya, or འགྲོ་བར་བྱ་བ་ hgro.bar.bya.ba, Skt. *gantavyam*, but strictly *gamanam kartaṣyam*, 'about to go'.

For irregular forms see Rule 36.

34. The imperative is formed variously : (a) Sometimes the present

or the past tense is used for it ; e. g. འདུག་པ་ ḥdug, 'do sit' ; སོང་ son (past of འགྲོ་བ་ ḥgro ba), 'go away'. (b) Sometimes the vowel of a root is changed ; e. g. ཞོ zo, 'do eat' from ཞེ za or ཞེ་བ་ za.ba 'to eat'. (c) Sometimes it is formed from the infinitive by adding to it གུར་ཅིག་ gyur.cig, ཤོག་ śog, or ཤོག་ཅིག་ śog. cig; e. g. ཤེས་པར་གུར་ཅིག་ śes.par.gyur.cig, Skt. *jānātu*, 'let him know'.

35. The conditional is formed by adding ཉི na to the form of the present or past tense ; e. g. from བྱེད་ byed, Skt. *kr* 'to do' བྱེད་ཉི byed. na, Skt. *yadi karoṭi* 'if he would do' ; བྱས་ཉི byas na, Skt. lit. *kr̥te sati*, 'it being done'.

36 Verbal roots that are preceded by འ h and based on the following ten radical letters from their present, past, and future tenses and the imperative differently causing many irregularities : ཁ kh, ཀ g ; ཅ ch, ཇ j ; ཐ th, ཌ d ; ཕ ph, བ b ; ཏ tsh, ཏྭ dz. The forms are shown in the following ten tables in which the reader is advised to note the changes of the sounds :

No. 1

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཁལ་བ་	འཁལ་	བཀལ་ཟིན་	བཀལ་	ཁོལ་
ḥkhal.ba 'to spin'	ḥkhal	bkal.zin	bkal	khol

འཁུར་བ	འཁུར	བཀུར་ཟིན	བཀུར	ཁར
hkhur.ba, 'to carry'	hkhur	bkur.zin	bkur	khur
འཁྲུད་བ	འཁྲུད	བཀྲུས	བཀྲུ	ཁྲུད
hkhud.pa, 'to wash'	hkhud	bkus	bkru	khud

No. 2

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འགྲུགས་པ	འགྲུགས	བཀྲུག	དགྲུག	ཁྲུག
hgugs.pa, 'to call'	hgugs	bkug	dgug	khug
འགྲུས་པ	འགྲུས	བཀྲུས	དགྲུས	ཁྲས
hgum pa, 'to kill'	hgum	bkum	dgum	khum
འགྲུགས་པ	འགྲུགས	བཀྲུག	དགྲུག	ཁྲིག
hgegs.pa, 'to prohibit'	hgegs	bkag	dgag	khog

No. 3

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇག་པ	འཇག	བཅགས	བཅག	ཇག
hchag.pa, 'to walk'	hchag	bcags	bcag	chog
འཇང་བ	འཇང	བཅངས	བཅང	ཇང
hchañ.ba, 'to hold'	hchañ	bcañs	bcañ	choñ

or འོག་ sog

A SKELETON GRAMMAR

lv

འཛིབ་པ	འཛིབ	བཅིབས	བཅིབ	ཅིབ
hchib.pa, 'to mount'	hchib	hcibs	bcib	chib

No. 4

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇིག་པ	འཇིག	བཞིག	བཞིབ or བཞིག	ཞིག
hjig.pa, 'to destroy'	hjig	bžig	bžib or gžig	žig
འཇིབ་པ	འཇིབ	བཞིབས	བཞིབ	ཞིབ
hjib.pa, 'to suck'	hjib	bžibs	gžib	žib
འཇོམས་པ	འཇོམས	བཅོམ	བཅོམ	ཅོམ
hjoms.pa, 'to conquer'	hjoms	bcom	gžom	chom

No. 5

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇགས་པ	འཇགས	བཅགས	བཅག	ཐོག
hthags.pa, 'to grind, weave'.	hthags	btags	btag	thog
འཇུང་པ	འཇུང	བཅུངས	བཅུང	ཇུང
hthuñ.ba, 'to drink'	hthuñ	btuñs	btuñ	hthuñ
འཇོར་པ	འཇོར	བཅོར	བཅོར	ཇོར
hthor.ba, 'to scatter'	hthor	btor	gtor	hthor

No. 6

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འདིང་བ	འདིང	བདིང	གདིང	ཐིང
hdiñ.ba, 'to spread'	hdiñ	btin	gdiñ	thiñ
འདུལ་བ	འདུལ	བདུལ	གདུལ	ཐུལ
hdul.ba, 'to subdue'	hdul	btul	gdul	thul
འདེགས་པ	འདེགས	བདེག	གདེག	ཐེག
hdeg.s.pa, 'to lift up'	hdeg.s	bteg	gdeg	theg

No. 7

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཕྲལ་བ	འཕྲལ	ཕྲལ	དཕྲལ	ཐྲལ
hphral.ba, 'to separate'	hphral	phral	dbral	phrol
འཕྲི་བ	འཕྲི	ཕྲི	དཕྲི	ཐྲི
hphri.ba, 'to subtract'	hphri	phri	dbri	phri

No. 8

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འབྲིགས་པ	འབྲིགས	ཐྲིག	དཐྲིག	ཐྲིག
hbigs.pa 'to pierce'	hbigs	phig	dbig	phig
འབྲུད་བ	འབྲུད	ཐུད	དཐུད	ཐུད
hbud.pa, 'to put off'	hbud	phud	dbud	phud

A SKELETON GRAMMAR

lvii

འབྱུང་བ	འབྱུང	ཕུང	དབྱུང	ཕུང
hbul.ba, 'to offer'	hbul	phul	dbul	phul.

No. 9

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཚག་པ	འཚག	བཅགས	བཅག	ཚག
htshag.pa, 'to sift'	htshag	btsags	btsag	tshog
འཚོང་བ	འཚོང	བཅོངས	བཅོང	ཚོང
htshon.ba, 'to sell'	htshon	btson	btson	tshon
འཚོལ་བ	འཚོལ	བཅོལ	བཅོལ	ཚོལ
htshol.ba, 'to search'	htshol	btsoal	btsal	tshol

No. 10

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཛིན་པ	འཛིན	བཟུང	གཟུང	ཟུང
hdzin.pa, 'to seize'	hdzin	bzuñ	gzun	zun
འཛུམ་པ	འཛུམ	བཙུམ ཟུམ	གཟུམ	ཟུམ
hdzum.pa, 'to close'	hdzum	bstum, zum	gzum	zum
འཛིད་པ	འཛིད	བཛིད	གཛིད	ཛིད
hdzed.pa 'to receive'	hdzed	bdzed	gzed,	zed.

37 Verbs with the five prefixes, viz. ག g, ད d, བ b, མ m, and འ h in the above cases sometimes retain the prefixes and sometimes h

do not ; e. g. གཅི་བ་ gci.ba, 'to make water', retains its གཅི་ in གཅི་ gci (present), གཅིས་ gcis (past), etc., while གཅོད་པ་ gcod.pa, 'to cut' in the present is གཅོད་ gcod, but in the past བཅོད་ bcad, in the future གཅོད་ gcad, and in the imperative ཆོད་ chod or གཅོད་ gcod.

In most verbs the prefix འ་ h is used only in the present tense.

38. Active verbs are formed from the corresponding neuter ones by an addition, contraction, or transformation of a letter in the latter ; e. g. སྐྱེ་བ་ skye.ba 'to be born,' but སྐྱེད་པ་ skyed.pa, 'to generate' ; འགྲུབ་པ་ hgrub.pa 'to be accomplished', but སྐྱབ་པ་ sgrub.pa 'to accomplish' ; འབྲལ་བ་ hbral.ba, 'to be separated', but འཕྲལ་བ་ hphral.ba 'to separate'.

THE CAUSATIVE

The causative is formed by adding འཇུག་པ་ hjug.pa 'to command, induce' (pr. འཇུག་ hjug, past བཇུག་ bcug, fut. གཞུག་ gžug, imp. ཅུག་ chug) to the infinitive ; e. g. འབྲི་བ་ hbri.bar 'to write' is the infinitive, by adding to it འཇུག་པ་ hjug.pa, we have འབྲི་བ་འཇུག་པ་ hbri.bar.hjug.pa 'to cause to write' ; བྱིད་དུ་བཇུག་ byed.du. bcug, Skt. *kārita* 'caused to do' (BC, 29¹).

It is to be noted that sometimes the sign of the infinitive is dropped ; e. g. from འཁྱིར་བ་ hkhyer.ba 'to carry' འཁྱིར་འཇུག་པ་

khyer.ḥjug pa for འཁྱེད་ཏུ་འཇུག་པ། ḥkhyer. du.ḥjug.pa 'to cause to carry'. Here the infinitive sign ཏུ du is dropped.

When speaking respectfully ལྷོལ་བ stol.ba 'to send' is used instead of འཇུག་པ། for forming a casual verb; e. g. ལྷོག་ཏུ་ལྷོལ་བ klog. tu stsol.ba 'to cause to read'.

GERUNDS

Gerunds are made by adding the particles ཇི te, ཇེ de, and ཇྱེ ste in accordance with the preceding final consonant (see p. 222), as well as ཇས nas to the verb of the present and the past tenses; e. g. ཡོད་ཇི yod de, *bhūtvā*, 'being'; འདུག་ཇྱེ ḥdug. ste, *uṣitvā*, 'having lived' or 'having remained'; བདེན་ཇས brten. nas (དེན་པ། rten. pa, *ā-√śri* 'to hold', 'to have recourse to,' pf. བདེན་ཇ brten) *āśritya*, 'having held'.

ADVERBS

Adverbs are formed in many cases by adding such particles as the following to adjectives: ཏུ tu, ཏུ du, ཇི n, ཇི r, ཇི ru; e. g. ཀུན་ཏུ kun. tu *sarvatra* 'every where'; ལྱུང་ཏུ myur. du, *āśu*, 'sighram' 'promptly'; ངན་པར་ ṇan par, *mandam* 'badly'.

PART I

TEXTS

I

॥ ཤེས་རབ་སྒྲོང་བུ ॥

॥ ŚES. RAB. SDON. BU ॥

॥ प्रज्ञादण्डः ॥

I

ཤེས་རབ་དང་མཉམ་	མིག་	མེད་དེ ।
śes.rab.dañ.mñam.	mig.	med.de ।
प्रज्ञा- समं	चक्षुः	नास्ति ।
སྒྲོང་ས་པ་དང་མཉམ་	མུན་པ་	མེད་ ।
rmons.pa.dañ.mñam.	mun.pa.	med ।
मोह- समं	तमः	नास्ति ।
ནད་འདྲ་བ་ཡི་	དག་པོ་	མེད་ ।
nad.hdra.ba.yi.	dgra.bo.	med ।
रोग-समः	शत्रुः	नास्ति ।
འཛི་བ་དང་མཉམ་	འཛིགས་པ་	མེད་ ॥
hchi.ba.dañ.mñam.	hjigs.pa.	med ॥
मृत्यु- समं	भयं	नास्ति ॥ 105

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति मोहसमं तमः ।

नास्ति रोगसमः शत्रुर्नास्ति मृत्युसमं भयम् ॥

2

དམ་པའི་	འགྲོ་བ་	གཉིས་	ཡིན་ནེ།
dam.paḥi.	hgro.ba.	gñis.	yin.tc ।
* सतः	गती	द्वे	स्तः ।

མེ་ཏོག་དག་གི་	མགོ་ལྷོགས་བཞིན།
me.tog.dag.gi.	mgo.lcogs.bžin ।
कुसुमानां	स्तवक- वत् ।

འཇིག་རྟེན་	ཀུན་གྱིས་	སྤྱིར་	བཀུར་བའངས།
h jig.rten.	kun.gyis	spyir.	bkur.baḥam ।
लोकेन	सर्वेण	मूर्ध्नि	पूज्यते अथवा ।

ནགས་ཉིད་དུ་	མེ་	དེངས་པར་བྱ།
ngas.ñid.du		deñs.par.byā ॥
वन एव		विशीर्येत ॥ 26

कुसुमस्तवकस्येव द्वे गती तु महात्मनाम् ।

मूर्ध्नि वा धार्यते लोकैर्विशीर्येत वनेऽथवा ॥

3

གང་ཞིག་   ཡིད་ལ་   གནོད་བྱེད་   འདོད་ ।

gan.žig.   yid.la.   gnod.byed   ḥdod ।

यस्य   मनसि   * अपकारम्   इच्छत्

དེ་ལ་   ཏྲག་ཏུ་   སྒྲན་ཆོག་   བཞིན་ ।

de.la.   rtag.tu.   sñan.tshig.   brjod ।

तस्य   सदा   प्रिय- वाक्यं   ब्रूयात् ।

རྩོན་པ་   རི་དྲགས་གསོད་མཐོང་ཆེ་ ।

rñon.pa.   ri.dwags.gsod.mthoñ. tshe ।

व्याधः   मृग- वध- * दर्शन- काले ।

ཡིད་ཐོང་   གླུ་   སྒྲན་   འཛིན་པ་   བཞིན་ ॥

yid.hoñ.   glu.   sñan.   len.pa.   bžin ॥

हृदयङ्गमं   गीतं * मधुरं   गायति   यथा ॥ 17

यस्य चाप्रियमन्विच्छेत्तस्य ब्रूयात् सदा प्रियम् ।

व्याधो मृगवधं कर्तुं गीतं गायति सुखरम् ॥

4

གཞན་ལ་	གནོད་པ་	མ་བྱས་	དང་ ।
gañzan.la.	gnod.pa.	ma.byas.	dañ ।
पर-	सन्तापं	अ-कृत्वा	च
དམན་ལ་	འདུད་པ་	མ་བྱས་	ཤིང་ ।
dman. la.	hdud.pa.	ma.byas.	śin ।
नीच-	नम्रतां	अ-कृत्वा ।	
དམ་པའི	ལམ་ནི་	མ་སྤངས་	གང་ ।
dam.pai	lam.ni	ma.spans.	gañ ।
सतः	वर्त्म	अनुत्सृज्य	यत्
ཁུང་པ་	དེ་ནི་	མང་པོ་	ཡིན་ ।
ñuṅ.ba	de.ni.	mañ.po.	yin ।
अल्पं	तद्	बहु	भवति ॥ 42

अकृत्वा परसन्तापमकृत्वा नीचनम्रताम् ।

अनुत्सृज्य सतां वर्त्म यत्स्वल्पमपि तद् बहु ॥

5

གང་ལ་   ཇལ་ཏ་བྱེད་པ་   མང་ ।
 gañ. la.   žal.ta.byed.pa.   mañ ।
 यत्र   * नेतारः   बहवः ।

ཐམས་ཅད་   མཁས་པར་   ང་གྲོལ་ཆེ ।
 thams.cad.   mkhas.par.   ña.rgyal. che ।
 सर्वे   *पण्डित-   *मानिनः * महा- ।

ཀུན་   ཀྱང་   གཙོ་བོ་ཉིད་   འདོད་པ་ ।
 kun.   kyañ   gtso.bo.ñid.   ḥdod. pa ।
 सर्वे   अपि   प्रभुत्वम्   इच्छन्ति ।

དེ་ཡི་   རྩོམས་རྣམས་   འཇིག་པར་ འགྱུར་ ॥
 de.yi.   tshogs.rnams.   ḥjig.par. ḥgyur ॥
 तानि   वृन्दानि   अवसीदन्ति ॥ 53

सर्वे यत्र विनेतारः सर्वे पण्डितमानिनः ।

सर्वे प्रभुत्वमिच्छन्ति तद्वृन्दमवसीदति ॥

6.

གང་ལ་   གློ་   ཡོད་   དེ་   སྟོབས་ལྡན།
 gañ.la.   blo.   yod.   de.   stobs.ldan !
 यस्य   बुद्धिः   अस्ति   सः   बलवान् ।

གློ་མེད་   སྟོབས་ཀྱིས་   ཅི་ཞིག་   བྱ།
 blo.med.   stobs.kyis   ci.žig.   bya t
 अवोधस्य   बलेन   किं   कार्यम् ।

ཅི་ཞིག་   སེང་གེ་   སྟོབས་དང་ལྡན།
 ci.žig   señ.ge.   stobs.dan.ldan ।
 कश्चित्   सिंहः   * बलवान्

རི་བོང་གིས་   རི་   སྟོབ་དང་བྲལ།
 ri.bon.gis.   ni.   srog.dan.bral ॥
 शशकेन   हि   * निपातितः ॥ 85

बुद्धिर्यस्य बलं तस्य अवोधस्य कुतो बलम् ।

पश्य सिंहो मदोन्मत्तः शशकेन निपातितः ॥

7

ཇི་སྟིད་	འཇིགས་པ་	མ་གུང་བ།
ji.srid	h̥jigs.pa.	ma.byuñ.ba ।
यावद्	भयम्	अनागतम् ।
དེ་སྟིད་	འཇིགས་ལ་	འཇིགས་པར་བྱ།
de.srid.	h̥jigs.la.	h̥jigs.par.bya ।
तावद्	भयस्य	मेतव्यम् ।
འཇིགས་པ་	མངོན་དུ་	གུང་བའི་ ཆོ།
h̥jigs.pa.	mñon.du.	byuñ.baḥi. tshe ।
भये	* अभि-	आगते ।
འཇིགས་མེད་ལྷ་སུར་	གཞོམ་པར་བྱ།	
h̥jigs.med.lta.bur.	gžom.par.bya ॥	
अभीत- वत्	प्रहर्तव्यम् ॥ 89	

तावद्भयस्य मेतव्यं यावद्भयमनागतम् ।

आगतं तु भयं दृष्ट्वा प्रहर्तव्यमभीतवत् ॥

8

སངས་རྒྱས་   བཞོན་པོ་   ཡོངས་སྤངས་དེ།

saṅs.rgyas.   mgon.po.   yon̄s.spaṅs.te ।

बुद्धं   नाथं   परित्यज्य ।

ལྷ་   བཞུན་ལ་ བློ་   ཡུག་བྱེད་པ།

lha.   gžan.la. ni   phyag.byed.pa ।

देवम्   अन्यम्   नमस्करोति ।

བློ་ན་   བཟང་གླའི་   འགྲམ་དུ་ བློ།

blo.nan.   gaṅ.gāḥi   ḥgram.du.ni ।

दुर्मतिः   गङ्गायाः   तीरे ।

སྐོམ་ནས་   ཁྲོན་པ་   བྱེད་པ་དང་མཚའས།

skom.nas.   khron.pa.   byed.daṅ.mtshuṅs ॥

तृषितः   कूपं   करोति   इव ॥ 100

Cf. विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृषितो जाह्नवीतीरे कूपं खनति दुर्मतिः ॥

9

བགྱེ་ཡི་	ནང་ནས་	དཔའ་བོ་	སྟེ ।
brgya.yi.	nañ.nas.	dpah.bo.	skye ।
शतस्य	मध्यात्	शूरः	जायते ।

སྟོང་གི་	ནང་ནས་	མཁས་པ་	བྱུང་ ।
ston.gi.	nañ.nas.	mkhas.pa.	byun ।
सहस्रस्य	मध्यात्	पण्डितो	जायते ।

བགྱེ་སྟོང་ལས་	ནི་	མཛའས་པ་	སྟེ
brgya.ston.las.	ni	mdzañs.pa.	ste ।
शत- सहस्रात्	हि	* प्राज्ञः ।	

གཏོང་བ་	སྟེ་ལས་	མི་	སྟེ་ལང་	སྟེ་དྲ ।
gton.ba	skye.ham.	mi.	skyeḥaṅ.	strid ॥
दाता	जायते वा	न	जायतेऽपि	वा ॥ 132

शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डितः ।

वक्ता दशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥

10

བདེ་བའི་	རྗེས་ལ	སྤྲུག་བསྐྱེལ་	དེ །
bde.baḥi.	rjes.la.	sdug.bsñal.	te །
सुखस्य	अनन्तरं	दुःखं ।	

སྤྲུག་བསྐྱེལ་	རྗེས་ལ	བདེ་བ་	ཡིན །
sdug.bsñal.	rjes.la.	bde.ba.	yin །
दुःखस्य	अनन्तरं	सुखं	भवति ।

མི་རྣམས་ཀྱི་	ནི་	བདེ་སྤྲུག་དག །
mi.rnams.kyi.	ni.	bde.sdug.dag །
मनुष्याणां	हि	सुख-दुःखे ।

འཁོར་ལོ་བཞིན་དུ་	འཁོར་བར་བྱེད །
hkhor.lo.bžin.du.	hkhor.bar.byed །
चक्र- वत्	परिवर्तते ॥ 64

सुखस्यानन्तरं दुःखं दुःखस्यानन्तरं सुखम् ।

चक्रवत्परिवर्तन्ते दुःखानि च सुखानि च ॥

11

གང་ཞིག་	ལང་ཚོ་ལ་	ཞི་བ །
gañ.žig.	lañ.tsho.la.	ži.ba ।
यः	यौवने	शान्तः ।

དེ་ནི་	ཞི་བར་	བདག་གིས་	ཤེས །
de.ni.	ži.bar.	bdag.gis.	śes ।
तं हि	शान्तम्	अहं	मन्ये ।

ཁམས་རྣམས་	ཡོངས་སུ་ཟད་པ་ན །
khams.rnams.	yoñs.su.zad.pa.na ।
धातुषु	परि- क्षीणेषु ।

ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་	ཞི་	མི་	འགྱུར །
ci.yi.phyir.na.	ži.	mi.	hgyur ॥
कुतः	शमः	न	जायते ॥ 126

नवे वयसि यः शान्तः स शान्त इति मे मतिः ।

धातुषु क्षीयमाणेषु शमः कस्य न जायते ॥

12

ཀ་ད་ཀ་ཡི་   འབྲས་བུ་   བློ་མེད་ཀྱི་ ।
 ka.ta.ka.yi   hbras.bu.   ni ।
 कतकस्य   फलं   हि

ཆུ་རྒྱལ་སྐྱོད་   དང་བར་བྱེད་   མེད་ཀྱི་ ।
 chu.rnams.   dañ.bar.byed.   mod.kyi ।
 अम्बु-   प्रसादकं   यद्यपि ।

དེ་ཡི་   མིང་ཙམ་སྐྱུ་སྐྱོད་པ་ཡིས་ ।
 de.yi   miñ.tsam.smras.pa.yis ।
 तस्य   नाम- मात्र- * कथनात् ।

ཆུ་   རྒྱལ་དང་བར་   མི་   བྱེད་ཏོ་ ॥
 chu. rdul.dañ.bar.   mi.   byed.do ॥
 वारि   * प्रसन्नं   न   क्रियते ॥ 168

फलं कतकवृक्षस्य यद्यप्यम्बुप्रसादकम् ।

न नामग्रहणादेव तस्य वारि प्रसीदति ॥

13

སྐྱེལ་	གདུག་	སྐྱེ་བོ་ངན་པ་	གདུག ।
sbrul.	gdug.	skye.bo.nan.pa.	gdug ।
सर्पः	क्रूरः	दुर्जनः	क्रूरः ।

སྐྱེལ་ལས་	ལྷག་པར་	སྐྱེ་ངན་	གདུག ।
sbrul.las.	lhag.par	skye.nan.	gdug ।
सर्पात्	अधिकं	दुर्जनः	क्रूरः ।

སྐྱེལ་	གདུག་	སྐྱེན་	དང་	སྐྱེགས་ཀྱིས་	བྱུབ ।
sbral.	gdug.	sman.	dañ	snags.kyis.	thub ।
सर्पः	क्रूरः	ओषधेन	च	मन्त्रेण	* शक्यः ।

སྐྱེ་ངན་	གདུག་པ་	གང་གིས་	ཞི ।
skye.nan	gdug.pa.	gan.gis	ñi ।
दुर्जनः	क्रूरः	केन	* शाम्यति ॥ 173

सर्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः ।

मन्त्रौषधवशः सर्पः खलः केन निवार्यते ॥

14

འདོད་པ་	ཀུན་ཏུ་	སྤང་བར་གྱིས།
hdod.pa.	kun.tu.	span.bar.gyis ।
कामं	सर्वथा	जहीहि ।

གལ་ཏེ་	སྤང་བར་	ས་	ནས་ན།
gal.te	spon.bar.	ma.	nus.na ।
चेत्	हातुं	न	शक्यते ।

ཐར་པ་ དག་ལ་	འདོད་པར་	གྱིས།
thar.pa.dag.la.	hdod.par.	gyis ।
मोक्षं प्रति	कामं	कुरु ।

དེ་ ཉིད་	དེ་ཡི་	སྤྲན་	ཡིན་ལོ།
de. ñid.	de.yi.	sman.	yin no ॥
स हि	तस्य	भेषजं	भवति ॥ 188

कामः सर्वात्मना हेयः स चेद्हातुं न शक्यते ।

स मोक्षं प्रति कर्तव्यः स हि तस्य हि भेषजम् ॥

15

ཟས་ལས་	ཟན་གྱི་	ཕྱེད་ཙམ་ཡང་ ।
zas.las.	zan.gyi.	phyed.tsam.yañ ।
ग्रासाद्	अन्नस्य	अर्ध-मात्राम् अपि ।

སྟོང་བ་ནྐམས་ལ་	ཅིས་	མི་	སྟེར་ ।
slon.ba.rnams.la.	cis.	mi.	ster ।
अर्थिषु	किं	न	दीयते ।

འདོད་དང་	རྗེས་མཐུན་	འབྱུར་བ་ཡང་ ।
hdod.dan.	rjes.mthun.	hbyor.pa. yañ ।
इच्छा-	अनुरूपः	विभवः च ।

གང་གི་ཆོ་ན་	འབྱུང་བར་	འགྱུར་ ।
gañ.gi.tshe.na	hbyun.bar.	hgyur ।
कदा	भविष्यति ॥ 199	

ग्रासादपि तदङ्गं च कस्मान्नो दीयतेऽर्थिषु ।
इच्छानुरूपो विभवः कदा कस्य भविष्यति ॥

16

སྟིན་དང་

sbyin.dan.

दान-

སྟོན་པས་

spyod.pas.

भोग-

སྟོང་པ་ཡི།

ston.pa.yi।

विहीनेन।

ནོར་ རེས་

nor. des.

धनेन तेन

ནོར་བདག་

nor.bdag.

धन- पतिः

ཡིན་ ན་ གོ།

yin. na. go।

भवति यदि।

ནོར་ རེ་ཉིད་ཀྱིས་

nor. de.ñid.kyis.

धनेन तेन एव

བདག་

bdag.

वयम्

ཀྱང་ བེ།

kyañ. ni।

अपि।

ནོར་གྱི་

nor.gyi.

धनस्य

བདག་པོ་

bdag.po.

पतयः

ཅེས་

cis

किं

མ་ ཡིན།

ma. yin॥

न भवामः॥ 201

दानभोगविहीनेन धनेन धनिनो यदि।

भवामः किं न तेनेव धनेन धनिनो वयम्॥

17

གང་ཞིག་   དབྱེལ་བའི་   བད་ལ་ནི །
 gañ.žig.   dmyal.baḥi   nad.la.ni ।
 यः   नरक-   व्याधेः ।

གསོ་བ་   འདི་ལ་   མི་   བྱེད་པ །
 gso.ba.   ḥdi.la.   mi.   byed.pa ।
 चिकित्सां   इह   न   करोति ।

སྐྱུ་མེད་   གནས་སུ་   སོང་ནས་   ནི །
 sman.med.   gnas.su   soñ.nas.   ni ।
 निरौषधं   स्थानं   गत्वा   हि ।

བད་དང་བཅས་པས་   ཅི་   བྱར་ཡོད །
 nad.dan.bcas.pas.   ci.   byar.yod ।
 स्रजः   किं   करिष्यति ॥ 206

इहैव नरकव्याधेश्चिकित्सां न करोति यः ।

गत्वा निरौषधं स्थानं स्रजः किं करिष्यति ॥

18

ཇི་སྲིད་འཆོ་བར་   གསོད་   ཀྱང་   བློ།

ji.srid.htsho.bar.   gsod.   kyañ.   ni ।

यावज्जीव-   जीवं   मृतः   अपि   ।

དག་བོ་   ཟད་པར་   མི་   འགྱུར་གྱི།

dgra.bo.   zad.par.   mi   hgyur.gyi ।

शत्रुः   क्षीणो   न   भवति ।

རང་གི་   ཁྲོ་བ་   ཉིད་   བསང་   བ།

rañ.gi   khro.ba.   ñid   bsad.   na ।

आत्मनः   क्रोधः   एव   हन्यते   यदि ।

དེ་ནི་   དག་བོ་   ཉིད་   གསོད་   ཡིན།

de.ni.   dgra.bo.   ñid.   gsod.   yin ।

तेन   शत्रुः   एव   हतः   भवति ॥ 208

न द्विषन्तः क्षयं यान्ति यावज्जीवमपि मृतः ।

क्रोधमेव तु यो हन्ति तेन सर्वे द्विषो हताः ॥

19

ཐམས་ཅད་	ཆོས་ ཉི་	མཉན་པར་བྱ།
thams.cad.	chos.ni.	mñan.par.bya ।
सर्व-	धर्मः हि	श्रोतव्यः ।

ཐོས་ནས་	རབ་དུ་	བཟུང་བྱ་སྟེ།
thos.nas.	rab.tu.	bzun.bya. ste ।
श्रुत्वा	सं-	धारयितव्यः ।

གང་ཞིག་	བདག་ ཉིད་	མི་འདོད་པ།
gan.žig.	bdag. ñid.	mi.ħdod.pa ।
यत्	आत्मनः एव	अनिष्टम् ।

དེ་དག་	གཞན་ལ་	མི་	བྱའོ ॥
de.dag.	gžan.la	mi.	bya.ħo ।
तत्	परस्य	न	कर्तव्यम् ॥ 212॥

श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा च हृदि धार्यताम् ।

आत्मनः प्रतिकूलानि न परेषां समाचरेत् ।

20

རིག་པ་བསྐྱབས་   དང་   དཔའ་པོ་   དང་ ।

rig.pa.bslabs.   dan   dpah.po.   dan ।

कृतविद्यः   च   शूरः   च ।

གང་ ཡང་   གཟུགས་བཟང་ལྷན་   བུད་མེད་ ।

gañ. yañ.   gzugs.bzañ.ltan.   bud.med ।

या अपि   : रूपवती   योषित् :

གང་ དང་   གང་དུ་   འགྲོ་འགྱུར་བ་ ।

gañ. dan.   gañ. du.   ḥgro.ḥgyur.ba ।

यत्र   यत्र   गमिष्यन्ति ।

དེ་ དང་ དེར་   ཉི་   དཔའ་   ཆེན་   ཐོབ་ ॥

de.dan.der.   ni.   dpal.   chen.   thob ॥

तत्र   तत्र   हि   * श्रियं   महती   लभन्ते ॥ 226

शूराश्च कृतविद्याश्च रूपवत्यश्च योषितः ।

यत्र यत्र गमिष्यन्ति तत्र तत्र कृतादराः ॥

21

རིག་པ་ལྡན་   དང་   གྲུལ་པོ་   ནི།

rig.pa.ltan.   dan   rgyal.po. ni ।

विद्वान्   च   राजा   ।

གང་དུང་   མཉམ་པ་   མ་   ཡིན་ ཏེ།

gan.duḥan.   mñam.pa.   ma.   yin. te ।

कुत्र   अपि   तुल्यः   न   भवति ।

གྲུལ་པོ་   རང་གི་   ཡུལ་ན་   བཀུར།

rgyal.po.   ran.gi.   yul.na.   bkur ।

राजा   स्वस्य   देशे   पूज्यते ।

རིག་ལྡན་   ཀུན་དུ་   བཀུར་བར་འགྱུར། ॥

rig.ltan.   kun.tu.   bkur. bar.hgyur ॥

विद्वान्   सर्वत्र   पूज्यते ॥ 227

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

22

གཟུགས་	དང་	ལང་ཚོ་	ཕུན་ཚོགས་ཤིང་ ।
gzugs.	dan	lañ.tsho.	phun.tshogs.sín ।
रूप-	(च)	यौवन-	सम्पन्नाः ।

རིགས་མཐོ་རྣམས་ལས་	སྐྱེས་	གུར་	ཀྱང་ ।
rigs.mtho.rnams.las.	skyes.	gyur.	kyan ।
विशाल-कुल-	सम्भवाः		अपि ।

གྱུ་སྐྱེགས་ཤིང་གི་	མེ་དྲོག་ལྟར་ ।
rgya.skyegs.sín.gi.	me.tog.ltar ।
किंशुकस्य	कुसुमम् इव ।

རིག་དང་བྲལ་	ན་	མཛོས་	མ་	ཡིན ॥
rig.dan.bral.	na.	mdzes.	ma.	yin ॥
* विद्याहीनाः		शोभन्ते	न ॥	228

रूपयौवनसम्पन्ना विशालकुलसम्भवाः ।

विद्याहीनाः न शोभन्ते निर्गन्धा इव किंशुकाः ॥

23

བདེ་བ་འདོད་ན་   རིག་པ་   འདོར །

bde.ba.hḍod.na.   rig.pa.   ḥdor ।

* सुखार्थी   विद्यां   त्यजेत् ।

རིག་པ་འདོད་ན་   བདེ་བ་   འདོར །

rig.pa.hḍod.na.   bde.ba.   ḥdor ।

* विद्यार्थी   सुखं   त्यजेत् ।

བདེ་ལྡན་   རིག་པ་   ག་ལ་   འགྲུབ །

bde.lḍan   rig.pa.   ga.la.   ḥgrub ।

सुखार्थिनः   विद्या   कुत्र   सिध्यति ।

རིག་པ་དོན་གཉེར་   ག་ལ་   བདེ །

rig.pa.don.gñer.   ga.la.   bde ॥

विद्यार्थिनः   कुतः   सुखम् ॥ 230

सुखार्थिनः कुतो विद्या नास्ति विद्यार्थिनः सुखम् ।

सुखार्थी वा त्यजेद्विद्यां विद्यार्थी वा त्यजेत् सुखम् ॥

24

རིག་དང་ལྡན་ལ་	གཞན་ ཡུལ་ གང་ ।	
rig.dan.lan.la.	gžan. yul gañ ।	
सविद्यस्य	विदेशः	कः ।
སྒྲན་པར་སྒྲུ་ལ་	ཕ་རོལ་	སུ ।
sñan.par.smra.la	pha.rol. su ।	
* प्रियवादिनः	परः	कः ।
ནུས་དང་ལྡན་ལ་	ཁུར་	ལྷི་ གང་ ।
nus.dan.lan.la.	khur. lci. gañ ।	
समर्थस्य	भारः	गुरुः कः ।
བརྩོན་དང་ལྡན་ལ་	ཐག་རིང་	ཅི ॥
brston.dan.lan.la.	thag.rin. ci. ॥ 232	
व्यवसायिनः	दूरं	किम् ॥

कोऽतिभारः समर्थानां कः परः प्रियवादिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

25

སྐྱེད་པར་བྱེད་   དང་   ལེགས་སློབ་ དང་ ।
 skyed.par.byed.   dan,   legs.slob. dan ।
 जनिता   च   * सु-शिक्षकः च

གང་ཞིག་   རིག་པ་སྟེར་བ་   དང་ ।
 gan.zig.   rig pa.ster.ba.   dan ।
 यः   विद्यादाता   च ।

ཟས་སྟེར་བ་   དང་   མི་འཇིགས་སྤྱིན་ ।
 zas.ster.ba.   dan.   mi.hjigs.sbyin ।
 अन्न-दाता   च   * अ-भय-दाता ।

ལྷ་པོ་   འདི་དག་   ཕ་རུ   བཤད་ ॥
 lha.po.   hdi.dag.   pha.ru.   bsad ॥
 पञ्च   एते   पितरः   * स्मृताः ॥ 237

जनिता चोपनेना च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।

अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥

26

གྲལ་པོ་	ལྷོན་པོ་	ཆང་མ་	དང་ ।
rgyal.po.	blon.po.	chuñ.ma,	dañ ।
राज-	मन्त्रि-	पत्नी	च

དེ་བཞིན་	མཛེའ་བོའི་	ཆང་མ་	དང་ ।
de bžin.	mdzah'.bohi.	chuñ.ma.	dañ ।
तथा	मित्रस्य	पत्नी	च

སྤུན་རྒྱའི་	ཆང་མ་	མ་ཉིད་	དེ ।
spun.zlñai.	chuñ.ma.	ma ñid.	de ।
सौदरस्य	पत्नी भ्रातृ	माता एव ।	

ལྷ་པོ་	འདི་དག་	མ་རུ་	བཤམ ॥
lña.po.	ḥdi dag.	ma ru.	bśad ॥
पञ्च	एताः	मातरः	स्मृताः ॥ 238

राजपत्नी गुरोः पत्नी मित्रपत्नी तथैव च ।

पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चैताः पितरः स्मृताः ॥

27

ལུན་ལ་	ཉི་བར་བསྐྱན་བ་	ནི་ ।
blun.la.	ñe bar.bstan.pa.	ni ।
मूर्खस्य	उपदेशो	हि

འཁྲུག་པའི་	རྒྱ་	ཡིན་	ནི་ཕྱིར་	མིན་ ।
ḥkhrug paḥi.	rgyu.	yin.	ži.phyir.	min ।
क्रोध-	हेतुः	भवति	शान्तये	न भवति ।

ལག་འགྲོ་	འོ་མ་	འཐུངས་བ་	ནི་ ।
lag.ḥgro.	ḥo.ma.	ḥtthuns.pa.	ni ।
भुजङ्गानां	पयः-	पानम्	

དུག་ འཕེལ་	འགྱུར་བ་	འབའ་ཞིག་གོ ॥
dug.ḥphel.	ḥgyur.ba.	ḥbaḥžig.go. ॥
विष-वर्धनं	भवति	केवलम् ॥ 239

उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम् ॥

28

མའོན་སུམ་པ་ཡི་	རྟེན་གཉིས་	ཕུགས།
mñon.sum pa yi	rkañ,gñis.	phyugs ।
प्रत्यक्षः	द्विपदः	पशुः ।

འབྲུག་པོ་	ཡོངས་སུ་	སྤང་བར་བྱ་།
blun.po.	yoñs.su.	span.bar.bya ।
* मूर्खः	परि-	हर्तव्यः ।

མ་མཐོན་	ཆེར་མ་	ཇི་ལྟ་བུར།
ma.mthoñ	tsher.ma.	ji lta. bur ।
* अ-दृष्टः	कण्टकः	यथा ।

ཆོག་གི་	རྩལ་ལྡན་	གཞོན་པར་བྱེད།
tshig.gi.	zug.rñus.	gnod.par.byed ॥
वाक्य-	शल्येन	* भिनत्ति ॥ 240

दुर्जनः परिहर्तव्यः प्रत्यक्षं द्विपदः पशुः ।

भिनत्ति वाक्यशल्येन अद्वयः कण्टको यथा ॥

29

ལུན་པོ་	ཆུ་ཡི་	རི་མོ་	ལྟར་ ।
blun. po.	chu.yi.	ri.mo.	ltar ।
* नीचानां	जल-	रेखा	इव ।

གང་ཞིག་	བྱས་	དེ་	མུར་དུ་	འཛིག་ ।
gañ.žig.	byas.	te.	myur.du	h̄jig ।
यत्	कृतं	तत्	* द्रुतं	नश्यति ।

དམ་པ་	རྡོ་ཡི་	རི་མོ་	ལྟར་ ।
dam.pa.	rdo.yi.	ri.mo.	ltar ।
साधूनाम्	शिला-	लेखा	इव ।

སྟིན་ཏུ་	ཆུང་ཏུ་	བདན་པར་	གཞུས་ ।
śin.tu.	chuñ.nuḥaṅ	bṛtan.par.	gnas ।
अति-	अल्पम् अपि	* दृढं	तिष्ठति ॥ 234

जलरेखेव नीचानां यत्कृतं तन्न दृश्यते ।

अत्यल्पमपि साधूनां शिलालेखेव तिष्ठति ॥

30

ཨེ་མ་   སྐྱེ་བོ་ངན་པ་   དང་ ।

e.ma.   skye.bo.nan.pa.   dan ।

अहो   दुर्जनस्य   च ।

བད་ཀན་དག་གི་   རང་བཞིན་   མཚུངས་ ।

bad.kan.dag.gi.   ran.bžin   mtshuns ।

श्लेष्मणः   प्रकृति-   सादृश्यम् ।

འཇམ་པོ་ཡིས་   འཁྲུག་འགྱུར་ལ་ ।

hjam.po.yis. ni.   hkhrug.hgyur.la ।

मधुरेण   कोपमायाति ।

རུབ་པོ་ཡིས་   ཞི་བར་འགྱུར་ ॥

rtsub.po.yis. ni.   ži.bar.hgyur ।

कटुकेन   शाम्यति ॥ 245

अहो प्रकृतिसादृश्यं श्लेष्मणो दुर्जनस्य च ।

मधुरैः कोपमायाति कटुकेनैव शाम्यति ॥

॥ ལྷ་ཀུན་དྲུག་པའ་བ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ལྷོས་གར ॥¹

॥ नागानन्दं नाम नाटकम्¹ ॥

བསམས་ཅད་མཁུན་བ་ལ་ ཡུག་འཁོལ་ལོ²

सर्वज्ञाय

नमः ॥²

བསམས་གཏན་ རོལ་དག་ ཉེ་བར་བརྒྱུད་ནས་ རྒྱད་ཅིག་ མིག་ སྤེ་

ध्यान-

व्याजम्

उपेत्य

क्षणं

चक्षुः

उन्मील्य

སྤུ་ལ་ སེམས་བར་བྱེད་ ।

कां चिन्तयसि ।

སྤྱོད་བ་ཡིན་ ཡང་ ལུས་མེད་ མདའ་ གཞིར་ སྤྱི་པོ་ འདི་དག་

त्राता

अपि

अनङ्ग-

शर-

आतुरं

जनम्

इमं

སྤྱུང་བ་ མེན་ལ་ རྩོམ་ ।

रक्षसि

न

पश्य ।

སྤྱིང་རྩོམ་བ་ ལྷོ་ཏེ་ བྱིད་ལས་ གཞན་ བཅེ་མེད་ སྤྱིས་བྱ་

कारुणिकः

मिथ्या

त्वत्तः

अन्यः

निर्घृणः

पुमान्

ག་ལ་ ཡོད་ ।

कुतः अस्ति ।

བདུན་མོ་རྣམས་ཀྱིས་ བྱང་ཆུབ་ལ་ འདི་ སྤྲལ་དོག་གིས་

मारवधूभिः बोधौ इदं सेष्यं

བཞོན་ བྱལ་བས་ བྱིད་ལ་ བསྐྱེདས ॥¹

अभिहितः जिनः वः पातु ॥ १ ॥

ध्यानव्याजमुपेत्य चिन्तयसि कामुन्मील्य चक्षुः क्षणं

पश्यानङ्गशरातुरं जनमिमं त्रातापि नो रक्षसि ।

मिथ्याकारुणिकोऽसि निर्घृणतरस्त्वत्तः कुतोऽन्यः पुमान्

सेष्यं मारवधूभिरित्यभिहितो बोधौ जिनः पातु वः ॥ १ ॥

གཞན་ལང་ །¹

* अपि च ।¹

གཞུ་ བཀང་ འདོད་པ་ དང་ནི་ ང་ གསང་ བརྒྱུད་ཞིང་

चापम् आकृष्य कामेन च षटह- षट्- षहत-

སྤྲོ་སྤྲོགས་ བདུན་ཀྱི་ དཔའ་ལོ་ དང་ །

* 'आडम्बरैः मार- वीरैः च

སྤྲོན་འབྲོག་ རབ་འདར་ སྤྲལ་ འཇུག་ འོགས་སུ་ལྷ་བ་ བཤེ་རིས་

भ्र- भङ्ग- उत्कम्प- जृम्भा- स्मित- * वलित-दृशा दिव्य-

བུ་མོ་ སྤྲེ་ལོ་ དང་ །

नारी-जनेन च ।

गुप्तं च यत्तत्तत् सत्त्वं नृपं नृपं नृपं

सिद्धैः अङ्गैः उत्तम- प्रह- च विस्मयात्

सुखं च सुखं सुखं सुखं सुखं सुखं ।

पुलकित-वपुषा वासवेन

गुप्तं च यत्तत्तत् सत्त्वं नृपं नृपं नृपं

बोधैः अवाप्तौ ध्यायन् अविचलितः इति दृष्टः

सुखं च सुखं सुखं सुखं सुखं सुखं ॥२

मुनि- इन्द्रः वः पातु ॥ २ ॥

कामेनाकृष्य चापं हतपटुपटुहावलिभिर्मारवीरै-

भ्रूभङ्गोत्कम्पजृम्भास्मितललितवता दिव्यनारीजनेन ।

सिद्धैः प्रहोत्तमाङ्गैः पुलकितवपुषा विस्मयाद् वासवेन

ध्यायन् बोधैरवाप्तावचलित इति वः पातु दृष्टो मुनीन्द्रः ॥ २ ॥

येन नृपं नृपं नृपं नृपं नृपं नृपं ।¹

अलं बहुना ।¹

[नृपं नृपं नृपं नृपं नृपं नृपं ।]²

[नान्यन्ते सूत्रधारः ।]²

येन नृपं नृपं नृपं नृपं नृपं नृपं

अथ इन्द्र- उत्सवे दिग्देशाद् नाना-

འོངས་པ་། དཔལ་ལྷན་དགའ་བའི་ ལྷའི་ ཞབས་ཀྱི་བ་རྒྱ་ཉི་ བར་བསྟེན་བའི་⁴
ས

आगतेन³ श्री- हर्ष- देवस्य पाद पद्म- *उपसेविना⁴

གྲོལ་པོའི་ཚོགས་ཀླམས་ཀྱིས་⁵ བུས་པ་དང་ལྷན་པར་ བོས་ཏེ།

राज-समूहेन⁵ * स- मानं आहूय

བདག་ལ་ ལྷས་པ།⁶ རི་ལྟར་ ཁོ་པོ་ཅག་གི་ རི་ དཔལ་ལྷན་

अहम् उक्तः ।⁶ यथा अस्मत्- स्वामिना श्री-

དགའ་བའི་ལྷས་⁷ ལྟར་མེད་པའི་ དངོས་པོ་ ལྷན་ཀླམས་པར་ བཞོད་⁸

हर्षदेवेन⁷ अपूर्व- वस्तु- *अलङ्कृतं *रचना-⁸

རིག་པ་འཛིན་པའི་ ལྷེས་རབས་ལས་ བཅམས་པ་⁹ ལྷ་ཀྱན་ཏུ་དགའ་བ་

विद्याधर- जातक- प्रतिबद्धं⁹ नागानन्दं

ཞེས་བྱ་བའི་ ལྷོས་གར་ མཛོད་པ་ནི་¹⁰ ཁོ་པོ་ཅག་ཀླམས་ཀྱིས་

नाम नाटकं कृतम् अस्माभिः

ཉན་པ་པོ་བསྐྱད་པ་ལས་ བོས་ཏེ།¹¹ ལྷོར་པ་དག་ མོ་ མཐོང་ངོ་¹² ॥

* श्रोतृ- परम्परया श्रुतम् । प्रयोगो न दृष्टः ।¹²

अथाहमिन्द्रोत्सवे सबहुमानमाहूय नानादिदेशागतेन राज्ञः श्रीहर्षदेवस्य
पादपद्मोपजीविना राजसमूहेनोक्तः यथा यत्तदस्मत्स्वामिना श्रीहर्षदेवनापूर्ववस्तु-
रचनालङ्कृतं विद्याधरजातकप्रतिबद्धं नागानन्दं नाम नाटकं कृतमित्यस्माभिः श्रोत्र-
परम्परया श्रुतं न प्रयोगतो दृष्टम् ।⁸⁻¹²

རེའི་ཕྱིར་ རྒྱལ་པོ་ རེ་ཉིད་ལ་ གུས་པ་ དང་།¹³ ཁོ་བོ་ཅག་ལ་
 तत् राज्ञः तस्यैव * मानान् च¹³ अस्मासु
 རྒྱུ་མུ་བཟང་བའི་ རྒྱུས་¹⁴ རྒྱུར་བ་ རི་ལྷ་བ་བཞིན་དུ་ ཁྱིད་ཀྱིས་
 अनुग्रह- बुद्ध्या प्रयोगं यथावत् त्वं
 རྒྱུས་གར་དག་ཕྱོས་ཤིག་ ཅེས་སོ།¹⁵ རེའི་ཕྱིར་ རེ་ཞིག་ རྒྱུ་གྱི་
 नाटय इति ।¹⁵ तद् यावद् नेपथ्य-
 བཞེད་པ་དག་ རྒྱས་ནས་ རི་ལྷ་བ་མཛོན་པར་ འདོད་པ་བཞིན་
 रचनां कृत्वा यथा- अभि- लषितं
 ཡོངས་རྒྱུ་གས་པར་བྱའོ།¹⁶ འདུས་པའི་ རྒྱུ་བོ་ འདི་དག་གི་ ཡིད་རྗེ་
 सम्पादयामि ।¹⁶ सामाजिक- जनानाम् एषां मनः
 ཀུན་དུ་རྒྱུས་པར་བྱུང་ཏོ་ ཞེས་བྱ་ བདག་གི་ རེས་དེ།¹⁷
 आवर्जितम् इति मे निश्चयः ।¹⁷

ततस्तस्यैव राज्ञो बहुमानादस्मासु चानुग्रहबुद्ध्या यथावत्प्रयोगेणाद्य त्वया नाट-
 यियतव्यमिति । तथावदिनीं नेपथ्यरचनां-कृत्वा यथाभिलषितं सम्पादयामि ।
 आवर्जितानि च सामाजिकजनमनांसीति मे निश्चयः ।⁶

གང་གི་ཕྱིར་།¹⁸

कुतः ।¹⁸

དཔལ་ལྷན་དགའ་བ་ ལྷན་ངག་མཁན་པོ་ མཁས་པ་ འདྲན་མ་ འདི་དག་
 श्री- हर्षः कविः निपुणः परिषद् एषा
 ཡོན་ཏན་འཛིན་ ।

गुण-ग्राहिणी ।

འཛིག་རྟེན་དུ་ བྱང་ཆབ་སེམས་དཔའི་ སྟོན་པ་ ཡིད་འཕྲོག་
 लोके बोधि-सत्त्व- चरितं हारि
 རྟོས་གར་ བདག་ཅག་ མཁས་ ।
 नाट्ये वयं दक्षाः ।

འདིར་ནི་ དངོས་པོ་ རི་རི་དག་ ཀྱང་ འདོད་པའི་ འབྲས་བུ་ འཕྲོབ་པའི་
 इह वस्तु एकैकम् अपि अभिलषित- फल- प्राप्तेः
 བཀས་ ཡོན་ ན་ ।

पदं भवति

བདག་གི་ སྐལ་བ་ སྤྲིས་པས་ ཡོན་ཏན་ ཀྱན་གྱི་ རྟོགས་ འདུས་
 मम भाग्य- उपचयाद् गुणस्य सर्वस्य गणः समुदितः
 འདི་ལ་ རྟོས་ ཅི་ དགོས་ ॥३

इह ब्रूहि किं प्रयोजनम् ॥ ३ ॥

श्रीहर्षो निपुणः कविः परिषदप्येषा गुणग्राहिणी
 लोके हारि च बोधिसत्त्वचरितं नाट्ये च दक्षा वयम् ।
 वस्तुवैकैकमपीह वाञ्छितफलप्राप्तेः पदं किं पुन-
 र्मद्भाग्योपचयादयं समुदितः सर्वो गुणानां गणः ॥ ३ ॥

དེས་ན་ རེ་ཞིག་ ཁྱིམ་པ་མོ་ བོས་ཏེ་ གླུ་དག་ལ་ གནས་བར་བྱའོ ༥¹

तद् यावद् गृहिणीम् आहूय सङ्गीतकम् अनुतिष्ठामि ।¹

[ཡོངས་སུ་བགོད་ཅིང་ མངོན་པར་སྤྲུགས་སུ་ བརྟམས་ནས་]²

[परिक्रामन अभिमुखं अवलोक्य]²

འཕགས་མ་ རེ་ཞིག་ འདྲིར ༥³

आर्यं तावद् इतः ।³

[དེ་ནས་ གར་མཁན་མ་ ཅུ་ཞིང་ ལྷགས་སོ ༥ མདོ་འཛིན་པས་

[ततो नदी रुदती प्रविशति । सूत्रधारो

सर्वोद-रक्ष ।]⁴

विलोक्य ।]⁴

འཕགས་མ་ གླུ་ཀུན་ཏུ་དགའ་ བ་ ཞེས་བྱ་བའི་ རྫོས་གར་བྱ་ཡིན་ན་

आर्यं नागानन्दे [नाम] नाटयितव्ये

ཅིའེ་རོན་ཏུ་ གླུ་མེད་པ་ ཉིད་ ཅུ་བར་བྱེད ༥⁵

∴ किम् अकारणम् एव रुद्यते ।⁵

[གར་མཁན་མས་]⁶

[नदी ।]⁶

རྩི་བ་ རྩི་ལྟར་ མོ་ ཅུ་ མེ ༥ གར་གྱི་ཕྱིར་ རེ་ཞིག་ ཡབ་ནི

आर्यं कथं न रोदिष्यामि ।⁷ यतः तावत् तातः

ཡུམ་ རང་ འགྲོགས་ནས་ གན་པོ་འི་ རངས་པོས་ ཡིད་བྱུང་མྱེ་ །

अम्बया सहितः स्थविर- भावेन उद्विग्नमानसः

ད་ བྱིད་ཀྱིས་ གཉེན་མེད་ཀྱི་ རྩེ་དག་ འཛིན་པར་ མཛད་དོ་⁸ ཞེས་

इदानीं त्वं कुटुम्ब [लक्षण] भार- उद्वहनं करोषि⁸ इति

བྱུགས་ལ་ བཞག་ནས་ དཀའ་བྱུང་གྱི་ནགས་སུ་ གཤེགས་སོ་॥⁹

हृदये आरोप्य . तपो- वनं गतः ॥⁹

आर्यं कथं न रोदिष्यामि । यतस्तातोऽञ्जुका च स्थविरभावजातनिर्वेदौ
कुटुम्बभारवहनयोग्य इदानीं त्वमिति हृदय आरोप्य तपोवनं गतौ ।⁸⁻⁹

[མདོ་འཛིན་པས་ །]¹⁰

[सुत्रधारः ।]¹⁰

བདག་ ཀྱང་ ཡོངས་སུ་བཟང་ནས་ ཇི་ལྟར་ འཕ་ཡུམ་ བགས་སུ་

माम् अपि परित्यज्य कथं पितरौ वनं

གཤེགས་ ॥¹¹

यातौ ।¹¹

कथं मामपि परित्यज्य वनं प्रयातौ पितरौ ।¹¹

[རྣམ་པར་ བསམས་ བས་ །]¹²

[विचिन्त्य ।]¹²

ད་ནི་ རྩེ་ ཅི་ཞིག་ ཇིགས་པར་འགྱུར་ ॥¹³ ཡང་ན་ བདག་

इदानीं मे किं युज्यते ।¹³ अथवा अहं

झ'सदे' जवस'गु' रैस'सो'ग्रे'सदे' सदे'स' यदस'सु'सद'वस'

गुरु- चरण- परिचर्या- सुखं परित्यज्य

दे'सु'र' स्रै'स'दु' अह्म'स'र'ग्रे' ॥¹⁴

कथं गृहे *प्रविशामि ¹⁴

अथवा कथमहं गुरुचरणपरिचर्यासुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

दे'सु'र' स्रै'स'ग्रे'सदे'स' सदे'स' । सदे'स'सु'र' रै'स'स'स' यदस' सदे'स' ।

यथा जीमूतवाहनः ऐश्वर्यं क्रम- आगतं त्यक्त्वा ।

स'सदे' स्रै'स'ग्रे' स्रै'स'स'स' । सदे'स' गु'र' वस'स'सु' अह्म'स'र' ॥⁴

पित्रोः शुश्रूषां विधातुं अहम् अपि वनं यामि ॥

पित्रोर्विधातुं शुश्रूषां त्यक्तैश्वर्यं क्रमागतम् ।

वनं याम्यहमप्येष यथा जीमूतवाहनः ॥४॥

[सदे'स'सु'र'दे' स्रै'स'स'दे'स' ॥]¹

[निष्क्रान्तौ । . *आमुखम् ।]¹

[दे'स'स' स्रै'स'ग्रे'सदे'स' सदे' । स्रै'स'स'स' सदे'स' स्रै'स'स' ।

[ततः जीमूतवाहनः च विदूषकः प्रविशति ।

अदे'स'स'स' ।]²

नायकः ।]²

ऊवासां च देवाणां तेषां प्रवृत्तं च देवाणां च देवां देविनां
 रागस्य आस्पदम् इति अहं अवैमि ध्वंसि
 तेषां प्रवृत्तं च देवाणां च देवाणां च देवां देविनां
 इति मम न प्रत्ययः न ।

प्रवृत्तं प्रवृत्तं तेषां च देवाणां च देवाणां च देवां देविनां
 कृत्य-अकृत्य- विचारणासु विमुखं
 सांसां सांसां सांसां देविनां ।
 क्षितौ को न वेत्ति ।

यथासां सांसां प्रवृत्तं च देवाणां च देवाणां च देवां देविनां
 पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे यौवनम् इन्द्रिय-
 देवदं प्रवृत्तं च देवाणां च देवाणां च देवां देविनां ।
 वशं इदं

यासां सांसां देविनां च देवाणां च देवाणां च देवां देविनां
 यदि भक्त्या इत्थं एव भवेत् एवं निन्द्यम्
 एतद् देवाणां प्रवृत्तं च देवाणां च देवाणां च देवां देविनां ॥ ५
 अपि प्रियं भवेत् ॥

रागस्यास्पदमित्यवैमि न हि मे ध्वंसीति न प्रत्ययः

कृत्याकृत्यविचारणासु विमुखं को वा न वेत्ति क्षितौ ।

एवं निन्द्यमपीदमिन्द्रियवशं प्रीत्यै भवेद् यौवनं

भक्त्या याति यदीत्यमेव पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे ॥ ५ ॥

[ॐ नमः]⁵[नायकः]⁵

हैः क्लृप्तं यवः कृत्वा नृणां सारं नृणां महेश्वरं देवः

यथा गितुः पुरो भुवि तिष्ठन् भाति तथा

सिंहः शिरः शिरः यद्विदं नमः ॥

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

यवः कृत्वा नृणां सारं नृणां महेश्वरं देवः

तातस्य चरणयोः संवाहनाद् उद्धूतं सुखं तद्

श्रुत्वा शिरः शिरः यद्विदं नमः ॥

राज्यके अस्ति किम्

शिरः क्लृप्तं यवः कृत्वा नृणां सारं नृणां महेश्वरं देवः

गुरोः भुक्तोऽभिषेकः धृतिः या एषा भुवनत्रये

श्रुत्वा शिरः शिरः यद्विदं नमः ॥

भुक्ते अस्ति किम् ।

शिरः क्लृप्तं यवः कृत्वा नृणां सारं नृणां महेश्वरं देवः

गुरुणा त्यक्तं राज्यं खलु आयासः

देवः नृणां यद्विदं नमः ॥ ६

तेन गुणः कश्चिद् अस्ति ॥

तिष्ठन् भाति पितुः पुरो भुवि यथा सिंहासने किं तथा

यत् संवाहयतः सुखं हि चरणौ तातस्य किं राज्यके ।

किं भुक्ते भुवनत्रये धृतिरसौ भुक्तोज्झिते या गुरो-
रायासः खलु राज्यमुज्झितगुरोस्तेनास्ति कश्चिद् गुणः ॥ ६ ॥

[वीर-प-गण- । वरग-३-गुण-३-गण-वर ।]¹

[विदूषकः । आत्मगतम् ।]¹

असौ अस्मिन्नेव स्त्री-वत् स्त्री-वत् स्त्री-वत् स्त्री-वत् स्त्री-वत् ।²

अहो अस्य जन- गुरु शुश्रूषानुरागः ।²

[स्त्री-वत् वरगण-वत् ।]³

[विचिन्त्य ।]³

देव-वत् अस्मिन् अस्मिन् स्त्री-वत् वरगण-वत् ।⁴

तेन इह [तु] तावद् भणियामि ।⁴

भवतु एवं तावद् भणियामि ।⁴

[वरगण-वर ।]⁵

[प्रकाशम् ।]⁵

गु- वरगण-वत् देव-वर- वरगण-वत् वरगण-वत् वरगण-वत् ।

भो वयस्य खलु राज्य- सौख्यस्य केवलस्य

केव-वत् वरगण-वत् अस्मिन् वरगण-वत् वरगण-वत् ।⁶ वरगण-वत्

कृते अहं इदं भणामि न ।⁶ अन्यद् अपि

विद-वत् वरगण-वत् अस्मिन् अस्मिन् ॥⁷

ते करणीयं अस्ति एव ॥⁷

འདི་ལས་ གན་ ག་བ་ ཅི་ཞིག་ ཁྱིད་ཀྱི་ སེམས་ལ་

अतः परं कर्तव्यं किं ते चेतसि

གང་ཞིག་ གནས་པ་ སྒྲོམ་ ॥ 7

यत् स्थितं कथय ॥

न्याय्ये वर्त्मनि योजिताः प्रकृतयः सन्तः सुखं स्थापिता

नीतो बन्धुजनस्तथात्मसमतां राज्येऽपि रक्षा कृता ।

दत्तो दत्तमनोरथाधिकफलः कल्पद्रुमोऽप्यथिने

किं कर्तव्यमतः परं कथय वा यत् ते स्थितं चेतसि ॥ ७ ॥

[བོད་ཀྱི་ཁ་ཀས་]¹

[विदूषकः ।]¹

ཀྱི་ སྒོ་གས་པོ་ ཤིན་ཏུ་ཐུབ་ཆོད་ལྷན་ ཉམས་པར་བྱེད་པའི་

भोः वयस्य अत्यन्तसाहसिके * हतके

ལྷ་མ་ཏང་ག་ འདི་ མི་མཐུན་པའི་སྒོ་གས་ ཉི་བར་གནས་པ་ལ་² གཙོ་བོ་དང་

देवमतङ्गे एतस्मिन् प्रतिपक्षे आसन्नस्थिते² प्रधान-

གཉིན་དག་ ཡང་དག་པར་གནས་ ཀྱང་ ཁྱིད་མེད་ན་ བདག་ནི་ བྱལ་སྤིད་

अमात्य- समधिष्ठितम् अपि त्वया विना अहं राज्यं

ཡིགས་པར་གནས་པར་ མི་ འོག་གོ ॥³

सु- स्थितं न * तर्कयामि ।³

དགའ་ལྷན་ སྟོགས་ཀྱི་ སྤང་བོ་ འགྲམ་པའི་ ངེས་ བདར་

माद्यद्- दिग्- गज- गण्ड- भित्ति- कषणैः

ཅན་དན་དག་ནི་ ཆག་ཅིང་ ཟག་ ।

चन्दनाः भग्नाः स्रवन्तः ।

ཆུ་གཏེར་ བསྐྱབས་ནམས་ རབ་ཏུ་བསྐྱུན་པས་ ཡུག་ དང་

जलनिधेः वीचिभिः आस्फालिताभिः गह्वर-

ལུང་པ་དག་ནི་ ཆོ་ངེས་ སྟོགས་ ।

कन्दराणि क्रन्दनेन * ध्वनितानि ।

གྲུབ་པའི་ བྱད་མེད་ བགྲོད་པ་ནམས་ཀྱི་ ཀླང་པའི་ སྟུག་ཅིས་

सिद्ध- अङ्गनानां गतैः पाद- अलक्तक-

དམར་པ་ སྟུ་དྲིག་ རྟོ་ ।

रक्त- मौक्तिक-शिलः ।

བསྐྱེན་བྱ་ རི་བོ་ མ་ལ་ཡ་ འདིས་ བདག་གི་ སེམས་ནི་

सेव्यः अचलः मलयः अयं मे चेतः

ཅི་ ཡང་ སྟེན་ལྷན་ བྱེད་ ॥ 8

किम् अपि उत्सुकं करोति ॥

རིལ་བ་ རྒྱེང་བ་ རྩོམས་པས་ མཚན་མའི་ རྩོམ་དག་ནི་

‘कमण्डलु’ जरत् समूह * आलक्ष्य निर्भरः

མཁའ་ ལྷ་ར་ རབ་ཏུ་དང་ ।

नभ इव स्वच्छः ।

འགའ་ཞིག་དག་ན་ ལུ་འཇའི་ སྒྲིལ་པས་ བྱིའས་

क्वचित् मुञ्ज- मेखलाः वटुना

བཅད་ཅིང་ རོར་བར་གྱུར་པ་ མཐོང་ ।

वृद्धित- उज्झिताः दृश्यन्ते

དྲག་ཏུ་ རྩོམས་པས་ བེ་ཚེ་དག་ གྱང་ རིག་ཅེད་ རྩོམ་ འདི་

नित्य- आकर्णनया शुक्लैः च वेद- पदम् इदं

རབ་ཏུ་ སྒྲིལ་པར་ཅེད་ ॥10

प्र- पठ्यते ॥

वासोऽर्थ-दययैव नातिपृथवः कृत्तास्तरूपां त्वचो

भग्नआलक्ष्यजरत्कमण्डलु नभःस्वच्छं पयो नैर्भरम् ।

दृश्यन्ते वृद्धितोज्झिताश्च वटुभिर्मोञ्जयः क्वचिन्मेखला

नित्याकर्णनया शुक्लेन च पदं साम्नामिदं पठ्यते ॥10

དེ་ནས་ ཚུར་ ཤོག་ རབ་ཏུ་ ཉུགས་ཏི། ཉེ་བར་མཚོན་པར་ བྱའོ།¹

तद् [इह] एहि । प्रविश्य * अवलोकयावः ।¹

[རབ་ ཏུ་ ཉུགས་ ཏི་ གར་དག་བྱེད་དོ།²

[प्रविश्य नाटयतः ।²

འདྲིན་པས།]³

नायकः ।]³

ཨེ་མ་ ཐུབ་པའི་ སྐྱེ་བོ་ རབ་ཏུ་ དགའ་བ་ནམས་ནི་ རིག་བྱེད་ཀྱི་

अङ्गो भुनि जन * प्र- मुदित विद-

ཚོག་ སྐྱུས་པ་ལ་ བྲི་ཚོས་ རྣམ་པར་དགྱོད་པར་བྱེད་ལ།⁴

वाक्य विस्तरस्य सन्दिग्ध विचार्यमाण ।⁴

བྱེད་ཡི་ སྐྱེ་བོ་ནམས་ ནི་ ཇི་ལྟར་ གཤེར་བ་ གཤེར་བའི་ ཡས་ཤིང་དག་

འབྱ གྲུ་མཉམས་ [कथम्] आर्द्र आर्द्र समिधः

གཅད་ཅིང་།⁵ དགའ་ཐུབ་པའི་ གཞོན་ནུ་མ་ནམས་ནི་ ལྷོན་པ་ གསར་པའི་

छिद्यमान ।⁵ तापस- कुमारिका वृक्षक बाल

ཀྱི་ར་ འབྱེངས་པར་བྱེད་པའི་⁶ རྟལ་ཐུབ་ཀྱི་ བཀས་ཚལ་ནི་

आलवालस्य

* आपूर्यमाण

तपो-

वनस्य

རབ་དུ་ཞི་བ་ རང་ རྟལ་པར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ་⁷

प्रशान्त-

रमणीयता ।⁷

अहो तु खलु मुदितमुनिजनप्रविचार्यमाणसन्दिग्धवेदवाक्यविस्तरस्य
पठद्वबटुजनच्छिद्यमानाद्रार्द्रसमिधः तापसकुमारिकापूर्यमाणबालवृक्षकालवालस्य
प्रशान्तरमणीयता तपोवनस्य । 47

འདི་ཉིད་ནི་⁸

इह हि ।⁸

བྱང་པའི་ སྒྲ་ཡིས་ ལེགས་པར་འོངས་སམ་ ཞེས་ནི་

भृङ्ग-

शब्दैः

स्वागतं

[किम्] इति

བཞིན་པ་ བཞིན་ ।

वदन्ति इव ।

འདི་དག་ མགོ་ནི་ འབྲས་བུ་ དུད་པས་ འདུད་པ་ བྱེད་པ་ བཞིན་ ।

इमे शिरोभिः

फल-

नम्रैः

नतिं

कुर्वन्ति इव ।

མེ་དོག་ ཆར་པ་ འཕྱོར་ཞིང་ བདག་ལ་ མཆོད་ཡོན་

पुष्प-

वृष्टिं

किरन्तः

मम

अर्घ्यं

ཕྱིར་པ་ བཞིན་ ।

ददत इव ।

ཡལ་ག་ལྷན་པ་ཡིས་ ཀྱང་ མགོན་གྱི་ བསྐྱོན་བཀུར་

शाखिनः   अपि   अतिथि-   सपर्यां

ཇི་ལྟར་   བསྐྱབས ॥

कथं   शिक्षिताः ॥ 11

मधुरमिव वदन्तः स्वागतं भृङ्गशब्दै-

र्नतिमिव फलनघ्नैः कुर्वतेऽमी शिरोभिः ।

मम ददत इवाख्यं पुष्पवृष्टीः किरन्तः

कथमतिथिसपर्यां शिक्षिताः शाखिनोऽपि ॥११॥

དེའི་སྤྱིར་   དཀའ་ཐུབ་གྱི་   ཉགས་ཚལ་   འདི་ནི་   འདུག་པར་

तत्   तपो-   वनम्   इदं   निवास-

འོས་པ་ཞིག་ མྱེ།¹   འདིར་ གནས་ན་   བདག་ཅག་གི་   སེམས་བདེ་བར་

योग्यम् ।¹   इह   अवस्थाने   अस्माकं   निवृत्तिः

འགྱུར་རོ་ ལྷམ་མོ་ ॥²

भविष्यति   मन्ये ॥²

[བོ་དྲུ་ཁ་ཀས་ ।]³

[विदूषकः ।]³

ཀྱུ་ མོགས་པོ་ འོན་ཀྱང་ ཇིས་པར་ ཇི་དྲགས་   འདི་དག་ མགོན་པ་

भो   वयस्य * किन्तु --- खलु   हरिणा   एते   'कन्धराः

གསལ་ཞེང་ རོལ་ གླེག་ རྟོག་ལྷན་ ལྷ་ནི་ ཀུན་དུ་འབྱོག་པའི

स्फुट- ललित- पदं गीतं आजिह्वा-

ལུས་ཅན་ རི་དྲགས་ འདི་དག་ནམས་ ।

अङ्गाः कुरङ्गाः एत ।

སོ་འི་ པར་ན་ གནས་པ་ ཅུའི་ ཁམ་ནི་ གཙོད་པའི་ ལྷ་དག་

दन्त- अन्तराल- स्थित- तृण कवल- च्छेद- शब्दं

བསྐྱམས་ནས་ ཉན་པར་བྱེད ॥

नियम्य आकर्णयन्ति ॥ 12

स्थानप्राप्या दधानं प्रकटितगमकां मन्द्रतारव्यवस्थां

निर्हादिन्या विपञ्च्या मिलितमलिरुतेनेव तन्त्रीस्वनेन ।

एने दन्तान्तरालस्थिततृणकवलच्छेदशब्दं नियम्य

व्याजिह्वाङ्गाः कुरङ्गाः स्फुटललितपदं गीतमाकर्णयन्ति ॥१२॥

[རི་དྲ་ཁྲ་གས་ ।]¹

[विदूषकः ।]¹

ཀྱེ་ ལྷོ་གས་པོ་ དཀའ་ཐུབ་ཀྱི་ བསམ་ཚལ་ འདི་ན་ ལྷ་ཞིག་

भो वयस्य तपो- वने अस्मिन् कः

ལྷ་ལེན་པར་བྱེད ॥²

गायति ॥²

भो वयस्य को नु खल्वेष तपोवने गायति ।²

[འདྲིན་པས །]³

[नायकः ।]³

ཇི་ལྟར་ སེར་མོ་ འཇམ་པའི་ མཐིལ་གྱིས་ མངོན་པར་ བསྟན་པའི་

यथा   ^१अङ्गुली   ^२कोमल   ^३तलेन   अभि-   * हताः

གྱུར་མངས་ ཤེན་དུ་ གསལ་བ་ མ་ཡིན་པར་ སྟོགས་ཤིང་⁴ གྲུ་ཡང་

तन्त्रयः   ^१अति-   ^२स्फुटं   ^३न   ^४क्वणन्ति⁴   गानं च

སྟན་ཅིང་སྟེན་བ་ གཙོ་པོར་ ལེན་པ། དེ་ལྟར་ བདག་ རྟོག་པ་ནི་

काकली-   प्रधानं   गीयते   तथा   अहं   तर्कयामि

གནས་ འདྲིན་ ལྷ་དག་ མཉེས་པར་བྱེད་ཅིང་ ལྷའི་ བྱད་མེད་

आयतने   अस्मिन्   देवताम्   आराधयन्ती   दिव्य-   योषित्

གྱུར་མངས་ དང་ ལྷན་ པའི་ གྲུ་ ལེན་པར་ བྱེད་ཅོ།⁵

उ ष वी ण य ति ।⁵

यथा कोमलाङ्गुलितलाभिहन्यमाना नातिस्फुटं क्णन्ति तन्त्रयः काकलीप्रधानं
च गीयते तथा तर्कयामि अस्मिन्नायतने देवतामाराधयन्ती काचिद् दिव्ययोषिद्
उपवीणयति ।⁴⁻⁵

[वीरुपगण ।]⁶

[विदूषकः ।]⁶

गुं शीर्षासंघं कुरु शीर्षा ।⁷ पुत्रुत्तमागुत्तं क्लृप्तिं गणसं
भो वयस्य [इह] एह ।⁷ वयम् अपि देवता- आयतनं
ह्यवसंभवे ॥⁸

प्रेक्षामहे ॥⁸

[अक्षिपकः ।]⁹

[नायकः ।]⁹

लेखासंघसंघेन ।¹⁰ देवांसं क्लृप्तिं पुत्रुत्तमागुत्तं देवांसं ॥¹¹

साधु उक्तम् ।¹⁰ खलु देवताः वन्द्याः ।¹¹

[उद्वेगसंघेन अक्षिपकः लेखासंघसंघेन]¹²

उपसृप्य सहसा मार्गे स्थित्वा]¹²

उपसर्पन् सहसा स्थित्वा¹²

शीर्षासंघं गणसंघेन क्लृप्तिं पुत्रुत्तमागुत्तं देवांसं ॥¹³

वयस्य * यदि जनः अयं द्रष्टुम् अनर्हः भवेत् ।¹³

ཁྱིེ་གྱི་ བཀའ་རྒྱུ་དག་གིས་ བདག་གི་ནི།

युष्मत्- प्रसादेन मम

མཛེན་པར་འདོད་པ་ རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འདོད། ॥

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु ॥ 13

उत्फुल्लकमलकेसरपरागगौरद्युते मम हि गौरि ।

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु भगवति युष्मत्प्रसादेन ॥ १३ ॥

[འདྲིན་པས་ རྣ་ གཏད་ནས།]¹

[नायकः कर्णं दत्त्वा]¹

ཨོ་སྐལ་ལྷོ། ཨོ་སྐལ་ རྩལ་མ། ॥²

अहो गीतम् । अहो वादित्रम् ।²

[འབངས་མོས།]¹

[चेटी ।]¹

རྩེའི་སྐས་མོ་ ཇེས་པར་ ཡུན་རིང་དུ་ གྲུ་དག་ཐབས་ནས་ ཁྱིེ་གྱི་

भर्तृदारिके खलु चिरं गीत्वा ते

ལག་ ཅེ་དག་ ཡོངས་སུ་ མི་ རལ་ལམ།²

¹हस्तानां अग्र परि न श्रमः ।²

भर्तृदारिके चिरं खलु वादितम् । न खलु ते परिश्रमोऽग्रहस्तानाम् ।²

[वी० प्र० गण० श्लो० १४ ।]^८

[विदूषकः आकर्ण्य ।]^८

गु० श्लो० गण० १४ ॥ १० ॥
 भो वयस्य एषा खलु कन्यका कस्मात्
 सीं ह ॥^९

न प्रेक्षावहे ।^९

[१५ ॥]^{१०}

[न० यकः ।]^{१०}

श्लो० १५ ॥ ११ ॥
 दोषः कः अस्ति । कन्यका-दर्शनं हि निर्दोषम् एव ।^{११}

१५ ॥ १२ ॥
 किन्तु यदि अस्मान् दृष्ट्वा * ससाधवसा लज्जया

मात्रेण कृत्वा १५ ॥ १३ ॥
 * बाल- सुलभया इह चिरं न तिष्ठेत् ।^{१३}

१५ ॥ १४ ॥
 तत् तावत् लता- जालेन अनेन अन्तरितौ

वृत्तं १५ ॥^{१४}

पश्यावः ।^{१४}

॥ ཆེད་རྒྱ་བཞིན་པའི་ ཆོས་ས ॥

UDĀNAVARGA

1

ཀུན་རྟོག་ལས་¹ རི་ འདོད་² སྤྱིས་པས་³ ।

འདོད་པའི་⁴ རྩ་བར་⁵ ཤེས་བགྱིས་⁶ ཉེ ।

ཁྱིེད་⁷ རི་ ཀུན་རྟོག་⁸ མ་⁹ སྤྱིེད་¹⁰ རང་ ।

དེས་ན་¹¹ ཁྱིེད་¹² འགྲུང་¹³ མི་¹⁵ འགྲུང་¹⁴ ॥ II. 1.

काम⁴ जानामि⁶ ते मूलं⁵ सङ्कल्पात्¹ काम² जायसे³ ।

न⁹ त्वां⁷ सङ्कल्पयिष्यामि^{8, 10} ततो¹¹ मे न¹⁵ * भविष्यसि^{13, 14} ॥

¹² त्वम् .

2

འདོད་པ་ནས་ས་ལས་¹ བྱ་ངན་² སྤྱི་³ ।

འདོད་པ་ནས་ས་ལས་⁴ འཛིགས་པ་⁵ འགྲུང་⁶ ।

འདོད་པ་དག་⁷ རི་ རྣམ་སྤངས་⁸ ན།

བྱ་ངན་⁹ མེད་ཅིང་¹⁰ འཛིགས་པ་¹¹ མེད་¹² ॥ II. 2.

कामेभ्यो¹ जायते³ शोकः² कामेभ्यो⁴ जायते⁶ भयम्⁵ ।

कामेभ्यो⁷ विप्रमुक्तानां⁸ नास्ति¹⁰ शोकः⁹ * कुतो¹² भयम्¹¹ ॥

3

མགར་བ་ཡིས་¹ ཉི་ རུལ་བཞིན་དུ² །
 མོ་གོ་ས་ལྷན་པས་³ རིས་པ་བཞིན་⁴ །
 སྐད་ཅིག་⁵ སྐད་ཅིག་⁶ ཅང་ཟད་ཅམ་⁷ །
 རང་གི་⁸ སྒྲི་ས་⁹ བསལ་བར་¹⁰ བྱ¹¹ ॥ II. 10.

अनुपूर्वेण⁴ मेधावी³ स्तोत्रं स्तोत्रं⁷ क्षणे⁵ क्षणे⁶ ।
 कर्मणो¹ रजतस्यैव² निर्धमेन्^{10,11} मलम्⁹ आत्मनः⁸ ॥

4

གལ་ཏེ¹ བདེ་བ་² ཀུན་³ འདོད་ན་⁴ །
 འདོད་བ་⁵ བསམ་ཅད་⁶ ཡོངས་སུ་སྦྱངས་⁷ །
 འདོད་བ་⁸ བསམ་ཅད་⁹ ཡོངས་སྦྱངས་པས་¹⁰ །
 མཆོག་དུ་¹¹ བདེ་བ་¹² ཐོས་པར་འགྱུར་¹³ ॥ II. 12.

सर्व³ चेत्¹ सुखम्² इच्छेत्⁴ सर्व⁶कामं⁵ परित्यजेत्⁷ ।
 सर्व⁹कामं⁸ परित्यागी¹⁰ ह्यत्यन्तं¹¹ सुखम्¹² * एष्यते¹³ ॥

5

འདོད་པས་¹ རོམས་པར་² མི་³ འགྱུར་བས་⁴ །
 ཤེས་རབ་ཀྱིས་⁵ ཉི་ རོམས་པ་ སྦྱོད་⁷ །

ཤེས་རབ་གྲིས་⁸ ཅི་ རོས་ས་པའི་⁹ མི་¹⁰ །

སྒྲིབ་པའི་¹¹ དབང་¹² ཏུ་ མི་¹³ འགྱུར་¹⁴ རོ ༥ II. 14.

* श्रेयसी⁷ प्रज्ञया⁵ तृप्ति⁶ न³ हि कामै¹ वितृप्यते^{2.3} ।

प्रज्ञया⁸ पुरुष¹⁰ तृप्त⁹ तृष्णा¹¹ न¹³ * कुरुते¹⁴ वशम्¹² ॥

6

གངས་ཅན་¹ དང་ ཉི་ མཉམ་པ་ཡི་² །

གསེར་གྱི་³ རི་བོ་⁴ ཡོད་གྱུར་⁵ གང་⁶ །

ཁོར་⁷ དེས་⁸ གཅིག་⁹ གང་ མི་¹⁰ ཚོས་པར་¹¹ །

རྟོགས་པར་ གྲིས་¹² ལ་ ལེགས་པར་ སྒྲིབ་¹³ ༥ II. 19.

पर्वतो⁴ ऽपि⁶ सुवर्णस्य³ समो² हिमवतो¹ भवेत्⁵ ।

वित्त⁷ तन्⁸ न¹⁰ अलम्¹¹ एकस्य⁹ एतज्ज्ञात्वा¹² समाचरेत्¹³ ॥

7

བག་ཡོད་¹ འཆི་མེད་གནས་² ཡིན་ ཏེ །

བག་མེད་པ་³ ཉི་ འཆི་བའི་⁴ གནས་⁵ །

བག་ཡོད་⁶ འཆི་བར་⁷ མི་⁸ འགྱུར་⁹ ཏེ །

བག་མེད་པ་¹⁰ ཉི་ ཏྲག་ཏུ་¹¹ འཆི་¹² ༥ IV. 1.

अप्रमादो¹ ह्यमृतपदं² प्रमादो³ मृत्युनः⁴ पदम्⁵ ।
अप्रमत्ता⁶ न⁸ प्रियन्ते^{7,9} ये प्रमत्ताः¹⁰ सदा¹¹ मृताः¹² ॥

8

བཙུན་འགྲུས་¹ རང་² རི་ བག་ཡོད་³ རང་² །
ཡང་དག་མེས་⁴ རང་² རྒྱལ་བ་ཡིས་⁵ །
སཤས་བས་⁶ སྒྲིང་དུ་⁷ བྱས་ནས་⁸ རི །
ཆུ་པོ་⁹ ཆེན་པོ་¹⁰ མངོན་དུ་¹¹ སྒྲིག་¹² ། IV. 5.

उत्थानेन¹ अप्रमादेन³ संयमेन⁴ दमेन⁵ च⁹ ।
द्वीपं⁷ * करोति⁸ मेधावी⁶ तम् ओद्यो⁹ नाभि¹¹*मर्दति¹² ॥

¹⁰ महान्.

9

དམན་པའི་¹ མེས་ལ་² མི་³ བརྟེན་ཞིང་⁴ །
བག་མེད་བུ་ལ་⁵ བརྟེན་⁶ མི་⁷ བྱ་⁶ །
ལོག་པར་⁸ ལྷ་ལ་⁹ འདོད་¹⁰ མེད་¹¹ རང་ །
འཇིག་རྟེན་¹² འཕྲེལ་བར་¹³ མི་¹⁴ བྱེད་¹⁵ ॥ IV. 8.

हीनान्¹ धर्मान्² न³ सेवेत⁴ प्रमादेन⁵ न⁷ * संवसेत्⁶ ।
, मिथ्या⁸ दृष्टिं⁹ न¹¹ रोचेत्¹⁰ न¹⁴ * भवेत्¹⁵ लोक¹²वर्धनः¹³ ॥

10

དག་སྒྲོང་¹ བག་ཡོད་ལ་² དག་འཁོར་³ །

བག་མེད་བ་ལ་⁴ འཇིགས་ལྟ་བས་⁵ །

བདག་ཉིད་⁶ ངན་འགྲོ་ལས་⁷ འཇིག་⁸ ཏི །

འདས་ཐུབ་ལས་⁹ ཅི་ གླང་ཆེན་¹⁰ བཞིན་¹¹ ॥ IV. 25.

अप्रमादे² रतो³ मिथुः¹ प्रमादे⁴ भयदर्शकः⁵ ।

दुर्गाद्⁷ उद्धरते⁸ ऽऽत्मानं⁶ *पङ्कसन्न⁹ इव¹¹ कुञ्जरः¹⁰ ॥

11

གང་གིས་¹ ཞི་བ་² འཕགས་³ ལས་⁴ ཡན་ལག་བརྒྱད་⁵ །

ལས་⁴ རྒྱང་⁶ བསྐྱོམས་བ་⁷ དེས་⁸ ཅི་ བདུད་ཅི་⁹ ཅིད་¹⁰ །

དེ་ལྟར་¹¹ སྒྲོད་བས་¹² བདེ་འདོད་¹³ བདེ་བ་¹⁴ ཐོབ་¹⁵ །

སྒྲོན་བ་¹⁶ ཐོབ་ཅིང་¹⁷ གྲགས་བ་¹⁸ འཕེལ་བར་ འགྱུར་¹⁹ ॥ XII. 20.

य¹ आर्यम्³ अष्टाङ्गिकम्⁵ आज्ञसं⁶ शिवं², भावयति⁷ मार्गं⁴ ह्यमृतस्य⁹ प्राप्तये¹⁰ ।

सुखं¹⁴ सुखार्थी¹³ लभते¹⁵ * समाचरन्¹² कीर्तिं¹⁶ [स]माप्नोति¹⁷

यशश्च¹⁸ सर्ग[व]तः ॥

8 सः. 11 एवं. 19 वर्धते.

12

རྩེ་མོ་¹ རང་གི་² མངལ་གྱིས་³ རང་།

འདས་བྱ་⁴ སྒྲིག་མ་⁵ འབྲས་བྱས་⁶ རང་།

ཆུ་ཤིང་⁷ འབྲས་བྱས་⁸ འཕྲང་བ་⁹ ལྟར་¹⁰ །

མོ་ཤལ་¹¹ བཀར་སྒྲིས་¹² འཕྲང་བར་ འགྱུར་¹³ ॥ XIII. 1.

फलं⁸ वै कदली⁷ हन्ति⁹ फलं⁶ वेणुं⁵ फलं⁶ नडम्⁴ ।

सत्कारः¹³ कापुरुषं¹¹ हन्ति¹³ स्व²गर्भो³ऽश्वतरा¹ यथा¹⁰ ॥

13

རང་གི་རྩེད་པ་¹ སྒང་བྱ་ཤིང་² །

གཞན་གྱི་ལ་³ བྱི་ འདོད་⁴ མི་⁵ བསྐྱེད་⁶ །

དག་སྒོང་⁷ གཞན་གྱི་⁸ འདོད་བྱེད་པ་⁹ །

ཏིང་འཛིན་¹⁰ ཐོབ་པར་¹¹ མི་¹² འགྱུར་རོ་¹³ ॥ XIII. 7.

स्वलाभं¹ * नावमन्येत² न⁵ अन्येषां³ स्पृहको⁴ *भवेत्⁶ ।

अन्येषां⁸ स्पृहको⁹ मिश्रुः⁷ समार्धि¹⁰ न¹² अधिगच्छति^{11,13} ॥

14

གང་དག་¹ འདས་པའི་² མངས་རྒྱས་³ རང་⁴ །

གང་དག་⁵ མ་བྱོན་⁶ མངས་རྒྱས་⁷ རང་⁸ །

གང་དག་⁹ ད་ལྟར་¹⁰ རྩོགས་སངས་རྒྱས་¹¹ །

སང་པོའི་¹² ལྷ་ངན་¹³ སེལ་མཛད་པ་¹⁴ ॥ XXI. 10.

ये¹ च⁴ अभ्यतीताः² * सम्बुद्धाः³ ये⁵ च⁸ बुद्धा⁷ ह्यनागताः⁶ ।
यश्च⁹ चाप्येतर्हि¹⁰ सम्बुद्धो¹¹ बहूनां¹² शोक¹³ नाशनः¹⁴ ॥

15

བཞུགས་པར་གྱུར་ནིང་¹ བཞུགས་པ་² དང་³ །

དེ་བཞིན་⁴ བཞུགས་པར་འགྱུར་⁵ ཀུན་གྱིས་⁶ །

དམ་ཚེས་ ལྷ་མར་ མཛད་པ་⁷ འདི་⁸ །

རྩོགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་⁹ རྩོས་ཉིད་¹⁰ ཡིན ॥ XXI. 11.

सर्वे⁶ सद्धर्मगुरुवो⁷ व्यहार्षु[र]१ विहरन्ति² च³ ।
*अथापि⁴ विहरिष्यन्ति⁵ एषा⁸ * बुद्धेषु⁹ धर्मता¹⁰ ॥

16

སྐྱོར་བ་ལས་¹ ཞི་སྟོན་པ་² འབྱུང་³ །

སྐྱོར་བ་མེད་པས་⁴ སྟོན་པ་ཟད་⁵ །

སྟོན་པ་⁶ དང་⁷ ཞི་སྟོན་མེད་པའི་⁸ །

ལས་⁹ འདི་¹⁰ གཉིས་ཀ་¹¹ ཤེས་ཀྱིས་¹² ལ །

श्रुतं¹³ सप्त¹⁴ अक्षरं¹⁵ श्रुतं¹⁶ ।

सप्त¹⁷ अक्षरं¹⁸ श्रुतं¹⁹ ॥ XXIX.44.

योगाद्¹ भवः² प्रभवति³ वियोगाद्⁴ भवक्षयः⁵ ।

एतद्¹⁰ * द्वैधा¹¹ पथं⁹ * ज्ञात्वा¹² भवाय⁶ विभवाय⁸ च⁹ ।

तत्र¹⁶ शि[क्षेत]¹⁷ मेधावी¹⁵ यत्र * योगान्¹³ * अतिक्रमेत्¹⁴ ॥

17

श्रुतं¹ सप्त² अक्षरं³ श्रुतं⁴ ।

सप्त⁵ अक्षरं⁶ श्रुतं⁷ श्रुतं⁸ ।

सप्त⁹ अक्षरं¹⁰ श्रुतं¹¹ श्रुतं¹² ।

सप्त¹³ अक्षरं¹⁴ श्रुतं¹⁵ श्रुतं¹⁶ ॥

XXIX. 45.

शोचते³ * दुःकृतं¹ * कृत्वा² शोचते⁷ दुर्गति⁴ * गतः⁵ ।

नन्दते¹¹ सु⁸ कृतं⁹ * कृत्वा¹⁰ नन्दते¹⁵ सुगति¹² गतः¹³ ॥

6, 14 ततोऽपि.

18

सप्त¹ अक्षरं² श्रुतं³ श्रुतं⁴ ।

सप्त⁵ अक्षरं⁶ श्रुतं⁷ श्रुतं⁸ ।

དཔ་བྱས་⁸སྒྲས་⁹ ནང་¹⁰ མྱོད་བྱེད་¹¹ རེ །

འཇིག་རྟེན་ན་¹² བློ་མི་སྒྲུ་¹³ མེད་¹⁴ ॥ XXIX 49.

निन्दन्ति³ * तूष्णीमासीनं¹ निन्दन्ति⁷ बहु⁴भाषिणम्⁵ ।

अल्प⁸भाषि⁹ च¹⁰ निन्दन्ति¹¹ नास्ति¹⁴ लोकेषु¹² अनिन्दितः¹³ ॥

2, 6, 10 अपि.

19

གཅིག་རྒྱུ་¹ སྒྲུ་བར་བྱ་བ་² དང་³ །

གཅིག་རྒྱུ་⁴ བཟློད་བར་བྱ་བའི་⁵ མི་⁶ །

ད་ལྟར་⁷ ཡོད་བ་⁸ མ་⁹ ཡིན་⁸ རེ །

བྱུང་བར་¹⁰ མ་¹¹ བྱུང་¹² འབྱུང་¹³ མི་¹⁴ འབྱུང་¹⁵ ॥ XXIX. 50.

एकान्त¹*निन्दितः² पुरुषः⁶ एकान्तं⁴ *वा³ * प्रशंसितः⁵ ।

न¹¹ अभूद्^{10,12} भविष्यति^{13,15} च नो¹⁴ न⁹ चाप्येतर्हि⁷ विद्यते⁸ ॥

20

རྒྱུ་བར་¹ རི་² དང་ བྱག་དག་³ བློ་

མྱོད་གྲིས་⁴ གཡོས་བར་⁵ མི་⁶ འབྱུང་⁵ ལྟར་¹ །

དེ་བཞིན་⁷ བཟློད་⁸ དང་ སྒྲུ་བ་ཡིས་⁹ །

མཁས་བ་¹⁰ རབ་རྒྱུ་¹¹ གཡོ་བ་¹² མེད་¹³ ॥ XXIX. 53.

शैलो² यथा¹ अपि *एकघनो³ वायुना⁴ न⁶ प्रकम्पते⁵ ।

एवं⁷ निन्दा⁹ प्रसंशाभिर्⁸ न¹³ * कम्पन्ते¹² हि परिडिताः¹⁰ ॥

11 प्र.

21

स्य¹ वा¹ वा² वा³ वा⁴ ।

वा⁵ वा⁶ वा⁷ वा⁸ वा⁹ ।

वा¹⁰ वा¹¹ वा¹² वा¹³ ।

वा¹⁴ वा¹⁵ वा¹⁶ वा¹⁷ वा¹⁸ वा¹⁹ ॥ XXIX 54.

यस्य² मूलं³ क्षितौ¹ नास्ति⁴ पर्णा⁵ नास्ति⁶ * तथा लता⁷ ।

तं¹³ धीरं¹² बन्धनान्¹⁰ मुक्तं¹¹ को¹⁵ नु¹⁴ * निन्दितुम्¹⁷ * अर्हति¹⁸ ॥

8 कुतः. 9 अस्ति. 16 अपि. 19 न.

22

वा¹ वा² वा³ वा⁴ वा⁵ वा⁶ ।

वा⁷ वा⁸ वा⁹ वा¹⁰ वा¹¹ ।

वा¹² वा¹³ वा¹⁴ वा¹⁵ वा¹⁶ ।

वा¹⁷ वा¹⁸ वा¹⁹ वा²⁰ वा²¹ ॥ XXX. 32.

यच्⁴ च⁶ काम² सुखं³ लोके¹ यच्⁹ चापि * दिविजं⁷ सुखम्⁸ ।

तृष्णा¹⁰ क्षय¹¹ सुखस्य¹² एतत्¹³ कलां¹⁵ न¹⁷ अर्घति¹⁸ षोडशीम्¹⁴ ॥

5 अस्ति. 16 अपि.

23

འཆོ་བ་ཅན་གྱི་¹ མི་ནང་ན་² །

འཆོ་བ་མེད་པར་³ གནས་པ་⁴ ནང་ །

འཆོ་བ་འི་ནང་ན་⁵ འཆོ་མེད་པར་⁶ །

ཀྱེ་མའོ་⁷ ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་⁸ འཆོ་⁹ ॥ XXX 46.

सुसुखं⁸ बत⁷ जीवाम⁹ हिंसकेषु⁵ त्वहिंसकाः⁶ ।

हिंसकेषु¹ मनुष्येषु² * दिह्रामो⁴ ह्यहिंसकाः³ ॥

24

མི་གྲི་ལ་ ནག་¹ རབ་² བསྐྱེགས་³ ཀྱང་⁴ །

ང་ལ་⁵ ཅི་ཡང་⁶ ཆོག་པ་⁷ མེད་⁸ །

ང་ལ་⁹ གང་དག་¹⁰ ཅི་¹¹ མེད་ པས་¹² །

ཀྱེ་མའོ་¹³ ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་¹⁴ འཆོ་¹⁵ ॥ XXX. 49.

सुसुखं¹⁴ बत¹³ जीवामो¹⁵ येषां¹⁰ नो⁹ नास्ति¹² किञ्चन^{1.1} ।

मिथिलायां¹ दह्यमानायां³ न⁸ नो⁵ दह्यति⁷ किञ्चन⁶ ॥

2 प्र or सु. 4 अपि.

25

གཟུང་བར་དྭགས་¹ ཞིང་ ཡང་བ་² ནང་ །

གང་དུ་³ ནགས་བར་⁴ འགོ་བ་ཡི་⁵ །

सोमसः⁶ द्रुमः⁷ किं लोमसः⁸ स्त्रे ।

सोमसः⁹ द्रुमः¹⁰ यदेव¹¹ अदेव¹² ॥ XXXI. 1.

दुर्निग्रहस्य¹ लघुनो² यत्र³ * काम⁴ निपातिनः⁵ ।

चित्तस्य⁶ दमन⁷ साधु⁸ चित्त⁹ दान्त¹⁰ सुख¹¹ आवहम्¹² ॥

26

होमः¹ होमः² यदेव³ अदेव⁴ स्त्रे ।

यदेव⁵ होमः⁶ यदेव⁷ अदेव⁸ स्त्रे ।

यदेव⁹ होमः¹⁰ यदेव¹¹ अदेव¹² स्त्रे ।

होमः¹⁰ ससः¹¹ यदेव¹² सुख¹³ गुरु¹⁴ सुख¹⁵ ।

देवः¹ देव² किं यदेव³ अदेव⁴ स्त्रे ।

यदेव⁵ होमः⁶ यदेव⁷ अदेव⁸ स्त्रे ॥ XXXI. 25.

मनः³ पूर्व² द्वा⁴ धर्मा¹ मनः⁵ श्रेष्ठ⁶ * मनोभवाः⁷ ।

मनसा⁸ हि प्रसन्नेन⁹ भाषते¹⁰ वा¹¹ करोति¹² वा¹³ ।

ततस्¹⁶ * ते¹⁷ सुखम्¹⁸ * अन्वेति¹⁹ छाया²⁰ इव²² ह्यनुगामिनी²¹ ॥

7 यदि. 14 अपि. 15 युक्तम् or उचितम्.

॥ སངས་རྒྱལ་གྱི་སྤྱོད་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ལྷན་ངག་ཆེན་པོ་ ॥

॥ བུ་ཅན་ཅེ་འོ་ རྣམ་ མཐའ་ཆེན་པོ་ ॥

॥ ལེན་ རྣམ་པའོ་ ॥

॥ ཐུག་ སུག་ ॥

1

དེ་ནས་¹ འགྲོ་མིག་² ཉི་མ་³ ཉི་མ་ ॥

མཛེས་པར་ ཤར་བའི་⁴ ཡུན་⁵ ཅེ་མ་⁶ ॥

ངན་སྤོང་བྱ་མི་⁷ དཀའ་བྱུང་བཞུགས་⁸ ॥

མི་⁹ མཆོག་¹⁰ དེས་¹¹ ཉི་མ་ གཞིགས་པར་གྱུར་¹² ॥

तत¹ *मुहूर्ते⁵ ऽभ्युदिते⁴ जगच्चक्षुषि² भास्करे³ ।

भार्गवस्य⁷ आश्रमपदं⁸ स¹¹ ददर्श¹² नृणां⁹ वरः¹⁰ ॥

6 -मात्रे.

2

སྤོང་པ་¹ གཉིད་ལོག་² རི་རྣམས་³ དང་ ॥

རང་བཞུགས་⁴ བཞུགས་པའི་⁵ བྱ་⁶ བཤེས་⁷ ॥

5

འདི་ནི་¹ མཁའ་མིང་² དཔེར་³ མགྲོགས་ལ་⁴ ।

མགྲོགས་འགྲོ་ལ་⁵ ཉི་ རྩེས་སྤྱུ་འོངས་⁶ ।

འདིས་⁷ནི་ བདག་གི་⁸ རྩོམས་⁹ དང་¹⁰ནི་ ।

ཞི་བ་¹¹ བདག་ལ་¹² གས་¹³ བ་ བསྟན་¹⁴ ॥

इमं¹ तादृयं² उपम³ जवं⁴ तुरङ्गम्⁵ अनुगच्छता⁶ ।

दर्शिता¹⁴ सौम्य¹¹ मद्¹² भक्ति¹³ विक्रमश्च⁹ च¹⁰ *अयम्⁷ आत्मनः⁸ ॥

6

ཐམས་ཅད་ནས་¹ རོན་²གཞན་³ ཡིན་⁴ ཀྱང་⁵ ।

བྱིད་ཀྱིས་⁶ རྩིང་ལ་⁷ བཟང་⁸བ་ རྩེ་ ।

གང་གི་⁹ རོ་བོ་དག་ལ་¹⁰ དཀའ་¹¹ ।

འདི་¹² ཉེ་ དེ་འདྲ་¹³ དག་པ་¹⁴ ཉིད་¹⁵ ॥

*सर्वथा¹ अस्मि⁴ अन्य³ कार्यो² ऽपि⁵ गृहीतो⁸ भवता⁶ हृदि⁷ ।

भट्¹⁰ स्नेहश्च¹¹ यस्य⁹ अयम्¹² * ईदृशः¹³ शुद्ध¹⁴ एव¹⁵ च ॥

7

གས་པ་མེད་ལ་¹ རྒས་པ་² ཡོད་³ ।

རྒས་པ་མེད་ལ་⁴ གས་པ་ལྡན་⁵ ।

गुणः सः ३९^६ नः ४०^७ गुणः सः ४१^८ ॥

हिरः ४२^९ सः ४३^{१०} हिरः सः ४४^{११} ॥

* अभक्तो^१ ऽपि समर्थो^२ ऽस्ति^३ निःसामर्थ्यो^४ ऽपि भक्तिमान्^५ ।
भक्तिमांशु^६ च^७ एव शक्तश्च^८ च दुर्लभस्तु^{११} त्वद्विधो^९ * भुवि^{१०} ॥

8

नेः ४५^१ सः ४६^२ नेः ४७^३ सः ४८^४ ।

हिरः ४९^५ सः ५०^६ नेः ५१^७ सः ५२^८ ।

गः ५३^९ हिरः ५४^{१०} सः ५५^{११} सः ५६^{१२} ।

सः ५७^{१३} सः ५८^{१४} सः ५९^{१५} ॥

तन्^१ प्रीतो^६ ऽस्मि^७ तव^५ अनेन^६ महा^३भागेन^२ कर्मणा^४ ।
दृश्यते मयि भावो^{११} ऽयं^{१२} फलेभ्यो^{१३} ऽपि^{१४} पराङ्मुखे^{१५} ॥

9 यस्य.

10 तव.

9

हिरः ६०^१ सः ६१^२ सः ६२^३ ।

सः ६३^४ हिरः ६४^५ सः ६५^६ सः ६६^७ ।

हिरः ६७^८ सः ६८^९ हिरः ६९^{१०} सः ७०^{११} ।

सः ७१^{१२} सः ७२^{१३} हिरः ७३^{१४} सः ७४^{१५} ॥

को^६ जनस्य^१ फल^२ स्थस्य^३ न^७ स्यादभिमुखो^४ जनः^५ ।

परो¹³ भवति¹⁵ भूयिष्ठ¹² स्व⁹जनो¹⁰ ऽपि¹¹ विपर्यये⁸ ।

14 जनः.

10

འགྲུ་གྱི་¹ རྟོ་དུ་² བྱ་³ བཟང་⁴ ཞིང་།

གསེས་པའི⁵ རོན་དུ་⁶ ཡ་⁷ བསྟེན་པ་⁸ །

མེད་པའི་ བསམ་བས་⁹ ཆགས་¹⁰ རྒྱུ་¹¹ ཡི།

བྱེད་པ་མེད་པར་¹² རང་ཉིད་¹³ མེད་¹⁴ ༥

कुल^१अर्थ^२ धार्यते^४ पुत्रः^३ पोष^५अर्थ^६ सेव्यते^८ पिता^७ ।

आशया^९ श्लिष्यति^{१०} जगन्^{११} नास्ति^{१४} निष्कारणा^{१२} स्वता^{१३} ॥

11

མང་པོ་¹ བརྗེ་² ཅིང་³ མདོར་བསྐྱས་ནས་⁴ །

བདག་གི་⁵ དགའ་⁶ ཆེན་⁷ ལེགས་⁸ ལྷན་⁹ དེ།

དྲ་¹⁰ བྱངས་ནས་¹¹ རི་ སྤྱིར་ལོག་¹² དང་¹³ །

བདག་ནི་¹⁴ འདོད་པའི་¹⁵ ཉག་སྤ་¹⁶ རབ་ཐོབ་¹⁷ ༥

किम्^३ उक्ता^२ बहु^१ संक्षेपात्^४ कृतं^९ मे^५ सु^८ महत्^७ प्रियं^६ ।

निवर्तस्व¹² अश्वम्¹⁰ आदाय¹¹ संप्राप्तो¹⁷ ऽस्मीप्सितं¹⁵ वनं¹⁶ ।

13 च.

14 अहम्.

ཀུན་ནས་གདུང་བ་⁹བརྗེ་ག་པའི་ སྤྱིར་¹⁰ །
 སྒྲོ་པོ་བས་པར་¹¹ ཉི་ གསོལ་བར་བྱ་¹² ॥
 འཇིགས་³ མཁྱིམ་² མཆོད་¹ རྒྱུ་མཉམ་⁶ བུ་ཤོ་⁵ རྒྱ་⁷པ་⁸ །
 བེ་ཞེ་ཡོ་¹ ² འཇིགས་པ་¹¹ སྤྱིར་⁹བེ་ཞེ་ཡོ་¹⁰ ॥

4 འཇིགས་པ་.

15

སྒྲོ་བ་¹འཇིགས་པ་²མཉམ་པ་³དོན་དུ་⁴ །
 དཀའ་བྱ་བ་⁵ནམས་ཚལ་⁶ རབ་ཐོབ་⁷ སྤྱི་ །
 མཐོ་པོ་⁸ སྒྲོ་བ་⁹ རབ་པོ་¹⁰ མཉམ་པ་¹¹ ཞིང་ །
 བེ་ཞེ་ཡོ་¹² མཉམ་པ་¹³ སྒྲོ་བ་¹⁴ མཉམ་པ་¹⁵ ॥
 འཇིགས་པ་¹མཉམ་པ་²མཉམ་པ་³མཉམ་པ་⁴ * རབ་ཐོབ་⁷ འཇིགས་པ་⁵མཉམ་པ་⁶ །
 མཉམ་པ་¹¹ མཉམ་པ་¹⁰ མཉམ་པ་⁸མཉམ་པ་⁹ མཉམ་པ་¹³ མཉམ་པ་¹² མཉམ་པ་¹⁵ མཉམ་པ་¹⁴ ॥

16

དེ་སྤྱིར་¹ དེ་སྤྱིར་² མཉམ་པ་³ །
 བེ་ཞེ་ཡོ་⁴ མཉམ་པ་⁵ མཉམ་པ་⁶ མཉམ་པ་⁷ །
 མཉམ་པ་⁸ མཉམ་པ་⁹ མཉམ་པ་¹⁰ མཉམ་པ་¹¹ །
 མཉམ་པ་¹² མཉམ་པ་¹³ མཉམ་པ་¹⁴ མཉམ་པ་¹⁵ མཉམ་པ་¹⁶ ॥

तद्¹ एवम्² अभिनिष्क्रान्त³ न⁷ मां⁴ शोचितुम्⁵ अर्हसि⁶ ।
भूत्वा¹⁰ अपि¹¹ हि चिरं⁸ श्लेषः⁹ कालेन¹² न¹⁴ भविष्यति^{13, 15} ॥

17

གང་ཕྱིར་¹ དེས་པར་² འབྲེལ་བ་³ ལྟེ།
དེ་ཕྱིར་⁴ བར་ཕྱིར་⁵ བདག་གི་⁶ ཁྱོད་⁷ །
སྤར་⁸ ཡང་⁹ རང་གི་¹⁰ རྒྱུ་ལོ་ལས་¹¹ །
ནྟེས་པར་འབྲེལ་བ་¹² གང་ལས་¹³ མིན་¹⁴ ॥

ध्रुवो² यस्माच्¹ च विश्लेषस्³ तस्मान्⁴ मोक्षाय⁵ मे⁶ मतिः⁷ ।
विप्रयोगः¹² कथं¹³ न स्याद्¹⁴ भूयो⁸ ऽपि⁹ स्व¹⁰ *जनादिभिः¹¹ ॥

18

ཁྱུངན་¹སྤྱོད་ཕྱིར་² དེས་འབྲེལ་བ་³ །
བདག་ལ་⁴ ཁྱུངན་⁵ འོས་⁶ མ་ཡིན་⁷ །
ཁྱུངན་⁸གྱུ་ནི་ འདོད་ལ་¹⁰ ཆགས་¹¹ །
ཆགས་པ་ཅན་ ལ་¹² ཁྱུངན་གྱི་¹³ ॥

शोक¹त्यागाय² निष्क्रान्त³ न⁷ मां⁴ शोचितुम्⁵ अर्हसि⁶ ।
शोक⁸हेतुषु⁹ कामेषु¹⁰ सक्ताः¹¹ शोच्यास्¹³ तु रागिणः¹² ॥

19

འདི་¹ ཡང་² སྤྲུམ་ཆས་སྤྲུམ་ལ་³ སྤྲུམ་སྤྲུམ་⁴ །

ཁོ་ལོ་ཅག་ལ་⁵ ཅེས་པར་⁶ གནས་⁷ །

དེ་ལྟར་⁸ སྤྲུམ་གྱི་⁹ སྤྲུམ་པས་¹⁰ ཅི་¹¹ །

སྤྲུམ་ཅི་ལོས་¹¹ མེད་¹² ལས་གྱིས་¹³ འགྲོ་¹⁴ ॥

अयं¹ च² किल⁴ पूर्वेषाम्³ अस्माकं⁵ निश्चयः⁶ * स्थिरः⁷ ।

* इति⁸ दायाद⁹ भूतेन¹⁰ न¹² शोच्यो¹¹ ऽस्मि पथा¹³ व्रजन्¹⁴ ॥

20

སྤྲུམ་གྱི་ཆས་སྤྲུམ་ལ་¹ སྤྲུམ་ལོས་² །

ཁོར་གྱི་³ སྤྲུམ་གྱི་⁴ འགྲུལ་བོ་⁵ སྤྲུམ་⁶ །

སྤྲུམ་ལ་⁶ མོས་གྱི་⁷ བདག་པོ་⁸ ཡང་⁹ །

ཆེད་དཀའ་¹⁰ ཡང་ན་¹¹ མ་¹² ཡིན་¹³ ཅི་¹⁴ ॥

भवन्ति⁵ ह्यर्थ³ दायादाः⁴ पुरुषस्य¹ विपर्यये² ।

पृथिव्यां⁶ धर्म⁷ दायादा⁸ दुर्लभास्¹⁰ तु⁹ न¹² सन्ति¹³ वा¹¹ ॥

21

གང་¹ ཡང་² འདི་³ ཅི་ དུས་མིན་པར་⁴ །

ནགས་སྤྲུམ་⁵ མོང་བ་ཡིན་⁶ ཞི་ན་⁷ །

སྒྲིབ་⁸ ཀྱང་ གཡོ་བར་གྱུར་བ་ན་¹⁰ ।

ཚེས་ལ་¹¹ དུས་མེད་¹² མ་ ཡིན་¹³ རོ ॥

यद्¹ अपि² स्यादसमये⁴ यातो⁶ वनम्⁵ असौ³ इति⁷ ।

अकालो¹² नास्ति¹³ धर्मस्य¹¹ जीविते⁸ वञ्चले⁹ सति¹⁰ ॥

22

དེ་ཕྱིར་¹ ད་ལྟར་² ཉིད་དུ་³ བདག་⁴ ।

དག་པ་⁵ བསག་⁶ ཅེས་⁷ ཇེས་པ་⁸ དེ་⁹ ।

འཁེབས་པ་¹⁰ དག་¹¹ རི་ གནས་པ་ན་¹² ।

གསེན་པ་ལ་¹³ རི་ རྒྱུ་གཏང་¹⁴ ཅིར་¹⁵ ॥

तस्माद्¹ अद्य² एव³ मे⁴ श्रेयश्⁵ चेतव्यम्⁶ इति⁷ निश्चयः⁸ ।

जीविते¹³ को¹⁵ हि विश्रम्भो¹⁴ मृत्यौ¹⁰ प्रत्यर्थिनि¹¹ स्थिते¹² ॥

⁹ सः.

23

ཞི་བ་¹ ཁྱོད་ཀྱིས་² དེ་ལ་སོགས་³ ।

ས་འཛིན་⁴ བདག་ལ་⁵ ཞུ་བ་⁶ ལྟེ་ ।

ཇི་ལྟར་⁷ བདག་⁸ རི་ མི་⁹ བླ་བ་¹⁰ ।

དེ་ལྟར་¹¹ ཉིད་དུ་¹² འབད་པ་ ཀྱིས་¹³ ॥

* एवमादि³ त्वया² सौम्य¹ विज्ञाप्यो⁶ वसुधा⁴ अधिपः⁵ ।
प्रयतेशास्¹³ तथा¹¹ चैव¹² यथा⁷ मां⁸ न⁹ स्मरेद्¹⁰ अपि ॥

24

གཞན་¹ ཡང་² བདག་ལ་³ ཡོན་ཏན་མེད་⁴ །
ཁྱིེ་ཀྱིས་⁵ མི་⁶ བདག་ལ་⁷ སྦྱ་བྱ་⁸ །
ཡོན་ཏན་མེད་ལས་⁹ བརྟེ་བ་¹⁰ འདོར་¹¹ །
བརྟེ་བ་¹² དོར་ལས་¹³ ཏུ་ངན་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

अपि² नैर्गुण्यम्⁴ अस्माकं³ वाच्यं⁸ नर⁶पतौ⁷ त्वया⁵ ।
नैर्गुण्यात्⁹ त्यज्यते¹¹ स्नेहः¹⁰ स्नेह¹²त्यागान्¹³ न¹⁵ शोच्यते¹⁴ ॥

1 अन्यत्.

25

དེ་ལྟར་¹ ཆོག་² འདི་³ ཐོས་གུར་ཤས་⁴ །
འདུན་བ་⁵ གཏུང་བས་⁶ རྣམ་འབྲུགས་⁷ ཞིང་ །
མཆི་མས་⁸ མཐུད་བའི་⁹ ཆོག་ཉིད་ཀྱིས་¹⁰ །
ཐལ་མོ་¹¹ སྦྱར་དེ་¹² ལན་གསོལ་བ་¹³ ॥

* इति¹ वाक्यम्² इदं³ श्रुत्वा⁴ छन्दः⁵ सन्ताप⁶ विह्वलः⁷ ।
बाष्प⁸प्रथितया⁹ वाचा¹⁰ प्रत्युवाच¹³ * कृत¹²अञ्जलिः¹¹ ॥

26

ཇོ་བོ་¹ བྱིན་གྱི་² དགོངས་པ་³ནི།

གཉིན་ལ་⁴ ངལ་བ་⁵ལྷོར་བ་⁶ འདིས་⁷།

ཆུ་བོའི་⁸ འབྲས་ན་⁹ གཉིས་འབྲུང་¹⁰ བཞིན་¹¹།

བདག་གི་¹² སེམས་¹³ འདི་¹⁴ འབྲུང་བ་འོ་¹⁵ ॥

अनेन⁷ तत्र² भावेन³ बान्धव⁴आयास⁵दायिना⁶।

भर्तः¹ * सीदति¹⁵ मे¹² चित्त¹³ नदी⁸पङ्क⁹ इव¹¹ द्विपः¹⁰ ॥

14 इदम्.

27

བྱིན་གྱི་¹ རེས་པ་² འདི་རྩ་བུས་³།

སྤྱ་ཡི་⁴ མཚི་མ་⁵ འབྲུང་བ་⁶ མེད་⁷།

ལྷུགས་⁸ལས་གྲུང་བའི་⁹ ལྷིང་ལ་¹⁰འང་¹¹ ལྷེ།

བཅི་བས་¹² འབྲགས་ལ་¹³ ལྷོས་ ཅི་¹⁷ དགོས་¹⁶ ॥

कस्य⁴ न⁷ उत्पादयेद्⁶ बाष्पं⁵ निश्चयस्² ते¹ ऽयमीदृशः³।

अयो⁸मये⁹ऽपि¹¹ हृदये¹⁰ * किं¹⁵ पुनः स्नेह¹²विक्रये¹³ ॥

14 कथय. 15 किम्. 16 प्रयोजनम्.

28

གཞལ་མེད་ཁང་གི་¹ མལ་²འོས་པའི་³།

ཤིན་རུ་གཞིན་ནུ་⁴ འདི་⁵ གང་ན་⁶།

गु·भरि⁷ सु·गु⁸ र्क⁹ व¹⁰ उक्¹⁰ ।

रगल¹¹ वृष¹¹ कृषा¹² गृ¹² स¹³ वर¹⁴ ॥

विमान¹ शयन² अर्ह³ हि सौकुमार्यम्⁴ इदं⁵ क⁶ च ।

खर⁹ दर्भ⁷ अङ्कुर⁸ वती¹⁰ तपो¹¹ वन¹² मही¹³ क¹⁴ च ॥

29

स्रिं¹ गृ¹ रव² व² र्क³ गृ⁴ ।

र⁵ वर⁶ वर⁶ वी⁷ वर⁸ र⁹ ।

सर्ग¹⁰ र¹¹ र¹¹ र¹¹ र¹² र¹³ ।

र¹³ र¹³ र¹³ र¹⁴ र¹⁵ ॥

श्रुत्वा³ तु⁴ व्यवसायं² ते¹ यद्⁶ अश्वो⁵ ऽयं⁹ मया⁷ हृतः ।

बलात्कारेण¹² तन्¹¹ नाथ¹⁰ * दैवेन¹³ एव¹⁵ अस्मि कारितः¹⁴ ॥

30

स्रिं¹ गृ¹ रव² व³ र⁴ ।

र⁵ वर⁶ र⁷ वी⁸ र⁹ ।

र⁹ वर¹⁰ र¹¹ र¹² र¹³ र¹⁴ ।

र¹² र¹³ र¹⁴ र¹⁵ ॥

कथं⁸ ह्यात्म⁵वशो⁶ जानन्⁷ व्यवसायम्² इमं⁴ तव¹ ।
उपानयेयं⁹ तुरगं¹⁰ * शोकं¹⁴ कपिल¹²वस्तुनः¹³ ॥

³ निश्चितम्. 11 अश्वम्.

31

མེད་པ་པོ་ ཡིས་¹ རྟེན་² ཆོས་³ བཞིན་⁴ ।
གྲུ་པ་པོ་⁵ བཅེ་བ་⁶ བགྲོས་པ་⁷ རང་⁸ ।
སྟེན་པོ་⁹ རྒྱལ་པོ་¹⁰ འདོར་བ་¹¹ ནི་ ।
ཕྱག་¹² ཆེན་¹³ དེ་¹⁴ ནི་ རོས་¹⁵ མ་¹⁶ ཡིན་¹⁷ ॥

तन्¹⁴ न¹⁶ अर्हसि^{15,17} महा¹²बाहो¹³ विहातुं¹¹ पुत्र⁹लालसं¹⁰ ।
स्निग्धं⁶ वृद्धं⁷ च⁸ राजानं⁵ सद्गुणधर्मम्³ इव⁴ नास्तिकः¹ ॥

32

རྟེན་པ་པོ་¹ ཕྱ་བ་² བྱེད་པ་³ བཅོས་⁴ བཞིན་⁵ ।
ཡང་རྟག་⁶ བསྐྱེད་པ་⁷ བས་ ཡོངས་སུ་⁸ ནི་ ।
གང་ཆད་⁹ བཞིས་པ་པོ་¹⁰ མ་¹¹ དེ་¹² རང་¹³ ।
ལྷ་མོ་¹⁴ བཅེད་པར་¹⁵ རོས་¹⁶ མ་¹⁷ ཡིན་¹⁸ ॥

सं⁶*वर्धनं⁷परि⁸श्रान्तां⁹ द्वितीयां¹⁰ तां¹² च¹³ मातरं¹¹ ।
*देव¹⁴ न¹⁷ अर्हसि^{16,18} विस्मर्तुं¹⁵ कृतं³घ्नं⁴ इव⁵ सत्क्रियां² ॥

33

མ་ནིང་གིས་¹ ནི་ རྒྱལ་² ཐོབ་³ བཞིན་⁴ །
 སྤྲུལ་པོ་⁶ གྱིས་པ་⁵ ཡོན་ཏན་ལྷན་⁷ །
 རིགས་⁸ བཅུན་⁹ བདག་པོའི་¹⁰ བརྟལ་བྱུགས་མ་¹¹ །
 རྩ་མོ་¹² འདོར་བར་¹³ རེས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན་¹⁴ ॥

ལཱ་⁵ ཕྱུ་⁶ གུལ་བུ་⁷ ལུ་⁸ སྤྲུལ་པོ་⁹ པའི་¹⁰ བརྟལ་¹¹ །
 དེ་བོ་¹² འཛུལ་¹⁴ ར་¹⁵ ལུ་¹³ ལྷོ་བ་¹ རྩུ་མ་³ རྩ་⁴ སྤྲུལ་² ॥

34

བསྐྱུགས་ལོས་¹ སྤྲུལ་པོ་² བྱུགས་པ་འཛིན་³ །
 རྩན་བྱུགས་⁴ ལོས་⁵ ནི་ འཛིན་པའི་⁶ མཛོག་⁷ །
 བཞིན་པ་ལྷན་པས་⁸ བྱུགས་⁹ མཛོག་¹⁰ བཞིན་¹¹ །
 གྱིས་པ་¹² འདོར་བར་¹³ རེས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

ཕུ་² ར་ཤོ་ཕུ་³ སྤྲུལ་པོ་¹ ར་ཤོ་⁴ ཕུ་⁵ བརྟལ་⁶ བར་⁷ །
 ལཱ་¹² འཛུལ་¹⁴ ར་^{15,16} ལུ་¹³ ལྷོ་བ་⁸ རྩ་¹¹ བརྟལ་¹⁰ ར་ཤོ་⁹ ॥

35

ཅི་སྤྲུལ་¹ བཞིན་² ར་³ ལྷོ་བ་⁴ ར་ཤོ་⁵ །
 འདོར་བ་⁵ རྩན་⁶ རྩ་⁷ ལྷོ་བ་⁸ ར་ཤོ་⁹ །

བདག་གི་¹⁰ འགྲོས་ནི་¹¹ ཁྱོད་¹² ཞབས་ན་¹³ ।

ཁྱབ་བདག་¹⁴ བདག་¹⁵ འདྲོང་¹⁶ འཇམ་¹⁷ མ་¹⁸ ཡིན་¹⁹ ॥

अथ¹ बन्धु² च³ राज्यं⁴ च³ त्यक्तुम्^{5,7} एव⁶ कृता⁹ मतिः⁸ ।

मां¹⁵ न¹⁸ अर्हसि^{17,19} विभो¹⁴ त्यक्तुं¹⁶ त्वत्¹² पादौ¹³ हि गतिर्¹¹ मम¹⁰ ॥

36

ར་གྱི་བུ་¹ ནི་ བཞེས་² བཟང་³ བཞན་⁴ ।

ཁྱོད་ནི་⁵ དགོན་པར་⁶ དོར་ནས་⁷ ཟུ་⁸ ।

མེ་ཡིས་⁹ ཆོག་པའི་¹⁰ སེམས་ཀྱིས་¹¹ ནི་ ।

གྲོང་དུ་¹² འགྲོ་བར་¹³ རྣམ་པ་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

न¹⁵ अस्मि यातुं¹³ पुरं¹² शक्तौ¹⁴ दह्यमानेन¹⁰ चेतसा¹¹ ।

त्वाम्⁵ अरण्ये⁶ परित्यज्य⁷ सु³ मित्रं² इव⁴ राघवं¹ ॥

8 A particle used after s,

9 अग्निना.

37

ཁྱོད་¹ འདྲོང་² གྲོང་དུ་³ འགྲོ་བ་ན་⁴ ।

རྒྱལ་པོས་⁵ བདག་ལ་⁶ ཅི་ཞིག་⁷ གཤུང་⁸ ।

ཁྱོད་ཀྱི་⁹ བཅུན་མོའི་ འཁོར་དུ་¹⁰ འཇམ་¹¹ ।

འཇམ་པ་¹² མགྲོང་ནས་¹³ ཅི་ཞིག་¹⁴ ཟུ་¹⁵ ॥

किं⁷ हि वक्ष्यति⁸ राजा⁵ मां⁶ त्वद्¹ * ऋते² नगरं³ * गतं⁴ ।
वक्ष्यामि¹⁵ उचित¹² दर्शित्वात्¹³ किं¹⁴ तव⁹ अन्तःपुराणि¹⁰ वा¹¹ ॥

38

ལང་¹ ཡང་² ཡོན་ཏན་མེད་པ་³ ཡང་⁴ ।
མི་བདག་ལ་⁵ སྒྲོས་⁶ གསུང་བ་⁷ ཡང་ ।
སྒྲོན་མེད་⁸ ཐུབ་པའི་⁹ བཞིན་¹⁰ བྱིད་¹¹ །
ས་གུར་པ་¹² དེ་¹³ ཅི་ཞིག་¹⁴ སྒྲུ་¹⁵ ॥

यद्¹ अपि² आत्थ⁷ अपि⁴ नैर्गुण्यं³ * वाच्यं⁶ नरपतौ⁵ इति ।
किं¹⁴ तद्¹³ वक्ष्यामि¹⁵ अभूतं¹² ते¹¹ निर्दोषस्य⁸ मुनेर्⁹ इव¹⁰ ॥

39

ངོ་ཚ་དང་བཅས་¹ མེས་སྒྱིས་² ནི།
'ལྷེ་³ ནི་ ཐོགས་པར་ གུར་པ་ ཡིས་⁴ །
བདག་ནི་⁵ གལ་དེ་⁶ ཡང་⁷ སྒྲུ་བ་⁸ །
དེ་ལ་⁹ དད་པར་¹⁰ འཇོག་པ་¹¹ ལྷུ་¹² ॥

हृदयेन² सलज्जेन¹ जिह्वया³ * सज्जमानया⁴ ।
अहं⁵ यदि⁶ अपि⁷ वा ब्रूयां⁸ कस्¹² तच्⁹ छद्वातुम्¹⁰ अर्हति ॥¹¹

40

གང་ཞིག་¹ ཟླ་བ་ཡི་² རྩོམ་³ །

སྒྲིབ་⁴ དད་བར་⁵ འཇོན་⁶ བ་ འཇམ་⁷ །

ཁྱོད་ཀྱི་⁸ ཟློན་⁹ ཤེས་¹⁰ དེས་¹¹ ཟློན་¹² བྱི །

སྒྲིབ་¹³ དད་བར་¹⁴ འཇོན་བ་¹⁵ འཇམ་¹⁶ ॥

यो¹ हि चन्द्रमसस्² तैश्च³ कथयेच्⁴ छद्⁵ दधीत⁶ वा⁷ ।

स¹¹ दोषांस्¹² तव⁸ दोष⁹ ज्ञ¹⁰ कथयेच्¹³ छद्¹⁴ दधीत¹⁵ वा¹⁶ ॥

41

རྟག་རྟ་¹ ཇེས་སུ་བཅེ་བཅས་² དང་ །

རྟག་བར་³ ཟློང་ཇེ་⁴ ཤེས་བ་ཡི་⁵ །

བཅེ་བ་⁶ ཟློང་བ་⁷ ཚལ་⁸ མེན་⁹ དེ །

ཕྱིར་ལོག་¹⁰ བདག་ལ་¹¹ བཀའ་རྒྱན་¹² མཛོད་¹³ ॥

सानुक्रोशस्य² सततं¹ नित्यं³ करुण⁴ वेदिनः⁵ ।

स्निग्ध⁶ त्यागो⁷ न⁹ सद्गुणो⁸ निवर्तस्व¹⁰ प्रसीद^{12,13} मे¹¹ ॥

42

དེ་ལྟར་¹ ལྷ་ངན་ཀྱས་² རྩོམ་པའི་³ །

འདྲན་པའི་⁴ རྩོག་⁵ འདི་⁶ གསན་གྱིར་ནས་⁷ །

स्वजनं¹ * यदि¹ अपि² स्नेहान्³ न⁸ त्यजेयं⁹ मुमुक्षया ।
 मृत्युर्¹⁰ अन्योन्यम्¹¹ अवशान्¹² अस्मान्¹³ संत्याजयिष्यति¹⁴ ॥
 6 अहम्. 7 स्वयं.

45

शेन¹ केश² शृणु³ वसु⁴ श्रु⁵ ।
 वर⁶ वर⁷ वर⁸ वर⁹ वर¹⁰ वर¹¹ ।
 वर¹² वर¹³ वर¹⁴ वर¹⁵ वर¹⁶ वर¹⁷ ॥
 महत्या² तृष्णाया¹ दुःखै³ गर्मेण⁴ अस्मि⁶ यया⁵ धृतः⁷ ।
 तस्या¹¹ निष्फल⁸ यत्नायाः⁹ क¹³ अहं¹² मातुः¹⁰ क¹⁶ सा¹⁵ मम¹⁴ ॥
 17 भवति and भवामि.

46

शेन¹ केश² शृणु³ वर⁴ वर⁵ ।
 वर⁶ वर⁷ वर⁸ वर⁹ वर¹⁰ वर¹¹ ।
 वर¹² वर¹³ वर¹⁴ वर¹⁵ वर¹⁶ वर¹⁷ ॥
 वास⁴ वृक्षे⁵ सम्⁶ आगम्य⁷ विगच्छन्ति⁸ यथा¹ अण्ड² जाः³ ।
 नियतं¹² विप्रयोग¹³ अन्तस्¹⁴ तथा⁹ भूत¹⁰ समागमः¹¹ ॥
 15 भवति.

47

ཇི་ལྟར་¹ སྒྲིན་ཀླུ་སྒྲིན་² འདུས་ནས་³ རི །
 སྒྲིན་⁴ ཡང་⁵ རྒྱུ་ལྟར་⁶ འབྱེད་པ་འོ་⁷ །
 དེ་ལྟར་⁸ འདུ་⁹ དང་¹⁰ འབྲེལ་པ་¹¹ རི །
 བདག་¹² དང་¹³ སྒྲིན་ཆགས་ཀླུ་སྒྲིན་¹⁴ ལྷགས་¹⁵ ॥

समेत्य³ च यथा¹ भूयो⁴ वि⁶ अपयान्ति⁷ वलाहकाः² ।
 संयोगो⁹ विप्रयोगश्च¹¹ च¹⁰ तथा⁸ मे¹² प्राणिनां¹⁴ मतः¹⁵ ॥
 5, 13 च.

48

ལང་ཕྱིར་¹ ཕྱིར་ན་² འཇིག་རྟེན་³ འདི⁴ །
 བསྐྱུས་ནས་⁵ རྒྱུ་ལྟར་⁶ འབྲེལ་པ་⁷ རྟེ །
 དེ་ཕྱིར་⁸ སྒྲིན་ལས་⁹ འདུས་གྲུང་ལ་¹⁰ །
 བདག་གི་བ་ཉིད་¹¹ བཟོད་¹² ས་ ཡིན་¹³ ॥

यस्माद्¹ याति⁶ च लोको³ ऽयं⁴ विप्रलभ्य⁵ * परस्परं² ।
 समत्वं¹⁰ न¹² क्षमं¹¹ तस्मात्⁷ स्वप्नभूते⁸ समागमे⁹ ॥

49

ལྷིང་ཀླུ་སྒྲིན་¹ འདབ་ས་² རྒྱུ་ལྟར་³ རྟེ །
 རྟེན་ཆགས་སྒྲིན་⁴ རི རྒྱུ་ལྟར་⁵ འབྲེལ་⁶ །

གཞན་⁶ རང་⁷ གཞན་གྱི་⁸ འབྲེལ་བར་⁹ བློ་

འགྱུར་བ་¹⁰ མ་ཡིན་¹¹ སྒྲོལ་ ཅི་¹² རྟོགས་¹³ ॥

सहजेन⁴ वियुज्यन्ते⁵ पर्ण² रागेण³ पादपाः¹ ।

अन्येन⁶ अन्यस्य⁸ विश्लेषः⁹ किं पुनर्^{12,13} न¹¹ भविष्यति¹⁰ ॥

50

དེ་ཕྱིར་¹ དེ་ལྟར་² གྱུར་ན་³ བློ་

ཞི་བ་⁴ གཏུར་བ་⁵ མ་⁶ བྱེད་⁷ སོང་⁸ ।

གལ་དེ་⁹ ཡང་¹⁰ བློ་ བཅོམ་བ་¹¹ འབབས་¹² ।

སོང་ནས་¹³ ཀྱང་¹⁴ བློ་ སྒྲུབ་¹⁵ ཡང་¹⁶ འོག་¹⁷ ॥

तद्¹ एवं² सति³ सन्तापं⁵ मा⁶ कार्षीः⁷ सौम्य⁴ गम्यतां⁸ ।

लम्बते¹² यदि⁹ तु¹⁰ लोहो¹¹ गत्वा¹³ अपि¹⁴ पुनर्¹⁵ आव्रज¹⁷ ॥

¹⁶ अपि.

51

མོ་བོ་ཅག་ལ་¹ ལྟོས་² བྱས་བའི་³ ।

སེར་སྒྲུའི་⁴ གཞི་ན་⁵ སྒྲེ་བོ་ལ་⁶ ।

དེར་⁷ སང་⁸ བཅོམ་བ་⁹ ཐོང་ཞིག་¹⁰ རང་¹¹ ।

འདི་ཡི་¹² རིས་ལ་¹³ ཉན་ཅིག་¹⁴ སྒྲོལ་¹⁵ ॥

ब्रूयात्¹⁵ च अस्मत्¹कृत³अपेक्षं² जनं⁶ कपिल⁴वस्तुनि⁵ ।
त्यज्यतां¹⁰ तद्⁷गतः⁸ स्नेहः⁹ श्रूयतां¹⁴ च¹¹ अस्य¹² निश्चयः¹³ ॥

52

ག¹ རང་² འཕྲི་བ་³ ཟད་⁴ བྱས་ནས་⁵ ।
ཡང་ན་⁶ བྱུང་དུ་⁷ རེང་བའི་⁸ གཏམ་⁹ ।
ཚེས་པ་¹⁰ ཉམས་¹¹ ཤིང་¹² རོན་¹³ མ་བྱས་¹⁴ ।
ཡང་ན་¹⁵ ཉམས་པར་¹⁶ འགྱུར་བ་¹⁷ ལྷོས་¹⁸ ॥

क्षिप्रम्⁷ एष्यति⁸ वा⁶ कृत्वा⁵ जरा¹मृत्यु³क्षयं⁴ किल⁹ ।
अकृत¹⁴अर्थो¹³ निर्¹¹ आरम्भो^{10,12} निधनं¹⁶ * यास्यति¹⁷ इति वा¹⁵ ॥

2 च. 18 ब्रूहि or ब्रूयाः.

53

དེ་ལྟར་¹ འདི་ཡི་² ཚོག་³ ཐོས་ནས་⁴ ।
བསྐྱབས་ལྡན་⁵ མགྲོགས་⁶ འགྲོའ་⁷ མཚོག་གིས་⁸ བློ་⁹ ।
ལྷེ་ཡིས་⁹ ཞབས་ལ་¹⁰ རབ་བསྐྱབས་¹¹ ཏི་¹² ।
མཚི་མ་¹² རོན་མོ་¹³ བྱུང་བར་བྱུང་¹⁴ ॥

इति¹ तस्य² वचः³ श्रुत्वा⁴ कन्धकस्⁵ तुर⁶ग⁷उत्तमः⁸ ।
जिह्वया⁹ लिलिहे¹¹ पादौ¹⁰ बाष्पम्¹² उष्णं¹³ मुमोच¹⁴ च ॥

54

ང་བ་¹ དང་² ཅི་ བཀ་ཤིས་³ ཉམས་⁴ །

འཁོར་ལོ་⁵ དབྱས་ལྷན་⁶ ཕྱག་གིས་⁷ ཅི་ །

གཞིན་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ རིག་གྱུར་ཅིང་¹⁰ །

ན་ཚོད་¹¹ བཞིན་དུ་¹² བླ་པར་སྦྱས་¹³ ॥

जालिना¹ स्वस्तिक³ अङ्किते⁴ चक्र⁵ मध्येन⁶ पाणिना⁷ ।

आममर्श¹⁰ कुमारस्⁸ तं⁹ बभाषे¹³ च वयस्य¹¹ वत्¹² ॥

2 च.

55

བསྒྲགས་ལྷན་¹ མཚི་ས་² ས་³ འདོན་ཅིག་⁴ །

དམ་པའི་⁵ ཉ་ཉིད་⁶ འདི་⁷ བརྟན་⁸ ཉི་ །

སྟོན་མཚོད་⁹ ཁྱོད་ཀྱི་¹⁰ ངལ་བ་¹¹ འདིས་¹² །

ཐུར་དུ་¹³ འབྲས་བུ་¹⁴ བཅས་པར་¹⁵ འབྱུར་¹⁶ ॥

मुञ्च⁴ कन्थक¹ मा³ बाष्पं² दर्शिता⁸ इयं⁷ सद्⁵ अश्वता⁶ ।

मृष्यतां⁹ स¹⁵ फलः¹⁴ शीघ्र¹³ श्रमस्¹¹ ते¹⁰ ऽयं¹² भविष्यति¹⁶ ॥

56

དེ་ནས་¹ ངལ་གྱི་² རྟོན་བོ་³ རོར་བུའི་⁴ ཕྱ་བ་ཅན་⁵ །

གསེར་གྱི་⁶ ཕྱ་⁷ ཅི་ སྒྲ་ཚོགས་དང་ལྷན་⁸ འདུན་པ་ཡི་⁹ །

ལག་ན་¹⁰ ཡང་དག་¹¹གནས་པ་¹² བདྟན་པ་¹³ དེས་¹⁴ བསྐྱམས་ནས་¹⁵ །
ཁྱེད་ཀྱི་དག་ནས་¹⁶ སྒྲུལ་¹⁷བཞིན་¹⁸ ཞུགས་ནས་¹⁹ རབ་དུ་²⁰དྲངས་²¹ ॥

मणि⁴त्सरु⁵ छन्दक⁹हस्त¹⁰सं¹¹स्थं¹²
ततः¹ स¹⁴ धीरो¹³ निशितं³ गृहीत्वा ।¹⁵
कोषाद्¹⁹असिं² काञ्चन⁶भक्ति⁷चित्रं⁸
बिलाद्¹⁶ इव¹⁸ आशीविषम्¹⁷ उद्²⁰बबर्ह²¹ ॥

57

ཨུཏྲ་ལ་ཡེ་¹ འདབ་མ་² སྒྲིན་པོ་³ དེ་⁴ དྲངས་ནས་⁵ །
སྒྲ་ཚེགས་⁶ དབུ་གྲུན་⁷ དབུ་སྒྲར་⁸ བཅས་པ་⁹ རབ་བཅད་¹⁰ཅིང་ །
ཁྱེད་ཀྱི་དག་ན་¹¹ ངང་པ་¹²བཞིན་དུ་¹³ རྣམ་བཟུམ་པ་¹⁴ །
འདྲི་ཟེར་དང་ལྷན་པར་¹⁵ སྒྲུང་དག་ལ་¹⁶ དེ་¹⁷ ལཱྲོར་¹⁸རྩོ ॥

निष्कास्य⁵ तं⁴ च उत्पल¹पत्र²नीलं³
चिच्छेद्¹⁰ चित्रं⁶ मुकुटं⁷ स⁹केशं⁸ ।
विकीर्यमाण¹⁴अंशुकम्¹⁵ अन्तरीक्षे¹⁶
चिक्षेप¹⁸ च एनं¹⁷ सरसि¹¹ इव¹³ हंस¹² ॥

58

མཚན་པ་¹མངོན་པར་འདྲི་ཕྱིར་² རྣམ་མང་³བཟུར་སྒྲིའི་ཕྱིར་⁵ །
སྒྲ་ན་གནས་པས་⁵ རབ་དུ་བཟུམ་པ་⁶ དེ་⁷ བཟུང་⁸ ཞེ །

རི་ལྷ་བ་བཞིན་⁹ རི་¹⁰ རི་ ལྷ་ན་¹¹ ལྷ་ཚོགས་¹² ལྷ་ས་¹³ ।

ལྷ་ཡི་¹⁴ བྱད་པར་¹⁵ འཕགས་པ་ལྷ་ས་ཀྲིས་¹⁶ མཆོད་པར་བྱས་¹⁷ ॥

पूजा¹भिलाषेण² च बाहु³मान्याद्⁴

दिवौकसस्⁵ तं⁷ जगृहुः⁸ प्रविद्ध⁶ ।

यथावद्⁹ एनं¹⁰ दिवि¹¹ देवसङ्घा^{12, 13}

दिव्यैर्¹⁴ विशेष्टैर्¹⁵ महयां च चक्रुः¹⁷ ॥

¹⁶ आयैः

59

བྱུག་བྱི་¹ ལྷ་སྐྱོད་² ལྷ་ན་བ་³ ལྷ་ས་པར་སྐྱངས་ནས་³ ཀྱང་⁴ ।

དབྱེ་ལས་⁵ དཔལ་ནི་⁶ ལྷ་ས་པར་བྱུང་ངིང་⁷ ལྷ་ས་ནས་⁸ རི་⁸ ।

ནགས་སུ་⁹ ལས་པར་བྱི་¹⁰ ངང་པའི་¹¹ མཆོད་པ་¹² ལོས་¹³ ལཱིགས་ནས་¹⁴ ।

བདེན་པ་¹⁵ རིས་ནི་¹⁶ ལོས་དག་¹⁷ མཆོད་པར་¹⁸ འདོད་པར་བྱུང་¹⁹ ॥

मुक्ता³ तु⁴ अलङ्कार¹कलत्र²वत्तां³

श्री⁶विप्रवासं⁷ शिरसस्⁵ च कृत्वा⁸ ।

दृष्ट्वा¹⁴ अंशुकं¹³ काञ्चन¹⁰ हंस¹¹ चिह्न¹²

* वन्य⁹ स¹⁶ धीरो¹⁵ ऽभि¹⁸ चकाङ्क्ष¹⁹ वासः¹⁷ ॥

60

རི་ནས་¹ ལྷ་ན་གནས་པས་² རི་དྲགས་³ རི་ལའི་⁴ ལྷ་ས་⁵ ।

དགོངས་པ་ལྷ་ས་དག་⁶ འདི་ཡི་⁷ དགོངས་པ་⁸ ལྷ་ས་རིག་ནས་⁹ ।

ཁ་བསྐྱར་ ཅར་སྒྲིག་གོས་ཅན་¹⁰ ཉེར་ལོགས་¹¹ མངོན་པར་¹² འོངས་¹³ །

དེ་ལ་¹⁴ ཡུ་ཀའི་¹⁵ རྒྱལ་པོ་¹⁶ རྒྱུས་ཀྱིས་¹⁷ མངོན་པར་¹⁸ རྒྱས་¹⁹ ॥

ततो¹ मृग³ व्याध⁴ वपुर्⁵ दिवौका²

भावं⁸ विदित्वा⁹ अस्य⁷ विशुद्धभावः⁶

काषायवत्त्रो¹⁰ ऽभि¹² ययौ¹³ समीपं¹¹

तं¹⁴ शाक्य¹⁵ राज¹⁶ प्रभवो¹⁷ ऽभि¹⁸ उवाच¹⁹ ॥

61

ཁྱོད་ཀྱི་¹ དགེ་ཡི་² ཅར་སྒྲིག་³ རང་སྟོང་⁴ རྒྱལ་མཚན་⁵ རང་⁶ །

འཛོལ་བྱེད་པའི་⁷ གཞུ་⁸ འདི་⁹ རིགས་པ་¹⁰ མ་ཡིན་¹¹ དེ །

དེ་སྟེར་¹² ཞི་བ་¹³ གལ་དེ་¹⁴ འདིར་¹⁵ བྱི་ཆགས་¹⁶ མེད་¹⁷ ན །

བདག་ལ་¹⁸ རབ་དུ་བྱིན་ལ་¹⁹ འདི་²⁰ རང་²¹ འདི་²² རྣོམས་མཛོད་²³ ॥

शिवं² च⁶ काषायम्³ ऋषि⁴ ध्वजसू⁶ ते¹

न¹¹ युज्यते¹⁰ हिंस्रम्⁷ इदं⁹ धनुश्⁸ च ।

तत्¹² सौम्य¹³ यदि¹⁴ अस्ति न¹⁷ सक्ति¹⁶ अत्र¹⁵

मह्य¹⁸ प्रयच्छ¹⁹ इदम्²⁰ इदं²² गृहाण²³ ॥

21 च.

62

ངོན་པས་¹ རྒྱས་པ་² འདོད་སྦྱིན་³ འདོད་པ་⁴ རྒྱིང་པོ་ལས་⁵ །

འདི་ཡིས་⁶ རྒྱོ་ནི་པཔ་ནས་⁷ རི་དྲགས་ནམས་⁸ གསོད་དོ་⁹ །

བཀྱ་ཕྱིན་¹⁰ མཚུངས་པ་¹¹ གལ་དེ་¹² འདིས་¹³ ཞི་དོན་¹⁴ འགྱུར་ན་¹⁵ །
 ཞེས་¹⁶ རབ་དུ་བཞེས་ལ་¹⁷ རྟེན་པོ་¹⁸ དེ་¹⁹ གསལ་མཛོད་²⁰ ॥

व्याघ्रो¹ ऽब्रवीत्² कामद³ * कामसाराद्⁵
 अनेन⁶ विश्वास्य⁷ मृगान्⁸ निहन्मि⁹ ।
 अर्थस्¹⁴ तु शक्¹⁰ उपम¹¹ यदि¹² अनेन¹³
 हन्त¹⁶ प्रतीच्छ¹⁷ आनय²⁰ शुक्लम्¹⁸ एतन्¹⁹ ॥

¹⁵ अस्ति.

63

དེ་ནས་¹ དེ་² ཞི་མཚོག་དུ་³ རབ་དུ་⁴ རྟེན་པོ་ཡིས་⁵ །
 བཀྱས་སྤྱུང་བའི་⁶ ཞ་བཟའ་⁷ སྤངས་ཤིང་གོས་⁹ དོར་ལ་¹⁰ །
 རོལ་བ་¹¹ ཉིད་¹² ཀྱང་¹³ ལྷ་ཡི་¹⁴ ལུས་¹⁵ ཉིད་¹⁶ ཞུས་བཟུང་¹⁷ ལྟེ །
 རྟེན་པོ་¹⁸ དེ་¹⁹ ཉིད་²⁰ སྤངས་ནས་²¹ ལྷ་ཞི་²² གཤེགས་པར་གྱུར་²³ ॥

परिण^{3,4} हर्षेण⁵ ततः¹ स² वन्यं⁶
 जग्राह⁸ वासो⁷ ऽशुकम्⁹ उत्ससर्ज¹⁰ ।
 व्याधस्¹¹ तु¹³ दिव्यं¹⁴ वपुर्¹⁵ एव¹⁶ विभ्रत्¹⁷
 तत्¹⁹ लुक्लम्¹⁸ आदाय²¹ दिवं²² जगाम²³ ॥

12,20 एव.

64

དེ་ནས་¹ གཞིན་ནུ་² ནང་³ བྱི་⁴ མཚོག་⁵ རྒྱུང་བ་⁶ དེས་⁷ །
 དེ་ལྟར་⁸ གཤེགས་བ་⁹ དེ་ལ་¹⁰ ཡ་མཚན་ སྤྲིས་ གྲུང་¹¹ དེ །
 གསལ་ནས་བྱུང་བའི་¹² ན་བཟའ་¹³ ཉིད་¹⁴ ནང་¹⁵ དེ་ལ་¹⁶ བྱི །
 སྤྲར་¹⁷ ཡང་¹⁸ རི་མོར་བྱ་བ་¹⁹ མང་པོ་²⁰ སྤྲིན་བར་²¹ མཛད་²² ॥

ततः¹ कुमारश्च² च³ स⁷ च अश्व⁴ गोपस्-⁶
 तस्मिन्¹⁰ तथा⁸ याति⁹ विसिस्मियाते¹¹ ।
 आरण्यके¹² वाससि¹³ च¹⁵ एव¹⁴ भूयस्-¹⁷
 तस्मिन्¹⁶ अकार्षी²² बह्व²⁰ मानम्¹⁹ आशु²¹ ॥
 5 वर. 18 अपि.

65

དེ་ནས་¹ གཞིང་² བྱི་མཚོ་མ་³ ནང་བཅས་⁴ འདུན་བ་⁵ རྣམ་⁶ བཟློགས་ནས་⁷ །
 བདག་ཉིད་⁷ ཆེན་པོ་⁸ བདྟན་⁹ ནང་¹⁰ གྲགས་¹¹ བ་ འཆང་བ་¹² ཟླ །
 མཚམས་ཀྱི་¹³ སྤྲིན་གྱིས་¹⁴ གཤེགས་བའི་¹⁵ སྤྲར་མའི་¹⁶
 རྒྱལ་པོ་¹⁷ བཞིན་¹⁸ །

ཅུར་སྤྲིག་¹⁹ སྤྲིན་²⁰ ཞིང་ གཏུང་གནས་²¹ གང་²²

ཡིན་²³ དེ་ན་²⁴ གཤེགས་²⁵ ॥

छन्द⁵ ततः¹ स⁴ * अश्रु⁵मुखं² वि⁶सृज्य⁷
 काषाय¹⁹संविद्²⁰ धृत⁹कीर्ति¹¹भृत्¹² सः²⁴ ।
 येन²² आश्रमस्²¹ तेन²⁴ ययौ²⁵ महा⁸आत्मा⁷
 सन्ध्या¹³अन्न¹⁴संवीत¹⁵ इव¹⁸ *अद्रि¹⁶राजः¹⁷ ॥

66

दे०कस०¹ दे०हृर०² हे०घे०³ सु०दा०सि०⁴ सि०⁵ व०ले०द०⁶ ।
 द०ग०द०घु०⁷ क०ग०स०⁸ ग०प०ग०स०⁹ क०दे०ग०¹⁰ क०स०¹¹ ।
 क०गु०ग०स०¹² द०गु०¹³ दे०¹⁴ पु०ग०¹⁵ सु०ग०¹⁶ द०¹⁷ व०¹⁸ क०¹⁹ ।
 यै०²⁰ क०²¹ क०²² क०²³ क०²⁴ क०²⁵ ॥

ततस्¹ तथा² भर्त०रि³ राज्य⁴निः⁵स्पृहे⁶
 तपो⁷वनं⁸ याति⁹ विवर्ण¹⁰ * वाससि¹¹ ।
 भुजौ¹⁵ समुत्क्षिप्य¹⁶ ततः स¹⁴ वाजि¹²भृद्¹³
 भृशं¹⁷ वि¹⁸चुक्रोश¹⁹ पपात²¹ च क्षितौ²⁰ ॥

67

क०स०¹ क०स०² क०स०³ क०स०⁴ क०स०⁵ ।
 क०स०⁶ क०स०⁷ क०स०⁸ क०स०⁹ क०स०¹⁰ ।
 क०स०¹¹ क०स०¹² क०स०¹³ क०स०¹⁴ क०स०¹⁵ ।
 क०स०¹⁶ क०स०¹⁷ क०स०¹⁸ क०स०¹⁹ क०स०²⁰ ॥

विलोक्य¹ भूयश्² च³ रुरोद⁵ सस्वरं⁴
 हयं⁷ भुजाभ्याम्⁸ उप⁹गुह्य¹⁰ कन्धकं⁶ ।
 ततो¹¹ निराशो¹² विलपन्¹⁴ मुहुर्मुहुर्¹³
 ययौ¹⁶ शरीरेण¹⁵ पुरं न¹⁹ चेतसा¹⁸ ॥

68

ला०ला०^१ रव०रु०^२सोमस०मे०^३ ला०ला०^४ क०स०^५प०रु०^६ ।
 ला०ला०^७ स०ला०^८ रव०रु०^९रु०मे०^{१०} ला०ला०^{११} ॥
 रै०क०स०^{१२} र०मे०^{१३} स०स०^{१४} र०मे०^{१५} स०स०^{१६} ॥
 र०मे०^{१७} ला०स०^{१८} र०मे०^{१९} स०मे०^{२०} स०स०^{२१} ॥

कचित्^१ प्र^२दध्यौ^३ वि^५ललाप^६ च कचित्^४
 कचित्^{१०} प्रचस्त्राल^{११} पपात^९ च कचित्^७ ।
 अतो^{१२} व्रजन्^{१३} भक्ति^{१४}वशेन^{१५} दुःखितश्^{१६}
 चकार^{२१} बह्वीर्^{२०} अवशः^{१७} पथि^{१८} क्रियाः^{१९} ॥

८ भूमौ

स०स०^१स०स०^२ स०स०^३ स०स०^४ स०स०^५
 ला०स०^६ स०स०^७ स०स०^८ स०स०^९ ॥

इति श्रीबुद्ध^१चरिते^२ महा^५काव्ये^४ * छन्दक^६निवर्तनं^७
 नाम^३ षष्ठः^९ सर्गः^८ ॥

॥ གྱུ་ཆེར་ རེལ་བ་ ॥

॥ ལལིཏུ་འཕྱེད་པའོ་ ॥

A

॥ ལེའུ་¹བདུན་པ་² ॥

॥ སུམ་མེད་³ འཕྱེད་པའོ་¹ ॥

[93.22] དེ་ནས་¹ དང་སྟོང་² [94.1] ཉག་པོ་³ སྒྲོ་བའི་⁴
དུང་དུ་⁵ སྟོང་སྟེ་⁶ འདི་སྒྲོན་ཅེས་⁷ སྒྲུ་ས་⁸སོ་ ॥ 1 གྱུ་¹ མི་² ཁྱེད་³
སྟོང་ལ་⁴ གྱུ་པོ་⁵ ཟས་གཙང་མ་ལ་⁶ ཆབ་སྒྲོན་⁷ དང་སྟོང་⁸ཞིག་
མཆིས་སོ་⁹ ཞེས་¹⁰ གསེལ་ཅིག་¹¹ ॥ 2 དེ་ནས་¹ སྒྲོ་བ་² དེས་³
དེ་ལྟར་⁴ བཤུའོ་⁵ ཞེས་⁶ དང་སྟོང་⁷ ཉག་པོ་འི་⁸ ལྟར་⁹ མཉན་ཏེ་¹⁰ ।
གྱུ་པོ་¹¹ ཟས་གཙང་མ་¹² ག་ལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ སྟོང་ནས་¹⁵ ཕྱིན་པ་¹⁶
དང་¹⁷ ཐལ་སོ་¹⁸ སྒྱུར་ཏེ་¹⁹ । གྱུ་པོ་²⁰ ཟས་གཙང་མ་ལ་²¹
འདི་སྒྲོན་ཅེས་²² སྒྲུ་ས་སོ་²³ ॥ ལྟ་²⁴ མཁྱེན་པར་ མཇེད་དུ་གསེལ་²⁵ ।
ཆབ་སྒྲོན་²⁶ དང་སྟོང་²⁷ གན་པ་²⁸ འཁོགས་པ་ནས་²⁹ གཟེར་བ་³⁰ཞིག་

མཆིས་དེ་³¹ । འདི་སྐད་དུ་³² བདག་³³ བྱི་ སྐལ་པོ་འདི་³⁴ ཞལ་³⁵
མཐོང་བར་³⁶ འཇལ་ལོ་³⁷ ཞེས་³⁸ མཆིད་³⁹ ॥ 3

[102. 7] अथ¹ खलु असितो³ * महर्षि² दौवारिकम्⁴ उप⁵संक्रम्य⁶
एवम्⁷ आह⁸ । 1 गच्छ⁴ त्वं³ भोः¹ पुरुष² राज्ञः⁵ शुद्धोदनस्य⁶ निवेदय¹¹
द्वारे⁷ ऋषि⁸ व्यवस्थित⁹ इति¹⁰ ॥ 2 दौवारिको² ऽसितस्य⁸ * महर्षेः⁷
प्रतिश्रुत्य¹⁰ येन¹³ राजा¹¹ शुद्धोदनस्¹² तेन¹⁴ * उपसंक्रामद्¹⁵ ।
उपसंक्रम्य¹⁶ च¹⁷ * कृत¹⁹अञ्जलि¹⁸पुटो राजानं²⁰ शुद्धोदनम्²¹ एवम्²²
आह²³ । यत् खलु देव²⁴ जानीया²⁵ । ऋषि²⁷ जीर्णो²⁹ वृद्धो²⁸
महल्लको³⁰ द्वारि²⁶ स्थितः³¹ । एवं³² च वदति³⁹ राजानम्³⁴ अहं³³ द्रष्टु³⁶
काम³⁷ इति³⁸ ॥ 3

3 1 ततः, 3 सः, 4 एवम्, 5 करोमि, 6 इति, 9 एवं, 35 lit. मुखं.

དེ་ནས་¹ སྐལ་པོ་² རས་ལའུང་མས་³ དང་སྟོང་⁴ བལ་པོ་འདི་⁵
སྐད་⁶ འདིང་དུ་⁷ བཅུག་ སྟེ་⁸ ॥ མི་⁹ དེ་ལ་¹⁰ འདི་སྐད་ཅེས་¹¹ སྐས་སོ་¹² ॥
དང་སྟོང་¹³ དེ་¹⁴ བད་དུ་འོང་བར་ སྐས་ལོག་¹⁵ । 4 དེ་ནས་¹ མི་² དེ་³
སྐལ་པོ་འདི་⁴ པོ་དང་ནས་⁵ སྐྱང་ནས་⁶ । དང་སྟོང་⁷ བལ་པོ་ལ་⁸
འདི་སྐད་ཅེས་⁹ སྐས་¹⁰ དེ་ । བད་དུ་ བཅུད་ཅིག་¹¹ ॥ 5

अथ¹ राजा² शुद्धोदोनो³ ऽसितस्य⁶ * महर्षे⁴ आसनं⁶ * प्रज्ञाप्य^{7,8} तं¹⁰
पुरुषम्⁹ एवम्¹¹ आह¹² । प्रविशतु¹⁵ ऋषि¹³ इति ॥ 4 अथ¹ स³ पुरुषः²

राज⁴*कुलात्⁵ निष्क्रम्य⁶ असितं⁸ *महर्षिम्⁷ एवम्⁹ आह¹⁰ । प्रविश¹¹
इति ॥ 5

4 14 सः.

देवस्य¹ सन्निधौ² कथां³ श्रुत्वा⁴ तस्य⁵ वाचनं⁶
देवः⁷ सन्निधौ⁸ श्रुत्वा⁹ सन्¹⁰ । तद्गुरुं¹¹ गुरुवा¹² श्रुत्वा¹³
तस्य¹⁴ वाचनं¹⁵ । अस्मिन्¹⁶ क्षणं¹⁷ ॥ श्रुत्वा¹⁸
तस्य¹⁹ श्रुत्वा²⁰ । श्रुत्वा²¹ । श्रुत्वा²² । श्रुत्वा²³ । श्रुत्वा²⁴ । श्रुत्वा²⁵ ॥ 6

अथ¹ खलु असितो³ *महर्षि² येन⁶ राजा⁴ शुद्धोदनस्⁵ तेन⁷ उप-
संक्रामद्⁸ । उपसंक्रम्य⁹ च¹⁰ पुरतः¹¹ स्थित्वा¹² राजानं¹³ शुद्धोदनम्¹⁴
एवम्¹⁵ आह¹⁶ । जय¹⁸ जय¹⁹ महा¹⁷राज¹⁶ । चिरम्²¹ आयुः²⁰ पालय²² ।
धर्मेण²³ * राज्यं²⁴ कारय²⁵ इति ॥ 6

देवस्य¹ श्रुत्वा² तस्य³ वाचनं⁴ । सन्निधौ⁵ कथां⁶
देवः⁷ । गुरुं⁸ गुरुवा⁹ श्रुत्वा¹⁰ तस्य¹¹
श्रुत्वा¹² । श्रुत्वा¹³ । श्रुत्वा¹⁴ । श्रुत्वा¹⁵ । श्रुत्वा¹⁶
श्रुत्वा¹⁷ ॥ 7 देवः¹ श्रुत्वा² सन्निधौ³ गुरुं⁴ गुरुवा⁵
श्रुत्वा⁶ । श्रुत्वा⁷ । श्रुत्वा⁸ । श्रुत्वा⁹ । श्रुत्वा¹⁰ । श्रुत्वा¹¹ । श्रुत्वा¹² । श्रुत्वा¹³ । श्रुत्वा¹⁴ । श्रुत्वा¹⁵ । श्रुत्वा¹⁶ । श्रुत्वा¹⁷ । श्रुत्वा¹⁸ । श्रुत्वा¹⁹ । श्रुत्वा²⁰ । श्रुत्वा²¹ । श्रुत्वा²² । श्रुत्वा²³ । श्रुत्वा²⁴ । श्रुत्वा²⁵ ॥ 6

सि⁹ । इन्द्रा¹⁰ शैव¹¹ सश्वेन्द्रा¹² सि¹³ इन्द्रा¹⁴ । अदिर¹⁵
 उ¹⁶ शैव¹⁷ । उ¹⁸ शैव¹⁹ ॥ 8

अथ¹ स राजा² शुद्धोदनो³ ऽसितस्य⁵ * महर्षे⁴ अर्घ्य⁶ पाद्यम्^{8,10} अर्चनं¹¹
 च⁷ कृत्वा¹² * साधु¹³ सुष्ठु¹⁴ च * परिगृह्य¹⁵ आसनेन¹⁶ उपनिमन्त्रयति
 स्म¹⁷ ॥ 7 सुख³ उपविष्ट⁴ च एनं¹ ज्ञात्वा⁵ सगौरवः⁷ सप्रतीश⁶ एवम्⁸ आह⁹ ।
 न¹³ स्मरामि¹⁴ अहं तव ऋषे¹⁰ दर्शनं¹² । तत् * केनार्थेन¹⁶ इह¹⁵ अभ्यागतो¹⁷
 ऽसि । किं¹⁸ प्रयोजनं¹⁹ ॥ 8

8 2 आसने, 11 पूर्व.

दे¹ शैव² शैव³ शैव⁴ शैव⁵
 शैव⁶ अदिर⁷ शैव⁸ । शैव⁹ शैव¹⁰
 शैव¹¹ शैव¹² शैव¹³ शैव¹⁴ शैव¹⁵
 शैव¹⁶ अदिर¹⁷ शैव¹⁸ ॥ 9

एवम्¹ उक्ते² ऽसितो⁴ * महर्षी³ राजानं⁵ शुद्धोदनम्⁶ * एतद्⁷ अवोचत्⁸ ।
 पुत्रस्¹² ते¹¹ महा¹⁰ राज⁹ जातस्¹³ तम्¹⁴ अहं¹⁶ * द्रष्टुकाम¹⁵ इह¹⁷ * आगत¹⁸
 इति ॥ 9

शैव¹ शैव² । शैव³ शैव⁴ शैव⁵
 शैव⁶ शैव⁷ शैव⁸ शैव⁹ शैव¹⁰ ॥ 10 शैव¹ शैव² । शैव³ शैव⁴ शैव⁵

མེད་པོ་⁷ དེ་ལྟ་བུ་⁸ ཞི་⁹ རིང་བོར་¹⁰ མི་¹¹ ཉལ་¹² རྟེ། ལྷེས་ལྟ་¹³ དཔ་པ་¹⁴
 དེ་ལྟ་བུ་དག་¹⁵ ཞི་ སྟེང་པར་གནས་པའི་¹⁶ རང་ཚུ་ ལ་ཅན་¹⁷ རོ། 11

राजा^१ आह^२ । स्वपिति^६ महा^४ ऋषे^३ कुमारो^५ मुहूर्तम्^९ आगमय^{१०} यावद्^८
उत्थास्यति^७ इति ॥ १० ऋषि^१ अवोचत्^२ । न^९ महा^४ राज^३ तादृशा^७
महा^६ पुरुषाश्^५ चिरं^८ स्वपन्ति^{१०} जागर^{१४} शीलास्^{१५} तादृशाः^{१३} सत्^{१२} पुरुषा^{११}
भवन्ति ॥ ॥

དགེ་སྤྱོད་དག་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་³སེམས་དབང་⁴ དང་སྤྱོད་⁵
ནག་པོ་⁶ དེ་ལ་⁷ མྱིང་བཙེ་བ་⁸ ཉི་ཤར་བརྒྱུར་སྟེ་⁹ ། སང་པའི་¹⁰ བརྟ་¹¹
བྱས་སོ་¹² ॥ དེ་ནས་¹³ བྱུང་པོ་¹⁴ ཟས་གཙང་མས་¹⁵ གཞོན་ཏུ་¹⁶
རོན་¹⁷ བསམ་ཅད་¹⁸ བྱུང་བ་¹⁹ ལག་བ་²⁰ གཉིས་ཀྱིས་²¹ འཁྱོད་ཏུ་²²
ལེགས་པར་²³ ཁྱེད་སྟེ་²⁴ ། དང་སྤྱོད་²⁵ ནག་པོའི་²⁶ བྱང་ཏུ་²⁷
བྱིར་²⁸ ॥ 12

* इति हि^२ भिक्षवो^१ बोधि^३सत्त्वो^४ ऽसितस्य^६ *महर्षे^५ * अनुकम्पया^{८,९}
जागरण^{१०}निमित्तम्^{११} अकरोत्^{१२} ॥ अथ^{१३} खलु राजा^{१४} शुद्धोदनः^{१५} सर्व^{१६}
अर्थ^{१७}सिद्ध^{१९} कुमारम्^{१६} उभाभ्यां^{२१} पाणिभ्यां^{२०} साधु^{२२} च सुहृ^{२३}
चानुपरिगृह्य^{२४} असितस्य^{२६} *महर्षे^{२५} अन्तिकम्^{२७} उपनामयति स्म^{२८} ॥ १२

རི་ནས་¹ སང་སྤྱོད་² ནག་པོས་³ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་⁴ བཟླས་
 ན་⁵ ། རྒྱུས་བྱ་⁶ ཆེན་པོའི་⁷ མཚན་⁸ ལྷུས་ཕུ་ཙྰ་⁹ གཉིས་¹⁰
 དང་ལྷན་ཞིང་¹¹ ། དཔེ་བྱ་¹² བཟང་པོ་¹³ བརྒྱད་ཅུས་¹⁴ ལེགས་པར་¹⁵
 ནས་པར་¹⁶ ལྷུས་པའི་¹⁷ ལྷུས་དང་ལྷན་པ་¹⁸ ། བརྒྱ་བྱིན་¹⁹ དང་ །
 ཚངས་པ་²⁰ དང་ ། འཇིག་རྟེན་²¹ རྒྱུང་བ་ལས་²² འཕགས་པའི་²³
 ལྷུས་ཅན་²⁴ ། ཉི་མ་²⁵ བརྒྱ་²⁶ ཡུག་སྤོང་ལས་²⁷ ཀྱང་ ལྷག་པའི་²⁸
 གཞི་བཞིན་དང་ལྷན་པ་²⁹ ། ཡན་ལག་³⁰ བསམས་ཅན་དུ་³¹ མཛོས་པ་³²
 མཐོང་ནས་³³ ། ཀྱེ་མ་³⁴ འཇིག་རྟེན་དུ་³⁵ རོ་མཚར་གྱི་³⁶ གང་ཟག་³⁷
 འདི་³⁸ བྱུང་ངོ་³⁹ ། ཀྱེ་མ་⁴⁰ འཇིག་རྟེན་དུ་⁴¹ རོ་མཚར་⁴² ཆེན་པོ་
 དང་ལྷན་པའི་⁴³ གང་ཟག་⁴⁴ འདི་⁴⁵ བྱུང་ངོ་⁴⁶ ཞེས་⁴⁷ ཆེན་དུ་བཞིན་པ་⁴⁸

* इति हि¹ असितो³ * महर्षि² बोधिसत्त्वम्⁴ अवलोक्य⁵ द्वा¹⁰ त्रिंशता⁹ महा⁷-
 पुरुष⁶ लक्षणैः⁸ समन्वागतम्¹¹ अशीति¹⁴ अनुव्यञ्जन¹² सु¹⁵ वि¹⁶ चित्र¹⁷ गात्र¹⁸
 शक्र¹⁹ ब्रह्म²⁰ लोक²¹ पाल²² * अतिरेक²³ वपुषं²⁴ दिनकर²⁵ शत²⁶ सहस्र²⁷-
 अतिरेक²⁸ तेजसं²⁹ सर्व³¹ अङ्ग³⁰ सुन्दरं³² द्वा³³ च उदानम्⁴⁸ उदानयति

13 13 भद्र.

ཆེན་དུ་བཞིན་ནས་⁴⁹ ལྷན་པས་⁵⁰ ལངས་ཏེ་⁵¹ བལ་མོ་⁵² ལྷུང་ནས་⁵³ །
 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་⁵⁴ ཀྱང་པ་གཉིས་⁵⁵ ཡུག་འཚལ་ཏེ་⁵⁶ ། བསྐྱོང་བ་

བྱས་ནས་⁵⁷ । བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་⁵⁸ བང་དུ་⁵⁹ བྱངས་དེ་⁶⁰ ।
 སེམས་ཤིང་⁶¹ འདུག་པར་⁶² བྱུང་དོ་⁶³ ॥ 13

མམ་⁴⁹ । གཤམ་³⁶ ཕུང་ལོ་³⁷ བཏ་³⁴ འལ་³⁸ ལོ་ཁེ་³⁵ ར་ཏུ་མུ་ཏེ་³⁹ । མཛ་⁴³
 གཤམ་⁴² ཕུང་ལོ་⁴⁴ བཏ་⁴⁰ འལ་⁴⁵ ལོ་ཁེ་⁴¹ ར་ཏུ་མུ་ཏེ་⁴⁶ । ཇཏི་⁴⁷ འུ་མ་ལ་⁵¹
 གཤམ་ལ་⁵⁰ * ཇཏ་⁵³ འུ་ལོ་⁵² ཕུ་ཏེ་ བོ་ཤི་མཏེ་ལ་⁵⁴ འུ་ལ་ལོ་⁵⁵ ར་ཏེ་ལ་⁵⁶
 ར་ཏེ་ལོ་ཁེ་⁵⁷ འུ་ བོ་ཤི་མཏེ་ལ་⁵⁸ འུ་ལོ་⁵⁹ ར་ཏེ་ལ་⁶⁰ འུ་ལ་ལོ་⁶¹ འུ་ལོ་⁶²
 འུ་ལོ་⁶³ ॥ 13

དེ་ནས་¹ དེ་ས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་³ ལུས་ལ་⁴ སྒྲིམ་བུ་⁵
 ཆེན་པོ་⁶ མཆོན་⁷ སྒྲིམ་ཏུ་ཅ་གཉིས་⁸ ཡོད་པ་⁹ མཐོང་སྒྲེ་¹⁰ । དེ་དག་¹¹
 དང་མཆོན་པའི་¹² སྒྲིམ་བུ་¹³ ར་ཏེ་ལ་¹⁴ དེ་¹⁵ བྱས་པ་¹⁶ གཉིས་སུ་སྒྲིམ་¹⁷
 འགྱུར་བྱི་¹⁸ । གཉིས་དུ་¹⁹ མི་²⁰ འགྱུར་¹⁸ ར་ཏེ་ ॥ ར་ཏེ་²¹ སྒྲིམ་བུ་²²
 གཉིས་བུ་²³ བོ་ མཐོང་པའི་དབང་པའི་²⁴ འུ་ལོ་ཁེ་སྒྲིམ་བུ་པའི་²⁵ སྒྲིམ་བུ་པའི་²⁶
 འགྱུར་²⁷ དེ་ བྱས་བུ་པའི་²⁸ । སྒྲིམ་བུ་པའི་དུ་²⁹ དབང་ལུག་གི་
 དབང་གིས་³⁰ སྒྲིམ་བུ་པའི་དུ་³¹ བྱས་བུ་པའི་དབང་དུ་འགྱུར་བ་དང་³² ।
 ར་ཏེ་³³ སྒྲིམ་བུ་³⁴ སྒྲིམ་བུ་པའི་དབང་³⁵ ར་ཏེ་བྱང་བུ་³⁶ བོ་ དེ་བཞིན་
 གཤམ་པའི་དབང་³⁷ འགྱུར་དེ་³⁸ । ཡང་དག་པར་³⁹ སྒྲིམ་བུ་པའི་ སེམས་
 སྒྲིམ་⁴⁰ སྒྲིམ་བུ་⁴¹ འུ་ལོ་ཁེ་⁴² གཉིས་བུ་པའི་དུ་འུ་ལོ་ཁེ་པའི་

ॐ नमः४३ सर्वदेवैः४४ । देवैः४५ देवैः४६ सर्वदेवैः४७ ।
 सर्वैः४८ सर्वैः४९ सर्वैः५० सर्वैः५१ सर्वैः५२ सर्वैः५३
 सर्वैः... ॥ 14

सो² ऽद्राक्षीद्¹⁰ बोधिसत्त्वस्य³ द्वात्रिंशन्⁸ महा⁶पुरुष⁵लक्षणानि⁷ * यैः¹¹
 समन्वागतस्य¹² पुरुष¹³पुद्गलस्य¹⁴ द्वे¹⁷ गती¹⁶ भवतो¹⁸ न²⁰ अन्या¹⁹ ।
 सचेद्²¹ अगारम्²² अध्यावसति²³ राजा²⁶ भवति²⁷ * चतुरङ्गश्च²⁴ चक्रवर्ती²⁵ ।
 पूर्ववद्²⁹ यावदेव³² * ऐश्वर्याधिपत्येन³⁰ । सचेत्³³ पुनर् अगाराद्³⁴
 अनगारिकां³⁵ प्रव्रजति³⁶ तथागतो³⁷ भविष्यति³⁸ विद्युष्टशब्दः⁴¹ सम्यक्³⁹ -
 सम्बुद्धः⁴⁰ नेता⁴² अनन्यनेयः⁴³ । स⁴⁵ * त⁴⁶ दृष्टा⁴⁷ * प्रारोदीद्⁵⁰
 अश्रूणि⁴⁸ प्रवर्तयन्⁴⁹ गभीरं⁵² च निःश्वसति स्म⁵³... ॥ 14

14 1 अथ, 4 शरीरे, 9, सद्भावम् or अस्ति, 15 तस्य, 28 इति, 31 राज्यं
 करिष्यति, 44 दृष्ट्वा, 46 तादृशं, 51 स्थितः.

B

॥ ॐ नमः४३ सर्वदेवैः४४ ॥

॥ पञ्चदशः२ परिवर्तः१ ॥

[175] ॥ सर्वैः४३ सर्वैः४४ । देवैः४५ देवैः४६ सर्वदेवैः४७ ।
 सर्वैः४८ सर्वैः४९ सर्वैः५० सर्वैः५१ सर्वैः५२ सर्वैः५३
 सर्वैः... ॥ 14

འགྲུང་བ་⁸ འདི་⁹ ཉི བདག་ལ་¹⁰ མི་རིགས་¹¹ ཉེ ། བྱས་པ་གཞོན་
 མ་ཡིན་པར་¹² འགྲུང་རྩ་¹³ ལྷུ་མ་ནས་¹⁴ ། 2 རེ་¹ མཚན་མོ་² མི་
 ཉལ་ཙམ་ན་³ ། རང་གི་⁴ བཀས་ཀྱི་⁵ ཁང་བཟང་ནས་⁶ བྱང་ ལྷེ་⁷ །
 རྒྱལ་པོ་⁸ ཟས་གཙང་མའི་⁹ ཁང་བཟང་དུ་¹⁰ སྤྱིན་ནས་¹¹ འདུག་ གོ་¹² ། 3
 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་¹ འདུག་མ་ཐག་དུ་² ཁང་བཟང་³ ཐམས་ཅད་⁴
 འོད་ཀྱིས་⁵ བསལ་བར་⁶ བྱུང་ ཉེ་⁷ ། 4 རེ་ནས་¹ རྒྱལ་པོ་² སད་པ་³
 དང་ འོད་⁴ རེ་⁵ མཐོང་ ལྷེ་⁶ ། མཐོང་ནས་⁷ ཀྱང་⁸ བྱུང་བ་བྱུང་བར་⁹
 ཉུང་ཅུམ་ལ་¹⁰ ལྷུ་མ་བ་¹¹ ། 5 ཀྱི་¹ ཉུང་ཅུམ་² ཅི་³ ཉི་མ་⁴ ཤར་⁵ རམ །
 བཀ་གིས་⁶ ཉི་ འདི་⁷ འོད་ཀྱིས་⁸ ལྷུ་མ་བ་མཐོང་⁹ ། 6 ཉུང་ཅུམ་གྱིས་¹
 ལྷུ་མ་བ་² ། ལྷེ་³ དུང་⁴ དགྲུང་⁵ བྱེད་⁶ ཀྱང་ མ་⁷ བས་⁸ མོ་⁹ ། 7
 ལྷེ་¹ བཀའ་² ཡང་³ ། 8

[198] अथ² खलु भिक्षवो¹ बोधिसत्त्वस्य³ एतत्⁴ * अभूत्⁵ । 1 अयुक्तम्¹¹
 एतन्⁹ मम¹⁰ स्याद् * अकृतज्ञता¹² च यद् अहम्¹ अप्रतिवेद्य⁵ * महाराज्ञः² शुद्धो-
 दनस्य³ अननुज्ञातश्च⁷ च पित्रा⁶ निष्क्रमेयं⁸ । 2 स¹ रात्रौ² * अशान्तायां (?)³
 स्वकाद्⁴ उपस्थानं⁵ प्रासादाद्⁶ अवतोर्य⁷ राज्ञः⁸ शुद्धोदनस्य⁹ प्रासाद¹⁰ तले
 प्रतिष्ठितो¹¹ अभूत् । 3 * प्रतिष्ठितमात्रस्य² च पुनर् बोधिसत्त्वस्य¹ सर्वो⁴ ऽसौ
 प्रासाद³ आभया⁵ स्फुटो⁶ अभूत्⁷ । 4 * तत्र¹ राजा² प्रतिबुद्धस्³ तां⁴ प्रभाम्⁵
 अद्राक्षीद्⁶ । दृष्ट्वा⁷ च⁸ पुनस् त्वरितं त्वरितं⁹ काञ्चुकीयम्¹⁰ आमन्त्रया-

ཡོན་ཏན་ལྷན་པ་¹⁹ ལཱིལ་ཅིལ་²⁰ རེང་²¹ བྱི

འདྲིང་²² བྱོན་²³ རེས་²⁴ ॥ 10

3 Printed text *mihi*.

आभा¹ इय² तु नरदेव³ सुखा⁵ मनोज्ञा⁴

प्रह्लादनी⁶ शुभकरी⁷ न¹⁰ करोति⁹ * दाहं⁸ ।

कुड्या¹³ च¹² वृक्ष¹¹ अभिभूय¹⁴ न¹⁷ चास्ति¹⁶ छाया¹⁵

निस्संशय²⁴ गुणधरो¹⁹ इह²² अद्य²¹ प्राप्तः²³ ॥ 10

10 16 उत्पन्ना, 20 परम्परया.

གྱལ་པོ་¹ རེ་² བྱི་མི་དགའ་³ རྟོགས་⁴ བཅུར་⁵ བལྟས་པ་⁶ རེང་ ।

སེམས་ཅན་དག་པ་⁷ བདེན་མིག་ཅན་⁸ རེ་⁹ མཐོང་ནས་¹⁰ །

རེ་¹¹ བྱི་མལ་ནས་¹² ལྷང་བར་¹³ འདྲོད་ན་¹⁴ མ་¹⁵ ལྟས་¹⁶ རེ་ ।

ནས་དག་ལྟོ་ཅན་¹⁷ དས་པ་¹⁸ ས་ལ་¹⁹ ལྟས་པ་²⁰ ལྟེན་²¹ ॥ 11

सो² प्रेक्षते⁶ दश⁴ दिशो⁵ नृपती¹ विषण्णो³

दृष्ट्वा¹⁰ च सो⁹ कमललोचन⁸ शुद्धसत्त्वः⁷ ।

सो¹¹ अभ्युत्थितुं¹³ शयनि¹² इच्छति¹⁴ न¹⁶ प्रभोति¹⁵

पितृ²⁰ गौरवं²¹ जनयते²² वर¹⁹ शुद्ध¹⁷ बुद्धिः¹⁸ ॥ 11

དེ་¹ ཉི་ གྲུལ་པོ་འདི་² མདུན་དུ་³ འདུག་ནས་⁴ འདི་སྐད་⁵ སྒྲུལ་⁶ །
 མྱ་ཅིག་⁷ བདག་⁸ ཉི་ མངོན་པར་འབྱུང་བའི་⁹ དུས་¹⁰ བབ་¹¹ རིགས་¹² །
 བགོགས་¹³ ཀྱང་¹⁴ མ་¹⁵ མཛད་¹⁶ མི་ དགྲུས་པ་¹⁷
 ཡང་¹⁸ མ་¹⁹ མཛད་ཅིག་²⁰ ॥

གྲུལ་པོ་²¹ བཞེན་བཅས་²² ཡུལ་འཁོར་བཅས་²³ ཇི་
 བཞེན་པར་²⁴ བསོལ་²⁵ ॥ 12

सो¹ च स्थित्व⁴ पुरतो³ नृपति² अवोचत्⁶
 मा¹⁵ भूय विघ्न¹³ प्रकरोहि¹⁶ न¹⁹ च¹⁸ एव खेद¹⁷ ।
 नैष्कर्म्य⁹ कालसमयो¹⁰ मम⁸ देव⁷ युक्तो¹²
 हन्त क्षमस्व^{24, 25} नृपते²¹ *सजनः²² सराध्वः²³ ॥ 12

5 एवं. 11 प्राप्तः. 14 अपि. 20 कुरु.

གྲུལ་པོ་¹ ཇི་² ཉི་ མཆི་མས་³ མིག་⁴གང་⁵ འདི་སྐད་⁶ སྒྲུལ་⁷ །
 ཁྱོད་⁸ཉི་ སྤྱིར་ཐོག་པ་ཡི་⁹ དགོས་པ་¹⁰ཅི་ཞིག་¹¹ ཡོད་¹² །
 བདག་ལ་¹³ དམ་པ་¹⁴ ཅི་¹⁵ སྤྱོད་¹⁶ སྒྲུས་ཤིག་¹⁷ བམས་ཅད་¹⁸ སྦྱིན་¹⁹ །
 བདག་²⁰ དང་²¹ སོ་བྱང་²² འཁོར་²³ དང་²⁴ ཡུལ་²⁵
 འཁོར་²⁶ འདི་²⁷ བན་ཐོགས་²⁸ ॥ 13

ནད་¹²མ་ མཆིས་པ་¹³ ཐོབ་¹⁴ ཅིང་ ནད་ཀྱིས་¹⁵ མི་¹⁶

བདབ་¹⁷ དང་¹⁸ །

ཆ་དབག་མ་མཆིས་པ་¹⁹ དང་²⁰ བྱུང་པར་²¹ མི་²²

འགྱུར་²³ འཆལ་²⁴ ॥ 15

इच्छामि²⁴ देव¹ जर³ मद्य² न⁵ आक्रमेय्या^{4,6}

शुभ⁹वर्ण⁸यौवन¹⁰स्थितो¹¹ भवि नित्यकाल⁷ ।

आरोग्य^{12,13}प्राप्तु¹⁴ भवि नो¹⁸ च¹⁶ * भवेत्¹⁷ व्याधिः¹⁵

अमितायुश्¹⁹ च²⁰ भवि नो²² च भवेद्^{23,24} विपत्तिः²¹ ॥ 15

བྱུལ་པོས་¹ ཆོག་² ཐོས་³ འཁྱུ་⁴ སྤྲུག་བསྐྱལ་⁵ ཉམ་ཐག་ མྱེ⁶ །

གཞིན་ཁྱུ་⁷ གནས་མིན་⁸ སྤོང་བས་⁹ བདག་ལ་¹⁰ མཐུ་¹¹ མེད་¹² རོ་¹³

བསྐྱལ་པར་¹³ གནས་པའི་¹⁴ དང་སྤོང་ནམས་¹⁵

ཀྱང་¹⁶ བས་ཁྱུ་¹⁷ ཡང་¹⁸ །

གློ་¹⁹ བ་²⁰ འཆི་བའི་²¹ འཛིགས་²² དང་²³

བྱུང་ལས་²⁴ མ་²⁵ ཐར་²⁶ ॥ 16

राजा¹ श्रुणित्व³ वचनं² परमं⁴ दुःख⁵आर्त्तो⁶

अस्थानु⁸ याचसि⁹ कुमार⁷ न¹² मे¹⁰ ऽत्र शक्तिः¹¹ ।

जर¹⁹व्याधि²⁰मृत्यु²¹भयतश्²² च²³ विपत्तितश्²⁴ च

कल्प¹³स्थितीय¹⁴ ऋषयो¹⁵ ऽपि¹⁶ न²⁵ जातु¹⁷ मुक्ताः²⁶ ॥ 16

གེ་¹ན་² འཛི་བའི་³ འཛིགས་⁴ ནང་⁵ གུན་པར་⁶ མི་⁷ འགྱུར་བ་⁸ །
 རྩ་ཅིག་⁹ གཡ་རྩེ་¹⁰ མཆོག་¹¹ བཞི་¹² འདི་དག་¹³ མི་¹⁴ སྤྱོད་ན་¹⁵ །
 གཞན་¹⁶ ཡང་¹⁷ མཆོག་¹⁸ ཅིག་¹⁹ གསེལ་གྱིས་²⁰
 གྱུལ་པོ་²¹ གསལ་དུ་གསེལ་²² །
 འདི་ནས་²³ ཤི་འཕོས་²⁴ རྩང་མཆོས་སྤྱོད་བར་²⁵

མི་²⁶ འགྱུར་མཛོད་²⁶ ॥ 17

यदि¹⁰ दानि देव⁹ चतुरो¹² वर¹¹ नो¹⁴ ददासि¹⁵
 जर¹ व्याधि² मृत्यु³ भयतश्च⁴ च⁵ *विपत्ति⁶ च ।
 हन्त शृणुष्व²² नृपते²¹ अपर¹⁶ वर¹⁸ एकं¹⁹
 अस्माच्च²³ च्युतस्य²⁴ प्रतिसन्धि²⁵ न²⁶ मे भवेथा²⁶ ॥ 17
 8 भवेत्, 13 इमान्, 17 अपि, 20 आनय.
 མི་ཡི་¹ དམ་པའི་² ཆོག་³ རི་དེ་སྐད་⁴ ཐོས་པ་⁵ ནང་⁶ །
 མེད་པ་⁷ བསྐྱབས་ཏེ་⁸ གྱུལ་⁹ ཆགས་པ་¹⁰ ཡོངས་སུ་གཙོད་¹¹ །
 པན་བྱེད་¹² འགྲོ་བ་¹³ ཐར་བྱེད་¹⁴ རྩེས་སུ་ཡི་རང་ངོ་¹⁵ །
 བྱོད་ཀྱི་¹⁶ བསམ་པ་ནམས་ནི་¹⁷ ཡོངས་སུ་རྩོགས་གྱུར་ཅིག་¹⁸ ॥ 18

श्रुत्वा⁵ * एव⁴ च⁶ इमं वचनं³ नर¹ पुङ्गवस्य²
 तृष्णां⁷ तनुं⁸ च करि⁸ छिन्दति¹¹ पुत्र⁹ लोह¹⁰ ।
 अनुमोदनी¹⁵ हितकरा¹² जगति¹³ प्रमोक्ष¹⁴

अभिप्राय¹⁷ तुभ्य¹⁶ परिपूर्यतु¹⁸ यन्मतं ते ॥ 18

དག་སྒྲིང་དག་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་³ སྤྲུང་སྒྲིང་སྒྲིང་⁴ །
 རང་གི་⁵ བྱིས་དུ་⁶ བྱིན་ནས་⁷ མལ་ན་⁸ འདུག་པ་⁹ དང་¹⁰ ། དེ་¹¹
 སྒྲིང་བ་¹² འས་¹³ ། འོངས་པར་¹⁴ སྤྲུམ་¹⁵ ཀྱང་¹⁶ མ་¹⁷
 ཆོར་¹⁸ རོ ༥ 19

अथ² खलु मिश्रवो¹ बोधिसत्त्वः³ प्रतिक्रम्य⁴ स्वके⁵ प्रासादे⁶ * ऽभिख्य⁷
 शयने⁸ निषसाद⁹ । न¹⁷ च¹⁰ अस्य¹¹ कश्चिद्^{15,16} गमन¹² वा¹³ आगमन¹⁴
 वा¹³ संजानीते स्म¹⁸ ॥ 19

དག་སྒྲིང་དག་¹ དེའི་² ནས་³ འངས་པ་⁴ དང་ ། བྱུལ་པོ་⁵ ཟས་
 གཙང་མས་⁶ རྒྱུ་འཛི་ཆོག་ས་⁷ ཐམས་ཅད་⁸ བསོག་ས་ཏེ་⁹ ། དེའི་¹⁰
 ལོ་རྒྱས་ནས་¹¹ སྒྲིས་ནས་¹² ། གཞོན་ནུ་¹³ ནི་ མངོན་པར་
 འབྱུང་¹⁴ ན་ ད་¹⁵ ཇི་ཁྱར་¹⁶ བྱ་¹⁷ ཞེས་¹⁸ སྤྲུམ་¹⁹ སོ ། རྒྱུ་ནས་²⁰
 ཀྱིས་ སྤྲུམ་སོ་²¹ ། ལྷ་²² བསྐྱུང་པར་²³ བབྱེའོ་²⁴ ॥ དེ་²⁵ ཅིའི་
 སྤྲུང་དུ་²⁶ ཞེས་ན་²⁷ ། རྒྱུ་འཛི་²⁸ ཆོག་ས་²⁹ འདི་³⁰ ནི་ མང་བ་³¹ །
 དེ་³² ནི་ གཅིག་ཕྱར་³³ བྱུར་པས་³⁴ ། མཐུས་³⁵ མངོན་པར་བྱུང་
 བའི་³⁶ ནས་པ་³⁷ དེ་ལ་³⁸ མ་³⁹ མཆིས་སོ་⁴⁰ ॥ 20

इति हि मिश्रवो¹ राजा⁵ शुद्धोदनस्⁶ तस्या⁹ रात्र्या⁸ अत्ययेन⁴ सर्व⁸ शाक्य-
 गण⁷ संनिपात्य⁹ एनां¹⁰ प्रवृत्तिम्¹¹ * आरोचयति स्म¹² । अभिनिष्क्रमिष्यति¹⁴

कुमारस्¹³ * तत् किं¹⁶ करिष्यामः¹⁷ । शाक्य²⁰ आहुः²¹ । रक्षां²³ देव²²
 करिष्यामः²⁴ । तत्²⁵ कस्मात्²⁶ । अयं³⁰ च महात्³¹ शाक्य²⁸ गणः²⁹ स³²
 चंकाकी³³ । तत्³⁴ *का³⁹ तस्य³⁸ शक्ति³⁷ अस्ति⁴⁰ बलाद्³⁵ अभिनिष्क
 मितु³⁶ ॥ 20

¹⁵ इदानीं, ¹⁸ इति, ¹⁹ आह, ²⁷ इति.

दे०¹ नृ०² दे०³ नृ०⁴ । नृ०⁵ च०⁶ नृ०⁷ नृ०⁸ । नृ०⁹ नृ०¹⁰ ।
 नृ०¹¹ नृ०¹² । नृ०¹³ नृ०¹⁴ । नृ०¹⁵ नृ०¹⁶ । नृ०¹⁷ नृ०¹⁸ ।
 नृ०¹⁹ नृ०²⁰ ॥ नृ०²¹ नृ०²² । नृ०²³ नृ०²⁴ । नृ०²⁵ नृ०²⁶ ।
 नृ०²⁷ नृ०²⁸ । नृ०²⁹ नृ०³⁰ । नृ०³¹ नृ०³² । नृ०³³ नृ०³⁴ ।
 नृ०³⁵ नृ०³⁶ । नृ०³⁷ नृ०³⁸ । नृ०³⁹ नृ०⁴⁰ ॥
 नृ०⁴¹ नृ०⁴² । नृ०⁴³ नृ०⁴⁴ । नृ०⁴⁵ नृ०⁴⁶ । नृ०⁴⁷ नृ०⁴⁸ । नृ०⁴⁹ नृ०⁵⁰ ॥ 21

तत्र¹ तैः³ शाक्यैः² राज्ञा⁵ शुद्धोदनेन⁶ च⁴ पञ्च¹³ शाक्यकुमार⁷ शतानि¹⁴
 *कृतास्त्राणि⁸ कृतयोग्यानि⁹ इवस्त्रशिक्षितानि¹⁰ महानग्नं(?)¹¹ बलोपेतानि¹² पूर्वे¹⁸

རྣམས་ལ་⁹ བསོད་སྦྱོམས་སྒྲུ་¹⁰ སྦྱོར་བ་¹¹ ། དམན་བ་¹² སྒོང་བའི་ཆ་¹³
 སོ་སོའི་སྒྲི་བོ་བ་¹⁴ ། འཕགས་བ་ལ་¹⁵ མི་¹⁶ མཁོ་བ་¹⁷ ། གཞོད་བ་
 དང་ ཐུན་བ་¹⁸ ། ལྷི་མ་ལ་¹⁹ ཚངས་བར་སྦྱོད་བར་²⁰ མི་²¹
 འགྱུར་བ་²² ། ཡིད་བྱང་བར་²³ མི་འགྱུར་བ་²⁴ ། འདོད་ཆགས་
 དང་བལ་བར་²⁵ མི་འགྱུར་བ་²⁶ ། འགོག་བར་²⁷ མི་འགྱུར་བ་²⁸ མངོན་
 བར་ཤེས་བར་²⁹ མི་ འགྱུར་བ་³⁰ ། རྩོགས་བའི་བྱང་ཆུབ་དྲུ་³¹ མི་
 འགྱུར་བ་³² ། བྱང་ན་ལས་འདེའ་བར་³³ མི་³⁴ འགྱུར་བ་³⁵ དང་ ། 1

[416. 16] द्वौ³ इमौ⁴ भिक्षवः¹ प्रव्रजितस्य⁵ अन्तौ² अक्रमौ^{6,7} । यश्च⁸ च
 कामेषु⁹ कामसुखल्लिका¹⁰ योगो¹¹ हीनो¹² ग्राम्यः¹³ पार्थग्निको¹⁴ न¹⁶ अलम्¹⁷
 आर्यो¹⁵ ऽनर्थोपसंहितो¹⁸ न^{21,22} आयत्यां¹⁹ ब्रह्मचर्याय²⁰ न²⁴ निर्विदे²³ न²⁶
 विरागाय²⁵ न²⁸ निरोधाय²⁷ न³⁰ अभिज्ञाय²⁹ न³² संबोधये³¹ न³⁴
 निर्वाणाय³³ संवर्तते³⁵ ॥ 1

ཁང་¹ ཡང་² དབྱ་མའི་³ ལས་⁴ མ་ ཡིན་བ་⁵ ། ལུས་⁶ ངལ་བར་⁷
 སྦྱོར་བ་⁸ ། ལྷུག་བསྐལ་བ་⁹ ། གཞོད་བ་དང་ཐུན་བ་¹⁰ ། ཆོ་ འདི་ལ་¹¹
 ཡང་¹² ལྷུག་བསྐལ་བ་¹³ ། ལྷི་མ་ལ་¹⁴ རང་¹⁵ ལྷུག་བསྐལ་ནས་བར་
 མྱིན་བ་¹⁶ ཟེ ། དགོ་སྒོང་དག་¹⁷ མཐའ་¹⁸ གཉིས་པོ་¹⁹ འདི་དག་²⁰

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²समुदयः³ । या⁵ इयं⁶ तृष्णा⁸ पौनर्मयी⁷ नन्दी⁹-
राग¹⁰सहगता¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिनी¹⁴ अयम्¹⁵ उच्यते¹⁹ दुःख¹⁷-
समुदयः¹⁸ ॥ 5

དེ་ལ་¹ སྤྲུག་བསྐྱེལ་² འགོག་བ་³ བང་⁴ ཞེ་ན། བང་⁵ ཡང་
འབྱུང་བ་⁶ དེའི་⁷ སྤོང་བ་དང་⁸ ། དགའ་བའི་⁹ འདོད་ཆགས་¹⁰
དང་ལྷན་བ་¹¹ དང་། དེ་¹² དང་དེར་¹³ མངོན་པར་དགའ་བ་དང་¹⁴ །
སྤྲོད་བ་¹⁵ དང་ སྤྲུབ་བ་¹⁶ འདི་ཉིད་ལ་¹⁷ འདོད་ཆགས་¹⁸ མ་ལྟས་བ་¹⁹
དང་ བྲལ་བ་²⁰ འགོག་བ་²¹ འདི་ནི་²² སྤྲུག་བསྐྱེལ་²³ འགོག་
བའོ་²⁴ ॥ 6

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²निरोधः³ । यो⁵ ऽस्या⁷ एव¹⁷ तृष्णायाः⁸ पुनर्मविक्या⁶
नन्दी⁹ राग¹⁰सहगतायास्¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिन्या¹⁴ जनिकाया¹⁵ निर्वर्ति-
काया¹⁶ अशोषो¹⁹ विरागो^{18, 20} निरोधो²¹ ऽयं²² दुःख²³निरोधः²⁴ ॥ 6

¹⁷ अस्या एव.

དེ་ལ་¹ སྤྲུག་བསྐྱེལ་² འགོག་པར་³ འགོ་བའི་⁴ ལས་⁵ བང་⁶
ཞེ་ན། འཕགས་པའི་⁷ ལས་⁸ ཡན་ལག་⁹ བརྒྱད་བ་¹⁰ འདི་¹¹ ཉིད་¹² དེ།
འདི་ལྟ་སྟེ་¹³ ། ཡང་དགའ་བའི་¹⁴ ལྷ་བ་ནས་¹⁵ ། ཡང་དགའ་བའི་¹⁶
དྲིང་ངེ་འཛིན་གྱི་¹⁷ བར་དུ་ སྟེ་¹⁸ ། འདི་¹⁹ ནི་ སྤྲུག་བསྐྱེལ་²⁰

འགྲོག་པར་²¹ འགྲོ་བའི་²² ལས་²³ འཕགས་པའི་²⁴ བདེན་པ་²⁵ ཞེས་
 གུའི་²⁶ ॥ དགྲོ་སྒྲོང་དག་²⁷ བཞི་བོ་²⁸ འདི་དག་²⁹ ཞི་ འཕགས་པའི་³⁰
 བདེན་པ་དག་³¹ ཅེས་གུའི་³² ॥ 7

तत्र¹ कतमा⁶ दुःख² निरोध³ गामिनी⁴ प्रतिपत्⁵ । एष¹¹ एव¹² आर्य⁷ अष्ट¹⁰
 अङ्ग⁹ मार्गः⁸ । तद्यथा¹³ सम्यग्¹⁴ दृष्टिर्¹⁵ यावत्¹⁸ सम्यक्¹⁶ समाधिर्¹⁷ इति ।
 इदम्¹⁹ उच्यते दुःख²⁰ निरोध²¹ गामिनी²² प्रतिपद्²³ आर्य²⁴ सत्यम्²⁵ इति²⁶ ।
 इमानि²⁹ भिक्षवशु²⁷ चत्वारि²⁸ आर्य³⁰ सत्यानि³¹ ॥ 7

32 इति.

॥ བྱང་ཆུབ་¹སེམས་དཔའི་²རྟོགས་བཟློང་³དཔག་བསམ་གྱི་⁴འཁྲི་ཤིང་⁵ ॥

॥ བོད་ཀྱི་¹སྐྱེ་བའི་²འཕྲུལ་ལྷོ་³ལྷོ་⁴ལྷོ་⁵ ॥

॥ ལྷ་¹གཞིན་ལྷ་²རྟོགས་བཟློང་³ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷོ་ལྷོ་²འཕྲུལ་ལྷོ་³ ॥

॥ ལྷ་¹ལྷོ་ལྷོ་²ལྷོ་ལྷོ་³ ॥

॥ ལྷོ་ལྷོ་¹ལྷོ་ལྷོ་² ॥

1

འདི་¹ནི་སེམས་²ལྷོ་ལྷོ་³རྟོགས་བཟློང་⁴ལྷོ་ལྷོ་⁵

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་⁶ ॥

འདི་ལྷོ་ལྷོ་⁷ལྷོ་ལྷོ་⁸ལྷོ་ལྷོ་⁹ལྷོ་ལྷོ་¹⁰ལྷོ་ལྷོ་¹¹

ལྷོ་ལྷོ་¹²ལྷོ་ལྷོ་¹³ ॥

ལྷོ་ལྷོ་¹⁴ལྷོ་ལྷོ་¹⁵ལྷོ་ལྷོ་¹⁶ལྷོ་ལྷོ་¹⁷

ལྷོ་ལྷོ་¹⁸ལྷོ་ལྷོ་¹⁹ ॥

ལྷོ་ལྷོ་²⁰ལྷོ་ལྷོ་²¹ལྷོ་ལྷོ་²²ལྷོ་ལྷོ་²³

ལྷོ་ལྷོ་²⁴ལྷོ་ལྷོ་²⁵ ॥

4

རྣམ་¹བཟང་² ཞེས་བྱ་³ བཅེས་པའི་⁴ བྱ་⁵ །
 རང་བཞིན་⁶ ཉིད་ཀྱིས་⁷ རབ་⁸བཞེན་པ་⁹ །
 བྱེ་མས་¹⁰ ཡོངས་སུ་¹¹ བཞེར་བྱུང་པས་¹² །
 བས་ཞིག་¹³ དེ་ལ་¹⁴ རབ་དྲུངས་¹⁵ ॥

ཀད་མཚུངས་¹³ སུ་²ཐོན་པོ་¹ ལྟུང་³ ཕུ་⁵ བཤུ་¹⁵ འུ་¹⁴ རྒྱུ་⁴ །
 སུ་⁸ཀུམ་ལ་⁹ རྒྱུ་⁶ རྒྱུ་⁷ རྒྱུ་¹⁰འུ་¹¹འུ་¹² ॥

5

རྣམ་ཞིག་¹ བྱེ་མ་² རྣམ་³ རྣམ་⁴ །
 བདག་ཅག་⁵ ཅི་སྒྲུང་⁶ བདག་ཅག་⁷ །
 སྒྲུང་ལ་⁸ ཅི་བའི་⁹ སྒྲུང་ལ་¹⁰ །
 ཅི་ཡིས་¹¹ ཅི་བར་¹² ཞི་བར་འགྱུར་¹³ །

ཀུམ་ལ་⁶ རྣམ་ལ་⁵ རྣམ་⁴ * འུ་¹ རྣམ་⁷ རྣམ་³འུ་² །
 རྣམ་⁸འུ་⁹འུ་¹⁰ རྣམ་¹¹ རྣམ་¹²འུ་¹³ ॥

6

རྣམ་ཞིག་¹ བདག་ལས་² རྣམ་ལ་³ རྣམ་⁴ །
 བཞེན་⁴ ཞི་ བདག་ལས་⁵ རྣམ་ལ་⁶ །

ལྷ་⁷ བོ་བྱ་མཆོ་⁸ འདི་ན་⁹ བཀས་¹⁰ །

ལྷ་¹¹ ཉིད་¹² ལྷ་བཟུལ་གྱིས་¹³ བཟེར་¹⁴ ཅི་¹⁵ །

अस्मद्² अभ्यधिकाः³ केचिद्¹ अस्मत्⁵ प्रत्यवराः⁶ परे⁴ ।

नागाः¹ सन्ति¹⁰ समुद्रे⁸ ऽस्मिन्⁹ दुःख¹³ आर्ता¹⁴ वयम्¹¹

एव¹² किम्¹⁵ ॥

7

ཞེས་པ་¹ བྱ་ཡིས་² ཇིས་³ དེ་ལ་⁴ །

མོ་གོས་⁵ ཆེན་པོ་⁶ དེས་⁷ ལྷས་⁸ བྱ་⁹ །

རྩི་ལྟར་¹⁰ བཀའ་ངས་ཅན་¹¹ བཀའ་གྱི་¹² ཆོས་¹³ །

ཤེས་པ་¹⁴ དེ་ལྟར་¹⁵ ལྷ་ཅག་¹⁶ མིན་¹⁷ །

इति¹ पृष्टः³ स⁷ पुत्रेण² तम्⁴ उवाच⁸ महा⁶ मतिः⁵ ।

यथा¹⁰ अन्ये¹² फणिनः¹¹ पुत्र⁹ धर्म¹³ ज्ञा¹⁴ न¹⁷ तथा¹⁵ वयम्¹⁶ ।

8

ཆོས་ཀྱི་¹ ཉེར་བཟུལ་གྱིས་² དག་པ་³ །

ཞི་ཞིང་⁴ བདེན་པར་⁵ ལྷ་ནམས་ལ་⁶ །

ངས་པར་⁷ ཉེ་བར་⁸ བཀའ་⁹ ལྷ་པ་¹⁰ །

ལུས་ལ་¹¹ མ་ཡིན་¹² ཡིད་ལའང་¹³ མིན་¹⁴ །

10] BODHISATTVĀVADĀNAKALPALATĀ

धर्म¹उपदेश²शुद्धानां³ शान्तानां⁴ सत्य⁵वादिनाम्⁶ ।
उप⁸तापो⁹ भवति¹⁰ एव⁷ न¹² शारीरो¹¹ न¹⁴ मानसः¹³ ॥

9

སངས་རྒྱས་¹ ཚེས་² རང་ ཚོགས་³ ཞེས་པ་⁴ ।
སྐབས་འེས་⁵ བསེད་ནས་⁶ དགོན་ཅོག་⁷ བློ་⁸ ।
གསུམ་ལ་⁸ སྐབས་⁹ རིང་¹⁰ བསེད་པ་¹¹ རང་¹² ।
དེ་ལ་¹³ ཡོངས་གནང་¹⁴ རིག་¹⁵ མི་¹⁶ བྱེད་¹⁷ ।
न¹⁶ तान्¹³ स्पृशति^{15,17} सन्तापः¹⁴ पुण्यं⁶ रत्न⁷ त्रयं⁸ बुधाः¹¹ ।
ये¹² बुद्ध¹ धर्म² सङ्घ³ आख्यं⁴ शरण्यं⁵ शरणं⁹ गताः¹⁰ ॥

10

གང་གིས་¹ ཉོན་མོངས་² རབ་ཞི་བའི་³ ।
བསྐབས་པའི་⁴ གནས་ནས་⁵ ཐོབ་ བྱུང་⁶ ཅིང་ ।
བདུད་ཅིས་⁷ བྲན་པ་⁸ དེ་དག་ལ་⁹ ।
མིག་¹⁰ གནང་¹¹ འཛིགས་པ་¹² གང་ལ་¹³ ཡོད་¹⁴ ।
शिक्षा⁴ पदानि⁵ अवाप्तानि⁶ क्लेश² प्रशमनानि³ यैः¹ ।
तेषाम्⁹ अमृत⁷ सिक्तानां⁸ पाप¹⁰ ताप¹¹ भयं¹² कुतः¹³ ॥

11

ཤུ་ཀྱ་¹ ཐུབ་བ་² འཇིག་རྟེན་གྱི་³ །

ཉེན་མོངས་⁴ ཐམས་ཅད་⁵ རབ་ཞིའི་⁶ བཀྲེན་⁷ །

གྱུལ་བ་⁸ གྱུལ་བྱེད་⁹ ཚལ་¹⁰ བཀྲས་པ་¹¹ །

མཉམ་ཡོད་ན་¹² རི་བཅོས་ལྡན་¹³ ཡོད་¹⁴ །

आवस्त्याम्¹² अस्ति¹⁴ भगवान्¹³ जिनो⁸ जेत⁹ वन¹⁰ आश्रयः¹¹ ।
लोके³ शाक्य¹ मुनिः² सर्व⁵ क्लेश⁴ प्रशम⁶ बान्धवः⁷ ॥

12

སྤྱིང་རྩེ་¹ ལྷ་བའི་འདྲ་² བསྐྱེད་³ དེ་⁴ །

མཐས་དབའ་ལྟར་⁵ དཀར་⁶ མན་ངག་གིས་⁷ །

འདྲ་ཟེར་⁸ ཚོགས་ཀྱིས་⁹ འགྲོ་¹⁰ བསྐྱུལ་དུ་¹¹ །

བདུན་ཅིའི་¹² ཆར་བ་¹³ མངོན་པར་¹⁴ འབེབས་¹⁵ །

उपदेश⁷ अंशु⁸ निवहैः⁹ सत्त्व⁵ शुभ्रैर्⁶ जगत्¹⁰ त्रये¹¹ ।

करुणा¹ कौमुदी² सूतिर्³ अमृत¹² सो⁴ ऽभि¹⁴ वर्षति¹⁵ ॥

12,13 अमृतवृष्टिः

13

ལང་ཞིག་¹ རྣམ་པར་སྐྱུལ་བས་² །

བསྐྱུལ་བའི་³ བཀྲས་⁴ ཐོབ་⁵ མི་⁶ སྤྱང་བ་⁷ །

དེ་དག་⁸ དབྱུང་བ་⁹ མི་ཟད་བས་¹⁰ །

གདུང་བ་¹¹ དག་པོས་¹² བསྐྱེད་པར་¹³ འགྱུར་¹⁴ །

दुर्विनीता² न⁶ रक्षन्ति⁷ प्राप्य⁵ शिक्षा³ पदानि⁴ ये¹ ।

तीव्र¹² तापमयस्¹¹ तेषां⁸ नरकेषु⁹ अक्षयः¹⁰ क्षयः¹³ ॥

14 भवति.

14

ཞེས་པ་¹ ཡ་² དང་³ མ་ཡི་⁴ ཡང་⁵ །

ཆོག་དག་⁶ ཐོས་ནས་⁷ ལག་འགྲོ་⁸ ནི་ །

མི་དོག་⁹ མཆོག་དག་¹⁰ ཡོངས་བརྒྱུད་ནས་¹¹ །

དག་པའི་¹² གྱུང་བྱེད་¹³ ཆོལ་དྲ་¹⁴ སོང་¹⁵ །

इति¹ श्रुत्वा⁷ पितुर्⁹ वाक्य⁶ जनन्याशु⁴ च^{3,5} भुजङ्गमः⁸ ।

आदाय¹¹ दिव्य¹⁰ पुष्पाणि⁶ पुण्य¹² जैत¹³ वन¹⁴ ययौ¹⁵ ॥

15

ཆོག་ཤེས་¹ གློར་² ནི་ མངོན་སྟོན་ས་³ དེས་⁴ །

བདེ་བར་⁵ ག་ཤེས་པའི་⁶ གནས་⁷ ལྷན་ ཏི་⁸ །

དེར་ནི་⁹ ཆོས་དག་¹⁰ ཉན་པ་ལ་¹¹ །

ཆོག་ས་པའི་¹² འཁོར་¹³ དག་ མཐོང་བར་འགྱུར་¹⁴ །

सु⁵ गत⁶ आश्रमम्⁷ आसाद्य⁸ धम¹⁰ श्रवण¹¹ सङ्गताम्¹² ।

ददर्श¹⁴ पर्वदं¹³ तत्र⁹ स⁴ सन्तोष¹ मुख² उन्मुखीम्³ ॥

16

བཞིན་རས་¹ མཛེས་² ཤིང་ སྤྲུན་³ ཡངས་པ་⁴ །

ཟླ་བ་⁵ དང་⁶ བད་⁷ ཚལ་དག་⁸ །

འགྲོགས་པ་⁹ བཞིན་དུ་¹⁰ བདེ་¹¹ སྤར་བའི་¹² །

གྱུ་ལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ ཞི་ མཐོང་བར་གྱུར་¹⁵ ॥

तत्र¹⁴ अपश्यत्¹⁵ जिनं¹³ कान्त²वदनं¹ दीर्घ⁴लोचनम् ।

पूर्णे⁶ इन्दु⁵ पद्म⁷वनयोर्⁸ इव¹⁰ मैत्री⁹ सुख¹¹प्रदम्¹² ॥

6 च.

17

ཉི་བར་སྤྲོན་¹ བྱེད་² མཆ་ཡིས་³ ཅི །

ཆགས་ལྷན་⁴ བློས་ཀྱི་⁵ དམར་བ་ཉིད་⁶ །

རབ་གྱུས་⁷ དམན་བ་ཉིད་བྱས་⁸ ཤིང་ །

གསལ་བར་⁹ ཟླ་བ་གྱུས་གཞོན་པ་¹⁰ བཞིན་¹¹ །

उपदेश¹ कृता² व्यक्तम्⁹ अधरेण³ अधरीकृताम्⁸ ।

तर्जयन्तम्¹⁰ इव¹¹ उत्सिक्ता⁷ रागि⁴ वर्गस्य⁵ रक्ताताम्⁶ ॥

18

གྱུན་དང་བྲལ་བའི་¹ མཛེས་སྤྲུག་གིས་² །

ན་བའི་³ ཞགས་པ་⁴ རབ་བསྐྱེད་⁵ ཅིང་ །

ཕྱི་བ་པ་ རང་ བྲལ་⁶ སྤྱོད་པ་ཉིད་⁷ །

རབ་དྲུག་སྒྲིས་པ་⁸ སྤྱོད་པ་⁹ བཞིན་¹⁰ ॥

निराभरण¹लावण्य²कण³पाश⁴विभूषितम्⁵ ।

दर्शयन्तम्⁹ इव¹⁰ उत्सिक्तां⁸ निरावरण⁶शून्यताम्⁷ ॥

19

དབྱུང་པ་¹ ཆོས་ཀྱི་² གཉིས་འབྲུང་³ ལག་⁴ །

སྤྱོད་པས་⁵ མཛེས་པ་⁶ རྣམ་པར་ འཛིན་⁷ །

ཉུས་མཐའི་⁸ ཁང་པ་དག་གི་⁹ བྱི །

ཀ་པ་¹⁰ གསེར་གྱི་རང་བཞིན་¹¹ བཞིན་¹² ॥

धर्म²द्विप³करौ⁴ बाह्व¹ विभ्राण⁷ दान⁵शोभितौ⁶ ।

प्रभाव⁸भवन⁹स्तम्भौ¹⁰ शातकुम्भमयौ¹¹ इव¹² ॥

20

ཆོས་གོས་¹ གྱུན་དང་ལྡན་པ་ཡིས་² །

ཞབས་ཀྱི་³ གྱིབ་མ་⁴ སྤྱོད་བྱེད་པ་⁵ །

ས་གཞི་⁶ རྟོགས་པ་⁷ ཐོབ་པ་ལ་⁸ །

པདྨའི་⁹ གྲོགས་རྣམས་ཀྱིས་¹⁰ བསྐྱབས་¹¹ བཞིན་¹² ॥

* दिशन्तं⁵ चरण³च्छायां⁴ चरैः¹ साभरणैर्² भुवः⁶ ।
लब्ध⁸प्रबोधैर्⁷ विहिताम्¹¹ इव¹² राजीव⁹जीवितैः¹⁰ ।

21

सुखं¹ सुखं² सुखं³ न ।
सुखं⁴ सुखं⁵ सुखं⁶ सुखं⁷ सुखं⁸ सुखं⁹ सुखं¹⁰ सुखं¹¹ सुखं¹² ॥

देह¹कान्ति²वितानेन³ नयन⁴अमृत⁵वर्षिणा⁶ ।
संसार⁸* मरु⁹सन्ताप¹⁰ वारयन्त¹¹ सताम्⁷ इव¹² ॥

22

दे¹ सुखं² सुखं³ सुखं⁴ सुखं⁵ सुखं⁶ सुखं⁷ सुखं⁸ सुखं⁹ सुखं¹⁰ सुखं¹¹ सुखं¹² ॥

तं¹ विलोक्य² एव³ तत्याज⁷ सन्ताप⁶ नाग⁴नन्दनः⁵ ।
सर्व¹³आर्ति¹¹दोष¹²शामनं¹⁴ दर्शनं⁹ हि¹⁰ महात्मनाम्⁸ ॥

23

སྒྲིམ་པ་¹ མེདྲག་གིས་² བཟང་བ་³ །

དེ་ལ་⁴ བཏོར་ནས་⁵ དེས་⁶ བྱལ་འཛེལ་⁷ །

དེ་ཡི་⁸ ཞབས་⁹ བད་¹⁰ དེག་པ་ཡིས་¹¹ །

འཕྲུལ་ལ་¹² བསྐལ་བ་ཉིད་དུ་¹³ བྱུང་¹⁴ ॥

प्रणनाम⁷ स⁶ तं⁴ * कीर्ण⁵ सम्पूर्ण³ कुसुम² अञ्जलिः¹ ।

तत्⁸ पाद⁹ पद्म¹⁰ स्पर्शेन¹¹ सद्यः¹² शीतलतां¹³ गतः¹⁴ ॥

24

དེ་ནས་¹ བཅོམ་ལྷན་འདས་གྱི་² ཉི །

བསྐྱབ་བའི་³ བཞས་⁴ ཐོབ་⁵ མཁས་པ་⁶ དེས་⁷ །

ཐལ་མོ་ སྐྱར་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ ཉི །

ཇི་སྒྲིད་¹⁰ འཛོལ་བར་¹¹ ལྷག་བཞས་¹² བྱས་¹³ ॥

कृती⁶ भगवतः² प्राप्य⁵ ततः¹ शिक्षा³ पदानि⁴ सः⁷ ।

चक्र¹³ कृताञ्जलिस्⁸ तस्य⁹ यावज्¹⁰ जीव¹¹ अधिवासनाम्¹² ॥

25

དེ་ལ་¹ བཅོམ་ལྷན་གྱིས་² བསྐྱབས་པ་³ །

ཐམས་ཅད་⁴ ཇེས་སྐྱ་བཞུང་བྱ་ལ་⁵ །

གཅིག་ཉིད་⁶ ཁོ་ནའི་⁷ ལྷག་གནས་⁸ ནི །

ཇི་སྒྲིད་འཇོ་བ་⁹ ཇི་ལྟར་¹⁰ འོས་¹¹ །

तम्¹ आवभाषे³ भगवान्² एकस्य⁶ एव⁷ अधिवासना⁸ ।

अनुग्राह्येषु⁵ सर्वेषु⁴ यावज्जीवं⁹ * न¹⁰ युज्यते¹¹ ॥

26

གས་ལ་¹ དགེས་པས་² དེ་³ བཞིན་ནས་⁴ །

དེ་ལ་⁵ བཞོན་པས་⁶ བཅོས་ལྷན་⁷ དེ་⁸ །

གདེངས་ཅན་⁹ ནས་པར་བདག་པ་¹⁰ ནི །

ཡོངས་ཇོགས་མཛད་ཅིང་¹¹ དལ་གྱིས་¹² ཆས་¹³ །

* इति³ उक्त्वा⁴ * प्रणयि¹ प्रीत्यै² भगवान्⁷ * सतत उद्यतः⁶ ।

शनैः¹² प्रतस्थे¹³ सङ्कल्प¹⁰ भोगिनः⁹ परिपूरयन्¹¹ ॥

⁵ तस्य. ⁸ सः.

27

དགོ་སྒྲོང་¹ ཆོགས་ཀྱི་² ལྷ་བླ་ས་ནས་³ །

ཇིས་གྱིས་⁴ བྱོན་པ་⁵ དེ་ལ་⁶ ནི །

ལྷ་ཡིས་⁷ མཐུ་ལས་⁸ གནས་⁹ དང་ གནས་¹⁰ །

མཐོ་ཇིས་¹¹ ལྷ་བླ་¹² མཛོས་པ་¹³ བསྐྱབས་¹⁴ །

क्रमेण⁴ आगच्छतस्⁵ तस्य⁶ मिश्र¹ सङ्ग² अग्रयायिनः³ ।

प्रभावाद्⁸ विदधे¹⁴ नागः⁷ स्वर्ग¹¹ शोभां¹³ पदे⁹ पदे¹⁰ ॥

¹² सदृश.

28

རིན་ཅན་¹ གསེར་² འོད་³ བཀྲ་བ་ཡི་⁴ །
 མཆོག་གི་⁵ སྤྱོད་ཚལ་⁶ མཛེས་བ་⁷ རང་ །
 འོངས་སྤྱོད་⁸ འཛིན་པས་⁹ བྲེལ་བ་ཡིས་¹⁰ །
 འབངས་དང་¹¹ འབངས་མོའི་¹² ཆོགས་¹³ གྱུས་དང་¹⁴ ॥

ཧེམ་²རྒྱུ་¹འཚུ་³ཤམ་ལཱ་⁴ འི་འཕྲི་⁵ལྷ་མོ་⁶མཆོག་ཀྱི་⁷ །
 མཆོག་⁸འཕྲི་མཆོག་⁹འཕྲི་མཆོག་¹⁰འཕྲི་མཆོག་¹¹འཕྲི་མཆོག་¹²འཕྲི་མཆོག་¹³འཕྲི་མཆོག་¹⁴ ॥

29

ག་ལྷ་¹ ཅན་དན་² གྱུ་ཆེ་ཡི་³ །
 རི་ལཱ་⁴ འཕྲི་མཆོག་⁵ བཀྲ་བ་ཡིས་⁶ །
 གནས་⁷ རང་ གནས་སྤྱོད་⁸ གཙུག་ལག་ཁང་⁹ །
 བཅོམ་ལྷན་འདས་ལ་¹⁰ རི་ཡིས་¹¹ བྱས་¹² ॥

ཀུན་ཀྱི་¹འཕྲི་མཆོག་²འཕྲི་མཆོག་³འཕྲི་མཆོག་⁴འཕྲི་མཆོག་⁵འཕྲི་མཆོག་⁶ །
 སྤྱི་ལོ་⁷ སྤྱི་ལོ་⁸ མཆོག་ཀྱི་⁹ སྤྱི་ལོ་¹⁰ སྤྱི་ལོ་¹¹ སྤྱི་ལོ་¹² ॥

30

རི་ལཱ་¹ ག་ལྷ་དྲ་ལྷ་² གནས་³ །
 རི་ལཱ་⁴ རི་ལཱ་⁵ རི་ལཱ་⁶ རི་ལཱ་⁷ རི་ལཱ་⁸ །

དེ་ཡིས་⁹ ལོངས་སྤྱོད་¹⁰ ཚོགས་¹¹ ཀླ་གྱིས་¹² །
བཅོས་ལྷན་འདས་ལ་¹³ མཆོད་པ་བྱས་¹⁴ ॥

कलन्दक² निवास³ आख्यं⁴ प्राप्य⁸ वेणु⁵ वनं⁷ ततः¹ ।
स⁹ सर्व¹² भोग¹⁰ सम्भारैर्¹¹ भगवन्तम्¹³ अपूजयत्¹⁴ ॥

31

དེར་¹ ཉི་ དེ་ཡིས་² རྩོམ་³ གསུམ་དུ་⁴ །
དགོ་འདུན་དང་བཅས་⁵ བདེ་གཤེགས་⁶ མཆོད་⁷ །
དོ་ཤལ་⁸ རིན་ཅེན་འོད་གྱིས་¹⁰ བསྐྱོར་¹¹ །
ལ་མཚན་¹² ཀླ་དགའ་ལྷན་ལ་¹³ གསུངས་¹⁴ ॥

तेन² मास³ त्रयी⁴ तत्र¹ ससङ्घः⁵ सुगतः⁶ अर्चितः⁷ ।
ऊचे¹⁴ विस्मितम्¹² आनन्द¹³ हार⁸ रत्न⁹ अंशुकैर्¹⁰ वृतः¹¹ ॥

32

གཤིངས་ཅན་¹ འདི་² ཉི་ བསྐྱེད་པ་³ བརྒྱར་⁴ མི་གཡོ་⁵ །
བདེ་བའི་⁶ ལོངས་སྤྱོད་⁷ ཀླ་གྱི་⁸ རྩོད་དུ་⁹ འགྱུར་¹⁰ །
འོན་ཀྱང་¹¹ སྤྱི་བ་¹² གཞན་ལ་¹³ བྱང་ཆུབ་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །
རབ་དུ་འབད་བས་¹⁶ གསལ་བར་¹⁷ བྱེད་བར་འགྱུར་¹⁸ ॥

॥ व॒त्स॒ः श्र॑व॒न्स॒ः॑ ॥ १ ॥ श्रु॒त॒म॒स॒ः॑ ॥ २ ॥

॥ भ॒ग॒व॒द्गी॒ता ॥

॥ अ॒नु॒१ द॒र्श॒न॒२ ॥

॥ प्रथ॒मो॒२ उ॒ध्यायः॑ ॥

१

गु॒ण॒नि॒र्दि॒ष्ट॒स॒ः॑ १ १ १ २ १ ३ १ ४ ॥

स॒म॒स॒त्त॒न॒३ ग॒ति॒न॒४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥

स॒त्त॒न॒१ १ २ १ ३ १ ४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥

१ १ २ १ ३ १ ४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥ २७

तान्^२ समीक्ष्य^३ स कौन्तेयः^१ सर्वान्^३ बन्धून्^४ * अवस्थितान् ।

कृपया^७ परया^६ * आविष्टो^८ * विषोदन्^९ इदम्^{१०} अब्रवीत्^{११} ॥

२

सु॒व॒त्त॒न॒१ ग॒ति॒न॒२ १ ३ १ ४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥

स॒म॒स॒त्त॒न॒३ ग॒ति॒न॒४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥

स॒त्त॒न॒१ १ २ १ ३ १ ४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥

१ १ २ १ ३ १ ४ १ ५ १ ६ १ ७ १ ८ ॥ २८

हृष्टा^३ * इमान्^५ स्वजनान्^२ कृष्ण^१ युयुत्सून्^४ समवस्थितान्^६ ।

सीदन्ति^९ मम^७ गात्राणि^८ सुखं^{१०} च^{११} परिशुष्यति^{१२} ॥

3

ང་ཡི་¹ ལུས་² ཅི་³ འདྲ་³ གྱུར་ཅིང་⁴ །
 སྒྲི་⁵ ཡང་⁶ རྣམ་པར་ལྗང་བར་⁷ འགྱུར་⁸ །
 གཞི་⁹ རི་ ལག་རྣམས་¹⁰ ལྷུང་གྱུར་ཅིང་¹¹ །
 བགས་པ་¹² འང་¹³ ཡོངས་སུ་¹⁴ རྩོག་པར་གྱུར་¹⁵ ॥

वेपथुश्³ च शरीरे² मे¹ रोम⁵ हर्षश्⁷ च⁶ जायते⁸ ।
 गाण्डीव⁹ स्रंसते¹¹ हस्तात्¹⁰ त्वक्¹² च¹³ एव परि¹⁴ दह्यते¹⁵ ॥

⁴ जायते.

4

ང་ཡི་¹ ཡིད་² རི་ རྣམ་འཁོར་བས་³ །
 གཞིས་པར་བྱ་བར་⁴ རྣམས་⁵ མ་⁶ གྱུར་⁷ ॥

न⁶ च शक्नोमि^{5,7} अवस्थातुं⁴ भ्रमति³ इव च मे¹ मनः² ॥

*

*

*

*

5

གང་གི་¹ རོན་ཏུ་² རྒྱལ་སྤིང་³ ཏང་⁴ །
 ཡོངས་སུ་⁵ བདེ་བ་⁶ འདོད་གྱུར་བ་⁷ །

ॐ^८ ॐ^९ श्रु^{१०} न^{११} न^{१२} न^{१३} न^{१४} ।

न^{१५} न^{१६} न^{१७} ॥ ३२

येषाम्^{१२} अर्थे काङ्क्षितं^७ नो राज्यं^८ भोगाः^५ सुखानि^६ च^४ ।

त^८ इमे ऽवस्थिता^{१७} युद्धे^{१६} प्राणांस्तु^{१०} त्यक्त्वा^{१३} धनानि^{१२} च^{११} ॥

९ एव. १४ मया. १५ सह

॥ न्याय^१विन्दु^२नाम^३प्रकरणम्^४ ॥

॥ न्याय^१विन्दु^२नाम^३प्रकरणम्^४ ॥

न्याय^१विन्दु^२नाम^३प्रकरणम्^४ ॥ १

सम्यग्^१ज्ञान^२पूर्विका^{७,८} सर्व^५पुरुष^३अर्थ^४सिद्धि^६ इति^९ तद्^{१०} व्युत्पाद्यते^{११} ॥ १

न्याय^१विन्दु^२नाम^३प्रकरणम्^४ ॥ २

द्वि^४विध^३ सम्यग्^१ज्ञानम्^२ ॥ २

न्याय^१विन्दु^२नाम^३प्रकरणम्^४ ॥ ३

प्रत्यक्षम्¹ अनुमानं³ च² ॥ 3

दे¹ ल¹ खदे² सुख² किं³ ह्ये³ स³ द³ सुख⁴ विद⁴ स⁴ ल⁴ सुख⁴
वदे⁵ ॥ 4

तत्र¹ प्रत्यक्षम्² कल्पना³ अपोढम्⁴ अभ्रान्तम्⁵ । 4

ह्ये¹ स¹ किं² वे² स² ल² वदे³ स³ द³ लदे⁴ सु⁴ सु⁴ स⁴ व⁴
दे ॥ 5

अभिलाष³ संसर्ग⁴ योग्य⁵ प्रतिभास⁶ प्रतीतिः² कल्पना¹ ॥ 5

दे¹ द¹ सुख² वदे² । स³ व³ दे³ स³ द⁴ । सु⁵ सु⁵
वदे⁶ स⁶ द⁴ । सु⁷ सु⁷ सु⁷ स⁸ व⁸ द⁴ । सु⁹ सु⁹ स⁹ व⁹
ल¹⁰ सु¹⁰ स¹⁰ व¹⁰ सु¹¹ सु¹¹ स¹¹ व¹¹ सु¹² सु¹² स¹³ व¹³ किं¹³ खदे¹³
सु¹⁴ सु¹⁴ ॥ 6

तथा¹ रहितं² तिमिर³ आशु⁵ भ्रमण⁶ नौ⁷ यान⁸ संक्षोभ⁹ आदि¹⁰ अनाहित¹² ।
विभ्रमं¹¹ ज्ञानं¹³ प्रत्यक्षम्¹⁴ ॥ 6

4 च.

दे¹ किं² सु² स² व² वि² सु² ॥ 7

तत्र¹ चतुर्विधम्² ॥ 7

དབང་པོའི་¹ ཤེས་པ་² དང་³ ॥ 8

इन्द्रिय¹ज्ञानम्² ॥ 8

³ च

རང་གི་¹ ཡུལ་གྱི་² དེ་ མ་ཐག་པ་³ ཡུལ་⁴ ལྷན་ཅིག་⁵ བྱེད་པ་ཅན་⁶
དབང་པོའི་⁷ ཤེས་པ་⁸ མཚུངས་པ་དེ་མ་ཐག་པའི་⁹ ལྷན་གྱིས་¹⁰
བསྐྱེད་པའི་¹¹ ཡིད་ཀྱི་¹² ལྷན་པར་ཤེས་པ་¹³ དང་¹⁴ ॥ 9

स्व¹विषय²अनन्तर³विषय⁴सह⁵कारिणा⁶ इन्द्रिय⁷ज्ञानेन⁸ समनन्तर⁹-
प्रत्ययेन¹⁰ जनितं¹¹ तन् मनो¹² विज्ञानम्¹³ ॥ 9

¹⁴ च.

སེམས་¹ དང་² སེམས་ལས་བྱུང་བ་³ ཐམས་ཅད་ཀྱི་⁴ རང་⁵ རིག་པ་⁶
དང་⁷ ॥ 10

सर्व⁴चित्त¹चैतानाम्³ आत्म⁵संवेदनम्⁶ ॥ 10

^{2, 7} च.

ཡང་དག་པའི་¹ རོན་²བསྐྱོམས་པའི་³ རབ་ཀྱི་⁴ མཐའ་ལས་⁵
བྱུང་བའི་⁶ ལྷ་འདྲུང་པའི་⁷ ཤེས་པའོ་⁸ ॥ 11

भूत¹अर्थ²भावना³प्रकर्ष⁴पर्यन्त⁵जं⁶ योगि⁷ज्ञानं⁸ चेति ॥ 11

དེའི་¹ ཡུལ་² ཞི་ རང་གི་³ མཚན་ཉིད་⁴ དེ ॥ 12

तस्य¹ विषयः² स्व³लक्षणम्⁴ ॥ 12

རོན་¹ གང་² ཉི་བ་³ ནང་⁴ མི་ཉི་བ་དག་ལས་⁵ ཤེས་བ་ལ་⁶ སྒྲུང་བ་
ཐ་དང་བ་⁸ དེ་⁹ བྱི་རང་གི་མཚན་ཉིད་¹⁰ རོ ॥ 13

यस्य³ अर्थस्य² सन्निधान³ असन्निधानाभ्यां⁵ ज्ञान⁶ प्रतिभास⁷ भेदः
तत्⁹ स्वलक्षणम्¹⁰ ॥ 13

དེ་¹ ཉིད་² རོན་³ ནང་བར་⁵ ཡོད་བ་⁶ སྟེ ॥ 14

तद्व¹ एव² परम⁵ अर्थ⁴ सत्⁶ ॥ 14

དངོས་པོའི་¹ མཚན་ཉིད་² བྱི་རོན་³ བྱེད་⁴ ལུས་བ་ཁོན་ཡིན་པའི་
སྟེར་⁵ རོ ॥ 15

अर्थ³ क्रिया⁴ सामर्थ्य⁵ लक्षणत्वाद्² वस्तुनः¹ ॥ 15

གཞན་¹ བྱི་སྟེའི་² མཚན་ཉིད་³ དེ ॥ 16

अन्यत्¹ सामान्य² लक्षणम्³ ॥ 16

དེ་¹ བྱི་རྗེས་སྤྱད་པ་པའི་² ཡུལ་³ ཡིན་⁴ རོ ॥ 17

सो¹ ऽनुमानस्य² विषयः³ । 17

མངོན་སྟུང་གྱི་¹ ཤེས་བ་² དེ་³ ཉིད་⁴ ཚད་མའི་⁵ འབས་བྱ་⁶
སྟེ ॥ 18

तद्व³ एव⁴ च प्रत्यक्ष¹ ज्ञानं² प्रमाण² फलम्⁶ ॥ 18

རོན་¹ རྟོགས་པའི་² རོ་བོ་ཁོན་ཡིན་པའི་སྟེར་⁸ རོ ॥ 19

अर्थ¹ प्रतीति² रूपत्वात्³ ॥ 19

རོན་¹ རང་ འབྲུག་ཉིད་² རེའི་³ ཚན་མ་⁴ ལྟོ ༥ 20

अर्थ¹सारूप्यम्² * अस्य³ प्रमाणम्⁴ ॥ 20

རེའི་¹ རབང་གིས་² རོན་³ རྟོགས་པའི་⁴ འབྲུག་པའི་ ལྟོར་⁵
རོ ॥ 21

तद्¹वशाद्² अर्थ³प्रतीति⁴विद्महे⁵ इति ॥ 21

རིགས་པའི་¹ གིགས་པ་² ཞེས་བྱའི་³ རབ་དྲུག་པའི་ས་⁴ མཛོན་
སྤྲུལ་གྱི་⁵ ལེའུ་⁶ ལྟེ་ རང་བོའོ་⁷ ॥ 22

इति न्याय¹विन्दु²[नाम³]प्रकरणे⁴ प्रत्यक्ष⁵परिच्छेदः⁶ [प्रथमः⁷] ॥ 22

རྟོགས་སྤྲུག་པའི་¹ རི་ རྟོགས་པའི་ཉིད་² རེ ॥ 23

अनुमान¹ द्विधा² ॥ 23

རང་གི་¹ རོན་² རང་³ གཞན་གྱི་⁴ རོན་⁵ རོ ॥ 24

स्व¹अर्थ² पर⁴अर्थ⁵ च³ ॥ 24

རེའི་¹ རང་གི་རོན་གྱི་² རྟོགས་སྤྲུག་པའི་³ རི་ རྟོགས་སྤྲུག་པའི་
བྱ་བའི་⁴ ཚལ་⁵ གསུམ་པའི་⁶ རྟོགས་པའི་⁷ ཞེས་པའི་⁸ གང་⁹ ཡིན
པའོ་¹⁰ ॥ 25

तत्र¹ त्रि⁶रूपाल्⁵ लिङ्गाद्⁷ यद्⁹ अनुमेये⁴ ज्ञानं⁸ तत् [स्वार्थम्²]
अनुमानम्³ ॥ 25

10 भवति.

འདིར་¹ ཡང་² ཚད་མའི་³ འབྲས་བྱ་⁴ རྣམ་པར་བཞག་པ་⁵ ཉི་
མངོན་སྲུང་⁶ རང་འབྲེ་⁷ ॥ 26

प्रमाण³फल⁴व्यवस्था⁵ अत्र¹ अपि² प्रत्यक्ष⁶वत्⁷ ॥ 26

ཚུལ་གསུམ་པ་ཉིད་ཀྱི་¹ རྟགས་² ཉི་ རྣམ་སྲུང་བཞག་པར་བྱ་བ་ལ་³
ཡོད་པ་⁴ ཉིད་⁵ རང་⁶ ॥ 27

त्रैलोक्यं¹ पुनर् लिङ्गस्य² अनुमेये³ सत्त्वम्⁴ एव⁵ ॥ 27

⁶ च.

མཐུན་པའི་¹ རྟགས་² ཉིད་ལ་³ ཡོད་པ་⁴ རང་⁵ ॥ 28

स¹पक्ष² एव³ सत्त्वम्⁴ ॥ 28

⁵ च.

མི་མཐུན་པའི་¹ རྟགས་ལ་² མེད་པ་³ ཉིད་དུ་⁴ རིས་པའོ་⁵ ॥ 29

अस¹पक्षे² च असत्त्वम्³ एव⁴ निश्चितम्⁵ ॥ 29

॥ རིགས་པའི་¹ བྱིས་པའི་² རྒྱ་ཆེར་ འགྲོལ་བ་³ ॥

॥ བྱེད་¹ བྱིས་² རྒྱ་ཆེར་³ ॥

སྒྲིབ་པའི་¹ རྒྱ་ཆེར་² རྒྱ་ཆེར་³ རྒྱ་ཆེར་⁴ རྒྱ་ཆེར་⁵ ॥

འགྲོལ་བ་⁶ རྒྱ་ཆེར་⁷ རྒྱ་ཆེར་⁸ རྒྱ་ཆེར་⁹ ॥

སྒྲིབ་པའི་¹⁰ རྒྱ་ཆེར་¹¹ རྒྱ་ཆེར་¹² རྒྱ་ཆེར་¹³ ॥

ཡིན་ཀྱི་¹⁴ རྒྱ་ཆེར་¹⁵ རྒྱ་ཆེར་¹⁶ རྒྱ་ཆེར་¹⁷ ॥ 1

जयन्ति¹⁷ जाति¹ व्यसन² प्रबन्ध-³

प्रसूति⁴ हेतोर्⁵ जगतो⁶ विजेतुः⁷ ।

राग⁸ आदि⁹ अरातेः¹⁰ सुगतस्य¹¹ वाचो¹²

मनस्¹³ तमस्¹⁴ *तानवम्¹⁵ आदधानाः¹⁶ ॥ 1

ཡང་རྒྱ་ཆེར་¹ རྒྱ་ཆེར་² རྒྱ་ཆེར་³ རྒྱ་ཆེར་⁴ རྒྱ་ཆེར་⁵

འགྲོལ་བ་⁶ རྒྱ་ཆེར་⁷ རྒྱ་ཆེར་⁸ རྒྱ་ཆེར་⁹ ॥ 2

རྒྱ་ཆེར་¹⁰ རྒྱ་ཆེར་¹¹ རྒྱ་ཆེར་¹² རྒྱ་ཆེར་¹³ རྒྱ་ཆེར་¹⁴ རྒྱ་ཆེར་¹⁵

འགྲོལ་བ་¹⁶ རྒྱ་ཆེར་¹⁷ རྒྱ་ཆེར་¹⁸ རྒྱ་ཆེར་¹⁹ རྒྱ་ཆེར་²⁰

འགྲོལ་བ་²¹ རྒྱ་ཆེར་²² རྒྱ་ཆེར་²³ རྒྱ་ཆེར་²⁴ རྒྱ་ཆེར་²⁵

རེ་¹⁰ མི་¹¹ དབྱར་¹² རོ་⁴ ཅི་མྱེ¹ བཟློན་པར་བྱ་བ་² ཡང་³
 དགོས་པ་མེད་པ་⁴ ཉིད་⁵ ཡིན་ན་⁶ བྱི་⁷ བཟུན་པའི་སྤྱིར་⁸ སྒྲ་⁹
 བཀོད་པའི་¹⁰ ཚུམ་པ་¹¹ ཡང་¹² མི་¹³ བྱ་བར་¹⁴ འགྱུར་¹⁵ རེ་¹ །
 དཔེར་ན་¹⁶ བྱ་རྒྱུ་གི་¹⁷ མོ་¹⁸ དགོས་པ་¹⁹ མེད་པའི་སྤྱིར་²⁰ རྟོགས་
 པ་²¹ དང་ ལྷན་པ་²² རེ་²³ བརྟག་པའི་²⁴ ཚུམ་པ་²⁵ མི་²⁶ བྱེད་པ་²⁷
 བཞིན་²⁸ རོ་⁴ ॥ 8

सम्यग्¹ज्ञान²पूर्विका सर्व इति³आदिना⁴ अस्य⁶ प्रकरणस्य⁵ अभिधेय⁷-
 प्रयोजनम्⁸ उच्यते⁹ ॥ 2 द्विविधं⁴ हि³ प्रकरण¹शरीरं² शब्दो⁵ ऽर्थश्च⁷ च⁶
 इति ॥ 3 तत्र¹ शब्दस्य² स्व-अभिधेय⁴प्रतिपादनम्⁵ एव⁶ प्रयोजनम्³ । न⁸
 अन्यत्⁷ । अतस्⁹ तन्¹⁰ न¹¹ निरूप्यते¹² ॥ 4 अभिधेय⁹ तु³ यदि¹ निष्प्रयो-
 जनं⁴ स्यात्⁶ तत्⁷प्रतिपत्तये⁸ शब्द⁹सन्दर्भो¹⁰ ऽपि¹² न¹³ आरम्भणीयः^{11, 14}
 स्यात्¹⁵ । यथा^{16, 28} काक¹⁷दन्त¹⁸प्रयोजन¹⁹अभावान्²⁰ न²⁶ प्रेक्षा-²¹
 वताम्²² तत्²³परीक्षा²⁴ * आरम्भणीया^{25, 27} ॥ 5

5. 5 एव.

རེ་བས་ན་¹ རབ་དུ་བྱེད་པ་² འདི་³ བཟུན་པར་བྱ་བ་ཉིད་དུ་⁴
 བཟུན་པའི་སྤྱིར་⁵ འདིས་⁶ བཟློན་པར་བྱ་བའི་⁷ དགོས་པ་⁸ བཟུན་⁹
 རོ་⁶ འདིར་¹ ངག་གི་² རོན་³ བྱི་⁴ ། གང་གི་སྤྱིར་⁴ ཡང་དག་པའི་⁵
 ཤེས་པ་⁶ བྱི་ སྒྲིས་བྱའི་⁷ རོན་⁸ བསམས་ཅད་⁹ འགྱུར་པའི་¹⁰ སྒྲོན་དུ་¹¹

འགྲོ་བ་¹² ། དེ་བས་ན་¹³ དེ¹⁴ བསྟན་པའི་¹⁵ སྤྱིར་¹⁶ དེ¹⁷ བཅས་
མོ་¹⁸ ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་¹⁹ ཅོ ། 7

अस्माद्¹ अस्य³ प्रकरणस्थ⁹ आरम्भणीयत्वं⁴ दर्शयता⁵ अभिधेय⁷ प्रयोजनम्⁸
अनेन⁶ उच्यते⁹ ॥ 6 यस्मात्⁴ सम्यग्⁵ ज्ञान⁶ पूर्विका^{11, 12} सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थः⁸
सिद्धिः¹⁰ तस्मात्¹³ तत्¹⁴ प्रतिपत्ति¹⁵ अर्थम्¹⁹ इदम्¹⁷ आरभ्यत¹⁸ इति¹⁹
अयम् अत्र¹ वाक्य² अर्थः³ ॥ 7

འདིར་¹ ཅི་ རབ་རྟུ་བྱེད་པའི་² བཟློད་པར་བྱ་བ་³ ཡང་དག་པའི་⁴
ཤེས་པ་⁵ དེ་⁶ སྤྱིས་བྱའི་⁷ རོན་⁸ བསམ་ཅད་⁹ འགྲུབ་པའི་¹⁰ སྤྱི་ཉིད་
རྟུ་¹¹ བསྟན་པས་¹² དགོས་པ་¹³ བཟློད་པ་ ཡིན་¹⁴ ཅོ ། 8

अत्र¹ च प्रकरण² अभिधेयस्य³ सम्यग्⁴ ज्ञानस्य⁵ सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸ सिद्धिः¹⁰
हेतुत्वं¹¹ प्रयोजनम्¹³ उक्तम्¹⁴ ॥ 8

⁶ तस्य. ^{11, 12} हेतुत्वकथनेन.

རོན་¹ འདི་² བཟློད་པ་ན་³ ཡང་⁴ འབྲེལ་བ་⁵ རང་⁶ ། དགོས་པ་⁷
རང་⁸ ། བཟློད་པར་བྱ་བ་ བསམ་⁹ བསྟན་པ་ ཡིན་¹⁰ ཅི ། འདི་ལྟར་¹¹
སྤྱིས་བྱའི་¹² རོན་ལ་¹³ བཞག་པའི་¹⁴ ཡང་དག་པའི་¹⁵ ཤེས་པ་¹⁶ རབ་རྟུ་
བྱེད་ས་¹⁷ འདིས་¹⁸ བསྟན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པར་¹⁹ སྤྱི་བ་ན་²⁰ ། ཡང་
དག་པའི་²¹ ཤེས་པ་²² ཅི་ སྤྱི་བཞོད་པ་²³ འདིའི་²⁴ བཟློད་པར་

བྱས་⁹ ལ ། སློབ་ས་ནས་¹⁰ ཀྱང་¹¹ སློབ་དཔོན་གྱིས་¹² སྦྱར་བ་¹³
 བདག་ཉིད་¹⁴ ཁོང་དུ་ཆད་པར་¹⁵ འདོད་ ནས་¹⁶ རབ་དུ་བྱེད་པ་¹⁷ ཉན་
 བས་¹⁸ ན ། རབ་དུ་བྱེད་པ་¹⁹ མཛད་པ་²⁰ དང་²¹ ཉན་པ་ ལཱིས་
 ཀྱི་²² དགོས་པ་²³ ནི་ ཁོང་དུ་ཆད་པ་²⁴ ཡིན་ རོ ༥ 11

सम्यग्¹ ज्ञानं² व्युत्पाद्यमानानाम्³ आत्मानं⁵ व्युत्पादकं⁴ कर्तुं⁶ प्रकरणम्⁷
 इदं⁸ कृतं⁶ शिष्यैश्¹⁰ च¹¹ आचार्य¹² प्रयुक्तम्¹³ आत्मनो¹⁴ व्युत्पत्तिम्¹⁵
 * इच्छद्भिः¹⁶ प्रकरणम्¹⁷ इदं श्रूयत इति¹⁸ प्रकरण¹⁹ करण²⁰ अवणयोः²²
 प्रयोजनं²³ व्युत्पादनम्²⁴ ॥ 11

21 च.

འབྲེལ་བ་¹ སློན་པའི་² ཆོག་³ མེད་⁴ དེ ། ཤུགས་ཀྱིས་⁵ ཁོང་དུ་
 ཆད་པར་ བྱའོ་⁶ ॥ འདི་ལྟར་⁷ ཡང་དག་པའི་⁸ ཤེས་པ་⁹ བསྟན་པའི་
 ཕྱིར་¹⁰ རྟོགས་པ་དང་ཐུན་པ་ནས་¹¹ རབ་དུ་བྱེད་པ་¹² འདི་¹³
 རྟོགས་པ་¹⁴ ནི་ འདི་¹⁵ ཉིད་¹⁶ ཐབས་¹⁷ ཡིན་¹⁸ གྱི ། ལཱིན་¹⁹
 ས་ཡིན་²⁰ པར་ བསྟན་པ་²¹ ཉིད་ཀྱིས་²² རབ་དུ་བྱེད་པ་²³ དང་²⁴ དགོས་
 པ་ལཱིས་²⁵ ཐབས་²⁶ དང་²⁴ ཐབས་ལས་བྱུང་བའི་²⁷ འབྲེལ་བ་²⁸
 ཡིན་²⁹ རོ ༥ 12

सम्बन्ध¹प्रदर्शन²पदं³ तु न विद्यते⁴ । सामर्थ्याद्⁵ एव तु स प्रतिपत्त्यव्यः⁶ ।
 प्रेक्षावता¹¹ हि सम्यग्⁸ज्ञान⁹व्युत्पादनाय¹⁰ प्रकरणम्¹² इदम्¹³ आरब्धवता¹⁴
 अयम्¹⁵ एव¹⁶ उपायो¹⁷ न²⁰ अन्य¹⁹ इति दर्शित²¹ एव²² उपाय²⁶ उपेय²⁷ ।
 भावः प्रकरण²³प्रयोजनयोः²⁵ सम्बन्ध²⁸ इति ॥ 12

7 तथा हि. 18 भवति. 24 च.

॥ चत्तुः¹शतकम्² ॥

॥ चतुः¹शतकम्² ॥

1

चत्तुः¹शतकम्² चत्तुः³शतकम्⁴ ।

चत्तुः⁵शतकम्⁶ चत्तुः⁷शतकम्⁸ ।

चत्तुः⁹शतकम्¹⁰ चत्तुः¹¹शतकम्¹² ।

चत्तुः¹³शतकम्¹⁴ चत्तुः¹⁵शतकम्¹⁶ चत्तुः¹⁷शतकम्¹⁸ ॥ XIII. 5

अस्मिन्⁴ धर्मो³ ऽल्प²पुण्यस्य¹ सन्देहो⁵ ऽपि⁶ न⁷ जायते⁸ ।

भवः¹¹ सन्देह⁹मात्रेण¹⁰ जायते¹⁴ जर्जरी¹²कृतः¹³ ॥

2

ཆོས་¹ གང་ཞིག་ལ་² ཐབ་བ་ཡིས་³ །

ཐབ་བའི་⁴ བར་དུ་⁵ འཕེལ་བ་⁶ ཉིད་⁷ །

གསུང་⁸ དེར་⁹ གང་ལ་¹⁰ གས་¹¹ མེད་བ་¹² །

དེ་¹³ ཉི་ གསལ་བར་¹⁴ གློ་ལྷན་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥ VIII. 6

आ⁵ मोक्षाद्⁴ यस्य² धर्मस्य¹ वृद्धिम्⁶ एव⁷ उक्तवान्⁸ मुनिः³ ।

तत्र⁹ भक्तिर्¹¹ न¹² यस्य¹⁰ अस्ति¹² * सुव्यक्तं¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵
न¹⁶ सः¹³ ॥

3

བདག་¹ནི་ གྲུང་ན་འདྲའ་² འགྱུར་³ ཞེས་⁴ །

སྒྲོང་མིན་⁵ སྒྲོང་ལྷན་⁶ མཐོང་⁷ མིན་⁸ དེ་ །

ལོག་ལྷས་⁹ གྲུང་ན་¹⁰ མི་¹¹ འདྲའ་བར་¹² །

དེ་བཞིན་གཤེགས་བ་ནམས་¹³ གསུང་¹⁴ རྩ་ ॥ XVIII. 7

न⁸ अशून्यं⁵ शून्यवद्⁶ दृष्टं⁷ निर्वाणं² मे¹ भवतु³ इति⁴ ।

मिथ्यादृष्टेर्⁹ न¹¹ निर्वाणं^{10,12} वणयन्ति¹⁴ तथागताः¹³ ॥

4

གང་ལས་¹ འཛིག་དེན་² བསྐྱན་⁸ འགྱུར་བ་⁴ །

དེ་ལས་⁵ འཇུག་བ་⁶ གསུངས་བ་⁷ མྱེ་ །

གང་ལས་⁸ རོན་⁹ དས་¹⁰ བསྐྱད་¹¹ འགྱུར་བ་¹² །

དེ་ལས་¹³ རྫོག་པ་¹⁴ གསུངས་པ་¹⁵ རེ ༥ VIII. 8

लौकिकी² देशना³ यत्र¹ प्रवृत्तिस्⁶ तत्र⁵ वर्ण्यते⁷ ।

परम¹⁰ अर्थ⁹ कथा¹¹ यत्र⁸ निवृत्तिस्¹⁴ तत्र¹³ वर्ण्यते¹⁵ ॥

4, 12 भवति.

5

ཀུན་¹ ཡོད་མ་ཡིན་² ཅི་³ བྱ་⁴ ཞེས་⁵ །

ཁྱེད་ལ་⁶ འཛིགས་པ་⁷ རྫོག་འགྱུར་⁸ གང་⁹ །

གལ་ཏེ་¹⁰ བྱ་བ་¹¹ ཡོད་ན་¹² ནི །

ཆོས་¹³ འདི་¹⁴ རྫོག་གཏེར་¹⁵ མི་¹⁶ འགྱུར་¹⁷ རེ ༥ VIII. 9

किं³ करिष्यामि⁴ असत्² सर्वम्¹ इति⁵ ते⁶ जायते⁸ भयम्⁷ ।

विद्यते¹² यदि¹⁰ कर्तव्यं¹¹ न¹⁶ अयं¹⁴ धर्मो¹³ निवर्तकः¹⁵ ॥

9 यत्, 17 भवति.

6

བསོད་ནམས་མིན་པ་¹ དང་པོར་² རྫོག་³ །

བར་དུ་⁴ བདག་⁵ ནི་ རྫོག་པ་⁶ དང་⁷ །

ཕྱི་ནས་⁸ ལྟ་ནི་ ཀུན་¹⁰ རྫོག་པ་¹¹ །

གང་གིས་¹² ཤེས་¹³ དེ་¹⁴ མཁས་པ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ༥ VIII. 15

वारण³ प्राण² अपुण्यस्य¹ मध्ये⁴ वारणम्⁶ आत्मनः⁵ ।

सर्वस्य¹⁰ वारण¹¹ पश्चाद्⁸ यो¹² जानीते¹³ स¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵ ॥

7 च 9 See Notes. 16 भवति.

7

དངོས་པོ་¹ བཞེས་པོ་² ལྷ་པོ་³ བང་⁴ ।

དེ་⁵ རི་ ཀླན་གྱི་⁶ ལྷ་པོར་⁷ བཤད་⁸ ।

བཞེས་པོ་⁹ རྩོང་ཉིད་¹⁰ བང་¹¹ ཡིན་པ་ ।

དེ་¹² ཉིད་¹³ ཀླན་གྱི་¹⁴ རྩོང་པ་ཉིད་¹⁵ ॥ VIII. 16

भावस्य¹ एकस्य² यो⁴ द्रष्टा³ द्रष्टा⁷ सर्वस्य⁶ स⁵ स्मृतः⁸ ।

एकस्य⁹ शून्यता¹⁰ या¹¹ एव सा¹² एव¹³ सर्वस्य¹⁴ शून्यता¹⁵ ॥

8

བསོད་ནམས་འདོད་པས་¹ རྩོང་པ་ཉིད་² ।

ཀླན་ཆེ་³ བཞིད་པར་བྱ་⁴ མིན་⁵ དེ་ ।

བནས་མ་ཡིན་པར་⁶ རྩུར་བའི་⁷ སྒྲན་⁸ ।

དུག་ དུ་¹¹ འགྱུར་པ་¹² མ་ ཡིན་ནས་¹³ ॥ VIII. 18

शून्यता² पुण्यकामेन¹ वक्तव्या⁴ नैव⁵ सर्वदा³ ।

औषधं⁸ युक्तम्⁷ अस्थाने⁶ गरलं¹¹ ननु¹³ जायते¹² ॥

9

རི་ལྷར་¹ གྲུ་མོ་² སྐད་³ བཞུག་གྱིས་⁴ །

བཟུང་བར་⁵ མི་⁶ ལྷས་⁷ དེ་བཞིན་དུ་⁸ །

འཇིག་རྟེན་པ་ཡི་⁹ ས་གཏོགས་པར་¹⁰ །

འཇིག་རྟེན་¹¹ བཟུང་བར་¹² ལྷས་¹³ ས་ ཡིན་¹⁴ ॥ VIII. 19

न⁶ अन्यथा⁴ भाषया³ म्लेच्छः² शक्यो⁷ ग्राहयितुं⁵ यथा¹ ।

न¹⁴ लौकिकम्⁹ ऋते¹⁰ लोकः¹¹ शक्यो¹³ ग्राहयितुं¹² तथा⁸ ॥

10

ཡོད་¹ དང་² མེད་³ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁵ དང་⁶ །

གཉིས་ཀྱི་⁷ མིན་⁸ ཞེས་⁹ ཀྱང་¹⁰ བཤུན་¹¹ དེ་ །

ནད་ཀྱི་¹² དབང་གིས་¹³ བསམས་ཅད་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །

སྒྲན་¹⁶ ཞེས་བྱ་བར་¹⁷ འགྱུར་¹⁸ མིན་ནས་¹⁹ ॥ VIII. 20

सद्¹ असत्³ सदसच्⁵ च^{2 4,6} इति न⁸ उभयं⁷ च¹⁰ इति⁹ कथ्यते¹¹ ।

ननु¹⁹ व्याधि¹² वशात्¹³ सर्वम्¹⁴ औषधं¹⁶ नाम¹⁷ जायते¹⁸ ॥

11

ཡང་དག་¹ མཐོང་ན་² བཞུག་³ མཆོག་ལ་⁴ །

ཅུང་ཟད་⁵ མཐོང་ན་⁶ བཟུང་⁷ འགྲོ་⁸ སྟེ་ །

དེ་འི་སྤྱིར་⁹ ནང་ བདག་¹⁰ བསམ་བ་ལ་¹¹ ।

མཁས་བས་¹² ཏྲག་¹³ རྩོ་གྲོས་¹⁴ བསྐྱེད་¹⁵ ॥ VII. 21

सम्यग्¹ दृष्टे² परं⁴ स्थानं³ किञ्चिद्⁵ दृष्टे⁶ परा⁷ गतिः⁸ ।

तस्माद्⁹ अध्यात्म¹⁰ चिन्तायां¹¹ , कार्या¹⁵ नित्य¹³ मतिर्¹⁴ बुद्धिः¹² ॥

12
ཇི་ལྟར་¹ ས་བོན་² མཐའ་³ མཐོང་ ཞིང་⁴ ।

དེ་ལ་⁵ ཐོག་ས་⁶ ཡོད་⁷ མིན་⁸ ལྟར་⁹ ।

དེ་བཞིན་¹⁰ གྱུ་¹¹ རི་ མ་ཚང་སྤྱིར་¹² ।

སྤྱི་བ་¹³ འང་¹⁴ འགྲུང་བར་¹⁵ མི་ འགྲུར་རོ་¹⁶ ॥ VIII. 25

यथा¹ बीजस्य² दृष्टो⁴ उन्तः³ न⁸ च आदिस्⁶ तस्य⁵ विद्यते⁷ ।

तथा¹⁰ कारण¹¹ वैकल्याज्¹² जन्मनो¹³ ऽपि¹³ न¹⁶ सम्भवः¹⁵ ॥

.⁹ यथा.

13
གང་ཚེ་¹ ནང་བདག་² བྱད་མེད་³ མིན་⁴ ।

སྤྱིས་⁵ མིན་⁶ མ་ཞིང་⁷ མ་ཡིན་བ་⁸ ।

དེ་ཚེ་⁹ མི་ཤེས་¹⁰ འབའ་ཞིག་ལས་¹¹ ।

ཁྱིེད་¹² བདག་¹³ རོ་ཡོ་¹⁴ ལྷ་མ་དུ་སེམས་¹⁵ ॥ X. 1

अन्तरात्मा² यदा¹ न⁴ स्त्री³ न⁶ पुमान्⁵ न⁸ नपुंसकम्⁷ ।

तदा⁹ केवलम्¹¹ अज्ञानाद्¹⁰ भावस् ते¹² ऽहं¹³ पुमान्¹⁴ इति¹⁵ ॥

14

གང་མོ་¹ འབྱུང་བ་² བསམས་ཅད་ལ་³ ।

མོ་⁴ མོ་⁵ མ་ནིང་⁶ ཡོད་⁷ མིན་བ་⁸ ।

དེ་མོ་⁹ ཅི་མྱེ་¹⁰ དེ་དག་¹¹ ཉིད་¹² ।

བདེན་ནས་¹³ མོ་¹⁴ མོ་¹⁵ མ་ནིང་¹⁶ ཡིན ॥ X. 2

यदा¹ सर्वेषु³ भूतेषु² न⁸ अस्ति⁷ स्त्री⁵ पु⁴ न पुंसकम्⁶ ।

तदा⁹ किं नाम¹⁰ तानि¹¹ एव¹² प्राप्य¹³ स्त्री¹⁵ पु¹⁴ न पुंसकम्¹⁶ ॥

15

ཁྱོད་ཀྱི་¹ བདག་² གང་³ ངནི་⁴ བདག་⁵ མིན་⁶ ।

དེས་⁷ དེ་⁸ བདག་⁹ མིན་¹⁰ མ་ངེས་ཤིང་¹¹ ।

དངེས་པོ་¹² མི་དག་བ་ནསས་ལ་¹³

དོག་བ་¹⁴ མྱེ་བར་འབྱུང་¹⁵ མིན་ནས་¹⁶ ॥ X. 3

यस्³ तव¹ आत्मा² मम⁴ अनात्मा^{5,6} तेन⁷ आत्मा⁹ अनियमान्¹¹

न¹⁰ सः⁸ ।

ननु¹⁶ अनित्येषु¹³ भावेषु¹² कल्पना¹⁴ नाम जायते¹⁵ ॥

16

གང་ཞིག་¹ གཏི་མུག་² འགའ་ཞིག་གིས་³ ।

བསྐྱེདས་⁴ ཞིང་ དེ་ཉིད་⁵ གོགས་⁶ བྱེད་བ་⁷ ।

དེ་ལ་⁸ དག་ལེགས་⁹ འགོ་བ་¹⁰ ཡང་¹¹ །

མེད་ན་¹² བར་བ་¹³ སྒྲེས་¹⁴ ཅི་¹⁵ དགོས་¹⁶ ॥ XII. 10

विघ्न⁶ तत्त्वस्य⁵ यः¹ कुर्याद्⁷ वृतो⁴ मोहेन² केनचित्³ ।

कल्याण⁹ अधिगतस्¹⁰ तस्य⁸ नास्ति¹² मोक्षे¹³ तु का¹⁵

* कथा^{14, 16} ॥

17

ཚལ་ཁྲིམས་ལས་¹ ཉི་ཉམས་² སྒྲ་³ཡི།

ལྷ་ལས་⁴ ཅིས་ ཀྱང་⁵ ས་ ཡིན་ནོ་⁶ །

ཚལ་ཁྲིམས་ཀྱིས་⁷ ཉི་མཐོ་ངེས་⁸ འགོ་⁹ །

ལྷ་བས་¹⁰ གོ་འཕང་¹¹ མཆོག་¹² ཐོབ་འགྱུར་¹³ ॥ XII. 11

शीलाद्¹ अपि वर³ स्वसो² न⁹ तु दृष्टेः⁴ कथञ्चन⁵ ।

शीलेन⁷ गम्यते⁹ स्वर्गो दृष्ट्या¹⁰ याति¹³ पर¹² पदम्¹¹ ॥

18

ཉི་¹ སྒྲོ་² གཉིས་བ་མེད་བ་³ དང་།

ལྷ་བ་⁴ངན་⁵ནམས་⁶ འཇིགས་བྱེད་ ཅིང་⁷ །

སངས་ཀྱིས་ཀྱན་གྱི་⁸ དུལ་⁹ འགྱུར་བ་¹⁰ །

བདག་མེད་¹¹ ཅིས་ནི་¹² བྱ་བར་བརྗོད་¹³ ॥ XII. 13

अद्वितीयं³ शिव¹द्वारं² कु⁵दृष्टीनां^{4,6} भयङ्करम्⁷ ।
विषयः⁹ सर्वबुद्धानाम् इति¹² नैरात्म्यम्¹¹ उच्यते¹³ ॥

¹⁰ जायते.

19

ऑस¹ अद्वि²द्वारं³ कु⁴ ।
दस⁵ व⁶द्वारं⁷ अद्वि⁸द्वारं⁹ अद्वि¹⁰द्वारं¹¹ ।
व¹²द्वारं¹³ अद्वि¹⁴द्वारं¹⁵ अद्वि¹⁶द्वारं¹⁷ ।
अद्वि¹⁸द्वारं¹⁹ अद्वि²⁰द्वारं²¹ अद्वि²²द्वारं²³ ॥ XII. 14

अस्य² धमस्य¹ नाम्नो³ ऽपि⁴ भयम्⁶ उत्पद्यते⁷ ऽसताम्⁵ ।
बलवान्¹² नाम¹³ को¹⁴ दृष्टः¹⁵ परस्य⁸ न¹⁰ भयङ्करः^{9,11} ॥

20

द्वि¹द्वारं² अद्वि³द्वारं⁴ अद्वि⁵द्वारं⁶ ।
द्वि⁷द्वारं⁸ अद्वि⁹द्वारं¹⁰ अद्वि¹¹द्वारं¹² ।
द्वि¹³द्वारं¹⁴ अद्वि¹⁵द्वारं¹⁶ अद्वि¹⁷द्वारं¹⁸ ।
अद्वि¹⁹द्वारं²⁰ अद्वि²¹द्वारं²² अद्वि²³द्वारं²⁴ ॥ XII. 17

तत्त्वतो¹ नैरात्म्यम्² इति³ यस्य⁵ एवं⁴ वर्तते⁷ मतिः⁶ ।
तस्य⁸ भावात्⁹ कुतः¹⁰ प्रीतिर्¹¹ अभावेन¹² कुतो¹⁴ भयम्¹³ ॥

¹⁵ जायते.

21

ཆོས་¹ རི་ བདོར་ན་² མི་འཆོ་བར་³ །

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་⁴ གསུངས་⁵ །

སྤྲོད་ཉིད་⁶ ཟུང་ན་འདས་པར་⁷ དེ །

འདྲིར་⁸ རི་ དེ་⁹ གཉིས་¹⁰ འབའ་ཞིག་¹¹ བོ ༥ XII. 23

धर्म¹ समासतो² ऽहिंसां³ वर्णयन्ति⁵ तथागताः⁴ ।

शून्यताम्⁶ एव निर्वाणं⁷ केवलं¹¹ तद्⁹ इह⁸ उभयम्¹⁰ ॥

22

རིགས་པའི་¹ དོན་² རི་ གཞན་ལས་³ ཀྱང་⁴ །

སྤྲོ་ལྟ་⁵ ལེགས་པ་འདོད་པས་⁶ ཟུང་⁷ །

ཉི་མས་⁸ སྤྲོད་⁹ མིག་ལྟ་པ་ལ་¹⁰ །

ཀྱུན་གྱི་¹¹ སྤྱི་མཐུན་¹² མ་ཡིན་ནས་¹³ ॥ XII. 25

ग्राह्यो⁷ ऽन्यतो³ ऽपि⁴ युक्तो¹ ऽर्थः² श्रेयस्कामेन⁶ धीमता⁵ ।

ऊर्ध्वम्⁹ अर्को⁸ नेत्रवतां¹⁰ सर्व¹¹साधारणो¹² ननु¹³ ॥

॥ द्रुमः^१ उदरः^२ कौशलेयः^३ ॥

॥ मूल^२ मध्यमक^१ कारिका^३ ॥

॥ द्रुमः^१ उदरः^२ ॥

॥ प्रथमं^२ प्रकरणं^१ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ उदरः^३ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

गङ्गा^१ जैत्रं^२ ॥

अनिरोधम्^३ अनुत्पादम्^४ अनुच्छेदम्^५ अशाश्वतं^६ ।

अनेकार्थम्^{१०} अनानार्थम्^९ अनागमम्^७ अनिर्गमं^८ ॥

यः प्रतीत्यसमुत्पादं^२ प्रपञ्चं^{११} उपशमं^{१२} शिवं^{१३} ।

देशयामास^{१४} सम्बुद्धस्^{१४} तं^{१८} वन्दे^{१९} वदतां^{१६} वरं^{१७} ॥

1

བདག་ལས་¹ མ་ཡིན་² བཞན་ལས་³ མིན་⁴ །

གཉིས་ལས་⁵ མ་ཡིན་⁶ གྱུ་མེད་⁷ མིན་⁸ །

དངོས་པོ་⁹ བང་དག་¹⁰ བང་ན་ ཡང་¹¹ །

སྐྱེ་བ་¹² ཉམ་ཡང་¹³ ཡོད་མ་ཡིན་¹⁴ ॥

न² स्वतो¹ न⁴ अपि परतो³ न⁶ द्वाभ्यां⁵ न⁸ अपि अहेतुतः⁷ ।
उत्पन्ना¹² जातु¹³ * विद्यन्ते¹⁴ भावाः⁹ क्वचन¹¹ केचन¹⁰ ॥

2

ཀྱིན་ཉམས་¹ བཞི་² མྱི་ གྱུ་³ དང་⁴ ཉི །

དམིགས་པ་⁵ དང་⁴ ཉི་ དེ་ས་ཐག་⁶ །

དབང་པོ་⁷ ཡང་⁸ ཉི་ དེ་བཞིན་⁹ དེ །

ཀྱིན་¹⁰ རྩ་བ་¹¹ ཉི་ ཡོད་མ་ཡིན་¹² །

चत्वारः² प्रत्यया¹ हेतुश्च³ च⁴ आलम्बनम्⁵ अनन्तरं⁶ ।
तथा⁹ एव अधिपतेयं⁷ च⁸ प्रत्ययो¹⁰ नास्ति¹² पञ्चमः¹¹ ॥

3

དངོས་པོ་ཉམས་ཀྱི་¹ རང་བཞིན་² ཉི །

ཀྱིན་ལ་སོགས་ལ་³ ཡོད་མ་ཡིན་⁴ །

བདག་གི་⁵ དངོས་པོ་⁶ ཡོད་མིན་ ན⁷ ।

གཞན་⁸ དངོས་⁹ ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་¹⁰ ॥

न⁴ हि स्वभावो² भावानां¹ प्रत्ययादिषु³ विद्यते⁴ ।

अविद्यमाने⁷ स्व⁵भावे⁶ पर⁸भावो⁹ न¹⁰ विद्यते¹⁰ ॥

4

བྱ་བ་¹ རྒྱུན་དང་ལྡན་པ་² མེད་³ ।

རྒྱུན་དང་མི་ལྡན་⁴ བྱ་བ་⁵ མེད་⁶ ।

བྱ་བ་མི་ལྡན་⁷ རྒྱུན་⁸ མ་ཡིན་⁹ ।

བྱ་བ་ལྡན་¹⁰ ཡོད་¹¹ འོན་ཏེ་ན་¹² ॥

क्रिया¹ न³ प्रत्ययवती⁴ न⁶ अप्रत्ययवती⁴ क्रिया⁵ ।

प्रत्यया⁸ न⁹ अक्रियावन्तः⁷ क्रियावन्तश्च¹⁰ सन्ति¹¹ उत¹² ॥

5

འདི་དག་ལ་¹ བརྟེན་² རྒྱུ་བས་³ ན་ ।

དེའི་ཕྱིར་⁴ འདི་དག་⁵ རྒྱུན་⁶ ཅེས་⁷ བྲགས་⁸ ।

ཇི་སྟེང་⁹ མི་¹⁰ རྒྱུ་¹¹ དེ་སྟེང་དུ་¹² ।

འདི་དག་¹³ རྒྱུན་མིན་¹⁴ ཇི་ལྟར་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥

उत्पद्यन्ते³ प्रतीत्य² इमान्¹ इति⁴ इमे⁵ प्रत्ययाः⁶ किल⁸ ।

यावन्⁹ न¹⁰ उत्पद्यन्त¹¹ इमे¹³ तावन्¹² न¹⁶ अप्रत्ययाः¹⁴ कथं¹⁵ ॥

⁷ इति

6

མེད་¹དམ་² ཡོད་པའི་³ རོན་ལ་⁴ ཡང་⁵ ।

ཀྱིན་⁶ རི་ རུང་བ་⁷ མ་ཡིན་⁸ དེ ।

མེད་ན་⁹ བང་གི་¹⁰ ཀྱིན་དུ་¹¹ འགྱུར་¹² ।

ཡོད་ན་¹³ ཀྱིན་གྱིས་¹⁴ ཅི་ཞིག་བྱ་¹⁵ ॥

न⁸ एव असतो¹ न एव सतः³ प्रत्ययो⁶ ऽर्थस्य⁴ युज्यते⁷ ।

असतः⁹ प्रत्ययः¹¹ कस्य¹⁰ सतश्च¹³ प्रत्ययेन¹⁴ किं¹⁵ ॥

2 वा.

5 अपि.

12 भवति.

7

བང་ཚེ་¹ ཚེས་² རི་ ཡོད་པ་³ དང་⁴ ।

མེད་⁵ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁶ མི་⁷ བྱུང་བ་⁸ ।

ཁི་ལྟར་⁹ ལྷུང་བྱེད་¹⁰ བྱི་¹¹ ཞེས་བྱ་¹² ।

དེ་ལྟ་¹³ ཡིན་ན་¹⁴ མི་¹⁵ རིགས་སོ་¹⁶ ॥

न⁷ सन्³ न⁷ असन्⁵ न⁷ सदसन्⁶ धर्मो² निर्वर्तते⁸ यदा¹ ।

कथं⁹ निर्वर्तको¹⁰ हेतुर्¹¹ एवं¹³ सति¹⁴ हि युज्यते¹⁶ ॥

12 इति. 15 न.

8

ཡོད་པའི་¹ ཆོས་² འདི་³ དཔེགས་པ་⁴ རི །

མེད་པ་⁵ ཁོ་ནར་⁶ ཉེ་བར་བརྟན་⁷ །

ཅི་སྟེ⁸ ཆོས་⁹ རི་ དཔེགས་མེད་པ་¹⁰ །

དཔེགས་པ་¹¹ ཡོད་པར་¹² ག་ལ་¹³ འགྱུར་¹⁴ ॥

अनालम्बन^{4,5} एव⁶ अयं³ सन्¹ धर्म² उपदिश्यते⁷ ।

अथ⁸ अनालम्बने¹⁰ धर्मे⁹ कुत¹³ आलम्बनं¹¹ पुनः ॥

12,14 भवति.

9

ཆོས་རྣམས་¹ གྱེས་པ་² མ་ཡིན་ན་³ །

འགག་པ་⁴ འཐད་པར་⁵ མི་⁶ འགྱུར་⁷ རོ །

དེ་སྟེར་⁸ དེ་མ་ཐག་⁹ མི་¹⁰ རིགས་¹¹ །

འགགས་ ན་¹² ཀྱིན་¹³ ཡང་¹⁴ གང་ཞིག་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

अनुत्पन्नेषु^{2,3} धर्मेषु¹ निरोधो⁴ न⁶ उपपद्यते^{5,7} ।

न¹⁰ अनन्तरम्⁹ अतो⁸ युक्तं¹¹ निरुद्धे¹² प्रत्ययश्¹³ च¹⁴ कः¹⁵ ॥

16 भवति.

10

དངོས་པོ་¹ རང་བཞིན་མེད་ནམས་ཀྱི་² །

ཡོད་པ་³ གང་ཕྱིར་⁴ ཡོད་མེན་ན་⁵ །

འདི་⁶ ཡོད་པས་ན་⁷ འདི་⁸ འབྱུང་⁹ ཞེས་¹⁰ །

བྱ་བ་¹¹ འདི་¹² བློ་གྲོས་¹³ མ་ཡིན་¹⁴ ॥

भावानां¹ निःस्वभावानां² न⁵ सत्ता³ विद्यते⁵ यतः⁴ ।

सति⁷ इदम्⁸ अस्मिन्⁶ भवति⁹ इति^{10 11} एतन्¹² न¹⁴ एव उपपद्यते¹³ ॥

11

ཀྱིན་ནམས་¹ སོ་སོ་² འདུས་པ་ལ་³ །

འབྲས་བུ་³ རྟེན་⁴ བློ་གྲོས་པ་⁵ ཉིད་ །

ཀྱིན་ནམས་ལ་⁶ བློ་གྲོས་པ་⁷ མེད་པ་⁸ །

རྟེན་⁹ བློ་གྲོས་ལས་¹⁰ རྟེན་ལྡན་¹¹ གླེ་¹² ॥

न⁵ च व्यस्त² समस्तेषु³ प्रत्ययेषु¹ अस्ति तत्⁴ फलं³ ।

प्रत्ययेभ्यः¹⁰ कथं¹¹ तच्च⁹ च भवेन्¹² न⁸ प्रत्ययेषु⁶ यत्⁷ ॥

12

ཅི་སྟེ་¹ འབྲས་བུ་² རྟེན་³ མེད་པ་⁴ གང་⁵ །

ཀྱིན་⁶ རྟེན་གཤམས་⁷ གླེ་འགྱུར་ན་⁸ །

ཀྱིན་མེན་ལས་⁹ གང་¹⁰ འབྲས་བུ་¹¹ བློ་ །

ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་¹² གླེ་¹³ མེ་¹⁴ འགྱུར་¹⁵ ॥

अ^१ असद्^४ अपि^५ तत्^३ तेभ्यः^७ प्रत्ययेभ्यः^६ प्रवर्तते^८ ।

अप्रत्ययेभ्यो^९ ऽपि^{१०} कस्मान्^{१२} न^{१४} अभिप्रवर्तते^{१३, १५} फलं^{११} ॥

२ फलं.

13

असत्^१ शु^१ कृत्^१ रत्^१ वल्लि^१ न^१ ।

कृत्^३ वल्लि^३ न^३ वदत्^३ वल्लि^३ न^३ ।

वदत्^५ वल्लि^५ न^५ असत्^५ वदत्^५ ।

न^८ कृत्^८ रत्^८ वल्लि^८ ॥

फलं^१ च प्रत्ययमयं^२ प्रत्ययाश्च^३ अस्वयंमयाः^४ ।

फलम्^६ अस्वयमेभ्यो^५ यत्^७ तत्^८ प्रत्ययमयं^{१०} कथम्^९ ॥

14

न^१ कृत्^१ रत्^१ वल्लि^१ न^१ ।

कृत्^३ वल्लि^३ न^३ असत्^३ कृत्^३ ।

वदत्^५ वल्लि^५ न^५ वदत्^५ ।

कृत्^८ वल्लि^८ न^८ कृत्^८ ॥

तस्मान्^१ न^३ प्रत्ययमयं^२ न^६ अप्रत्ययमयं^४ फलं^५ ।

संविद्यन्ते^५ फलाभावात्^७ प्रत्यय^९-अप्रत्ययाः^८ कुतः^{१०} ॥

११ भवति.

॥ འཕགས་པ་¹ འོང་སྤང་གི་² ལིང་³ ཞེས་བྱ་བ་⁴

ཐེག་པ་⁵ ཆེན་པོའི་⁶ མདོ་⁷ ॥

॥ ཀུན་ཀྱིས་ཀྱང་ཕྱི་ཕྱོད་ཀྱི་འཕགས་པ་¹

མཆོད་པ་² ལྟུང་བ་³ ལྟུང་བ་⁴ ॥

1

འོང་སྤང་¹ འོང་སྤང་² ཞེ། དཔེར་ན་འཕགས་པ་⁴ དག་ལྟར་གྱིས་⁵
འོང་སྤང་སྤང་ཆེན་པོའི་⁶ ལྟུང་གིས་⁷ ཞི་འཛིན་བར་བྱེད་⁸ མི་⁹ ལྟུང་¹⁰ སོ།
འོང་སྤང་¹¹ དེ་བཞིན་དུ་¹² ཡེ་ཤེས་¹³ དང་ཐེག་པ་¹⁴ མཆོད་པ་¹⁵
འོང་སྤང་སྤང་ཆེན་པོའི་¹⁶ ལྟུང་ལྟུང་མཆོད་པ་¹⁷ ཞི་འཛིན་མཆོད་པ་¹⁸
ལྟུང་གིས་¹⁹ ལྟུང་ལྟུང་ལྟུང་བར་བྱེད་²⁰ མི་²¹ ལྟུང་²² སོ། 1
དེ་ལ་¹ འོང་སྤང་² ཞེས་བྱ་བ་³ ཞེ། 2

དཔེར་ན་¹ འཕགས་པ་² འོང་སྤང་སྤང་ཆེན་པོའི་³ ལྟུང་⁴ །

ཆེན་པོའི་ཐེག་པ་⁵ ཞེས་བྱེད་⁶ མི་ལྟུང་⁸ །

དེ་བཞིན་⁹ ལྟུང་ལྟུང་མཆོད་པ་¹⁰ ཡེ་ཤེས་ཅན་¹¹ །

ཞེས་མཆོད་པ་ཐེག་པ་¹² ལྟུང་བར་བྱེད་¹³ མི་¹⁴ ལྟུང་¹⁵ ॥ 3 (48)

तद्यथा³ऽपि नाम काश्यप¹ मन्त्र⁴औषध⁵परिगृहीतं⁶ विषं⁷ न⁹ *विनिपात-
यति⁸ एवम्¹² एव काश्यप¹¹ ज्ञान¹³उपाय¹⁴कौशल्य¹⁵परिगृहीतं¹⁶ बोधि-
सत्त्वस्य¹⁷ क्लेश¹⁸विषं¹⁹ न²¹ शक्नोति²² विनिपातयितुम्²⁰ ॥ 1 तत्र¹ * इदम्²
उच्यते³ । 2

यथा¹ विषं⁴ मन्त्र²परिग्रहेण³

जनस्य⁵ दोषं⁶क्रिययासमर्थ⁸ ।

एवं⁹ हि ज्ञानी¹¹ इह बोधिसत्त्वो¹⁰

क्लेशैर्¹² न¹⁴ शक्यं¹⁵ विनिपातनाय¹³ ॥ 3

1. 2 एवं, 10 शक्नोति.

2

नेत्रं¹ अक्षं² हृत् । दधेनं³ श्रोत्रं⁴ केशं⁵ कर्णं⁶ नासिकां⁷ त्रिंशदङ्गुलं⁸ ।
शिरः⁹ शिरः¹⁰ शिरः¹¹ शिरः¹² शिरः¹³ शिरः¹⁴ शिरः¹⁵ शिरः¹⁶ शिरः¹⁷ ।
नेत्रं¹⁸ अक्षं¹⁹ हृत्²⁰ शिरः²¹ शिरः²² शिरः²³ शिरः²⁴ शिरः²⁵ शिरः²⁶ शिरः²⁷ ।
शिरः²⁸ शिरः²⁹ शिरः³⁰ ॥ 1 नेत्रं¹ अक्षं² केशं³ कर्णं⁴ नासिकां⁵ त्रिंशदङ्गुलं⁶ ।
शिरः⁷ शिरः⁸ शिरः⁹ शिरः¹⁰ शिरः¹¹ शिरः¹² शिरः¹³ शिरः¹⁴ शिरः¹⁵ शिरः¹⁶ शिरः¹⁷ ।

दधेनं¹ श्रोत्रं² केशं³ कर्णं⁴ नासिकां⁵ त्रिंशदङ्गुलं⁶ ।

नेत्रं⁷ अक्षं⁸ हृत्⁹ शिरः¹⁰ शिरः¹¹ शिरः¹² शिरः¹³ शिरः¹⁴ शिरः¹⁵ शिरः¹⁶ शिरः¹⁷ ।

དེ་བཞིན་⁹ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་¹⁰ རྩོན་མོངས་¹¹ ལུང་¹² །

དེ་ནི་¹³ གྲུལ་བའི་¹⁴ ཆོས་ལ་¹⁵ སན་བར་¹⁶ བྱེད་¹⁷ ॥ 3 (49)

तद् यथा^{2,3} अपि नाम काश्यप¹ य⁷ महा⁵नगरेषु⁴ सङ्कर⁶कूटं भवति⁸ स⁹
इक्षु¹⁰क्षेत्रेषु¹¹ शालिक्षेत्रेषु मृद्विका¹³क्षेत्रेषु¹⁴ च¹² उपकारी¹⁵भूतो¹⁶ भवति¹⁷
एवम्¹⁹ एव काश्यप¹⁸ यो बोधिसत्त्वस्य²⁰ क्लेशः²¹ स²⁵ सर्वज्ञतायाम्²⁷
उपकारी²⁸भूतो²⁷ भवति³⁰ । 1 तत्र¹ इदम्² उच्यते³ । 2

1. 22 सङ्करः, 24 भवति, 26 अपि.

नगरेषु² संकार⁴ यथा¹ सुचक्षो³

सो⁵ इक्षु⁶क्षेत्रेषु⁷ 'पकार कुर्वति⁸।

एवम्⁹ एव क्लेशो¹¹ उपकार¹⁶ कुर्वति¹⁷

यो बोधिसत्त्वस्य¹⁰ जिनान¹⁴ धर्म¹⁵ ॥ 3

3. 12 सङ्करः, 13 स.

3

འདི་སྐྱང་¹ འདི་ལྟ་² ལྟེ ། དཔེར་ན་³ འཕོང་རྩལ་⁴ མ་བསྐྱབས་པ་
ལས་⁵ མཆོན་ཐབས་⁶ སྒྲོབ་པ་⁷ དེ་བཞིན་དུ་⁸ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་⁹
ཐོས་པ་ཕྱང་བ་ལས་¹⁰ དམ་པའི་¹¹ ཆོས་¹² རབ་དུ་ནས་པར་འབྱེད་པ་¹³
དང་ ། དབྱེད་པ་¹⁴ དང་ ། དོན་¹⁵ འཛིན་པའི་¹⁶ ཤེས་པར་¹⁷
བརྟའོ་¹⁸ ॥ 1 (50)

तद् यथा^{२.३} अपि नाम^३ काश्यप^१ इष्वखे^४ *ऽशिक्षितस्य^५ शख^६ ग्रहणम्^७
एवम्^८ एव काश्यप अल्पश्रुतस्य^{१०} बोधिसत्त्वस्य^९ [सद्^{११}] धर्म^{१२} प्रविचय-^{१३}
कौशल्यमीमांसा^{१४} सद्^{१५} अर्थ^{१५} ग्रहण^{१६} ज्ञान^{१७} *द्रष्टव्य^{१८} । 1

^२ एवम्.

4

འོད་སྤྱང་^१ རི་ལྷ་བས་ན་^२ ། བྱང་ རྒྱུ་ སེམས་ རྟམ་འ་^३ རོགོན་
མཆོག་ བཅེགས་པ་^४ ཆེན་པོའི་^५ ཆོས་ཀྱི་^६ རྣམ་གྲངས་^७ འདི་ལ་^८
སྒྲིབ་པར་^९ འདོད་པས་^{१०} རྒྱུ་བཞིན་དུ་^{११} ཆོས་ལ་^{१२} རབ་དུ་སྒྲིབ་
པར་^{१३} བྱའོ་^{१४} ॥ 1 འོད་སྤྱང་^१ རི་ལ་^२ བྱང་རྒྱུ་སེམས་རྟམ་འི་^३
རྒྱུ་བཞིན་དུ་^४ ཆོས་ལ་^५ རབ་དུ་སྒྲིབ་པ་^६ གང་ཞིན་^७ ། འདི་ལྷ་སྟེ་^८ །
དབྱ་མའི་^९ ལས་^{१०} ཆོས་ རྣམས་ལ་^{११} ཡང་དག་པར་^{१२} སོ་སོར་རྟོག་
པའོ་^{१३} ॥ 2 འོད་སྤྱང་^१ དབྱ་མའི་^२ ལས་^३ ཆོས་རྣམས་ལ་^४ ཡང་དག་
པར་^५ སོ་སོར་ རྟོག་པ་^६ གང་^७ ཞིན་ ॥ 3 འོད་སྤྱང་^१ གང་ལ་^२ བདག་
མེད་པར་^३ སོ་སོར་རྟོག་པ་^४ རང་ ། སེམས་ཅན་མེད་པ་^५ རང་ །
སྒྲིག་མེད་པ་^६ རང་ ། གསོ་བ་མེད་པ་^७ རང་ ། སྐྱེས་བུ་མེད་པ་^८ རང་ །
གང་ཟག་མེད་པ་^९ རང་ ། ཞེད་ལས་སྐྱེས་མེད་པ་^{१०} རང་ ། ཞེད་བུ་
མེད་པར་^{११} 'སོ་སོར་ རྟོག་པ་^{१२} སྟེ་ འོད་སྤྱང་^{१३} འདི་^{१४} རི་ དབྱ་

ཏྲིག་²⁹ ། མི་རྟག་པར་³⁰ ཡང་སྟོ་སྟོར་³¹ མི་³² ཏྲིག་ བ་³³ མྱེ །
 འོད་སྤང་³⁴ འདི་ནི་³⁵ དབྱ་མཐི་³⁶ ལམ་³⁷ ཆོས་ རྣམས་ལ་³⁸
 ཡང་དག་པར་³⁹ སྟོ་སྟོར་རྟོག་བ་⁴⁰ ཞེས་བྱའོ་⁴¹ ॥ 1 (53)

पुनर³ अपर² काश्यप¹ मध्यमा⁴ प्रतिपद्⁵ धर्माणां⁶ भूत⁷प्रत्यवेक्षा⁸ या⁹
 रूपस्य¹⁰ न¹³ नित्यम्¹¹ इति प्रत्यवेक्षा^{12,14} न¹⁷ अनित्यम्¹⁵ इति प्रत्य-
 वेक्षा^{16,18} । या²⁵ वेदनायाः²¹ संज्ञायाः²² संस्काराणां²³ विज्ञानस्य²⁴ न²⁸
 नित्यम्²⁶ इति प्रत्यवेक्षा^{27,29} न³² अनित्यम्³⁰ इति प्रत्यवेक्षा^{31,33} ।
 इयम्³⁵ उच्यते⁴¹ काश्यप³⁴ मध्यमा³⁶ प्रतिपद्³⁷ धर्माणां³⁸ भूत³⁹प्रत्य-
 वेक्षा⁴⁰ ॥ 1

¹⁹ काश्यप, 20 एवं.

6

འོད་སྤང་¹ ལཞན་² ཡང་³ དབྱ་མཐི་⁴ ལམ་⁵ ཆོས་རྣམས་ལ་⁶
 ཡང་དག་པར་⁷ སྟོ་སྟོར་རྟོག་བ་⁸ ནི ། 1 ལང་¹ མཐི་² ལམས་ལ་³
 ཏྲིག་པར་⁴ ཡང་⁵ སྟོ་སྟོར་⁶ མི་⁷ ཏྲིག་⁸ ། མི་རྟག་པར་⁹ ཡང་¹⁰
 སྟོ་སྟོར་¹¹ མི་¹² ཏྲིག་བ་¹³ དང་ ། 2 དེ་བཞིན་ད་¹ རྒྱུ་² ལམས་³ དང་ །
 མཐི་⁴ ལམས་⁵ དང་ ། རྒྱུ་གི་⁶ ལམས་⁷ དང་ ། རྣམ་མཐི་⁸
 ལམས་⁹ དང་ ། རྣམ་པར་ ཤེས་པའི་¹⁰ ལམས་ལ་¹¹ ཏྲིག་པར་¹²
 ཡང་¹³ སྟོ་སྟོར་¹⁴ མི་¹⁵ ཏྲིག་¹⁶ ། མི་རྟག་པར་¹⁷ ཡང་¹⁸ སྟོ་སྟོར་¹⁹

མི་²⁰ རྟོག་པ་²¹ ལྟེ། 3 འོད་སྤང་¹ འདི་ནི་² དབུ་མའི་³ ལམ་⁴
 མོས་ནམས་ལ་⁵ ཡང་དག་པར་⁷ སོ་སོར་རྟོག་པ་⁶ ཞེས་བྱའོ་⁸ ། 4 (54)

या¹ पृथिवी² धातोर्³ न⁷ नित्यम्⁴ इति प्रत्यवेक्षा^{6,8} न¹² अनित्यम्⁹ इति
 प्रत्यवेक्षा^{11,13} । 2 या आव्² धातोस्³ तेजो⁴ धातोर्⁵ वायु⁶ धातोर्⁷ आकाश⁸
 धातोर्⁹ विज्ञान¹⁰ धातोर्¹¹ न¹⁵ नित्यम्¹² इति प्रत्यवेक्षा^{14,16} न²⁰ अनित्यम्¹⁷
 इति प्रत्यवेक्षा^{19,21} । 3 इयम्² उच्यते⁸ काश्यप¹ मध्यमा³ प्रतिपद्⁴
 धर्माणां⁵ भूत⁶ प्रत्यवेक्षा⁷ । 4

1. 1 काश्यप, 2 अपर, 3 पुनः, 4 मध्यमा, 5 प्रतिपद्, 6 धर्माणां,
 7 भूत, 8 प्रत्यवेक्षा. 2 5, 10 अपि. 3 1 एवम्, 13, 18 अपि.

7

འོད་སྤང་¹ ལཞན་² ཡང་³ དབུ་མའི་⁴ ལམ་⁵ མོས་ནམས་ལ་⁶
 ཡང་དག་པར་⁷ སོ་སོར་རྟོག་པ་⁸ ནི་ ལང་⁹ མིག་གི་¹⁰ སྐྱེ་མཆེད་ལ་¹¹
 རྟོག་པར་¹² ཡང་¹³ སོ་སོར་¹⁴ མི་¹⁵ རྟོག་¹⁶ ། མི་རྟོག་པར་¹⁷
 ཡང་¹⁸ སོ་སོར་¹⁹ མི་²⁰ རྟོག་པ་²¹ དང་། 1 དེ་བཞིན་དུ་¹ ན་བ་²
 དང་། ལྷ་³ དང་། ལྷེ་⁴ དང་། ལུས་⁵ དང་། ཡིད་ཀྱི་⁶ སྐྱེ་མཆེད་
 ནམས་ལ་⁷ རྟོག་པར་⁸ ཡང་⁹ སོ་སོར་¹⁰ མི་¹¹ རྟོག་¹² ། མི་རྟོག་
 པར་¹³ ཡང་¹⁴ སོ་སོར་¹⁵ མི་¹⁶ རྟོག་པ་¹⁷ ལྟེ། 2 འོད་སྤང་¹

འདི་ནི་² རྒྱ་མཐོ་³ ལམ་⁴ ཚེས་རྒྱུ་ལ་⁵ ཡང་དག་པར་⁶ སོ་སོར་
རྒྱ་མཐོ་⁷ རྒྱ་མཐོ་⁸ ॥ 3 (55)

पुनर्³ अपरं² काश्यप¹ मध्यमा⁴ प्रतिपद्⁵ धर्माणां⁶ भूत⁷प्रत्यवेक्षा⁸ या⁹
बभ्रुर¹⁰ आयतनस्य¹¹ न¹⁵ नित्यम्¹² इति प्रत्यवेक्षा^{14,16} न²⁰ अनित्यम्¹⁷
इति प्रत्यवेक्षा^{19,21} । 1 इयमुच्यते काश्यप मध्यमा प्रतिपद् धर्माणां भूतप्रत्यवेक्षा ।
एवं¹ यावच्छ्रोत्र² घ्राण³ जिह्वा⁴ काय⁵ मन⁶ आयतनस्य⁷ न¹¹ नित्यम्⁸ इति
प्रत्यवेक्षा^{10,12} न¹⁶ अनित्यम्¹³ इति प्रत्यवेक्षा^{15,17} । 2 इयम्² उच्यते⁸
काश्यप¹ मध्यमा³ प्रतिपद्⁴ धर्माणां⁵ भूत⁶प्रत्यवेक्षा⁷ । 3

1. 18 अपि.

8

འདི་སྤྱི་¹ རྒྱ་² ཚེས་རྒྱུ་³ འདི་⁴ནི་ མཐོ་⁵ གཅིག་⁶ ལོ།
མི་རྒྱ་⁷ ཚེས་རྒྱུ་⁸ འདི་⁹ནི་ མཐོ་¹⁰ གཉིས་¹¹ སོ། ॥ 1 མཐོ་¹ དེ་²
གཉིས་ཀྱི་³ རྒྱུ་⁴ གང་⁵ ཡིན་པ་⁶ དེ་⁷ནི་ རྒྱུ་རྒྱུ་མེད་པ་⁸ །
བཟླ་རྒྱུ་མེད་པ་⁹ ། དེན་མ་ཡིན་པ་¹⁰ ། སྤང་བ་མེད་པ་¹¹ ། རྒྱུ་མེད་
རིག་པ་མེད་པ་¹² ། གནས་མེད་པ་¹³ ཟེ ། འདི་སྤྱི་¹⁴ འདི་¹⁵
ནི་ རྒྱ་མཐོ་¹⁶ ལམ་¹⁷ ཚེས་རྒྱུ་ལ་¹⁸ ཡང་དག་པར་¹⁹ སོ་སོར་
རྒྱ་མཐོ་²⁰ རྒྱ་མཐོ་²¹ ॥ 2 (56)

नित्यम्² इति³ काश्यप¹ अयम्⁴ एको⁵ऽन्तः⁵ । अनित्यम्⁷ इति⁸ काश्यप
अयं⁹ द्वितीयो¹¹ऽन्तः¹⁰ ॥ 1 यद्⁵ *एतयोर्² द्वयोर्³ नित्यानित्ययोर् मध्य⁴ तद्¹⁷

अरूपि⁸ अनिदर्शनम्⁹ अनाभासम्¹¹ अविज्ञातिकम्¹² अप्रतिष्ठम्¹³ अनिकेतम् ।
इयम्¹⁵ उच्यते²¹ काश्यप¹⁴ मध्यमा¹⁶ प्रतिपद्¹⁷ धर्माणां¹⁸ भूत¹⁹
प्रत्यवेक्षा²⁰ । 2

2. 1 अन्तयोः, 6 भवति, 10 अनाश्रयम्.

9

दे॒स्त्रु॒न्¹ व॒द॒वा॒² ते॒स॒ऽगु॒व॒³ ते॒⁴ के॒ स॒प्र॒त्⁵ वा॒ते॒वा॒⁶ वा॒ ।
व॒द॒वा॒ते॒⁷ ते॒स॒ऽगु॒व॒⁸ ते॒⁹ के॒ स॒प्र॒त्¹⁰ वा॒ते॒स॒¹¹ स॒ ॥ 1 स॒प्र॒त्¹
ते॒² वा॒ते॒स॒³ वा॒त्⁴ व॒द॒वा॒⁵ वा॒त्⁶ ते॒⁷ के॒ व॒द॒वा॒⁸
ते॒⁹ व॒द॒वा॒¹⁰ ॥ 2 (57)

आत्मा¹ इति³ काश्यप¹ यययम्⁴ एको⁶ अन्तः⁵ । अनात्मा⁷ इति⁸ *अय⁹
द्वितीयो¹⁰ ऽन्तः¹¹ ॥ 1 यद्⁵ आत्मनैरात्मयोर् मध्य⁴ तद्⁷ अरूपि⁸ ॥ 2

2. 1 अन्तयोः, 2 तयोः, or अनयोः, 6 भवति.

दे॒स्त्रु॒न्¹ ते॒² ते॒स॒ऽगु॒व॒³ ते॒⁴ के॒ स॒प्र॒त्⁵ वा॒ते॒वा॒⁶ वा॒ ।
ते॒⁷ ते॒स॒ऽगु॒व॒⁸ ते॒⁹ के॒ स॒प्र॒त्¹⁰ वा॒ते॒स॒¹¹ स॒ । 1 ते॒¹ वा॒ते॒स॒²
वा॒त्³ व॒द॒वा॒⁴ वा॒त्⁵ ते॒स्त्रु॒न्⁶ ते॒⁷ के॒ व॒द॒वा॒ते॒⁸ व॒द॒वा॒⁹
ते॒स॒¹⁰ व॒द॒वा॒¹¹ ते॒स्त्रु॒न्¹² ते॒¹³ ॥ 2 (60)

अस्ति² इति³ काश्यप¹ *अय⁴ एको⁶ ऽन्तः⁵ । नास्ति⁷ इति⁸ *अय⁹
द्वितीयो¹¹ ऽन्तः¹⁰ । 1 यद्⁴ *एतयोः¹ द्वयोः² मध्य³ इयम्⁷ उच्यते¹³ काश्यप⁶
मध्यमा⁸ प्रतिपद्⁹ धर्माणां¹⁰ भूत¹¹ प्रत्यवेक्षा । 2

ॐ । ལྷན་ངག་¹ མེ་ལོང་² ॥

॥ काव्य¹आदर्शः² ॥

॥ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ॥

॥ नम¹ आर्ष्य²मञ्जु³श्री⁴कुमार⁵भूताय⁶ ॥

॥ འཕགས་པ་³ འཕགས་³ དཔལ་⁴ གཞིན་ལྷ་⁵ ལྷ་པ་ལ་⁶

ལྷ་པ་ འཕགས་¹ ॥

ཅ་ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ॥

चतुर्मुख¹मुख²अम्भोज³ वन⁴हंस⁵वधू⁶मम⁷ ।

གཞིང་བཞི་¹གཞིང་གི་² བད་³ཆལ་གྱི་⁴ । ངང་བཞི་⁵བ་མ་⁶

མམས་ཅད་དཀར་¹¹ ॥

ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ལྷ་མ་ ॥ १ ॥

मानसे⁸ रमतां⁹ दीर्घ¹⁰ सर्वशुक्ल¹¹ सरस्वती¹² ॥ 1

དབྱངས་ཅན་མ་¹² ལྷ་ ལྷ་མ་⁷ ॥ ལྷ་མ་⁸ ལྷ་མ་¹⁰ ལྷ་མ་པར་མཛོད་⁹ ॥ १

ཐུག་པའི་སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ། སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ཅ །

पूर्व¹शास्त्राणि² संहृत्य³ प्रयोगान्⁴ उपलक्ष्य⁵ च⁶ ।

བསྐྱོ་བའི་སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ། སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ །

ཀྱང་⁶ ཉེར་སེལ་བྱ་བྱེད་⁵ །

ཡ་ཐུ་སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ། སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ॥ ३ ॥

यथासामर्थ्यम्⁷ अस्माभिः⁸ क्रियते⁹ काव्य¹⁰लक्षणं¹¹ ॥ 2

ཇི་ལྟར་ལྟ་བུ་བཞིན་⁷ བདག་གིས་⁸ བྱེད་ ། ། སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་¹⁰

སེལ་བྱ་བྱེད་¹¹ ཅུ་⁹ ॥ ३

ཞིན་པའི་སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ། སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ །

इह¹ शिष्ट²अनुशिष्टानां³ शिष्टानाम्⁴ अपि⁵ सर्वथा⁶ ।

འདི་ན་¹ ཀྱང་ཉེར་སེལ་བྱ་བྱེད་² ། ། ཇིས་སྐྱོ་བསྐྱོ་³

དང་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་⁴ ཡང་⁵ ॥

བྱུང་བའི་སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ། སྐྱོ་སྐྱོ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ། ॥ ३ ॥

वाचाम्⁷ एव⁸ प्रसादेन⁹ लोकयात्रा¹⁰ प्रवर्त्तते¹¹ ॥ 3

ཆོག་ལྟ་བུ་⁷ ཉེར་གྱི་ཉེར་གྱིས་⁹ བྱེད་ ། ། འདི་གྱི་ཉེར་གྱིས་ལྟ་བུ་¹⁰

འདི་གྱི་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་¹¹ ॥ ३

ཨི་ད་མཉམ་མཆོག་གི་སྒྲིབ་པོ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་གྲུབ་ན་ཡོ་ཡོ། །

इदम्¹ अन्य²न्तमः³ कृत्स्न⁴ जायते⁵ भुवनत्रयं⁶ ।

གཤམ་དེ་⁷ སྒྲིབ་པོ་⁸ རྒྱ་ཡ་ཡོ་ཡོ་¹⁰ ། ། རེ་ལོ་ལ་བ་¹¹

གསལ་བར་¹² མ་¹³ བྱས་ན་¹⁴ །

ཡ་དེ་གཤམ་དེ་ཡོ་ཡོ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ ། །

यदि⁷ शब्द⁸ आह्वयं⁹ ज्योतिर्¹⁰ आसंसारं¹¹ न¹³ दीप्यते^{12,14} ॥4

འཇིག་རྟེན་གསལ་བོ་⁶ མཐའ་དག་⁴ འདི་¹ ། ། སྒྲིབ་པོ་ མཉམ་པ་³

ཉིད་དུ་ འགྱུར་⁵ ། །

ཨི་ད་མཉམ་པོ་ཡོ་ཡོ་ཡོ་ཡོ་ ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ །

आदि¹राज²यशो³बिम्बम्⁴ आदर्श⁵ प्राप्य⁶ वाङ्मयं⁷ ।

སྒྲིབ་པོ་¹ རྒྱ་ཡ་དེ་² རྒྱ་ཡ་དེ་³ རྒྱ་ཡ་དེ་⁴ ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་⁵ རྒྱ་ཡ་དེ་⁶

མཉམ་པོ་⁵ མཉམ་པོ་⁶ །

དེ་གྲུབ་པ་སྒྲིབ་པོ་ཡོ་ཡོ་ ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ རྒྱ་ཡ་དེ་ ། །

तेषाम्⁸ असन्निधाने⁹पि¹⁰

न¹¹ स्वयं¹² पश्य¹³ नश्यति¹⁴ ॥ 5

དེ་དག་⁸ ཉིད་པ་མི་གསལ་⁹ གྲུབ་¹⁰ ། ། རྒྱ་ཡ་དེ་¹² རྒྱ་ཡ་དེ་¹⁴

མཉམ་པོ་¹¹ མཉམ་པོ་¹³ ། །

དེ་ལ་རི་རི་ ཙ་ ཀྲ་བྱ་ནུ ། ། མ་ལོ་ཀྲ་རྒྱ་ དམི་རྩེ །

तैः¹ शरीरं² च³ काव्यानाम्⁴ अलङ्कारश्च⁵ च⁶ दर्शितः⁷ ।

དེ་དག་གིས་¹ ཞི་ ལྷན་ངག་གི་⁴ ། ། ལུས་² དང་³ བྱེན་⁵

ཡང་⁶ རབ་དུ་བསྟན་⁷ །

ཤ་རྩི་རི་དུ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ ། ། བྱ་བ་ལྷོ་ནུ་ བ་དུ་བ་ལི ། ༡༠ །

शरीरं⁸ तावद्⁹ इष्ट¹⁰ अर्थ¹¹ व्यवच्छिन्ना¹² पदावली¹³ ॥ 10

ལུས་ཞི་⁸ རེ་ཞིག་⁹ འདོད་བ་ལི་¹⁰ ། ། དོན་གྱིས་¹¹ ལྷན་བཅད་¹²

ཆོག་གི་སྤང་¹³ ། ༡༠ །

བ་དུ་ བ་དུ་ཙུ་ མི་བྱུ་ ། ། དེ་དེ་ བ་ བྱ་བ་སྤྲི་རམ །

पद्य¹ गद्यञ्² च³ मिश्रञ्⁴ च तत्⁵ त्रिधा⁶ एव⁷ व्यवस्थितम्⁸ ।

དེ་⁵ ཡང་ ཆོག་ས་བཅད་¹ ལྷན་བ་² དང་³ ། ། སྤེལ་ས་⁴

ལྷན་བ་སྤྲི་ས་⁶ ཉིད་དུ་⁷ བ་ལས་⁸ །

བ་དུ་ཙུ་ དུ་ལྷ་དེ་ དུ་ཙུ ། ། སྤྲི་ དུ་དེ་དེ་ དེ་དུ ། ༡༡ །

पद्य⁹ चतुष्पदी¹⁰ तच्¹¹ च¹² वृत्तं¹³ जातिर्¹⁴ इति¹⁵ द्विधा¹⁶ ॥ 11

ཆོག་ས་བཅད་⁹ ཀང་བཞི་བ་¹⁰ དེ་¹¹ ཡང་¹² ། ། སྤྲི་¹³

དུ་དེ་¹⁴ ཞིས་¹⁵ ལྷན་བ་ཉིས་¹⁶ ། ༡༡ །

ཕྱི་རོལ་གསུང་བཤད།

छन्दो^१ विचित्रां^२ सकलस्^३ तत्^४ प्रपञ्चो^५ निदर्शितः^६ ।

དེ་ཡི་⁴ རྩོམ་པ་⁵ དེ་དག་ ཉི་³ ། ། རྩེ་བ་རྩོར་¹ གཞུང་དུ་²
ངེས་པར་བསྟན་⁶ །

ཏཱ་ལའི་བོད་མི་ལོ་ལྔ་པ་ལོ་ལྔ་པ་། ། བུ་ལོ་ལྔ་པ་ལོ་ལྔ་པ་། ། ༢༣ །

सा^७ विद्या^८ नौर्^९ विविक्षूणां^{१०} गम्भीरं^{११} काव्य^{१२} सागर^{१३} ॥ १२

རིག་^⁹ དེ་^⁷ ལྷན་པག་^{¹¹} གྱུ་མཚོ་^{¹³} ནི ། ། ཟབ་མོར་^{¹³} འཇག་
འདོད་ནམས་^{¹⁰} གྱུ་^⁹ ॥ ༢༩ ॥

འདོད་ནམས་ཀྱི་¹⁰ བྱ་⁹ ॥ 23 ॥

॥ གཟུགས་ཀྱི་¹ ཉི་མའི་² རྒྱལ་པོར་³ ॥

॥ རྒྱུ¹འཛིཏ²ཀཏ་³ ॥

THE STORY OF RŪPĀDITYA.

དང་པོ་ གཟུགས་ཀྱི་ ཉི་མ་ རྒྱལ་པོའི་ སོ་བྲང་དུ་ གནས་ འདེན་སའི་

First Beauty- sun king's place in marriage

प्रथमः रूप- आदित्य- राजस्य प्रासादे विवाह-

ལེན་ འཆད་པ་ལ ། 1 དེ་ ཡང་ རྒྱ་གར་ རྒྱ་

chapter (is) described. That and (in the) India of

परिच्छेदः वर्णयते । 1 तत् च भारत-

ཡུལ་ རྒྱོང་ཁྱིམ་ སེམས་ཀྱི་སྒོ་སྒོས་ ཞེས་བྱ་བ་ན ། 2

country, (in the) town of Mind-understanding named.

देशे नगरे चित्त- मति- नाम्नि । 2

ཡལ་རྒྱལ་པོ་ ། རྒྱ་གར་ རྒྱུ་དུ ། ཅན་པ་སེན །

The father-king of India the language in Candrasena.

राजपिता भारत- भाषायां चन्द्रसेनः,

པོ་ རྒྱུ་ དུ ། རྒྱ་བའི་དེད་དཔོན ། 3 ཡུལ་

Tibet of the language in Zla.bahi.ded.dpon. The mother

भोट- भाषायां जल्.व'इ.देद. दपोन । 3 माता

ཁྱེ་གར་   སྐད་རྩུ།   དེ་བ་ལྷོ།   བོད་   སྐད་   རྩུ།

of India the language in God-beauty. Tibet of the language in

भारत-   भाषायां   देवश्रीः,   भोट-   भाषायां

ལྷ་འེ་དཔ་ལ་མོ། 4   སྐས་   ཅི་བ་   ཁྱེ་གར་   སྐད་རྩུ།

lhahi.dpal.mo. The son elder of India the language in

लह'ई. दपल. मो। 4   पुत्रो   ज्येष्ठो   भारत-   भाषायां

ཅན་པ་སྐད་རྩུ།   བོད་   སྐད་རྩུ།   ལྷ་བ་སྐད་མོ། 5

Candrasimha, of Tibet the language in Zla.ba.sen.ge.

चन्द्रसिंहः,   भोट-   भाषायां   ज.ल.ब.सेङ्गे। 5

སྐས་   ཅུང་བ་   ཁྱེ་གར་   སྐད་རྩུ།   ཅན་པ་ཀུ་མུ་ར།

Son younger of India the language in Candrakumāra,

पुत्रः   कनिष्ठो   भारत-   भाषायां   चन्द्रकुमारः,

བོད་   སྐད་རྩུ།   ལྷ་བ་གཞིན་   བུ། 6

Tibet of the language in Zla. ba. g'zon. nu.

भोट   भाषायां   ज.ल. ब. गशोन. नु॥ 6

ཁོང་ལ་   མངའ་ཐང་གིས་   དབང་རྩུ་བྱས་ན།   འབངས་

His   by power   right of possession in subjects

तस्य   शक्त्या   अधिकृते   प्रजाः

ཆེ་བ་ ལྷ་བའི་སང་གེ་ལ། 20 ཀྱི་ཀྱུ་བ་ བྱ།

elder Chandrasimha : 20 O prince,

ཇེ་ཅེ་ འབྲས་སྤྲུག་ལ། མོ་རམ་ཕུ་བྱ།

འདྲབ་ཆགས་ གཤེགས་པ་ ཆགས་པ་ དང་།

A bird (with) a wing broken, and

ཕམ་མེ་ ཕམ་མེ་ མམ་མེ་ བྱ།

སྤྲུག་ལ་ རི་མོ་ མེད་པ་ དང་།

A tiger stripes without, and

བྱ་མེ་ རི་མོ་ མེད་པ་ བྱ།

སང་གེ་ གངས་ དང་ བྲལ་བ་ དང་།

A lion Himalayas deprived of and

སྤྲུག་ རི་མོ་ མེད་པ་ བྱ།

ཉ་མོ་ མེ་མོ་ མེད་པ་ དང་།

A fish from the pond come out, and

མོན་ མེ་མོ་ མེད་པ་ བྱ།

ཀྱུ་བ་ ཀྱུ་བ་ རི་མོ་ མེད་པ་ བྱ།

Kings royal family without

རམ་ཕུ་ རམ་ཕུ་ རམ་ཕུ་ རམ་ཕུ་

དབེ་དོན་མཚའས་པས ། 21

གྲོང་ཁྱིམ་ སེམས་ཀྱི་སྒོ་གྲོས་ཀྱི་

are in comparison equal. So the town Mind-understanding of

उपमार्थेन समा इति । 21

नगरस्य

चित्त

मति

མངའ་འཛིན་ འདི་

ཁྱེད་ལ་

འབོག་རན་

འདུག་པས ། 22

dominion this to you to make over time is.

राज्य- भागम् इमं

ते

समर्पयितुं कालो

वर्तते इति । 22

ང་ གས །

ཁྱ་ གཞིན །

རྒྱལ་སྤྱིད་

ཁྱེད་ཀྱིས་

I am old,

you are young.

The kingdom

you

अहं जीर्णः ।

त्वं तरुणः ।

राज्यं

त्वं

སྒྲོང་

ཞེས་

གསུངས་པ་

དང་ ། 23

སྲས་

ན་ཅི །

protect,

this

said.

And

the son

said :

པལལ

इति

आह

च । 23

पुत्र

आह

དང་པོ་

རྒྱལ་སྤྱིད་

སེས་ཁ་གཉིས་ཀྱིས་

བསྐྱངས ། 24

First

the kingdom

by two forefathers

was protected.

प्रथमं

राज्यं

पूर्वपुरुषाभ्यां

पालितम् । 24

བར་དུ་

རྒྱལ་སྤྱིད་

པ་ཙོ་གཉིས་ཀྱིས་

བསྐྱངས ། 25

In the middle the kingdom father and grandfather protected.

मध्ये

राज्यं

पितृ-पितामहाभ्यां

पालितम् । 25

ལུགས་ ལྟར་	སྒྲིང་ ན་	མཐུ་	དང་	རྒྱ་འཕྲུལ་
way according	to protect if	power	and	miracle
नय- अनुसारेण	पालयसि चेत्	शक्तिः	च	अद्भुतं
ལྷན་དྲུ་ཆེ།	མངའ་ཐང་	དཔུང་	དང་	ཡན་ལག་
very great,	might	army	with	members
अतिमहत्,	पराक्रमः	बल	सङ्ग	अङ्गैरे
འཇོམས་ 30		ད་ལན་	འོསྒྲེལ་	སྒྲིགས་མའི་
approaches together. 30	This time	(for) us	impure	
समागच्छति ।	इदानीं	अस्माभिः	अविशुद्ध-	
དུས་ ཀྱི་	འགྲོ་བ་རྣམས་	ཞི་བས་	འདུལ་བར་	དཀའ་བས། 31
time of	people	peace with	to discipline	difficult.
कालस्य (कलियुगस्य) जनानां	शमेन	विनयनं	दुष्करम् । 31	
དྲག་པོའི་	ལས་ལ་	བརྟེན་ ནས་	རྩ་དབང་ཐུག་	
Terrible	deeds	having recourse to	Mahādeva	having
उग्र-	कर्माणि	आश्रित्य	महादेवं	
སྐྱབ་ པས་དེ།	རེ་ཞིག་	ཕྱི་བའི་	ཆེས་ སྤྱ་འབྲངས་པར་བྱའོ། 32	
propitiated	just	the outside one	is to be followed.	
साधयित्वा	तावत्	बाह्यः	अनुसर्तव्यः । 32	

ཐ་མ་   ལང་ སའི་   ལྷགས་   བཞིན་

At the end the inside (Buddhist) way according to

अन्ते   आन्तर-   नय-   अनुस.रेण

[illegible]

of the protection supplication and dependent origination

पालन- प्राणिधानं च प्रतीयसमुत्पादम्

ལྷོ་གསར་ བེས་ གསུངས་ནས་ རྒྱལ་མིང་ ལུ་ལ་ སོག | 33

arrange this having said the kingdom to the son gave.

उपकल्पय इति उक्त्वा राज्यं पुत्राय ददौ । ३३

དེ་ནས་ གྲུབ་པོ་ ལྷ་པ་སང་གི་ དེས། ལྷ་པ་པོ་ཆེ་

Then king Candrasimha that elephant

अथ राजा चन्द्रसिंहः सः हस्तिनं

ཡེ་ཁྱིལ་ལྷ་མོ་ རྒྱལ་པོ་ གཅིག་གི་ ཐོག་ཀྱང་སྐུ་བསྐྱེད་པས།

with the trunk   vermillion-like   red   one   leader

नासं^c   सिन्दूरसदृश^a   लोहित^b-   एक-   नेतेति

ཐུང་པོ་ཆེ་   རང་།   ཅོ་རང་།   མ་ཉི་རང་། 34   ལིང་ཏྲ་

elephant and horses and buffaloes and chariots

हस्तिषु व अश्वेषु च महिषेषु च 34 रथ^b

སྒྲ་ཚོགས་ རང་ བཅས་པ་ནས་ལ། སྒྲ་ཅེད་ཅན་གྱིན་ བསམ་གྱིས་
 various together with requisite things (?) unthink-
 विविधं सहितेषु द्रव्याणाम्

མི་བྱབ་པ་ བཀལ་ ཉས། བཀལ་ཡང་ ཤ་ བསམ་པ་ རང་།
 able having loaded, moreover meat fresh and
 अचिन्त्यानां भारं निधाय, अन्यच्च मांसं नवं च
 བྲག་ རྩོལ་ རང་། སྒྲ་གས་པ་ རྩོལ་ རང་། 35 ཤ་བྲག་གི་
 blood warm and skin wet and flesh-blood with
 शोणितम् उष्णम् च चर्म आद्रं च 35 रक्त-मांस-

མཆོད་སྦྱིན་ བཀྲོང་ གྱུ་ སྒྲིག་ཅགས་ སྦྱང་ཕྱག་ མང་པོ་དང་ བཅས་དེ།
 in sacrifice offering for animal thousand many with (took).
 यज्ञे उत्सर्ग- हेतु प्राण- सहस्रं बहु सहितम् (जग्राह)।

གྱུལ་པོ་ རང་ ཏྲ་ ཉག་པོ་ སྦྱིན་གྱི་ཤལ་ས་ཅན་ ལ་ ཆེབས། 36

The king own horse black cloud-powerful on rode !

राजा स्वकीये अश्वे कृष्णे मेघ- शक्तौ आरूढः । 36

ཨུའུ་རྩོལ་ ལ་ སྒྲིགས་པའི་ འཁོར་ བསམ་གྱིས་མི་བྱབ་པས་

Ahu. rnon.pa and other attendants unthinkable by
 अहुर्जोन- प्रभृतिभिः परिवारैः अचिन्त्यैः

བསྐོར་ཞིང་ । ཁྱད་པར་ རིག་པ་ཅན་ ཡམ་པོ་ནག་གས་

surrounded, specially learned Aponage by

པར་བྱུང་: བཤེས་པ་ རུ བེདུཤ་ འཕོ་ལོ་ལས་

དྲ་ ལྷ་ཁྱིའི་དེ་ । སྒོ་ཁྱིའི་གྲི་ ལུ་ སྒོ་ལས་ན་ ལྷ་དྲ་

the horse guided the city of east direction in very

འཕྲ་: པར་ཁྱིའི་: ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

ལྷ་ཁྱིའི་སྒོ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

fearful place great poison snake mingled

མཁའ་ལྷ་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

ནག་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

forest called. (went) 38. Outside god Mahādeva's

ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

སྒོ་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

image self-evolved stone of made one on the earth

ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

not gone in the sky remains. There

ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་ ལྷ་ཁྱིའི་

མཆོད་པ་ གཤམ་ཏི་ དབང་ དང་ གྱིན་རྒྱལ་ཞུ་བའི་ཕྱིར་
 worship having offered power and magnificence
 पूजां प्रदाय अधिकार- महिमार्थं

ཆས་སོ ༥ 40

went away.

प्रस्थितः । 40

དེར་ གྱོན་པའི་ ལས་ ཁ་ཞིག་ ཅ । རིགས་ ངན་གྱི་
 There coming of way one on family low of
 तत्र आगमनस्य पथि एकस्मिन् कुलं नीचं
 བུ་སོ་ མཛེས་མ་ སྒྲ་ བཀྲས་ཤིང་ । གྱོན་ རྒྱལ་ས་
 woman beautiful hair washing, with ornaments various
 स्त्री सुन्दरी केशं क्षालयति भूषणेन विविधेन

བརྒྱན་ ཅས་ མཛེས་པའི་ བར་ སྒྲུར་ । 41 དགའ་བའི་ སྒྲོ་
 being adorned nice dance performs pleasant dance
 अलङ्कृत्य शोभनं नृत्यं करोति 41 रमणीयं नृत्यं
 དང་ । ལྷན་པའི་ བླ་ལེན་ཞིང་ འདུག་པ་ । 42. དེ་ ཤིན་ཏུ་
 and sweet song singing remains She very
 च मधुरं गानं गायन्ती स्थिता । 42 सा अति-

མཛེས་ཤིང་ ལྷ་བས་ ཆོག་ མི ཤེས་པ ། འཕྲུལ་ བག་གི

beautiful a look by sufficiently not known. A smile little

शोभना दर्शनेन पर्याप्तं न ज्ञाता । स्मितं ईषत्

གཞུ་ མོ་ལ་ ཟུར་མིག་གི མདའ་མོ་ སྒྲིན་ནས་

of bow onside-look arrow having put (so she did as)

धनुषि कटाक्ष- शरं आरोप्य (तथाकरोद् यथा)

ཀླུ་པོ་འདི་ རྣམ་ཤེས་ རི་དྲུགས་ སྤུ་ག་ གར་

king of the mind (like) wild beast young ones where

राज्ञो मनः मृग- पोतः यत्र

མོང་ གར་ རྩོད་དྲུགས་པ་ལས ། 43

goes where lives.

गच्छति यत्र वसति । 43

ཀླུ་པོ་འདི་ ལ་པོ་ན་གོ་ལ་ སྐས་པ །

The king to Aponage said :

राजा अपोनगं आह ।

ལ་པོ་ན་གོ་ སུ་མོ་ རེ་འི་ ཡའི་ མིང་ལ་ རི་སྐད་ ཟེར །

Aponage, of woman this father's name how is said ?

अपोनग स्त्रिया अस्याः पितुः नाम कथं कथ्यते ।

མའི་ མེང་ལ་ ཇི་སྐད་ ཟེར་། མོ་ རང་ མེང་ ལ་ ཇི་ལྟར་

mother's name how is said ? Girl's own name how

मातुः नाम कथं कथ्यते। कन्यकाया स्वं नाम कीदृशं

བདག་སྐུ་། རིག་སྐུ་ རང་ ཚངས་ བསྐྱེད་ ཇི་ལྟར་ཞིག་། འཁོར་

is given. Family and pure liniage how ? Attendants

दत्तम्। कुलं च शुद्धा परम्परा कीदृशम्। परिवारैः

དང་ འོངས་སྦྱོར་ ཅི་ རང་ ལྟན་། 44

and enjoyments what connection.

च सम्भोगैः को योगः। 44

ཞེས་ གསུངས་པ་ རང་། ཨ་པོ་ན་གཤི་ བསམ་པ་ལ་

This being said. Aponage's thought in

इति उक्ते अपोनगस्य चिन्तायां

ཁྱེལ་པོ་ འདི་ རིག་སྐུ་ངན་གྱི་ བུ་མོ་ འདི་ལ་

the king this caste low of girl this

राजा अयं कुलायां नोच कन्यायां अस्य

ཡིད་ཆགས་པར་གནས་། ཨ་པོ་ན་གཤི་ འདི་སྐད་ ཞུས་སོ་ ॥ 45

loves. Aponage thus said :

मनोऽनुरागं प्राप्तः। अपोनग एवम् आह। 45

ହିଁ ତ୍ରିବିଂଶତସ୍ତୈଶ୍ଚ ସଦୈଶ୍ଚ ॥ ୧୬ ॥

With understanding and instruction beautiful woman this.

ପୁଞ୍ଜିତମଣି ଶିକ୍ଷାବତୀ ସୁନ୍ଦରୀୟମ୍ ।

ପିତୃନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୧୭ ॥

Father's name not desired.

ପିତୃନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୧୮ ॥

Mother's name not desired.

ମାତୃନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୧୯ ॥

ପିତୃନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୨୦ ॥

ପିତୃନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୨୧ ॥

Family and lineage Sūdra.

କୃତ୍ୟ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୨୨ ॥

ପିତୃନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୨୩ ॥

Attendants and enjoyments her characteristics

ପରିବାରୀନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୨୪ ॥

ତେନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ନାମ ॥ ୨୫ ॥

This having said the king's horse with the bridle

ହିନି ଶୁଭ୍ରା ଶୁଭ୍ରା ଶୁଭ୍ରା ଶୁଭ୍ରା ॥ ୨୬ ॥

ཐྱིད་ དེ།   དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་འི་   སྐྱུ   སུཏ་ སུ་   བཞུད་དོ། 47

having taken,   Mahādeva's   image   near   went.

नीत्वा   महादेवस्य   मूर्ति-   समीपं   गतः ॥47

Free Translation

The first chapter describes the marriage of the king Rūpāditya (Sun of Beauty). And it was in the town Cittamati in the country of India. The father of the king was called Candrasena in the language of India, and Zla.baḥi.ded.dpon in that of Tibet. And the mother was called Devaśrī in the language of India and Lhaḥi.dpal.mo in that of Tibet. The elder son was Candrasimḥa in the language of India and Zla.ba.seṅg.ge in that of Tibet. The younger son was Candrakumāra in the Indian language and Zla.ba.gžon.nu in the Tibetan language.

By his power he (the king) possessed the following: the subjects of thirty-six million towns, three hundred and sixty treasuries of precious stones and gems; white umbrellas with golden handles; an alms bowl received through yoga yielding desired things; a horse that naturally knew to fly; an elephant very strong, with trunk red like vermillion; a cow that yielded desired things; a milch she-buffalo; a parrot that talked; a white boar; a dog at the door that knew how to catch and did not know how to let one go;

a miraculous noose; a growing garden the flowers of which did not fade; a learned minister named Aponage; and sons of low caste hunters. His desired enjoyments were unthinkable.

So once the father-king Candrasena said to his elder son Candrasimha: 'O Prince,

A bird with a broken wing, and
A tiger without his stripes, and
A lion removed from the Himalayas, and
A fish that has come out from a pond, and
Kings without a royal family

are equal in comparison. It is therefore the time to make over to you this dominion of the city Cittamati. I am old, you are young. Rule this kingdom'.

Said the son: 'First the kingdom was ruled by our two forefathers, secondly by the grand-father and the father, and now it is given to me. In holding the kingdom there are two policies, outside (non-Buddhist) and inside (Buddhist.) Let my father and mother advise me as to which of these two is to be chosen.'

Being thus asked, the parents said: 'If you rule according to what is said by you (i.e. inside policy), pleasure and happiness will increase here and great will be the consequence hereafter. But if you rule it following the outside policy, there will be power and very great miracles; there will be prowess, and an army with its members will approach you. This time it is difficult for us to discipline the people of this impure time (Kali-yuga) with peace. So having recourse to terrible deeds and having propitiated Deveśvara (Mahādeva) you should so far follow the outside policy. And,

at the end according to the inside policy, do supplication for protection (*praṇidhāna*), and meditation of the 'Dependent Origination (*pratityasamutpāda*).' Having said so, they gave the kingdom to their son.

Then the king Candrasena took his great elephant with the trunk which is red like vermilion, as a leader, and loaded immeasurable things(?) on elephants, horses, buffaloes, and various chariots. Moreover, he took fresh meat, warm blood, and new skin, together with many thousands of animals for offering in a sacrifice that is performed with flesh and blood.

The king mounted on his own black horse named 'Cloud-power' (*Meghaśakti*). And the horse surrounded by immeasurable attendants, such as Ah.rion and others, and guided specially by the learned (minister) Aponage, went in the east of the city to a great place, a forest which is fearful, and called 'Mingled with Poisonous Snakes'. Outside there was a self-evolved (*svayambhū*) image made of stone of Mahādeva. It did not touch the earth, but remained in the sky. Having offered there worship for power and magnificence he went away.

On his way he saw a low-caste but beautiful girl that was washing her hair. She was adorned with various ornaments. She could act beautifully, dance pleasantly and sing sweetly. She was very beautiful. And she could not be sufficiently known by a look. Having put the arrow of her side-long glance on the bow of her slight smile, she made the mind of the king like a deer and its young one, as wherever the latter goes the former follows it.

The king said to Aponage : “Aponage, what is the name of the father of this girl? What is the name of her mother? What is the name of the girl? What are her family and lineage? Who are her people, and what are her charms.” When this was asked by the king Aponage thought that the king loved the girl belonging to a low family. He said :

‘Beautiful is this woman with intellect and instruction.

Her father’s name is not known.

Her mother’s name is not known.

Her family and caste are Śūdra.

Her people and her charms show her character.’

Having said this, he took the horse of the king by the bridle, and went near the image of Mahādeva.

PART II
NOTES

PRAJÑĀDAṆḌA

1. The Skt. version as given here could not be traced. Similar verses are however many, for instance, MB. 6557 as quoted in IP :

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति सत्यसमं तपः ।

नास्ति रागसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम् ॥

2. a. དང dan. It is a conj. generally signifying (i), 'with', Skt. *saha*, or 'accompanied by', Skt. *sahita* ; e. g. NA, 3. 8 : ཡུས་དང་འགྲོགས་ yum.dan.hgrog, Skt. *ambayā sahitah* 'with or accompanied by the mother' ; (ii) 'and', Skt. *ca* ; e.g. PD, 21 : རིག་པ་ལྷན་དང་རྒྱལ་པོ་ rig.pa.ltan. dan. rgyal. po, Skt. *vidvān rājā ca* 'a learned man and a king' ; (iii) sometimes when followed by words meaning deprivation it is translated by 'without' or 'from', etc. ; e. g. འདྲོད་ཆགས་དང་བྲལ་ ḥdod.chags.dan.bral, Skt. *kāmarahita* 'free from or separated from lust'.

3. a. མེད med. In fact it is མ་ ma, Skt. *na* 'not', and ཡོད yod, from the verb ཡོད་པ་ yod. pa 'to be,' *asti* 'is'. Thus མེད is *nāsti*, '(it) is not.'

4. a. དེ de. ཏི te (used after ན n, ར r, ལ l, and ས s), དེ de (after ད d), and སྟེ ste (after ག g, ང ṅ, བ b, མ m, འ ḥ, and vowels) are conjunctive ptcls. Being annexed to verbs of the present and past tenses they form present and past participles respectively or gerunds ; e. g. གནས་ཏི gnas.te, *sthitvā* 'remaining' ; གཏོག་སྟེ gtoñ.ste, *dattvā* 'giving' ; བདང་སྟེ btañ.ste, *dattvā* 'having given' ; ཡོངས་སྤྱོད་སྟེ (PD, 8^a), *yoñs.su.span.ste*, *parityajya* 'having abandoned'. Sometimes they are used also after the verbs of the future tense or gerundives ; e. g. བཟུང་བྱ་སྟེ (PD, 19^b), *bzuñ.bya.ste*, *dhārayitavya* 'to be held or accepted'. In such cases it simply introduces what follows, or implies that in the following sentence something is going to be said with regard to what is mentioned before. And in this sense it is used also after nouns, adjectives, and numerals ; e. g. མཛོར་ན་ ཉེ་བར་ལེན་བཞི་ སང་པོ་ ལྷ་པོ་དག་ ཅི་ སྤྱད་བསྐྱེད་ཏི ། འདི་ནི་ སྤྱད་བསྐྱེད་ཞེས་བྱའོ ། (LV, C, 4²³⁻³⁰) mdor.na. ñe.bar.len.paḥi. phuñ.po. lña.po.dag. ni. sdug.bsñal.te ། ḥdi. ni. sdug. bsñal. žes. byaḥo ། संक्षेपात्पञ्चोपादानस्कन्धा दुःखम् । इदमुच्यते दुःखम् । 'In short, five aggregates (*skandhas*) springing from strong attachment are misery. This is said to be misery ;' གང་སྟེད་པ་དང་ ། དེ་དང་དེར་ མཛོན་པར་དགའ་བ་སྟེ ། འདི་ནི་

སྒྲིག་པ་སྒྲུལ་ཀླན་འབྱུང་བ་ ཞེས་ བྱའོ། (Op. cit. 5⁵⁻¹⁸) gañ.° sred.

pa.dañ | de.dañ.der. mñon.par.dgaḥ.ba.ste | ḥdi. ni. sdug.
bsñal.kun.ḥbyuñ.ba. žes. byaḥo | या° तृष्णा तत्र तत्राभिनन्दिनी
अयमुच्यते दुःखसमुदयः 'that attachment', here and there rejoicing,
this is the cause of misery ;' ཀྱིན་ནས་ས་ བཞི་ སྟེ་ སྐྱུ་ རང་ རི°

(MK, 2°) rkyen.rnams. bži. ste. rgyu. dañ. ni°, चत्वारः प्रत्यया
हेतुः° 'there are four conditions, namely (or as,) cause, etc.'. It
is to be noted that sometimes after a verb they have the last
sense mentioned above and not that of the participle or the
gerund ; e. g. བབས་གུར་ ཏེ (BAK, 3^b), byabs.gyur. te,
papāta 'fell'. So in some cases they may be translated into
English by such words as 'when', 'as', 'since', 'after', 'and'
etc. In the present case རེ may be translated by 'and'.

5. *b.* བ pa and བ ba. Of these two particles the former
is used after ཀ g, ན d, བ b, མ m, and ས s, and the latter after
ང ñ, འ ḥ, ར r, ལ l, and vowels. They form (i) roots or infini-
tives, (ii) participles, (iii) verbal nouns, (iv) substantives, and (v)
adjectives ; e.g. ཀློག་པ་ klog.pa, *√path* 'to read' or *pāṭha* 'read-
ing'; ཤེས་པ་ śes.pa, *√jñā*, 'to know' or *jānat* 'knowing', or
jñāna 'knowledge' ; རྒྱུང་ས་པ་ (PD. 1^b) rmoñs.pa, *moha* 'igno-
rance' 'illusion' ; མན་པ་ mun.pa, *tamas* 'darkness' ; འདྲ་བ་ (c) ḥdra

ba, *sama* 'equal'; འཇི་བ་ *hchi.ba*, *mṛtyu* 'death'; འཇིགས་བ་ *hji.gs.*
 pa, *bhaya* 'fear'; བཏང་བའི་ རྒྱལ་སྤྱིན (NA, b^d) *btañ.baḥi. rgyl.*
srid tyakṭaṃ rājyaṃ the 'abandoned kingdom.'

It is to be noted that in many substantives and some verbs
 བ་ pa is used after any consonant. This is specially when it
 implies the sense of 'belonging to', or 'of'; e. g. ལུང་བ་ *luṅ.pa*
upatyakā 'a valley'; མཐའ་བ་ *mthaḥ.pa*, *anta-* (or *pratyanta-*) *vāsin*
 'one dwelling on the boundary of a country'; ཤར་བ་ *śar.pa*,
prācya 'one of the east'; ཡུལ་བ་ *yul.pa*, *jānapada* 'a country man';
 བོད་བ་ *bod.pa*, *Bhoṭiya* 'one belonging to the country of Bod or
 Bhoṭa, 'a Tibetan'; གཡར་བ་ *gyur.pa*, *bhūta* 'became', 'actually
 happened'.

These affixes are, however, not essential in all cases, for
 many substantives, verbs, or adjectives are found without them.

These particles as well as བོ་ po and བོ་ bo (see below
 note 7,) sometimes indicate the masculine gender, while མ་ ma
 and མོ་ mo the feminine gender; e. g. རྣལ་འབྱོར་བ་ *rnal.hbyor.pa*,
yogin 'one who practises yoga', fem. རྣལ་འབྱོར་མ་ *rnal.hbyor.*
na; རྒྱལ་བོ་ *rgyal.po*, *rājan* 'king' and རྒྱལ་མོ་ *rgyal. mo*,
rājñī 'queen'

6. c. འདྲ་བ་ཡི་ ḥdra.ba.yi, *sama* 'equal'. For ཡི་ yi which is a ptcl. denoting the gen. case see Note PD, 2.4. In Tib. adjectives are generally put after nouns, but when they are before them they are put in the gen. case.

7. c. བོ་ po and བོ་ bo are two ptcls. They are regarded as the definite articles (see Note 5, last part.) The former is used after consonants and the latter after vowels. Sometimes བོ་ po denotes an agent, and in that case it is used also after a vowel. E. g. དག་བོ་ dgra.bo, *śatru* 'the enemy'; མིག་བོ་ mig.po, *caḥṣus* 'the eye'; སྒོང་བོ་ śin.po, *vrkṣa* or *dāru* 'the tree' or 'the wood'; འགྲོ་བ་ ḥgro. ba, *√gam* 'to go'; but འགྲོ་བོ་ ḥgro.po (the fuller form being འགྲོ་བ་བོ་ ḥgro.ba.po), *gantṛ* 'one who goes.' See Note, PD, 2. 6.

2

1. Skt. version HU, I. 101.

2. a. The literal equivalent in Tib. of *mahātman* 'one with a great soul' is བདག་ཆེན་བོ་ bdag.chen.po, or བདག་ཉིད་ཆེན་བོ་ bdag,ñid.chen.po, but here is figuratively used དམ་པ་ dam.pa, *sat* 'good', 'wise'.

3. b. དག་ dag. It is a ptcl. generally signifying the plural number (=རྣམས་ rnam.s). It is a sign also for the dual

number with regard to translating Skt. works. But sometimes it does not express any number. It is therefore may be regarded as a general 'number particle' which can signify equally the plu. and the sing. num., or which is employed preferably there where not so much a particular number as rather the indefiniteness of the number is to be expressed, or where no account is taken of the number.

4. b. གི gi. ཀྱི kyi (used after ད d, བ b, and ས s), གྱི gyi (after ན n, མ m, ར r, and ལ l), gi གི (after ག g, and ཎ ñ), རི hi (after a vowel) and ཡི yi (after vowels when an inter-syllabic stop (.) called ཨོག་ tsheg is put after them) are ptcls. indicating the gen. case.

6. c. བགོ་ཕྱོགས་ mgo. lcogs. བགོ་ mgo, *mastaka* 'head', and ཕྱོགས་པ་ lcogs. pa, or ཕྱོག་པ་ lcog. pa, $\sqrt{kamp}$ 'to be agitated, to tremble'. Thus these two words mean 'one that shakes on the head.' With the word མེ་རྟོག་ me.tog, *kusuma* 'flower' the phrase བགོ་ཕྱོགས་ mgo.lcogs is used here figuratively to mean *stavaḥ* 'a bunch of flowers.'

6. c. རྣམས་རྟེན་ཀྱིས་ hijg.rten.kun.gyis, *sarveṇa lokena* 'by all the people.' ཀྱིས་ kyis, གྱིས་ gyis, གིས་ gyis, རིས་ his, ཡིས་ yis, and sometimes simply ས་ s (after vowels) are the ptcls.

denoting the instrumental case. They are used just as the corresponding gen. signs dealt with in Note, PD, 2. 4.

It is to be noted that in Tib. the instr. case sometimes serves both the nom. and instr. cases of Skt. in both the voices, active and passive.

7. c. སྤྱིར spyir. སྤྱི spyi is a shortened form of སྤྱི་བོ spyi. bo, *mūrdhan*, 'head', *agra* 'top.' Note here that for metrical grounds or brevity sometimes fuller forms are shortened as in the present case, or འགྲོ་བོ ḡgro.po, *gantr* 'one who goes' for འགྲོ་བ་པོ ḡgro.ba. po. See Note, PD, 1.7.

ར r is a ptcl. generally forming the dative and the locative cases, infinitives, and adverbs. Sometimes it is added also to a predicative adjective (see PD, 5^b : མཁས་པར mkhas.par). In the present case it is in the locative sense.

8. c. བཀུར་བའོ་མོ་ bkur.ba.ḡam. In fact we have here བཀུར་བ་ bkur.ba and འོ་མོ ḡam, but owing to the metrical ground, i. e. in order to leave out a syllable which is not required (for here we want only seven and not eight syllables) they are put together.

འོ་མོ ḡam is a ptcl. signifying *uvā* (*athavā*, etc.) 'or,' as in the present case, and interrogation. In the last case the first letter of འོ་མོ ḡam when used after a consonant takes the form of

that consonant ; in other words, that consonant is reduplicated taking the syllable *a* in འམ ḥam ; e.g. མེད་དམ med.dam, *na bhavati* 'is not ?' Here མེད་དམ med.dam is in fact མེད་འམ med ḥam ; འདུག་གམ ḥdug.gam, *kim vidyate* 'does (he) remain ?' འདུག་གམ ḥdug.gam is in fact འདུག་འམ ḥdug. ḥam, though it is never used.

9. *d.* ད du is a ptcl. (used after ཅན, དད, ཅན, མམ, ར, ར and ལ) signifying dat. or the loc. case, as in the present instance, and sometimes forms an inf. ; e.g. བྱེད་དུ byed.du, *kartum* 'to do.' Mark here that ད du is used after ཅིད ṇīd, *eva* 'a ptcl. denoting ascertainment', though in fact, according to Skt, it is to be taken with འགས nags, *vana* 'a forest.'

10. *d.* བྱ bya is fut. of བྱེད་པ byed.pa, འཕྲི་པ 'to do.' Mark the use of the future tense which denotes here the sense of the optative (*vidhi-līṇ*).

3

1. Skt. IP, 3,367 ; SP, 1,428.

2. *a.* འིག་ ṣig. (i) ཅིག cig, (ii) འིག ṣig, and འིག ṣig are the modified forms of གཅིག gcig, *eka* 'one'. They are indefinite articles and are added to substantives and pronouns. Of

these three words (i) ཅིག is used after ག g, ད d, བ b, and sometimes after the inherent a; ཞིག žig after vowels and ཎ n, ལ n, མ m, ལ h, ར r, and ལ l ; and ཤིག sig after ས s ; e. g. ལུག་ཅིག lug.cig, *kaścin meṣaḥ* 'a certain sheep' ; ཉ་ཅིག rta.cig. 'a horse.' གང་ཞིག gaṅ.žig, *yaḥ kaścit* 'whoever', གོས་ཤིག gos.śig, *kaścit paricchadaḥ* 'a garment.'

They form the imperative mood when used after verbs ; e. g. མ་སྒྲུ་ཞིག ma.smra. žig, *mā kathaya* 'say not.'

In the present case གང་ཞིག is used in the gen. case, the case sign being not used owing to the metrical ground.

3 a. ལ la. It is a ptcl. denoting the accusative, dative, genitive and locative cases.

4. a. གནོད་བྱེད gnod.byed, lit. *apaḥkāra-karaṇa* 'making evil.'

5. b. ཏུ tu. ཏུ tu (after ག g, and བ b, sometimes also after ལ n, ར r, and ལ l), and ཏུ du (after ཎ n, ད d, ལ n. མ m, ར r and ལ l) are dative, adverbial, and infinitive signs, signifying 'to' 'for' etc. ; e. g. ཉག་ཏུ rtag tu *sadā* 'always.'

6. c. རི་དྲགས་གསོད་མཐོང་ཆོ ri.dwags.gsod mthoṅ.tshe is

for the figurative sense of Skt. *mṛgavadhe*, the Tib. phrase lit. meaning 'at the time of seeing the killing of a deer (or a wild beast).'

4

1. Skt. SA, 2660 ; SP, 307.

2. a. བྱས་ byas is pf. of the vb. བྱེད་པ་ byed.pa, √*kr* 'to do, the ft. being བྱ bya.

3. a. བ་བྱས་ ma, byas, lit. *akṛta* 'not done.' It is, however, used here for བ་བྱས་ནས་ ma.byas nas, *akṛtvā* 'having not done,' the gerund sign ནས་ nas which is originally a sign of the abl. case being dropped for the metrical gerund. The case is the same with བ་སྤངས་ ma.spaṅs, *anutsṛjya* 'having not abandoned' Note in such cases ནས་ nas is used after a verb in its pf. form.

3. c. སྤངས་ spaṅs, pf. of the verb སྤོང་བ་ spoṅ. ba (or སྤང་བ་ spoṅ ba), √*tyaj* 'to abandon,' fut. སྤང་ spaṅ, imp. སྤོང་ spoṅ.

5. d. རྟི་ ni is an expletive ptcl. and often corresponds to Skt. *hi*.

6. d. ཡིན་ yin. ཡིན་པ་ yin. pa, vb., √*bhū* 'to be.' ཡིན་ yin is often found also in the past sense.

5

1. Skt. SA, 1467.

2. a. ཞལ་རྟ་བྱེད་པ་ žal.ta.byed.pa. ཞལ་ žal is an honorific term for *mukha* 'face'; རྟ་ ta is for ལྟ་ lta or ལྟ་བུ་ lta.ba, $\sqrt{luk}$ to look ;' ཞལ་རྟ་ žal.ta which is the same as ཞལ་ལྟ་(བུ་) žal.lta(ba), lit. 'to look at one's face' means 'inspection' ; and བྱེད་པ་ byed.pa *kartr* 'doer' ; thus the compound word means an 'inspector,' fig. 'a leader or chief.'

3. a. བཙུག་ mañ, *bahu* 'many'. Mark that an adjective or a pronoun in Tib. generally comes after the noun. See Note 6 below.

4. b. མཁས་པ་ mkhas.par. ར་ ra as well as ལུ་ ru both used after ལ་ h or any vowel are ptcls. being the signs of dative, adverb, infinitive, and gerund. Often, as in the present case, it is added to a predicative adjective. See Note. PD. 2.7.

5. c. རྟེན་ is for the Skt. suffix *-tā* and *-tva* forming an abstract noun. It corresponds also to Skt. *eva*, a particle for emphasis.

6. d. དེ་ཡི་ de.yi. When a noun is preceded by an adjective or a pronoun the latter is put in the gent. case. Or it may be, as usual, in the sense of *tasya* 'its.'

7. d. འཇིག་པ་ ḥiḡ.pa, vb, (pf. བཞིག་ bžig, ft. བཞིག་ gžig, imp. ཤིག་ śig) 'to destroy, dissolve' 'to decay; perish.'

8. d. འགྱུར་བ་ hgyur.ba, vb. (pf. གྱུར་པ་ gyur.pa, imp. གྱུར་
ཅིག་ gyur.cig). $\sqrt{bhū}$ 'to become, grow.'

6

1. Skt. HU, II. 108 ; PT, I. 246.

2. a. ཡོད་ yod, $\sqrt{bhū}$ 'to be.'

3. a. ལྡན་ ldan. It is a suffix corresponding to the Skt. secondary suffix *-vat* (*-mat*) denoting 'possession.' ལྡན་པ་ stobs, *bala* 'strength', ལྡན་པ་ལྡན་ stobs.ldan, *balavat* 'strong'. Its fuller form is ལྡན་པ་དང་ལྡན་ stobs.dañ.ldan as in c of this stanza.

4. c. སེང་གི་ seṅ.ge, *siṃha* 'lion.' The Tib. word is taken as a loan from Skt.

5. d. རི་བོང་གིས་ ri.boñ. gis, *śaśakṇa* 'by a hare.' Mark here the nom. is put in the instr. case. There is no difference between of the active and passive voices in Tib.

For གིས་ gis, see Note, PD, 2.6.

6. d. སྤོག་ srog, *jīvana*, *prāṇa* 'life,' དང་ dañ a conjunctive ptcl. meaning here 'from'. See Note, PD, 1.2. བྲལ་ bral and བྲོལ་ brol. pf. of འབྲལ་བ་ hbral.ba, *vi* - $\sqrt{yuj}$ or *vi* - $\sqrt{rah}$, 'to be separated' ; thus these three words together mean 'separated from life', fig. *nipātita*, 'killed'.

7

1. Skt. SA, 1,306.
2. a. བྱུང་བ byuñ. ba. It is the pf as well as imp. form of འབྱུང་བ ḥbyuñ.ba, √jan 'to come forth, arise;' √gam 'to go.' མ་བྱུང་བ ma. byuñ. ba, *anāgata* 'that which has not yet come.'
3. b. འཇིགས་པར་བྱ འjigs.par.bya, *bhetavya* 'to be afraid of.' Mark here the formation of the gerundive or the future participle.
4. c. བྱུང་བའི་ཆོ་ buyñ.baḥi.tshe, lit.(ā)*gataḥkāle* for Skt. *āgate*. As in such cases the time is implied, in Tib. the word ཆོ་ tshe, *kāla* 'time' is employed though not in its original Skt. See PD, 3. c.
5. c. བཞུགས་ is ft. of འཇོམས་པ ḥjoms.pa (pf. བཅོམས་ bcom or བཅོམས་ bcoms, imp. ཚོས་) 'to conquer, subdue, root out.'

8

1. The entire original Skt. is not traced, but see the following in the MT, II. 18 :

विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृषितो जाह्नवीतीरे कृषं खनति दुर्मतिः ॥

9

1. Skt. SR, pp. 100-1.

The following variations may be noted : In *c* Skt. *daśa*, Tib. *śata*; and in *d* Skt. *vaṅtā*, Tib. *prājñāḥ*.

Its Prakrit version is found in the *Vāsudevahiṇḍī* by Saṅghadāsagaṇin ed. Caturavijayamuni and Puṇyavijayamuni (Ātmānanda Jaina Granthamālā Series), p. 105 :

सतेसु जायते सूरु सहेसेसु य पण्डओ
वत्ता सयसहेसेसु दाया जायति वा ण वा ॥
इंदियाण जए सूरु धम्मं चरति पंडिओ ।
वत्ता सच्चवयो होइ दाया भूयहिण रओ ॥

2. *a*. णस *nas* is the sign of the abl. case and after a verb forms a gerund or participle.

3. *a*. स्त्रि *skye* for स्त्रिं *skye.ba*, √ *jan* 'to be born,' 'to become'; pf. स्त्रिस *skyes*. स्त्रिं *skye.ba* is used also as a noun meaning 'birth'. स्त्रिं *skye.bo*, *jana*, *jantu* 'a general name for all living creatures.'

4. *c*. लस *las* is a sign of the abl. case and expresses the degree of comparison.

5. *d*. स्त्रिद *srid* for स्त्रिदं *srid.pa* used both as vb, and n., *sam-√bhū* 'to be possible,' *sambhāvanā* 'possibility.' In the present case it indicates 'possibility'

6. d. For རྟམ་ ham see *ante*, pp. 227-228.

10

1. Skt. MB, 3. 15,582.

2. c. རྟམ་ rnam is a sign of the plu. num.

11

1. Skt. SA, 666.

2. a. ཞི་བ་ ži.ba, vb, √śam 'to be peaceful or calm;' adj. śānta 'peaceful;' śiva 'tranquil or calm;' n. śama, śānti, 'tranquility.'

3. c. Mark here the loc. case sign ན་ na is put only after the adj. ཡོངས་སྤྱུ་ཟད་པ་ yoñs. su. zad.pa, *parikṣina* 'exhausted' which is used after the n., and not after each of them. The ptcl. ན་ na. is a sign also of the conditional sense.

4. d. Mark the use of the above ptcl. ན་ na in the phrase ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་ ci.yi.phyir.na, *kutaḥ* 'why.' Cf. དེས་ན་ des.na, *ataḥ* 'therefore'; དེ་བས་ན་ de.bas.na, *ata eva ca* 'and therefore'.

12

1. Skt. MS, VI, 67.

2. a. ཀ་རྟ་ཀ་ kataka. It is a loan word from Skt. The fruit or nut of the tree called *Kataḥa* clears muddy water. It is still used in the villages of this country.

3. *b.* དང་བ dan.ba, vb. $\sqrt{śudh}$ 'to be pure', used also as adj. *śuddha*, *pavitra* 'pure, clear.'

4. *b.* མིན་གྱི mod. *kyi* is a phrase meaning *yady api* 'although, though'.

5. *c.* སྦྱོས་པ smars.pa, pf. of སྦྱོས་བ smra.ba, $\sqrt{vad}$ 'to speak, say'; imp. སྦྱོས་ smros. It is to be noted that a pf. form of a verb is often used in the present sense and also as a verbal noun.

6. *d.* དུལ་དང་བར་ rdul-dan.bar. དུལ་ is *dhūli* 'dust' and དང་བ is *śuddha* 'pure;' thus it lit. means 'pure from dust,' i. e. 'clear.'

7. *d.* བྱེད་ཅོ byed.do. Often when a sentence terminates in a consonant, that consonant is reduplicated and takes the vowel o. So ཅོ do has here no value other than showing that the sentence ends here. See also PD, 27. *d*, where we have ཞིག་གོ་ཟིག་go, ག g of ཞིག་ཟིག being reduplicated and taking the vowel o. This o is, in fact, of རོ (Cf. རས ḥam, pp. 227-228), a terminating ptcl. See PD, 19. *d*, བྱེ་ byaḥo.

13

1. Skt. CŚ, 26.

2. a. གདུག gdug is sometimes used for དུག dug *viṣa* 'poison'

3. b. སྐེ་ན་ skye.nān is the shortened form of སྐེ་བོ་ན་ skye.bo nān in a.

4. c. ཐུབ་ thub, as n. it means a *muni* 'sage', e.g. སྐ་ཏུ་ཐུབ་པ་ śākya.thub.pa, Śākyamuni ; as adj. it means 'capable' ; in the present case 'capable of being under one's influence (*vaśa*). ཐུབ་པ་ thub.pa is a vb. 'to be able', 'to be capable of'.

5. d. ཞི་ ži, vb. for ži.ba. √*śam* 'to be peaceful or calm.'

14

1. Skt. IP, 1,653, 6,674.

2. a. སྤང་བར་གྱིས་ spañ.bar. gyis. སྤང་བ་ spon.ba or སྤང་བ་ spañ.ba is a vb. meaning √*tyaj* 'to leave' (pf. སྤངས་ spañs, fut. སྤང་ spañ, imp. སྤང་ spon) ; and གྱིས་ gyis which must not be confounded in such cases with the inst. case sign of the same form is the imp. of the vb. བགྱིད་ bgyid (pf. བགྱིས་ bgyis, ft. བགྱི་ bgyi), an elegant form of the vb. བྱིད་པ་ byed.pa, √*kr* 'to do.' Thus སྤང་བར་གྱིས་ lit. in Skt. is *tyāgaṃ kuru* (*tyaja*) 'leave'.

15

1. Skt. IP, 2.211.

2. *b.* ལྷོ་བ་རྣམས་ལ་ sloñ·ba·rnum.s·la. According to Skt. ལ་ la is here the sign of the loc., case ; it may also be that of the dat. case.

3. *c.* Mark here the adj., though it precedes the n. is not put in the gen. case in spite of the general rule.

16

1. Skt. IP, 2,768.

2. *b.* བདག་ bdag, *ātman* 'self' is here for བདག་པོ་ bdag. po, *pati* 'lord,' 'owner', as in *d.* For the metrical ground po is here dropped.

3. *b.* གོ་ go. In such cases it is a ptcl. indicating a condition (?).

17

1. Skt. SA, 362.

2. *a.* གན་ gañ in Skt. is for both the prons. *yad* and *kim*.

3. *c.* སུ su as a pron. is in Skt. *kim*, and as a ptcl. when used after ས་ s is a sign of an infinitive, adverb, dat. and loc. cases.

5. *b.* གྱི *gyi*. This as well as གྱི *gi*, གྱི *kyi*, ཡི *yi*, and རི *hi* are, as already stated (p. 226), the terminations of the gen. case ; but when they are used after verbs where two sentences are in contrast to each other they serve the purpose of a gerund and may be translated by 'but', or 'though', as in the present case ; or དེ་རུ་འོངས་ཀྱི་མ་བཞུགས་ *de.ru.hoṅs.kyi. ma.bžugs* '(he) came there, but did not stay'.

6. *c.* Lit. བསད *bsad* fut. of གསོད *gsod* (see Note 3) would give the Skt. equivalent *haniṣyate*.

19

1. Skt. MB. quoted in PT.

2. *a.* མཉན་པ་ *mñan.pa*, $\sqrt{śru}$ 'to hear'. Here the gerundive is made simply by adding to it the fut. from (བྱ *bya*) of the verb བྱེད་པ་ *byed.pa*, $\sqrt{kr}$ 'to do'. See, however, *b* where in making the gerundive བྱ *bya* is added to the verb in its pf. form of the vb. འཛིན་པ་ *hdzin.pa*, $\sqrt{grah}$ or $\sqrt{dhr}$, causative, 'to lay hold of ;' the pf. is བཟུང་ *bzuṅ* or ཟུང་ *zuṅ*, and fut. གཟུང་ *gzuṅ*. Thus བཟུང་བྱ་ is lit. in Skt. *dhārīta kartavya*.

20

1. Skt. IP, 2,619.

2. a. བསྐྱབས་ bslabs, *śikṣita* 'taught', pf. of སློབ་པ་ slob.pa 'to learn,' 'to teach' ; fut. བསྐྱབ་ bslab, imp. སློབས་ slob or སློབ་ slob.

3. b. གཞུགས་བཟང་ལྷན་ gzugs. bzañ ldan, lit. *uttamarūpavatī*. Note here how in Tib. the true sense of the original Skt. (*praśyasya rūpa*, བཟང་ bzañ meaning *praśasya* 'good') is expressed.

4. b. According to Skt. strictly one should read *rūpavatīyo yoṣitaḥ* instead of sing.

5. c. Here the vb. འགྱུར་ ḥgyur 'to grow' being added to the vb འགྱོ་བ་ ḥgro ba gives the sense of the fut. tense.

21

1. Skt. CŚ, 3.

2. d. བཀུར་བ་ bkur.ba may be taken as a vb. ('to pay reverence'), or an adj. ; in the former case བཀུར་བར་འགྱུར་ will fig. mean 'will be respected,' and in the latter 'will become respected.'

22

1. Skt. IP, 5,796 ; CŚ, 7.

2. a. ཤིང་ śin (after ས་ s), ཅིང་ cin (after ག་ g, ད་ d, and བ་ b),

and ཞིང་ *žin* (after ང་ *n*, ན་ *n*, མ་ *m*, ལ་ *h*, ར་ *r*, ལ་ *l*, and vowels), form with verbs a kind of participle, present when used after a verb of the present tense and past when after that of the past tense ; e. g. སྐྱོ་ཞིང་ *smra. žin* 'saying' ; སྐྱོ་ཤིང་ *smras. šin* 'having said'. Put between two adjectives they have the sense of the conjn. 'and' as in the present case.

3. *b.* སྐྱེས་གུར་ *skyes. gyur*, lit. *sambhūta* 'born'. Here སྐྱེས་ *skyes* (pf. of སྐྱེ་བ་ 'to be born') is quite sufficient to give the meaning of the past tense, yet གུར་ *gyur* (pf. of འགྱུར་བ་ *hgyur.ba* 'to become'), is added to it superfluously. Like གུར་ *gyur*, such words as ཟིན་ *zin* (pf. of འཛོད་བ་ *hdzad.pa* 'to terminate', 'to be at the end'), སོང་ *son* (pf. of འགོ་བ་ *hgro.ba* 'to go) are added to vbs. to signify the past tense.

4. *d.* རིག་དང་བླལ་ན་ *rig.dañ. bral.na*, lit. *vidyāvirahe* 'in the absence of learning'.

23

1. Skt. SA, 260.

2. *a.* བདེ་བ་འདོད་ན་ *bde.ba hdod.na*, lit. *sukḥakāme sati* 'in the desire of happiness'. So is རིག་བ་འདོད་ན་ *rig pa hdod. na* 'in the desire of learning' in *b*.

3. b. འདོར་མཐོང་ or འདོར་བ་མཐོང་ba (pf. and imp. དོར་ dor).
'to give up'.

4. c. བདེ་ལྷན་ bde.ltan, the fuller form being བདེ་བ་དང་ལྷན་ bde.ba, dan, ldan, lit, in Skt. *sukhavat* or *sukhin* 'possessor of pleasure'.

4. c. ག་ལ་ ga.la. In such cases ག་ ga seems to be connected with གང་ gañ, *yad*, *kim* 'what, which,' ལ་ la is the dat. or loc. sign ; the Skt. equivalents being *katham* 'why,' *yena* (in the sense of loc., i. e. *yatra*) 'whither,' '*kutra* where,' *kutaḥ* 'from where' 'whence.' See *d*.

6. c. འགྲུབ་ ḥgrub, འགྲུབ་པ་ ḥgrub pa, √*sidh* 'to be accomplished'. Pf. གྲུབ་ grub, *siddha* 'accomplished'.

7. d. རིག་པ་དོན་གཞིར་ rig.pa.don.gñer. རིག་པ་ rig.pa, *vidyā* 'learning'; དོན་ don, *artha* 'object'; and གཞིར་ gñer from གཞིར་བ་ gñer.ba 'to seek for', 'to take care of'; thus the phrase means 'one who seeks after the object of learning' i. e. *vidyārthin* 'a student'.

24

1. The Skt. śloka (CS, 73; IP, 1,836) is wrongly printed here in the text, it should be as follows :

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

The order of the *pādas* of the śloka according to Tib. is c. d, a, and b. It is to be noted that for the sake of convenience the order of the successive two halves of a verse is often changed in Tib. translations.

2. a. གཙན་ཡུལ་ gžan.yul, *anyadeśa* 'other country' i. e. *videśa* 'foreign land'.

3. b. བ་རལ་ pha.rol, *para* 'the other'. It means also *paraloka* 'other world,' and adverbially (བ་རལ་ཏུ pha.rol.tu) 'beyond,' 'outside'.

25

1. Skt. IP, 2,328.

2. a. སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ skyed.par.byed.pa, lit. *jananakartṛ* 'one who makes procreation.' སྐྱེ་བ་ skey.ba, √*jan* 'to be born' int., while སྐྱེད་པ་ skyed.pa, √*jan* caust., 'to procreate,' trans.

3. a. རིགས་སྟོབ་ legs.slob, the fuller from is རིགས་པར་སྟོབ་པ་ legs.par.slob.pa 'one who teaches properly'. རིགས་པར་ legs.par, *śamyak* 'properly' ; སྟོབ་པོ་ slob.po, *adhyāpayati* 'teaches'. By this the Tib. translator has tried to express the meaning of Skt. *upanetr* 'one who performs the *upanayana* ceremony and teaches the sacred lore', the Ācārya.

26

1. Skt. IP, 5,743.

2 a. ལྷོན་པོ་ blon.po. This is the reading in both the editions of S. C. Das and Campbell. It cannot be reconciled with the original Skt. according to which one should read here ལྷ་མ bla ma, *guru* for ལྷོན་པོ་ blon.po, *mantrin* 'a minister.'

3 c. སྤྱུན་ཟླ་ spun.zla or simply སྤྱུན་ spun means *bhrātṛ* 'a brother'. This reading is not supported by the Skt. version.

4. c. In Skt. text omit *bhrātṛ* which is wrongly printed.

5. d. མ་ ma, *mātṛ* 'mother' evidently one's own (*sva*) mother (རང་གི་ མ་ ran.gi. ma).

6. d. Mark the actual significance of Skt. *smṛta* in such cases. It is expressed in Tib. by བཤད་ bsad, *ukta* 'said'.

27

1. Skt. IP, 1,287.

2. c. ལག་འགྲོ་ lag.ḥgro. ལག་ lag or ལག་པ་ lag.pa is the honorific form of རྩལ་ phyag, *hasta*, *bhuja* 'hand', 'arm' ; and འགྲོ་ ḥgro or འགྲོ་པ་ ḥgro.ba means, $\sqrt{gam}$ 'to go'. Thus the Tib. word is actually what Skt. *bhujāṅgama* is, of course, as it is understood by the Tib. translators. But, as the

orthodox Skt. scholars would say, *bhuja* in *bhujāṅgama* means *kaṭṭilya* 'crookedness', and not 'hand' or 'arm,' so *bhujāṅgama* lit. means 'one that moves crookedly.'

3. c. རྒྱུངས་ ḥthuṅs (another form རྒྱུངས་ ḥtuṅs) pf. of རྒྱུང་བ་ ḥthuṅ.ba., √*pā* 'to drink'. Mark the pf. form of the vb. is used here as n.

4. d. སྤེལ་ phel is pf. of རྒྱེལ་བ་ ḥphel.ba, √*vr̥dh* 'to increase.'

5. d. For བོ་ go see *ante*, Note PD, 12.7.

28

1. Skt. PT. II.107.

2. b. ལྷན་པོ་ blun.po or ལྷན་པ་ blun.pa *jaḍa*, *mūr̥kha* 'stupid' is not in fact what Skt. *durjana* is, for which in Tib. we have སྒྱེ་བོ་ངན་ skye.bo.ñan.

3. c. According to Skt. *adṛśya* is མི་སྤྱོད་བར་བྱ་ mi-mthon. bar.bya.

4. d. གནོད་པར་བྱེད་ gnod.par.byed means *bādhate* 'pains' 'troubles'

29

1. Skt. IP, 7,524.

30

1. Skt. SR, 82.63 (old ed.)

2. *b.* མཚངས་ mtshuṅs, *sadṛśa* 'equal'. In Tib. *sādṛṣya* is མཚངས་ ཉིད་ mtshuṅs.ñid. In such cases ཉིད་ is to be understood, though it could not be put owing to the metre.

II

NĀGĀNANDA

1. *1a.* ཉི་བར་བཟུང་ནས lit. *upagrhya* and not *upetya*.

2. *1a.* གྱི is imp. and pf. of འབྱེད་པ་ 'to opn'. Here it is used for གྱི་ནས or གྱི་ཤི 'having opened', ནས or ཤི being omitted for the metre.

3. *1b.* ལ་ seems to signify here acc. referring to the meaning of the preceding sentence. See KA, 5*d* མེད་ལ་ལྟེན་. Sometimes in translating into Skt. when used after a verb it does not add anything ; e. g. གོས་དོར་ལ (BC. VI. 63c), *aṃśukam*

utsasarja 'gave up the cloth' ; sometimes it is put between two imperatives and means 'and' ; e. g. བདག་ལ་ རབ་ཏུ་བྱིན་ལ་ འདི་ རབ་ འདི་ ལྷོས་ས་མཇོན་ (op.cit. VI. 61c) *mahyaṃ prayacchedam idaṃ grhāṇa*, 'give me this and take this.' See UV, 6^d.

4. 1d. རྒྱག་རོག་གེས་ lit. *irṣyayā* 'with jealousy.'

5. 1d. བྱེད་ལ་ lit. *tvam* 'you,' sing. num., the sign of the plu. num. is omitted owing to the metre. The case is the same also with 2d.

6. 2a. རྒྱ་རྒྱེགས་ *rāvaṇa*, n. 'screaming,' 'crying,' 'roaring;' but here considering the Skt. metre one may read *rāvaṇa* in same sense. We may, however, read *āḍambara* which means among other things 'a kind of drum,' and 'the sounding of a trumpet as a sign of attack.' Undoubtedly the last sense is suitable here. In Skt. version the reading is *āvalgibhiḥ*, *āvalgin* means 'jumping.' It has no connection with Tib.

7. 2b. འོགས་སུ་ལྟོ་བ་ *valitadr̥ṣā* 'having the eyes turned towards.' The reading *calita* or *lalita* found in different editions for *valita* as suggested here from Tib. are obviously not good. For *valita* see N. 11. 4. where བསྐྱེགས་ is used for it.

8. 2. 2. རྒྱལ་བར་བྱས་ནི *nāndyante*, lit. *nāndim kṛtvā* 'after the recital of the benediction (*nāndi*)'.

9. 2. 4. ཉེ་བར་བསྐྱེན་པ་ lit. *upasevin* 'attending on', 'doing homage'. The original reading *upaḥvin* means 'living on', 'subsisting by.'

10. 2. 7. ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱོད་ཀྱི་ ཁྱེད་ first pers. (*asmad*), ཕྱོད་ termination of plu. of pers. pron.; ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱོད་ཀྱི་ *asmākam*. See 2.11.

11. 2. 17. རྒྱལ་བ་ 'to be contented'. གཏུ་རྒྱལ་བར་གྱུར་ 'satisfied'. Skt. *āvarjita* 'gained over', 'attracted' or 'pleased'.

12. 3a. ན་ is a sign of loc. and cond. Being added to a verb, as in the present case, it may be translated by 'when'.

13. 3a. གནས་པར་བྱ་ is, in fact, fut. though in the original Skt. there is the use of pres. Sometimes in Skt. pres. is used in the sense of the near fut. (*bhaviṣyatsāmīpya*). Accordingly fut. is here employed in Tib.

14. 3. 2. In Tib. རྩེ་མོ་ for Skt. *nepathya* 'retiring-room' is omitted.

15. 3. 5. ཅིའི་དོན་ཏུ་ lit. means *kīmarthaṃ* 'for what,' 'why'.

16. 3. 7. The other form of རྩོམ་པ་ is རྩོམ་པོ་. In the same sense རྩོམ་ and རྩོམ་པོ་སྐུ་ are also used.

17. 3. 8. ཡིན་ཐུང་ is the reading in the X. This is found also in other places in the sense of *nirviṇṇa* or *jātanirveda* 'disgusted with', 'loathing'. Elsewhere in the text ཡིན་ཐུང་བ་ is used for *viṣāda* 'dejection', 'sadness'; e.g., ཡིན་ཐུང་བ་དང་བཅས་ *saviṣādam*. We have also ཡིན་ཐུང་བ་, *udvignamānasa* 'anxious', 'disquieted'. ཐུང་ is regarded as a form of འབྱེད་པ་ 'to turn out'. Accordingly in such cases ཐུང་ seems to be the pf. of ཐུང་བ་ 'to turn out'. ཐུང་ is also the pf. of འབྱུང་བ་ 'to go forth', 'to come forth', 'to arise', 'to appear'.

18. 3. 14. For འཇུག་པར་བྱེད་, *praviśāmi*, Skt. reads *tiṣṭhāmi*.

19. 4. 1. སྐབས་ཐུང་བ་ lit. means in Skt. *prakaraṇa-* or *prakṛta-unmīlana* 'the opening of the subject which is proposed', and as such it is what in Skt. is *āmukha* 'prologue or prelude to a drama'.

20. 5. 2. After the first word ཀྱེ there is, in fact, in X གང་གིས་ཚོ, but it hardly gives any appropriate sense. In the sense of *yadā* or *kadā* we should read གང་གི་ཚོ, but it cannot be construed properly. We may therefore read here simply གང་གིས་ omitting ཚོ meaning thereby *kena* 'why'.

21. 5. 2. རྩོ is a terminative ptcl. used after ན, ར, and ལ.

22. 5. 3. རབ་དྲ་དན་ སྤྱོས་ lit. *prasādaṃ kuru*.

23. 5. 4. སྤྱིར་ adv. from སྤྱི 'backward,' and སྒྲོགས་ pf. of སྒྲོག་པ་ 'to cause to turn'.

24. 5. 4. ཤིག་, ཅིག་, and ཞིག་, all ptcls., used after verbs denote the imp. mood.

25. 6c. Lit. ལྷག་ས་ *avaśeṣa* 'remainder', and འབྱུང་བ་ 'that which comes forth'; thus lit. the two words together mean 'that which becomes remainder (after the father has taken his food)'.

27. 7a. Here *prakṛtayah* in Skt. is in the sense of ministers of a king and this is quite clear from Tib. སྒོ་ན་ བོ་ནས་ས་.

28. 7a. Lit. ཡིན་ལ་རིག་བྱ་ is *manahsamvid* 'comprehension of the mind.' Skt. *manoratha* in Tib. is ཡིན་གྱི་ཤིང་དྭ་ lit. 'the wooden horse of the mind' ; here ཤིང་དྭ་ 'wooden horse' is for 'a chariot (*ratha*)'.

29. 7. 7. ཉམས་སྒྲུབ་བྱེད་བྱ་ lit. *vināśaka* 'destroyer'; while *hataka* means 'cursed', 'wretched'.

30. 7. 7. ཡབ་ཀྱི་ངོར་ཡིན་ lit. *tāta-mukhe asti* 'is in the mouth of the father.' It seems to imply that if his father says he would do so. Thus figuratively it corresponds to Skt. *tātānurodhāt* 'for the sake of the father'.

31. 7. 9. ཅི་ནིག་བྱ་ lit. *kim kartavyam* .

32. 7. 10 After this add : मानङ्गो राज्यं हरिष्यतीति शङ्कसे । यद्येवं ततः किं स्यात् । ननु स्वशरीरात्प्रभृति सर्वं परार्थमेव मया परिषाल्यते । यत्तु स्वयं न दीयते तत्तातानुरोधान् । तत्किमनेनावस्तुना चिन्तितेन । वरं ताताङ्गैवानुष्ठिता ।

33. 7. 10. རྩིས་སྒྲུབ་བཞུགས་བྱ་ lit. *anuśāsanam* 'instruction', 'precept', 'command'.

34. 7. 10. བསྐྱབ་བྱ་ is generally *vidheya*, here 'to be carried out'.

35. 7. 13. Evidently there is some confusion in the Tib.

version, as *dūrīkṛta* (རིང་རྒྱས་པར་གྱུར) should have been used with *samitkūṣa*°. In Skt. text there is no *śūnya* 'vacant', Tib. ཅན་པ་. It is to be noted that while in Skt. *upayukta* is used in the sense of 'consumed' in Tib. it (ཉེ་བར་མཁོ་བ) means 'necessary' or 'desirable'.

36. 7. 16. After the Skt. passage (p. 50) ending in स्थानं वर्तते add: तदितो मलयपर्वतं गत्वा किञ्चित्तस्मिन् निवासयोग्याश्रमपदं निरूपयेति । तदेहि मलयपर्वतमेव गच्छावः ।

37. 7. 19. ཤིང, *vrkṣa* 'tree'.

38. 7. 19. གླིལ་པ་ lit. *grāhin* 'taking'.

39. 7. 19. ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་ *parikṣobha* 'shaking about'. For this in Skt. we have *utsaṅga* 'association'.

40. 7. 19. For བཟང, *bhadra* 'good', there is nothing in Skt.

41. 7. 19. བསྐྱོས་ is pf. of སྐྱོ་བ་ 'to rub with', 'to apply on'.

42. 7. 20. For Skt. *utkaṇṭhita* 'anxious' in Tib. we have འདྲོད་ཅན་ or འདྲོད་ལྡན་, but here we have simply འདྲོད་པ་ evidently in the above sense.

43. 7. 20. Strictly མཇེའུ་བོ་ is in Skt. *snigdha* 'affectionate', 'friendly', and དགའ་བ་ is *priya* 'dear'.

44. 7. 24. རི་ལྷོ་ཡང་ *tathā ca* and not *tathā hi* as given above.

45. 8b. རླ་གཞིར་ རླ་ *jala* 'water', and གཞིར་ *nidhi*, *kośa* 'treasury'; thus རླ་གཞིར་ lit. 'repository of water', e.g., 'the ocean'.

46. 9a. འབྲས་ generally 'to explain' (*vyākhyā*).

47. 9. 7. ལྷག་ (so in X) is for ལྷགས་པོ་ (see 7. 19) *ghana* 'dense.' Or the reading should be ལྷགས་.

48. 9. 8. Skt. *surabhi* means 'sweet-smelling', 'fragrant', as well as 'a cow'. Its Tib. equivalent འ (as used here) means 'a cow'. Accordingly *surabhihavis* is taken by the Tib. translators to mean 'ghee made of the cow milk'.

49. 9. 12. འགས་ཚལ་. In Tib. འགས་ is simply a *vana* 'forest,' and འགས་ཚལ་ *taruṣaṇḍa* 'a grove' or 'a grove of trees'.

50. 10d. For ལྷོག་པར་བྱེད་ the X has ལྷོག་པར་ *uccāryate*, or *paṭhyate*. In the Tib. text the latter reading is to be retained.

51. 10. 1. ཉེ་བར་མཆོག་པར་བྱེད་ lit. *upalakṣayāvah* is in the same sense.

52. 10. 7. ཀྲོ་ར་ in the sense of Skt. *ālavāla* 'a basin for water round the root of a tree' is not in the dictionary of S. C. Das. The other word for it is ར་བ་.

53. 11. 2. Lit. སེམས་བདེ་བ་ is *citta-sukha* 'happiness of the mind'.

54. 11. 4. According to Tib. རྩ་ ཁས་ནང་ན་ གནས་ is *kabala-garbha(madhyā)sthita darbha* 'the kuśa grass that remains in the mouth'.

55. 12b. ཇིས་བར་ཡིད་འཕྲོག་ *nirhāriṇī*, lit. means 'that which surely takes away (the mind)'.

56. 13d. Adding འདོད་ *kāmaye* 'I desire' Tib. here amplifies the text. Lit. the last line means in Skt. : *abhivāñchita-prasiddhiṃ kāmaye*.

58. 13. 2. Evidently the reading གླུ་དག་གླངས་ནས་ *gṭvā* 'having sung' in the Tib. text is wrong, for due to singing there cannot be any fatigue of the finger. The Skt. text gives us the actual reading *ciraṃ khalu vāditam*. The word *vādita* means '(you) have played on a musical instrument'. Accordingly one may read here རོལ་མོས་ *vāditena*, for གླུ་དག་གླངས་ནས་.

59. 13. 12. Skt. *tiṣṭhet* is expressed by མྱོད་པ་སྤྱོད་. མྱོད་པ་
√ *sthā* 'to sit', 'to stay'. Mark that the potential mood is made
here by using the word མྱོད་ lit. meaning 'possibility'.

* 57. 13. 17. ཟེན་, *kṛtsna* 'all', *kevala* 'only'. In the sense
of *na kebalam* 'not only' we have the following phrase with
it, which is often used : འབར་ཞིག་ཏུ་མ་ཟེན་.

60. 14°. For Skt. *sakāla* 'all' Tib. reads འབྲས་དང་བཅས་,
saphala 'fruitful', 'successful'. This shows that the Tib.
translators misread *sakāla* for *saphala*. It can be inferred from
this fact that the MS. before them was either in Nagari or
Bengali script.

III

UDĀNAVARGA

1

1. b. ཤེས་ *jñāna*, བགྲིས་ (pf. of བགྲིད་པ་, elegant form of
བྱེད་པ་, √ *kr* 'to do') *kṛta*; thus ཤེས་བགྲིས་ is lit. *jñāta* 'known'.

2. d. Read ལ་ after བྱོད་. Lit. the Skt. of this line is
tava udbhavo na bhaviṣyati.

2

1. *d.* In Tib. there is nothing of Skt. *kutaḥ*. འཇིགས་པ་
མེད་ lit. *na bhayam*.

4

1. *d.* རྒྱལ་པར་འགྱུར་ lit. *prāpto bhavati* or *prāpsyati* 'attains'
or 'will attain,' and not *edhate* 'increase.'

5

1. *b.* This line in Skt. would be *janyate prajñayā tṛptir*,
and not *śreyasī* (text *śreyasi*) *pra°*, རྒྱུད་ meaning √*jan*
(causative) 'to produce'.

2. *c* and *d.* Lit. in Skt. *prajñayā tṛptaḥ puruṣaḥ tṛṣṇāvāśo na
bhavati*.

6

1. *d.* རྟོགས་པར་བྱིས་ (བྱིས་ is here imp. of བབྱིད་པ་ for བྱིད་པ་
'to do,') lit. means *jānihi* 'know'. For the use of ལ་ here see
Note, NA, 3.

8

1. *c.* གྱུས་ནས་ *kṛtvā* and not *karoti* as in the original Skt.

2. *d.* རྫོག་པ་ is often used in the sense of *viparyāsa* 'over
turning', *nivāraṇa* 'keeping back' : as a verb it also means

'to cause to return', 'to send back,' etc. Here with མངོན་དུ
'*abhi*'- it means 'to devastate'.

9

1. c. Lit. this line is in Skt. *pramādasevanam na kuryāt*.
2. d. *loṇavardhanam na kuryāt* 'should not increase the worldly affairs'.

11

1. d. རྩམ་ཐུབ་ལས is *pañkāt* 'from mud' and not *pañkasanna* 'sunk down in mud' as in the text.

13

1. a. ལྷང་བྱ་ཞིང་, *ādadita* '(one) should accept'. This line means that one should accept one's own gain, i. e. what one can gain. The Skt. reading *nāvamayeta* seems, according to the Tib. translators, to imply *ādadita*.

2. b. For the use of ལ་ after བཞུགས་ཀྱི see Beckh's note in his edition of the text. I think བཞུགས་ཀྱི means *anyadiya* or *paraḥīya* 'belonging to other', as བདག་གི་ means *ātmiya* 'belonging to the self', or *māmaḥa* 'belonging to me'. The pcl. ལ་ used after it is in the loc. case. Lit. the line b in Skt. is *paraḥīyeṣu spṛhām na utpādayet*.

I5

1. b. In the printed text the reading is ཀླན་གྱིས་ but as the inst. case cannot be construed here the reading should be གྱི gent. In Xylographs inst. and gent. signs are often confounded.

2. b. རེ་བཞིན་ is *tathā* and not *atha*. It seems that either the Tib. translators read *athāpi* of the Skt. text for *tathāpi* or their MS had the wrong reading.

3. d. རྫོགས་སངས་རྒྱས་ is *Sambuddha* and not *Buddha* (སངས་རྒྱས་).

16

1. b. This Skt. text is translated figuratively there being much difference, for while in Skt. there is *bhavāya vibhavāya ca* (c), Tib. has *bhavasya vibhavasya ca* (c); for Skt. *dvaidhā* (c) Tib. reads *ubhaya*, or *dvaya* (d); for Skt. *yogān* (f) Tib. *yogāt* (e); for Skt. *atīkramet* (f) Tib. *atīkarmāya* (e); and for Skt. *śikṣeta* (e) Tib. *śikṣasva* (f). Read གྱིས་ in d for ཀླན་ which is wrongly printed.

17

1. a. ཉེས་པར་སྦྱད་པ་ lit. *duścaritam*. Similarly ལེགས་པར་སྦྱད་ (c) is *sucaritam*.

2. *b.* For *śocate* Tib. *tapyate*, strictly *tāpo bhavati*, the word *gata* being put in gen. (རོང་བཞི). Similarly Tib. reads in Skt. : *sugatiṃ gatasya ānando bhavati* (*d*).

18

1. *a.* According to Skt. མ་སྦྱས་ན་ would give the reading *abhāṣaṇam*, lit. *abhāṣite*.

19

1. *a.* སྦྱོར་བ་ and སྦྱོར་བ་ n. *adhikṣepa*, *nindā* 'blame, slander'; and also v. *adhi-√kṣip*, *√nind* 'to blame, slander'. སྦྱོར་བ་ is also pf. of སྦྱོར་བ་ *√nind* 'to slander, blame'. One may therefore read here སྦྱོར་བར་བྱ་བ་ for སྦྱོར་བར་ as in the Text and also in Beck's edition. The phrase lit. means *nindaniya* 'one who deserves to be blamed'. Similarly བཟྱེད་བར་བྱ་བ་, *stutya* 'one deserves to be praised'.

20

1. *a.* རྩ་ག 'rock'. It is evidently used here to imply Skt. *ekaghana* 'consisting of a mass of solid stone.'

2. *d.* Tib. here amplifies Skt. writing *prakampate* (རབ་དྲ་བཞུགས་) for *kampate* 'moves'.

21

1. *b.* ལོ་ is for ལོ་ས་ (cf. Skt. *loman*), *parṇa* 'leaf.'

2. d. ཇི་ག means 'if looked into,' 'when examined.'

3. d. སྤྲོས་པ་ *nindārha* 'blamable.'

22

1. b. For Skt. *divija* 'divine' Tib. lit. *deva-viṣaye* or *deva-deśe* 'in the country of gods' (ལྷ་ཡུལ་).

23

1. a. བྱང་ *madhya* 'middle.' མི་ནང་ན་ lit. *manuṣya-madhye* 'among men.' See c.

2. b. Strictly བཞག་པ་ is *tiṣṭhāmaḥ* in Skt., and not *viharāmaḥ* for which we have བཞུགས་པ་. See UV, 15 a.

3. c. འཆོ་བ་ is for འཆོ་བ་ཅན་ as in a.

25

1. b. For Skt. *kāma*- 'desire' Tib. actually *prīti*- or *ānanda*- (དགའ་བར་). In the Skt. text for *nipātinah* there is, in fact, *nipādinah* in the edition.

26

1. b. ཡིད་སྐྱོབ་སྐྱོབ་ suggests *manojava*, མགྱོགས་ meaning *java* 'swift' or 'swiftness'. But we require here *manobhava*

or *manomaya* as in the Pali version. The Tib. translators read *-bhava* for *-java*.

2. e. In Skt. text one should read *taṃ* for *te*. Tib. ཐོབ or ཐོབ་པ, *pra-√āp* 'to get,' does not convey the sense of Skt. *anveti* 'follows.'

IV

BUDDHACARITA

1

1. a. *muhūrta* 'a moment' or 'a period of 48 minutes' is taken in Tib. as *muhūrtamātra* (ཡུན་ཙམ) 'just measuring a moment or a period of 48 minutes'.

2. c. or Bhārgava or Paraśurāma we have sometimes འན་སྒྲིང་སྒྲིམ or འན་སྒྲིང་བྱ.

3 d. སྐ་སྐོག་ lit. *narasamūha* 'a multitude of men'.

2

1. a. Generally for *viśvasta* 'full of confidence' or 'trusted' and *viśvāsa* 'confidence' we have in Tib. ཡིད་བདན་བ

dr̥ḍha- or *sthira-manas* 'firm-minded'. The lit. meaning of སྒྲོ་པབ་ is *prajñāpatita* 'one who is thrown into wisdom,' སྒྲོ་ here meaning *prajñā* or *buddhi* and པབ་ pf. of འབེབས་པ་ 'to throw down.'

2. *b.* The printed text reads གནས་པར་ for གནས་བཞི་.

3. *c.* གཟེགས་པ་ is the hon. form of བཟོང་བ་ and ལྷ་བ་ (*avalokana, darśana*) 'to see.'

4. *c.* རལ་གསོས་. རལ་བ་ *śrama* 'fatigue', and གསོས་ another form of pf. of གསོ་བ་, *poṣaṇa* 'to nourish' and *pratividhāna, cikitsā* 'to cure'. Here གསོས་ is used in the last sense. Thus རལ་གསོས་ means *viśrānta* 'reposed.'

3

1. *a.* Lit. མེད་ཅོན་ is *abhāvārtha*, for the absence', and not *nivṛttyartha* 'for the cessation.'

2. *b.* Lit. དཀའ་བྱ་བ་ is *duṣkara* 'difficult to do'.

3. *c.* Generally རྩིས་སླུ་ is the Skt. prefix *anu-* (see BC, 16), though it is used here for *anuvartitā* 'the state of one that follows,' the Tib. equivalent to which is རྩིས་སླུ་

འཇུག་བ་ཉིད། It is only owing to the metre that this fuller form could not be used here. Such cases are often found.

4

1. a. མངོན་པར is generally for the Skt. prefix *abhi-*, while *ava-* is variously expressed, for instance, by ཀྱན་, ཀྱན་ཏུ་, ཀྱན་ནས་, etc. See Foucaux, p. 171.

2. b. Mark here the use of ཞིང་.

3. b. འཁྲུ་བ་ 'to bathe', here it is in the causative sense.

5

1. a. མཁའ་ཕྱིང་ lit. one that soars (high) in the sky. མཁའ་ *ākāśa* 'sky', and ཕྱིང་ *utpatana* 'going upwards'.

2. a. མགྱོགས་འགྲོ་ is the lit. translation of *turaṅga* 'going quickly, i.e. a horse' (for the first part of the word cf. $\sqrt{tr}$ and $\sqrt{tvar}$), མགྱོགས་(པ) meaning 'swift' and also 'swiftness,' 'speed' (*java*) as in a, and འགྲོ་བ་, $\sqrt{gam}$ 'to go.'

3. b. རྩེས་སྐྱེའོངས་ is lit. *anvāgata*. འོངས་ is pf. of འོང་བ་ 'to come (*āgamana*).'

4. c. འདིས་ is here *anena* 'by this', and not *ayam* 'this'.

6

1. *a.* བསམ་ཅད་ནས་ is *sarvataḥ* lit. 'from all sides' and not *sarvathā* 'in every way' for which we have བསམ་ཅད་རྒྱ.

2. *b.* བཟུང་ and ཟུང་ are pf. of འཛིན་པ་ 'to seize, grasp', Skt. *√grah*. Its ft. is གཟུང་. But sometimes this form is taken as pf. The forms གཟུང་བ་, བཟུང་བ་, and ཟུང་བ་ are found in all tenses.

3. *d.* For དག་པ་, Skt. *śuddha* 'pure', the actual reading in the printed text is དག་ལ་, but it does not give any appropriate sense.

4. *d.* དེ་འདྲ་ lit. *tādṛśa* 'like that,' while འདི་འདྲ་ is *īdṛśa* 'like this.'

7

1. *a.* and *b.* Lit. གུས་པ་ མེད་ལ་ means in Skt. *bhakti-abhāve* 'in the absence of devotion', གུས་པ་ meaning *bhakti* 'devotion' and མེད་ལ་ *abhāve* 'in absence'. According to Skt. གུས་པ་ is here for གུས་པ་ལྡན་ as in *b* and *c* meaning *bhaktimat* or *bhākṭa* 'devoted' or 'devotee.' Similarly རྒྱས་པ་, Skt. *śakti* 'ability', is to be taken as རྒྱས་པ་ལྡན་ as in *c* meaning *śaktimat* or *śakṭa* 'able.'

2. *d.* མ་ (bhū) མྱེང (tala) lit. *bhū-tala* 'the surface of the earth.'

8

1. *a* and *b.* Mark here the use of the gen. ཁྱེད་ཀྱི, *tava* 'your.' It should have been employed before the adj. སྐལ་བ་ ཆེན་པོའི *mahābhāgena*. འདིས་ should also have been used just after ལས་.

2. *d.* གཞན་ཏུ་ (*anyatra* 'in another place or direction') སྦྱོགས་ (*mukha* 'face ') lit. means 'one whose face is turned in another (direction)', i.e. *prāṇmukha* 'having the face turned away.'

9

1. *b.* For *abhimukha* lit. 'with the face turned towards', i.e., 'friendly disposed' we have in Tib. བཅོན་སྦྱོགས་, but here is བསྐྱོན་སྦྱོགས་ in the same sense. བསྐྱོན་ or བསྐྱོན་པ་ means *anukūla* 'favourable', and སྦྱོགས་ *dis* or *mukha* 'direction'.

10

1. *a.* བརྩུང་. See note, BC, 6.2. In Tib. pf. forms are often used where in Skt. there are present ones.

2. b. For བསྐྱེད་པ་ suggested by me according to Skt. Weller reads བསྐྱེད་ལ་ which with the preceding word བ་ would suggest in fact *pitā janayati* 'the father produces'.

3. c. This line in Tib. is translated very freely. Lit. it would mean in Skt. *āśā-* or *tr̥ṣṇā-cintayā saṅgo jāyate* 'attachment comes into being through the thought of expectation or desire.' For *āśayā śliṣyati* Johnston reads *āśayāc chli°*.

4. c. There is nothing in the Tib. text for Skt. *jagat*.

5. d. བྱེད་པ་མེད་པ་. Strictly it means *niṣkaraṇa* 'without action' and not *niṣkāraṇa*. In Tib. *kāraṇa* is གྲུ or བྱེད་གྲུ.

11

1. d. Weller reads བཀྲས་ after འཕྲོད་པའི. It would give the reading *padam* 'place.' But according to Skt. *vanam* we require here བཀྲས་ in Tib.

12

1. a. དེ་སྐད་ in Skt. *evam*, fig. *iti*. See དེ་ལྟར་ for *iti*, BC, 19c.

2. b. རྩེས་སྤྱོད་བསྒྲུབས་པ་ is Skt. *anuśaṃsa* (*Divyāvadāna*,

p. 92, etc.) and is the same as *ānisaṃsa* in Pali, meaning 'privilege', 'comfort', 'reward'. Accordingly the reading *ānṛśaṃsa* in Cowell's edition cannot be maintained and Johnston has rightly corrected it.

13

1. c. འབྲིགས་བྱེད་པ (Weller reads འ for པ) is used also for the Vindhya mountain. The Tib. root འབྲིགས་པ in meaning is Skt. $\sqrt{bhid}$ 'to pierce.' The Tib. translators appear to have taken the last part (i.e., -dara) of *Mandara* as connected with or derived from $\sqrt{dṛ}$ 'to pierce'. In fact *Mandara* is from $\sqrt{mand}$ 'to rejoice, be glad' meaning 'pleasant, agreeable, charming.'

14

1. a. Here འདི is to be construed as འདིས, Skt. *anena*.
2. d. སྦྲེ་ཤེགས་ fig. for *amuktaviśrambham*. ཤེགས་ is pf. of ཤེག་པ, an hon. verb for 'to come, arrive'. Cf. སྦྲེ་པ་ (BC, 2a) for *viśvāsa*.

15

1. a. According to Tib. སྐྱེ་བ there should be either *jāti*- or *janma*- in Skt., and not *jarā* as in Cowell's ed. for which we have སྐྱ་བ

19

1. *b.* According to Tib. གནས་ one should read in Skt. *sthitah* for *sthiraḥ*.

2. *c.* དེ་ལྟར་ lit. *evam* or *tathā* (BC, 23^d) and not *iti* in Skt. See BC, 25^a.

3. *c.* For *dāyāda* 'heir' we have here སྟེར་བྱ་. The verb སྟེར་བ་ means 'to grant, give', and བྱ་ is the ft. or gerundive of བྱེད་བ་ 'to do'; thus སྟེར་བྱ་ lit. means 'one to whom (something) is to be given'.

20

1. *c.* བདག་པོ་ lit. means in Skt. *pati* 'lord, master, owner', not strictly *dāyāda* 'one entitled to a share of patrimony, an heir'.

23

1. *a.* For *evamādi* in Skt. Tib. has དེ་ལ་སོགས་ which lit. means *tadādi*.

3. *d.* The verb བྱ་བ་ is chiefly used in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying 'to ask, to request, to beg, to petition.' As a subst. it means

‘request, petition’ ; or ‘enquiry, question’. ག after རྒ is ft. of གྱེད་པ་, $\sqrt{kr}$ ‘to do.’

3. d. གྱིས is imp. of བགྱིད་པ་ elegant form of གྱེད་པ་ ‘to do,’ meaning *kuru* ‘do.’

25

1. d. For *ḥṛtāñjali* Tib.lit. *yuktāñjali* reading ཐལ་མོ་ སྦྱར་ ཏེ, lit. *añjalim yuktvā* ‘with folded hands’.

26

1. c. For Skt. *sīdati* ‘sinks into distress, becomes dejected’ Tib. simply འགྱུར་བ་ (d) which may mean *vikriyate* ‘undergoes unnatural condition’. The rendering ཡིད་བསད་པར་འགྱུར་, Skt. *viṣīdati*, would have been very clear.

27

1. b. Note here that the verb འགྱུར་བ་, Skt. *jāyate* or *utpadyate* ‘to come forth, arise’ though intransitive is used here as transitive meaning *janayet* or *utpādayet* ‘would produce’. Or taking འདི་ལྟ་བུས་ as instr. one may construe the sentence thus : *anena tava niścayena kasya bāṣpaṃ notpadyate*.

2. d. Mark how the significance of Skt. *ḥiṃ punaḥ* is ex-

pressed in Tib. by སྒྲུབ་ཅི་དགོས་ lit. *kathaya kim prayojanam* 'say what is the necessity (of speaking of the heart affected by love)'.

28

1. a. For མཐུ་ Weller reads ལམ་, Skt. *mārga* 'a path' taking it in the sense of *gamana-*, 'going'. According to Skt. the reading seems to be མཐུ་, Skt. *śayana-* 'bedstead'.

2. b. འཕྲིན་རྒྱ་གཞིན་ནུ་, Skt. *sukumāra* 'very delicate or soft' is to be taken here for འཕྲིན་རྒྱ་གཞིན་ནུ་ཉིད་, Skt. *saukumārya* 'the state of being very delicate'. The word ཉིད་ which means 'certainty', Skt. *eva*, and is often used to make nouns from adjectives is omitted here owing to the metre. It is found that in Tib. sometimes ཉིད་ is omitted though it is absolutely required, and sometimes it is inserted though it is not required at all. See BC, 40^a.

29

1. d. ལྷ་ཡིས་ lit. *devena*.

2. d. བྱེད་རྒྱ་བཅུག་པ་, Skt. *kārita* 'got done.' Note causatives are generally formed by adding འཇུག་པ་ (pf. བཅུག་, ft.

བཞུག, imp. རྟུག) 'to put, cause, make' to the root of the infinitive.

3. *d.* For Skt. *eva* Tib. reads *iva*. (འདྲ).

30

1. *a*, *c* and *d.* The Tib. text is somewhat amplified: In *a* ཇིས་པར, Skt. *niścita*, and in *c* ཏྲ, Skt. *aśva* are added. In *d.* Tib. *śokasthāna* (སྤོངས་གནས) is for Skt. *śoka*.

2. *c* and *d.* ཉེ་བར་ལེན་དེ (lit. *upanīya* or *upānīya* which seems to have been for *upānaye* 'ham for the actual reading *upānayeṣaṃ* in the text) being put before the adjective followed by the noun (མགོན་པོ་འབྲེལ་དུ), the Tib. construction is rather peculiar.

31

1. *c.* ལྷུག, Skt. *iṣṭa*, *kānta*, *priya* 'agreeable', 'dear', 'lovable' is used here for *-lālasa* 'ardently desirous of' in *b.*

2. *c.* གོ is a ptcl.

32

1. *b.* བསྐྱེད་པ is Skt. *utpādana* 'production or generation', but it is used here in the sense of *-vardhana* 'growing up'.

2. *d.* Tib. reads *devīm* (ལྷ་མོ) for *deva* in the Skt. text.

34

1. a. བྲགས་པ་འཛིན་ may mean simply *Yāsodhara* ‘maintaining glory’, and not *Yāsodhara* ‘the son of *Yosodharā*, *Siddhārtha*’s wife.

2. c. The Tib. reading བཞིན་པ་ as given by Weller is doubtful. Skt. *vyasana* ‘bad practice, evil habit’ is translated into Tib. variously according to different shades of its meaning; e.g., in BC itself (III. 46a) we have རྣམ་པར་ཞིན་པ་ for it, meaning *ūsaṅgi* ‘attachment;’ in NA, I. 2, བརྒྱུ་བ་ ‘lust, excessive desire’; in *Mahāvvyutpatti*, ed. Sakaki, 6956, གྲོལ་པ་ *vipad* ‘danger’ (རྣམ་ཀྱིས་ (ཀྱི?) གྲོལ་པར་, Skt. *dharmavyasana*-).

36

1. a. For *Rāghava* Tib. lit. *Raghu-putra* (ར་རྒྱུ་འི་བུ་).

2. a. Mark that Tib. reads *Sumitra* (བཞེས་བཟང་) for *Sumantra* well-known in the *Rāmāyaṇa*.

3. b. As a ptcl. སྟུ་ is a sign of the gerund used after སྟུ་ .

37

1. a. For Skt. *ṛte* ‘without’ Tib. འདོར་ in the sense of *tyakṭvā* ‘having left’.

2. c. བཙུན་མོ་ is an hon. term for a woman of rank, queen, *rājñī*, and འཁོར་ means *parivāra* 'attendants' ; both the words taken together mean the queen and her attendants, and for this the Skt. word is *antahpura* 'harem' meaning thereby those who live in the harem, *i.e.* the queen and her attendants.

38

1. b. སྟེན་ (imp. of སྟེན་བ་ 'to say') lit. *kathaya* 'say', and not *vācya* 'to be said.'

39

1. d. Note here that the pron. ཟུ, Skt. *kaḥ* is used at the end of the sentence, and here is a case which is rare.

40

1. a. རྫོག་ is Skt. *tikṣṇa* 'sharp, hot'; *taikṣṇya* in Tib. is རྫོག་ཉིད་, but ཉིད་ is omitted here. See note, BC, 28. 2.

41

1. d. བཀའ་བྲིན་, Skt. *prasāda* 'favour'; and མཛོད་, Skt. *kuru*, is imp. of མཛོད་ hon. form. for བྱེད་བ་, *√kr* 'to do.' Thus བཀའ་བྲིན་མཛོད་ is *prasāda* in Skt.

42.

1. *d.* བཀའ་སྤྱད་. བཀའ་ Skt. *śāsana*, *ājñā* ‘order, command,’ and sometimes simply *vacana* ‘speech.’ It is an hon. form. And སྤྱད་པ་ (pf. སྤྱད་) means $\sqrt{dā}$ ‘to give’. Thus the phrase བཀའ་སྤྱད་པ་ though generally $\sqrt{vad}$, $\sqrt{gad}$, etc. ‘to say,’ in fact means *śāsti* or *ājñāpayati* ‘orders’, ‘commands’, and is used when the speaker is a honoured person. Hence the speaker being the Buddha བཀའ་སྤྱད་ is the equivalent to *jagāda* ‘said.’

2. *d.* ཏྲ་ is a terminative ptcl. used after ཏྲ་, རྒྱ་, and ལྡོ་.

43

1. *b.* རྒྱུ་ imp. of བཀྲོང་པ་, Skt. $\sqrt{tyaj}$, *ut-* $\sqrt{srj}$ ‘to give up.’ ཅིག་, ཞིག་, and ཤིག་ when used after verbs signify the imp. mood. It may, however, be noted that they signify rather the subj. present or precativ mood. See BC, 51c; 55a. For their use see Note, PD, 3.2.

44

1. *c.* བཤད་ is Skt. *yad* and not *yadi*, Tib. བཤད་ཏི་ ‘if’.

2. *b* and *d.* Mark that འདོར་ or འདོར་པ་ in *d* is caustative, while it is not so in *b*.

3. *b.* Skt. *mumukṣayā* is omitted in Tib.

45

1. *d.* Here for Skt. *kva* used twice there are *kaḥ* and *kā* (ལྷ) in the Tib. text.

46

1. *a.* For Skt. *aṇḍa* 'egg' Tib. is in fact སྒོང་ and not སྒོང་; so *aṇḍaja* should be in Tib. སྒོང་སྦྱེས་, but here we have སྒོང་སྦྱེས་. This is simply owing to the metre.

47

2. *b.* Weller reads འབྱེད་པ་, Skt. *unmilana* 'to open' for འབྱེད་པ་ 'to disappear' amended by the present author.

2. *d.* According to Tib. the construction is *me prāṇināṃ ca mataḥ*, but in Skt. one may construe: *tathā prāṇināṃ saṃyogo vipragogaś ca me mataḥ*.

48

1. *b.* For Skt. *parasparam* Tib. seems to read *punaḥ punaḥ* (ཕྱིར་ན). In fact it has *punaḥ*, but owing to metre it is to be taken to mean *punaḥ punaḥ*.

49

1. *a.* and *b.* Mark the slight change of the expression in Tib.

2. d. Tib. translates here the text figuratively: *na bhaviṣyati (iti) kathamā kiṃ prayojanam* (འགྲུང་བ་ས་ཡིན་སྟོན་ ཅི་ དགོས་), the last part of which (i.e. སྟོན་ ཅི་ དགོས་) is also for Skt. *kā kathamā* in the *Catuhśataka*, 285d. སྟོན་ is pf. and imp. of སྟོན་བ་ 'to call, remark, or assert.'

50

1. c. Weller reads འབབས་ as in the text, but what it means is not quite clear. Skt. *lambate yadi tu snehaḥ* may be taken to mean 'But if (your) attachment (or love) rests (on me)'. In Tib. འབབ་བ་ (pf. བབ or བབས་) is used in the sense of Skt. $\sqrt{pat}$ 'to move downwards,' 'to come down,' 'to fall down'. We may therefore read here བབས་ and not འབབས་ taking the former in the sense of Skt. *patati* as an equivalent to *lambate* for which in Tib. we have འཕྱང་ or འཕྱངས་.

54

1. a. ཏྲ་བ་, *jāla* 'web' is to be taken here for ཏྲ་བ་ཅན་. Similarly in d ཉ་ཚོད་, Skt. *vayas* 'age', is to be taken for ཉ་ཚོད་མཉམས་, lit. 'of equal age', i.e. a *vayasya* 'friend.'

57

1. d. Weller wrongly reads བྱིད་ for བྱིད་. བྱིད་པ་ is *viśeṣa* 'distinction' in Skt. འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་, *āryaiḥ*, which is not in the Skt. text is added in Tib.

61

1. d. Note here the employment of ལ་. In double imperative or precative expressions ལ་ is used after the first verb, and it has the force of 'and' ; e.g. མོང་ལ་ལྟོས་ཤིག་ *gaccha paśya ca* 'go and look'. See BC, 62d: རབ་ཏུ་ བཞེས་ ལ་ གསོལ་ མཛོད་, *praticcha, ānaya (ca)* 'take and bring'.

62

1. a. The reading འདོད་པ་སྤྱིང་པོ་ལས་ lit. *kāmasārāt* 'owing to the essence of desire', is not better than *kāmam ārād* found in Skt. text, the latter meaning 'according to desire (*kāmam*) near (or far).'

2. d. གསོལ་ལ་མཛོད་ lit. *prārthanām kuru* 'request,' but here it gives a different sense, *ānaya* 'bring'.

65

1. b. Read, as in the edition of Johnston which reached

the author after the text is printed, *sambhṛd* for *saṃvid* as in Cowell's edition, and *dhṛti-* for *dhṛta-*. Both the readings are supported by Tib. In *b* བདྱན 'firm' is apparently to be taken for བདྱན་ཉིད 'firmness' answering to Skt. *dhṛti*; and འཇང་བ means 'to hold', 'to keep' corresponding to Skt. $\sqrt{bhr}$. In *d* སྒྲུབ་(ས) means *pari- $\sqrt{dhā}$* 'to put on,' 'to dress'; this sense is expressed in Skt. by using *-bhr̥t* from $\sqrt{bhr}$. 'to hold, wear.'

66

1. *b.* For *-vāsasi* Tib. *-bhāsasi* (སྒྲུབ་བ་ན).

67

1. *c.* ཁྱོད་ for Skt. *nirāśa* 'helpless' is a doubtful reading. Is it རི་ཆད? རི means *āśā* 'hope' and ཆད *chinna* 'destroyed'.

2. *c.* རྒྱུས (wrongly printed བརྒྱུས) is pf. of རྒྱུ་བ or རྒྱུ་བ *jalpana*, 'to call'; རྒྱུས་བཞིན, Skt. *vilapan* 'uttering moaning words', 'lamenting'.

- 3 *d.* Tib. omits *puram* and adds *punar* (གཏང་).

1. a. Tib. reads in fact *viruroda* (རྒྱུ་བར་དུ) and not *vilalāpa* as in the Skt. text.

2. b. For *papāta* the Tib. equivalent may be བབས་ from འབབ་བ, √ *pat* 'to fall down'. Tib. འབྱེལ or འབྱེལ་བ means both 'to fall' and 'tumble down' corresponding to Skt. √ *pat* and √ *skhal* (*Nāgananda*, IV. 1) respectively. In the Tib. text འབྱོར or འབྱོར་བ (pf. བྱོར) means, as says Sharat Chandra, 'to search', 'to scrape,' 'to tear with claws.'

Note that in the colophon for *Chandaḥka* in the Skt. text Tib. has *Kanthaka* for which word see the author's note in the *Indian Historical Quarterly*, Vol , XII, No. 3, 1936 (*The Horse of Śākyasiṃha*).

V

LALITAVISTARA

A

1. 1^a. རྩེ་མོན་, *ṛṣi* 'sage'. The word, if analysed, will show the idea behind it according to the Tib. translators, which is not to be found in Skt. རྩེ་ means *sarala* 'honest' 'straight-forward' (Cf. རྩེ་འབྱོར་ which lit. means 'one that

goes straight,' and hence མདུང་, *śara* 'an arrow'), and མྱོང་ or མྱོང་བ་ is 'straight' 'righteous'; thus རྒྱུང་མྱོང་ is 'one who is honest and righteous'. In the Tib text *mahā-* is omitted.

2. 3⁵. བགྱེད་ is the ft. form (བགྱེད་) of the verb བགྱེད་ which is used as an elegant form of བྱེད་བ་, $\sqrt{kṛ}$ 'to do,' with the terminative ptcle རོ, meaning *kṛomi* 'I do'. For *kṛiṣyāmi* here *kṛomi* 'I do' is used to denote the near future (*bhaviṣyat-sāṃipya*).

3. 3²⁵. མཁྱེན་པར་ མཐོད་དུ་ གསོལ་ lit. 'requested to know.' མཁྱེན་པ་ is hon. for ཤེས་པ་, $\sqrt{jñā}$ 'to know,' or *jñāna* knowledge.' Here it is used as a noun and not as a verb. མཐོད་དུ་ is inf., *kartuṃ* 'to do', and གསོལ་ *prārthayata* 'requested.' Lit. the phrase in Skt. is: *jñānakaraṇāya prārthayata*.

4. 3²⁹. འཁོགས་པ་, *jīṛṇa* 'worn out,' 'very old' is to be taken here as a noun, འཁོགས་པ་ ཉིད་, *jīṛṇatva* 'the state of being worn out.'

5. 3³¹. མཆིས་ is pf. of མཆི་བ་, elegant form for ཡོད་པ་ $\sqrt{bhū}$, $\sqrt{sthā}$ 'to be', 'to remain.'

6. 3³⁷. འཇོལ་(བ་), *paryeṣaṇa* 'to seek', 'to look for'.

7. 3³⁹. མཆིའོ. See note 5 above. Here it means *tiṣṭhati* 'remains,' and not *vadati* 'says' as in the Skt. text. See note LV, A, 23.

8. 5^{7.8}. འདིང་བ, *vi-√str* 'to spread on the ground.' བཟུག (pf. of འཇུག་བ) makes the verb causative. Thus ལྷན་འདིང་བྱ་བཟུག་མྱེ lit. means 'having got the *āsana* 'mat' spread.' This is what the Tib. translators understood by *prajñāyapa* lit. 'having got understood.' Here the sense and not the word is translated.

9. 4¹⁵. Lit. རྩང་རྒྱ, *abhyantare* 'inside'; འོང་བར་གྱིས་ཤིག *āgamanam kuru, āgaccha* 'come.' གྱིས is imp. of བགྱིད elegant form for བྱིད་བ, *√kr* 'to do.' For the use of ཤིག see BC, 43^b.

10. 5⁵. རོ་བླང *prāsāda* 'palace,' as well as *kula* 'family'. The palace where the *kula* 'family' of a king lives is also called *kula*.

11. 5¹¹. བཞུད་(བ) is hon. of འགྱོན་བ, *√gam* 'to go,' 'to start.' For ཅིག see BC, 43^b.

12. 6¹⁵. ཅེས, *iti*, is added.

13. 6¹⁸⁻¹⁹. Lit. རྒྱལ་བར, *jayam* 'victory', སྦྱོན་ཅིག *āgaccha* i. e. *prāpnuhi* 'come i. e. get'. imp. of སྦྱོན or སྦྱོན་བ which is hon. of སྦྱོན, pf. and imp. of འབྱོན་བ, *ā√gam* 'to come, arrive.'

14. 7²⁴. རྒྱལ་པོ, *rājan* 'king' is to be taken here for རྒྱལ་པོ་ ཉན *rājya* 'kingdom.'

15. 6²⁵. Here Skt. *kāraya* is in form causative though not so in sense, for it means *kuru* as quite evident from Tib. མཛོད་ཅིག which exactly means *kuru*.

16. 7⁶. ཡོན is *dakṣiṇā* 'a present that is given to a priest.' ཡོན་རྒྱུ lit. means 'the water that is offered to a priest or a guest as *dakṣiṇā*, signifying what is called *arghya* consisting of water and such other things as *dūrvā* grass, etc. In *Nāgānanda*, l. 11^c, we have མཚོད་ཡོན for Skt. *arghya*.

17. 7⁹. The Tib. equivalent to Skt. *pādyā* which means the water meant for washing one's feet is translated by ཁྱད་བ་ལ་གཏོར་བའི་རྒྱུ which lit. means 'the water that is thrown on one's foot'.

18. 7¹³. For *sādhū* in Skt. text there is *ati-* (ཤིན་ད) in Tib. But see note 28.

19. 7¹⁵. For *parigrhya* Tib. has *paripūjya* or *satkṛtya* (ཡོངས་བཀྲར་ནས).

20. 8⁶. *Supratīśa*. Lefmann reads *supratīśa*. In *Divyāvadāna* (333, 16; 484. 15; 485. 20) there is *sapratīśa*, Pali *sappatissa*, 'respectful,' Tib. བྱས་བ་དང་བཅས་པར. The word བྱས་བ་ means *śraddhā*, *ādara*, *bhakti* 'respect,' 'reverence,' 'devotion.'

21. 9¹³. བལྟམས་པ་ pf. of ལྟམས་པ་ (ft. བལྟམ) 'to be born' (འབྱངས་པ་), hon. of སྟེ་བ་ of the same meaning.

22. 9¹⁵. བལྟ་ is ft. of ལྟ་བ་ (pf. བལྟས, imp. ལྟོས) 'to look,' with རྒྱེད་ it gives the sense of Skt. *draṅṣyat*, and hence *draṣṭukāma* 'desirous of seeing.'

23. 9¹⁸. མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ which is in fact ཡོད་པ་ 'to be' in sense. It also means *āgataḥ* 'come, arrived.' See note LV, A, 7.

24. 10⁶. Lit. ཉལ་ནིང་ མཆིས་ means Skt. *supto bhūtaḥ* 'remains sleeping.' The word ཀྱིས་ here and in such cases implies a cause. Thus བཞེན་ནུ་ཉལ་ནིང་མཆིས་ཀྱིས་ means 'because the prince sleeps.'

25. 10⁹. རུང་ཟད་ཅིག. Lit. རུང་ཟད་, *iṣat*, *ḥiñcit* 'a little,' 'slight,' also 'a little while.' ཅིག is the modified form of གཅིག, *eḥa*, and means 'some.' The phrase signifies Skt. *muhūrta* 'a moment' and not its strict sense 'a period of 48 minutes.'

26. 12². རྟེན་ནས is *tataḥ* or *atha* 'then' in Skt., and not *iti hi*. See LV, A. 13¹.

27. 12⁸⁻⁹. For *anukampayā* Tib. lit. *anukampām* (སྦྱིང་བརྟེན་པ) *upādāya* (ཉི་བར་བརྟེན་པེ).

28. 12²². འཛིན་ཏུ is used for Skt. *ātī-* 'very,' and also *su-* or *sādhu* 'good'; e. g. *sudarśana* is འཛིན་ཏུ་སྦྱོང་བ. See note 18.

29. 13²³. འཕགས་པ generally for Skt. *ārya* 'exalted,' 'sublime,' 'raised up,' and also for *viśiṣṭa* 'excellent'; here for *atireka* 'excellence' which is to be explained as *atirikṭa* 'excellent.'

30. 13⁵⁶. སྤྱག་, *hasta* 'hand,' and འཆལ་(བ) 'to beg,' 'to show,' 'to offer'; thus སྤྱག་འཆལ་ lit. means 'to show hands', i. e. to show the (folded) hands as a token of paying respect. And so with the ptcl. ཏི it means *praṇipatya* 'having saluted'.

31. 14¹¹. For *yaiḥ* Tib. *taiḥ* 'with them' (རེ་དག).

32. 14¹⁶. The word རྣམ་པ་ in such cases means *gati* or *prakāra* 'manner'.

33. 14¹⁷. བཤེས་ཀྱི་ལྟ་བུ་ or བཤེས་པ་ is for Skt. *ubhaya* 'both'. བཤེས་པོ་ is also of the same meaning.

34. 14²⁴. As the Tib. reads (མཐའ་འདྲེ་ *antā* 'end', བཞི་ *catur* 'four', and རྒྱལ་པོ་ *adhikāra* or *ādhipatya* 'power' or 'sovereignty') for Skt. *caturāṅga* 'having four members (of an army) one should read *caturanta-* taking it as the first member of a compound with the following word *cakravartin*, *caturanta* implying the 'four ends of the earth'.

35. 14²⁸. ཞེས་བྱ་བ་ནས་ *ityataḥ* 'from this' is to be construed with ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་ lit. *itiparyantaṁ*, idiomatically *yāvāt* 'up to this'. This refers to a passage which is fully given before (Skt. text, p. 101, ll. 12-19 ; Tib. text, p. 93, ll. 3-13).

36. 14⁴⁰. སྟེ་ is one of the additive (ཕྱིན་པ་) pctl. (དྲི་, རྟེ་, སྟེ་, རྟེ་ and སྟེ་) used after nouns and pronouns (and sometimes also after adjectives, e. g. ཡོངས་ སྟེ་, *pari-* 'entirely,' 'completely') ending in སྟེ་, and denotes motion, progression to, or change,

or promotion into another state, and thus sometimes implies the loc. case ; e. g. བཤམས་སུ, *daḥṣiṇe* 'to or on the right side'. Accordingly སངས་རྒྱལ་མཁས་ལྷན་གྱིས་ lit. means 'renowned as the Buddha'; here a change to Buddhahood is implied.

36. 14⁴⁶. རེ་ལྟ་བུ, *lādrśa* 'like that'.

B

1. 1⁴⁵. ལྟོམ་བ་ vb. and subst. 'to think' and 'thought', here subst.; སེམས་ subst., *citta* 'mind'. ལྟོམ་རྒྱ་སེམས་ is a phrase meaning *abhiprāya* 'thought.' As vb. it is for *manyate* 'thinks'. Sometimes it expresses the real implication of the word *iti*, *etad*, or *evam* by which one is to understand the thought referred to. In the present case ལྟོམ་རྒྱ་སེམས་ is vb. and means *manyate* or *cintayati*.

2. 2⁵. Here བྱེད་(་བ) the pf. of which is བྱས་ is in Skt. $\sqrt{vac}$ or $\sqrt{kath}$ 'to say', and not $\sqrt{kr}$ 'to do'. And so བྱས་ཤིང་ is *anuktvā* or *akathayitvā* 'having not said' for *aprativedya* in the original text.

3. 2⁸. མངོན་པར་འགྱུར་བ་ is rather *abhiniṣkrameyam* than *niṣkameyam* as in the text. མངོན་པར་ is used mostly for the Skt. prefix *abhi-* and sometimes for *ā-*.

4. 3³. The actual reading is *aśāntāyām*. Evidently it is to be construed with the preceding word *rātrau*. But the Tib. text reads here མི་ཉལ་ཙམ་ the lit. Skt. equivalent to which is *asuptamātra*. It is to be taken with 'he' (sa) and means that he did not sleep at all.

5. 4². རྟུག་མ་ཐག་ཏུ་ lit. *pratiṣṭhānantaram*. རྟུག་(་བ་), *pratiṣṭhā* 'resting, remaining'; ཐག་, *antara* 'intervention'; མ་ཐག་, *anantara* or *samanantara* 'non-intervention' or 'immediately'.

6. 3⁶. བང་མཐོང་ lit. *su-gr̥ha* 'a good house', and as such it means *prāsāda* 'a palace'.

7. 5¹ For Skt. *tatra* Tib. reads *tataḥ* (རེ་ནས་).

8. 5¹⁰. The word *kāñcukīya* or *kañcukin* is an attendant or overseer of the apartment of women, a chamberlain. For this in Tib. we have ཉུང་བུ་ which is the same as རྩལ་བུ་, or རྩལ་བུ་པ་, *kṛibā* 'eunuch'. Lit. it means 'the testicles cut out', i. e. 'one whose testicles are removed.' In ancient India attendants for royal women in a harem included eunuchs, too.

9. 7⁶. Tib. simply *ardham* (ཕྱིད་) 'half,' and not *upārdham* 'first half.'

10. 7⁸. བས occurs for བྱས pf. of བྱེད་པ mostly in the sense of a thing quite done or accomplished. It is used here for Skt. *atīkrānta* 'passed'.

11. 9d. འབྱིན *visarjana* 'to let proceed', 'to send forth'.

12. 10¹⁵. For སྒྲིབ་པ, *chāyā* 'shade', we have sometimes སྒྲིབ་ས.

13. 11¹⁷. For *śuddha-* in Skt. there is *viśuddha-* in Tib. (ནུས་དག་).

14. 12²². The Tib. translators take *sajana* 'with the people' in the sense of *sa-svajana* 'with kinsmen or relations,' གཞིན meaning *bandhu*, *bāndhava* 'kinsman' or 'relation'.

15. 13a. Mark here according to Tib. རྒྱལ་པོ་དེ་ནི will be in Skt. so ° *nṛpati*, དེ being construed with རྒྱལ་པོ་.

Here ཡོང may be regarded as another form of འོང་(པ), *āgamana* 'to come.' སྒྲིབ་པ་ ཡོང་ མ་ མཆིས lit. means *chāyā āgatā nāsti*.

16. 13⁶. Tib. དམ་པ, Skt. *vara* (*uttama*) is in fact in the sense of 'excellent, superior, best,' but here it is used

to mean 'a boon.' Here the Tib. translators have translated simply the *word* not taking the sense into consideration. See the verses 14⁶, and 17¹⁸ where for *vara* is used མཆོག་.

17. 13²⁵⁻²⁶. རྩལ་འཁོར་ lit. *rāṣṭracakṛa* 'province of a realm'.

18. 14c. སྦྱོར་བ་ lit. *caryā, ācaraṇa*, 'practice.' Here it is simply an amplification. སྦྱོར་བར་སྦྱོར་ན་ means 'in the act or practice of giving'.

མངའ་ eleg. for དབང་, *śakti* 'might' and མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ eleg. for ཡོད་པ་, $\sqrt{bhū}$ 'to be'; thus མངའ་ ཅི་ ཁྱོད་ལ་ མཆིས་ lit. means 'if you have the power' and this is expressed in Skt. by *śakyase (śaknoṣi)* 'if you can'.

19. 15¹⁷. བདབ་ pf. of འདེབས་བ་ 'to cast, throw'.

20. 15¹⁹. རྩལ་ *āyus* 'life', and དཔག་ས་ (or དཔག་མེད་) *amita* 'immeasured' or 'immeasurable'. མཆིས་བ་ is for *bhavi* in the sense of *bhavet* in the Skt. text.

21. 15²⁴. འཇོལ་, lit. *icchāmi* 'I desire'. This desire is expressed in Skt. by the use of the present optative in *bhaved*;

but in Tib. that expression is given employing the word རྒྱལ་.

22. 17⁶. Generally གློ་བ་ is *vyasana* 'misery', 'decline' and so 'death.'

23. 17¹⁸. See note, LV, B. 16.

24. 17²⁰. བསོལ་གྱིས་. བསོལ་བ་ as a verb means 'to ask for', 'to beg for'; and also 'to give' (see S. D's Dictionary) and as subt. *adhyeṣaṇā*, *prārthanā* 'request', 'prayer'. གྱིས་ is imp. of བགྱིད་བ་, the elegant form of བྱེད་བ་ 'to do'. Thus བསོལ་གྱིས་ lit. means *dehi* 'give'. In *Buddhacarita*, VI. 62, བསོལ་མཛོད་ is used for *ānaya* 'bring', so བསོལ་གྱིས་ may also be for Skt. *ānaya*.

25. 17²². བསམ་ན་(བ་) is resp. for ཉན་བ་ $\sqrt{śru}$ 'to hear, listen', and བསོལ་བ་ *āvedana*, *prārthanā* 'to ask for', 'to beg for', or 'request', 'entreaty'. Thus བསམ་ན་དུ་བསོལ་, *śṛṇuṣva* lit. 'pray, kindly listen'.

26. 18⁴. For Skt. *eva* Tib. reads *evam* (དེ་སྐད་).

27. 18¹¹. To *chindati* Tib. adds before it *pari-* (ཡོངས་སུ་)

28. 19⁴. སྤྲུམ་ is generally for *punar* 'again,' but sometimes also for *prati-* as in སྤྲུམ་གྲུབ་པ་ *pratimā* 'representation, image'. གཞུག་པ་ means *rūpa*, *ākṛti*, *bimba*, etc. 'outward form of anything'.

29. 19⁷. ཕྱིན་ 'to arrive,' Skt. $\sqrt{gam}$, *pra-* $\sqrt{āp}$; thus ཕྱིན་ནས་ lit. *gatvā*, *prāpya* 'having arrived'.

30. 19¹⁵. སྤྲུམ་ is instr. of the pron. སྤྲུམ་, *kim* 'who.'

31. 20⁴. རྗེས་ lit. means 'to-morrow when the night is over'; but practically signifies 'the day after to-morrow'. རྗེས་པོར་ 'on the day after to-morrow'. Hence རྗེས་ (*rātri* 'night') རྗེས་ is for Skt. *rātryā atyayena* 'after the night is over.'

32. 20¹². སྤྲུམ་ནས་ lit. in Skt. *ārocyā* 'having said.'

33. 20¹⁶. ཅི་ལྟར་ lit. *katham* 'how.'

34. 20^{37,39}. In Skt. text. *kā śaktiḥ* means in fact *na śaktiḥ* and this is translated into Tib. by རྣམ་པ་མ་ མཆིས་སྟོ་ *śaktir na asti*.

35. 21⁸. Skt. *kṛtāstra* means 'armed' or 'trained in the science of arms'. For this Tib. has here lit. *śodhitaraṇadharmā*

reading རྩམ་ (raṇa 'fight,' 'war') ཆོས་ (dharma 'law') སྦྱངས་ (pf. of སྦྱང་ 'to clear, wash, purify'; *śodhita*).

36. 21¹¹. ཚན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ་འི་སྟོབས་ is for Skt. *mahānagnabala*-as found also in the *Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 8210. ཚན་པོ་ཆེ་ 'a great many,' *bahu*; and ཆེན་པོ་ *mahat*, great. ཚན་པོ་ཆེ་ appears to have been used here for *nagna* in the Skt. text. But what is the meaning of the word *nagna*-here ? Is it for *nāga* 'elephant' for which we have in Tib. སྤང་པོ་ཆེ་ or སྤང་ཆེན་ ?

37. 21³⁵. དབྱང་བྱ་རྩེད་. The word དབྱང་ means *bala*, *senā* 'force', 'army'; and ཀྱང་བྱ་རྩེད་, *patti* or *padāti* 'infantry' (ཀྱང་ or ཀྱང་པ་, *pada* 'foot'; བྱ་, *śīśu*, *putra* 'child, son'; རྩེད་, *kṣudra*, *laghu* 'small, little'. From this it appears that infantry soldiers in an army are regarded as little children being compared to its other three members, viz. elephants, horses, and chariots). Thus instead of ཀྱང་བྱ་རྩེད་ we have simply བྱ་རྩེད་ added to དབྱང་.

38. 22^{8.9}. For *puraskṛta* Tib. has *puro'valokita* (མ་དྲན་གྱིས་ བརྒྱས་).

C

1. 1³. བཞིས་པོ་. In such cases the ptcl. པོ་ is used in the sense of a definite article, and so བཞིས་པོ་ *dvau* 'the two,' 'both'. See LV, C. 3². It may be noted in this connection that the ptcl. བ་ added to the cardinals forms ordinals ; e. g. བཞིས་ *dvi* 'two', but བཞིས་པ་, *dvitiya* 'second'; བསྟུས་, *tri* 'three,' but བསྟུས་པ་, *trītiya*. 'third.' *Prathama* 'first' is, however, དང་པོ་ and not བཞིག་པ་.

2. 1¹³. གྲོང་, *grāma* village ; གྲོང་པ་, *grāmiṇa* 'a villager' ; ཆ་, *aṃśa*, *bhāga* 'part, share' ; thus གྲོང་པ་ཆ་ lit. means 'appertaining to a villager,' Skt. *grāmya* 'low,' 'vulgar.'

3. 2⁶. Tib. simply -*kāya* 'body' omitting *ātma*-.

3. 2¹¹. ཆོ་འདི་ལ་ ཆོ་, *āyus* 'life' or *janman* 'birth ;' so the phrase lit. means *asmiṃ āyuṣi* 'in this life' or *asmiṃ janmani* 'in this birth'. The Buddhist term *dṛṣṭadharma* has this meaning, i. e. 'the present life.'

3. 2²¹. སྦངས་ནས་ lit. *tyaktvā* 'having abandoned,' and not *anupagamyā*.

VI

BODHISATTVĀVADĀNAKALPALATĀ

1. 1a. For *kaṣati* (from $\sqrt{kaṣ}$ lit. 'to rub,' 'to scratch,' fig. 'to injure,' 'to destroy') Tib. *pratapati* (པ་ར་པ་པི་བྱ་བྱེད་པ་) giving the intended sense.

2. 1b. For *krūra* 'cruel,' 'terrible,' 'destructive' Tib. *asahya-* (མི་བཟད་).

3. 2c. རིན་ཅེན་ is another form of རིན་ཆེན་ *ratna* 'gem'. For this we have also རིན་པོ་ཅེ་ and རིན་པོ་ཆེ་. རིན་, *mūlya* 'price'; and ཆེན་, *mahat* 'great', so རིན་ཆེན་ or རིན་ཅེན་ lit. means *mahāmūlya* 'very costly'.

4. 2c. Printed text reads གྱིས་ for གྱི་.

5. 4a ཞེས་བྱ་བ་. ཞེས་ or ཞེས་བ་ (see BAK, 7a, 14a) and ཅེས་ or ཤེས་, according to the last letter of the word after which they are employed, means *iti* 'thus' ; and བྱ་བ་ is ft. of བྱེད་བ་ meaning in such cases not $\sqrt{kr}$ 'to do,' but $\sqrt{vac}$, etc. 'to say, style, denominate etc.' Thus either ཞེས་ simply

or followed with གྲྭ་བྱ་ is used for *iti*. It is to be noted that ཞེས་གྲྭ་བྱ་ lit. is for *-śākḥya* (see ślokas 9a, 30b) or *ityākḥya*, *ucyate*, *kathyate*, etc., and fig. for *nāma*, *-saṃjñakā*, etc.

6. 5a. In Skt. *tāta* is a term of respect and of endearment. So it is used both to a superior or a junior. ལྷ་ is *deva* 'god,' but kings and nobles or persons of greater rank, such as Buddhas and Bodhisattvas, are addressed by it. In Tib. a prince is also addressed by it (see RA, p. 204, 23). Here the Nāga addresses his son with the word ལྷ་.

7. 6c. ཡུ་, or འུ་, *aham* 'I', but it is meant here to be taken in plu., *vayam* 'we,' the fuller form being ཡུ་བྱ་ཅག་. In the following śloka (7d) we have ཡུ་ཅག་ in the same sense. ཅག་ is the sign of plu. of personal pron. (=ནྟམས་), e. g. ང་ཅག་, *vayam* 'we'; བྱིད་ཅག་, *yūyam* 'you'; ཁོ་ཅག་, *te* 'they.' The following forms are also for 'we': འ་ཅག་, འུ་ཅག་, འུ་བྱ་ཅག་, and འོ་ཅག་.

8. 9b. དགོན་ཅོག་, another form is མཚོག་ for ཅོག་. The word དགོན་ means *durlabha* 'rare, scarce, hard to acquire', and ཅོག་

or མཆོག *parama, uttama* 'the best, the most excellent.' Thus རྟོན་ཅིག lit. signifies 'the most excellent thing which is very difficult to acquire,' i. e. *ratna* 'gem' or any precious object. It is to be noted that the form རྟོན་ཅིག is older than རྟོན་མཆོག.

9. 10a. Print. text reads རྟ for རྟུ as emended according to Skt.

10. 10a. For ཡོད which is, according to Skt., expected to be the actual reading in the sense of *asti* 'is' understood, there is ལྟོད. If that is the true reading it may be explained in the following way : It is used both as a subst. and a vb. meaning in such cases *bhoga, upabhoga* 'experience' 'and to experience' respectively. Here it is a vb. in the passive voice meaning *upabhuḥjate* 'is being experienced'.

11. 12a. Print. text ལྟ་བཞི for ལྟེ་བཞི. The former hardly gives here any sense. In *b* we should like to read སྟི for སྟིས.

12. 12⁵. Actually it means *sattvavat* 'like a (spiritual) mind,' the meaning of the compound being thus explained in Tib.

1. 13c. Print. text མི་བཟད for མི་བཟད which lit. means *akṣaya* 'free from decay'. བཟད is for བཟོད་པ, Skt. $\sqrt{sah}$ ($=\sqrt{sabh}$) 'to resist', 'to overcome', also 'to bear'. So མི་བཟད is *asahya* 'that which cannot be endured'.

14. 14¹⁰. Mark that Skt. *divya* is not used here, according to the Tib. translators, in the sense of 'divine', but in that of 'excellent' as evident from the word བཞིག་.

15. 14¹². དག་པ which means *śuddhi* 'purity' and also *śuddha* 'pure' is employed here for *punya* 'holy' and also 'pure', this word being derived from $\sqrt{pū}$ 'to purify'. Generally for *punya* 'meritorious act, or religious merit' we have in Tib. བསོད་ནམས་.

16. 15². In the Skt. text (*d*) there is *-sukha-* for *-mukha-* in Tib. (སྒྲོང་).

17. 16⁷. པད is for པདྨ (20d), *padma* 'lotus.' See infra, 23¹⁰.

18. 17⁹. The Tib. translators take *maitrī* (གུས་པ་པ) here in the sense of *samāgama* 'association' (འགྲོགས་པ་).

19. 17¹⁰. ཟིལ (or ཟིལ་མ), *tejas* 'splendour'; ཟིལ་གྱིས་

tejasā 'with splendour'; གཞིན་པ་, *ākramaṇa*, *parābhava*, *abhibhava* 'to attack,' 'to overcome, subdue, conquer.' So here རྩེལ་གྱིས་གཞིན་པ་ lit. in Skt. is *tejasā parābhavantam*, and fig. *tarjayantam* (√*tarj* 'to threaten').

20. 20². In *a* the printed text reads གང་ for རྩེལ་ emended by the author. གྱུན་རྩེལ་ is *sābharāṇa* 'with ornaments' and not *āvāraṇa* as in the printed text.

21. 20⁵. སྤྱོད་ཅེས་ corresponds to *diśantam* (√*diś* 'to show'). སྤྱོད་ or སྤྱོད་པ་, *utsāha* 'energy'; *utsahate* 'becomes energetic'; *prapañcayati*, *vistārayati* 'expands, displays.'

22. 20¹⁰. In Tib. text one should read སྤྱོད་ according to Skt. *jīvita*, and not སྤྱོད་པ་.

23. 21⁸. Printed text ཡིས་ for ཡི་.

24. 21⁹. ལྷ་པོ་ is *śoka*, *duḥkha* 'misery, affliction,' and also *maru* 'desert' (*Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 5278).

25. 23⁷. SD གསལ་ which gives no appropriate meaning here for རྩེལ་.

26. 24¹. SD རྩེལ་ for རྩེ་ the former being a misprint.

27. 24⁸. བྱེད་མོ་སྦྱར་ནས་ lit. *añjalim yuktva* 'having folded the hands.'

28. 25⁷. ཁྱོད་ answering to Skt. *eva* is used both as an adverb and an adjective meaning respectively 'only, exclusively,' and 'just,' 'the very.' In the present case it is adjective. Sometimes added to an adjective it forms a noun ; e. g. གྲས་པ་ *samartha* 'able' ; but གྲས་པ་ཁྱོད་, *sāmarthya* 'ability' : རྩ་བ་ *rūpa*, རྩ་བ་ཁྱོད་, *rūpatva* (NB. 15⁵; 19³).

29. 25¹⁰. ཇི་ལྟར་, *yathā* 'as.' In Skt. text *na* 'not' can hardly be construed here.

30. 26¹. བྱུས་(་བ་) means both *bhakti* 'devotion,' *śraddhā* 'reverence,' etc. and *bhakṭa* 'devout,' 'respectful.' It is used here fig. for Skt. *praṇayin* 'a loving or affectionate one.' For *praṇayin* one may also write བྱུས་པ་ (*praṇaya*) རྟོག་པ་.

30. 26³. དེ་, *tad* 'that' fig. for *iti* .

31. 26b. In Tib. text *satata* (ཉག་ཏུ) is omitted.

32. 26¹³. ཆས་ originally pf. of ཆ་བ་, *pra-√sthā* 'to go away,' but used as a separate verb.

33. 27². SD གྲིས for གྲི.

34. 27³. ལྷ་བླ་མ་, *netṛ* 'leader' (*agrayāyin*). ལྷ་ seems to be for ལྷ་ཚོགས་ 'various,' and བླ་མ་ is pf. of འབྲེག་པ་ 'to attack,' 'to lead' ; thus the phrase lit. means 'one who leads variously (according to necessity).'

35. 27⁷. SD ཡི for ཡིས་.

36. 27¹². For *svarga-śobhā* Tib. reads explaining the meaning *svarga-saḍṛśa-śobhā*.

37. 28⁵. See supra. 14. 14¹⁰.

38. 28⁷. མཛོམས་པ་, *śobhana*, *sundara* 'fine, beautiful.' It conveys the meaning of *manohara*, no doubt, but it is literally translated by ཡིད་ཀྱི་འཕྲོག་ or simply ཡིད་ (*manas* 'mind') འཕྲོག་ (*hara* 'one that robs').

39. 28¹⁴. By writing གྲིས for *āvṛta* 'covered' in the Skt. text the Tib. translators seem to have read *āstrta* for *āvṛta* meaning thereby 'scattered'. Or it may be that as *ā-√str* signifies also 'to cover' the Tib. word is used for *āvṛta* and not for *āstrta*.

40. 29¹⁻². ག་ཕྱུར་ and ཅན་དན་ are two loan words from

Skt. for *karpūra* 'camphor' and *candana* 'sandal' respectively. Mark here Skt. *c* is pronounced by Tibetans as *ts* (ཅ), and so *j* as *dz* (ཇ), e. g. *javā* ཇ་བ་ 'a kind of red flower, the China rose'.

41. 29⁹. གཞུག་ལག་ཁང་. གཞུག་, *cūḍā*, *śekhara* 'crest, crown'; ལག་, *pāṇi* 'hand'; གཞུག་ལག་ together mean 'sciences, sacred literature', the explanation being as follows: "that which has come out of the head of the most holy; i. e. the result of his intellect and has been placed in the hands of the inquirer," as says SD. ཁང་ is *grha*, *śālā*, 'house,' 'building.' Thus གཞུག་ལག་ཁང་ means a *viḥāra* 'monastery (where those sciences are kept)'.

42. 29¹⁰. བཅོས་ལྷན་འདས་, *bhagavat*, generally translated as 'the Blessed One'. In Buddhism this epithet is for the Buddha. བཅོས་ (or བཅོས་ས) pf. of འཇོས་ས་པ་, *unmūlana*, *vināśana*, etc. 'to conquer, subdue, suppress.' As subst. it means the victory (*bhaga*) that is achieved by conquering. བཅོས་ལྷན་ 'a victorious one', one who has become victorious by conquering Māra. འདས་, pf. of འདེག་བ་ 'to pass away', *gata*, *atita* 'passed'.

Thus བཅོས་ལྷན་འདས་ means 'one who having subdued the host of Māra has passed away (from misery)'.

43. 30⁹. SD ཡི for ཡིས་.

44. 31¹⁰⁻¹¹. SD གྱུར for འགྱུར and འོད for འོན་.

VII

BHAGAVADGĪTĀ

1. 1⁵. རྣམ་པར་གནས་ suggests the Skt. reading *vyavasthitān* and not *avasthitān*

2. 1⁸. རོན་བ་ is a variant of གཞོན་བ་ 'to subdue, suppress,' and as such it is rather *abhibhūtā* 'overwhelmed', than *āviṣṭa* 'entered, possessed' in Skt.

3. 1⁹. ལྷས་བ་ཡིས་, *viṣādena* 'with sadness'.

4. 2¹. བྱུང་འཕྱུག་ lit. *Viṣṇu*. བྱུང་བ་, *vi-√āp*, *√viṣ* 'to penetrate, pervade,' and also *vyāpin* 'one who pervades', as well as *vyāpta* 'pervaded'; and འཕྱུག་བ་, *pra-√viś* 'to enter',

praveśa 'entrance,' and *praveśin* 'one entering into.' The Tib. equivalent for *kṛṣṇa* in the sense of 'black' is ཉག་པོ་.

5. 3⁷. ཉམ་བར་ལྷང་བ་ lit. *vyutthita* 'particularly rising.' With མྱ་, *roman* or *loman* 'hair,' used before the phrase it means *roma-* or *loma-harṣa* 'bristling of the hair' for which we have generally མྱ་ལོང་. The verb ལྷང་བ་ is in Skt. *ut-√sthā* 'to rise.' Sometimes ལྷང་བར་འགྱུར་ has the causative sense, *utthāpayati* 'raises.'

6. 3⁹. བ༵ is a general name for a *dhanus* 'bow,' not of the particular bow (*gāṇḍīva*) of Arjuna.

VIII

NYĀYABINDU

1. 1⁹. ཡིན་བས་ན་ lit. *bhavatīti*. Mark here the use of the ptcl. ན་ which is generally a loc. case-sign added to substantives. It is added also to the instr. case and verbs and signifies a reason ; e. g. སྐྱེ་དེས་ན་ 'for the reason, there-

fore'; ཅེ་འདྲི་གྲུ་ན་ 'for what reason, why.' As regards its use after a verb note the present case.

2. 1¹¹. ཇོ is a ptcl. used after ཇ, ར or ལ and terminates a sentence.

3. 9². After *-viṣaya-* Tib. adds. *-tad-* (ཅི).

4. 10³. For *caitta* Tib. lit. translates its actual meaning as *cittotpanna* (སེམས་ལས་བྱུང་).

5. 11⁴. Mark རག is generally used (with or without ཇ) as a prefix (mostly *pra-* as well as *ati-*, *ut-*, and *sam-*) as well as a subst.

6. 15⁵. See note, BAK, 28.

IX

NYĀYABINDUTĪKĀ

1. 1⁶. SB ལས for ལ.

2. 1¹⁵. སྦྱང་བ (pf. སྦྱང and སྦྱངས), vb., √ *śudh*, causative, 'to purify, cleanse, wash off'; subst. *śodhana* 'cleansing',

prakṣāḷaṇa washing off' ; but *tānava* lit. means 'thinness, meagreness.'

3. 4⁶. ཡིན་གྱི. We have already seen (PD, Note 4), that གྱི་གྱི, etc. are the signs of gen. But sometimes they are used after verbs when there are two sentences in contrast to each other, and may be translated by 'but' or 'though' ; e. g. རི་རུ་ རོངས་གྱི ། མ་བཞུགས་ 'he came there, but did not stay ; མཐོང་བོ་ཟེར་གྱི ། དག་བོར་འགྱུར་ 'though he said "friend", he became an enemy'. Similarly in the present and similar cases གྱི etc. answers to Skt. *tu* 'but,' expressed or understood. Note the present sentence *na[tv] anyat* (གཞན་མ་ཡིན་པ་), and CS, 17³ : *śīlād api varam śraṃso na tu dṛṣṭeh* (ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ནི་ ཉམས་སྒྲུ་ཡི ། ལྟ་བུས ། See NBT, 12¹⁸⁻¹⁹ ; *Ibid.*, note, 9.

4. 5^{16,28}. Mark that the phrase དབེར་ན་...བཞིན་ is for *yathā* as.' We have also དབེར་ན་...ལྟ་བུ for it. དབེ *dṛṣṭānta*, *upamā* 'example, simile, illustration'. The word also means 'a book' ; e. g. ཀ་དབེ 'k book' i. e. A-B-C Book, a primer. བཞིན་ or བཞིན་དུ in such cases means *iva* 'as, like, according to.' Cf. དབེར་ན་...བཞིན་ with ཇི་ལྟར་...ལྟར་, CS, 12^{1,9}.

5. 5²¹⁻²⁹. Lit. it means *prekṣāvantas tatparikṣāṃ nārabhante*.

6. 7^{11,12}. Mark *-pūrvikā* is explained and translated as *pūrvagāmini* (ཐུན་རྒྱུ་འགྲོ་བ).

7. 9³¹. Instead of བསྟན་པའི (*vyutpādanasya*) there is wrongly དགོས་པའི (*prajojanasya*).

8. 9³⁸. བསྟན་པ is for both *pratipādana* and *abhidhāna*.

9. 10¹¹. For ཀྱི in རྣམ་གྱི see note 3, supra.

10. 10⁸. དངོས་སུ lit. *vastutaḥ* 'in fact' is used here for *sākṣāt* (lit. 'with eyes') 'evidently', 'actually', 'directly', for which we have generally མཛོན་སྤྱོད་ or མཛོན་སྤྱོད་དུ (*pratyakṣa*).

11. 10³⁴. Tib. omits *-vyāpāra* and unlike Skt. repeats *prajojana* (དགོས་པ).

CATUHŚATAKA

1. 1². For *alpa* 'small, little' there are both ལྔ and ལྔ་ལྔ་.

2. 1⁵. གེ་ཚོས་ and གེ་ཚོས་ཟ་བ་ both mean *saṃśaya* 'doubt'.

3. 2¹⁴. Tib. only *vyakṭam* (གསལ་བར) and not *svyakṭam* 'very clearly'.

4. 3⁹ འོག་ལྟས་ is instr. of འོག་ལྟ་ *mithyādr̥ṣṭi* 'one who holds a wrong view.' འོག་(་བ་), *viparita* 'inverted', *mithyā* 'wrong', and ལྟ་(་བ་) *darśana*, *dr̥ṣṭi* 'view'.

5. 4¹. Note that ལས་, a ptcl., though generally a sign of the abl., sometimes signifies also the loc. as in the present *kārikā* གང་ལས་, *yatra* 'where' (twice in *a* and *b*), and རེ་ལས་, *tatra* 'there' (twice in *b* and *d*).

6. 6⁹. ལྟ་ is a word akin to ལྟ་བུ, *iva* 'as', 'as if'. But, sometimes, so far as a Skt. text is concerned, it does not add any special sense : e. g. ཟ་བ་པོ་ལྟ་ ག་ལ་ཡིན་ (*Madhyamakā-*

kārikā, XVII. 30), *bhoktā kuta eva bhaviṣyati*; མྱིང་པོ་ལྟ་
ཡོད (Catuḥśataḥavṛtti, 828), *sāram asti*; རྩོམས་སྤྱོད་བཅད་པ་ལ་
ལྟ་ཅི་ སྒྲོས་ (*Kāśyapaparivarta*, § 125), *kaḥ punar vādo° ślokaḥ*;
བདག་ལ་ ལྟ་ སྒྲོས་ ། རྩོམས་ ཡང་ ཅི་ རྩོམས་ (Ibid, § 141), *kaḥ punar vādo*
mama. The present case, too, supports it.

7. 7^s. འཁྲུག་ lit. *ukṭa*, *bhāṣita*, *kīrttita*, etc. The word
smṛta (བློ་པ་) in such cases signifies the above meaning, and as
such is translated by འཁྲུག་. For the first half of the *kārikā* cf :

je egaṃ jānai se savvaṃ jānai ।

je savvaṃ jānai se egaṃ jānai ॥

Ācārāṅgasūtra, 1. 3. 4. 1,

eko bhāvaḥ sarvathā yena dṛṣṭaḥ

sarve bhāvāḥ sarvathā tena dṛṣṭāḥ ।

sarve bhāvāḥ sarvathā yena dṛṣṭā

eko bhāvaḥ sarvathā tena dṛṣṭaḥ ॥

Both the passages are quoted in the *Syādvādamañjarī*, Ch.
S. S., pp. 4, 112, and Guṇaratna's commentary on the
Śaḍdarśanasamuccaya, BI, p. 222.

8. 8¹³. The real sense of the ptcl. *nanu* (*nā* and *nu*) is 'is
it not ?' but often it is overlooked. By translating it by
ས་ཡིན་ནས་ the Tib. translators express the real meaning.

garalaṃ nanu jāyate means 'does it not become poison?' See CŚ, 10. c (Tib. d).

9. 9¹⁰. གཏོགས་པ་, *antar-√gam*, *antar-√bhū* 'to be included'. As an adj. it is for *antar-gata* or simply *gata*, NB, 54. 2 ; *antar-bhūta*, *Ibid.*, 23. 16 ; with the negative མ་, as མ་གཏོགས་པ་ (adj.) or མ་གཏོགས་པར་ (adv.) it conveys the meaning of such words as the following: *vinirmukṭa* 'excepting' (*Madhyamakakārikā*, II. 1) ; *aparyāpanna* (གཏོགས་པ་མ་ཡིན་) 'not included' (*Kāśyapaparivarta*, § 135) ; *na anyatra* (*Ibid*, § 98 ; NB, 96. 2, 12) ; *tyaktvā* (NB, 176. 4), *ṛte* 'excepting' as in the present case ; etc.

10. 10⁷. Another form of གཉིས་ཀྱིས་, *ubhaya* 'both' is གཉིས་གྲགས་. The ptcls. ཀྱིས་, གྲགས་, and གྲགས་ are a sort of definite article, and are used after གྲགས་, གྲགས་, གྲགས་, and གྲགས་ ; གྲགས་, གྲགས་, and གྲགས་ ; and གྲགས་, གྲགས་, and གྲགས་ respectively. Yet there is the form གཉིས་གྲགས་ as shown above.

11. 11⁴. མཆོག་ལ་ when the ptcl. ལ་ is used after an adjective it signifies 'being'.

12. 11¹⁵. བསྐྱེད་(པ་) lit. *utpādayet* 'should produce'.

13. 12^{1,9}. For the use of ཇི་ལྟར་...ལྟར་ (*a* and *b*) cf. དཔེར་ན་ ...བཞིན་ discussed in Note, NBT, 4.

14. 13⁵. སྐྱེས(པ) lit. *jāta*, *utpanna* 'born', and so means 'a man, person.' For *pums* we have specially སྐྱེས་བུ as in CS. X. 4 (229), as well as ཤོ as in *d* and 14. 4, 14.

15. 13¹³. ཤོའོ. ཤོ, *pums* 'male,' and འོ a terminating ptcl. used mostly at the end of a sentence signifying the sense of the verb ཡིན་པ, $\sqrt{bhū}$ 'to be'. It is to be noted that the consonant that precedes འོ is reduplicated (as in the case of འམ discussed above, pp. 227-228, 236); e.g. འབའ་ཞིག་གོ (for ཞིག་འོ), PD, 27^d; མཐོང་འོ (for མཐོང་འོ), NA, 2. 12; དེ་བཞིན་ འོ (for བཞིན་ འོ), NA, 9. 4. The vowel preceding འོ is not reduplicated, e. g. འཛིན་པ་འོ (for འཛིན་པ་འོ), NA, 2. 2.

16. 11¹³. སྒྲུ་སེམས་ is a phrase used for different words in Skt. such as *abhiprāya* 'purpose, intention' (*Madhyānta-vibhāgaṭīkā*, 6^b. 7 (for the same Skt. word there is སྒྲུ་དགོངས་ in the Candrakīrti's *Vṛtti* on the *Catuhśataka*, 163) ; *manyate* 'he thinks,' or *mata* 'thought'. Sometimes

it is simply for *iti* which implies an opinion as in the present case (see *Kāśyapaparivarta*, § 71). Mere ལྟམ་དུ is sometimes used to mean *iti* (*loc. cit.* § 124). ལྟམ་པ་ vb, √*man* 'to think', also subst. *mata* 'thought'. སེམས་, as subst. *citta*, *cetas* 'mind', *cetanā* 'power of moral volition'; སེམས་པ་ *cintana* 'to think'.

17. 16⁹. དགོ་ རེགས་. དགོ་(པ་), *kalyāṇa* 'happiness, welfare'; རེགས་ *su*, *sat*, *samyak*, *śreyas*, *śubha* 'good, excellent, proper'. But both the words are employed here to mean the same thing.

18. 16¹⁰. འགྲོ་བ་, *gati* 'to go' and 'movement'; but following Skt. it is used for *adhigati* 'attainment'.

19. 16¹⁴⁻¹⁶. Mark how *kā kathā* of Skt. is expressed in Tib. by ལྟམ་ཅི་དགོས་, lit. *vada kiṃ prayojanam* 'say what is the necessity'; ལྟམ་ imp. of ལྟམ་, √*vada* 'to say'.

20. 17¹¹. སོ་ and སོ་འཕང་ both mean *pada* 'place, rank, position'. སོ་འཕང་ and སོ་གནས་ are synonyms.

XI

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ

1. 1¹⁴. For *vidyante* in Skt. text Tib. wrongly *na vidyante* (པོན་མ་ཡིན).

2. 2⁶. Tib. lit. *tad-anantaram* (དེ་མ་གྲག) for Skt. *anantaram*.
So in 9⁹.

3. 7¹⁵. In the Tib. text *na* (སེ) is not required.

4. 11¹⁹. རྒྱུ lit. *jāyeta* 'may generate', and not *bhavet*.

XII

KĀŚYAPAPARIVARTA

1. 11¹. The Tib. name རོན་ལྷུང་ of Kāśyapa means 'a Bright Protector' as རོན་ is *kāśa* for *kāśya* from √*kāś* 'to shine' and ལྷུང་, *pa* being from √*pā*, 'to protect'.

2. 11²⁰. Note that sometimes the Skt. prefix *vi-* is

XIII

KĀVYĀDARŚA

In this lesson readers will see the method of transliteration adopted by Tib. translators for Skt. words.

1. 1¹². *Sarasvatī* in Tib. is *Svaravatī* ‘possessed of a vowel’ (རྟུངས་ཅན་ས ; རྟུངས་ *svara*). The word *svara* may, however, be taken here to mean *śabda* ‘sound’ or ‘word’ in general, or ‘musical tone or tune’, thus *Sarasvatī* being the presiding deity of *śabda* in the above sense may be called *Svaravatī*. Her connection with music is well-known from the fact that she holds a *vīṇā* ‘lute’.

2. 2². སེཿག, *śiṣṭa* ‘wise, learned’; by adding གུན་ཏུ, *vi-* (prefix) the Tib. translator amplifies the text, *śiṣṭa* becoming *viśiṣṭa* ‘superior, best excellent’.

3. 4⁸. སྒྲས་ instr. of སྒྲ་, *śabda* ‘word’.

4. 4². མྲག་རྩམ་ and མྲན་པ་ (= མྲན་ནག་) both mean *tamas* ‘dark, darkness’; but the former signifies here that kind of darkness which makes one blind (*andha*).

5. 4⁹. བོད་ or བོད་པ་ is the same as འབོད་པ་, *āhvāna* ‘to call’.

6. 7¹³. For *śvitra* 'white leprosy'. Tib. has simply སྨོན་, *doṣa* 'defect'.

7. 12². *viciti* 'search, investigation'; *chando-viciti* 'examination of metres', i. e. a work in which metres are discussed.' For *viciti* Tib. has བཞུགས་ which means a *grantha* or *śāstra* 'a literary work'.

•

PART III
VOCABULARY

I. TIBETAN-SANSKRIT

ཀ

ཀ་ཏྲ་ཀ, कतक, m. a kind of tree,
Strychnos Potatorum ; n. its
 fruit, its seed rubbed upon the
 inside of water-jars precipitates
 the earthly particles in the
 water, PD, 12^a.

ཀ་བ, स्तम्भ, m. a post, BK, 19^d.

ཀ་ལན་དྲ་ཀ, कलन्दक, m. a squirrel,
 BK, 30^a.

ཀྲ་ལ, a kind of grass, 1 कुश, m.
 NA, 7. 13 ; 2 दर्भ, m another
 name for *kúśa*, BC, 28^c.

ཀྲ་ན, सर्व, all, CS, 5^a, 6^a, 7^b, 22^d ;
 etc.

ཀྲ་དག་འཇུག, आनन्द, m. happi-
 ness, joy, BK, 31^d.

ཀྲ་ཏེ་འི་བྱ, कौन्तेय, m. the son of

Kuntī, the mother of five
 Pāṇḍavas, BG, 1^a.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ 1 सर्वतः, on all sides, NA,
 7. 21 ; 2 सर्वत्र, every where,
 PD, 21^d ; 3 सर्वथा, in every
 way, PD, 14^a.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ འབྲིག་པ, आजिह्व (व्याजिह्व),
 crooked or turned completely,
 NA, 12^c.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ མཆོག་ཀླ, शिष्ट, learned, wise,
 KA, 3^a.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ ཆོས་པར་བྱུར, आवर्जित, in-
 clined, bent down, NA, 2. 17.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ རྟོག་པ, सङ्कल्प, m. thought, ima-
 gination, UV 1^a.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ རྟོག་པའི་བྱེད, सम्/कृप्, caus. to
 imagine, सङ्कल्पयिष्यामि UV, 1^c.

ཀྲ་ན་ཏྲ་ རྟོག་པ, सम्, pref. expressing
 completeness, BC, 43^b.

गुण

गुण'क्ष'च'हो'क्ष, अवसुच्य, gd.
having taken off, BC, 12°.

गुण'क्ष'च'हो'क्ष, सन्ताप, m. dis-
tress, BC, 14°.

गुण'क्ष'च'हो'क्ष, समुदय, m. cause,
LV. C 3¹⁰, 5^{3,18}.

गुण'क्ष, सर्वदा, ind. always, CŚ, 8^b.

गुण, 1 अपि, ind. too. even, very,
moreover, BC, 8^d; BK, 32°;
CŚ, 19^a; KA, 5°; MK, 12^a;
LV, B 12¹⁴; etc. 2 च, ind.
and, BC, 4^a; CŚ, 10^b; KA,
2^b; NA, 10^d. 3 तु, ind. but,
BC, 29^a, 59^a, 60^a.

गु, Oh, 1 भोस्, ind. NA, 5. 2, 6. 6,
7. 2, 11, 18, etc. 2 अयि, ind.
NA, 13. 6.

गु'क्ष, बत, ind. expressing joy or
wonder, UV, 23^d, 24^d; LV. A
13^{34, 40}.

गु'क्ष, आलवाल, n. a basin or trench

गुण

for water round the root of
a tree, NA, 11. 6.

गु'क्ष, ind. oh. RK, 21^a.

गु'क्ष, म्लेच्छ, m. a barbarian (one
not speaking the Sanskrit
language or not conforming to
Hindu institutions), CŚ, 9^a.

गु, नाग, m. serpent, BK, 2^b, 6°,
22^a, p. 137, etc.

गु'गु'क्ष'हो'क्ष'क्ष, नागानन्द, n. lit.
Serpent -joy, p. 32; NA, 01,
2, 10; 3. 5.

गु'क्ष, नागी, f. a she serpent.

गु'क्ष'क्ष'क्ष, नागकुमार, m. the son
of a serpent, p. 151.

गु'क्ष'क्ष'क्ष, नागकन्यका, f. the daughter
of a serpent, NA, 13. 21.

गुण'क्षुव, 1 तपस्, n. religious
austerity, penance, BC. 3^b,
15^b, 28^d, 66^b.; NA. 3. 9, 10. 7.
2 दुष्कर, difficult to do, NA,
13. 7.

དགའ

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་, तपोवन, n. a
penance grove, NA, 7. 13.

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་ཚལ་, तपोवन,
n, a penance grove, NA, 9. 9,
12, 11. 1, 12. 2.

དགའ་ཐུབ་པ་, तापस, m. an ascetic,
NA, 10. 6

དགའ་བ་, दुष्कर, difficult to do, RK,
31.

དགར་, शुद्ध, white, BK, 2 12^d.

དགར་པོ་, शुद्ध, white, BC, 62^d, 63^d,
RK, 9.

དགར་བ་, गौर, while, NA, 13^b.

དཀོན་ཅོག་, रत्न, n. a gem, BK, 9^b.

དཀོན་མཆོག་བཞེགས་པ་, रत्नकूट, m,
a heap of gems, lit. gems piled
one upon another, KP, 4. 1.

བཀང (pf. of འགོངས་པ་, to fill,
fut. དགང, imp. ཁོང) *आकृष्य,
having drawn or bent, NA, 2^a.

བཀོད

བཀའ་བྱོམ་, उपदेश, m. advice,
RK, 28.

བཀའ་བྲིན་, प्रसाद, m. favour, NA,
13^c.

བཀའ་བྲིན་མཛོད་, imp. (see མཛོད་),
प्रसीद, do favour.

བཀའ་སྟུང་, pf. जगाद, said, BC,
42a^d.

བཀལ་ནས་, भारं निधाय, having
loaded, RK, 35.

བཀྱར་, 1 पूज्यते, is respected, PD,
21^c.

བཀྱར་སྟེ, 1 मान्य, respectable,
BC, 58^a; 2 सत्कार, m. respect,
UV, 12^d.

བཀྱར་བ་, √ पूज् to honour, revere,
पूज्यते, PD, 2^c.

བཀྱར་བར་འགྱུར་, पूज्यते, is respec-
ted PD, 21^d.

བཀོད་, 1 रचना, f. a composition,
NA, 2. 8.16; 2 स्थापित, kept,
arranged, LV, B 21^{20, 40}.

བཞོན་པ

- བཞོན་པ, सन्दर्भ, m. a composition, NBT, 5. 3.
- བཟ་བ, शबल, variegated, BK, 28^a.
- བཟ་ཤེས, स्वस्तिक, n. prosperity, BC, 54^a.
- ཁྱད་ཁྱེས, द्विपद, one having two feet, biped, PD, 28^a.
- ཁྱད་འབྲུང, पादप, m. a tree, NA, 9. 7.
- ཁྱད་པ, a leg, foot, 1 पद, n. LV, A 7 ; 2 चरण m. LV, A 13⁵⁵ ; 3 पाद, m. NA, 8^c.
- ཁྱད་པ་ལ་བཞོན་བའི་ཆུ, पाय, n. the water for (washing) one's feet, LV, A7⁸⁻¹⁰.
- ཁྱད་བཞི་པ, चतुष्पद m, a quadruped, KA. 11^c.
- ཁྱེ, प्रत्यय, m. a cause, condition, MK, 2^{a,d}, 5^b, 6^{c,d}, etc., etc ; NB, 9. 2.
- ཁྱེ་གྱི་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consis-

སྐབས

- ting of a condition, MK, 13^a, 14^a.
- ཁྱེ་རང་ལྡན་པ, प्रत्ययवत्, having a condition, MK, 4^a.
- ཁྱེ་རང་མི་ལྡན, अप्रत्ययवत्, not having a condition, MK, 4^b.
- ཁྱེ་མིན, अप्रत्यय, having no condition, MK, 5^d, 12^c, 14^d.
- ཁྱེ་མིན་རང་བཞིན, अप्रत्ययमय, not consisting of a condition, MK, 14^b.
- ཁྱེ་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consisting of a condition, MK, 13^d.
- ཁྱེ་ལ་སོགས, प्रत्ययादि, the condition and others, MK, 3^b.
- སྐད, भाषा, f. a language, CS, 9^a ; RK, 3,4,5,6.
- སྐད་ཅིག, क्षण, m. an instant, a moment, NA, 1^a ; UV, 3^c.
- སྐབས, 1 अधिकार, m. right, KA, 8^c ; 2 अवसर, m. an opportunity, NA, 12. 14.

སྐབས

སྐབས་དབྱིབ, आमुख, n. a prologue
or prelude of a drama, NA,
4, 1.

སྐར་མའི་གྲུལ་པོ, उडुराज, m. the
king of the stars, i. e. the
moon, BC, 65°.

སྐལ་ངན, दुर्भाग, unfortunate, KA, 7^d.

སྐལ་བ, भाग्य, n. luck, fortune,
NA, 3^d.

སྐལ་བ་ཆེན་པོ, महाभाग, illustrious,
highly virtuous, BC, 8^d.

སྐྱེ་ཆེ, आयुस्, n. life, duration of
life, LV, A6²⁰.

སྐྱེ་རྒྱལ་ས, मेखला, f. a girdle, NA,
10°.

སྐྱོས, तृषित, thirsty, PD, 8^d.

སྐྱོས་བ, तर्ष, m. thirst, desire,
BC, 15°.

སྐྱབས, शरण, n. refuge, BK, 1°, 9°.

སྐྱབས་འོས, शरण्य, fit to protect,
a protector, BK, 9^b.

སྐྱིབ

སྐྱིད་བ, क्षेम, n. happiness, RK,
29.

སྐྱི [སྐྱི་བ, √जन्, उत्-√पद् to be
born, to originate, pf. སྐྱིས] 1
उत्पद्यते, MK, 5°; 2 जायते, PD, 9^d;
UV, 2^a; 3 भवेत् may be, MK,
11^d; 4 जगत्, n. the world, BC,
10°.

སྐྱི་རྒྱ, प्रजा, f. the people, KA, 9°.

སྐྱི་འབྱུར, 1 जायते, comes into
being, CS, 5^b; 2 प्रवर्तते, pro-
ceeds, springs, MK, 12^b;
3 अभिप्रवर्तते, proceeds, springs,
MK, 12^d.

སྐྱི་ངན, खल (दुर्जन), m. wicked,
PD, 13^{b,d}.

སྐྱི་མཆེད, आयतन, n. the six organs
of sense and the six objects
of sense, KP, 7. 1, 2.

སྐྱི་བ, 1 उत्पद्यन्ते, originate, MK,
5^a; 2 उत्पन्न, came into being,
MK, 1^d; 3 जन्मन्, n. birth,
origination, BC, 15^a; BK, 32°;

སྐྱེ་བོ

CS, 12^d ; 4 जाति, f. birth, LV, C4^d ; NBT, 1^a.

སྐྱེ་བར་འགྱུར, जायते, originates, CS, 15^d.

སྐྱེ་བོ, जन, m. a man, BC, 9^{a,b,c,d}, 17^o ; KA, 8^a ; KP, 1. 3 ; NA, 1^b, 2^b, 6. 2, 10. 4, 12. 13, 13. 7 ; etc.

སྐྱེ་བོ་རྒྱ་བ, खल (दुर्जन), a wicked man, PD, 13.

སྐྱེ་བོ་ནོས་ས, (plu.), जन, a man, NA, 10. 5.

སྐྱེ་མེད་བ, अनुत्पाद, having no origination, MK, 0^d.

སྐྱེད, 1 उत्पद्यते, comes into being ; CS, 19^b ; जनयते, produces. LV, B11²² ; UV, 5^b(*).

སྐྱེད་བ, 1 -कर, that which causes or makes, CS, 19^o ; 2 जनिका that which produces LV, C6¹⁵.

སྐྱེད་བར་བྱེད, 1 उत्पादयति, NA, 13, 17, 18 ; 2 जनितृ (जनक), m. father, BK, 28^b.

སྐྱེང

སྐྱེང་ཚལ, उद्यान, n. a park, BK, 28^b.

སྐྱེན་བ, आशु, quick, BC, 64°.

སྐྱེས, 1 -ज (जात), born, BC, 46^a ;

2 प्रभव, m. origin, BC, 60^b ;

3 पुमस्, m. male, CS, 13^b.

སྐྱེས་གྱུར, सम्भूत, born, MK, 9^a.

སྐྱེས་བ, जायसे, you are born, UV 1^a.

སྐྱེས་བ་ས་ཡིན, अनुत्पन्न, not originated, MK, 9^a.

སྐྱེས་བྱ, a man, 1 पुमस्, NA, 1° ;

2 पुरुष, BC, 20^a ; LV. A 11⁵, 13⁶, 14⁵, etc ; NB, 1. 1 ; NBT, 7. 2, 8. 2, 9. 2.

སྐྱེས་རབས, जातक, n. a story of the former birth of the Buddha, NA, 2. 9.

སྐྱེས་བྱ་མེད་བ, न-पुरुष, m. no man, KP, 4. 4.

སྐྱོང, √पा, √पाल्, to protect, 1-प, protector, BC, 14^b ; 2 पालय, RK, 23 ; 3 पालयसि 29, 30.

སྐྱོང་

སྐྱོང་བ, protector, 1 गांप, BC, 64^a; 2 पाल LV, A 13²²; 3 पालन, protection, RK, 33.

སྐྱོན, 1 दुष्ट, n. a fault, defect, KA, 7^a; 2 दोष, a fault, BC, 40^c; BK, 22^d; KA, 2^b; NA, 13.11; 3 *श्वित्र, n. white leprosy, KA, 7^d.

སྐྱོན་མེད་པ, निर्दोष, free from harm, BC, 38^c; NA, 13. 11.

སྐྱོབ་པ, त्रातृ, saviour, NA, 1^b.

བསྐལ་པ, कल्प, m. a fabulous period of time, a period of 432 million years of mortal measure in the duration of the world, BK, 32^a; LV, B16¹³.

བསྐོར, surrounded, 1 वृत, BK, 21^c; 2 परिवृत, LV, B22⁷.

བསྐོར་བ, भ्रमण, n. moving, NB, 6. 6.

བསྐོར་བ་བྱས་ནས, प्रदक्षिणीकृत्य, gd.

ཁ

having gone round from left to right (as a mark of respect), LV, A 13³⁷.

བསྐྱོངས, [cf. བསྐྱོངས, pf. of སྐྱོང་བ
√पा, √पाल्, to save], पालित, protected, RK, 24, 25.

བསྐྱེད, 1 *कार्य to be done (उत्पाद्य, to be produced) CS, 11^a; 2 जनित, produced, NB, 9. 3; 3 *भवेत्, should be (उत्पादयेत्, should produce), UV, 13^b; 4 *वर्धन, bringing up, BC, 32^b; 5 सूति, f. production, BK, 12^a.

བསྐྱོགས, (pf. of སྐྱོགས་པ to turn), वलित, turned, NA, 11. 4.

ཁ

ཁ, मुख, mouth, BG, 2^a; NA. 11. 4.

ཁ་བསྐྱུར་དུར་སྤྱིལ་གོས་ཅན, काषाय-
वस्त्र, with a cloth dyed of reddish colour, BC, 60^c.

ཁོ་ལ་

ཁོ་ལ་, भवन, n. a ho-use, BK, 3^a,
19^c.

ཁོ་ལ་བཟང་, प्रासाद, a p ala-ce, LV,
B 3⁶, 10; 4³.

ཁོ་ལ་, कवल, m. n. a mo-uth-ful, NA,
11. 4, 12^a.

ཁོ་ལ་སྤྱོད་, धातु, m. element, essen-
tial ingredients of the body,
KP, 6. 3; PD, 1 1^c.

ཁོ་ལ་ཕྱོགས་, कोकिल, m. a cuckoo, LV,
B 9¹⁶.

ཁོ་ལ་ཁྱུང་, बिल, a hole, BC, 56^a.

ཁོ་ལ་, भार, m. a burden, NA- 3. 8;
PD, 24^c.

ཁོ་ལ་སྤྱོད་, निराश, devoid of hope,
BC, 67^c.

ཁོ་ལ་, एव, ptcl. expressing certainty,
BK, 25^c.

ཁོ་ལ་, एव, see ཁོ་ལ་ above,
MK, 8^b.

ཁོ་

ཁོ་, अस्मद्, personal pronoun,
first person, I, BC, 19^b, 51^a;
KA, 1^c.

ཁོ་ལ་ཕྱོགས་, *अहम् (वयम्), *I (we),
NA, 2. 7, 14.

ཁོ་ལ་ཕྱོགས་ནས་, वयम्, we, NA,
2. 11.

ཁོང་ (hon.), तद्, he, RK, 7.

ཁོང་རྒྱ་ཐུག་པ་, 1 व्युत्पत्ति, f. perfect
proficiency, NBT, 15; 2 व्युत्पादन,
explaining, NBT, 11. 6.

ཁོང་རྒྱ་ཐུག་པར་བྱ་, प्रतिपाद्य, to be,
explained, NBT, 12. 1.

ཁོང་རྒྱ་ཐུག་པར་བྱེད་པ་, व्युत्पाद्यमान,
being explained, NBT, 11. 1.

ཁྱད་པར་, विशेष, m. distinction,
BC, 58^d.

ཁྱད་པར་དང་བཅས་པ་, सविशेष, with
speciality, NA, 9. 7.

ཁྱབ་འཇུག་, कृष्ण, a proper name,
BG, 2¹.

ཁྱིམ་

ཁྱབ་བདག, བུམ, lord, BC, 35^d.

ཁྱི, ཁུཁུར, m. a dog, RK, 15.

ཁྱིམ་, 1 གཤམ་, n. a home, house, LV, A 14^{23, 34}; 2 ཀྱུམ་, n. LV, B 14²⁰, 22¹⁵; NA, 3. 14; 3 གཤམ་, m. a palace. LV, B 19⁶.

ཁྱིམ་པ་མ་, ཀྱུམ་ཁྱིམ་, the mistress of a house, NA, 3¹.

ཁྱིམ་མེད་པ་, གཤམ་མེད་པ་, f. houselessness, LV, A14³⁵.

ཁྱིད་, personal pronoun, second pers. (hon.), 1 ཀྱུམ་པ་, NA, 1^d, 2., 5. 2, 7. 3, 13 7; 2 བུམ་, NA., 49.

ཁྱེ, བུམ་, a boy, NA, 10^e, 5.

ཁྱིད་, ཀྱུམ་པ་, personal pron. second pers. (ordinary), BC, 8^b, 35^e, CS, 5^b; NA, 1^e, 3. 8, 7. 3; etc. etc.

ཁྱིར་ [ཁྱིར་པ་, འཁྱིར་, འཁྱི་, to carry], འཁྱིར་པ་པ་, brought or carried, LV, A 12²⁸.

སེམས་པ་

ཁྱིད་པ་, འཁྱིད་པ་, like you, BC, 7^d.

ཁྱིག་, སེམས་པ་, blood, RK, 35.

ཁྱིབ་, སེམས་པ་, anger, PD, 18^e.

ཁྱིབ་པ་པ་པ་པ་, སེམས་པ་, with anger, NA, 5. 1.

ཁྱིད་, སེམས་པ་, dense, NA, 7. 19.

ཁྱིབ་པ་, སེམས་པ་, a well, PD. 8^d.

ཁྱིས་པ་, སེམས་པ་, wrath, BC, 15^d.

ཁྱིས་པ་པ་, (སེམས་པ་) སེམས་པ་, becomes angry or gets disordered.

ཁྱིས་པ་པ་, སེམས་པ་, agitation, NB, 6. 2.

ཁྱིས་པ་པ་, སེམས་པ་, m. birth, born, NA, 13. 23.

ཁྱིས་པ་པ་, སེམས་པ་, m. an error, NB, 6. 3.

ཁྱིས་པ་, སེམས་པ་, n. the sky, NA, 10^b.

ཁྱིས་པ་པ་, སེམས་པ་, m. Garuḍa, the king of birds, BC, 5^a.

མཁོ་བ

མཁས་, दक्ष, expert, NA, 3^b.

མཁས་བ་, 1 कृतिन्, expert, learned, BK, 24^b; 2 कौशल्य (evidently མཁས་བ་ is here for མཁས་བ་ཉིད་), skilfulness, KP, 1. 1; 3 निपुण, skilful, NA, 3^a; 4 परिङ्कत, a learned man, PD, 5^b; UV, 20^d; 5 बुद्धिमत्, wise, CS, 6^d; 6 बुध, learned, KA, 6^a; CS, 11^a; BK, 9^c; 7 मेधाविन्, wise, UV, 8^c, 16^f; 8 सूरि, a learned man, KA, 9^a.

མཁོ་བ་, अलम्, sufficient for, LV, C 1⁷.

མཁྱེན་བ་, √ज्ञा, to know, LV, A 3²⁵.

མཁྱེན་པར་མཛོད་ཏུ་གསོལ་, जानीया (°यात्), one should know, LV, A 3²⁵.

འཁོར་, 1 परिवार, m. a retinue,

འབྲུག

LV, B 13²³, 26, 21²⁵, 34; 2 पर्वद्, f. an assembly, BK, 15^d.

འཁོར་བ་, 1 आसंसार, till the sam. sāra KA, 4^b; 2 संसार, the course of the worldly life, BK, 1^c.

འཁོར་བར་བྱེད་, परि√वृत्, to turn round, परिवर्तते, turns round, PD, 10¹.

འཁོར་ལོ་, चक्र, n. a wheel, PD, 10¹.

འཁོར་ལོ་སྐྱུ་ར་བ་, चक्रवर्तिन्, an emperor, sovereign of the world, LV, A 14²⁵.

འབྲུན་ནས་, °गृह्य, g^d, having embraced, BC, 67^b.

འབྲེག་, भङ्ग, m. bent (or contraction), NA, 2^b.

འབྲགས་, विक्कव, overcome with, BC, 27^d.

འཁྱི་ཤིང་, लता, f. a creeper, pp. 137, 151; NA, 13. 13.

འབྲུ་བ་, स्नापयत्, causing to take bath, BC, 4^b.

འབྲུག

འབྲུག, 1 क्रोध, m. anger, morbid irritation or disorder of the humours of the body, PD, 30°; 2 क्रोध, m. anger, PD, 27°.

ག

ག་ལ, कुतस्, where, whence, UV, 12°; CS, 20°, 1°; NA, 1°, 13. 4; PD, 23°; MK, 8°, 14°.

ག་ལ་བ, येन, by which (in the sense of यत्र, where), LV, A 313, 6°.

ག་ཤུར, कर्पूर, m. n. camphor, BK, 29°.

གང, who, what, which, 1 किम्, MK, 6°; BC, 9°, etc.; NA, 5. 2, etc.; 2 कतम्, LV, C 37, 43, 54, etc.; 3 यद्, KP, 2. 1, 7. 1, 8. 2; CS, 20°, etc.; LV, C 37, 43, 54, etc.; 4 यदि, BC, 44°.

གང་བ

གང་བ, गङ्गा, the river named Gaṅgā, PC, 8°.

གང་གི་ཕྱིར, why, 1 कथम्, BC, 30°; NA, 3. 8; 2 कुतस्, NA, 2. 18, 9. 13.

གང་གི་ཚེ་ནི, कदा, when, PD, 15°.

གང་དྲག, 1 केचन, some, MK, 1°; 2 यद्, who, what, which, UV, 14°-°.

གང་དང་གང་དུ, यत्र यत्र, wherever, PD, 20°.

གང་དུ, यत्र, where, UV, 25°; PD, 21°.

གང་ནི, क्व, where, BC, 28°, °.

གང་ནི་ཡང, कचन, anywhere, MK, 1°.

གང་ཕྱིར, यस्मात्, for, because, BC, 17°; MK, 10°.

གང་བ, सम्पूर्णा, full, BK, 23°.

གང་ཚེ

གང་ཚེ, when, CS, 13^a, 14^a ;
NA, 14^b ; MK 7^a.

གང་ཞིག, who, what, which, 1
ཁྱིམ, CS, 2^a, 16^a, 19^a ; 2 ཡུལ་
BC. 2^b, 8^c, 40^a ; BK, 13^a, etc.
etc. ; NA, 7^d, 137 ; PD, 3^a,
11^a, 29^b, etc. etc.

གང་ཞིག་ནི, कतम (इति or इति चेत्).

See གང་ཞིག, KP, 4. 2, 3.

གང་ཟག, བུ་རྒྱུ་ལ, a person, man,
LV, A 13⁴⁴, 14¹⁴.

གང་ཟག་མེད་པ་, མེད་པ་, not a per-
son (man), KP, 4. 4.

གང་ཡུལ་, 1 ལུ་ཁྱུ་, where, BK, 10^c ;
2 ཡུལ་, where, KP, 4. 4 ; PD,
5^a.

གང་ཡས་, 1 ལུ་ཁྱུ་, why, BC, 17^d ;
2 ཡུལ་, where, CS 4^a, °.

གངས་, ཁྲིམ་ n. ice, (ཁྲིམ་ལུ་, m. the
mountain Himālaya), RK, 21^c.

གུས་པ

གངས་ཚན་, ཁྲིམ་པ་, the mountain
Himālaya, UV, 6^a.

གང་མཁའ་མོ་, མཁའ་, a dancing girl,
NA, 2. 6, 3. 4.

གང་དག་བྱེད་, འཇུག་པ་, one acts,
NA, 10. 2.

གཤམ་ནི, if, 1 རེད་, NA, 14^b, ° ; PD,
14^b ; UV, 4^a ; 2 ཡུལ་, BC
39^c, 50^c, 61^c, 62^c ; CS, 5^c ; KA,
4^a ; LV, B 14¹², 17¹⁰ ; NA,
5^d, 7. 6, 12. 13, etc. ; UV, 4^a
26^c ; 3 སེལ་, LV, A 22^a, 33.

གུས་, བྲལ་པ་, affectionate, BK,
26^a.

གུས་པ་, 1 ལྷོ་ལ་, n. respect, LV.
B 11²¹ ; 2 མཁྲི་, f. devotion, BC,
5^d, 64^c ; CS, 2^c ; NA, 5^d ; 3 མཁྲི་,
m. respect, NA, 2. 13.

གུས་པ་དང་བཅས་པ་, སྐྱེད་པ་, with
dignity and honour, LV,
A8^c.

གུས་པ

གུས་པ་ཟློན, भक्तिमत, one with devotion, BC, 7^{b,c}.

གུས་པ་དང་ཟློན་པ, समान, with respect, NA, 2. 6.

གུས་པ་མེད, अभक्त, one without devotion. BC, 7^a.

གོ་སར, केसर, m. n. the filament of a flower, NA, 13^a.

གོགས, विघ्न, m. an obstacle, CS, 16^b.

གོལ་པ, गुल्मक, n. a clump or cluster of trees, NA, 12. 14.

གོ, 1 ptcl. རོ after ག, PD, 27^d;

2 a ptcl. PD, 16^b.

གོ་འཕང, पद, n. position, CS, 17^d.

གོས, अंशुक, n. cloth, BC, 59^c, 63^b.

གོས་ཀྱི་རོན་དུ, वासोऽर्थ, adv. for a cloth, NA, 10^a.

གུར་པ

གོ་རི, गौरी, f. a goddess 5. of the name, NA, 13^a.

གྱི, ptcl. ཐུ, but, PD, 18^b.

གྱིས (imp. of བགྱིད་པ, eleg. of བྱེད་པ, འཇུ), कुरु, do, PD, 14^c.

གུར (pf. of འགུར), 1 (√गम्, to go to) गत, gone to, BK, 23^d; 2 (√जन् to be, become) (i) जायते, BG, 3^a; (ii) जात, NBT, 10. 12; 3 (√भू, to be, become) (i) भवति, BC, 9^d; (ii) अभवत्, BC, 2^d; BK, 3^d; (iii) अभूत्, LV. A 13⁶³, B 4⁷.

གུར་ནི, 1 भवेत्, may be, NA, 5^d; 2 सति, (this) being, BC, 50^a.

གུར་ནས, 1 भूत्वा, having been, BC, 16^c.

གུར་པ, 1 जात, become, NBT, 10. 12; 2 भवति, is, BK, 8^c;

गुरु-प

3 भूत, being, BC, 19° ; KA, p. 192 ; KP, 2. 1.

गुरु-प-ज, सति, being, BC, 21°.

गुरु, संभृत, putting on, BC, 65°.

गुणस, fame, 1 कीर्ति, f. UV 11° ; 2 यशस्, n. BC, 34° ; 3 क्लि, ptcl. assuredly, possibly, BC, 19° ; MK, 5°.

गुणस-प, 1 कीर्ति, f. fame, BC, 65° ; 2 यशस्, fame, glory, KA, 5° ; UV, 11° ; 3 विष्टुष्टशब्द, with the fame that is proclaimed, LV, A14°.

गुणस-प-गुरु, प्रसिद्ध, renowned, celebrated, NA, 14°.

गुणस-प-दईज, याशोधर, the son of Yaśodharā, Siddhārtha's wife, BC, 34°.

गुण-स, छाया, shade, BK, 20° ; UV, 26°.

श्रीप

श्री, नौ, f. a ship, boat, KA, 12° ; NB, 6. 2.

श्री-प, 1 निर्-√वृत्, to be accomplished, निर्वर्तते, MK, 7° ; 2 √सिध्, सिद्ध, accomplished, a semidivine being supposed to be of great purity and holiness, NA, 8°, 13°²³, 14° ; LV, A 12°²⁹.

श्री-प-स-प-स-सिद्ध, सिद्धान्वयज, born in a family of Siddhas, NA, 14°.

श्री-प, जीवित, n. life, BK, 20°.

श्री-प-स, वयस्य, a companion, NA. 6. 6, 7. 2, 20, etc.

श्री-प, पुर, n. a town, BC, 36°^d, 37°^a.

श्री-प-सिद्ध, 1 नगर, n. a town, KP, 2. 1, 3 ; LV, B 21°¹⁷, 44° ; RK, 22.

श्री-प-सिद्ध, ग्राम्य, low, vulgar LV. C1°¹³.

श्री-प, मुक्त, free, UV, 21°.

མྱལ

མྱལ, ཇུམ་མཁའ་, f. yawning, NA, 2^b.

མྱང་ཆེན་, ཁུ་ཞུར་, m. an elephant,
UV, 10^d.

མྱང་པོ་, གཞུ་, m. an elephant,
NA, 8^a.

མྱང་པོ་ཆེ་, an elephant, 1 གཞུ་, LV,
B 22¹⁷ ; 2 རྩུ་མེད་, RK, 12, 34.

མྱིང་, གྲོ་པ་, m. n. an island,
UV, 8^c.

མྱུ་, a song, 1 གཞུ་, n. NA, 12. 5 ;
2 གིཏ་, n. NA, 12^c, 5 ; 13. 2 ;
PD, 3^d ; 3 སྒྲིལ་ཆེན་, NA, 3. 1.

མྱུ་རྒྱུང་སྐྱུ་, གིཏ་, a song, BG, p.
152.

མྱུ་ལེན་པ་, འུ་གཞུ་ (ཀྱེ) to sing, གཞུ་མཁའ་,
NA, 12, 15.

མྱུ་ལེན་པར་བྱེད་, འུ་གཞུ་ (ཀྱེ), to sing,
གཞུ་མཁའ་, NA, 12. 2.

དགའ་, 1 བྱིན་, n. pleasure, BC,

དགའ་བར

11^b ; 2 བྱིན་, pleased, BC, 8^b ;

3 བྱིན་, f. pleasure, CS, 20^c ;

4 སྤྲུལ་, m. affection, BC, 6^c.

དགའ་འགྱུར་ཞིང་, འུ་གཞུ་, to delight,
འུ་གཞུ་, one delights, UV, 17^c.

དགའ་ཕྱོད་, རྩུ་མེད་, a festival, NA,
2, 3.

དགའ་ལྡན་, རྩུ་མེད་, being mad,
NA, 8^a.

དགའ་བ་, 1 རྩུ་མེད་, m. pleasure,
UV^b ; 2 རྩུ་མེད་, f. pleasure, NA,
6^c ; 3 རྩུ་མེད་, f. joy, rejoicing,
LV. C^d, 5^a ; 4 བྱིན་, n. pleasant,
NA, 9. 2 ; 5 རྩུ་མེད་, m. pleasure,
BC, 63^a ; NA, 2. 4.

དགའ་བའི་ལྷ་, རྩུ་མེད་, A king of
the name, NA, 2. 7.

དགའ་བར་འགྱུར་, འུ་གཞུ་, to de-
light, འུ་གཞུ་ UV, 19^d.

དགའ་བར་བྱ་བར་ཞིག་, རྩུ་མེད་,
enjoyable, NA, 7. 24.

དགའ་བར

དགའ་བར་བྱེད་པ་ཉིད, रमणीयता,
the state of being enjoyable,
NA, 10. 7.

དགའ་བར་བྱས་ཏེ, (lit. नान्दीं कृत्वा
having recited the benediction),
नान्द्यन्ते, after the prologue,
NA, 2. 2.

དགའ་བྱེད, प्रिय, pleasant, NA, 5^d.

དགའ་མ, प्रिया, f. a beloved wife,
NA, 7. 20.

དགའ་ཞིང, 1 प्रीत, pleased, BC,
4⁶; 2 रत, delighted with, or
fondly attached to, UV, 10^a.

དགའུང, रजनी, f. night, LV. B7⁵,

དགའ་བྱེད, शुभकर, propitious, LV.
B 10⁷.

དགའ་འདུན་དང་བཅས, ससङ्ग, one
with the fraternity of monks,
BK, 31^b.

དགའི, शिव, auspicious, BC, 61^a.

དགོས་པ

དགོས་པ, श्रेयस्, virtue, or religious
merit, BC, 22^b.

དགོས་ལེགས, कल्याण, n. good,
CS, 16°.

དགོས་སྒྲིང, भिक्षु, a monk, BK, 27^a,
LN. A 32¹; B 3¹, 39¹, 20¹,
C 1¹, 2¹⁷, 2¹, 7²⁷, UV, 10^a, 16°.

དགོངས, मति, f. view, thought,
CS, 20^b.

དགོངས་པ, भाव, m. intention,
BC, 28^a, 60^b.

དགོངས་པ་ནས་དག, विशुद्धभाव, one
with pure disposition, BC, 60^b.

དགོན་པ, अरण्य, n. a forest, BC,
36^b.

དགོས, प्रयोजन, n. necessity, NA,
3°; NBT, 8. 0, 10, 12.

དགོས་པ, 1 प्रयोजन, n. necessity,
object, purpose, LV. B 10¹⁰;
NBT, 2. 2, 4. 8, 5. 4, 6. 2,
etc.

དགོས་པ

དགོས་པ་མེད་པ, निष्प्रयोजन, without
any object, NBT, 5. 2.

དབྱེས, वरणीय, to be chosen,
RK, 28.

དབྱེས་པ, प्रीति, f. pleasure, BK,
26^a.

དབྱ, प्रत्यर्थिन्, m. hostile, an ene-
my, BC, 22^a.

དབྱ་མེན, अराति, m. an enemy,
NBT, 1°.

དབྱ་བ, शत्रु, m. an enemy, PD,
1°, 18^{b, d}.

བབྱིད་པ, √कृ, to make, do, करोति,
LV, B 10^a.

བབྱིཾ, (བབྱིད, √कृ, to make, do),
करोमि, LV. A 1⁵; करोति, LV.
B 10⁹; करिष्यामः, LV. B20²⁴.

བབྱེགས, विघ्न, m. hinderance,
LV. B 12¹³.

བབྱེས་པ, वृद्ध, old, BC, 31^b.

འགག་པ

བབྱོད་པ, गत, n. walking, NA, 8°.

མགར་བ, कर्मार, m. an artisan,
blacksmith, UV, 3^a.

མགོ, शिरस्, n. the head, NA, 11^b.

མགོ་ཁྲུགས, स्तवक, m. a cluster,
PD, 2^b.

མགོན་པོ, नाथ, lord, master, pro-
tector, BC, 29^a; PD, 8^a.

མགྱོགས, जव, m. speed, swiftness,
BC, 5^a.

མགྱོགས་འགྲོ, a horse, 1 तुरग, m.
BC, 30^o; 2 तुरङ्ग, m. BC, 5^b;
3 बाजिन्, BC, 66^o.

མགྲིན་པ, the neck, 1 कण्ठ, m.
NA. 7.20; 2 कन्धरा, f, NA, 11.4.

མགྲོན, अतिथि, a guest, NA, 11^d.

འགག་པ, निरोध, m. suppression,
cessation, MK, 9^b.

འགག་པ་མེད་པ, अनिरोध, one with-
out suppression, MK, p. 176.

ରମାଗଣ

ରମାଗଣ, निरुद्ध, suppressed, MK, 9^a.

ରମା, क्वचित्, a certain (woman), NA, 9^b.

ରମାବିଶିଷ୍ଟ, certain, 1 कश्चित्, CS. 16^a; 2 कश्चित्, NA, 7. 14; 3 किमपि, NA, 9. 2; 4 केचित्, BK, 6^a; 5 क्वचित्, NA, 10^e.

ରମାଗଣ, निरोध, m, suppression, cessation, LV. C 1²⁷, 3^{12, 14}, C 6³, 7³, 7²¹ etc.

ରମୁ, 1√अस्, to be, अस्ति, BC, 62^e; स्यात्, KA, 7^d; NBT, 5. 3; 2√जन्, to become, to come into being, जायते, BG, 3^b; CS, 1^d, 2^b, 10^d, 20^d; KA, 4^d; PD, 11^d; 3√भू, to be, to become, (i) भवति, BK, 13^d, LV. A 14²¹; MK, 6^e, 14^d; NA, 7, 6; UV, 5^d (* कुरुते), (ii) भवतः LV. A 14¹⁸; (iii) (भवेत्) भवेथा (for

ରମୁରାସ

भवेत्), LV. B 19²⁶; (iv) भवतु, CS, 3^a; (v) भविष्यति, BC, 16^d, 55^d; BK, 32^b; LV, A 14³⁸; NA, 11. 2.

ରମୁରାସ, 1√जन्, to come into being, to become, जायते, BC, 52^d; CS 8^d, 18^e; 2√भू, to be, to become, (i) भवति, PD, 27^d; (ii) भवन्ति, BC, 20^b; LV, C 1²²; (iii) भवेत्, LV. B 17⁸; (iv) भविष्यति, BC, 16^e, 49^d; LV. A 14³⁸, B 2¹³; 3√* या, to go, reach, यास्यति, BC, 52^d; 4√सद्, to sink down, सोदति, BC, 26^d.

ରମୁରାସ, √भू, to be, भवेत्, LV. B 15²³⁻²⁴.

ରମୁରାସ, * आपूर्यमाण, being filled up, NA, 10. 6.

ରମୁରାସ, प्रचस्त्राल, tumbled down, BC, 68^b.

འགྲོ

- འགྲོལ་གུར, पपात, fell, BC, 66^a.
 1 * བརྩ, m. n. mud, 26^c ;
 2 རྩ, n. a shore, bank, PD, 8^c.
 འགྲོལ་བ, गखड, m. the cheek,
 NA, 8^a.
 འགྲོལ་མེད་བ, अग्लान, not fading,
 RK, 16.
 འགྲུབ, √सिध्, to be accomplished,
 सिध्यति, is accomplished, PD,
 23^c.
 འགྲུབ་བ, सिद्धि, f. accomplishment,
 NB, 1. 2, 21. 1 ; NBT, 1^b, 7.
 2, 8. 2.
 འགྲོ, 1 √गम्, to go, (i) गच्छाव,
 NA, 7. 16 ; गम्यते, CS, 17^c ;
 2 -ग one who goes, BC, 53^b ;
 3 गति, f. movement, CS, 11^b ;
 BC, 35^c ; 4 -गम्, one that goes,
 UV, 26^a ; 5 गमन, n. going, BK,
 1^c ; 6 जगत्, n. the world, BK,
 12^c ; 7 व्रजत्, going, BC, 19^a.

འགྲོགས

- འགྲོ་འགྲུར་བ, गमिष्यन्ति, they
 will go, PD, 20^c.
 འགྲོ་བ, 1 अधिगति, f. attaining,
 CS, 16^c ; 2 गत्, went, BC, 57^a ;
 3 गति, f. course, PD, 2^a, 4
 गामिनी, f. one who goes LV.
 C 3¹⁵, 7⁴, 22 ; 5 जगत्, the
 world, LV. B 18¹³ ; 6 जन,
 m, people, RK, 31 ; 7 जाति
 f. the course of birth, BC, 43^d ;
 8 निपातिन्, falling, UV, 25^b.
 འགྲོ་བར, यातुम्, inf. to go, BC. 36^d.
 འགྲོ་བར་བྱ, यामि, (for यास्यामि)
 I shall go, NA, 4^d.
 འགྲོ་མིག, जगच्चक्षुस्, the eye of
 the world. BC, 1^a.
 འགྲོ་མེད་བ, अर्निर्गम, one without
 going out, MK, 0^a.
 འགྲོ་བཞིན, व्रजत्, pr. pl. going,
 BC, 68^c.
 འགྲོགས, 1 मैत्री, f. love (fig.

२स्रोतस

for समागम, m. association), BK, 16°; **2** सङ्गम, m. coming together, 7. 20; **3** सहित, accompanied, NA, 3. 8.

२स्रोतस'उठ, गमक, m. a kind of musical note of which there are seven, NA, 12°.

स्रो, जरा, f. the old age, BC, 52 : जर (for जरा) LV, B 15°, 16¹⁹, 17¹, C 4⁵.

स्रो'स, old, **1** वृद्ध, NA, 5. 2; LV. A³⁸; **2** स्थविर, NA, 3.8,

स्रो'स, जीर्ण, worn out, RK, 23.

स्रो, विपत्ति, f. misfortune, adversity, LV. B16²⁴

स्रो'स, विपत्ति, f. adversity, disaster, LV. 15, ²¹ 17°.

स्रो'री, मृद्विका, f. a vine or bunch of grapes, KP, 2. 1.

स्रो'स्रोतस'री, किंशुक (वृक्ष), m. a

स्रो

well-known tree, otherwise called Palāśa. Its flower is red and very beautiful, but it has no odour, PD, 22°.

स्रो'गर्, भारत, n. India, RK, 2, 5, 6.

स्रो'के, **1** उदार, beautiful, BK, 29°; **2** विस्तर, m. detailed description, LV, p. 119.

स्रो'के, बहल, abundant, NA, 7.19.

स्रो'केर'२स्रो'स'स, टीका, f. commentary (lit. विस्तृत टीका, copious commentary), NBT, p. 160.

स्रो'स'के, the ocean, **1** समुद्र, m. BK, 2°, 6°; **2** सागर, m. KA, 12°.

स्रो'गर्'स', विस्मय, m. (in the sense of मद), arrogance, BC, 3°.

स्रो'री, an ornament, **1** अलङ्कार, m. BC. 59°; KA, 10°; **2** भूषण, n. BC, 12°.

གྱུ་དང

གྱུ་དང་ཐུག་པ, सामरण with ornaments, BK, 20^a.

གྱུ་དང་བྲལ་པ, निराभरण, without ornaments, BK, 18^a.

གྱུ་ཉིས་པ, अलङ्कृत, adorned, NA, 2. 8.

གྱུལ, 1√जि, to be victorious, जयन्ति, NBT, 1^d; 2 जयिनी, f. victorious, NA, 14^o; 3 राजन्, m. a king, RK, 21^d.

གྱུལ་པོ, a king, 1 वृषति, m. LV. B 11¹, etc.; 2 राजन्, m. BC, 31^b, 37^b, 60^d; KA, 5¹; LV; NA; RK.

གྱུལ་པོ་ཆེན་པོ, महाराज, a great king, LV. B 2².

གྱུལ་བ, जिन, m. the conquer, i.e. the Buddha, BK, 11°, 16^d; KP. 23; NA, 1^d.

གྱུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག, जय, (imp. 2nd

གྱུས

pers. sing.) be victorious [གྱུལ་བ, जय, m. victory; སྐྱོན, hon. form of བྱོན, imp. and

pf. of འབྱོན་པ, to come, arrive; thus གྱུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག

lit. means 'may you come to victory'], LV. A 6^{18, 19}.

གྱུལ་བྱེད, जेत, (for जेतु), one who conquers, a proper name, BK, 11^o, 14^d.

གྱུལ་མཆོན, ध्वज, m. a flag, a flag staff.

གྱུལ་སྤེན, a kingdom, 1 राज्य n. BC, 35^a, 66^a; NA, 5. 4, 6^d, 7^b, etc.; RK, 23, etc.; 2 राज्यक, NA, 6^b.

གྱུལ་སྤེན་བྱེད, राज्यं करिष्यति, one will reign, LV. A 14⁴¹.

གྱུས, * आवृत, surrounded, BK, 28^d.

བྱས་བྱེད

བྱས་བྱེད་དུ་བསྐྱོད་བྱས་ནས, ससु-
त्तिष्य, gd. having raised, BC,
66°.

བྱི་ས་པ. 1 विस्तर, m. details, NA,
10. 4. 2 वितान, m. spreading
out, BK, 21^a. 3 उपचय, m. ac-
cumulation, NA, 3^d. 4 विपुल,
extensive, much, NA. 7. 20.

བྱེ, a cause, 1 कारण, n. CS, 12°;
2 हेतु, m. BC, 18°; MK, 2^d 7°;
NBT, 1^a; RK, 36.

བྱེ་མེད, not a cause, the absence of
a cause, without a cause, 1
अहेतु, MK, 1^b; 2 अकारण, NA,
3. 5.

བྱེད་མངས་. 1 तन्त्री, f. a string,
NA, 12^b, 12. 4; 2 the (Indian)
lute, (i) विपञ्ची, f. NA, 12^b; (ii)
वीणा, f. NA, 12. 15, 13. 4, 6, 17.

བྱེད་མངས་དང་ཐོན་པའི་སྐྱེ་ལོན་པར་
བྱེད, उपवीणयति, one is play-

སྐྱབ་བཞེད

ing on a *vinā* (Tib. lit. sing-
ing with a *vinā*), NA, 12. 5.

བྱེད, प्रबन्ध, m. continuity, NBT,
1^a.

སྐྱོ, 1 द्वार, n. a door, CS, 18^a; LV
B 21^{19, 48}, 22¹⁶; RK, 15; 2 मुख,
n. the face, BK, 15^a.

སྐྱོ་པ, दौवारिक, m. a door-keeper,
LV. A 1^a, 3².

སྐྱོང, अण्ड, m. n. an egg, BC, 46^a.

སྐྱོང་སྐྱེས, अण्डज, m. a bird, BC,
46^a.

སྐྱོ, 1 रत, n. a sound, LV. B 9¹⁹; NA, 12^b; 2 शब्द, m. (i) a word,
KA, 4^a (སྐྱོས, instr. of སྐྱོ); NBT,
3. 2, 4. 1, 5. 2; (ii) a sound,
NA, 11^a, 12^a; 3 स्वन, m. a sound,
NA, 12^d.

སྐྱབ་བཞེད་པ, शब्दसन्दर्भ, m. the com-
position of words, NBT, 9. 5.

མྱ་མྱོགས

མྱ་མྱོགས, * आडम्बर, m. a drum
used in a battle, NA, 2^a.

མྱ་བཅས, सखर, with a sound, BC,
67^a.

མྱ་གས, उपकल्पय, imp. arrange,
RK, 33.

མྱ་བ་བ, छाया, f. a shade, LV.
B 10¹⁵.

མྱ་བ་བ་དང་བྱལ, निरावरण, free from
covering, BK, 18°.

མྱ་བ་བ, निर्वर्तक, (f. निर्वर्तिका), that
which completes, MK, 7°; LV.
C 6¹⁶.

མྱ་བ་བ་དེ, साधयिन्वा, having pro-
pitiated, RK, 32.

མྱོགས, ध्वनित, sounded, NA, 8^b.

མྱོགས་པར་བྱེད་པ, वादयत्, (f. वाद-
यन्ती), pr. pl. sounding, NA,
13. 4.

མྱོགས་ལིང [མྱོག་བ, ✓क्षण, to

བརྒྱུན་བ

sound, call, declare, pf. མྱོགས],
क्षणन्ति, are sounding, NA, 12.
4.

མྱོན་མ, दीप, m. a lamp, BC, 13^b.

བརྒྱ, शत, n. hundred, BK, 32^a;
LV. A 13²⁶, B 21^{14, 28, 37}, etc.;
PD, 7^a.

བརྒྱ་སྟོང, शतसहस्र, one hundred
thousand or a lac, PD, 9°.

བརྒྱ་བྱུ་ཅུ, शतषष्टि, one hundred
and sixty, RK, 8.

བརྒྱ་བ, शतक, n. a century, CS.
p. 166.

བརྒྱ་བྱིན, शक्र, m. Indra, the king
of gods, BC, 62°; LV. A 13¹⁹.

བརྒྱ་དྲུ་ཅུ, अशीति, f. eighty, LV. A
13¹⁴.

བརྒྱ་དྲུ་བ་འཇམ, (lit. अष्टम, eighth),
eight, LV. C 7¹⁰.

བརྒྱན་བ, भूषित, adorned, BK, 29^b.

བརྒྱུད

བརྒྱུད་པ, परम्परा, f. a succession,
NA, 2. 11.

བསྐྱོམས་པ, (pf. of སྐྱོམ་པ to me-
ditate), 1 भावना, f. medita-
tion, NB, 11, 1; 2 भावयति, one
meditates, UV, 11^b.

བསྐྱོམས་པ་ཅན་, लम्, sticking to, NA,
7. 19.

བསྐྱུགས་པ, वादित, n. playing
on a musical instrument, NA,
13.6.

བསྐྱེབས (pf. of སྐྱེབ་པ, आ√वृ, to
cover), 1 वृत, covered, CS, 16^b;
2 अन्तरित, covered, NA, 13. 13.

བསྐྱུབས (pf. of སྐྱུབ་, वि√धा, to
make), 1 विदधे, made, BK,
20^d; 2 विहित, made, BK,
27¹.

བསྐྱུབ་པར་བྱ (བསྐྱུབ་ ft. of སྐྱུབ་,

ངང་

to, complete, perform), अनुष्ठेय,
to be done, NA, 7.10.

ང

ང, अस्मद्, pers. pron. 1st pers.
BG, 3^a, 4^a, 5^d; NA, 3. 13 (मे);
RK, 23; UV. 24^b°.

ང་གྱུལ, °मानिन्, considering
proud, PD, 5^b.

ངག, a speech, word, 1 गो, f. KA,
6^b; 2 वाक्, f. LV. C2³⁴; 3 वाक्य,
n. NBT. 7. 1, 10. 2.

ངག་གི་རང་བཞིན་, वाङ्मय, consist-
ing of words, KA, 5^b.

ངང་པ, 1 स्वभाव, m. nature, RK, 11;
2 हंस, m. a swan, BC, 57°, 59°;
KA, 1⁵; LV. B 9¹³.

ངང་ཚུལ་ཅན་, °शील, having the
natural disposition of, LV. A
11¹⁵.

ངན

ངན, bad, low, 1 कु, CS, 18^b; 2 हीन
RK. 18.

ངན་འགོ, 1 दुर्ग, n. difficulty, ad-
versity, UV, 10^c; 2 दुर्गति, f.
misfortune, trouble, UV, 17^b.

ངན་སྒྲིང་བྱ, भार्गव, m a name for
Paraśurāma, BC. 1^c.

ངལ, or ངལ་བ, fatigue, 1 श्रम,
m. BC, 55^c; NA, 13², 4; 2
आयास, m. BC, 26^b; 3 क्लमथ, LV,
C 2^r.

ངལ་གསོས, विश्रान्त, rested, re-
posed, BC, 2^c.

ཅུ་བ, √रुद्, √लप् (for वि √लप्)
to cry, weep, 1 रोदिष्यामि, NA,
3.7 2; ललाप, (for विल०), BC, 68^a.

ཅུ་བར་བྱེད, √रुद्, to cry, weep,
रुद्यते, NA, 3. 5.

ཅུ་ཞིང, (ཅུ་བ, √रुद्, √कुश, to cry.
weep), 1 चुकोश, cried, BC, 66^d; 2

ངེས་བ

रुद, wept, BC, 67^a; 3 रुदती,
f. pr. pl. weeping, NA, 3. 4.

ཅུར་བ, चक्रवाक, m. the ruddy
goose, LV. B 9¹⁷.

ཅུར་སྒྲིལ, काषाय, n. a red or
reddish yellow cloth or garment
as for monks, BC, 61^a. 65¹.

ཅུས་ཁས, प्रारोदीत्, wept (lit. रुदित्वा,
having wept. ཅུས་ is pf. of
ཅུ་བ, q. v.)

ངེས, 1 खलु, a ptcl. meaning
certainty, BC, 15^c; 2 निश्चय,
m. certainty, BC, 51^d; NA,
2. 17; 3 निःसंशय, without doubt.

ངེས་བ, sure, certain, certainty,

1 ध्रुव, BC, 17^a; 2 नियत,
BC, 43^d, 46^d; 3 निश्चय, m.
BC, 19^b, 22^b, 27^a; 4 निश्चित,
BC, 30^a; NB, 29. 1.

ངེས་བའི་གནས་བ, (lit. नियमनिष्ठा, f.
rigid observance of penance),

ངེས་པར

*नियम, m. a religious observance. NA, 13, 7.

ངེས་པར, certainly, 1 एव, a ptcl, emphasizing an idea, BK, 8°; 2 खलु, NA, 6^d, 6. 6, 9. 4, 11. 4, 12. 11, 13. 2, 9.

ངེས་པར་བསྟན, निदर्शित, shown, KA, 12^b.

ངེས་པར་སྒྱུར, निबबन्धुः, wrote down, KA, 9^d.

ངེས་པར་ཡིན་འཕྲོག, निर्धारिणी, f. one that carries out the mind, i.e. agreeable, NA, 12^b.

ངེས་འབྱུང་བ, निष्क्रान्त, came out, BC, 18^a.

ངོ, मुख, n. mouth (ངོར་ཡིན lit.

मुखे, in the mouth; fig. अनुरोध, m. consideration, obedience), NA, 7. 8.

ངོ་བོ་ཁོན་ཡིན་པ, रूपत्व, n. form, natural state, NB, 19¹.

དངོས་པོ

ངོ་ཚ, लज्जा, f. bashfulness, modesty, NA, 13. 12.

ངོ་ཚ་དང་བཅས, सलज्ज, with bashfulness BC, 39^a.

ངོ་སའོར, आश्चर्य, marvellous, LV, A 13³⁶; 42; NA. 13. 16.

ངོས་ས, वृत्ति, f. satisfaction, contentment, UV, 5^b, °.

ངོས་ས་པར་འགྱུར་བ, √तृप् (वि/तृप्), to become satisfied, वितृप्यते, UV, 5^a.

ངོས, 1 तट, m. n. a side, NA, 7. 19; 2 भित्ति, f. a wall, NA, 8^a.

དུལ, रजत, n. silver, UV, 3^a.

དངོས་པོ, thing, matter, substance, 1 भाव, m. BC, 43^d; CS, 7^a, 15°; MK, 1°, 3^a, °; NA, 3. 8; 2 वस्तु, n. NA, 2. 8, 3°, 3. 8; NB, 15. 1.

དངོས་སུ

དངོས་སུ, साक्षात्, ind. directly,
NBT, 10. 8.

མངའ, शक्ति, f. power, might, abi-
lity, LV, B 14.

མངའ་པོ, power, 1 पराक्रम, m.
RK, 30 ; 2 शक्ति, f. RK, 7.

མངའ་རིས, राज्यभाग, m. domi-
nion, "in a wider sense the
whole country round the
sources and the upper course
of the Indus and Sutlej,
together with some more
Western parts ; the Cashmere,
English, and most Western
Chinese provinces where Tibe-
tans live."—Jaeschke's Tib.-
English Dictionary ; RK, 22.

མངའ, गर्भ, m. the womb, an
embryo, BC, 45^b ; UV, 12^a.

མངོན་དགོངས་ནས, अभिसन्धाय, gd.
having in view, KA, 9^b.

མངོན

མངོན་དུ, अभि-, a prefix meaning
'towards,' NA, 12. 4 ; PD, 7^c ;
UV, 8^d.

མངོན་པར, अभि-, a prefix meaning
'towards', BC, 57^d, 60^c ; BK,
12^d ; NA, 12, 4.

མངོན་པར་དགའ་བ, अभिनन्दिनी,
f. rejoicing at, LA. C 5¹⁴, C6¹⁴.

མངོན་པར་འདོད་བ, 1 अभिलाष,
m. desire, BC, 58^a ; 2 अभि-
वाञ्छित, desired, NA, 13^d.

མངོན་པར་འདོད་བ་བཞིན, अभि-
वाञ्छितवत्, like what is desired,
NA, 2. 16.

མངོན་པར་ཕྱོགས, अभिमुख, with
the face turned towards, NA,
3. 2.

མངོན་པར་བབས་ནས, अवतीर्य, gd.
having come down, BC, 4^a.

མངོན་པར་འབྱུང, अभিনিष्क्रमिष्यति,

མངོན་པར

will go out, i. e. renounce the world, LV. B 20¹⁴.

མངོན་པར་འབྱུང་བ, 1 नैष्कम्य, n.

renunciation, LV. B 12⁹; 2

निष्क्रमेयम्, I should come out. i.

e. renounce the world, LV. B2⁸;

3 *अभिनिष्क्रमितुम्, to renounce the world, LV. B 20³⁶.

མངོན་པར་ཤེས, अभिज्ञ, experi-
enced, LV. C 1²⁹.

མངོན་ཕྱོགས, उन्मुख, raising the
face, looking up. BK, 15^a.

མངོན་བྱུང་བ, अभिनिष्क्रान्त, gone
out, i.e. renounced the world,
BC, 16^a.

མངོན་སྲུང, प्रत्यक्ष, n. 1 perception,
NB, 3. 1, 4. 3, 6. 3, 16. 2, 18. 1,
22. 2; 2 evident, evidently,
PD, 28^a.

རྩ, पटह, m. a war-drum, NA, 2^a.

རྩ་མང་བ, नीवारप्राय, one with

སྤར་མེད

abundant *nīvāra*, a kind of rice
growing without cultivation,
NA, 7. 13.

རྩོན་བ, व्याध, m. a hunter, BC, 60^a,
63°; PD, 3^a; RK, 18.

ཕྱེ, पञ्चन्, five, LV. B 21^{13, 27, 29,}
^{30, 36}, 22⁵.

ཕྱེ་བཅུ, पञ्चशत, five hundred, LV.
B 21^{29, 40, 38, 39}.

ཕྱེ་བ, पञ्चम, fifth, MK, 2^d.

ཕྱེ་པོ, पञ्चन्, five, LV. C 4²⁵;
PD, 25^d. 26^d.

སྤར་མ, पूर्व, previous, old, BC, 19^a;
KA, 2^a,

སྤར་མ་བཞིན་དུ, पूर्ववत्, as before,
LV. A 14²⁹.

སྤགས, मन्त्र, m. a charm, spell,
BK, 5°; KP, 1. 4; PD, 13°.

སྤར་མེད, अपूर्व, not preceded,
quite new, NA, 2. 8.

ཕྱིན

ཕྱིན, 1 आदि, first, KA, 5^a; 2
पूर्व, before, LV. A 8¹¹.

ཕྱིན་ཏུ, पूर्व, adv. before, UV, 26^a

ཕྱིན་ཏུ་འགོ་བ, °पूर्वक, f. °पूर्विका,
coming before, NBT, 7. 11-12.

ཕྱིན་ཏུ་འགོ་བ་ཅན, °पूर्वक, °पूर्विका, f.
coming before, NB, 1. 2.

ཕྱིན་པོ, नील, blue, BC, 57^a.

ཕྱིན་མེད, अपूर्व, not preceded,
BK, 2^d.

བསྐྱུམས་ཕྱིན, कन्थक, lit. a praised
one, the name of the horse of
Siddhārtha, BC, 53^b, 55^a, 67^b.

བསྐྱུམས་འོས, श्लाघ्य, praiseworthy
BC, 34^a.

ཅ

ཅན, -वत्, a possessive suffix, BC,
28^o.

ཅི, 1 किम्, (i) interrogative pronoun,

ཅི་ཡང

(कः, का, किम्) - who, what,
which; (ii) ind. a particle of
interrogation; BC, 27^d; BK,
5^d, 6^d; CS, 5^a, 16^d; KA, 8^d; LV.
B6³, 13¹⁵; NA, 3^d, 6^{a, b, c}, 7. 5,
8^d, 13, 11, 20; PD, 24^d; 2
किञ्चन, anything, UV, 24^o

ཅི་སྟེ, 1 अथ, (i) then, MK, 8^o; (ii)
if, MK, 12^a; 2 किं नाम, why, CS,
14^o; 3 यदि, if, BC, 35^a; NBT,
5. 1.

ཅི་ཞིག, किम्, interrogative pronoun
(कश्चित्, काचित् किञ्चित्, किम्, etc.),
BC. 37^{b, d}, 38^d; LV. A 8¹⁸, B¹³;
NA, 3. 13, 6^d, 7. 11, 9^d, 13. 6;
PD, 6^{b, c}.

ཅི་ཞིག་ལྟར, कथञ्चन, on any
account, some how, KA, 7^b.

ཅི་ཞིག་གྱ, किम्, (lit. किं कार्यम्),
MK, 6^d. NA, 7. 9.

ཅི་ཡང, किञ्चन, anything, UV, 24^b.

ཅེ་ལ

ཅེ་ལ, * केनार्थेन, why, LV. A 8¹⁶.

ཅེ་སྒྲོན, कस्मात् (lit. किं निमित्तम्),
why, BK, 5^b.

ཅེ་ག, एक, one, LV. B 17¹⁹.

ཅེ་འོ་ན་དུ, किम् (lit. किमर्थम्), why.

ཅེ་འོ་ཕྱིར, why, 1 कस्मात्, MK, 12^d;
NA, 13. 9; 2 किमर्थम्, NBT, 10.
48, 52,

ཅེ་འོ་ཕྱིར་ན, कुतः, why, wherefore,
PD, 11^d,

ཅེ་འོ་སྒྲོན་དུ, कस्मात्, (lit. किं निमित्तम्)
why, LV. B 20²⁶.

ཅེ་ར, किम्, what, why, BC, 11^a,
22^d; NA, 7.6.

ཅེ་ས, 1 कथम् (lit. केन), how, PD,
15^b; 2 किम्, why, PD, 16^d.

ཅེ་ས་ཀྱང, कथञ्चन, on any account,
somehow, CS, 17^b.

ཅུང་ཟད་, a little, slight, 1 ईषत्,

གཅིག

NA, 11. 4; 2 किञ्चित्, CS, 11^b;

3 दर, NA, 11. 4.

ཅུང་ཟད་ཅིག, मुहूर्त, m. n. a while,
an instant, LV. A 10⁹.

ཅུང་ཟད་ཅོས, स्तोक (lit. स्तोकमात्र),
little, UV, 3^o.

ཅེ་ས, इति, ind. it is used to report
the word spoken or supposed
to be spoken; besides, it
implies a cause, purpose, etc.,
BC, 22^b; CS, 18^d; MK, 5^b; NA,
2^d, 15, 7. 15; NBT, 10, 54.

ཅེ་ས་བྱ, उच्यते, (it) is said, KP, 1. 2,
2. 2.

ཅེ་ས་བྱ་བ, इति, see ཅེ་ས, KP, 8. 1,
9. 1, 10. 1; NA, 5^a.

ཅེ་ས་བྱའོ, इति, LVC. 7³².

གཅད་ཅིང, छिद्यमान, being cut, NA,
10. 5.

གཅིག, एक, one. CS, 7^{a, c}; KA, 7^d
KP, 8. 1, 9. 1, 10. 1; NA, 11.5;
NBT, 10. 2; RK, 34; UV, 6^o.

གཅིག་ཅིག་

ཆ

གཅིག་ཅིག་, कश्चित्, certain, some
one, LV. B 10²⁰.

གཅིག་ཉིད་, एक, one, BK, 25^c.

གཅིག་ཏུ་, *एकान्त, exclusively, UV,
19^{a, b}.

གཅིག་སྤྱ, एकाकिन, alone, LV.
B20³³.

གཅིག་པོ, एक, NBT, 10. 2.

གཅིས་པ, प्रिय, dear, BK, 4^a.

གཅོད་པ, छेद, m. cutting, NA, 12^d.

བཅད, कृत, cut, NA, 10^a.

བཅད་ཅིང, ब्रुटित, broken, cut, NA,
10^c.

བཅས, 1 स- (before a compound
word), with, BC, 65^a; 2 सहित,
with, RK, 36.

བཅས་པ, स- (before a compound
word), with, BC, 55^d, 57^b.

བཅུ, दशन्, ten, LV. B11⁵.

བཅུ་དྲུག་, षोडश, sixteenth, UV, 22^d.

བཅོ་ལྔ་པ, पञ्चदश, fifteenth, LV.

B, p. 121.

བཅོས་, -न, one who kills, BC, 32^a.

བཅོས་ལྔན, भगवत्, a blessed one,
BK, 11^d, 25^a, 26^b.

བཅོས་ལྔན་འདས, भगवत्, a blessed
one, glorious, BK, 24^a, 29^d,
30^d; BG, p. 152.

བཅོས་ལྔན་མ, भगवती, f. glorious,
NA, 13^b, 4.

ལྷགས, अयस्, n. iron, BC, 27^c.

ལྷི, गुरु, heavy, PD, 24^c.

ལྷག་སྔན, लता, f. a creeper, UV,
21^b.

ལྷེ, जिह्वा, the tongue, KP, 7. 2;
BC, 39^b, 53¹.

ཆ

ཆོ, कला, f. a part, UV, 22^d.

ཆག

ཆག (pf. of འཆག་པ།, √भङ्, 'to break), भग्न, broken, NA, 8^a.

ཆགས་, 1 (√श्लिष् to stick, cling), श्लिष्यति, BC, 10^a; 2 सक्त, attached, BC, 18^a; 3 सक्ति, f. attachment, BC, 16^a.

ཆགས་དང་བཅས་, ससृह, with eager desire, NA, 13. 24.

ཆགས་ལྷན་, रागिन्, full of love, RK. 17^b.

ཆགས་པ།, 1 निर्बन्ध, m. intentness, insisting upon, NA, 5. 4; 2 भग्न, broken, RK, 21; 3 स्नेह, affection, LV. B18¹⁰.

ཆགས་པ་ཅན་, रागिन्, full of love, BC, 18^a.

ཆད་པ་མེད་པ།, अनुच्छेद, m. without destruction, MK, p. 176.

ཆབ་མོ།, द्वार, n. a door, LV. A 2', 3²⁶.

ཆུ་ཕྱུང་

ཆར་པ།, वृष्टि, f. rain, BK, 12^d; NA, 11^a.

ཆར་འབེབས་པ།, वर्षिन्, raining, bestowing, BK, 21^b.

ཆས་ (pf. of ཆོ་བ།, प्र√स्था, to go away), प्रतस्थे, went away, BK, 26^d.

ཆེན་པ།, आरूढ, mounted, RK, 36.

ཆུ།, water, 1 अप्, f. KP, 6. 3; 2 अम्बु, n. PD, 12^b; 3 जल, n. PD, 29^a; LV. A7⁶, 1⁰.

ཆུ་གཏིར་, जलनिधि, m. the sea, NA, 8^b.

ཆུ་ཕྱུང་, निर्मर, m. n. a spring, NA, 7. 19; 10^b.

ཆུ་བོ།, 1 ओष, m. a flood, UV, 8^d; 2 नदी, f. a river, BC, 26^a.

ཆུང་ཕྱུང་, अल्प, small, little, CS, 1^a; PD, 29^d.

ཆུང་བ

ཆུང་བ, कनिष्ठ, younger (youngest),
RK, 6.

ཆུང་བར་གྱུར, अल्प, small, little,
KA, 7^b.

ཆུང་མ, पत्नी, f. a wife, PD, 26^{a, b, c}.

ཆེ, महत्, great, PD, 5^b ; RK, 29.

ཆེ་བ, ज्येष्ठ, elder, RK, 5, 20.

ཆེན་ཏུ, कृते, ind. for, NA, 6. 6.

ཆེན་ཏུ་བཞེད་ནས, उदान्य, gd. having
breathed forth, i. e. having
uttered the emotional or in-
spired speech, LV.A 13⁴⁹.

ཆེན་ཏུ་བཞེད་པ, उदान. n. an in-
spired or emotional speech,
LV.A 13⁴⁸.

ཆེནྱ, महत्, great, BC, 11^b.

ཆེན་པོ, महत्, great, BC, p. 113,
45^a, 65^b ; BK, 7^b, KP, p. 183,
2. 5, 4. 5, LVA. 6¹⁷, 9¹⁰, 10⁴,
11^{4, 6}, 13⁴³, 14⁶, etc. ; UV, 8^d.

ཆོས་

ཆོས།, विधि, m. a rule, the way
or method of doing a thing,
KA, 9^d.

ཆོངས།, कन्दन, n. shedding of
tears, lamenting, a cry, NA, 8^b.

ཆོག་ཤེས།, सन्तोष, m. contentment,
BK, 15^a.

ཆོས།, धर्म, m. 1 religion, duty, 2
element of existence, a thing,
BC, 20^c, 21^d, 31^a, 34^b ; BK, 7^c,
8^a, 9^a, 15^c, 17^a ; CS, 1^a, 2^a 5^d,
19^a, 21^a ; KP, 3.1, 4.1, 4, 5.1, 7.
1^{1, 2, 3}, 8.2, 10.2 ; LV.C 2²⁶ ; PD,
19^a ; MK, 7^a, 8^{a, c} ; UV, 9^a, 26^a.

ཆོས་གོས།, (lit. धर्मवस्त्र, 'a cloth that
is put on in practising *dharma*),
चीवर, n. a dress of a mendi-
cant, particularly of a Buddhist
one, BK, 20¹.

ཆོས་ཉིད།, धर्मता, f. nature, UV, 15^d.

ཆོས་ལྗས་ས།, सर्वधर्म, m. see ཆོས།, KP,
4.3.

ཆོས

ཆོས་བཞིན་དུ, (lit. यथाधर्म), धर्मेण,
according to justice, LV.A 6²³.

མུ, अधर, m. the lip, BK, 17^a.

མཆི་བ, बाष्प, m. n. a tear, BC, 27^b.

མཆི་བ, a tear, (i) अश्रु, n. LV.A
14⁴⁸, B¹³; (ii) बाष्प, BC, m. n.
25^o, 65^a; BC, 27^b, 53^d, 55^a.

མཆི, (√वद् to say), वदति, says,
LV.A 3³⁹.

མཆིས, 1 (pf. of མཆི་བ=ཡོད་པ,

√अस्, √भू, to be), अस्ति, is, LV
B 10¹⁸, 20⁴⁰. 2 (pf. of མཆི་བ

(i) आ-√गम्, to come; (ii) √स्था,
to stand or to remain, (i)

आगत, come, arrived, LV.A 9¹⁸

(ii) स्थित, standing or remained,
LV.A 3³¹; (iii) व्यवस्थित, remain-
ed, LV. A 2⁹.

མཆོག, 1 best, (i) उत्तम, BC, 34^c;
53^b; NA, 2^o; (ii) दिव्य, BK,

མཆོད

14^c, 28^b; (iii) पर, BG, 1^o; CS, 11^a,
17^d; (iv) परम, BC, 42^o; (v) वर,
BC, 1^d, 34^b, 42^d, 64^a; 2 वर, m.
a boon, LV.B 17¹¹, 18.

མཆོག་དུ, adv. best, excessively, 1
अत्यन्त, UV, 4^d; 2 पर, BG, 1^o;
3 परम, BC, 42^o.

མཆོག་དུ་རབ་དུ, पर, adv. best, BC,
63^a.

མཆོད, अर्चित, worshipped, BK,
31^b.

མཆོད་པ, 1 worship, reverence,
respect, अर्चन, n. LV.A 7¹¹; 2
पूजा, f. BC, 3^b, 58^a.

མཆོད་བྱས, worshipped, 1 अपूजयत्,
BK, 30^d; 2 महायाज्ञकुः, BC,
58^d.

མཆོད་སྦྱོན, यज्ञ, m. a sacrifice, RK,
36.

མཆོད་ཡོན, अर्घ्य n. a respectful

འཆང

offering consisting of water,
dūrṇā grass, and rice, etc. NA,
11°.

འཆང, -མུ, bearing, carrying, BC,
66°.

འཆང་བ, -མུ, bearing, carrying,
BC, 65°.

འཆད་བ (√वर्य, to describe),
वर्यते, is being described,
RK, 1.

འཆད་འགྱུར (འཆད, √कथ्, to say),
कथयिष्यति, will say, NA, 9°.

འཆི, मृत, dead, UV, 7°.

འཆི་བ, death, 1 मरण, n. BC, 15°;
LV.C 4°; 2 मृत्यु, m. BC, 22°,
44°, 52°; PD, 1°; LV.B 16°²¹,
17°; UV, 7°.

འཆི་བར་འགྱུར, म्रियन्ते, die, UV, 7°.

འཆི་བར་བྱེད, (lit. kills,) * विनि-
पातयति, one causes to fall down,
destroys, KP, 1. 1.

ཆི་ལྷན

འཆི་མེད་གནས, अमृतपद, n. the
state of immortality, UV, 7°.

འཆི་མེད, अहिसक, not mischie-
vous,

འཆིང་བ, बन्धन, n. a bond, bon-
dage, UV, 21°.

ཇི

ཇི་ག, བུ, ind. a particle having
an interrogative force, UV,
21°.

ཇི་ལྟ་བུ་བཞིན, यथावत्, ind. pro-
perly, BC, 58°; NA, 2. 15.

ཇི་ལྟ་བུར, यथा, ind. as, PD, 28°.

ཇི་ལྟར, 1 किम्, what, (lit. कथम्,
how), LV. B 20°¹⁶; 2 कथम्, ind,
how, KA, 8°; MK, 5°, 7°, 11°,
13°; NA. 3. 7, 10, 14, 10. 5, 11°;
3 * न, not, BK, 25°; 4 यथा, ind,
as, BC, 23°, 46°, 47°; BK, 7°;
CS, 9°, 12°; NA, 2. 7, 16, 4°, 6°,
7. 13, 9. 4, 12. 4; UV, 20°.

ཇི་ལྟར་

ཇི་ལྟར་ནས་བཞིན།, यथासामर्थ्य, adv.
according to the ability, KA,
2°.

ཇི་ལྟར་, यावत्, ind. as far as, BK,
24¹; MK, 5°; PD, 7°.

ཇི་ལྟར་འཕྲོ་བ།, यावज्जीव, as long as
the life, BK, 24¹, 25^d; PD, 18^a.

ཇི་བོ།, a lord, master, 1 आर्य, m.
NA, 3.7; 2 भर्तृ, m. BC, 6°, 26^a,
66^a.

འཇམས།, मञ्जु, beautiful, KA, p.192.

འཇམས་བ།, कोमल, soft, NA, 12. 4.

འཇམས་པོ།, मधुर, sweet, PD, 30°.

འཇིག།, 1 ध्वंसिन्, perishing, NA, 5^a;

2 नश्यति, vanishes, PD, 29^b.

འཇིག་རྟེན།, 1 लोक, m. the people,
world, BC. 48^a, BK, 1^b, 11^a; CS,
4^a, 9^d; LV.A 13²¹, 35, 41; NA,
3^b; PD, 2°; UV, 9¹, 18^d, 22^a;
2 लौकिक, worldly, CS, 4^a.

འཇིགས་

འཇིག་རྟེན་བ།, लौकिक, worldly, CS,
9°.

འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བ།, लोकवर्धन, one
who increases worldly affairs,
UV. 9^d.

འཇིག་རྟེན་ལུགས།, लोकयात्रा, f. the
course of worldly life, KA, 3^d.

འཇིག་རྟེན་གསུམ།, त्रिभुवन, n. the
three worlds, NA, 14^d.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ།, भुवनत्रय, n. the
three worlds, KA, 4°.

འཇིག་པར་འགྱུར།, (अव-√सद्, to
sink down, fail or come to an
end), अवसीदति, PD, 5^d,

འཇིགས།, भय, n. fear, LV, B16²².

PD, 7°. 2 ससाध्वस, alarmed,
frightened, NA, 13, 12°.

འཇིགས་ལྟ་བ།, भयदर्शक, one who
sees fear, UV, 10^b.

འཇིགས

འཇིགས་པ, भय, n. fear, BK, 10¹;

CS, 5^b, 19^{b,c}; PD, 1^d, 7^{a,e};
UV, 2^d.

འཇིགས་པ་མེད, अनुद्विग्न, not anxious, not frightened, NA, 9, 9.

འཇིགས་པར་བྱ, भेतव्य, to be feared, PD, 7^b.

འཇིགས་བྱེད, भयङ्कर, terrible, CS, 18^b.

འཇིགས་མེད་ལྟ་བུ, अभीतवत्, like one who is not frightened, PD, 7^d.

འཇུག (པར་འཇུག་ to proceed ; པར་འཇུག་ to enter), प्रवर्तन्ते, NBT, 10. 44.

འཇུག་འདོད, विबुद्ध, desirous of entering, KA. 12^d.

འཇུག་པ, प्रवृत्ति, f. taking an active part in worldly life, activity, CS, 4^b; NBT, 10. 41.

འཇུག་པར་བྱ་བ་ས་ཡིན་པ, अक्रम,

ཇིས་སུ

not to be followed, LV.C 1^{6,7}.

འཇུག་པར་བྱེད, 1 (པར་འཇུག་ to enter), प्रविशामि, NA, 3. 14; 2 (པར་འཇུག་ to act), प्रवर्तते, KA, 3¹.

ཇི, स्वामिन्, m. a master, lord, NA, 2. 7.

ཇི་དེ་སྐུ་མོ་མཁུ་དཀར་ཀློག་, f. the daughter of the lord, NA, 13. 2.

ཇིས་, अनुवर्तिन्, one who follows, BC. 3°.

ཇིས་སྐུ་མཁུ་ལྟ་བུ, अनुरूप, corresponding, equal, PD, 15°.

ཇིས་ལ, अनन्तर, n. after, or immediately after, PD, 10^{a,b},

ཇིས་སུ་སྐུ་མཁུ་ལྟ་བུ, अनुरूप, corresponding, equal, NA. 13. 18.

ཇིས་སུ་བསྐྱབས་པ, अनुशंस, m. praise, i.e. that which is commendable, profit, merit, BC, 12^b.

ཇིས་སུ་བསྐྱབས་པ, 1 अनुशिष्ट, instructed,

ཇེས་སུ

- KA, 3^a ; 2 आज्ञापित, ordered, NA, 7. 15.
- ཇེས་སུ་བསྟན་བ, आज्ञा, f. (lit. अनुज्ञा f.), an order, NA, 7. 10.
- ཇེས་སུ་དབག་བ, अनुमान, n. inference, NB, 3.1, 17. 1, 23. 1, 25. 1.
- ཇེས་སུ་དབག་བར་བྱ་བ, अनुमेय, that which is to be inferred, NB, 25. 1, 27. 1.
- ཇེས་སུ་འབྲང་བ, अनुगामिन, a follower, following, UV, 26¹.
- ཇེས་སུ་འབྲངས་བར་བྱ, अनुसर्तव्य, that which is to be followed, RK, 32.
- ཇེས་སུ་བརྟེ་བཅས, सानुकोश, kind, BC, 41^a.
- ཇེས་སུ་གཞུང་བྱ, अनुग्राह्य, fit to be favoured, BK, 25^b.
- ཇེས་སུ་བཞུང་བ, अनुग्रह, a favour, NA, 2. 14.

བརྗོད་པ

- ཇེས་སུ་འོངས, *अनुगच्छत, pr. pl. (lit. अनुगत), following, BC, 5^b.
- ཇེས་སུ་ཡི་རང, अनुमोदनी, approving, causing pleasure, LV, B 18¹⁵.
- ལྷོན་པ, वृक्षक, m. a small tree, NA, 10. 6.
- བརྗོད, to say, denote, 1 (अभि-√धा), (i) अभिधीयते, NBT. 10. 61; (ii) अभिहित, said, NA, 1^a, 2 (√ब्रू), ब्रूयात्, PD, 3^b ; 3 (√वच्), (i) उक्त, said, NA, 12. 10 ; (ii) उक्त, BC, 11^a ; (iii) उच्यते, NBT, 2. 9.
- བརྗོད་པ, 1 (अभि-√लप्, to talk, to say), अभिलाप, m. an, expression, NB, 5. 1 ; 2 (√भण् to say), भणामि ; NA, 6. 6 ; 3 (√वच् to say), उच्यमान, NBT, 9. 3.
- བརྗོད་པ་ཡིན, उक्त, said, NBT, 8.4.

བཤྲོད་པ

བཤྲོད་པར་བྱ, 1 भणिष्यामि, I shall

say ; 2 वक्तव्य, to be said, CŚ, 8^b.

བཤྲོད་པར་བྱ་བ, अभिषेय, to be mentioned, NBT, 2.7, 4.4, 5.2, 6.7, 8.3, 9.9, 25,36, 10,6,20.

བཤྲོད་བྱེད (√शंस, to say), शंसति, KA, 6^a.

ཉི

ཉི, पूर्ण, full, BK, 16^b.

ཉི་མོ, मीन, m, a fish, RK, 21^d.

ཉིན, (√श्रु, to hear,) श्रूयते, NBT, 10.53.

ཉིན་པ, 1 श्रवण, n. hearing, NBT, 10. 33 ; 2 श्रूयते, NBT, 11. 18; 3 श्रोतृ, one who hears, NBT, 10. 32, 50.

ཉིན་པ་གཉིས་ཀྱི, श्रवणयोः, of the two ears, NBT, 11. 22.

ཉམ

ཉན་པ་པོ, श्रोतृ, one who hears, NA, 2. 11.

ཉན་པར་བྱེད, आकर्णयन्ति, (they) are listening, NA, 11. 5, 12^d.

ཉམ་བྲག, आर्त, afflicted, pained, LV, B16^b.

ཉམས, 1 छंस, m, falling. CŚ, 17^a ; 2 नाश, m, destruction, BC, 15^b ; 3 निर्, without, BC, 52^c

ཉམས་པ, 1 (√नश्, to be lost, disappear), नश्यति, KA, 5^d ; 2 निधन, m, n. destruction, death, BC, 52^d.

ཉམས་པར་བྱེད་པ, (lit. a killer), हतक, miserable, wretched, NA, 7. 2.

ཉམས་སུ་སྤྱོད, अनुभवत्, pr. pl. feeling, NA, 5. 2.

ཉམས་སུ་སྤྱོད་པར་བྱེས, अनुभूयताम्, let (it) be felt, NA, 5. 4.

ཉལ (ཉལ་བ, √ स्वप्, to sleep, lie

ཉི་མ

down, imp. ཉིམ་ ; n. a bed),

མཐོང་ཉི་མ་, (they sleep), LV, A11¹⁰,

ཉི་མ་, 1 the sun, (i) མཚན་, m. CS, 22°;

(ii) མཚན་, m. BC, 13°; (iii) ཉི་མ་

མཚན་, m. LV.A 13²⁵; RK, P. 119;

(iv) མཚན་, m. LV. B6⁴, 7¹; 2 ཉི་མ་,

n. m, the day, NA, 7. 13.

ཉི་མ་མཚན་མཚན་མཚན་, བཅའ་ཉི་མ་, twenty-
sixth, LV. C, p. 131.

ཉི་མ་མཚན་མཚན་མཚན་, མཚན་མཚན་, m.,
rebirth, transmigration, LV.
B17²⁴.

ཉི་མ་, exactly, certainly, only, in-
deed, 1 ཉི་མ་, ind. BC, 3^b, etc. ;
BG, 5^o; BK, 4^b, etc. ; CS, 2^b,
etc. ; KA, 3^o, etc. ; LV. C2²⁴,
etc. ; NA, 3. 5, etc. ; NB, 18.
1, etc. ; NBT, 4. 6, etc. ; PD,
2^d, etc. ; 2 ཉི་མ་, ind. BK, 22^a ;
PD, 14^d.

ཉི་མ་, ཉི་མ་, ind. (see ཉི་མ་), BC, 22^a,

ཉི་མ་

23^d; KA, 11^b; NA, 7. 16 ;
NB. 29. 1.

ཉི་མ་, མཚན་, n. a day, BK, 3^a.

ཉི་མ་, མཚན་, m, n, a day, BK, 2^d.

ཉི་མ་, མཚན་, not many, little, PD,
4^d.

ཉི་མ་, མཚན་, མཚན་, m, a chamber-
lain, LV, B 5¹⁰, 6², 7¹.

ཉི་མ་, 1 མཚན་, near, NA, 9. 2 ;
2 མཚན་, n, proximity, vicini-
ty, NB, 13. 1.

ཉི་མ་, མཚན་, མཚན་, a prefix, ind. meaning
near, etc.

ཉི་མ་མཚན་མཚན་, མཚན་, consumed,
useful, NA, 7. 13.

ཉི་མ་མཚན་མཚན་, 1 (མཚན་མཚན་ to ins-
truct), མཚན་མཚན་, MK, 8^b; 2 མཚན་
m, instruction, PD, 27^a,

ཉི་མ་མཚན་མཚན་, མཚན་, serving,
NA, 2. 4.

३. वर

ཉེ་བར་སྟེན, उपदेश, m. instruction,
BK, 17^a.

ཉི་བར་གཤམ་བུ, 3. 2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836

ཉི་བར་མི་གནས, असन्निधान, n, not
near, KA, 5°.

ཉི་བར་མཆོག་པ, (अव-√लोक्, to see,
look at), अवलोकायाव, NA, 10. 1.

ཉི་བར་མཛོས་ཤིང་, ཕམ་ཤེའི་མཛོས་, de-
corated, NA, 9. 7.

ཉི་པར་བཟུང་ནས (བཟུང is pf. of
འཛིན་པ, √ཐར to take), ཕཤེལ,
gd. having taken, NA, 1^a.

उपानयेय (उपा-√नी, to lead near),
उपानयेय, BC. 30°.

ཉེ་བར་ལེན་པ་ ཕ་པ་པ་, n, holding,
attachment, clinging to exis-
tence, LV, C4²⁴.

* ཉེན་པ, व्यथा, f. pain, BK 3^d.

ཉན་མངས།

ཉིར (ཉི and ར) ཕམ-, a prefix,
(see ཉི་བར), BC, 67^b.

ཉེར་བཟུན། འཛམ་གླིང་, BK, 8¹.

ॐर.नळैव (उप-✓लक्ष्, to look at,
observe), उपलक्ष्य, gd, KA, 2^b.

ॐरवि, उपशम, m, cessation, MK,
p. 176.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय, समीप, n near, BC, 60°.

ॐश'व, दोष, m. a falt, defect,
KP, 1. 3.

ཉེས་པར་སྒྱུད, ཉེས་པར་སྒྱུད, n. misdeed,
UV, 17^a.

ཉེས་པར་སྤྱད, ངུམ་ཡུལ་, wrongly,
used, KA, 6°.

ॐ कं ठिमा (ॐ कं द, √ श्रु, to hear,
 imp. ॐ कं,) श्रूयताम् let it be
 heard, BC, 51^d.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय, क्लेश, m. misery, trouble,

གཉིད་ལོག

passions, BK, 1^a, 10^a, 11^b; KP, 1. 1, 3, 2. 1, 3.

གཉིད་ལོག, ཟུག, sleeping, asleep, BC, 2^a.

གཉིས, both, two **1** (i) ཅམ, LV. A 13^a; NA, 13. 14; (ii) ཅམལ, CS. 10^d, 21^d; (iii) གྲལ, KA, 10. 2; (iv) གྲི, KP, 8. 2, 9. 4; LV. A 13¹⁰; MK, 1^b; NB, 2. 1; PD, 2^a; **2** གྲིཏིལ, second, KP, 8 1, 9. 1, 10. 1.

གཉིས་ཀ, **1** ཅམལ, both, CS, 10^d; **2** (གྲི, two), *ཇམ་པ་ two-fold; UV, 16^d.

གཉིས་འབྲུང, གྲིལ, m., an elephant, BC, 26^c; BK, 19^a.

གཉིས་པ, གྲིཏིལ, second, BC, 32^c.

གཉིས་པ་མེད་པ, གྲིཏིལ་མེད་པ, without the second, CS, 18^a.

གཉིས་པོ, གྲི, two, LV. C 1³, 2¹⁹.

མཉམ་པ

གཉིས་སྤྱ་ག, གྲི, two, LV. A14¹⁷.

གཉིན, **1** གྲིལ, m, a companion of king, minister NA, 7. 3; **2** བའམ་པ, a friend, BC, 2^b; BK, 2^b, 11^b; **3** a relative, (i) བའམ་པ, m. BC, 35^a, BG, 1^b; (ii) སྤྱུན, m. BG, 2^a.

གཉིན་བཅས, *སྤྱུན (for སྤྱུན་པ་), with men (lit. with kinsmen), LV. B 12²².

གཉིན་མཚན, གྲིལ་པ་ (མཚན་པ་) n. a kinsman, NA, 3. 8.

མཉམ་ཏེ, གྲིལ་ཏེ, gd. having promised, LV, A 3¹⁰.

མཉམ་པར་བྱ, གྲིལ་པར་བྱ, to be heard, PD, 19^a.

མཉམ་ཡོད, གྲིལ་ཡོད, f. a city of that name, BK, 11^d.

མཉམ, གྲིལ, equal, PD, 1^a, ^b, ^c, ^d.

མཉམ་པ, equal, **1** གྲིལ, PD, 21^b; **2** གྲིལ, PD, 1^a; UV, 6^a.

མཉེ་བ

མཉེ་བ, संवाहन, n. shampooing,
gentle rubbing, NA, 6^b.

མཉེས་པར་བྱེད་ཅིང, आराधयन्ती, f
worshipping, paying respect,
NA, 12. 5.

ཉིང་བ, जरत, old, NA, 10^b.

ཉེད, प्राप्ति, f. attainment, UV, 11^b.

ཉེད་དྲུག, दुर्लभ, difficult to get.
BC, 20^d.

ཉེད་པར་དྲུག, दुर्लभ, difficult to
get, BC, 7^d.

ཉེད་པ, (√लभ्, to get), लभते, LV.
C4¹⁹.

ཉེད་སྒྲ་བ, सुलभ, easy to get, NA,
13. 12.

སྒྲ་བ, 1 प्रिय, agreeable, pleasant,
PD, 3^b; 2 मधुर, sweet, PD, 3^d.

སྒྲ་བ་གསལ, यशस्, n. fame, BC,
34^b.

སྒྲ་བ་ཏུ

སྒྲ་བ་ཏུ, काव्य, n. (lit. a speech
which is agreeable), poetry,
p. 192; BC, p. 113; KA, 2^a,
7^a, 10^a, 12^c.

སྒྲ་བ་ཏུ་མཁས་པ, कवि, m. a poet,
NA, 3^a.

སྒྲ་བ་ཅིང་ཕྲ་བ, काकली, f. a low and
sweet tone, NA. 12. 5.

སྒྲ་བ་པ, कीर्ति, f., fame, glory,
UV, 11^d.

སྒྲ་བ་པེ་ཆོག, मधुरप्रलापिन्, one
who speaks sweetly, LV. B14³.

སྒྲ་བ་ར་སྒྲ, प्रियवादिन्, speaking
kind or pleasing words, PD,
24^b.

སྒྲ་བ, (√मन्, to think), मन्ये, NA,
11. 2.

སྒྲ་བ་ཏུ, इति, a particle used to
report words spoken or sup-
posed to be spoken, CS, 20^a.

སྒྲིབ་ཏུ་སེམས་ས

སྒྲིབ་ཏུ་སེམས་ས, (lit. अमन्यत, thought), 1 * अभूत्, was, LV. B1^a ; 2 इति, (see the preceding word), CS, 13^d.

སྒྲིབ་ཏུ་བསམས་ནས, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 6. 3.

སྒྲིབ་ནས, चिन्तयित्वा gd. having thought, LV. B2¹¹.

སྒྲིབ་ས་ས, अविशुद्ध, impure, RK, 31.

སྒྲིབ་, हृदय, n. the mind, heart, BC, 6^b, 27^c.

སྒྲིབ་ཇི, 1 कृष्ण, kind, BC, 41^b; 2 कृष्णा, f, kindness, BK, 12^a.

སྒྲིབ་ཇི་ལྷན་པ, कारुणिक, kind, NA, 1^c.

སྒྲིབ་པོ, सार, m. the essence, BC, 62^a.

སྒྲིབ་པོ་ཐན, गमित, filled with, NA, 9. 8.

དྭ་ས་ལ

སྒྲིབ་བཅི་བ་ཉེ་བར་བརྒྱུང་སྟེ, अनु-कम्पया, with compassion (lit. अनु-कम्पामुपादाय, having taken compassion), LV. A12^{8, 9}.

སྒྲིབ་པ, अजलि, m. the hallow of the hands joined together, BK, 23^a.

བསྒྲིབ, कथा, f. a talk, speech, CS, 4^c.

བསྒྲིབ་བཀྲར, सपर्या, f, veneration, worship, NA, 11^d.

བསྒྲིབ་གནས, उपवास, fasting, NA, 13. 7.

5

དྭ་ས་ལ, तमाल, m. a kind of tree, dark-barked but white-blossomed, Xanthochymus pictorius, NA, 12. 14.

དྭ་ང་འཛིན, समाधि, m. intense

དེང་འཇིན

contemplation, profound meditation, LV. C 2¹⁴, 7¹⁷.

དེང་འཇིན, समाधि, m. profound meditation, UV, 13¹.

དེ, निपात, a ptcl., see p. 222. PD, 2^a; etc.

གཏོང་ནས, (གཏོང་བ, √दा, to give, pf. བཏོང or གཏོང, fut. གཏོང, imp. གཏོང or བཏོང), gd. दत्त्वा, having given, NA, 11. 6, 13. 1.

གཏོས, क्लृ, ind. a ptcl. expressing 'verily', 'indeed', 'assuredly', 'so reported', BC, 52^b.

གཏི་ཐུག, मोह, m. delusion, ignorance, CS, 16^a

གཏོང, (pf. བཏོང, fut. གཏོང, imp.

ཐོང), उत्सर्ग, m. giving up, offering, RA, 36.

བཏང་མྱེ

བཏོང་བ, दान, m. a doner, PD, 9^c.

བཏོང་མེ་ཤེས, त्यागान्न, one who does not know how to let go, RK, 15.

བཏོང་བ, (√दा, to give, deliver, pf. བཏོང or གཏོང; fut.

གཏོང, imp. གཏོང or བཏོང), दत्त, given, RK, 26.

གཏོར, 1 चिक्षेप, threw, scattered, BC, 57^a. 2 कीर्ण, scattered, BK, 23^b.

གཏོར་བ, क्षेपण, n, throwing, LV. A 7^a.

བཏང (pf. of གཏོང་བ, see above), दत्त, given, NA, 11. 5.

བཏང་སྒྲོམས་བྱ, उपेक्ष्य, to be overlooked, KA, 7^c.

བཏང་མྱེ, त्यक्त्वा, gd. having given up, NA, 4^b.

བཏང་བ

བཏང་བ, ལྷུ, given up, NA, 6^d.

བཏང་བར་གྱུར, ཐལ་ཞ, gave up,
Bk, 22^b.

བཏབ (pf. of འཛིབས་པ, to cast,
throw] * भवेत् (lit. आक्षिप्त, cau-
sed, effected), LV. B 15¹⁷.

བཏར་ནས, རྒྱུམ་མེད, gd. having salut-
ed BC, 14^b.

རྟ, a horse, 1 གཤམ་, m. BC, 3^d, 11^c,
30^c, 64^a; RK 11, 34, 36;
2 བཞེན་, BC, 4^c; 3 རྟ, BC, 67^b;
LV. B 22¹⁰.

རྟ་ཞིང་, གཤམ་ཀྱི་ཁྱེད་, the state of a horse,
BC, 55^b.

རྟ་མེད, རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་, KP, 8. 1.

རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་, adv. always, 1 རྟ་མེད་, CS,
11^d, NA, 10^d; 2 རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་, LV.
B 15⁷; 3 རྟ་མེད་, BC, 41^d; 4 རྟ་མེད་,
LV. B 14¹⁹; 5 རྟ་མེད་, PD, 3^b; UV,
7^a.

རྟ་མེད་

རྟ་མེད་, རྟ་མེད་, BC, 41^b; KP,

5. 1, 6. 3, 7. 1, 2.

རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་, གཤམ་ཀྱི་ཁྱེད་, not eternal,
MK, h. 176.

རྟ་མེད་, 1 གཤམ་, m. a mark, BC,
54^a; 2 རྟ་མེད་, n. the invariable
mark which proves the existen-
ce of anything in an object
(i.e. *hetu*), NB, 25. 2. 27. 1.

རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་, རྟ་མེད་,
མཐུན་པུ་མཐུན་, m. the Law of Depen-
dent Origination in Buddhism;
MK, p. 176.

རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་, (the shortened form
of the above), རྟ་མེད་མཐུན་པུ་མཐུན་, m.
the Law of Dependent Ori-
gination, RK, 33.

རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་, གཤམ་ཀྱི་ཁྱེད་, unsuppor-
ted, KP, 8. 2.

རྟ་མེད་, (√ तर्क, to think), རྟ་མེད་ཀྱི་ཁྱེད་,
NA, 7. 3.

རྫོག་པ་

རྫོག་པ་, 1 कल्पना, f. creating in mind, imagination, CS, 15^d; NB, 5. 1. 2 प्रबोध, m. opening, blowing, BK, 20^c; 3 सङ्कल्प, m. definite determination. LV.C2³²; 4 तर्कयामि, I think, NA, 12. 5.

རྫོག་པར་བྱ, (རྫོག་པ་, नि-√रूप् to examine, search, ascertainment), NA. 8.3.

རྫོགས, 1 (vb. अव-√गम् to understand), अवगच्छामि, NA, 13 25; 2 apprehension, knowledge, understanding, (i) प्रतीति, f. 19. 1; (ii) प्रत्यय, m. 5. 1.

རྫོགས་བརྗེད, अवदान, n. a great or glorious act, BK, p. 137.

རྫོགས་པ་, apprehension, understanding, knowledge, 1 ज्ञान, n. UV, 6^d; 2 प्रतीति, f. NB, 21, 1; 3 प्रेक्षा, f. NBT, 5, 4.

རྫོག་པར་བྱ

རྫོགས་པ་བརྗེད་པ་, अवदान, n. a great or glorious act, BK, p. 151.

རྫོགས་པ་དང་ལྷན་པ་, प्रेक्षावत्, wise, NBT, 10. 8, 12. 3.

རྫོགས་ཤིག (imp. of རྫོགས or རྫོགས་པ་, नि-√रूप्, to examine, search, know), निरूपय, NA, 7. 14.

ལྷ, subst, 1 दृष्टि, f. a view, UV, 9^c, 2 vb. (प्र-√ईक्ष्, to see, look), प्रेक्षावहे, NA, 13. 9.

ལྷ་པོ, द्रष्टृ, one who sees, CS, 7^a, ^b.

ལྷ་བ, दृष्टि, f. seeing, a view, CS, 17^b

ལྷ་བ, 1 seeing, a view, (i) दर्शन, NA, 13, 11; (ii) दृष्टि, f. CS, 17^d, 18^b; LV, C2³⁰, 7¹⁵; 2 दृश, f. the eye, NA, 2^b.

རྫོག་པར་བྱ (see above, བྱ fut. of བྱེད་པ་,) प्रेक्षावहे, NA, 12. 8.

ལྟོ་བར

ལྟོ་བར, inf. རྟུམ་, to see, NA, 12. 13.

ལྟོ་བྱེར, like, as, 1 རྟེན་, NA, 11. 5; 2 སྟེན་, BK, 27¹.

ལྟོ་ལས་, རྟེན་, seen CS, 17^b.

ལྟོར་, 1 འཕྲིན་པུ་, according to, RA, 30; 2 རྟེན་, like, NA, 10^b; PD, 22^c, 29^a; 3 འཕྲིན་, thus, LV. A 3⁹; 4 ཡེ་, as, CS, 12^b; UV, 12^c, 20^b.

ལྟོ་སྟོ (imp. of ལྟོ་བར་, to རྟེན་, to look, see), 1 འཕྲིན་ (for འཕྲིན་པུ་), consideration (The Tib form is to be construed with some difficulty); 2 རྟེན་, KA, 5^d. NA, 1^b.

ལྟོ་སྟོ་ལྟོ (imp. of ལྟོ་བར་ to look, see above), 1 རྟེན་, NA, 6 9.6; 2 རྟེན་, NA, 7. 18, 9. 6, 13. 6,

ལྟོ་

ལྟོ་ལྟོ་, བྱ་མཁན་ m., a tiger, RK 21^b.

ལྟོ་, འཕྲིན་, n. a seat, LV. A 3⁹, 4⁶, 8⁶, 13⁵⁰.

ལྟོ་ལྟོ་, མཁན་, thick, NA, 9. 7.

ལྟོ་, a conjunctive ptcl. see ལྟོ་ PD, 9^c, 19^b. etc.

ལྟོ་, འཕྲིན་, n. above, in the upper region, CS, 22^c.

ལྟོ་, (ལྟོ་བར་, རྟེན་ to give; pf. and fut. ལྟོ་བར་), 1 རྟེན་, NA. 7^c; 2 རྟེན་, PD, 15^b.

ལྟོ་བར་, 1 vb. (རྟེན་, to give), (i) རྟེན་, NA, 11^c; 2 (i) རྟེན་, one who gives, BC, 26^b; (ii) རྟེན་, one who gives, BK, 16^c.

ལྟོ་བྱེར་, རྟེན་, an heir, BC, 19^c, 20^b.

ལྟོ་, (for ལྟོ་བར་), ལྟོ་, void,

ཕྱོང་ཉིད་

1 empty, NA, 14^b, 2 सहस्र, n. thousand, PD; 19^b.

ཕྱོང་ཉིད་, शून्यता, voidness, CS, 7^c, 21^c.

ཕྱོང་ཉིད་, शून्यवत्, ind. like the void. CS, 3^b.

ཕྱོང་ལྔ་, सहस्रवत्, possessing a thousand, NA, 14^a.

ཕྱོང་པ་, विहीन, devoid of, PD, 16^a.

ཕྱོང་པ་ཉིད་, शून्यता, f, voidness, BK, 18^c; CS, 7^a, 8^a.

ཕྱོང་ཕྱག་, सहस्र, n. a thousand, RK, 36.

ཕྱོང་མིན་, अशून्य, not void, CS, 3^b.

ཕྱོག་ (ཕྱོག་པ་, to show, indicate, display, to teach. instruct, pf. and fut. བཟྱན་), 1 दर्शयति, NA, 13. 7; 2 निवेदयामि, NA, 9. 2.

ཕྱོག་པ་, see above, 1 दर्शयत, BK, 18^a; 2 प्रदर्शन NBT, 12. 1.

བརྟགས་ནས་

ཕྱོག་པ་པོ་, व्युत्पादक, one who makes one proficient in science, NBT, 11. 2.

ཕྱོག་ས་, 1 बल, n. strength, PD, 6^b:

2 बलात्कार, m. violence, BC, 29^c; 3 विक्रम, m. power, BC, 5^c.

ཕྱོག་ས་རྒྱ་ལྔ་པ་, बलोपेत, endowed with strength, LV. B 21¹².

ཕྱོག་ས་ལྔ་, बलवत्, strong, CS, 19^d, PD, 6^{a, c}.

བརྟག་པ་, परीक्षा, f. examination, investigation, NBT, 5, 5.

བརྟགས་ནས་ (རྟོག་པ་ to consider,

examine, search, pf. བརྟགས་, imp. རྟོག་ or རྟོགས་), gd.

having investigated or ascertained; 1 अन्विष्य, NBT, 10.9; 2 निरूप्य, NA, 7, 23.

བདམ

བདམ. 1 རུ, strong, RK, 12; 2 རུ, firmly held, BC, 65^b.

བདམ་པ, 1 རུ, firm, PD, 29^a; 2 རུ, resolute, wise, BC, 56^c, 59^d; UV, 21^c; 3 རུ, f. firmness, resolution, BC, 42^c.

བདམ་བྱུགས་པ, -བྱུགས་, f. devoted, BC, 33^c.

བདམ (pf. and fut. of དམ་པ to hold, lean on, imp. དམ་), རུ, gd. depending, MK, 5^a.

བདམ་ནས (see above), 1 རུ, gd. having recourse to, RK, 32; 2 རུ, gd. having got, CS, 14^a.

བདམ་བྱ, (lit. རུ one should resort to), * རུ one should live together, UV, 9^b.

བདམ་ཞིང, རུ, one should practise, UV, 9^a.

བལྟས་པ

བལྟས་པ་བྱ, (བལྟས་ fut. of ལྟ་བྱ
√ ལྟ་; རུ fut. of ལྟ་བྱ, √ ལྟ་),
ཤམ་པ, MA, 13. 13.

བལྟ་ཞིང, རུ, desirous of seeing, LV, A 9¹⁵.

བལྟས་པ་བྱུང་པ, རུ, born, LV, A 9¹³.

བལྟས་, 1 * རུ, done, made, LV, B22⁹; 2 རུ, seen, NA, 2^a; 3 རུ, རུ, 13. 14; 4 རུ, gd. having seen, BG 1^a.

བལྟས་ན, རུ, (lit. རུ),
gd. having seen, LV, A 135.

བལྟས་ནས, having seen, 1 རུ, NA, 3. 2; 2 རུ, NA. 7. 17, 21.

བལྟས་པ, རུ, one looks, LV, B 11⁶,

བསྟན

བསྟན (pf. and fut. of མྱོན་པ་, to show, display; to teach, explain), 1 གཞན་པ་, ordered, NA. 7. 11 ; 2 འཇམ་མེད་, NBT, 2.9, 6.9 ; 3 ཀུན་ལ་, CS, 10^b ; 4 འཇམ་མེད་, NBT, 10.16 ; 5 འཇམ་མེད་, shown, BC, 5^d, 55^b ; 6 འཇམ་མེད་, f. teaching, CS, 4^a ; 7 འཇམ་མེད་, being explained, NB, 1. 2; NBT, 10. 22.

བསྟན་བཅོས་, མཁའ་མཁའ་, n. a religious or scientific book, KA, 2^a.

བསྟན་བཅོས་མི་ཤེས་པ་, མཁའ་མཁའ་, one who does not understand a śāstra, KA, 8^a.

བསྟན་རྒྱ་མཚན་པ་, མཁའ་མཁའ་, that which cannot be pointed out, KP, 8. 2.

བསྟན་པ་, 1 མཁའ་མཁའ་, n. a statement, saying, NBT, 9. 9 ; 2 འཇམ་མེད་, said, NBT, 9. 10 ; 3 ཀུན་ལ་, n. saying, statement, NBT, 8. 12 ; 4 འཇམ་མེད་, showing, NBT, 6. 5 ;

བསྟོན

5 འཇམ་མེད་, shown, NBT, 12, 21 ; 6 འཇམ་མེད་, one taught, MK, p 176 ; 7 འཇམ་མེད་, f. ascertainment, knowledge. NBT, 5.8, 7. 15 ; 8 འཇམ་མེད་, n. setting forth, NBT, 4. 5, 9, 27 ; 9 འཇམ་མེད་, n, explaining, NBT, 9.31, 10.37, 11. 24, 12. 10.

བསྟོན་པར་བྱ་བ་, འཇམ་མེད་པར་བྱ་བ་, to be explained, NBT, 9. 19.

བསྟོན་པ་ལས་, མཁའ་མཁའ་, n. a hermitage, NA, 8. 2.

བསྟོན་, མཁའ་མཁའ་, f. worshipping, NA, 13. 7.

བསྟོན་པ་ (√ཤེད་, to attend, serve), འཇམ་མེད་, BC, 10^b.

བསྟོན་བྱ་, འཇམ་མེད་, to be attended, NA, 8^d.

བསྟོན་, མཁའ་མཁའ་, f. praise, UV, 20^c.

བསྟོན་པར་བྱ་ (lit. མཁའ་མཁའ་, praise-

ཐ་དད

worthy), * प्रशंसित, praised, UV, 19^b.

ཐ

ཐ་དད, ཐུན་ཅོད་, ind, different, BC, 43^d.

ཐ་དད་འོན་མེད་, अनानाथ, having not a different thing, MK, p. 176.

ཐ་དད་པ་, भेद, m. difference, NB, 13. 8.

ཐ་མ, अन्त, m. end, RK, 33.

ཐག་རིང་, दूर, distant, PD, 4^d.

ཐང་ཆད་, श्रान्त, wearied, tired, pained, BC, 32^c.

ཐད (ཕལ་འཕྲུལ་, to be reasonable), उपपद्यते, MK, 10^d.

ཐབས, उपाय, m. means, KP, 1. 1; TBT, 9. 32, 12. 17, 26.

ཐམས་ཅད་, सर्व, all, BG. 1^b; BK, 11^b, 25^b; CS, 10^c, 14^a; LV.A

ཐལ་ཕྱང

13³¹, B 4^a, 13¹⁸, 20⁸; NA, 7.7; NB, 1. 1, 10. 1; NBT, 7. 9, 8. 9, 10, 40; PD, 5^b, 19^a; UV, 4^b, ^c.

ཐམས་ཅད་དཀར་, सर्वशुक्ला, f. all white, KA, 1^b.

ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་, सर्वज्ञ, omniscient, NA, 0. 2, p. 33.

ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་, सर्वज्ञता, f. omniscience, KP, 2. 1.

ཐམས་ཅད་ནས་, सर्वथा, ind. in every way, BC, 6^a.

ཐར་, 1 ཐུན་, free, LV.B16²⁶; 2 མེད་, m. emancipation, liberation, BC, 17^b.

ཐར་པ་, མེད་, salvation, m. CS, 2^b, 16^d; PD, 14^c.

ཐར་བྱེད་, ཐར་མེད་, m. freedom, liberation, LV.B18¹⁴.

ཐལ་ཕྱང་, अभिभूय, gd. having overpowered, LV.B10¹⁴.

ཐལ་མེ

ཐལ་མེ, छाया, f. shade, LV.B9³.

ཐལ་མེ, अञ्जलि, m, the open hands
placed side by side and slightly
hollowed, BC, 25¹ ; LV. A3¹⁸,
13^{5,2}.

ཐལ་མེ་སྦྱར, कृताञ्जलि, one who has
joined the hollowed palms (in
reverence), BK, 24°.

ཐོགས་པ, a drop, 1 बिन्दु, m. NB,
p. 154 ; 22. 1 ; NBT, p. 160 ; 2
शीकर, m NA, 7. 19.

ཐུགས, हृदय, n. the mind, heart,
NA, 3. 9

ཐུབ, शक्य, capable of being effec-
ted, under the control of, PD,
13°.

ཐུབ་པ, मुनि, m. a sage, BC, 38° ;
BK, 11^a ; CS, 2^a ; NA, 2^a, 9°, 10.
4.

ཐེ་ཚོས, संशय, m. doubt, NBT, 10,
55.

ཐོབ

ཐེ་ཚོས་ཟ་བ, 1 सन्दिग्ध, doubtful,
NA, 10. 4 ; 2 सन्देह, m. doubt,
CS, 1^o.

ཐོག་པ, यान, n. a vehicle, KP, p,
183.

ཐོག་དངས་པ, नेतृ, a leader, RK, 34.

ཐོག་ས, आदि, m. beginning, CS,
12^b.

ཐོགས་པར་གུར་པ, सज्जमाना, f.
sticking, BC, 39^a,

ཐོང་ཞིག, लज्जताम्, imp. let it be
given up, BC, 43^b, 51^o.

ཐོན་པ, निर्गत, come out, RK, 21^d.

ཐོབ, 1 *अन्वेति, follows, UV, 26^o ; 2

प्राप्त, attained, BK, 1^o ; BK, 33^a ;

3 प्राप्य, to be attained, attain-
able, BK, 13^b, 24^b ; 4 लभते

attains, receives, PD, 20^d ; UV,

11^o (°न्ते).

ཐོས་བ

- ཐོབ་གྱུར, 1 अवाप्त, attained, BK, 10^b; 2 याति, goes, CS, 17^d.
 ཐོབ་ཅིང, आप्नोति, attains, UV, 11^d.
 ཐོབ་བ, लब्ध, attained, BK, 20^e.
 ཐོབ་བར་འགྱུར, 1 अधिगच्छति, gets, UV, 13^d; 2 * एधते, becomes happy (lit. आप्नोति, attains), UV, 4^d.
 ཐོས, 1 श्रुत, heard, NA, 2. 11; 2 श्रुत्वा (in the sense of श्रुत्वा), gd. having heard, LV.B16³.
 ཐོས་གྱུར་ནས, श्रुत्वा, gd. having heard, BC, 25^a; BK, 14^b,
 ཐོས་ནས, gd. having heard, 1 आकर्ण्य, NA, 13. 8; 2 श्रुत्वा, BC, 29^b, 53^a; LV. B18⁵; PD, 19^b,
 ཐོས་བ, आकर्णना, f. hearing, NA, 10^d.
 ཐོས་བ་ཉུང་བ, अल्पश्रुत, one who has not studied much, KP, 3.1.

མཐུན་བ

- མཐུན, 1 अन्त, m. an extremity, BC, 46^d; CS, 12^a; KP, 8. 1,2, 9. 1, 2; 10.1; LV.C1²; 2 पर्यन्त, m. circuit, circumference, NA, 11. 1.
 མཐུན་དག, कृत्स्न, all, KA, 4^e.
 མཐུན་བཞི་ལ་དབང་བ, *चतुरङ्ग, four-fold, (lit. चतुरन्ताधिपति, the lord of the four ends i. e. of the earth), LV. A14²⁴.
 མཐུར (loc. of མཐུན), अन्ते, at the border, BK, 2^a.
 མཐོལ, तल, n. surface, level, NA, 12. 4,
 མཐུ, power, 1 प्रभाव, m BK, 27^e; 2 बल, n. LV. B20³⁵; 3 शक्ति, f, LV. B16¹¹; RK, 30.
 མཐུ་ཡོད (प्र-√भू, to be able), प्रभवति, BK, 1^d.
 མཐུན་བ, स- (in the sense of समान), equal, NB, 28. 1,

མཐུན

མཐུན་ཕྱོགས་, अभिमुख, turned to-
wards, friendly disposed, BC,
9^b.

མཐོ་, विशाल, high, lofty, great,
PD, 22^b.

མཐོ་རིས་, 1 स्वर्ग, m. n the heaven,
BC, 15°; BK, 27^d; CS, 17°,
NA, 14^a; 2 दिव्य, divine, NA, 2^b.

མཐོང་ (མཐོང་བ་, √दृश्, to see), 1
दर्शन, n. seeing, PD, 3°; 2
दृश्यन्ते, NA, 10; 3 दृष्ट, seen,
CS, 3^b, 11^{a, b}, 19^d; NA, 2, 12;
4 विलोक्य, gd. having seen,
BK, 22^a.

མཐོང་སྟེ, 1 अद्राक्षीत्, saw, LV.
B5⁶; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,
LV, A14¹⁰,

མཐོང་ནས་, 1 दर्शित्वात्, owing to
the state of one who sees, BC,
37^d; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,

འཐབ་བ

LV. A13³³, 14⁴⁴, B 5⁷, 11¹⁰
(दृष्ट); NA, 13, 12; 3 विलोक्य,
gd. having seen, NA. 3. 4.

མཐོང་བ་, 1 दर्शन, n. seeing, BK,
22°; LV. A8¹²; 2 दृष्ट्वा, LV.
A14¹⁷.

མཐོང་བར་, द्रष्टुम्, inf. to see, LV.
A3³⁶.

མཐོང་བར་གྱུར་, saw, 1 अपश्यत्,
BK, 16^d; 2 ददर्श, BK, 15^d,

མཐོང་བས་, दृष्ट्वा, gd. having seen,
(lit. दर्शनेन, by seeing), BG, 2^a.

མཐོང་ཞིང་, दृष्ट, seen, CS, 12^a.

འཐབ་པར་འགྱུར་, उपपद्यते, becomes
reasonable, MK, 9^b.

འཐབ་ཆོས་སྦངས་པ་, कृतास्त्र, trained
in the science of arms or
missiles, LV. B21⁸.

འཐབ་པ་, युद्ध, n, war, BG, 5^d.

འབྲུངས་བ

འབྲུངས་བ (འབྲུང་བ, √पा, to drink,
pf. བདྲངས and འབྲུངས), पान, n.
drinking, PD, 27°.

འཕྲོབ, अवप्ति, f. obtaining, NA,
2^d.

འཕྲོབ་བ, प्राप्ति, f. obtaining, NA,
3°.

འབྲོར་བ, प्रकीर्ण, scattered, NC.
7. 19.

འབྲོར་ཞིང (འབྲོར་བ, √कृ, to
scatter, pf. བཞོར, fut. བཞོར,
imp. འབྲོར), किरत, scattering,
NA, 11°.

ད

ད, इदानीम्, ind. now, LV.B20¹⁵;
NA, 3.8, 13; RK, 26.

ད་ཉིད, 1 अद्य, ind. to-day, BC,
22^a; 2 एतद् ind. now, UV,
4°, 19°.

དང་བཅས

ད་དྲིང, अद्यापि, ind. even to-day,
LA. B 7¹; NA, 13. 7.

ད་ཅིང, इदानीम्, now, ind. NA, 5. 4

ད་ལན, इदानीम्, ind. this time,
RK, 31.

དག, ind. 1 simply the sign of a
number, PD, 14°, 19^d; 2 the
sign of the dual number, PD,
10°; 3 the sign of the plural
number, PD, 2^b.

དག་པ, 1 पुरय, holy, sacred,
BK, 14^d.; 2 शुद्ध, pure, BC,
6^d; BK, 8^a.

དང, 1 च, ind. and, BC; BG; BK;
CS; KA; KP; LV; MK; NA;
NB; NBT; PD; RK; 2 with
(सह) BG, 5^d; PD, 1^a.^b, etc.;
RK, 30; 3 वा, ind. or, UV, 19^a.

དང་བཅས, -सहित, together with,
RK, 35.

དང་ཟླ་ན

དང་ཟླ་ན, -सहगत, f. together with, associated with, LV.C6¹¹

དང་ཟླ་ན་པ, 1 -मिलित, mixed, NA, 12^b; 2 -समन्वागत, endowe with LV. A14¹². 3 -सहगत, accompanied by, LV.C 5¹¹.

དང་ཟླ་ན་ཞིང, -समन्वागत, endowed with, LV.A 13¹¹

དང་པོ, प्रथम, first, BG, p. 152 ; MK, p. 176 ; NA, 7. 20; NB, 22. 2 ; RK, 1, 24.

དང་པོར, प्राक्, before, first, CS, 6^a.

དང་བར་བྱེད, प्रसादक, clearing, rendering clear, PD, 12^b.

དོད་པ, 1 श्रद्ध, faith, BC, 40^b ; 2 प्रसाद m. favour, NA, 13, 7.

དོད་པར, श्रद्धातुम्, inf. to have faith in, BC, 39^d.

དོད་པར་འཛིན་པ, श्रद्धातो, one should put faith in, BC, 40^b, ^d.

དམ

དམ¹ (ད and འམ), ind. वा, or, MK, 6^a.

དམ², सत्, good, BC, 31^a.

དམ་ཚེས་ཁྲི་མ, सद्धर्मगुरु, the teacher of the good religion, UV, 15^c.

དམ་པ, 1 परम, highest, most excellent. CS, 4^c ; NB, 14. 5 ; 2 पुङ्गव, a bull, (at the end of a compound) the most excellent, LV.B 18² ; 3 वर, a request, a boon, excellent, LV.B 11¹⁹, 13¹⁴, 14⁶ ; MK, p. 176 ; 4 सत्, good, wise, excellent, honest, BC, 32^a, 55^b; BK, 21^c; KP, 3.1 ; NA, 7^a; LV. A 11¹² ; PD, 2^a, 4^c ; 5 साधु, good or virtuous man, PD, 29^c.

དམ་པ་མིན་པ, असत्, unwise CS, 19^b,

དར་ལ་བབ་པ, औवन, n. youth, LV, B 15¹⁰.

དལ, शनैस्, ind. slowly, BK, 26^d.

དལ་བྱ

དལ་བྱ, अल्प, little, UV, 18°.

དལ་བྱས་སྒྲིས, अल्पभाषिन्, one who speaks little, UV, 18°.

དྲུབ, धूम, m. smoke, NA, 9. 8.

དྲུག, poison, 1 गरल, n. CŚ, 8^d; 2 विष, n. KP, 1. 1, 3; PD, 7^d.

དྲོད་བ, नम्र, bent, NA, 11^b.

དུས་བྱར་འགྲུར་བ, जर्जरीक्रियमाण, being made into pieces, NA, 7. 19.

དུམ་བ, 1 दम, m. subduing passions, UV, 8^b; 2 दमन, n. control, UV, 25°; 3 दान्त, controlled, UV, 25^d.

དུས, काल, m. time, BC, 16^d; LV, B9¹², 12¹⁰, NA, 52 17. 7; RK, 10, 31.

དུས་མིན་བ, असमय, untime, BC, 2^a.

དུས་མེད, अकाल, m. a wrong or bad time, BC, 21^d.

དེ་ཅིད

དེ¹, 1 * इति (lit. तद्), a ptcl. that refers to a speech, BK, 26^a; 2 * इदम्, (lit. तद्, that), this, KP, 9. 1, 2, 10. 1; NBT, 7. 17, 9. 35; 3 * एतद्, (lit. तद्) this, BC, 57^d, 58°, 62^d; KP, 8. 2; 10, 2; LV, B20¹⁹; UV, 22°; 4 तद्, BC; BK; CŚ; KA; KP; LV; MK; NB; NBT, PD; RK; UV.

དེ², a conjunctive ptcl., see p. 222, PD, 1^a.

དེ་སྐད, 1 इति, ptcl. refers to a speech, this, BC, 12^a; 2 * एव for एवम्, ind. thus, LV, B18⁴.

དེ་སྐད་ཅེས, एवम्, ind. thus, in this way, LV, A9¹.

དེ་ཅིད, 1 तद्, that, NA, 2. 13; 2 तत्त्व, n. real state, truth, CŚ, 16^b.

དེ་ཅིད་དུ, तत्त्वतस्, in truth, CŚ, 20^a.

དེ་ལྟར་

དེ་ལྟར་, 1 एवम्, ind. thus, in this way, MK, 7^d; 2 तथा, ind. in that way, NA, 6^a.

དེ་ལྟར་བས་ན་, तर्हि, ind. then, in that case, KP, 4. 1.

དེ་ལྟར་བྱ་, 1 * तद्, that, (lit. तादृश, like that), LV. A14⁴⁶; 2 तादृश, like that, LV. A11^{7, 13}.

དེ་ལྟར་, 1 इति (for एवम्), a ptcl. that refers to a speech, BC, 25^a, 42^a; 2 एवम्, ind. thus, BC, 16^a, 50^a, 66^a; BK, 7^d; CS, 20^b; LV. A3⁴; NA, 5^d, 7.6; UV, 11^c; 3 तथा, ind. like that, BC, 23^d, 47^c; NA, 12.5, 15.

དེ་ལྟར་གྱུར་ན་, एवम्, ind. thus NA. 7.6.

དེ་ལྟར་ཡང་, तथाहि, for so, for thus, NA, 7. 24.

དེ་དག་, सकल, all, KA. 12^a.

དེ་དང་དེར་, तत्र तत्र, in those pla-

དེ་ཕྱིར་

ces, in every place, PD, 20^d.

དེ་ལྟར་, ईदृश (lit. तादृश, like that), like this, BC, 6^d.

དེ་ན་, तत्र, there, LV. B21¹.

དེ་ནས་, 1 अतस्, after this, then (lit. ततस्, then), BC, 68^c; 2 अथ, LV. A1¹, 4¹, 5¹, 6¹, 7¹, 12¹³, 14¹, B1², 19²; RK, 34; 3 इति हि, so, LV. A12², 13¹; 4 * तद्, therefore (lit. ततस्); 5 ततस्, ind. then, NA, 10. 1; BC1^a, 56^b, 60^a, 63^a, 64^a, 65^a, 66^a; BK, 24^a, 30^a; NA, 3.4, 12. 15; 6 * तत्र, ind. there (lit. ततस्, then), LV. B5¹.

དེ་ཕྱིར་, 1 अतस्, ind. for this, therefore, KA, 9^a; NBT, 4.9; 2 ततस्, ind. therefore, NA, 14^d; 3 तद्, ind. therefore, BC, 8^a, 16^a, 22^a, 50^a; KA, 7^a; NA, 11.1; 4 तस्मात्, therefore, BC, 17^b; 48^c; MK, 9^c, 14^a.

དེ་མ་གྲག

དེ་མ་གྲག, अनन्तर (lit. तदनन्तर),
having no interval or pause,
MK, 2^b, 9^c; NB, 9¹,

དེ་ཙེ, तदा, ind. at that time,
CS 13^c, 14^c; LV. B14¹ (तद्).

དེ་བཞིན, 1 एवम्, ind. thus, KP, 1.3,
2.3; 2 तथा, ind. in that man-
ner, so, thus, CS, 12^c; MK, 2^c;
NA, 7^b, 9.4; PD, 26^b; UV, 15^b
(* अथापि).

དེ་བཞིན་དུ 1 एवम्, ind. thus, KP,
1.1, 2.1, 3.1, 5.1, 6.3, 7.2; LV.
B21⁴³; 2 तथा, thus, CS, 9^b.

དེ་བཞིན་གཤགས་པ, तथागत, the
Buddha, CS, 21^b, 3^a; LV.
A14³⁷, C2²⁵.

དེའི་ཕྱིར, 1 इति, therefore, MK,
5^b; 2 तद्, therefore, NA, 2.13
(जन्य), 2.16, 7¹⁴, 1¹⁶, 13.19; 3
तस्मात्, therefore, CS, 11^c.

དེངས

དེ་ཡི, 1 तस्य, its, PD, 12^c; 2 तेषाम्,
their, PD, 5^a,

དེ་ཡིས, ततस्, ind. thereby, UV,
26^c.

དེ་རིང, अद्य, ind. to-day, NA, 2.3.

དེ་ལ, तत्र, there, KP, 1.2, 2.2,
4.2; LV. C4¹, 5¹, 6¹; NB, 4.1,
25.1; NBT, 4.1, 10, 4; UV,
16^f.

དེ་ལ་སློབ་སྒྲུབ་, *एवमादि, beginning
with such one (lit. तदादि.),
BC, 23^a.

དེ་ལས, 1 ततस्, then, NA, 7.6;
2 तत्र, there, CS, 4^b, ^a.

དེ་སྤྱི་དུ, तावत्, so long, MK, 5^c.

དེང, अद्य, to-day, LV. B10²¹.

དེངས་པར་བྱ (རེང་བ or འེང་བ
वि-√शृ, to waste away, or va-
nish, pf. རེངས or འེངས,
imp. འེང), विशीर्येत, would

ཇོ་

waste away or vanish PD,
2^d.

ཇོ་, तत्, there, BC, 51^c ; BK, 15^c,
16^d, 31^a ; CS, 2^c ; LV. C¹³.

ཇོས, 1 तद्, therefore, NA, 3. 1,
8. 1 ; 2 तेन, by that, PD, 16^b,
3 सस्, he, BC, 1^d.

ཇོས་ཀྱི, therefore, 1 तद्, NA. 5. 3,
7. 9, 12. 14, 13. 13 ; 2 तत्स्, NBT,
10. 45 ; UV, 1^d ; 3 तेन, NA. 6^d.

ཇོ་, a terminating ptcl., ཇོ་ after
ཇོ (see p. 236), PD, 12^d.

ཇོ་ལྷ་, हार m. a necklace, BK,
29^b, 31^c.

ཇོ་སྐྱོལ་པ་, आशङ्का f. fear, NA, 7. 5.

ཇོ་, an object, purpose, 1 अर्थ,
m. BC, 3^b, 6. 15^a, 52^c, 62^c ;
CS, 4^c, 22^a ; BG, 5^a ; KA, 10^d ;
KP, 3. 1 ; LV. A 12¹⁷ ; MK, 6^a ;
NB, 1. 1, 11. 1, 13. 1, 20. 1, 21,

ཇོ་

24. 1 ; NBT, 3. 2, 7. 1, 2, 8.
2, 9. 1, 3 ; 2 कार्य, BC, 6^a.

ཇོ་ཅིག་མེད་, अनेकार्थ, having no
one thing, MK, p. 176.

ཇོ་ཀྱི་ཀྱི, अर्थ, for the purpose of,
BC, 10^a, ^b.

ཇོ་ཀྱི་བྱས་པ་, कृतार्थ, one who has
attained the end, NA, 14^a.

ཇོ་མེད་པ་, अवस्तु, that in which
there is nothing substantial ;
NA, 7. 9.

ཇོ་ (pf. and imp. of འཇོ་བ་,
उत्-√सृज्, √त्यज्, to give up,
throw out, cast out), 1 उत्सर्ज,
cast off, BC, 16^b. 2 त्याग,
m. giving up, BC, 24^d.

ཇོ་ནས་, परित्यज्य, gd. having gi-
ven up, BC, 36^b.

ཇོ་བར་གྱུར་པ་, उज्झित, left. ab-
andoned, NA, 10^c.

५८

- ५८, 1 जाल, n. a net, (fig. a collection), NA, 13.13; 2 जालिन्, with a *jāla* 'net', i. e. with web or membrane; the finger and toe membrane of divine beings and god-like personages are said to be so, BC, 54^a.
- ५९, उद्दाम, unrestrained, NA, 9.8.
- ५९, ५९, accute, severe, 1 तीव्र, BK, 3^d, 13^d; 2 उग्र, RK, 32.
- ५९, आञ्जस, direct, UV, 11^b.
- ५९, ५९, a sage, 1 ऋषि (*महर्षि, a great sage), BC, 61^a; LV, A1², 2⁸. 3⁷, 2⁷ 4¹, 13, 5⁷, 6², 8¹⁰, 11¹, 12⁶, 15; 2 मुनि, LV, A10⁸.
- ५९, ५९, fut. ५९, imp. ५९ or ५९, pf. ५९ or ५९ of ५९ (to draw, to conduct), बवर्ह (with उद्, ५९) drew out, BC, 56^d, ५९, ५९ (see above), निष्कास्य, gd. having drawn, BC, 57^a.

५९

- ५९, ५९, √स्मृ, to remember, 1 स्मरेत्, BC, 23°; 2 स्मृति, f. remembrance, LV. C2⁴².
- ५९, ५९, smell, 1 गन्ध, m. NA, 9.8; 2 परिमल, m, NA, 7.19.
- ५९, ५९, मल, m. n. dirt, impurity, UV, 3^d.
- ५९, ५९, प्रसाद, m. favour, KA, 3°.
- ५९, ५९ (pf. of ५९, √प्रच्छ, to ask), पृष्ट, asked, BK, 7^a.
- ५९, ५९, षष्टितम, sixtyeth, BK, pp. 137, 151.
- ५९, ५९, षष्ठ, sixth, BC, p. 113.
- ५९, ५९, अन्तिक, near, LV. A12¹⁷.
- ५९, ५९, adv. near, 1 अन्तिके, LV. A12²⁷; 2 उप-, LV. A1⁵.
- ५९, ५९, चतुरिका, f. cleaver.
- ५९, ५९, अश्वतरी, f. a young she-mule, UV, 12^a.

རྩོམ་མེ

རྩོམ་མེ, उष्ण, hot, BC, 53^d; RK, 35.

གནངས, मन्द्र, deep, grave, NA, 12^a.

གནན་འཛིན་པ, विवाह, m. marriage, RK, 1.

གདुག, क्रूर, wicked, cruel, PD 13,

གདुགས, छत्र, n. an umbrella, RK, 9,

གདुང, 1 ताप, m. affliction, BK, 8^o, 10^d; 2 सन्तप्त, afflicted, BC, 12^d.

གདुང་འགྱུར་ཞིང, शोचते, one grieves, UV, 17^a.

གདुང་གནས, आश्रम, m. a hermitage, BC, 65^d.

གདुང་བ, 1 आर्ति, f. pain, BK, 22^d; 2 ताप, m. heat, BC, 43^b; BK, 3^d; 3 तापमय, consisting in affliction, BK, 113^d; 4 * दाह,

གནོང

m. burning (lit. affliction), LV, B10^s; 5 व्यसन, n. a calamity, NBT, 1^a; 6 सन्ताप, m. affliction, BC, 25^b, 50^b.

གདुང་བར་བགྱིར་ཅིང, सन्तापयति, one tortures, LV. B9^s.

གདुང་བར་འགྱུར, शोचते, one grieves, UV, 17^s.

གདुང་བར་བྱེད, बाधते, one oppresses, troubles, BK, 5^b.

གདुང་བྱེད, आयास, m. pain, NA, 6^d.

གནོངས་ཀ, फणा, f. the hood of a snake, BK, 2^o.

གནོངས་ཅན, a snake, 1 फणिन्, m. BK, 7^o, 32^a; 2 भोगिन्, m. BK, 26^o.

གནོང, मुख, n. the face, KA, 1^a; BC, 65^a; NA, 14^b.

གནོང་བཞི, चतुर्मुख, m. one with

བདག

four faces, i. e. Brahman, the creator.

བདག, 1 अधिप, m, lord. BC, 23^b ;

2 अस्मद्, personal pron., first person (अहम्, I ; वयम्, we ; etc.), BC, 5^d, 8^b, 11^b, 16^a, 17^b, 18^b, etc ; BG, 2^b ; CS, 3^a, 13^d ; KA, 2^c ; LV, A3³³, 9¹⁶, B 2¹, 20, 12⁸, 13¹³, 20, 14¹⁰, etc. etc. ; NA, 3^d, 5^a, 6. 6, etc. ; PD, 11^b, 16^c. etc. ; RK 26 ; 3 अस्मि I am, BC 45^b ; 4 आत्मन्, self, BC, 5^c ; CS, 6^b ; 15^a, 15^b ; KP, 9. 1 ; NA, 1. 6 ; PD, 19^c ; 5 पति, lord, BC, 24^b ; 6 स्व, one's own self, MK, 1^a, 3^c ; NA, 7. 7.

བདག་གི་བ་ཉིད, ममत्व, n. the feeling of मम 'mine', affectionate regard, BC, 48^d.

བདག་གི་རང་བཞིན་མིན, अस्वयंमय, non-self-possessor, MK, 13^b.

བདག་

བདག་དངོས་མིན, अस्वयं, nonself possessor, MK, 13^b.

བདག་ཅག, personal pron, first pers. plu. 1 अस्मद्, we, NA, 3^b, 7. 22, 13. 12, 14^c ; 2 नस् (अस्माकम्), our. NA, 14^c.

བདག་ཉིད, आत्मन्, self, BC, 65^b ; NBT, 11. 2, 4 ; UV, 10^c.

བདག་ཉིད་གྱིས་དོགས་པ, आत्मगत, to one's self, aside, NA, 6.1.

བདག་ཉིད་ཆེ, महात्मन्, high-souled, BK, 22^c.

བདག་པོ, 1 दायाद, an heir, BC, 20^c ; 2 पति, m. lord, BC, 33^c ; PD, 16^d.

བདག་མིན, अनात्मन्, not self, CS, 15^a.

བདག་མེད, 1 अनात्मन्, non-self-

བདག

KP, 9.1 ; 2 नैरात्म्य, n. the state of non-self, CS, 18¹, 20².

བདག་ཅིང་བ, नात्मन्, not self, KP, 4. 4.

བདར, 1 उपनिमन्त्रयति स्म, invited, requested, LV. A 7¹⁷; 2 कषण, n. rubbing, NA, 8³.

བདुད, मार, m. the personified evil principle, the evil one (काम or मन्मथ), NA, 2²;

བདुད་མོ, मारकथू, f. the nymph of Māra, NA 1⁴.

བདुད་ཅི, अमृत, n nector, BK. 10^b, 12^d. 21^b; UV, 11^b (immortality).

བདुན་པ, सप्तम, seventh, LV, p. 114.

བདེ, सुख, n. happiness, comfort, BK, 16^c; NA, 13. 17; PD. 10^c, 23^d; UV, 22^a; RK, 29.

བདེ་འགྲོ, सुगति, f. a happy condition, UV. 17^d.

བདེན་པ

བདེ་འདོད, सुखार्थिन, desirous of happiness or comfort, UV, 11^c.

བདེ་ཟླ, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD, 23^c.

བད་བ, 1 सुख, n. happiness, comfort, adj. pleasant, BG, 5^b; BK, 32^b; LV. B10^c; NA, 3. 14, 5. 4. 13. 16. PD, 60²,^b; UV, 4^a,^d, 66^c, 22^b,^c, 25^d, 26^c; 2 सौख्य, n, happiness, NA, 6 6.

བདེ་བ་འདོད, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD. 23^c.

བདེ་བ་འདྲེན, सुखावह, conducing to happiness, UV, 20^d.

བདེ་བར, adv. सु-, well, BK, 65^b; LV. A8³.

བདེ་བར་གཤེགས, सुगत, m. the Buddha, BK. 31^b; NBT. 1^c.

བདེན་པ, सत्य, n, truth, BK, 8^b; LV. C3⁵, 7²⁵,³¹.

མདའ

མདའ, शर, m. a shaft, arrow,
NA, 6^b.

མདུན་བ, ग्रथित, strung, composed,
BC, 25^c.

མདུན་གྱིས, पुरस्, ind. before, in
front, LV. B22⁹.

མདུན་དྲ, adv. before, in front,
1 अग्रतस्, NA, 7. 17 ; 2 पुरतस्,
ind. LV. A6¹¹, B12³ ; NA, 13.
4, 6 ; 3 पुरस्, ind. NA, 6^a.

མདོ, सूत्र, n. (a thread), a parti-
cular kind of works, KP,
p. 183.

མདོ་འཛིན་བ, सूत्रधार, m. 'the
thread-holder,' a stage mana-
ger who takes a prominent
part in the prelude to a drama,
NA, 2. 2, 3. 4, 10.

མདོག, वर्ण, m. beauty, LV. B15⁸.

འདས་བ

མདོག་ཉམས, विवर्ण, discoloured,
BC, 66^b.

མདོར་བསྡུས་ནས, संक्षेपात्, in brevity,
BC. 11^a.

མདོར་ན, briefly, 1 संक्षेपात्, LV.
C4²³ ; 2 समासतस्, CŚ, 21^a.

འདབ་ཆགས, पक्षिन्, m. a bird,
RK, 21^a.

འདབ་མ, पत्र, n a leaf, BC, 57^a.

འདམ, पङ्क, m. n. mud, UV, 10^d.

འདམ་བྱ, नड, m. a specis of reed,
UV, 12^b.

འདམ་ཚྲོབ, पङ्क, m. n. mud (in
fact कच्छ, m. swamp) UV, 10^d.

འདར, वेपथु, m. trembling, tre-
mor, BG, 3^a.

འདས་བ, अभ्यतीत, past, UV, 14^a.

འདི

འདི, 1 अदम्, that (lit. इदम्, एतद्, this), BC, 21^a; 2 इदम्, एतद्, this (in different genders, numbers, and case-endings), BC; BK; CS; KA; KP; LV; MK; NA; NBT; RK; 3 तद्, that (lit. इदम्, एतद्), BK, 6^c.

འདི་མེད, 1 * इदम्, this (lit. एवम्, thus), BG, 1^d; KP, 1. 2, 2. 2; 2 *एतद्, this (lit. एवम् thus) LV. A9⁷ A3²²; 3 एवम्, thus, KP, 2. 2; LV.A3³², 4¹¹, 5⁹, 6¹⁵, 6¹⁵, 7¹, 8⁹, B12⁵.

འདི་ཉིད, इह, here, NA, 10. 8.

འདི་སྟེ, 1 *एतद्, this (lit. एतावत्, so much); 2 एतावत्, so much, NA, 13. 7.

འདི་ལྟ་སྟེ, यदुत, for example, LV. C2²⁸.

འདི་ལྟ་དཔེར་ན, तथा, for example, KP, 2. 1, 3. 1,

འདི་ལ

འདི་ལྟར, 1 इत्थम्, thus, NA, 5^d;

2 ईदृश, such, NA, 5, 2; 3 तथा हि, for so, as for instance, NBT, 9. 2; 10. 8, 12. 7.

འདི་ལྟ་བུ, ईदृश, such, BC, 27^a.

འདི་དག, this, these, these two, that, those, 1 अमी (lit. इमे), NA, 11^b; 2 इदम्, LV. C1⁴, 7²⁹; 3 एतद्, LV. C³; NA, 5. 2, 9. 12; 4 एते NA, 11. 4; PD, 25^d; 5 एषा, NA, 2. 17, 3^d.

འདི་དག་ནམས, एते, these, NA, 12^c.

འདི་ན, here, 1 अस्मिन्, NA, 12. 2; 2 इह, KA, 3^a.

འདིའི, अस्य, his, NA, 12, 14.

འདི་ལ, 1 इह, here, KP, 4. 1. NA, 3^d, 8. 2; 2 एतस्याः, her, NA, 13. 6.

འདི་ལས

འདི་ལས, अतः, from this, NA, 7^a.

འདིར་དུ་བཅུག་མྱེ, प्रज्ञाप्य, gd. having made known (fig. having got spread), LV. A4^{r, s},

འདིར, 1 अत्र, here, BC, 61^o ; NB,

26. 1 ; NBT, 1. 1, 8. 1, 10. 7 ;

2 इत्स्, NA, 3. 3 ; 3 इह, CS,

21^u ; LV. A7¹⁷, 8¹⁵, B10²² ; etc.

NA 3^c, 6. 4, 11. 2, 13. 12 ;

RK. 29.

འདིས, 1 अयम्, this, BC, 5° ; 2

अनेन, by this, NA, 7. 9, 13, 13 ;

3 एतेन, by this, NA, 13. 18.

འདུ, संयोग, m union, BC, 47^c.

འདུ་ཐྱིད, संस्कार, m. one of the five *skandhas* in Buddhism, coefficient of consciousness, KP, 5. 1.

འདུ་ཤེས, संज्ञा, f. one of the five *skandhas* in Buddhism, perception, KP, 5. 1.

འདུག་མ་གྲག

འདུག, 1 तिष्ठत, remaining, standing, NA, 6^a ; 2 प्रतिष्ठित, situated, remained, LV. B3¹².

འདུག་མྱེ, स्थित्वा, gd. having remained, LV. A6¹² ; NA, 12. 14.

འདུག་ནས, having remained, 1 स्थित्वा, NA, 12. 12 ; 2 स्थिहित्वा (for स्थित्वा), LV. B 12⁴.

འདུག་པ, 1 अवस्थित, stood; remained; LV. A 13⁶²; 2 उपविष्ट, seated, LV. A 8⁴; 3 निषसाद, sat down, LV. B 19⁷ ; 4 वर्तते, remains, RK, 22 ; 5 बास, m. living, NA, 5. 2 ; 6 निवास, m. dwelling, NA, 11. 1.

འདུག་པར་འོས་པ, निवासयोग्य, fit for dwelling, NA, 8. 2.

འདུག་མ་གྲག་དུ, प्रतिष्ठितमात्र, adv. as soon as (he) was situated, LV. B4².

ॐ

ॐ, प्रह, inclined, bowing humbly down, NA, 2°.

ॐ, 1 नति, f. salutation, NA, 11^b; 2 नम्रता, f. submissiveness, humility, PD, 4^b.

ॐ, छन्द or छन्दक, m. (lit. longing one or who longs), Siddhārtha's charioteer, BC, 4¹, 14^a, 25^b, 42^b, 43^a, 56^b, 65^a.

ॐ, परिषद्, f. an assembly, NA, 3^a.

ॐ, विनयन, n. discipline, RK, 31.

ॐ, समुदित, collected together, NA, 3^a.

ॐ, समागम, m. union, BC, 48°.

ॐ, 1 आगम्य, gd. having come, BC, 46^b; 2 समेल, gd. having come together, BC, 47^a.

ॐ

ॐ, 1 समस्त, combined, MK, 11^a; 2 समागम, m. union, BC, 46°; 3 श्लेष, m. union, BC, 16°; 4 सामाजिक, m. a member of an audience or assembly, NA, 2. 17.

ॐ, 1 इच्छा, f. desire, PD, 15°; 2 इच्छति, one desires, LV. C 19; 3 इच्छेत्, one may desire, NBT, 11. 4; PD, 3^a; UV, 4^a; 4 काम, m. desire, BC, 18°; PD, 14°; UV. 1^a, 22^a; 5 रोचेत्, one should be pleased with, UV, 9°; 6 स्पृहक, desirous, UV, B^a.

ॐ, काङ्क्षित, desired, BG, 5^b.

ॐ, इष्ट, desired, RK, 10.

ॐ, राग, m. passion, lust, LV. C 5¹⁰, 6¹⁰; NBT, 1^b.

ॐ, विराग, absen-

འདོད་ཆགས་

ce of desire or human passion,
LV.C 1²⁵, 6¹⁸, 20.

འདོད་འཇོ, कामदुघ, yielding all
desires, KA. 6^d,

འདོད་འཇོ་བ, कामधेनु, f. a cow yield-
ing all desires, BK, 13.

འདོད་བ, 1 अभिलषित, desired,
NA, 3^c; 2 आकांक्षा, f, desire,
NA, 9, 6; 3 इच्छा, desire, LV.
C4¹⁸; 4 इच्छति, desires, PD,
5^b; 5 इष्ट, desired, KA, 10^c,
RK, 19; 6 ईप्सित, desired,
BC, 11^d; 7 उत्कण्ठित, anxious,
NA, 7, 20; 8 काम, m. desire
KP, 4. 1, LV. C1^a; UV, 1^b,
2^a, ^b, ^c, 4^b, ^c, 5^a.

འདོད་བ་སྒྲིག, कामद, m. one who
gives the desired thing, BC,
62^d.

འདོད་བར་གྱུར, चकाङ्क्ष, (pf. of
√काङ्क्ष to desire), desired,
BC, 59^d.

འད

འདོད་བྱེད་བ, स्पृहक, m. desirous,
UV, 13^c.

འདོན་ཅིག, मुञ्च, inf. give up, BC,
55^a.

འདོར (√लज्, to give up), 1
ऋते, ind. without, BC, 37^a; 2
लक्ष्म, inf BC, 35^d; 3 लजेत्,
PD, 23^a, ^b; 4 लजेयम्, BC, 44^b;
5 लज्यते, BC, 24^c.

འདོར་བ, विहातुम्, inf. to give up,
BC, 31^c.

འདོར་བ་ཉིད་ཀྱི, लक्ष्म, inf to give
up, BC, 35^b.

འདོར་བར, लक्ष्म, inf. to give up,
BC, 34^d, 35^d.

འདོར་བར་འགྱུར, सन्त्याजयिष्यति, one
will make one give up, BC,
44^d.

འད, 1 इव, ind. as, like, NA, 7, 20;
2 *एव (actually इव), as, BC,
29^d; 3 -वत् (a suffix), like,
NB, 26. 2.

ཕྱག་པ་

ཕྱག་པ་, प्रिय, dear, LV. C4¹¹.

ཕྱི་བ་སྒྲོང་, छन्दस्, metre, KA, 12^b.

ཕྱོང་བྱ, कन्द, m n. a bulbous root,

NA, 7. 13 ; 2 दण्ड, m. a stalk, PD, p. 1.

ཕྱོད་པ་སྒྲི, तिष्ठेत्, opt. one may stay, NA, 13. 12.

བརྟ, निमित्त, n. a sign, LV, A12¹¹.

བརྟ (རྟ, √हन्, to beat, pf.

བརྟངས, fut. བརྟང, imp. རྟ

or བརྟངས), preferably བརྟངས,

हत्, beaten, NA, 2^a.

བསྒྲམས་ནས, (སྒྲོམ་པ, नि-√यम्,

to restrain, to bind, fasten,

pf. བསྒྲམས or བསྒྲོམས, fut.

བསྒྲམ or བསྒྲོམ, imp. བསྒྲོ or

སྒྲོམས), नियम्य, gd. having

restrained, NA, 12^d,

བསྒྲམ་གྱི, (བསྒྲམ་བ, सम्-√ह्, to

ཕྱག་པོ

bring together, pf. བསྒྲམས, fut.

བསྒྲམ), संहत्य, gd. having brought together, KA, 2^a.

ན

ན, 1 ptcl. यदि, if, PD, 16^b, 18^c, 22^d;

2 व्याधि, m. disease, LV B 16²⁰, 17².

ན་བ, व्याधि, m. disease, LV.C4⁷.

ན་ཚོད, वयस्य, m. being of the same age, a friend, BC, 54^d.

ན་བཟེ, वासस्, n. cloth, BC, 63^c, 64^c.

ན་རེ, आह, vb. said, RK, 20, 24:

ནག་པོ, black, 1 असित, a proper name, LV.A 1³, 3⁸, 4⁸, 5⁸, 6³, 7⁵, 9⁴, etc ; 2 कृष्ण, RK, 36.

ནགས་, 1 वन, n. a forest, BC, 11^d, 21^b, 28^d, 66^b; NA, 3. 9, 11, 4^d,

ནགས

5. 2; PD, 2^d; 2 * वन्य, belonging to, growing or produced in a forest, BC, 59°.

ནགས་ནས་བྱང་བ, आरण्यक, produced in a forest, BC, 64°.

ནགས་ཚེ, वन, n. a forest, BC, 15^b; NA, 10. 7.

ནགས་སྐྱ་བྱང་བ, वन्य, produced in a forest. BC, 63^b.

ནང, inside, 1 अन्तर, n. RK, 27;

2 गर्भ, m. inner part, NA, 11. 4;

3 मध्य, n. PD. 9^{a, b}.

ནང་དྲུ, अन्तरे, inside, NA, 12. 14.

ནང་དྲུ་ཁོང་བར་གྱིས་ཤིག, प्रविशतु, let one enter, LV.A 4¹⁵.

ནང་བདག, 1 अध्यात्म, concerning the self, CS, 11°; 2 अन्तरात्मन्, m. the inner self, CS, 13°.

ནང་བ, आन्तर, internal (Buddhist), opp. to སྐྱི་བ, external, i. e.

ནང་བ

non-Buddhist, RK, 33; प्रत्युष, m. day-break, morning, dawn, LV.B 9¹¹.

ནངས་བ, अल्य, m. passing away, LV.B 20⁴.

ནད་བ, a disease, 1 रोग, m. PD, 1°;

2 व्याधि, m. CS, 10°; LV.B 15¹⁵; PD, 17^a.

ནད་དང་བཅས་བ, सुरुज, diseased, PD, 17⁴.

ནད་ས་སེལ་བ, आरोग्य, n. freedom from disease, LV.B 15¹³.

ནན་དྲན, व्यवसाय, m. determination, BC, 30^a.

ནམ, रात्रि, f, the night, LV.B 20³.

ནམ་མཁའ, आकाश, m. n. the sky, KP, 6. 3.

ནམ་དྲུ, जातु, ind. ever, LV.B 16¹⁷.

ནམ་ཞིག, कदाचित्, ind. ever, BK, 4^d.

ནས་ཡང

ནས་ཡང, ever, 1 कदाचित्, BK. 1^d ;

2 जातु, MK, 1^d.

ནས་, a ptcl. indicating the ablative case, and gerund when used after a verb in its pf. form.

ནི, an expletive ptcl, often answering to Sanskrit हि.

ནུབ, पश्चिम, west, LV, B 21⁴⁶,

ནས་ (√शक्, प्र-√भू, to be able),

1 प्रमोति (for प्रभवति), LV.A 11¹⁶; 2 शक्नोति, KP, 1. 2; 3 शक्य, capable of being done, CS, 9^b; 4 शक्यते, it is capable of being effected, PD, 14^b; KP. 1. 3; 5 समर्थ, able, NBT. 10.2.

ནས་གྱུར, शक्नोमि, I am able, BG, 4^b.

ནས་སྤྱ, प्रभाव, m. power, BK, 19^o.

ཐོར་བདག

ནས་དང་ཐོན, समर्थ, able, PD, 24^o.

ནས་བ, 1 able, capable, (i) शक्त, BC, 7^o, 36^d ; (ii) समर्थ, BC, 7^a ; 2 शक्ति, f. power, ability, LV. B 20³⁷.

ནས་བ་ཁོ་ན་ཡིན་བ, सामर्थ्य, n. capability, NB, 15. 1.

ནས་བ་མེད, निःसामर्थ्य, incapable, BC, 7^b.

ཐོ་ཙོ, शुक, m. a parrot, LV. B9¹⁵ ; NA, 10^d ; RK, 14.

ནོ, the terminating ptcl. རོ after ནོ.

ཐོན་བ, overcome, 1 अभिभूत, BC, 42^a ; 2 *आविष्ट, BG, 1^c.

ཐོར, wealth, 1 अर्थ, m. BC, 20⁴ ; 2 धन, n. BG, 5^o ; BK, 2^a, 4^a ; PD, 16^{b, o, d} ; 3 वित्त, n. UV, 6^c.

ཐོར་བདག, धनपति, m. the lord of wealth, PD. 16^b.

གནས

འོར་བུ, मणि, m. a gem, precious stone, BC, 13^a, 14^a, 56^a; RK, 8.

འོར་ལྷ, वासव, m. Indra, the king of gods, NA, 2^c.

གནང་བ་མེད་པ, अननुज्ञान, not permitted, LV. B2⁷.

གནས, 1 अव्यावसति, one resides, LV. A14²¹; 2 अवस्थित, remained, BG, 5^b; 3 आयतन, n. a place, house, NA. 12. 5. 8; 4 आश्रम, m. a hermitage, BK, 15^c; 5 आस्पद, n. a place, receptacle, NA, 5^b; 6 उपस्थान, n. attendance, a place, LV. B3⁵; NA, 11. 2; 7 तिष्ठति, one stands, remains, PD, 29¹; 8 निवास, m. dwelling, BK, 30¹; 9 पद, n. position, a place, 27^c, BK, 1^c, 10^c, 24^b, 27^c; NA, 3^c; UV, 7^b; 10 वास, m. dwelling, BC, 46^a; 11 व्यवस्थित, arranged, settled, KA, 11^c; 12 स्थान, n. a place, BK, 29^c;

གནས་པར་བྱ

CS, 11^a; PD, 17^c; 13 स्थिर, firm, BC, 19^b.

གནས་ཐོབ, स्थानप्राप्ति, f. reaching a place, NA, 12^a.

གནས་བ, 1 आश्रय, m. a resting place, BK, 11^a; 2 निपण्ण, seated, NA, 9. 9; 3 वर्तते, one remains, CS, 20^b; 4 विहरामः, we move on, remain, UV, 23^b; 5 समवस्थित, standing or remaining firm, BG, 2^b; 6 स्था, one who stands, BC, 56^c; 7 स्थित, remained, BC, 2^b, 22^c; LV. B15¹¹; NA, 7¹, 12¹; 8 स्थिति, f. remaining, LV. B16¹⁴.

གནས་པ་ཟག་ཅིང, pr. pl. अवसरत्, falling down, NA, 11, 4.

གནས་པར་བྱ, अनुतिष्ठामि, I do, NA, 3. 1.

གནས་པར་བྱ་བར, अवस्थातुम्, inf. to remain, BG, 4^b.

གཞོད་བྱེད

གཞན་པར་སེའོད, imp. रमताम्,

let one remain, let one take
delight in, KA, 1^a.

གཞན་ས་ཡིན་པ, अस्थान, n. an im-
proper place, or object, or
occasion, CS, 8^c.

གཞན་སྐྱོ, अस्थानु (for अस्थान) n.
an improper place, LV. B16⁸.

གཞན་མེད་པ, अप्रतिष्ठ, not firmly
fixed, KP, 8. 2.

གཞོད་པ, सन्ताप, m. distress, PD,
4^a.

གཞོད་པ་དང་ཐུན་པ, अनर्थोपसंहित,
harmful, LV, C1¹⁸, 2¹⁰.

གཞོད་པར་བྱེད, भिनत्ति, vb. one cuts
into parts, cuts asunder.
PD, 28^d.

གཞོད་བྱེད, अपकार, m. mischief,
harm, PD, 3^a.

ནྟ་གཉིས

ནྟ་བ, the ear, 1 कर्ण, m. BK, 18^b ;

NA, 11. 5. 6, 13. 1 17 ; 2 श्रोत्र,
n. KP, 7. 2.

ནྟ་, वि-, a prefix meaning 'dis-
tinction', etc. BC. 65^a, 68^a.

ནྟ་བུ, विचित्र, variegated, KA,
9^o.

ནྟ་བུས་པ, विकीर्यमाण, pr.pl that
which is being scattered, BC,
57^o.

ནྟ་འཁོར, vb. (वि-)भ्रमति, one
moves round, BG, 4^a.

ནྟ་འབྲུགས, विक्लव, affected by,
overcome with, BC, 25^b.

ནྟ་གྲངས, पर्याय, m. course, me-
thod of proceeding, KP, 4. 1.

ནྟ་བཅད, व्यवच्छिन्न, distinguished,
KA, 10¹.

ནྟ་གཉིས, द्विधा, ind. in two ways,
KA, 11^d.

ལྷོ་པར་གྲུ་བ

ལྷོ་པར, कथा, f a story, RK,
p. 199.

ལྷོ་དག, शुद्ध, pure, LV. B11¹⁷.

ལྷོ་བ, 1 गति, f. way, manner,
LV. A14¹⁹ ; 2 -विध, kind,
NB, 2. 1.

ལྷོ་བ་གཉིས, 1 द्विधा, ind. in two
ways, NB, 23. 1 ; 2 द्विविध,
of two kinds, two-fold, NBT,
3. 1 ; RK, 27.

ལྷོ་བ་བཞི, चतुर्विध, of four kinds,
NB, 7. 1.

ལྷོ་བ་མངོས, विराजते, one shines,
LV. B 6⁹.

ལྷོ་པར, वि, a prefix meaning
'distinction,' etc. BC, 47^b, 66¹.

ལྷོ་པར་གྲུང་རིང, विप्रवास, m. stay-
ing abroad, BC, 59^b.

ལྷོ་པར་གྲུལ་བ, विजेतृ, m. conquer,
victorious, NBT, 1^b.

ལྷོ་པར་དབྱེད

ལྷོ་པར་བདྱག་པ, सङ्कल्प, m. wish,
desire, BK, 26°.

ལྷོ་པར་བཟླ་ཞིང, अवलोकयत्, pr. pl
seeing, NA, 13, 24.

ལྷོ་པར་བཟླས་ནས, विलोक्य, gd.
having seen, BC, 67^a.

ལྷོ་པར་གཤམ, अवस्थित, remain-
ed, BG, 1^b.

ལྷོ་པར་ལྷང་བ, हर्ष, m (lit. व्युत्थान,
n). rising up, BG, 3^b.

ལྷོ་པར་སྤངས་ནས, मुक्ता, gd.
having given up, BC, 59^a.

ལྷོ་པར་དབྱེད, विचारणा, f. reflec-
tion, consideration, NA, 5^b.

ལྷོ་པར་སྒྲིམ་པ, विचित्र, variega-
ted, LV. A 13¹⁶, 17.

ལྷོ་པར་དབྱེད་པར་བྱེད, विचार्यमाण,
pr. pl. being considered, NA,
10. 4.

ནེས་པར་རིག་པ

ནེས་པར་བྲལ, विगच्छन्ति, they go away, BC, 46^b.

ནེས་པར་འབྲལ, वियुज्यन्ते, they are separated, BC, 49^b.

ནེས་པར་འབྲལ་བ, 1 याति, one goes away, BC, 48^b; 2 विप्रयोग, m. separation, BC, 17^d.

ནེས་པར་བྱལ་བ, दुर्विनीत, ill-behaved, badly educated, BK, 13^a.

ནེས་པར་སྒྲུས, बभाषे, said, BC, 54¹.

ནེས་པར་འཛོལ, बिभ्राण, pr. pl. holding, BK, 19^b.

ནེས་པར་བཞག་པ, व्यवस्था, f. settlement, NA, 11. 4; NB, 26. 1.

ནེས་པར་བཞེགས་ (ཞེགས ?) ནས, विमुज्य, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

ནེས་པར་རིག་པ་མེད, अविवक्षित,

ནེསས

without intimation, pure consciousness, KP. 8.2.

ནེས་པར་ཤེས་པ, विज्ञान, n. skill, proficiency, pure indefinite sensation, pure consciousness, KP, 5. 1, 6. 3 ; NA, 13. 18 ; NB, 9.3.

ནེས་པར་བསམས་ནས, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 3, 12.

ནེས་པར་སྦངས, विप्रमुक्त, free from, UV. 2^c.

ནེས་མང, बाहु, much, a great, BC, 58^a.

ནེས་བརྒྱུང, विभ्रत्, pr. pl. holding, BC, 63^c.

ནེས་རིག་ནས, विदित्वा, gd. having known, BC, 60^b.

ནེས་གསུམ, त्रिधा, ind. in three ways, KA, 11^b.

ནེསས, 1 a word denoting the

སྒྲོལ་པ་

plural number ; 2 वर्ग, m, a class, group, collection, BK, 17^b ; etc.

རྒྱལ་འབྱོར་པ་, योगिन्, m. one who practises *yoga*, NB, 11.2.

རྒྱ་པ་, 1 खर, sharp, BC. 28^c ; 2 तैक्ष्ण्य, n. acuteness, BC. 40^a.

རྒྱལ་པོ་, निशित, sharp, BC, 56^a.

སྒྲི, the nose, the trunk of an elephant, 1 घ्राण, n. KP, 7. 2 ; 2 नासा, f RK, 12, 34.

སྒྲོལ་པ་, अग्रयायिन्, m. a leader, BK, 27^a.

སྒྲོལ་པ་, various, 1 चित्र, BC, 57^b ; 2 नाना, ind. BC, 43^d ; NA, 2. 3 ; 3 विविध, RK, 35.

སྒྲོལ་པ་རང་ལྗང་, चित्र, bright, variegated, BC, 56^b.

བསྒྲུབ་པ་ལྟེན་པ་

སྒྲིང་རྒྱལ་, अन्तरीक्ष, n. the sky, BC, 57^d.

སྒྲིང་བ་, light, flash, 1 आलोक, m. BK, 2^d ; 2 ज्योतिस्, n. KA, 4^d ;

3 भासस् (in Skt. text wrongly वासस्), n. BC, 66^b ; 4 प्रतिभास, m. appearance, NB, 5.1, 13. 1.

སྒྲིང་བ་མེད་པ་, अनाभास, without reflection, KP, 8. 2.

སྒྲིམ་པ་, लिग्ध, oily, NA, 9 7.

སྒྲིད་, -भाज्, having. enjoying, BK, 32^b.

སྒྲིམ་པ་མཛོད་ (སྒྲིམ་པ་, √ग्रह्, to

take up, pf. བསྒྲུབ་པ་, ft. བསྒྲུབ་,

imp. སྒྲིམ་ or སྒྲིམ་པ་), imp.

गृहाण, take, BC, 61^d.

བསྒྲུབ་པ་ལྟེན་པ་, गृहोत्वा, gd. having taken, BC, 56^c

འབའ་པོ་

བ

བགས་བ, त्वच, f. skin, BG, 3¹.

བང, अङ्ग, m. lap, LV. A13³⁹.

བད, a lotus, 1 अम्भोज, n. KA, 1^a ; 2 पद्म, n. BK, 16^b.

བད་མ, a lotus, 1 कमल, NA, 13^a ; 2 पद्म, m. n. NA, 2 4 ; 3 राजीव, n. BK, 20¹.

བད་མའི་མིག་ཅན, कमललोचन, one with the eyes like a lotus, LV. B11⁸.

བདག་བསམ, कल्प, m. thought, wish, BK, pp. 137, 151.

བདག་བསམ་ཤིང་, कल्पद्रुम, m. the wishing tree, the divine tree that fulfils all desire, NA, 7^o.

བདའ་བོ, a hero, 1 वीर, m. NA, 2^a ; 2 शूर, m. PD, 20^a.

དབེར

དབའ, श्री, f. beauty, grace, prosperity, dignity, magnificence, BC, 33^b, 59^b ; KA, p. 172 ; NA, 2. 7 ; PD, 20^d.

དབའ་ལྷན, श्री(मत्), one with śrī, see above, NA, 2. 4.

དབའ་ལྷན་དགའ་བ, श्रीहर्ष, m. a king of the name, NA, 3^a.

དབུང, बल, n. an army, RK, 30.

དབུང་བ, बाहु, m. the upper part of the arm, BK, 19^a.

དབུང་བུ་རྒྱུང, पत्ति, f. an infantry, a foot-man, a foot-soldier, LV. B21³⁵.

དབེ་རོན་མཚུངས་པ, उपमार्थे समा, in comparison equal, RK, 21.

དབེ་བྱེད, अनुव्यञ्जन, secondary, marks LV. A13¹².

དབར, -उपम, like, BC, 5^a.

སྒྲུབ་བར་གྱིས

དཔེར་ན, as, 1 तद्यथा, ind. KP,
1, 1 ; 2 यथा, KP, 2. 3, 1. 3.

དཔེར་ན་པའི་ན, यथा, ind. as, NBT,
5. 4.

དཔྱད (नि-√रूप्, to determine, as-
certain), निरूप्यते, NBT, 4. 3.

དཔྱད་དུ་མེད་པ, अरूपिन्, that which
is not determined, not ascer-
tained, KP, 8. 2, 9. 2.

དཔྱད་པ, (pf. and fut. of དཔྱད་པ,
वि-√चर्, caus., to investigate,
नि-√रूप्, to ascertain, in fact,
विचार, m., निरूपण, n., but the
text has) कौशल्यमीमांसा, f. inves-
tigation of cleverness, KP, 3.1.

སྒྲིགས, चर्मन्, n. skin, RK, 35.

སྒྲུབ་བར་གྱིས, (སྒྲུབ་བ or སྒྲུབ་བ
√लज्, √हा, to give up ; pf.
སྒྲུབས, fut. སྒྲུབ, imp. སྒྲུབ་ or

སྒྲུབ

སྒྲུབས), [*जहीहि], imp. 2nd
pers. sing. give up, PD, 14^a.

སྒྲུབས་ནས, लब्ध्वा, gd. having given
up, BG, 5^d.

སྒྲུབས་པས, (lit. त्यागेन, by aban-
donment), fig. *अनुपगम्य, gd
having not taken, LV. C2²¹.

སྒྲ, रोमन्, n. the hair on the
body, BG, 3^b.

སྒྲ་ཅེ་འི་ཆར་རྒྱེན, द्रव्य (?), n a
requisite thing, RK, 35.

སྒྲ་མེ, सोदर, m. a uterine brother,
PD, 26^c.

སྒྲ་ལངས, 1 पुलकित, having the
hairs of the body erect, thrilled
with joy, NA, 2^c ; 2 रोमाञ्चयति,
vb. makes the thrill of hairs,
NA, 7. 20.

སྒྲེལ་མ, मिश्र, mixed, KA, 11^b.

སྒྲུབ (see སྒྲུབ་བར་གྱིས), त्याग, m.
abandonment, BC, 4^c, 16^a.

སྒྲོན་པ

སྒྲོན་པ (pf. of སྒྲོན་པ, ག་-√ཉལ་),

1 རྒྱུ, a deed, UV, 17^d.

སྒྲོན་, the eye, 1 རྒྱུ, n. BK,

21^b; 2 རྒྱུ, BK, 16^a.

སྒྲོན་, 1 རྒྱུ (སྒྲོན་པོ), m. the head,

PD, 2^c; 2 རྒྱུ, n. common, NB, 16. 1.

སྒྲོན་པ་ལྟར་, རྒྱུ, common, CS, 22^d.

སྒྲོན་, རྒྱུ, m. a practice See Note, LV. B14¹⁴.

སྒྲོན་ན་མངའ་ནི་...མཆོས་, རྒྱུ, (for རྒྱུ), you are able, (lit. if you have the ability in practice), LV. B14^{14, 15, 17}.

སྒྲོན་པ་, 1 རྒྱུ, n. a practice, life, BC, p. 113, NA, 3^b; 2 རྒྱུ, enjoyed, used, eaten, NA, 6^c; 3 རྒྱུ, m. enjoyment, PD, 16; 4 རྒྱུ, pt. pl. practising, UV, 11^c.

པ་མ

སྒྲོན་, the cloud, 1 རྒྱུ, n. BC,

65^c; 2 རྒྱུ, m. RK, 36; 3 རྒྱུ, BC, 47^a,

སྒྲོན་གྱི་བཞུགས་པ་, རྒྱུ, a proper name, NA, 4^a, 4. 2.

སྒྲོན་པ་, རྒྱུ, m. details, creation, the expression of conceptually differentiated reality in the word, MK, p. 176. KA, 12^a.

སྒྲོན་པ་, *ཉལ་, (lit. spreading), showing, BK, 20^b.

པ

པ་, རྒྱུ, m. the father, BC, 10^b; BK, 14^a; LV. B2⁶, 11²⁰; PD, 25^d.

པ་ཇོ་, རྒྱུ-པ་ཇོ་, m. the father and the grand father, RK, 25,

པ་མ་, རྒྱུ, m. dual num. the parents, NA, 4^c.

ཕ་རོལ

ཕ་རོལ, पर, alien, stranger, other,
BC, 9^a ; BK, 1^b ; PD, 24^b.

ཕག་པ, शूकर, m. a boar, RK, 15.

ཕན (उप-√कृ, to help, serve), 'पकार
कुर्वति, (=उपकारं करोति), serves,
KP, 2.3.

ཕན་ཐོགས་, अनुगृह्ण (=अनुगृहाण),
imp, do treat with kindness,
do favour, LV. B13^{2b}.

ཕན་པ, 1 उपकार, m. help, KP,
2. 3 ; 2 उपकारिन्, helping, KP,
2. 1 ; 3 उपयोगिन्, fit, favour-
able, NBT, 9. 3.

ཕན་བྱེད, हितकर, doing a kind act,
favourable, LV. B18¹².

ཕན་ཚུན་, अन्योन्य, one another,
BC, 44^c.

ཕལ་ཁ, श्वेत, white, RK, 15.

ཕལ་ཆེར, भूयिष्ठ, most, BC, 9^d

ཕོད

ཕུག, गृह, n. recess in a rock,
cave, NA, 8^b.

ཕུང་པོ, a collection of, mass,
heap, 1 राशि, m. BK, 1^a ; 2 स्कन्ध,
m. LV. C4^{2b}.

ཕུན་ཆོགས་, सम्पन्न, endowed with,
PD, 22^a.

ཕུར་ཤེས་, उत्पतनज्ञ, one who
knows how to fly, RK, 11.

ཕོ, पुमस्, m. a male, CS, 13^d,
14^{b, d}.

ཕོ་བྲང, a palace, family castle,
1 कुल, n. LV, A5⁵ ; 2 राजकुल,
n. LV. B13²² ; 3 प्रासाद, m.
RK, 1.

ཕོ་ཤལ, कापुरुष, m. a mean con-
temptible fellow, UV, 12^d.

ཕོག, ददौ, vb. pf. gave, RK, 33.

ཕོད་ √अर्घ् (= √अर्ह), to deserve,
अर्घति, UV, 22^d.

ཕྱག

ཕྱག (hon. for ལག), the hand, arm (from the use made of the hand in salutation by orientals the word means also salutation), **1** ཕྱག, m BC, 54^b; **2** ཕྱུ, m. BC, 66^c; **3** བཱཱུ, m. BC, 12^a, 31^d.

ཕྱག་བྱ་བ, བཞུག, adorable, to be respectfully saluted, NA. 12. 11.

ཕྱག་བྱེད་པ, (འཇུག་པ་ལྟར་, to salute), འཇུག་པ་ལྟར་, PD, 8^b.

ཕྱག་འཇུག་པ, **1** འཇུག་པ་, n. salutation, KA, p. 192; NA, 02; **2** (འཇུག་པ་, to salute), འཇུག་པ་, I salute, MK, p. 176; **3** (འཇུག་པ་, to salute), འཇུག་པ་, vb. pf. saluted BK, 23^b.

ཕྱག་འཇུག་པ་ཏེ, འཇུག་པ་ཏེ, gd. having saluted, LV. A13⁵⁶.

ཕྱི, བཱཱུ, outside, external, i. e. non-Buddhist, RK, 27, 30.

ཕྱིན་པ

ཕྱིན་པ, ཕྱི་ཕྱི་པ་, afterwards, CS, 6^c.

ཕྱི་པ, བཱཱུ, external, RK. 32.

ཕྱི་མ, འཇུག་པ་, f, the future time, the future, LV. C1¹², 2¹⁴; **2** ཕྱི་ཕྱི་པ་, afterwards, later, RK, 29.

ཕྱིན་(ཕྱི་ཕྱི་པ་, to go, come), **1** ཕྱི་ཕྱི་པ་, gd. having come, BK, 30^b; **2** (*ཕྱི་ཕྱི་པ་, to be), འཇུག་པ་, is, LV. B9⁶.

ཕྱིན་ཏེ, འཇུག་པ་, gd. having reached, BK, 15^b.

ཕྱིན་པ་, *འཇུག་པ་, gd. having ascended (lit. having arrived), LV. B19⁷; *འཇུག་པ་, was situated (lit. འཇུག་པ་ or འཇུག་པ་, having arrived), LV. B3¹¹.

ཕྱིན་པ་, འཇུག་པ་, gd. having gone, LV. A3¹⁶, 6⁹.

ཕྱི་པ, *འཇུག་པ་, one another, BC, 48^a.

ཕྱིར

ཕྱིར་ཐོག་བ, विनिवर्तन, n turning back. return, LV. B13⁹.

ཕྱིར་ཕྱོགས་གྱུར་བ, विमुख, having the face turned back, disinclined, NA, 5^b,

ཕྱིར་ཆོགས་ལ, निवृत्त्य, gd. having turned back, NA, 5. 4.

ཕྱིར་ལ་བཞོག་བ, निवर्तन, n. turning back, BC, p. 113.

ཕྱིར་ལོག, निवर्तस्व, imp turn back, BC, 11^c, 41^d.

ཕྱུང་བ (निस्-√श्वस्, to sigh), निःश्वसति स्म, sighed, LV. A14⁵³.

ཕྱུགས, पशु, m. a beast, PD, 28^a.

ཕྱུང་བར་གྱུར, मुमोच, vb. pf. set free, sheded, BC, 53^d.

ཕྱེ (pf. and imp. of འབྱེད་བའ འབྱེད་པ་འཕྱེད་པ་, to open), उन्मील्य, having opened, NA, 1^a.

འཕགས་བ

ཕྱེད, 1 अर्ध, m. n. half, PD, 15^a; 2 उपार्ध, m. n. half, nearly half, LV. B7⁶.

ཕྱོགས, 1 दिग्, f. direction, cardinal point, LV. B11⁴; NA, 8^a; 2 दिग्देश, m. a distant region or country, NA, 2. 3; 3 पक्ष, m. the subject of a syllogism (the minor term), NB, 28. 1, 29. 1.

ཕྱ, भक्ति, f. decoration, embellishment, BC, 56^b.

ཕྱག་སྒྲིང, सहस्र, n. a thousand, LV, A13²⁷.

ཕྱག་དོག, ईर्ष्या, f. envy, jealousy, NA, 1^d.

ཕྱད་བ, संयोग, m. union, association, LV. C4¹⁰.

འཕགས་བ, 1 * अतिरेक, excess,

འཕགས་ས་

surpassing, LV. A13^{2d}; 2 आर्य, noble, fine, excellent, BC, 58^d; KA, pp. 183, 192; LV. CI¹³, 3^d, 7⁷, 24³⁰; UV, 11^a.

འཕགས་ས་, आर्या, f. noble, NA, 3. 3, 5.

འཕང་བ (√हन्, to kill), हन्ति, one kills, UV, 12^o.

འཕང་བར་འགྱུར, हन्ति, (see above) UV, 12^d.

འཕེལ, 1 वर्धन, causing to increase, PD, 27^d; 2 वर्धमान, growing, RK, 16.

འཕེལ་བ, 1 वर्धन, causing to increase, UV, 9¹; 2 वृद्धि, f. growth, CS, 2^b.

འཕེལ་བར་འགྱུར √(वृध्, to grow, increase. [वर्धते], UV, 11^d.

འཕོང་རྩལ, इष्वल, n. that with which an arrow is thrown, a bow, KP, 3. 1.

བ་ལང

འཕོང་བསྐྱབས་པ, इष्वल शिञ्जित, trained in archery, LV. B21¹⁰.

འཕྱང་བ, प्रालम्ब. m. a garland hanging down to the breast, BK. 29^b.

འཕྱར, *निर्गम, m. coming out, (lit. ascending), NA, 9. 8.

འཕྲལ, 1 सद्यस्, ind. in the very moment, just immediately, BK. 23^d; 2 सहसा, ind. suddenly, NA, 12. 12.

འཕྲིག་ཁྱེད, हरि, m. Indra, the lord of gods, NA, 14^a.

བ

བ, a cow, cattle, 1 गो, m. f KA, 6^b; 2 धेनु, f RK, 13.

བ་ལང་ཉིད, गोत्व, n. the state or characteristics of a cow or cattle, KA, 6^d.

བག་པབ

བག་པབ, सुख, a n ease, comfort,
NA, 9.9.

བག་མེད, प्रमाद, m. carelessness,
UV, 7^b, 7, 9^a, 10^b.

བག་ཡོད, अप्रमाद, carefulness,
vigilance, UV. 7^a, 7, 8^a, 10^a.

བང་མཛོད, कोश, m. a treasury.

བད་ཀན, श्लेष्मन्, m. the phleg-
matic humour (one of the
three humours of the body,
i.e. *kapha*), PD, 30^b.

བབ (pf. of འབབ་པ, to move
down words, descend), प्राप्त,
arrived, LV, B12¹¹.

བབས (pf. of འབབ་པ) གུར, पपात,
fell down, BK, 3^b.

བབས་པ, पतन, n. falling down,
NA, 7. 19.

བབས་པར་གུར, अवतरत्, vb. ipf.
came down, BC, 3^d.

བུ་སྒྲུང

བར, अन्तराल, n. intermediate
space, NA, 12^d.

བར་དུ, 1 आ-, ptcl. up to, CS,
2^b; 2 मध्य, middle, RA, 25;
3 यावत्, ind. till, LV. A 10^a.
C7¹⁸.

བས (for བས, pf. of བྱེད་པ),
अतिक्रान्त, passed, LV. B7⁸.

བེ་རྒྱ་ཤ་ཀ, विदूषक, m. a humours
companion and confidential
friend of the hero of a play,
NA, 4. 2, 5. 1, etc.

བྱ, a son, 1 नन्दन, m. BK, 22^a; 2
पुत्र, m. BK, 4^a, 7^a, 7^b, 10^a.

བྱ་ས, नारी, f. a woman, NA, 2^b.

བྱ་མོ, 1 दारिका, a girl, NA, 13.
22; 2 वधू, a wife, KA, 1^b;
3 स्त्री, a woman, NA, 14^a.

བྱ་སྒྲུང, कलत्र, n. wife (the Tib.

བུ་རམ་ཤིང

word generally means family, children), BC, 59^a.

བུ་རམ་ཤིང, རིལ, m. sugar-cane
KP, 2. 1, 3.

བུ་ལ་སྲིབ་པ་, སུ་མ་ལྷོ་, m. the son
and others, RK, 18.

བུ་བ་, a bee, 1 a bee, 1 མཚེན་, m.
NA, 12^b; 2 མཚེན་, m. NA, 11^a.

བུ་མེད་, a wife, woman, 2 མཚེན་, f. NA, 8°; 2 མཚེན་, f. NA, 12.
5, 3 མཚེན་, f. CS, 13^a.

བོད་, 1 མཚེན་, called, KA, 4^a;
2 མཚེན་, m. Tibet, RK, 3, 4, 5.

བོས་ (pf. and imp. of རེད་པ་)དེ་,
མཚེན་, gd. having called, NA,
2. 6, 3. 1.

བྱ (pf. of བྱེད་པ་, to do), 1 མཚེན་,
མཚེན་, CS, 5^a; 2 མཚེན་, LV.
B20¹⁷; 3 what ought to be
done, NA, 13. 6, (i) མཚེན་, PD,

བྱེད་

6^b; (ii) མཚེན་, NA, 5^b; 5 མཚེན་,
m. a bird. BC, 2^b.

བྱེད་, མཚེན་ f. action, BC, 68^d.

1 what should be done, (i)
མཚེན་ NA, 6. 7, 9; (ii) མཚེན་,
CS, 5^o, NA, 7^d; 2 མཚེན་, action,
BC. 32^a, 68^a; KA, 9^d; MK,
4^{a, b},

བྱེད་པ་, མཚེན་, with action,
MK, 4^a.

བྱེད་པ་མཚེན་, མཚེན་, not with ac-
tion, MK, 4^o.

བྱེད་པ་མཚེན་, མཚེན་, inf. to do.
NBT, 11. 2.

བྱེད་པ་མཚེན་, མཚེན་, is being said,
CS, 18^d.

བྱེད་པ་, མཚེན་, what should not be
done, NA. 5^b.

བྱེད་ (བྱ with རེད་), 1 མཚེན་,
what should be done, PD,

བྱ་རྒྱུ

19¹; 2 कुर्यात्, one should do (*भवेत्), UV, 9¹.

བྱ་རྒྱུ, कक, m. a crow, NBT, 5. 4.

བྱང, उत्तर, the north, LV. B21⁴⁷.

བྱང་ཐུབ, बोधि, m. f, wisdom, supreme knowledge, BK, p. 137, 32°; LV. A12³; NA, 1^d, 3¹.

བྱང་ཐུབ་སེམས་དཔའ, बोधिसत्त्व, m. an aspirant to *bodhi*, wisdom, supreme knowledge, BK, p. 151; KP, 1. 1, 3, 2¹, 3, 3. 1, LV. A13^{4, 54}, 14³, 15³, B4^{1, 14}, 19³, 21^{15, 21, 41}, NA, 3⁶.

བྱར་ཡོད, करिष्यति, fut. will do, PD, 17^d.

བྱས (pf བྱེད་པ, to do, √कृ), कलित, produced, BK, 2^d.

བྱས (pf. of བྱེད་པ, to do, √कृ), produced. done, did, does, etc. 1 अकारयत्, caus. ipf,

བྱས་པ

caused to do, BK, 11^b; 2 करोति, ptl. UV, 26^d; 3 कलित, BK, 2¹; 4 कृत, BC, 11^b; NA, 7^o; 5 चक्रे, pf. BK, 24^d.

བྱས་ཏི, कृत्वा, gd. having done, LV. A7¹²; NA, 12. 15.

བྱས་ནས, कृत्वा, gd. having done, BC. 52^a, 59^b; NA, 2. 16; UV, 8^o (*करोति), BC, 51^a; NA, 6. 9; CS, 1^d.

བྱས་པ, did, done, doing. 1 कृत, 2 चकार, pf. did. BC, 68^d; 3 (करण), UV, 19^{a, c} (*कृत्वा); 4 विरचित, (made), BK, p. 151.

བྱས་སོ (བྱས and རོ), अकरोत्, imf. made, LV. A12¹².

བྱིན, √दा, to give, 1 दत्त, given, NA, 7^o; 2 ददौ, gave, BC, 19^d.

བྱིན་པ, दीयते, vb. is given.

བྱིས་པ, बाल, m. a child.

བྱ

བྱ (pf. of འབྱང་བ, to be, √भृ, etc.), 1 अभूत्, was, BK, 2^b; 2 आगत, came, PD, 7^c; 3 उद्भूत, came into being NA, 6^b; 3 जायते, is born, PD, 6^b; 5 प्रादुर्भूत, appeared, LV. A13^{39, 46}.

བྱ་སྒྲེ, अवतीर्य, gd. having come down, LV. B3⁷.

བྱ་ནས, निष्क्रम्य, gd. having come out, LV. A5⁶.

བྱང་བ, ज, arising from, NB, 11.

བྱང་བར་...གྱུར, अभूत्, was, UV, 9^d.

བྱे, बालुका, f. sand, BK, 3^b,

བྱे་བླ་ཉོགས, व्युत्पत्ति, f. perfect proficiency, KA, 9^b.

བྱे་ས, बालुका, sand, BK, 4^c, 5^a.

བྱे (བྱे་བ, √कृ, to do), 1 करोति, NA, 8^d; UV 1^c; 2 कुर्वति, LP, 2.3; 3 करिष्यामि, UV,

བྱོན་པ

1^c; 4 [अ]कार्षीः, BC, 50^b; 5 कृत, BC, 32^d; BK, 17^a; 6 क्रियते, PD, 12^d; 7 क्रिया, NB, 15. 1.

བྱེད་ཏུ་བཅུག་པ, कारित, caused to do, appointed, BC, 29^d.

བྱེད་འདོད་པ, चिकीर्षा, f. desire of doing, BC, 12^b.

བྱེད་པ, √कृ, to do, 1 करोति, PD, 17^b; 2 कुर्यात्, CS, 16^b; 3 कुर्वन्ति, NA, 11^b; 4 क्रिया, f. action, KP, 1. 3.

བྱེད་པ་ཅན, -कारिन्, doing, bringing about, NB, 9. 1.

བྱེད་པ་མེད་པ, निष्कारण, without a cause, BC, 10^d.

བྱེད་པར་འགྱུར, करिष्यति, will do, BK, 32^d.

བྱོན་, 1 arrived, अभ्यागत, LV. A8¹⁷; 2 प्राप्त, LV.B, 10²³.

བྱོན་པ, आगच्छत्, came, BK, 27^b.

བྲག

བྲག, lit. a rock (*एकघन, one solid mass), UV, 20^a.

བྲན་པ, सिक्त, sprinkled, watered, BK, 10^c.

བྲལ, अपोढ, removed. NB, 4 2.

བྲལ་བ, 1 रहित, free from, NB, 6. 1 ; 2 विप्रयोग, m. separation, LV. C4¹² ; 3 वियुक्त, separated, deprived of, RK, 21^c.

བྲལ་བ, व्यग्र, eagerly or intently occupied, BK, 28^c.

བྲི, वर, n. rather or better than, CS, 17^a.

བྲི་ས, गुरु, m. a teacher, particularly a religious teacher ; the father, NA, 3. 14, 5. 4, 6^c, 6. 2.

བྲིང, ग्राह्य, acceptable, CS, 22^b.

བྲིང་བ་ཞིང, lit. to be accepted (*न अवमन्येत, one should not

བྲིན་པོ

contempt, i. e. should accept), UV, 13^a.

བྲིངས (pf. of བྲིང་བ, √ग्रह्, आ-√दा, to take ; ft. བྲིང, imp. ལན), जग्राह, pf. took, BC, 63^b.

བྲིངས་ཏེ, 1 अनुपरिगृह्य, gd. having taken favourably, LV. A12²⁴ ; 2 परिगृह्य, gd. having taken, LV. A13⁶⁰.

བྲིངས་ནས, आदायं, gd. having taken, BC, 11^c, 13^b, 93^d.

བྲིངས་པ, हृत, taken, BC, 29^b.

བྲིགས་ཏེ, प्रवर्तयत्, pt. ptcl. causing to roll (lit. having caused to roll), LV. A14⁴⁹.

བྲིན, मूर्ख, m. foolish, stupid, PD, 27^a.

བྲིན་པོ, नीच, मूर्ख, vile, foolish, PD, 27^a, 28^b.

མོ་

མོ་, मति, f. intellect, thought, BC, 17^b.

མོ་གེས་, मति, f. intellect, thought, BC, 35^b; BK, 7^b; CS, 11^d.

མོ་གེས་ལྡན་, मेधाविन्, intelligent, wise, UV, 3^b.

མོ་ངན་, दुर्मति, foolish, PD, 8^o.

མོ་ཅན་, -बुद्धि, one with intellect, LV. BII¹⁸.

མོ་གཏོང་, विश्रम्भ, m. confidence, BC, 22^d.

མོ་ལྡན་, intelligent, 1 धीमत्, CS, 22^d; 2 बुद्धिमत्, CS, 2^d.

མོ་ནི་པག་ནས་, विश्वास्य, gd. having caused to believe, BC, 62^d.

མོ་པག་, विश्वस्त, confident, fearless, BC, 2^a.

མོ་པག་ས་པ་, ऽमुक्कविश्रम्भ, without abandoning confidence, BC, 11^o.

དབང་

མོ་མེད་, अवोध, devoid of intellect, foolish, PD, 6^b.

མོན་པོ་, a minister, 1 प्रकृति, f. NA, 7^a; 2 मन्त्रिन्, PD, 26^a; 3 सचिव, m. RK, 17.

མོས་ (མོ་ and intr. ས་), बुद्ध्या, by intellect, NA, 2. 14.

དབང་, वश, m. influence, subject to, under the influence of, BC, 30^b, 68^o; CS, 10^o, NA, 5^o, NB, 21. 1.

དབང་པོ་, 1 अधिपतेय, ruling or determining, MK, 2^o; 2 इन्द्र, m. lord, BK, p. 151; NA, 2^d; 3 इन्द्रिय, n. an organ of sense, NA, 5°; NB, 8. 1, 9. 2.

དབང་ཕྱུག་, ऐश्वर्य, n. supremacy, sovereignty, NA, 4^b.

དབང་ཕྱུག་གི་དབང་, †ऐश्वर्याधिपत्य, the (state of being) lord of supremacy, LV. A14³⁰.

དབང་མེད

དབང་མེད, अवश, not having one's own will, helpless, BC, 68¹.

དབང་མེད་པ, अवश, not having one's own will, BC, 44°.

དབྱ, शिरस्, n. the head, BC, 59^b.

དབྱ་སྒྲ (hon. for སྒྲ, the hair), केश, m. the hair, BC, 57^b.

དབྱ་གྱུན, मुकुट, m. a crown, tiara, BC, 13^a, 27^b.

དབྱ་སྒྲ, middle, 1 मध्यम, KP, 4. 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2, 10. 1 ; LV. C2²² ; 2 मध्यमक, MK, p. 176.

དབྱ་མཐོང་ལམ་མ་ཡིན་པ, अमध्यमा (प्रतिपद्), not middle (path), LV. C2^{3, 5}.

དབྱས (དབྱ and instr. སྒྲ) मध्य, middle, KP, 8. 2, 10. 2.

དབྱས་ཐུན, मध्य, middle, BC, 54^b.

འབབས

དབྱངས་ཅན་སྒྲ, सरस्वती, f. speech, the presiding deity of learning, KA, 1°.

དབྱེ, वि-√भज्, to distinguish, विभजते, KA, 8^b.

དབྱེ་བ, भेद, m. distinction, KA, 8^o.

འབངས, 1 दास, m. a servant, BK, 28¹ ; 2 प्रजा, f. subject, RK, 7.

འབངས་མོ, a maidservant, 1 चेटी, NA, 12. 15, 13. 1. 5 ; 2 दासी, BK, 28^d.

འབད་བྱ་√यत्, to endeavour, 1 प्रयत्नेथाः, you should endeavour, BC, 23^d ; 2 यत्न, m. endeavour, BC, 45^o ; 3 व्यवसाय, m. perseverance, BC, 29^a.

འབབས, लम्बते, rests on. See note, BC, 50°.

འབང་ཞིག

འབང་ཞིག, केवल, n. only, CS, 13°,
21^d; NA, 6. 6; PD, 27^d.

འབང་ཞིག་ཏུ, केवल, n. only, NA,
13. 17.

འབྲིགས་བྱེད, *मन्दर, m. a moun-
tain of the name in Purāṇas,
BC, 13°.

འབུས་ཚྭ་, लक्ष, n. a lac, one hund-
red thousand, RK, 7.

འབེབས, वर्षति, rains, BK, 12^d.

འཕོག་རན, समर्पयितुं कालः, the time
to make over to, RK, 22.

འབྱིན, * रुन्ति, vb. cry, sound (in
general), LV. B9²⁰.

འབྱུང་, 1 जायते, originates, UV,
2°; 2 प्रभवति, comes into
being, UV, 16^a; 3 भवति, is,
MK, 10°.

འབྱུང་འགྱུར་, 1 निष्क्रामिष्ये, I shall
go out, LV B14^{22, 24}; 2 भविष्यति,

འབྲས་བྱ

will be, UV, 19¹; 3 भविष्यति,
you will be, UV, 1^d.

འབྱུང་པོ་, भूत, n. a being, BC, 46°.

འབྱུང་བ་, 1 भवति, is, CS, 4^{a, °};
2 पुनर्भविकी, f. leading to re-
birth, LV. C⁶; 3 -प्रद, produ-
cing, RK, 10; 4 सम्भव, m.
possibility, CS, 12^d.

འབྱུང་བར་འབྱུར་, भविष्यति, will be,
BC, 47^b.

འབྱུར་བ་, विभव, m. treasures, for-
tune, PD, 15°.

འབྲེལ་བ་, separation, 1 विप्रयोग, m
BC, 46^d, 47°; 2 वियोग, BC,
43^a; 3 विश्लेष, m. BC, 17^a, 49°.

འབྲས་, फल, n. a fruit, NA, 7°.

འབྲས་དང་བཅས་, सफल, fruitful,
NA, 14°.

འབྲས་བྱ་, फल, n. a fruit, BC, 8^d,
55^d, MK, 11^b, 12^{a, °}, 14^b; NA,

འབྲས་བུ

3°, 7. 13, 9^b ; NB, 18. 1, 26. 1 ;
PD, 12^a ; UV, 12^{b, c} ; RK, 29

འབྲས་བུ་མེད་པ, फलाभाव, m. the
absence of the fruit, MK, 14°.

འབྲས་བུ་ལ་གནས, फलस्थ, partak-
ing of the reward, BC, 9^a.

འབྲས་མེད, निष्फल, fruitless, futile,
BC, 45°.

འབྲེལ་བ, सम्बन्ध, m. connection,
NBT, 9 5, 10. 4, 12. 1, 28.

སྦྲློར, 1 *कृत, made (lit युक्त, join-
ed), BC, 25^d ; LV.A3^{10, 53} ;
2 योजित, employed, NA, 7^a.

སྦྲློར་བ, 1 प्रयुक्त, arising from or
produced by, NBT, 11. 13 ; 2
युक्त, used, employed, CS, 8°.

སྦྲོག, 1 दान, n. giving, gift, PD,
16^a ; 2 दास्ये, I shall give, LV,
B13¹⁰.

སྦྲོག་པ, दान, n. giving, gift, BK,
19^b.

མ

སྦྱོང་བ, 1 *तानव, thinness (lit. 2
शोधन, n. cleansing), NBT, 1^d.

སྦྱོར, योग, m. connection. UV, 16°.

སྦྱོར་པོ, प्रयोक्तृ, m. one who em-
ploys, an author, KA, 6^d.

སྦྱོར་བ, 1 अनुयोग, m. application,
attachment, devotion to, LV.
C1^{11, 28} ; 2 प्रयोग, m. applica-
tion, performance, BK, 5^b,
KA. 2^b ; NA, 2. 12, 15 ; 3 योग,
m. connection, UV, 16^a.

སྦྱོར་བ་མེད, वियोग, m. separation
• UV. 16^b.

སྦྱུལ, a snake, 1 आशीविष, m. BC,
56^d ; 2 सर्प, m. PD, 3^{a, b, c}.

སྦྱོང་བར་བྱེད, वादयति, plays with
an instrument, NA, 12. 15.

མ

མ, 1 *किम् (का), what (im-

ས་

plying 'no'), LV. B20²⁹ ; **2** not, (i) ན, BC, 16^a, etc. ; BG, 4^b ; KA, 4^b ; LV. B7⁷, etc. ; C4¹⁸ ; NA, 5^{a, b}, etc. ; PD, 14^b, etc. ; UV, 1^o ; (ii) མ, BC, 50^b, 55^a ; **3** mother, (i) རྒྱུ་མ་, BK, 15^b ; (ii) མ་མཚན་, BC, 32^o, 45^o ; PD, 26^{o, d}.

ས་བསྐྱེད་པ་, གཏུགས་མེད་, not produced, not effected, NB, 6. 3.

ས་འཁྲུག་པ་, གཏུགས་མེད་, not mistaken, NB, 4. 1.

ས་གྲུང་པ་, གཏུགས་མེད་, non existent, BC, 38^d.

ས་ངེས་, གཏུགས་མེད་, m. uncertainty, CS, 15^b.

ས་ཏང་པ་, གཏུགས་མེད་, m. a man of the name, NA, 7. 3, 5.

ས་གཏོང་པ་, གཏུགས་མེད་, ind. without, excepting, CS, 9°.

ས་མཐོང་, གཏུགས་མེད་, not seen, PD, 28°.

ས་ཚང

ས་ཞིང་, eunuch, **1** རྒྱུ་མ་, BC, 33^d ; **2** རྒྱུ་མ་, CS, 13^b, 14^{b, d}.

ས་ཞིང་, གཏུགས་མེད་, unable, KP, 1.3.

ས་སྤངས་, (lit. གཏུགས་མེད་, not given up), གཏུགས་མེད་, gd. having not given up, PD, 4^o.

ས་བྱས་,¹ **1** གཏུགས་མེད་, not done, BC, 52^o ; **2** གཏུགས་མེད་, gd. having not done, PD, 4^{a, b}.

ས་བྱས་² (pf. of བྱེད་པ་, to tell, mention), གཏུགས་མེད་, gd. having not told, having not informed, LV. B2⁵.

ས་བྱུང་པ་, གཏུགས་མེད་, not come or arrived, PD, 7^a.

ས་བྱོན་, གཏུགས་མེད་, future, UV, 14^b.

ས་སྤྱོད་, གཏུགས་མེད་, keeping silent, UV, 18^a.

ས་ཚང་, གཏུགས་མེད་, n. imperfection, deficiency, CS, 12^o.

མ་ཡིན

མ་ཡིན, न (भवति), not, BC. 16^b,
18^b, 21^d, 32^d, 34^d. 48^d, 61^b,
67^d; BK, 8^d; CŚ, 9^d, 17^b; MK,
1^{a, b}, 4^c, 6^b, 10^d; NA, 9^c; NBT,
12. 5.

མ་ཡིན་ནམ, ननु, not ? is it not ?
CŚ, 8^d, 22^d; NA, 6.6, 9, 7.7.

མ་ཡིན་པ, न, not, CŚ, 15^b; NA,
17. 4; NbT, 4. 2.

མ་ལ་ཡ, मलय, m. a mountain of
the name, NA, 7. 14, 16, 19,
22, 8^d.

མ་ལ་ཡ་ཅན་མ, मलयवती, f. the
name of the heroine of the
drama, NA, 12. 15.

མ་ལགས, न (भवति), not LV.
B10¹⁰.

མ་ལུས་པ, अशेष, without remain-
der, whole, all, LV. C6¹⁰.

མི

མ་བསྐྱབས, अशिक्षित, not trained,
KP, 3. 1.

མ་ནི, महिष, m. a buffalo, RK,
14, 34.

མང, बहु, many, much, PD, 5^a;
UV, 18^b.

མང་ཟླ་ན་པ, बहु, many, BK, 2^b.

མང་པོ, बहु, many, much, BC, 11^a,
64^d, 68^d; NA, 7. 13; PD, 4^d;
UV, 4^d; RK, 36.

མང་བ, महत्, great, LV. B20³¹.

མན་ངག, उपदेश, m. instruction,
advice, BK, 12^b.

མར, हविस्, an oblation, clarified
butter, NA, 9. 8.

མལ, शयन, n. sleeping, a bed,
BC, 28^a; LV, 11¹², 19⁸.

མི 1 not, (i) न, BC, 24^b, etc.;
BR, 9^d, etc.: CŚ, 2^b, etc.;

མི

KA, 7°, etc. ; KP, 1. 1, etc. ; LV. A8¹³, etc. ; NA, 2. 12, etc. ; MK, 5°, etc. ; NBT. 4. 3, etc. ; PD, 9^d, etc. ; UV, 1^d, etc. ; (ii) མོ, LV. B15²² ; 2 a man, (i) མར, m. BC, 24^b ; BK, 1^a ; (ii) འུ, m. BC, 1^d ; (iii) ཡུལ་, m. LV. A2², 5^o ; UV, 5°, 19^b ; (iv) མཐུག་, PD, 20°, UV, 22^a.

མི་དགའ་, བཤུགས་, cast-down, LV. B 11.

མི་དགའ་ས་་, མེད་, m. distress, dejection, LV. 12¹⁷.

མི་འགྱུར་, མ་, not, CS, 12^d.

མི་འགྱུར་བ་, མ་, not, LV, C1^{20, 24, 26, 28, 32}.

མི་འཇིགས་སྒྲིན་, འཇིགས་སྒྲིན་, m. one who gives the assurance of safety, PD. 25°.

མི་ཉལ་ཅོས་, མཐུག་མཐུག་, adv. as soon as he did not sleep (see Notes), LV. 3^a.

མི་སྒྲིན་

མི་ཉེ་བ་, མཐུག་མཐུག་, absence of vicinity, NB, 13. 1.

མི་དྲག་་, མཐུག་, not eternal, CS, 15° ; KP, 5. 1. 6. 2, 3, 7. 1, 2, 8. 1.

མི་མི་ལ་, མཐུག་, f. a town of the name, UV, 24^a.

མི་མཐུག་་མཐུག་, མཐུག་, an instance on the other side, a dissimilar instance, or one in which the meior term is not found, NB, 29. 2 ; 2 མཐུག་, m. an adversary, foe, NA. 7. 2.

མི་བདག་, མཐུག་, m. a king, BC, 38^b.

མི་འདོད་, མཐུག་, undesirable, PD, 19°.

མི་སྒྲིན་་, མཐུག་, not pleasing, not agreeable, LV. C4^o.

མི་སྒྲིན་, མཐུག་, not blamed, UV. 18^d.

མི་གཙང

མི་གཙང, *सुचक्ष, very impure,
KP, 2. 3.

མི་འཛོལ, अहिंसा, f. not killing,
CS, 21^a.

མི་བཞིན་པ, निःस्पृह, free from long-
ing, BC, 66^a.

མི་ཟད, अक्षय, undecaying (*कूर,
མ་རུངས་པ, pernicious), BK,
1^b.

མི་ཟད་པ, अक्षय, undecaying, BK,
13^c.

མི་རྩུང, विषम, uneven, rough,
NA, 7. 19.

མི་འོས་པ, अनर्ह, not fit, NA, 12.
13.

མི་གཡོ, अच्युत, not giving way,
imperishable, BK, 32^a.

མི་དེགས་པ, अयुक्त, not right, LV.
B2¹¹.

མིན་ནས

མི་ཤེས, अज्ञान, n. ignorance, CS,
13^c.

མིག, the eye, 1 अक्षि, NA, 13.
18 ; 2 चक्षुस्, n. BC, 4^b ; KP,
7. 1 ; NA, 1^a, 9^a, 14^a ; 3 नयन,
n. LV. 13⁴ ; 4 लोचन, n. NA,
11. 5.

མིག་ལྗན་པ, नेत्रवत्, one with the
eyes, CS, 22^c.

མིང, नामन्, n. a name, CS. 19^a ;
PD, 12^c.

མིན, 1 न, not, BC, 1^a, 9^b, 15^{c,d},
19^d, 41^c ; BK, 7^d, 8^d ; CS, 2^d,
3^b, 10^b, 13^{a,b}, 15^b ; MK, 1^b, 5^d,
14^a ; NA, 1^b, 5^a, 10^a, 27^b ; UV,
21^d ; 2 न तु, but not, BC, 1^d ;
3 न स्यात्, may not be, BC, 17^d ;
4 नैव, certainly not CS, 8^b.

མིན་ནས, ननु, is it not, CS, 10^d,
15^d.

མིན་པ

མིན་པ, n, not, CS, 14^b.

ཐུ་དྲིལ, མཐོཀྀཏ, n. a pearl, NA, 8^o.

ཐུན་པ, ཐུམ་སྒྲ, n. darkness, NBT, 1^a ; PD, 1^b.

ཐུན་འཛེ, མུཙ, m. a kind of grass (of which the girdle of a Brahmin is made), NA, 10^o.

མེ, heat, fire, 1 འམྱི, m. BC, 36^o ; 2 རེའུ་སྒྲ, KP, 6. 3 ; 3 བཞི, m, BK, 1^b.

མེ་དྲོལ, a flower, 1 རུ་སྒྲ, BK, 23^a ; NA, 7. 13 ; PD, 2^b, 22^o ; 2 རུལ, n. BK, 14^o ; NA, 11^o ; RK, 16.

མེ་ཁོང, འཁྲའ་ཤི, m. a looking glass, KA, 5^b.

མེད, not, is not, does not exist non-existent, 1 འཕུལ, CS, 10^a, MK, 6^{a, c}, 7^b, 12^a ; 2 ར, BC, 24^a, 27^b, 36^a, 61^o ; KA, 5^a ; LV. B16¹² ; NA, 9^b ; MK,

མེལ་ཆེ་བྱེད

4^{a, b} ; UV, 9^o, 20^d, 24^b ; 3 ར བཞིལེ, NBT, 12. 1 ; 4 ར་སྒྲི, BC, 10^d ; KP, 10. 1 ; PD, 1^{a, b, c, d} ; UV, 2^d, 18^d, 21^{a, b} ; 5 བེལ, ind. without, NA, 7. 3.

མེད་ཅིང, ར་སྒྲི, is not, UV, 2^d.

མེད་དོན, *འཇུག་མེད་པའི་དོན, for the disappearance, BC, 3^a.

མེད་པ, is not, absence, non-existence, 1 འཕུལ, CS, 20^d ; NBT, 5. 4 ; 2 འཕུལ་པའི་པུ, NB, 29. 1 ; 3 ར, CS, 2^o ; MK, 11^{b, c} ; 4 ར་སྒྲི, CS, 16^d ; UV, 24^o ; 5 རིལ, tute or deprived of, RK, 21^a.

མེད་པ་པོ, ར་སྒྲིཏ, m. an unbeliever, BC, 31^a.

མེལ་ཆེ་བྱེད, ར་གཞིལེ སྒྲ, awoke, kept watchful, LV. B22¹⁷.

མེས་ཁྲ

མེས་ཁྲ, पूर्वपुरुष, m. fore-fathers.
RK, 24.

མོ, स्त्री, f. a woman, CS, 14^b,^d.

མེད་ཀྱི, यद्यपि, even though,
PD, 12^b.

མྱ་ངན, 1 शोक, m. sorrow, grief,
BC, 18^a,^c. 42^a ; UV, 2^d,^d, (शोचि-
तुम्, inf. to regret), BC, 18^b ;
2 शोच्यते, affliction is felt.
BC, 24^d.

མྱ་ངན་འདྲའ, निर्वाण, see next,
CS, 3^a.

མྱ་ངན་འདྲའ་བ, निर्वाण, n. CS, 3^c.

མྱ་ངན་འདྲས་པ, निर्वाण, CS, 21^c.

མྱ་ངན་གཞན་ས, शोक, m. sorrow, (lit.
शोकस्थान, n. a cause of sorrow),
BC, 30^d.

མྱ་ངན་བྱ, शोच्य, deplorable, BC,
18^d.

དམན་པ

མྱ་ངན་འེམ, शोच्य, deplorable, BC,
19^l.

མྱ་ངན་ལས་འདྲའ, निर्वाण, n. the
name for the final liberation in
Buddhism, LV, C1³³.

མྱ་ངས, मरु, m. a desert, BK, 91^c.

མྱ་བྱ, अङ्कुर, m. n. a sprout, BC,
28^c.

མྱ་ར་དྲ, adv. quickly, 1 आशु,
NB, 6. 1 ; 2 क्षिप्र, BC, 52^b ;
3 द्रुत, PD, 29^b ; 4 शीघ्र, BC,
55^d.

མྱ་ར་བ་མྱ་ར་བར, adv. त्वरित, in
quick manner, LV. B⁹.

དམན་ཤ, नीच, m. a low, man, PD,
4^b.

དམན་པ, low, inferior, 1 प्रत्यवर,
BK, 6^d ; 2 हीन, LV. C1¹² ;
UV9^a.

དམན་པ་ཉིད་བྱས, अधरीकृत, made
low, BK, 17^c.

དམར་པོ་

དམར་པོ་, राग, m. red colour,
BC, 49^a.

དམར་བ་, red 1 रक्त, NA, 8° ; 2
लोहित, RK, 12, 34.

དམར་བ་ཉིད་, रक्ता, f. redness,
BK, 17^b.

དམིགས་པ་, 1 आलम्बन, n. suppor-
ting, MK, 2^b, 8^d ; 2 उपलब्धि,
f. perception, understanding,
KA, 8°.

དམིགས་པ་མེད་པ་, अनालम्बन, with-
out supporting, MK, 8^a, °.

དབྱེལ་བ་, नरक, m. the hell, BK,
1^b, 15° ; PD, 19^a.

མི་བྱུ་, मयूर, m. a peacock, LV.
B9¹⁴.

མི་ལམ་, स्वप्नभूत, being like a
dream, BC, 48°.

མྱོངས་པ་, मोह, m. delusion,
PD, 1^b.

སྒྲུག་ཅི་

སྒྲུག་ཅི་མ་སྒྲུག་པ་, तमस्, n. darkness,
KA, 4^d.

སྒྲིད་, निन्दा, (*निन्दितुम्), f. blame,
UV, 21^d.

སྒྲིད་པ་, निन्दा, f. blame, UV, 20°.

སྒྲིད་པར་བྱ་བ་, (lit. निन्दनीय, to be
blamed), *निन्दित, blamed,
UV, 19^a.

སྒྲིད་པར་ཤོས་, निन्ध्य, deserving
blame, NA, 5^d.

སྒྲིལ་, medicine, 1 औषध, n. CS,
8°, 10^d ; KP, 1. 1 ; PD, 13° ; 2
भेषज, n. PD, 14^d,

སྒྲིལ་མེད་, निरौषध, without medi-
cine, PD, 17°.

སྒྲིག་མ་, वेणु, m. a bamboo, UV,
12^b.

སྒྲིལ་, ब्रू, f. brow, NA, 2^b.

སྒྲུག་ཅི་, अलकक, m. red lac used

སྒྲོ་བ་

by women to dye the soles of the feet, NA, 8°.

སྒྲོ་བ་དང་བཅས་པ།, साधिक्षेप, with reflection, censure, NA, 13, 5.

སྒྲོ་བར་བྱེད།, √निन्द्, to blame, निन्दन्ति, UV, 18^b.

སྒྲོ་བྱེད།, √निन्द्, to blame, UV, 18^a, °.

སྒྲོ་ལམ།, प्रणिधान, n. supplication, RK, 33.

སྒྲོས་ (pf. and imp. of སྒྲོ་བ་, to call, assert, √कथ्, to say), 1 आरोचयति-स्, said, LV. B20²²; 2 कथय, imp. say, NA, 7^a.

སྒྲོས་ཅི་དགོས།, 1 का कथा, what word (lit. say what is necessary), BC, 27^a; CS, 16^d; 2 किं पुनः, how much more, BC, 27^a, 49^a.

སྒྲོ (√वच्, √वद्, to say, speak),

སྒྲོ

1 वक्ष्यामि, I shall speak, BC, 37^a, 38^a; 2 वदत्, pt. pl. speaking, a speaker MK, p. 176; 3 वादिन्, a speaker, BK, 8^b.

སྒྲོ་མཁའ།, पाठक, reading, talking, RK, 14.

སྒྲོ་བ་ (√कथ्, √ब्र, √वद्, etc. to say, speak, pf. སྒྲོས་, imp. སྒྲོས་, 1 कथयेत्, opt. one may say, BC, 40^b, ^d; 2 ब्रुवत्, pt. pl., saying, NBT, 9. 4; 3 ब्रूयाम्, opt. I may say, BC, 39^b; 4 वदत्, pt. pl. speaking, a speaker, BC, 42^a; NBT, 10. 3.

སྒྲོ་བ་པོ།, वक्त्र, m. a speaker, NBT, 10. 6.

སྒྲོ་བར་, वक्तुम्, inf. to say, NBT, 10. 2.

སྒྲོ་བྱ།, वाच्य, to be said, BC, 24^b.

སྒྲོ (སྒྲོ and རོ), भणामि, I say, NA. 13^e.

སྒྲོ་སྒྲོ

སྒྲོ་སྒྲོ, said, 1 འབྲུག་པོ་, BG, 1^a ;

2 འབྲུག་པོ་, LV. B12⁶ ; 3 འཇུག་, LV. A5¹⁰, B20¹⁹ ; 4 འཇུག་, LV. B20²¹ ; 5 འཇུག་, NA, 2. 6 ; 6 འཇུག་, BC, 60^d, BK, 7^b ; 7 འཇུག་, LV, B13⁷ ; 8 འཇུག་, one who says, speaking, talking, UV, 18^b ; 9 འཇུག་, speaking, talking, UV, 18^b.

སྒྲོ་སྒྲོ་སྒྲོ, འཇུག་, BC, 12^a.

སྒྲོ་སྒྲོ་སྒྲོ, said, 1 འབྲུག་པོ་, BC, 4^d, 62^a ; 2 འབྲུག་པོ་, LV. B 14⁴ ; 3 འབྲུག་པོ་, LV. A 11² ; 4 འཇུག་པོ་, addressed, LV. B¹¹ ; འཇུག་, LV, A 3²³, 4¹², 6¹⁶, 8⁹, 9⁸, 10², B7² ; 5 འཇུག་, LV. A9², NBT, 9.7 ; 6 འཇུག་, mention, PD, 12^c ; 7 འབྲུག་པོ་, NA, 9. 4 ; 8 འབྲུག་པོ་, pl. saying, BC, 13^d ; 9 འབྲུག་པོ་, you should say, BC, 51^d ; 10 འབྲུག་པོ་, imp. say, BC, 52^d ; NA, 3^d.

གཞི་མོ

གཞི་མོ བཤད་, say (imp.), to be said, BC, 38^b.

གཞི་མོ་ཞིག་, བཤད་, imp, say, LV. B 13¹⁷.

ཅོ

ཅོ་ཅོ་ཅོ་, ཅོ་ཅོ་ཅོ་, m. n, sandal, BK, 29^a ; NA. 7. 19, 8^d.

ཅོ་སྒྲོ་, 1 མཐོང་, an affix in the sense of measuring, as much as, BC, 1^b ; NA. 13. 26 ; 2 མཐོང་, mere, only, PD, 12^c ; 3 མཐོང་, a measure, PD, 15^a.

ཅོ་སྒྲོ་ཞིག་, མཐོང་, n. mere, only, CS, 1^c.

གཞི་མོ་ལག་པོ་, བཤད་, m. a monastery, BK, 29^c.

གཞི་མོ་, མཐོང་, n, (i) the chief minister of a king, NA, 7. 3 ; (ii) main, NA, 12. 5.

གཙོ་བོ་

གཙོ་བོ་ཉིད, प्रभुत्व, n. authority, supremacy, PD, 5°.

གཅིག་གར་བྱ, प्रतिपालयावः, we two wait (in the sence of प्रतिपालयिष्यावः, we two shall wait), NA, 12. 14.

གཙོ་ཉ, श्लाघ्य, praise-worthy, BC, 33°.

གཙོན་མེའི་འཁོར, अन्तःपुर, n. the harem, inmates of the female apartment, the ladies taken together, BC, 37°.

ཙ, मूल, n. a root, UV, 21^a.

ཙ་བ, मूल, n. a root, origin, basis, text, BK, 5° ; MK, p. 176 ; UV, 1^b.

ཙ, दर्भ, m. the kuśa grass, NA, 11. 4 ; 1 ལྷ, grass, NA, 12°.

ཙེག་བ, कुज्ज, n. a wall, LV. B 9^a, 10¹³.

བཅས་པ་

ཙེབ་བོ, कटुक, pungent, unpleasant, PD, 30^a.

ཙེ, अग्र, the uppermost part, point, top, NA, 13. 2.

ཙེམ་བ, 1 आरब्धवत्, one that has begun, NBT, 12. 4 ; 2 आरम्भ, m. a beginning, BC, 52° ; 3 आरम्भणीय, to be begun, NBT, 5. 3 ; 4 व्यापार, m. action, NBT, 10. 6.

བཅས་པར་བྱ་བ་ཉིད, आरम्भणीयत्व, the state of what is to be begun, NBT, 6. 1.

བཅས་པ (or ཙེམ་པ, pf. of ཙེམ་བ
आ√रम्, to begin, ft. ཙེམ་པ, imp.
ཙེམ་པ) आरम्भते, is begun, NBT, 7. 18.

བཅས་པ་བ, प्रतिबद्ध, bound, connected with, (lit. आरब्ध, begun), NA, 2. 9.

བརྟེ་བ

བརྟེ་བ, f. love, affection, kindness, affectionate, 1 རྒྱལ, f. BG, 1°; 2 དཔལ, NA. 10°; 3 སྒྲིག་པ་, BC, 41°; 4 རྒྱལ, m. BC, 24°, 27°, 31°, 44°, 50°, 51°.

བརྟེ་བ་མེད, གསུང་པ་, m. the want of affection or love, BC, 15°.

བརྟེ་མེད, སྒྲིག་པ་, unkind, cruel, NA, 1°.

བརྟེ་མེད་པ་, སྒྲིག་པ་, unkind, NA, 13. 6.

བརྟེན་འགྲུལ་, འགྲུལ་, n. activity, assiduity, UV, 8°.

བརྟེན་དང་ལྷན་, བྱུང་པ་, energetic, diligent, PD, 24°.

བརྟེན་པ་, (*ཤུལ་) ལྷན་པ་, (always) active, BK, 26°.

སྒྲུབ་, འདེགས་, to give, 1 དཔལ, LV. 17°; 2 དཔལ, LV. 14°.

སྒྲུབ་པ་, འདེགས་, to give, དཔལ་ (for དཔལ་), to give, LV. B 14°.

ཆོག

ཆ

ཆ་བ, 1 ཆལ་, m. heat, LV.B 9°; 2

ཆལ་, not, BK, 5°.

ཆངས་པ་, རྒྱལ་, m. the creator.

ཆངས་པར་སྒྲིག་པ་, རྒྱལ་ཆལ་, n. celebrity or the duties of a religious student, LV.C 1°.

ཆོད་པ་, རྒྱལ་, n. evidence, the means of arriving at correct knowledge, NB, 18. 1, 20. 1, 26. 1.

ཆོད་, རྒྱལ་, hot, BK. 3°.

ཆོལ་, བུ་, n. a forest, BK, 11°, 14°, 16°, 30°, KA, 1°.

ཆོག་, a sentence, speech, word,

1 བུ་, n. NA, 10°; NBT, 10. 4,

5, 12. 1; 2 བུ་, n. BC, 42°;

3 བུ་, n. LV. 16°, 18°; 4 བུ་,

n. BC, 13°. 25°; BK, 14°; NA,

10. 4, 12°; PD, 3°, 28°; 5 བུ་,

f. BC, 25°; KA, 3°, 9°.

ཚོག་

ཚོག་གི་ཕྱིར, पदावली, f, a series of words, KA, 10^d,

ཚོག་པ, √दह्, passive, to be burnt, 1 दहति (passive), UV, 24^b ; 2 दह्यमान, being burnt, BC, 36^c.

ཚོག་པར་གྱུར, दह्यते, is being burnt BG, 3^d.

ཚོག་ལེན་བྱས་པ, कारिका, f. the concise statement in verse, MK, p. 176.

ཚོགས་བཅད, पद्य, n. a verse, KA, 11^a,^c.

ཚུམ་པ, अलम्, ind. sufficient, UV, 6^c.

ཚུགས་པར་འགྱུར་ཞིང, आक्रमेण्या, may attack, LV. B 15^d,^e.

ཚུར, इह, here, NA, 8. 1, 10. 1, 12. 7.

ཚུལ, 1 रूप, n. form, kind, NB, 25. 2 ; 2 सदृश, like. BC, 41^c.

ཚོགས་པ

ཚུལ་ཁྲིམས, शील, n. religious or moral behaviour, CS, 17^a,^c.

ཚུལ་བཞིན་དུ, योनिशः, adv. wisely. properly, KP, 4.2.

ཚུལ་གསུམ་པ་ཉིད, त्रैरूप्य, n. being of three kinds, NB, 27. 1.

ཚེ, काल, m. time, PD, 3^d, 7^c. RK, 20, 29.

ཚེ་དཔག་མེད, अमितायुस्, unmeasured life, LV. B 15¹⁹.

ཚེར་མ, कण्ठक, m. thorn, PD, 28^c.

ཚོགས, a group, multitude, 1 गण, m. BK, 28^d, LV, B 20²⁹, NA, 3^d, 9. 9 ; 2 निबह, m. BK, 12^c ; 3 बृन्द, n. PD, 5^d ; 4 सङ्घ, m. BK, 9^a, 27^a ; 5 सम्मार, m. BK, 30^c.

ཚོགས་པ, 1 सङ्गত, collected, BK, 15^d ; 2 समूह, a multitude, NA, 2. 5, 10^e.

ཚོན

ཚོན, नेपथ्य, n. decoration, dress, particularly of an actor, NA, 2. 16.

ཚོར, संजानीते स्म, perceived or felt, LV.B 19¹⁸.

ཚོར་བ, वेदना, f. feeling, KP, 5. 21.

མཚན, 1 निशा, f. the night, BK, 3^a; 2 लक्षण, n. a mark, characteristic, LV. A 13⁸, 14⁷.

མཚན་ཉིད, 1 लक्षण, n. characteristic, KA, 2^a; NB, 16, 12. 1, 16. 1; 2 लक्षणत्व, n. the state of characteristic, NB, 15. 1.

མཚན་མ, 1 *आलक्ष्य, visible, NA, 10^b; 2 चिह्न, n. a mark, BC, 59°; 3 निमित्त, n. an omen, NA 8. 3.

མཚན་མོ, रात्रि, f. the night, LV. B3².

མཚས་ས, सन्ध्या, joint, evening, BC, 65°.

འཚེལ

མཚར་བ, विस्मय, m. wonder, surprise. NA, 2°.

མཚུངས, 1 इव, ind. like, PD, 8^b; 2 सम, equal, like, NA, 7^b;

3 सादृश्य, n. (lit. सदृश), resemblance, PD, 30^b.

མཚུངས་བ, -उपम, like, BC, 62°.

མཚུངས་བ་དེ་མ་ཐག་བ, समनन्तर, immediately contiguous, NB, 9. 2.

མཚོ, सरस्, n. a lake, pond, RK, 21^a,

མཚོན, 1 लक्षित, noticed, perceived. NA, 9, 11; 2 लक्ष्यते, is noticed, perceived, NA, 9. 9, 11. 5.

མཚོན་ཐབས, शस्त्र, n. a weapon, KP, 3. 1,

འཚེལ, √ इष्, to wish, desire, (also to beg, beseech), [in con-

མཛེས་པ་

2 शोभन्ते, look beautiful PD, 22^d.

མཛེས་པ་, 1 कान्ति, f. beauty, BK, 21^a; 2 भाति, vb. shines, NA, 6^a; 3 मनोहर, pleasing. BK, 28^b; 4 शोभा, beauty, BK, 27^d; 5 शोभित, decorated, beautiful, BK, 19^d; 6 सुन्दर, beautiful, LV. A13²².

མཛེས་ལྗག་, लावण्य, n. beauty, BK, 18^a.

མཛོད་ (imp. of མཛོད་, to do), करोतु, vb. let (him) do, RK, 28.

མཛོད་ཅིག་, कारय, imp. let one get it done, (here the causative sense is not intended,) lit. do (imp); (with *rājya*) rule. LV. A6²⁵.

འཛིག་ས་, भय, n. fear, CS, 20^d.

འཛུམ་

འཛིན་, holding, catching, 1 ग्रहण, n. RK, 15; 2 धारण, n. RK, 27.

འཛིན་པ་, 1 (उद्-√वह्, to hold, support), उद्ग्रहण, n. holding, supporting, NA, 2. 8; 2 (उप-सम्-√ग्रह्, to collect), उपसंग्रह, m. collection, BK, 28^c; 3 (√ग्रह्, to receive, take), ग्रहण, n. taking, KP, 3. 1; 4 (√धा, to hold), दधीत, one should hold, BC, 40^{b, d}; 5 (√भृ, to bear), भृत्, bearing, having, BC, 34^b; 6 (√वह्, to carry), वाहिन्, carrying, NA, 7. 19.

འཛིན་བྱེད་པ་, (√धा, to hold), दधान, pt. pl. holding, NA, 12^a.

འཛུམ་, स्मित, n. a smile, NA, 2^b.

འཛུམ་དང་བཅས་, सस्मित, with a smile, NA, 6. 8.

འཛོགས་ཏི

འཛོགས་ཏི (འཛོགས་ pf. of
འཛོག་པ, ག་-√རྒྱ, to climb up,
ascend), ག་རྒྱ, gd. having
climbed up, NA, 8. 2, 3.

འཛོམས་, (pf. of འཛོམ་པ, སུམ་-ག་
√གུམ, to come together), སུམ་-
གུམ་ལྡན་ཏི, RK, 30.

མུམ་, སུམ་, m. n. mud, UV, 10^l.

མུང་ཁུ. སུམ་, n. a lake, pond,
BC, 57°.

མུང་ཁུལ་, a miracle, 1 ག་རྒྱུ་ལྡན་,
RK, 30 ; 2 ག་རྒྱུ་, f. RK, 16.

མུམ་, མུམ་, ind. falsehood, false
NA, 1°, 9°.

མུམ་པ་འཛོམ་ཏི་མུམ་, སྐུ་མཁའ་, f. per-
fect wisdom, LV. C1³¹.

མུམ་པ་འཛོམ་ཏི་མུམ་, སུམ་, m.
fully awakened or enlightened;

ཞི

LV. A14⁴⁰; MK. p. 176 ;
UV, 14°.

མུམ་པ་མུམ་པ་མུམ་, *མུམ་, (for སུམ་),
m. UV, 15^d.

ཞི

ཞིགས་, སུམ་, m. a noose, BK,
18^b; RK, 16.

ཞིགས་, the leg. 1 སུམ་, m. n.
BK, 20^b; NA, 3. 14, 5. 4, 6^b ;
2 སུམ་, m. BC, 35°, 53°, BK,
23°; NA, 2. 4.

ཞིགས་, the face, mouth, LV. A3³⁵.

ཞིགས་ཏི་ཞིགས་པ་, སུམ་, m. a leader,
PD, 5^a.

ཞི, (√མུམ་, to be peaceful or calm).

1 མུམ་པ་ (མུམ་པ་པ་, is kept off),
PD, 13^d ; 2 མུམ་, m. calmness,
absence of passions, PD, 11^d ;
RK, 31 ; 3 མུམ་, adj. calm,

ཞི་བ

m. one who has subdued one's passions, BK. 8^b; 4 शान्ति, f. tranquility, calmness, PD, 27^b; 5 शिव, n tranquility, adj. tranquil, auspicious, CS, 18^a; MK, p. 176; 6 सौम्य, gentle. BC, 61^c.

ཞི་བ, 1 शान्त, calmed, PD, 11^{a,b}; 2 शिव, propitious, auspicious, UV, 11^a; 3 सौम्य, gentle, BC, 5^a, 50^b.

ཞི་བར་འགྱུར, (√शम, to become quiet), शाम्यति, BK, 5^d; PD, 30^d.

ཞི་བར་བྱེད, शमन, quelling, allaying, BK, 22^d.

ཞིང, 1 ptcl. See PD, 22^a, p. 241;

2 क्षेत्र, n. a field, KP, 2. 1, 3.

ཞུ་བྱ, विज्ञाप्य, to be informed, requested, BC, 23^b.

ཞུགས་པ, कोष, m. n. a case, BC, 56^d.

ཞི་ས་དང་བཅས

ཞུགས་པ (pf. and imp. of འཇུག་པ,

प्र+√विश, to enter, ft, गात्रुवा),

प्रविशति, enters, NA, 3. 4, 4. 2.

ཞུགས་དྲི, प्रविश्य, gd. having entered, NA, 12. 15.

ཞུགས་པ, यान, n. a vehicle, NB, 6. 2.

ཞུས་གྱུར, सीदन्ति, sink down, BG, 2^c.

ཞུས་པ, विषीदत्, pt. pl. being cast down, BG, 1^d.

ཞུས་པ (ཞུས pf. of ཞུ་བ, to ask, request, petition), བྱུང, asked, RK, 29.

ཞི་ནི, इति, a ptcl. generally used to report the very words spoken or supposed to be spoken by some one, BC, 21^b, LV. B 20²⁷.

ཞི་ས་དང་བཅས, सप्रतीश, respectful LV. A8^c.

ཞེས

ཞེས, इति, see ཞེན, above, BC, 4°;
BK, p. 151; CS, 3^a, 5^a, 10^b;
KA, 11^d; LV, A 2¹⁰, 3^{6,38},
13⁴⁷, B 20¹⁸; NA, 3, 9, 7, 17,
11^a, 13^{6,25}; NBT, 10. 12; RK,
23, 29, 33.

ཞེས་པ, 1-आख्य, called, BK, 30^b;
2 इति, BK, 7^a, 14^a; 3 नामन्, n.
a name, BK, 2^a.

ཞེས་ཀྱ, 1 इति, MK, 7°; NA, 2.
17; 2 नाम, ind. by name, in-
deed, BK, 4^a; CS, 19^d; NB, 22.
1; RK, 2.

ཞེས་ཀྱ་བ, 1 इति, LV. A 14²⁸;
MK, 10°; NA, 7. 5; NBT, 2. 1,
10. 4, 5; 2 नाम, ind. by name,
BC, p. 113; CS, 10¹. KP, p.
183; NA, p. 33, 2. 10, 3. 5;
NB, p. 154.

ཞེས་ཀྱའི་བར་རྒྱ་བྱ་བ, (इति) याव-
देव, till this, LV. A 14³².

གཞན

ཞེས་ཀྱའོ (ཀྱའོ is ཀྱ and འོ)

1 इति, LV. C 7²⁶; 2 उच्यते,
(it is) said, KP, 4. 4, 5. 1, 6. 4,
7. 3, 8. 2, 10. 2; LV. C 4³⁰,
5¹⁹.

ཞོ་མོ་, दुग्धवती, f. milch, RK, 14.

ཞོན་ནས (ཞོན, आ √रुह् to ride,
mount), समभिरुह्य, gd. having
mounted, LV. B 22¹³.

གཞན, other, 1 अन्य, BC, 6^a, 24^a,
49°; LV. A 14¹⁹; NA 1°, 6. 7,
14°; NBT, 4. 2, 12. 4; PD, 8^b;
UV, 13°; 2 अपर, BK, 32°; KP,
5. 1, 6. 1, 7. 1; LV. B 17¹⁶;
3 आप, moreover, besides, LV.
B 8²; 4 पर, NA, 7^d, PD, 4^a,
19¹.

གཞན་གྱི་དོན, परार्थ, m. the interest
of another, adj. intended for
another, NA, 7. 7.

གཞན་གྱི་རིང་མི་འཛོག་པར་འགྱུར་

བཞུག་ཡང་

- བ, अनन्यनेय, not to be led or guided by others, LV. A 14⁴³.
 བཞུག་ཡང་, besides, moreover,
 1 अन्यच्च, RK, 35. 2 अपिच, NA, 1. 1.
 བཞུག་ཡུལ་, विदेश, m. another country, PD, 24^a.
 བཞུག་ལས་, from other, 1 अन्यतस्, CS, 22^a ; 2 परतस्, MK, 1^a.
 བཞུལ་མེད་ཁང་, विमान, m. n. the castle in the air, a palace with seven stories, BC, 28^a.
 བཞི, वस्तु, n. residence, home, BC, 30^a, 51^b.
 བཞུ, a bow, 1 गारुडीव, m. n. (here the bow of Arjuna), BG, 3^b ; 2 चाप, m. NA, 2^a ; 3 धनुस्, n. BC, 61^b.
 བཞེས་ཤིག་, आगमय, imp. wait, LV. A 10¹⁰.

བཞི

- བཞེན་, तदण, m. young, R.
 བཞེན་ལྷ་, कुमार, m. a prince, BC 54^o, 64^a ; BK, p 37 ; KA, p. 1, LV. A 5, 0 1^o, 10B³
 བཞེན་ལྷ་མ་, a girl, an unmarried girl, 1 कन्यका, f. NA, B. 7, 9, 2 कुमारिका, f. NA, 20. 6 ; 3 बाल (f), NA, 31 22²
 བཞེན་པ་, कुमार, m. with རབ་, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^b.
 བཞེས་པར་བྱ, प्रहर्तव्य, to be struck, PD, 7^d.
 བཞག (pf. of འཛོག་པ་, to place, put, fut. བཞག, imp. ཞོག), स्थापित, established, NA, 87^a
 བཞག་ནས་, आरोप्य, gd. having placed, NA, 3. 1.
 བཞི, four, 1 चतुर CS, p. 1 66 ; LV. B 14⁷, 27¹² ; MK, 1 ; 2 चत्वारि, LV 7²⁸, 3. C²,

བཞིན

བཞིན, 1 अनुसृत्य, अनुसारेण according to, RK, 29, 33; 2 इव, ind. like, BC, 4^b, 13^c, 26^c, 31^a, 32^a, 34^c, 35^a, 36^a, 38^c, 56^a, 65^c; BK, 17^a, 18^a, 19^a, 20^a, 21^a; NA, 7. 20, 9.9, 11^a, ^b, ^c, 12^b; UV, 3^a, 10^a, 26^c; 3 यथा, PD. 3^a; 4 -वत्, an affix denoting resemblance, PD, 2^b.

བཞིན་རྒྱ, like, 1 इव, BC, 2^c, ^d, 54^a, 57^c; BK, 16^c; 2 -वत्, PD, 10^a.

བཞིན་རས, वदन, n. the face, BK, 16^a.

བཞུགས་པ (hon. for རྫོད་པ and འདུག་པ, to sit), विहरन्ति, dwell, reside, UV, 15^a.

བཞུགས་པར་གྱུར, तस्थौ, remained, BC, 13^a,

བཞུགས་པར་འགྱུར, विहरिष्यन्ति, will dwell, UV, 15^b.

ཟས་གཙང་མ

བཞུགས་པར་གྱུར་ནིང, व्यहर्षुः, dwelt, UV, 15^a.

བཞིན, 1 प्रयोजन, n. purpose, LV. A8¹⁹; 2 -स्पृह (स्पृहा), longing, desire, BC, 66^a.

བཞིན་(ཞིན་)པ་ལྷན་པ, व्यसनिन्, addicted to any vice, BC, 34^c.

≡

ཟག, छवत्, pr. pl. oozing, NA, 8^a.

ཟད་པ, 1 क्षय, m. loss, UV, 22^c; 2 क्षीण, exhausted, PD, 18^b.

ཟན, अन्न, n. cooked food, food, PD, 15^a.

ཟབ་མོ, गम्भीर, deep, KA, 12^a.

ཟས, आस, m. a mouthful, food, PD. 15^a.

ཟས་སྤྲོད་པ, अन्नदातृ, m. one who gives food, PD, 25^c.

ཟས་གཙང་མ, शुद्धोदन, m. the name

ཐེལ

of the father of Gautama Buddha, LV. A 2⁶, 3²¹, 4³, 6¹⁴, 7³, 9⁶, 12¹⁵, B 2³, 3⁹, 12, 20⁶, 21⁶, 22².

ཐེལ་གྱིས་གཞོན་པ།, तर्जयत्, pr. ptcl. threatening, BK, 17.

ཐུག་རྩེ།, शल्य, n. pain, a spear, shaft, PD, 28.

ཐུས་པ།, निमीलित, closed, NA, 11.5.

ཐེར།, said, called, RK, 29.

ཐོལ།, व्याज, m. pretext, pretence, NA, 1^a.

ཐོས་པ་(ཐེ་བ།, to eat, pf. བཟས and ཐོས།, imp. ཐོས།), दलित, crushed, NA, 11. 4.

ཐུ།, मास, m. a month, BK, 31^a.

ཐུ་བ།, the moon, 1 ཇུང་མ།, m. BK, 16⁶; 2 ཇུང་མ་མ།, m. BC. 40^a; 3 ཇུང་མ་མ།, NA, 14^b.

ཐུ་བ་མེང་ག།, चन्द्रसिंह, m. proper name, RK, 34.

ཐོས་གར

ཐོས་པའི་པོར་པོར།, चन्द्रमार्थवाह, m. a proper name, RK, 20.

ཐོས་པའི་པོར།, कौमुदी, f. moonlight, BK, 12^a.

ཐོས་པའི་མེང་ག།, चन्द्रसिंह, m. a proper name, RK, 20.

ཐོག་ག། (ཐོག་པ།, to drive back, prevent, pf. ཐོག་ས།, ft. བཐོག་ག།),

1 *མཐོང་ཐོག་ག།, overcomes, (निवारयति prevents), UV, 8^d; 2 བར་གས།, prevention, CS, 6^a; 3 བཤུག་ག།, m. reverse, change, BC, 9^a.

ཐོག་པ།, བར་གས།, n. prevention, CS, 6^b, 6^c.

ཐོག་ཕྱེད།, निवर्तक, ceasing to cease, CS, 5^d.

ཐོས་གར།, 1 ཇུང་མ།, n. a drama, NA, p. 33, 2 .10; 2 ཇུང་མ།, n. dramatic representation, NA, 3^b.

སྒྲོས་

སྒྲོས་གར་དག་གྱུས་ཤིང, नाटय, imp.
represent dramatically, NA,
2. 15.

སྒྲོས་གར་བྱ་བ, नाटयितव्य, to be
represented dramatically, NA,
3. 5.

སྒྲོས་བཞིན (སྒྲོ་བ, སྒྲོ་བ, or
སྒྲོས་པ, to say, tell, pf.
བསྒྲོས and བསྒྲོས, ft. བསྒྲོ,
imp. སྒྲོས), विलपत्, pr. pl.
saying, lamenting, BC, 67^c.

གཟི་བཞིན་དང་ལྷན་པ, -तेजस, bri-
llant, LV. A13²⁹.

གཟིགས་ནས (གཟིགས་པ, √दृश्,
अव-√लुक्, to see, hon. for
མཐོང་བ and ལྟ་བ), दृष्ट्वा, gd.
having seen, BC, 2^c ; 59^c.

གཟིགས་པར་གྱུར, ददर्श, pf. saw,
BC, 1^d.

བརྩུང

གཟིར, afflicted, troubled, 1 आतुर,
NA, 1^b ; 2 आर्त, BK, 6^d.

གཟིར་གྱུར་བ, पीडित, afflicted,
BK, 4^c.

གཟུགས, 1 बिम्ब, m. n. a reflec-
tion, KA, 5^d ; 2 रूप, n. colour,
beauty, KP, 5. 1 (physical ele-
ments) ; NA, 13. 18 ; PD, 22^a ;
RA, 1, p. 199¹.

གཟུགས་བཟང་ལྷན, रूपवत्, beauti-
ful, PD, 20^b.

གཟུང་བར་དྲག་པ, दुर्निग्रह, difficult
to control, UV, 25^a.

གཟིར་བ, महत्तक, m. old, aged,
LV. A3⁴⁰.

བཟང, good, nice, excellent, 1 पर,
CS, 11^b ; 2 भद्र, LV. A13¹³ ;
NA, 7. 19 ; 3 शुभ, LV. B15⁹ ;
4 सु, BC, 36^a ; BK, 4^d.

བརྩུང (འཛིན་པ, √ग्रह्, √धृ, to hold,

བཟུང

seize, pf. བཟུང or ཟུང, ft.

བཟུང, while བཟུང occurs in all tenses), 1 འཇུག, pf. held, BC, 58^b; 2 ལྷོ་ལྷོ་, held, BC, 6^b; 3 ལྷོ་ལྷོ་, being held, BC, 10^a; 4 ལྷོ་, held, BC, 45^b.

བཟུང་བ, འཇུག, m. holding, NA, 7, 20.

བཟུང་བར, འཇུག་ལྷོ་, inf. in order to make one hold, CS, 9^b,^d.

བཟུང་བྱ, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་, to be held, accepted, PD, 19^b.

བཟོད, ལྷོ་, bearable, proper, BC, 48^d.

བཟོག་པ, ལྷོ་ལྷོ་, f. removing, BC, 14^o; ལྷོ་ལྷོ་, pf. pl. warding off, preventing, BK, 21^d.

བཟོག་སྐྱོམ་, with the prefix ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

འོང་བ

འ

འ, 1 འཕྲི, ind. and, also, too, moreover, besides, sometimes indicates possibility (*sambhāvanā*), BC, 27^o; CS, 12^d, ; PD, 9^d, 21^b, 29^d; UV, 18^b; 2 འ, ind. and, also, too, BG, 3^d; UV, 18^o.

འ, 1 འཕྲི, ind or, PD, 2^o; 2 འཕྲི, ind. or, NA, 13. 21; 3 འ, ind. 13. 20; 4 འ, ind. or, BC, 37°, 40^b,^d; LV. B 19¹³; NA, 13, 12; PD. 9^d.

འོ་སྐྱོམ, འོ་སྐྱོམ, pers. pron. we, RK, 31.

འོ་སྐྱོམ, འོ་སྐྱོམ, n. milk, PD, 27°.

འོ་སྐྱོམ་ཏུ, འོ་སྐྱོམ་ཏུ, adv. n. after, UV, 17^b,^c.

འོ་སྐྱོམ་ཏུ་འོ་སྐྱོམ་, འོ་སྐྱོམ་ཏུ་འོ་སྐྱོམ་, and after, UV, 17^b,^c.

འོང་བ (pf. འོངས, imp. འོང་བ),

འོང་བ་

आ-√गम्, to come, एष्यति, ft
will come, BC, 52^b.

འོང་བ་མེད་པ།, अनागम, without
coming, MK. P, 176.

འོངས།, 1 आगत, come, arrived,
2. 3, NA, 4^b ; 2 ययौ, went, BC,
60^c.

འོངས་པ།, 1 आगत, come, arrived.
NA, 2. 3 ; 2 आगमन, n coming,
LV. B 19^d.

འོད།, a ray, beam of light, 1 अंशु,
m. BK, 28^a; 2 अंशुक, m. BK, 31^c;
3 आभा, f. LV. B4^r, 10¹ ; 4 प्रभा,
f. LV, B5^d, 6^s, 9².

འོད་ཅན།, -द्युति, f. (one with) lustre,
NA, 13^b.

འོད་མ།, वेणु m. a bamboo, BK,
30^b.

འོད་ཟེར།, अंशु, m. a ray, lustre,
BK, 12^c.

འོད་ཟེར་དང་ལྡན་པ།, -अंशुक, having
a lustre. BC, 57¹.

འོས་པ་

འོད་སྤྱད།, काश्यप, m. a proper
name. KP, 1. 1, 2. 1, 3. 1, 4.
1, 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3,
8. 1, 2, 9. 1, 10 1, 2, p, 183.

འོན་ཀྱང།, 1 किञ्च, ind, moreover,
and again, BK, 32^b ; 2 किन्तु,
ind. but, NA, 11, 4, 13. 2.

འོན་དང།, तद्, ind. (in the sense of
तदा, तर्हि,), then, LV, B14¹⁸.

འོན་དེ་ན་ཡང།, ind. and, also, yet,
never the less, MK, 4¹.

འོས།, 1 (√अर्ह्, to be worthy of,
to deserve), (i) अर्हति, UV, 21^d.
(ii) अर्हसि, BC, 16^b, 18^b, 31^d, 32^d.
33^d, 34^d ; 2 (√युज्, passive, to
be fit), युज्यते, BK, 25^d.

འོས་པ།, (√अर्ह्, to be worthy of, to
deserve) ; 1 अर्ह, deserving,
BC, 28^a ; 2 अर्हति, BC, 39^d ;
3 उचित, fit, BC, 37^d ; योग्य, fit,
NA, 11 1.

འཇིག་ཡིན་

འཇིག་ཡིན་. ($\sqrt{\text{अर्ह}}$, to be fit), अर्हसि,
BC, 35^d.

འཇིག་སྲ་གུར་, कृतयोग्य, one who has
done what is good (lit. योग्यभूत,
one who has become fit or
worthy), LV. B21^o.

ཡ

ཡ་མཚན་སྒྲིམ་གུར་, विसिस्मियाते, (pf.
of वि- $\sqrt{\text{स्मि}}$, 2nd to wonder,
pers. du), wondered, BC, 64^b.

ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ་, सविस्मय, with
surprise, NA, 13. 15.

ཡང་, and, also, too, again, but ;
1 अवि, ind. BC, 9^a, etc. ; BK,
1^b, etc. ; CS, 2^b, etc. ; KA, 3^b,
etc. ; KP, 2. 1, etc. ; LV,
B17¹⁷, C 4¹⁵, etc. ; MK
2^a, etc. ; PD, 15^a NA, 5.
29, etc. ; NB, 26. 1 ; NBT, 5.
12, etc. ; UV, 22^d ; 2 च, ind.
BG, 2^d, 3^b ; BK, 1^b ; KA, 11^a,

ཡང་དང་ཡང་དུ་

etc. ; LV. B2^d, C2¹², etc. ; MK,
9^d ; 3 तु, ind. BC, 20^c, 50^c ; NA,
6. 4, 7. 8 ; NBT, 5. 3 ; PD, 15^c,
20^b ; RK, 2 ; 4 पुनर्, ind. KP,
5. 1, 6. 1, 7. 1 ; 5 सम्, a
prefix, with. together with-,
thoroughly, very much, etc.,
BC, 46^b, 56^c ; 6 सम्यच्, ind.
thoroughly, completely, CS,
11^a KA, 6^a.

ཡང་དག་སྒྲིམ་, संयम, m. restraint,
UV, 8^b ;

ཡང་དག་པ་, 1 मृत, right, KP, 4. 2,
3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2,
10. 2 ; NB, 11. 1 ; 2 सम्यच्, per-
fect, right, correct, LV. A 14³⁹,
C2²⁹, 31, 33, 35, 37, 39 41, 43
7¹⁴, 16 NB, 1. 1, 2. 1 ; NBT. 2. 1,
7. 6, 8. 4, 9. 21, 11. 1, 12. 8.

ཡང་དག་པར་གནས་, समधिष्ठित,
governed, guided, NA, 7. 3.

ཡང་དང་ཡང་དུ་, मुहुर्मुहुस्, ind. fre-

ཡང་ན

quently, repeatedly, BC, 67°.

ཡང་ན, or, 1 अथवा, ind. NA, 3.

14, 13. 22, 23; 2 वर, ind. BC, 20¹, 52^{b, d}; UV, 26^d.

ཡང་འབྱུང་བ, पौनर्मव, (०र्भवी, f.), leading to re-birth. LV. C5⁷.

ཡངས་པ, दीर्घ, long, BK, 16^a.

ཡན་ལག, अङ्ग, n. a member or part or portion, a limb, LV. A 13¹⁰, C7⁸; NA, 2°; RK, 30.

ཡན་ལག་བརྒྱུད, अष्टाङ्गिक, eight-fold, UV, 11^a.

ཡབ, (hon. for རྒྱལ་པོ་), father. 1 तात, m. NA, 3. 8, 6^b, 7. 8, 10, 11, 15; 2 पितृ, NA, 6^a; RK, 28, 29.

ཡབ་ཀྱི་པོ་, राजपितृ, m, the father king, RK, 3.

ཡབ་ཡུས་, पितृ, (du. num.), the parent, the father and the mother. NA, 3. 11.

ཡམ་ཤིང་, समिध, f. fuel, specially

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ་

sacrificial sticks for the sacred fire, NA, 7. 13, 10. 5.

ཡལ་ག་ལྷན་པ, शाखिन्, m. lit. one with branches, i.e. a tree, NA, 11^d.

ཡལ་འདྲབ, पल्लव, m. n. a sprout, twig with leaves, BK, pp. 137 151.

ཡི, used after a vowel it indicates the genitive case, PD, 9^a.

ཡིད, the mind, 1 मनस्, n. BG, 4^a; KP, 7. 2; NA, 2. 17 NB, 9. 3; NBT, 1^d. PD, 3^a; UV, 26^{a, c}; 2 मानस, n. KA, 1^d.

ཡིད་མཁྱིགས་, *मनोभव, mind-born, but lit. मनोजव, swift as the mind, UV, 26^b.

ཡིད་དྲུ་མཆི་ཞིང་, मनोज्ञ, beautiful, LV. B10⁴.

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ་, मनःश्रेष्ठ, that of which the mind is pre-eminent.

ཡིད་འཕྲོག་

ཡིད་འཕྲོག་, हारिन् (lit. मनोहारिन्),
(heart-) stealing, pleasing, NA,
3^b.

ཡིད་བྱུང་, उद्विग्नमानस्, depressed in
mind, anxious, NA. 3 8.

ཡིད་བྱུང་བ་, 1 निर्विद्, disgust or
weariness of the vanities of the
world, LV, C1²³; 2 निर्विग्न,
disgusted, NA, 5. 2.

ཡིད་འོང་, हृदयङ्गम, heart- stirring,
pleasant, PD, 3^d.

ཡིད་ལ་, मानस्, belonging to the
mind, BK, 8^d.

ཡིད་ལ་རེག་པ་, मनोरथ, m. a
desire, desired object, NA, 7^c.

ཡིན་, to be, to exist, 1√अस्, (i)
अस्ति, UV, 22^a; (ii) अस्मि, BC, 6^a;
PD, 2^a; (iii) सन्ति, BC, 20^d; 2

√ भू, (i) भवति BC, 43^d, 45^d, 46^d.
CS, 6^d; KP. 2. 1; MK, 9^d; NA,

3^c, 13. 19, 25; NBT, 9. 34, 12.
18; PD, 4^d, 10^b, 14^d, 16^b, 18^d.

ཡུན་

21^b, 22^d, 27^b; (ii) भवन्ति, NBT,
9. 43, 10. 59; (iii) भवावः PD,
16^d; 3 √विद्, विद्यते, UV, 19^c.

ཡིན་ན་, 1 सति, pr. pl. of सत्, loc.
(this) being, MK, 7^d; 2 स्यात्,
opt. 3rd pers. sing. of √अस्,
to be, NBT, 5. 15.

ཡིན་པ་, (√भू, to be), भवति, KP.
2. 1, 8. 2, 9. 2; NB, 25. 2.

ཡིན་པས་ན་, इति, ind. indicating a
cause, because, lit. (it) being
(so), NB, 1. 2.

ཡུ་, (personal pron. 1st pers., see
next), वयम्, we, BK, 6^d.

ཡུ་ཅག་, (ཅག་ is a plu. termination
of pers. pron.), वयम्, we, BK, 7^d.

ཡུ་བ་, त्सर, m. the hilt of a sword,
BC, 56^a.

ཡུ་བུ་ཅག་, वयम्, we. NA, 12. 8.

ཡུན་, सुहूर्त, m. an instant, a very
small portion of time, BC, 1^b.

ཡུན་རིང

ཡུན་རིང, चिर, a long time, BC,
16°; NA, 13, 2, 12.

ཡུས (hon. for མ), the mother;
1 अम्बा, f. NA, 3. 8; 2 मातृ, f.
RK, 4, 28, 29.

ཡུལ, a country, place, 1 देश, m.
PD, 21°; RK, 2; 2 विषय, m.
CS, 18°; NB, 9. 1, 12. 1, 17. 1.

ཡུལ་འཁོར་བཅས, सराष्ट्र, along
with the kingdom, LV. B12²³.

ཡི་ཤེས, ज्ञान, n. knowledge, wis-
dom, KP, 1. 1.

ཡི་ཤེས་ཅན, ज्ञानिन, wise, KP, 1. 3.

ཡོང, समर्थ, capable, LV, B10¹⁶.

ཡོངས་གཏུང, सन्ताप, m, heat,
torture, BK, 9^d. 21^d.

ཡོངས་སྤངས་དེ, परित्यज्य, gd,
having given up, PD, 8ⁿ.

ཡོངས་སྤངས་བ (སྤངས is pf. of
སྤོང་བ √लज्, to abandon), परि-

ཡོངས་སྤངས་བཀུར་ནས

त्यागिन्, one who gives up,
UV, 4°.

ཡོངས་སྤངས (སྤངས is imp. of
སྤོང་བ, √लज्, to abandon),
परित्यजेत्, one should give up
(lit. परित्यज्, give up), UV. 4^b.

ཡོངས་ཇེ་གས་བར་བྱ, सम्पादियामि,
I am fulfilling, NA, 2. 16.

ཡོངས་ཇེ་གས་མཛད, परिपूरयत्, pr.
pl. making perfect or com-
plete, BK, 26^d.

ཡོངས་བཟུང་ནས, आदाय, gd.,
having taken, BK, 14°.

ཡོངས་སྤྱ, परि-, a prefix, fully,
round, excessively, BC, 32^b;
BG. 3^d; BK, 4ⁿ; NA, 7. 7,
13. 4; PD, 28^b.

ཡོངས་སྤྱ་སྤྲུལ་བར་བྱེད (परि -√.
शुष्, to be thoroughly dried up),
परिशुष्यति, BG, 2^d.

ཡོངས་སྤྱ་བཀུར་ནས (ཡོངས་སྤྱ་

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ

བཀྲར, परि✓ पूज्, to pay homage), *परिगृह्य, gd. having received (in the sense of परिपूज्य, having paid homage), LV A7¹⁵.

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ, *परिचुम्ब, very agitated. NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་བགོད་ཅིང, परिक्रामत्, pr. pl. walking about, NA, 3. 2.

ཡོངས་སུ་གཅོད, (परि✓ छिद्, to cut completely), छिन्दति (lit -परिच्छिनत्ति), cuts, LV. B18¹¹.

ཡོངས་སུ་བཏང་ནས (བཏང, is pf. of བཏོང, ✓ लज्, to abandon), परित्यज्य, gd. having abandoned, NA, 3. 11, 14.

ཡོངས་སུ་དུབ་པ, परिश्रम, m. fatigue, exhaustion, NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་གཏུང, सन्ताप, m. heat, torture, BK. 22^b.

ཡོད་གྱུར

ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ, परिहर्तव्य, to be avoided, PD, 28^b.

ཡོངས་སུ་སྤོད་པ, परिभोग, m. enjoyment, NA, 7. 13.

ཡོངས་སུ་རྫོགས་གྱུར་ཅིག, परिपूर्यतु, let it be fulfilled, LV. B18¹⁸.

ཡོངས་སུ་ཟད་པ, परिक्षीण, exhausted, PD, 11^c.

ཡོངས་སུ་ཟིན་པ, 1 परिग्रह, m. taking, KP, 1. 3 ; 2 परिगृहीत, taken, KP, 1. 1.

ཡོད, to be, 1 ✓མཐ, (i) अस्ति, BC, 7^a ; BK, 11^d ; CS, 14^b ; KA, 8^d ; KP, 10. 1 ; NA, 1^c, 6^{a, b, c, d}, 7. 5, 13. 11 ; PD, 6^a ; UV, 21^b ; (ii) सत्, pr. pl. existing, MK, 6^d ; (iii) सन्ति, CS, 10^a ; MK, 4^d ; 2 ✓མུ, भवेत्, LV. B13¹² ; UV, 6^b ; 3 ✓མིद्, विद्यते, CS, 5^a, 12^b.

ཡོད་གྱུར, भवेत्, UV, 6^b.

ཡོད་པ

ཡོད་པ (√अस्, √भू, √विद्, to be, exist), **1** अस्ति, LV. A14⁹ ; NA, 6, 7 ; **2** भाव, m. existence, CŚ, 20⁰ ; **3** विद्यते, exists, UV, 19⁰ ; **4** सत्, pr. pl. existing, MK, 6^a, 7^a, 8^a ; NB, 14. 1 ; **5** सत्ता, f. existence, MK, 10^a ; **6** सत्त्व, n. existence, NB, 27. 1, 28. 1.

ཡོད་པ་མ་ཡིན, न विद्यते, does not exist, MK, 3^d.

ཡོད་པར་འགྱུར, भवति, MK, 8^d.

ཡོད་པས་ན, सति, pr. pl. loc. (it) being, MK, 10⁰.

ཡོད་མ་ཡིན, **1** असत्, not existing, CŚ, 5^a ; **2** न (lit. न भवति), not, MK, 3^b ; **3** नास्ति, does not exist, MK, 2^d ; **4** *विद्यते (lit. न विद्यते), do not exist, MK, 1^d.

ཡོད་མིན, **1** अविद्यमान, not existing, MK, 3⁰ ; **2** न, not, MK, 14⁰ ; **3** न विद्यते, does not exist, MK, 10^b.

གཡོ་བ

ཡོད་མེད, सदसत्, existing and not existing, CŚ, 10^a ; MK, 7^b.

ཡོན་རྒྱ, अर्घ्य, water offered at the respectful reception of a guest, LV. A7⁶.

ཡོན་དན, गुण, m. merit, good, advantage, KA, 8^b ; NA, 3^d.

ཡོན་དན་ལྡན, गुणवत्, endowed with good qualities, BC, 33^b.

ཡོན་དན་ལྡན་པ, गुणधर, possessing qualities, meritorious, LV. B 10¹⁰.

ཡོན་དན་མེད, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 24⁰.

ཡོན་དན་མེད་པ, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 38^a.

ཡོན་དན་འཛིན, गुणग्राहिन्, appreciating the merits (of others), NA, 3^a.

གཡོ་བ, **1** कम्पन्ते, shake, UV, 20^d ; **2** चञ्चल, inconstant, unsteady, BC, 21⁰.

གཡོ་མེད

གཡོ་མེད, अविकलित, not gone away, steady, NA, 2^d.

གཡོགས་པ, संवीत, covered, clothed, BC, 65°.

གཡོས་པར་འགྱུར, प्रकम्पते, shakes, UV, 20^b.

ར

ར་སྐུའི་བྱ, राघव, m. the son of Raghu, i. e. Rāma, the hero of the Rāmāyaṇa, BC, 36^a.

རང, self, own, one's own, belonging to oneself. 1 आत्मन्, BC. 30^b; NB, 10. 1; PD, 18^b; UV, 3^d; 2 स्व, BC, 3°, 9°, 17^a; LV. B 9¹⁸; NB, 9. 1, 12. 3, 24. 1; PD, 21°; UV, 12^a; 3 स्वक, LV. B 3^d; 4 स्वकीय, RK, 36; 5 स्वयम्, BC, 44^b; NA, 7, 8.

རང་གི་སྒྲི, स्वजन, m. a kinsman, relative, BC, 44^a.

རབ

རང་གི་རྗེད་པ, स्वलाभ, m. one's own gain, UV, 13^a.

རང་གི་དོན, स्वार्थ, m, one's own interest, self-interest, one's own object, NB, 25. 1.

རང་གི་མཚན་རྟེན, स्वलक्षण, n. one's own characteristics, NB, 13. 2.

རང་རྟེན, 1 स्वतस्, ind. of one's self, by oneself, for oneself, BC, 10^d; 2 स्वयम्, ind. oneself, in one's own person, KA, 5^d.

རང་གཞས, स्वस्थ, self-dependent, confident, BC, 2^b, 42°.

རང་བཞིན, own state, nature, 1 प्रकृति, f. BK, 4^b; PD, 30^b; 2 स्वभाव, m. MK, 3^a.

རང་བཞིན་མེད, निःस्वभाव, without nature, MK, 10^a.

རབ, 1 प्र-, ind. a prefix meaning good, well, intensity, excellence, etc. UV, 26^a; 2 प्रकर्ष, m. excellence. NB, 11. 1; 3

རབ་གྱུས

ཐུ, ind. a prefix expressing excellence, well, BK, 4^b.

རབ་གྱུས, 1 འཕྲུགས, opened, fully blown. NA, 13^a. 2 འཕྲིས, raised, increased, BC, 36^a.

རབ་བསྐྱེད, विभूषित, adorned, BK, 18^b.

རབ་བཅད (བཅད pf. of གཅོད་པ, √ छिद्, to cut off), विच्छेद, pf. cut off, BC, 57^b.

རབ་ཏུ 1 འཕྲ, ind. a prefix, up, upwards, BC, 56^d; 2 ག-, a prefix, good, well, very, excessive, BC, 68^a; 3 སྐྱ, a prefix, thoroughly, PD, 19^b.

རབ་ཏུ་སྒྲིག་པར་བྱེད, [प्र]पठ्यते, is being read (well), NA, 10^d.

རབ་ཏུ་བཀྲས་པ, प्रविद्ध, cast away, thrown away, BC, 58^b.

རབ་ཏུ་གྲུབ་པར་འདོད, प्रसिध्यतु, imp. let it be fulfilled, NA, 13^d.

རབ་ཏུ་གདུངས

རབ་ཏུ་དགའ་བ་རྣམས, प्रसुदित, delighted, happy, NA, 10, 4.

རབ་ཏུ་བབྱིད, प्रकरोति, makes, LV, B 9¹⁰.

རབ་ཏུ་གྱུས་པ, འཕྲིས, raised, increased, BK, 18^d.

རབ་ཏུ་བསྐྱེད, दर्शित, s' own, KA, 10^b.

རབ་ཏུ་དང, སྤང་མཁྲ, very clear, NA, 10^b.

རབ་ཏུ་དང་བྱིས, प्रसौद, imp be gracious or propitious, NA, 5, 3.

རབ་ཏུ་རྒྱུ (རྒྱུ pf. of རྒྱུ་བ √ प्रच्छ, to ask), पप्रच्छ, pf. asked, RK, 4^d.

རབ་ཏུ་གདུངས (གདུངས pf. of གདུང་བ, √ तप, to torment), *कर्षति, drags away (lit. प्रतपति, torments), BK, 1^a.

རབ་དྲུ་འདའ་བྱའི་ཕྱིར

རབ་དྲུ་འདའ་བྱའི་ཕྱིར, अतिक्रमेत्,
opt. one should pass over,
UV, 16°.

རབ་དྲུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ, प्रविचय, m.
investigation, examination, KP
3. 1.

རབ་དྲུ་བསྐྱོད་པ, आस्कालित, flapped,
NA, 8°.

རབ་དྲུ་བྱིན, प्रयच्छ, imp. give, BC,
61^d.

རབ་དྲུ་བྱུང་ན, प्रव्रजति, pr. pl. loc.
(lit. प्रव्रजिते), having renounced
the world.

རབ་དྲུ་བྱུང་བ, प्रव्रजित, turned a re-
cluse, à religious mendicant,
LV CI⁵.

རབ་དྲུ་བྱེད་པ, प्रकरण, n. a treatise
(esp. introductory), MK, p.
176 ; NB, p. 154, 22, 1 ; NBT,
3. 1, 6. 1, 8. 1, 10. 6, 10, 11. 2,
4, 5, 12. 3, 5.

རབ་དྲུ་སྲིམ་བགྱིད

རབ་དྲུ་འབད་པ, सुप्रणिहित, well de-
termined or decided. BK, 32^d.

རབ་དྲུ་འབྲད་ཅིང, पपात, pf. fell
down, BC, 68^b.

རབ་དྲུ་སྦྱོར་བ, प्रयोग, m. applica-
tion, practice, KP, 4. 2.

རབ་དྲུ་སྦྱོར་བར་བྱའི, *भवितव्य, (lit.
प्रयोक्तव्य), to be applied, KP,
4. 1.

རབ་དྲུ་ཞི་བ, प्रशान्त, calmed, tran-
quilized, NA, 10. 7.

རབ་དྲུ་ཞུགས་དྲི, प्रविश्य, gd. having
entered, NA, 10. 1, 2.

རབ་དྲུ་བཞེས, प्रतीच्छ, imp. 2nd
pers. sing, take, 62^d.

རབ་དྲུ་གཡོ་བ, प्रकम्पते, shakes, UV
20^d.

རབ་དྲུ་སྲིམ་བགྱིད, प्रह्लादनी, delight-
ing, LV, B 10^a.

རབ་དྲུ་གསལ་བ

རབ་དྲུ་གསལ་བ, प्रकटित, manifested, NA, 12^a.

རབ་དྲུ་བསྐྱར, समुन्नमित, raised up, NA, 11. 5.

རབ་ཐོབ, 1 प्रविष्ट, entered, BC, 15^b; 2 संग्राप्त, gained, obtained, BC, 11^a.

རབ་དང་བ, प्रसन्न, pure, UV, 26^o

རབ་འདྲ, उत्कम्प, m. tremor, agitation, NA, 2^b.

རབ་དྲུ་བལྟགས, लिलिहे, pf. of √ लिह्, to lick, licked, BC, 53^o.

རབ་འབར, उज्ज्वल, bright, BK, 2^c.

རབ་འབྱུང, प्रसूति, f. appearance, production, NBT, 1^a.

རབ་སྐྱུར་བ, प्रयुक्त, employed, KA, 6^a.

རབ་ཞི, प्रशम, m. cessation, extinction, B11^b.

རི་མོ

རབ་ཞི་བ, प्रशमन, n. cessation, extinction, BK, 10^a.

རབ་གཞིལ་བ, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^b.

རབ་རིབ, तिमिर, n. darkness, NB, 6. 1.

རལ་གྱི, असि, m. a sword, BC, 56^a.

རི, a mountain, rock, 1 पर्वत, m. NA, 7. 14, 19, 22; UV, 6^b; 2 शैल, m. UV, 20^a.

རི་དྲུགས, a deer, a wild beast, 1 कुरङ्ग, m. NA, 12^c; 2 मृग, m. BC, 60^a, 62^b; PD, 3^o; 3 हरिण, m. BC, 2^a; NA, 11. 4; 4 श्वापद, m. NA, 9. 9.

རི་བོ, अचल, m. a mountain, NA, 8^d.

རི་བོང, शशक, m. a hare, PD, 6^d.

རི་མོ, a line, 1 रेखा, f. PD, 29^a; 2 लेखा, PD, 29^o.

རི་མོ་མེད་པ

རི་མོ་མེད་པ, रेखाहीन, without stripes, RK, 21^b.

རི་མོར་བྱ་བ, मान, m. honour, BC, 64^d.

རིག, (√विद्, अव-√इ to know), 1 अवैमि, NA, 5^a ; 2 वेत्ति, NA, 5^b ; 3 विद्या, f. learning, KA, 12^c.

རིག་དང་ལྔལྔ, विद्वस्, m. learned, a learned man, UV, PD, 24^a.

རིག་དང་བླལ, विद्याहीन, devoid of learning, PD, 22¹.

རིག་ལྔལྔ, विद्वस्, learned, PD, 21^d.

རིག་པ, learning, perception, knowledge, 1 विद्या, f. PD, 23^{a,c} ; 2 संवेदन, n. NA, 10.1.

རིག་པ་ཅན, विद्वस्, m. learned, RK, 17.

རིག་པ་སྤྲོང་བ, विद्यादातृ, m. one who gives learning, a teacher, PD, 25^b.

རིགས

རིག་པ་དོན་གཉེར, विद्यार्थिन् m. desirous of learning, PD, 23^d.

རིག་པ་འདོད, विद्यार्थिन् (lit. विद्या-काम), m. desirous of learning, PD, 23^b.

རིག་པ་ལྔལྔ, विद्वस्, m. a learned man, PD, 21^a.

རིག་པ་འཛིན, विद्याधर, m. a class of semi-divine beings, NA, 2. 9, 13. 22.

རིག་པ་བསྐྱབས, कृतविद्य, learned, PD, 20^a.

རིག་བྱེད, सामन् (वेद), the Veda, NA, 10. 4.

རིག་འཛིན་མ, विद्याधरी, f. of विद्या-धर, a semi-divine being, NA, 4^c.

རིགས, a family, caste, कुल, n. BC. 10^a, 33^c ; NA, 13. 23 ; PD, 22^b ; RK, 18, 21^d ; 2 जाति, f. NA, 14^c ; 3 युक्त, proper, right,

རིགས་པ

LV. B12¹² ; MK. 9° ; 4 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, MK, 7^a.

རིགས་པ་, 1 རྒྱལ་པ་, m. the science of logic, NB, 22. 1, p. 154. NBT, p. 116 ; 2 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, right, CS, 22° ; 3 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, BC, 61^b.

རིགས་པ་ར་འགྲུར་ (✓ ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, passive, to be right), ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, NA, 3. 13,

རིགས་པ་ར་འཇོག་པ་, རྒྱལ་པ་, just, NA, 7^a.

རྒྱལ་པ་, 1 གཙོ་ལྷོ་, deep, LV. A 14⁵² ; 2 ལྷོ་ལྷོ་, long, KA, 1^d.

རྒྱལ་པ་ལྷོ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་པ་, removed to a distance, removed away, NA, 7. 13.

རྒྱལ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་, long, LV. A6²¹.

རྒྱལ་པ་ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་, n. a gem, BK, 2°, 28^a, 31° ; RK, 28.

རྒྱལ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་, m. a course, order, BK, 27^b, NA, 4^b.

རི་རི་ལ

རི་རི་ལྷོ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་པ་, f. service, attendance, NA, 3. 14.

རི་རི་ལྷོ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་པ་, a regular order, UV, 3^b.

རི་རི་ལྷོ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་པ་, m. n. a water-pot (generally used by ascetics), NA, 10^b.

རྒྱལ་པ་, 1 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་ (or ལྷོ་ལྷོ་པ་), right, proper, UV, 26^a ; 2 ལྷོ་ལྷོ་པ་, fit, capable of, NB, 5. 1.

རྒྱལ་པ་, ཡུལ་ཡེ་ཤེས་པ་, is right, MK, 6^b.

རི་རི་ལྷོ་ལྷོ་པ་, 1 ལྷོ་ལྷོ་པ་, so much, that much, KA, 10° ; NA, 3. 8, 6. 4, 12. 14, 13. 13, 14. 14 ; 2 ལྷོ་ལྷོ་པ་, as much as, NA. 3. 1, 5, 16, 7. 16.

རི་རི་ལྷོ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་ལྷོ་པ་, one by one, NA, 3°.

རི་རི་ལྷོ་ལྷོ་པ་, 1 ལྷོ་ལྷོ་པ་, each, LV. B 21¹² ; 2 ལྷོ་ལྷོ་པ་, ind. singly, LV. B21²³.

རེག་གུར

རེག་གུར་ཅིང, आसमर्श, pf. touched,
laid hands upon, BK, 54°.

རེག་ཅིང, पस्पर्श, pf. touched, or
laid hands upon, BC, 4°.

རེག་པ, स्पर्श, m. touch, RK, 23°.

རེག་བྱེད, स्पृशति, touches, lays
hands upon, BK, 7°.

རོལ་སྒྲིག, ललित, pleasing, char-
ming, NA, 12°.

རོལ་པ, ललित, n. (लीला, f.) sport,
LV, p. 114.

རོལ་མོ, वादित, n. a musical instru-
ment, NA, 13. 2.

རླླང, wind, 1 मारुत, m. NA, 7. 19 ;
2 वायु, m. KP, 6. 3, UV, 20°.

རློན་པ, आर्द्र, wet, RK, 35.

བརྒྱག་པ, क्षय, m. an abode, resi-
dence. (Tib. lit. destruction,
from རློག་པ or བརྒྱག, to des-

ལག་འགྲོ

troy, pf. བརྒྱགས, fut. བརྒྱག,
imp. རློག.) BK, 13°.

བརྒྱན་དང་བཅས, सरस, fresh, MA.
7. 19.

བརྒྱབས, बौचि, m. f. a wave, NA,
8°.

ལ

ལ, 1 ptcl. denoting the sense
of 'where as', PD, 30° ; 2 प्रति,
ind. meaning 'with regard to,'
'about', BC, 43°.

ལ་ལར, कचित्, ind. in some cases,
BC, 68°^a,^b.

ལ་སྒོགས, see སྒོགས

ལག, the hand, arm, 1 कर, m.
BK, 19° ; 2 हस्त, m. BC, 56° ;
BG, 3° ; NA, 13. 2.

ལག་འགྲོ, a serpent, 1 भुजङ्ग, m.
BK, 3° ; PD, 27° ; 2 भुजङ्गम,
BK, 14°.

ལག་པ

ལག་པ. the arm, hand, 1 भुज, m. BC, 67^b; 2 पाणि, m. LV. A12²⁰.

ལང་ཚོ, यौवन, n. youth, NA, 5^c; PD, 11^a, 22^a.

ལངས་ཀྱི་བར་དུ, यावदुत्थास्यति, till he will get up (ལང་བ, उद्/स्था, to get up; pf. ལངས་, n. उत्थान, getting up; བར་དུ, यावत्, till), LV, A10⁷⁻⁸.

ལན་མང, बहुशस्, ind. frequently, often times, BC, 14^b.

ལན་གསེལ་བ (ལན, प्रतिवचन, n. answer; གསེལ་བ= གླེས་, आह, said), प्रत्युवाच, pf. replied, BC, 25^d.

ལས་, a way, 1 प्रतिपद् f. KP, 4. 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2. 10. 2; LV. C2⁴, ²³, 3¹⁶, 7⁵, ²³; 2 पथिन्, m. BC, 19¹, 68^c; 3 मार्ग, m. KA, 9^c; LV. C7⁸;

ལྷང་བ

NA, 7. 19, 9. 9, 12. 12; UV, 11^a, ^b, 16^d; 4 वर्त्मेन्, n. NA, 7^a; PD, 4^c.

ལས་, 1 कर्मन्, n. work, deed, BC, 8^a; RK, 32; 2 a post-position generally indicative of the ablative case, PD, 9^c; etc.

ལས་ཀྱི་མཐའ་, कर्मान्त, m. the completion of a work, occupation, LV. C2³⁶.

ལས་གྱུར་བ, -मय, an affix indicating 'made of', 'consisting or composed of,' BC, 27^c.

ལི་ཁྱིའུར, सिन्दूरसदृश, vermillion-like, RK, 12, 34.

ལུགས་, 1 नय, m. a policy, way, RK, 27, 30, 33; 2 मत, thought, considered, BC, 47^d.

ལྷང་བ, कन्दर, m. n. a cave, NA, 8^b.

ལུས

ལུས, *sṅkar*, m. manure, KP, 2.
1, 3.

ལུས, a limb, body, 1 འགྲན, n. BK,
3°; 2 འཇམ་མཁའ་ལྔ་ལྔ་, LV. C2°; 3
ཀའ་, m. KP, 7. 2; 4 གཞུ་, n.
BG, 2°; 5 ཐུ་, f. LV. B9°; 6
དེད་, m. BK, 1^d, 21^a; 7 བུས་ n.
BC, 60^a, 63°; KA, 7°; 8 བུས་, n.
BC, 13^b; 9 སྒྲིག་, n. BC,
67^d; BK, 8^d; BG, 3^a; KA,
10^b, °; LV. A14°; NA, 7. 7;
NBT, 3. 1.

ལུས་ཅན་, with the body, 1 འགྲན,
NA, 12°; 2 བུས་, LV. A13°; 3
NA, 2°; 4 ཐུ་, BC, 43°.

ལུས་དང་ལྔ་ལྔ་, -གཞུ་, with the body,
LV. A13°.

ལུས་མེད་, འགྲན་, m. body-less,
cupid, NA, 12°.

ལེགས་. ལུ་, a ptcl. good, ex-
cellent, much, very much, BC,
11^b; PD, 25^a.

ལེན་བ

ལེགས་བ་འདོད་, རྒྱུ་ལྔ་, wishing
bliss, CS, 22^b.

ལེགས་བར་, well, good, 1 ལུ་,
ind. LV. A13°; NA, 11^a; UV,
17°; 2 ལུ་, n. NA, 12.10;
3 ལུ་, ind. LV. A7°; 12°.

ལེགས་བར་གནས་བ་, ལུ་, being
in a good state, NA, 7. 3.

ལེགས་བར་སྒྲིག་བ་, ལུ་, n. any
good or virtuous act, UV, 17°.

ལེགས་བར་སྒྲིག་, ལུ་, one
should practise, UV, 6^d.

ལེགས་བར་འོངས་, ལུ་, n. wel-
come, happy arrival, NA, 11^a.

ལེགས་སྒྲིག་, ལུ་, m. a preceptor
who performs the *upanayana*
ceremony, *Ācārya*, PD, 25^a.

ལེན་བ (འཇམ་མཁའ་, to take; with
སྒྲིག་, ལུ་, a song, ལུ་, to
sing). 1 ལུ་, PD, 3^d; 2 ལུ་,
NA. 12. 5.

ལེན་པར་འགྱུར

ལེན་པར་འགྱུར (ལེན་པ, √ग्रह्, to take), ग्रहीष्यति, NA, 7. 5.

ལེའུ, a chapter, 1 अध्याय, m. BG, p. 152 ; 2 परिच्छेद, m. NB, 22. 2 ; RK, 1 ; 3 परिवर्त, m. KP, p. 183, LV. A, p. 114, B, p. 121, C, p. 131 ; 4 सर्ग, BC, p. 113.

ལེ, पर्ण, n. a leaf, UV, 21^b.

ལེ་གྲུས་, प्रवृत्ति, f. story, account, news, LV. B20¹¹.

ལེག་, विपर्यय, m. contrariety, reverse, BC, 20^a.

ལེག་ལྟ་, मिथ्यादृष्टि, f. wrong view, CS, 3°.

ལེག་པ་, मिथ्या, ind. false, UV, 9°.

ལེག་པར་ལྷུང་པར་བྱེད, विनिपातयितुम्, inf. to cause to throw down, to destroy, (lit. विनिपातन, throwing down, destruction), KP, 1. 1.

ལྷུ

ལེག་ལྷུང་བྱེད, विनिपात, m. falling down, destruction, KP, 1. 3.

ལེག་ས, वलित, slanting, NA, 2^b.

ལེང, अवसर, m. opportunity, occasion, a proper or opportune time, BC, 14^a.

ལེང་བ, अन्ध, m. a blind man, KA, 8^a.

ལེངས་སྤྱོད, enjoyment, 1 भोग, m. BG, 5^b ; BK, 28^a, 30°, 32^b ; 2 सम्भोग, RK, 19.

ལྒ

ལྒ, मांस, n. flesh, meat, RK, 35.

ལྒ་བྲག་, रक्त-मांस, n. flesh and blood. RK, 36.

ལྒར, 1 अभ्युद्भूत, uprisen, LV. B6⁵ ; 2 पूर्व, the east, LV. B21²⁸.

ལྒྲ, शाक्य, m. the race to which the last Buddha belonged,

འཁྱུ་གཞིན་ཀྱི

BK, 11^a; BC, 60¹; LV. B 20²⁰, ²⁸, 21².

འཁྱུ་གཞིན་ཀྱི, शाक्यकुमार, m. the prince of the Śākya, LV. B 21⁷, ²², 22⁴.

འཁྱུ་རི་ཆོག་ས, शाक्यगण, m. the Śakyians, LV. B20⁷.

ཤི་འཕོས་, च्युत, gone, dead, LV. B17²⁴.

ཤི་བ, मृत, dead, NA, 5. 2.

ཤིང་, a tree, 1 तरु, m. NA, 10^a; 2 द्रुम, m. LV. B9³; 3 पादप, m. BC, 49^a; 4 वृक्ष, m. BC, 46^a; LV. C 10¹¹; PD, 22^c.

ཤིང་རྩ་, रथ, m. a chariot, LV. B21²⁶, ³¹; RK, 35.

ཤིང་སྐྱབས་པོ་, घन, thick. (lit. घन-वृक्ष. thick tree), NA, 7-19.

ཤིན་ཏུ་, exceedingly, excessively, well, 1 अति-, ind. a prefix, NA,

འཁྱུ་གས

12. 4; PD, 29¹; 2 परम, LV.

B16⁴; 3 मृश, BC, 66^d; 4 साधु, rightly, LV. A7^{1,3}, 12²².

ཤིན་ཏུ་ཆེ་, अतिमहत्, very great, RK, 30.

ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ, अतिपृथु, very broad, wide, NA, 10^a.

ཤིན་ཏུ་ཐུབ་ཆོད་ལྷན་, अत्यन्तसाहसिक, very violent, very daring, NA, 7. 2.

ཤིན་ཏུ་སྤངས་པ་, अलम्, ind. enough of. no need of, NA, 2. 1.

ཤིན་ཏུ་བདེ་བ, सुख, very happy. UV, 23^d, 24^d.

ཤིན་ཏུ་གཞིན་ཀྱི, सौकुमार्य, n. tenderness, (lit. सुकुमार, very delicate), BC, 28^b.

འཁྱུ་གས, 1 वेग, m. force, LV. A 14¹¹; 2 सामर्थ्य, n. power, capacity. NBT, 9. 39, 10. 15, 12. 5.

ཤལ་མ་ཅན་

ཤལ་མ་ཅན་, शक्ति(मत्), powerful,
RK, 36.

ཤལ་, त्वच्, f. bark, NA, 10^a,

ཤེད་བྱ་མེད་པ་, न-मानव, m. not a
man, KP, 4. 4.

ཤེད་ལས་སྐྱེས་མེད་པ་, न-मनुज, m.
not a man, KP, 4. 4.

ཤེས་, 1 -ज्ञ, one who knows, BC,
40^c; RK. 15; 2 √ज्ञा, to
know, जानत्, pr. pl., BC, 30^b;
जानीते, CS, 6^d; 3 √मन्, to con-
sider, मन्ये, PD, 11^b.

ཤེས་ཀྱིས་, *ज्ञात्वा, having. known,
(lit. जानीहि, imp. know), UV,
16^d.

ཤེས་བབྱིས་, (ཤེས་, ज्ञान, n. know-
ledge, वमྱིས་ is pf. of वབྱིད་,
√कृ, to do), जानामि, I know,
UV, 1^b.

གཤེགས་

ཤེས་ནས་, ज्ञात्वा, gd. having known,
LV. A8⁵.

ཤེས་པ་, 1 -ज्ञ, m. one who knows,
BK, 7^d; 2 knowledge, (i) ज्ञान,
n. KP, 3. 1; NB, 1. 1, 2. 1, 6.
3, 8. 1, 11. 2, 13. 1, 18. 1, 25.
2; NBT, 2. 2, 7. 6, 8. 5, 9. 16,
11. 2, 12. 9. (ii) प्रतीति, f. NB,
5. 1; 3 वेदिन्, one who knows,
BC, 4^b.

ཤེས་རབ་, प्रज्ञा, f. wisdom, PD, p.
1, 1^a; UV. 5^b.

ཤོག་, (imp. of རོང་བ་, आ-√गम्,
to come), 1 आत्रज, come, BC,
50^d; 2 एहि, NA, 8. 1, 10. 1,
12. 7.

གཤེགས་, (it represents both pre-
sent and past tenses, but most-
ly in the past tense, and means
√गम्, to go), 1 गत, NA, 3. 9;
BK, 15^b; 2 जगाम, BC, 63^d; 3

གཤེར་བ

- ཡལྱུ, BC, 65^d; 4 ཡལྱུ, NA, 3. 11; 5 ཡལྱུ, BC, 64^b, 66^b.
 གཤེར་བ, རྒྱུ, moistened, wet, NA, 10. 5.
 གཤེར་བ, བྲུ, m. a wing, RK, 21^a.
 གཤེར་བ, 1 སྐྱེས་པེ, it is remembered, said, KA, 6^b; 2 སྐྱེས་པེ, remembered, said, declared, CS, 7^b; PD, 25^d. 26^d.
 གཤེར་བ, བྲུ, n. a friend, BC, 36^a.

ས

- ས, the earth, 1 སྐྱེས་པེ, f. BC, 66^d; NA, 5^b; UV, 21^a; 2 སྐྱེས་པེ, f. BC, 20^e; KP, 6. 2; 3 སྐྱེས་པེ, f. BC, 68^b; 4 སྐྱེས་པེ, f. BC, 28^d.
 ས་བྲུ, བྲུ, n. seed, CS, 12^a.
 ས་འཕྱེས་པེ, བྲུ, f. the earth, BC, 23^b.
 ས་གཤེར་བ, བྲུ, f. the earth, BK, 20^c.

སར

- ས་འཕྱེས་པེ. ས་འཕྱེས་པེ, n. the nether world, one of the seven regions below the earth, NA, 14^b.
 ས་གཤེར་བ, བྲུ, n. the three worlds, (i. e. heaven, earth, and the lower region), NA, 6^c.
 སངས་རྒྱལ་པེ, the Lord Buddha, 1 བྲུ, BC, p. 113, BK, 9^a; PD, 8^a; 2 *སྐྱེས་པེ, UV, 14^a.
 སྐྱེས་པེ, 1 ཇའགྲུ, n. awaking, LV. A13¹⁰; 2 ཇའགྲུ, awaked, LV. B5³.
 སྐྱེས་པེ་གཤེར་བ, ཇའགྲུ, m. awaking (སྐྱེས་པེ, awaking; སྐྱེས་པེ་གཤེར་བ, ཇའགྲུ, ཇའགྲུ, f. or ཇའགྲུ, m. awaking state), LV. A11¹⁴.
 ས་སྐྱེས་པེ (ས + འཕྱེས་པེ), བྲུ, ind. or, UV, 26^d.
 སར, loc. བྲུ, on the earth, NA, 6^a.

སུ

སུ, किम्, interrogative pronoun,
1 कः, who, BC, 39^d; NA, 5^b;
PD, 24^b; UV, 21^d (སུས); 2
काम्, whom, NA, 1^a; 3 कस्य,
(སུལྱི) BC, 27^b; क, ind.
where, BC, 45^d.

སུལྱི, interrogative pronoun,
who, 1 कः, NA, 17. 2; 2
का, NA, 13. 19, 25.

སུས (for གསུས), त्रि, three.
RK, 8.

སུས་ཅུ་ཙ་གཉིས, द्वाविंशत्, thirty-
two, LV. A13^{9, 10}, 14⁸.

སུས་ཅུ་སྒྲུག, षट्त्रिंशत्, thirty-six,
RK, 7.

སུས་ཀྱང, कश्चित्, a certain man,
LV. B19^{15, 16}.

སེང་གེ, सिंह, m. the lion, PD, 6^c;
RK, 21^c.

སེང་གེའི་ཁྲི, सिंहासन, n. a throne,
NA, 6^a.

སེམས་དཔའ་

སེམས, the mind, 1 चित्त, n. BC,
26^d; NB, 10. 1; UV, 25^{c, d};
2 चेतस्, n. BC, 36^c, 67^d; NA,
7^d, 8^d; 3 हृदय, n. BC, 39^a.

སེམས་ཀྱི་སྒྲོ་བློ་སྒྲོས, चित्तमति, Mind-
understanding, a proper name,
RK, 2, 22.

སེམས་ཅན་དག་པ, शुद्धसत्त्व, one
with a pure mind, LV. B11⁷.

སེམས་ཅན་མེད་པ, न-सत्त्व, m. not a
being, KP, 4. 4.

སེམས་ལྷན་པ, (གཞུང་), (सन्तप्त-)
मनस्, one with a mind (which
is afflicted), BC, 12^d.

སེམས་བདེ་བ, निर्वृति, f. bliss,
happiness (lit. happiness of the
mind), NA, 11. 2.

སེམས་བར་བྱིན (√चिन्त, to think),
चिन्तयसि, you are thinking, NA,
1^a.

སེམས་དཔའ་, सत्त्व, n (i) a brave

སེམས་ལས་བྱུང་

mind ; with བྱུང་ཐུབ་, बोधि, f. perfect spiritual enlightenment, before it, it means a Bodhisattva, an aspirant to *bodhi*, BK, p. 137 ; LV. A12⁴ ; (ii) the first of the well-known three *guṇas*, (*སེམས་དཔའ་ལྷན་*, सत्त्ववत्, like सत्त्व) BK, 12^b.

སེམས་ལས་བྱུང་, चैत, that which has sprung from the mind, related to mind, NB, 10. 1.

སེམས་ཤིང་, 1 दध्यौ, pondered over, BC, 68^a ; 2 निध्यायत्, pr. pl. pondering, LV. A13⁶¹.

སེར་སྒྲི, कपिल, m. a sage of the name, BC, 30^a, 51^b.

སེལ་མཛད་པ་, नाशन, removing, causing to perish, UV, 14^a.

སེལ་ཁྲིང་, अपनयत्, pr. pl. removing, NA, 7. 19.

སོང་

སོ, दन्त, m. tooth, NA, 12^d ; NBT, 5. 18.

སོ་སོ, व्यस्त, separated, MK, 11^a.

སོ་སོའི་སྤྱི་བོ་པ་, पार्थग्वज्जनिक, belonging to a worldly, natural or unsanctified man, LV. C1¹⁴.

སོ་སོར་རྟོག་, प्रत्यवेक्षा, knowing precisely, 7 KP, 4. 3, 4, 5. 1, 6. 1, 2, 3, 4, 7. 1, 2, 3, 8. 2, 10. 2.

སོགས་ (often with ལ before it), आदि, beginning or beginning with, NB, 6. 3 ; NBT. 2. 1.

སོགས་པ་, beginning, beginning with, and others, 1 आदि, m. NBT, 1° ; 2 प्रवृत्ति, f. NA, 7. 7.

སོང་ (pf. of འགྲོ་བ་, √ गम्, to go), went, reached, came, 1 उपसंक्रामत्, LV. A6⁸ ; 2 गत, BC, 51^o ; BK, 9^o ; 3 गम्यताम्, imp. (let

སོང་མྱེ

one go), BC, 50^b ; 4 ययौ (pf. √या, to go), BK, 14^d.

སོང་མྱེ, -सङ्गम्य, gd. having gone or approached, LV. A6¹.

སོང་ནས, गत्वा, gd. having gone, BC, 50^d ; PD, 17^c.

སོང་བ, 1 गत, went, arrived, UV. 17^d ; 2 गमन, n. going, LV. B19¹².

སོང་བར་གྱུར, came out, went, 1 निष्क्रान्त, NA, 4. 1 ; 2 ययौ, BC, 67^d.

སོང་ལ, गच्छ, imp. go, LV. A2⁴.

སོང་མོ, अङ्गुली, f. a finger, NA, 12.4.

སྲས, पुत्र, m. a son, LV. A9¹² ; RK, 5, 6, 20, 24.

སྲས་པོ, पुत्र, m. a son, BC, 31^c, 33^b.

སྲིད, 1 भवेत्, it may be, NA, 12. 13 ; 2 वा, ind. or, PD, 9^d.

སྲིད་མཁའ་

སྲིད་པ, भव, m. transmigratory existence, birth, saṃsāra, CŚ, 1^d ; UV, 16^c.

སྲིད་པ་ཟད, भवक्षय, m. the destruction of birth, UV, 16^b.

སྲིད་མེད་པ, विभव, m. the absence of birth, UV, 16^c.

སྲིད་ལྷ, शुश्रूषा, f. service, NA, 4^c, 5. 4, 6. 2.

སྲིད་ལྷ་བྱེད་པ, शुश्रूषमाण, pf. ptcl. serving, NA, 5^c.

སྲུང་བ, (√रक्ष्, √पाल्, to protect), 1 रक्षन्ति, BK, 13^b ; 2 रक्षसि, NA, 1^b.

སྲུང་ས་ལྷིག (སྲུང་ས pf. of སྲུང) ལྷ་ཡུལ, imp. protect.

སྲིག་པ, दाह, m. burning, BK, 1^d.

སྲིད་ཁྱེན, उत्सुक, anxiously desirous, eagerly expecting, NA, 8^d.

ཐྱིད་པ

ཐྱིད་པ, ལྷལ་, f. thirst (lit. and fig.), strong desire, BC, 45^a ; LV. B18⁷, C5⁸, 6⁸; UV, 5^d, 22^c.

ཐྱིད་པའི་བསམས་པ, ག་སྐྱ་, f. expectation, BC, 10^c.

ཐྱོག་, life, 1 जीवितं, n. BC, 21^c ; 2 प्राण, m. BG, 5^c.

ཐྱོག་ཆགས་, 1 प्राण, m. life, RK, 36 ; 2 प्राणिन्, m. a living being, BC, 47^d.

ཐྱོག་དང་བྲལ་, निपातित, killed (lit. deprived of life), PD, 6^d.

ཐྱོག་མེད་པ, न-जीव, m. not a living being, KP, 4. 4.

ཐོན་མཐོན་, ལྷལ་ཐུག་, imp. let it be endured BC, 55^c.

ཐྱོར་, again, 1 'ཕུན་, ind. KA, 6^c; BC, 50¹ ; 2 भूयस्, BC, 17^c, 47^b 64^d, 67^a.

ཐྱོར་སོང་མྱེ, प्रतिक्रम्य, gd. having gone back, LV. B19^d.

གསང

སློབ་པར་གྱུར་དོ, प्राप्त, arrived, NA, 7. 22.

སློང་ (✓ཡུལ་, ✓མིན་, to beg, ask), ཡུལ་སློང་, LV. B13¹⁶.

སློང་བ, 1 अर्थिन्, a suppliant, NA, 7^c ; PD. 15^b ; 2 ཡུལ་སློང་, you solicit, LV, B16⁹.

སློབ་, शिक्षक (आचार्य), a teacher, PD, 25^a.

སློབ་པ, ग्रहण, n. taking, here in the sense of शिक्षा, learning, KP, 3. 1.

སློབ་པར་, शिक्षितु[म], inf. to learn, KP, 4. 1.

སློབ་དཔོན་, आचार्य, m. a teacher, preceptor, NBT, 10. 46, 11.12.

སློབ་མ, शिष्य, m. a disciple, pupil, 11. 10.

གསང་པད་, sharp-sounding, NA, 2^a.

གསལ

གསལ་དུ་གསེལ, शृणुष्व, imp. listen, LV. B17²².

གསལ་བ, new, 1 नव, RK, 35 ; 2 बाल, NA, 10. 6.

གསལ, भास्वर, bright, BC, 13^a.

གསལ་བ, bright, clear, very clear, open, 1 प्रकाश, NA. 6. 5 ; 2 व्यक्त, BK, 17^d ; 3 *सुव्यक्त, CS, 2^d ; 4 स्फुट, BK, 32^d ; LV. B 4⁶.

གསལ་བར་བྱས, दीप्यते, it shines, KA, 4^b.

གསལ་ཞིང, स्फुट, clear, NA, 12^c.

གསུང, (√वच्, √वर्ण, etc. to say, talk, speak), 1 उक्तवत्, CS, 2^c ; 2 वदन्ति, BC, 37^b ; 3 वर्णयन्ति, CS, 3^d ; 4 वाच्, f. speech, NBT, 1^c.

གསུང་བ, (√वच्, etc. to say, pf.
གསུངས, imp.
གསུང), -आख्य,

གསོ་བ

(at the end of a compound), called, BC, 38^b,

གསུངས (see
གསུང་བ), 1 ऊचे, pf. said, BK, 31^d.

གསུངས་ནས, उक्त्वा, gd. having said, RK, 33.

གསུངས་བ, 1 said, (i) आबभाषे, pf. BK, 25^a ; (ii) आह, RK, 23 ; 2 वर्यते, is being said, CS, 4^{b, d}.

གསུས, 1 त्रय, three-fold, BK, 12^a, 31^a ; NBT. 10, 14 ; 2 ति, three, BK, 9^b ; NB, 25. 2.

གསོར, gold, 1 काञ्चन, n. BC, 56^b, 59^c ; 2 सुवर्ण, n. UV, 6^b ; 3 हेमन्, BK, 28^a.

གསོར་གྱི་ཡུ་བ་ཅན, स्वर्णमुष्टि, with a golden handle, RK, 9.

གསོར་གྱི་རང་བཞིན, शातकुम्भमय, made of gold, BK, 19¹.

གསོ་བ, चिकित्सा, f. medical treatment, curing, PD, 17^b.

གསོ་བ་

གསོ་བ་མེད་པ, མ-ཐོཅ, not a thriving one (in the sense of a man). KP, 4. 4.

གསོད, 1 བརྒ, pt. ptcl. of འཇུ, killing, PD, 18^a; 2 འཇུམས, I kill, BC, 62^b; 3 བཅ, m. killing, PD, 3^c; 4 ཇུ, killed, PD, 18^d.

གསོན་པ, ཇའིལ, n. life, BC, 22^d.

གསོན་བཞིན, ཇའིལ, pt. pl. living, NA, 5. 2.

གསོལ་གྱིས, ཇའལ, imp. bring, (lit. བཅུ, ask), LV. B17²⁰.

གསོལ་ཅིག, འཇུའལ, imp. inform, LV. A2¹¹.

གསོལ་བར་བྱ, ཇའལལ, to be informed, BC, 14^d.

གསོལ་མཛོད, ཇའལ, imp. bring, BC, 62^d.

གསོས་པ, ཐོཅ, m. maintaining, BC, 10^b.

བསལ་བར་བྱ

བསལ (pf. བསལགས), ཇའལལ, to be accumulated, BC, 22^b.

བསད, ཇའལལ, is being killed, PD, 18^e.

བསམ་གྱིས་མི་བྱལ་པ, ཇའལལལ, un-thinkable, RK, 19, 35.

བསམ་གཏན, 1 ཇའལ, n. meditation, NA, 1^a; 2 ཇའལལ, pt. pl. meditating, NA, 2^d; 3 ཇའལ, concentration, m. RK, 10.

བསམ་པ, intention, thinking, a thought, 1 ཇའལལལ, m. LV. B18¹⁹; 2 ཇའལལ, f, CS, 11^e. 3 ཇའལལལ, n. NA, 7. 9; 4 ཇའལ, m. BC, 8^e.

བསམ་བར་བྱ, ཇའལལལ, (pt. in the sense of the near ft.) is being thought, NBT, 10. 37.

བསལ་བར་བྱ, ཇའལལལ, should remove completely, (lit. should blow out), UV, 3^d.

བསལ་བར་བྱས་ནས

བསལ་བར་བྱས་ནས, सूचयित्वा, gd.,
having indicated, NA, 8. 3.

བསིལ་བོ, शिशिर, cool, NA, 7. 19.

བསིལ་བ་ཉིད, शीतलता, f. coolness,
BK, 23^d.

བསོགས་ཏེ, सन्निपात्य, gd. having
got assembled, LV. B 20^o.

བསོད, पुण्य, n. religious or moral
merit, BK. 1^o, 9^b; CS, 1^a.

བསོད་སྤྲོས་ས, कामसुखल्लिका, f. over
enjoyment, LV. C 1¹⁰.

བསོད་ནམས་འདོད་པ, पुण्यकाम, de-
sirous of religious merit CS,
8^a.

བསོད་ནམས་མིན་པ, अपुण्य, the ab-
sence of religious merit, CS,
6^a.

བསྐྱབས (pf. of བསྐྱབ་པ, to make
or become less), तनु, thin, less,
LV, B18⁸.

བསྐྱབ་བར་བྱིས

བསྐྱང (ft. of བྱང, √ पा, √ रक्ष्, to
protect, pf. བསྐྱངས), पातु, imp.
3rd pers. sing. NA, 1^d.

བསྐྱང་བ, (see above), 1 *रक्षत्,
pr. pl. keeping, BC, 3^o; 2 रक्षा,
f. protection, LV. B20²³; NA,
7^b.

བསྐྱང་བའི་བྱིར, रक्षणार्थ, for guard-
ing LV. B 21⁴².

བསྐྱངས (see བསྐྱང), पातु, NA, 2^d.

བསྐྱངས་པ (see བསྐྱང), पाल्यते, is
being protected, NA 7. 7.

བསྐྱེགས (pf. of བསྐྱེག་པ, √ दह्,
to burn), 1 दहति, BK, 1^b; 2 दह्य-
मान, UV, 24^a.

བསྐྱབ་པ (pf. བསྐྱབས), शिक्षा, f.
training, culture, BK, 1^a, 10¹,
13^b, 24^b.

བསྐྱབ་པར་བྱིས, शिक्षेत, one should
learn, UV, 16 f.

བསྐྱབས

བསྐྱབས, शिक्षित, trained, NA, 11^a.

བསྐྱུས་ནས (བསྐྱུ་བ, विप्र-√लभ्, to deceive, pf. वनपुन, imp. नुन), विप्रलभ्य, gd, having deceived, BC, 48^b.

5

ཏྲུལ་པོ་, जर्जर, broken to pieces, shattered.

ཏྲུལ་པོར་བྱས་པ་, जर्जरीकृत, 'made broken to pieces, shattered, CS, 1^d.

ཏྲི་, 1 दिव्, f. the heaven, BC, 58^b;

2 दिव्य, divine, NA, 17. 5; 3

देव, m. a god, lord, LV. A3²⁴,

B 7³, 8¹. 12⁷. 14¹, 20²²; NA.

2. 4, 7. 2; (in the sense of a king PD, 8^b; 4 देवता, f. a

god or goddess, NA, 20. 11, 17.

5; 5 दैव, n. destiny, fate, BC,

19¹; 6 युष्मद्, used figuratively

ཏྲུམོ

for 2nd pers to show respect, RK, 23.

ཏྲུ་ཅིག་, 1 *तात, a term of respect applied to elders or other venerable personages. (It is also a term of endearment usually used to inferiors or juniors.

ཏྲུ་ཅིག་ lit. means देव, a god, applied here to the father who is regarded as a 'god), Bk, 5^a; 2 देव, m. a god, lord, LV. B15¹, 17^a.

ཏྲུ་ཏྲུ་བ་, देवतादर्शन, n. to see a god, NA, 12. 14.

ཏྲུ་ན་གནས་པ་, दिवौकस्, a god, BC, 58^b, 60^a.

ཏྲུ་དབང་ཕྱུག་, महादेव, m. the Great God, Śiva, RK, 32.

ཏྲུ་མི་, नरदेव. a king, LV. B10³,

ཏྲུ་མོ་, देवी, a goddess, BC, 33^d; NA, 13. 20.

ལྔ་ཚྭ་ས

ལྔ་ཚྭ་ས, देवसङ्घ, m. a multitude of gods, BC, 58°.

ལྔ་ཡི, दिव्य, divine, BC, 58^a, 63°.

ལྔ་ཡུལ, *दिविज, divine, (lit. देव-विषय), belonging to the domain of gods), UV, 22^b.

ལྔ་ལ, अधिक, more, NA, 7°.

ལྔ་ལ་གནས, अधिवासना, assent, acceptance, BK, 24^a, 25°.

ལྔ་ལ་བ, 1 अतिरेक, m. excess, LV. A13²⁸; 2 अधिक, more, PD, 13^b; 3 अभ्यधिक, higher, greater, BK, 6^a; 4 शिष्ट, m a wise man, KA, 3^b.

ལྔ་ལ་ས་འགྲུང་བ, भुक्तोज्झित, remnants of the food eaten, NA, 6°.

ལྔ་ལ་ཅིག, सह, ind. with, NB, 9. 1.

ལྔ་ལ་ཅིག་སྐྱེས, सहज, natural, innate, BC, 49^b.

ལྔ་ལྔ

ལྔ་ལ་བ, गद्य, n. prose, KA, 11^a.

ལྔ་བ་བྱུང, छ'सते, vb. drops, falls down, BG, 3°.

ལྔ་བ་བཟེད, पिसङ्पात्र, n. an alms-bowl, RK, 10.

ལྔོ, दक्षिण, south, LV. B21⁴⁵.

ལྔ

ལྔ་པོ་ན་གྱི, अपोनग, a king of the name, RK.

ལྔ་ཡི, अये, ind. a vocative ptcl. or a kind of gentle address, NA, 7. 22.

ལྔོ་མ, 1 अहो, ind. a word showing surprise or wonder, NA, 6. 2, 7. 24. 10. 4, 13. 2; PD, 30^a; 2 हन्त, ind. a ptcl. implying joy, surprise, or grief, BC, 62^a.

ལྔ་ལྔ, उत्पल, n. a lotus, blue lotus, BC, 57^a.

II. SANSKRIT-TIBETAN

अ

अंशु, m. འོ་ཟེ་ར, a ray, beam of light.

अंशुक, 1 (i) n. གོ་ས, a cloth, (ii) m.

འོ་, a ray ; 2 འོ་ཟེ་ར་དང་ལྷན་
with a ray.

अकरोत्, vb. གུས, made.

अकारण, གྱུ་མེད་པ, without a cause.

अकारयत्, vb. གུས, got (it) made.

अकार्यम्, vb. མཇོན, they two did.

अकाल, m. དུས་མེད, a wrong or bad time.

अकृत, མ་གུས, not done, not gained.

अकृतज्ञता, f. གུས་པ་གཞོན་པ་མ་ཡིན་པ,
ungratefulness.

अकृत्य, གྱུ་མིན, that which is not to be done.

अङ्क

अकृत्वा, gd. *མ་གུས, having not done.

अक्रम, འཇུག་པར་གྱུ་བ་མ་ཡིན་པ, not to be followed.

अक्रियावत्, གྱུ་བ་མི་ལྷན, without any action.

अक्षय (*कूर), མི་ཟད, exempt from decay,

अक्षि, n. མིག, the eye.

अगार, n. ཁྱིམ, a home.

अग्नि, m. མེ, fire.

अग्रतस्, ind. མཉུན་ཏུ, in front of, before.

अग्रयायिन्, m, ལྷོ་དངས, a leader.

अग्लान, འགྲི་བ་མེད་པ, n. not fading.

अङ्क, m. 1 ཉམས, a mark ; 2 པང,
the lap.

अकुर

अकुर, m. n. མུ་གུ, a sprout, shoot.

अङ्ग, n. 1 ཡན་ལག, 2 ལུས, the body, a limb,

अङ्गना, f. བུད་མེད, a woman.

अङ्गुली, f. རོང་མོ, a finger.

अचल, m. རི་བོ, a mountain.

अचिन्त्य, བསམ་གྱིས་མི་བྱལ་བ་ un-
thinkable.

अच्युत, མི་གཏོ, not perishing.

अज्ञान, n. མི་ཤེས, ignorance.

अञ्जलि, m. 1 ཐལ་མོ, 2 སྒྱིམ་བ, the hollow of the hands joined together,

अण्ड, m. n. སྒྲོ་ང, an egg.

अतस्, ind. 1 དེ་ནས, 2 དེ་ཕྱིར,

3 དེའི་ཕྱིར, 4 འདི་ལས, there-
fore.

अति-, prefix, ཤིན་ཏུ, exceedingly.

अदृष्ट

अतिक्रमाय (*अतिक्रमेत्), འདའ་བྱའི་

ཕྱིར, for stepping beyond.

अतिक्रान्त, བས, passed.

अतिथि, m. མགྲོན, a guest.

अतिमहत्, ཤིན་ཏུ་ཆེ, very great or
big.

अतिरेक, m. 1 འཕགས་པ, lit. आर्य,
noble ; 2 རྒྱལ་བ, excess.

अत्यन्त, adv. མཆོག་ཏུ, excessively.

अत्यन्तसाहसिक, ཤིན་ཏུ་བྱལ་ཆོད་ལྡན,
very bold or adventurous.

अत्यय, m. མངས་པ, passing away,

अत्र, ind. འདིར, here.

अथ, ind. 1 ཅི་ཤི, 2 དེ་ནས, then,
and, if, supposing,

अथवा, ind. 1 ཡང་ན, 2 འས, or.

अदस्, pron. འདི, that (lit. this).

अदृष्ट, མ་མཐོང, not seen.

अद्भुत

अद्भुत, n. རྒྱ་ལྡན་པ་, a miracle.

अद्य, ind. 1 ད་ཉིན་, 2 དེ་ཉིན་, 3 དེ་, to-day.

अद्यापि, ད་དྲིང་, even to-day.

अद्राक्षीत्, vb. མཐོང་སྟེ, saw.

अद्वितीय, གཉིས་པ་མེད་པ་, अद्वितीय, without the second.

अधर, m. མུའྲ་, the lip.

अधरीकृत, དམག་པ་ཉིད་བྱས་, surpassed, beaten down.

अधिक, adv. རྒྱུག་པར་, more,

अधिकार, m. སྐབས་, right.

अधिकृत्य, gd. དབང་དུ་བྱས་, having possessed.

अधिगति, f. འགྲོ་བ་, attaining.

अधिगच्छति, vb. ཐོབ་པར་བྱུང་, gets.

अधिप, m. བདག་, a lord.

अधिपतेय, དབང་པོ་, ruling or determining.

अनन्यनेय

अधिवासना, f. རྒྱུག་པ་ཞེས་, assent, acceptance.

अध्यात्म, རང་བདག་, concerning the self.

अध्याय, m. ལེན་, a chapter,

अध्यावसति, vb. གཞན་པ་, resides.

अनगारिका, f. ཁྱིམ་མེད་པ་, homeless (life).

अनङ्ग, m. ལུས་མེད་, body-less, i. e. cupid.

अननुज्ञात, གནང་བ་མེད་པ་, not permitted.

अनन्तर, adv. 1 རྗེས་ལ་, 2 དེ་མ་ཐག་,

3 དེ་མ་ཐག་པ་, 4 འོག་དུ་, 5 འོག་

དུ་འང་ (འོག་ནས་), after.

अन्न, n. ཟས་, food.

अन्नदातृ, ཟས་སྤེར་པ་, one who gives food.

अनन्यनेय, གཞན་གྱི་རྒྱུང་མི་འཛོམ་

अनर्थोपसंहित

པར་འགྱུར་བ, not to be led or
guided by others.

अनर्थोपसंहित, བཞོན་པ་དང་ཐུན་པ,
mischievous, harmful.

अनर्ह, མི་འོས།, not worthy.

अनागत, མ་བྱུང་བ, not come, fu-
ture.

अनागम, འོང་བ་མེད་པ, without com-
ing.

अनात्मन्, 1 བདག་མེད, 2 བདག་མིན,
not self.

अनानार्थ, ཐ་དད་དོན་མིན, having not
different things.

अनाभास, ལྡང་བ་མེད་པ, without a
reflection.

अनालम्बन, 1 དམིགས་མེད་པ, 2
དམིགས་པ་མེད་པ, not depend-
ing on, or resting upon.

अनाश्रय, ཅོན་མ་ཡིན་པ, without any
support.

अनुगामिन्

अनाहित, མ་བསྐྱེད་པ, not produced.

अनित्य, མི་དག་པ, not eternal.

अनिदर्शन, བསྟན་ཏུ་མེད་པ, that
which cannot be pointed out.

अनिन्दित, མི་སྤྲོད, not blamed.

अतिपृथु, འཕྲིན་ཏུ་ཆེ་བ, very wide.

अनियम, m. མ་ངེས།, absence of
certainty.

अनिरोध, འགག་པ་མེད་པ, without
suppression.

अनिर्गम, འགྲོ་མེད་པ, without go-
ing out.

अनिष्ट, མི་འདོད་པ, undesirable.

अनुकम्पया, f. 3rd. case, ལྷིང་བཙ
བ་ཉེ་བར་བརྒྱུང་ཞེ, with kind-
ness. See p. 362.

अनुगच्छत् pr. pl. (lit. अनुगत),
ཇིས་སུ་འོངས།, following.

अनुगामिन्, ཇིས་སུ་འབྲང་བ, a fol-
lower, following.

अनुग्रह

अनुग्रह, imp. ཡན་ཤོགས, do treat with kindness.

अनुग्रह, m. རེས་སྤྱ་བརྒྱུད་པ, a favour.

अनुग्राह्य, རེས་སྤྱ་བརྒྱུད་བྱ, fit to be favoured.

अनुच्छेद, ཚད་པ་མེད་པ, without destruction.

अनुतिष्ठामि, vb. བཞས་པར་བྱ, I do.

अनुत्पन्न, རླུས་པ་མ་ཡིན, not originated.

अनुत्पाद, རླུ་མེད་པ, having no origination.

*अनुत्सृज्य, gd. མ་སྤངས, having not given up.

अनुद्विग्न, འཛིགས་པ་མེད་ཅིང, not anxious, not frightened.

*अनुपगम्य, gd. སྤངས་པ, having not approached, (lit. अनुपगम, m.).

अनुपरिगृह्य, gd. སྤངས་ཏེ, having received.

अनुवर्तिन्

अनुपूर्वेण, 3rd case, རིས་པ་བཞིན, in regular order.

अनुभवत्, pr. pl. ཉམས་སྤྱ་བྱང, feeling.

अनुभूयताम्, imp. ཉམས་སྤྱ་བྱོང་བར་བྱས་ཤིག, let (it) be felt.

अनुमान, n. རེས་སྤྱ་དབག་པ, inference.

अनुमेय, རེས་སྤྱ་དབག་པར་བྱ, inferable.

अनुमोदनी, རེས་སྤྱ་ཡི་རང, approving, causing pleasure.

अनुयोग, m. སྦྱོར་པ, applying oneself to.

अनुराग, m. ཚགས་པ, love.

अनुरूप, 1 རེས་སྤྱ་མཐུན, 2 རེས་སྤྱ་མཐུན་པ. corresponding, equal,

अनुरोध, m. རོ, consideration, obedience (lit. मुख, n. mouth).

अनुवर्तिन्, རེས, one who follows.

अनुव्यञ्जन

अनुव्यञ्जन, n. དཔེ་བྱེད, the secondary marks.

अनुशंस, m. རྒྱུ་ལྡན་བསྐྱེད་པ་, praise, profit.

अनुशिष्ट, རྒྱུ་ལྡན་བསྐྱེད་, instructed.

अनुष्ठेय, བསྐྱེད་པར་བྱ་, to be done.

अनुसर्तव्य, རྒྱུ་ལྡན་འབྲངས་པར་བྱ་, to be followed.

-अनुसार, m. 1 བཞིན་ 2 ལྟར, in accordance with.

अनुसृत्य, gd. བཞིན་, having persued, according to.

अनेकार्थ, རོན་ཅིག་མིན་, having no one thing.

अनेन, 3rd case, འདིས, by this.

अन्त, m. མཐའ, an extremity, end.

अन्तरात्मन्, རང་བདག་, the inner self.

अन्तरित, བསྐྱིབས, covered.

अपयन्ति

अन्तरीक्ष, n. ལྗང་དག, the sky.

अन्तराल, n. བར, intermediate space or time.

अन्तरे, རང་དུ, inside.

अन्तिक, རྒྱུ, near.

अन्ते, 7th case, མཐའར, near.

अन्ध, ལོང་བ, blind.

अन्य, ལེན་པ་, other.

अन्योन्य, ཕན་ཚུན་, each other.

अन्विष्य, gd. བདྱགས་ནས་, having considered or searched for.

*अन्वेति, vb. ཐོབ, follows (lit. gets).

अप्, f. ལུ, water.

अपकार, m. ལཱ་མེད་བྱེད, mischief, harm,

अपनयत् pr. pl. སེལ་ཞིང, removing.

अपयान्ति, vb. འཁྱེད་པ་, go away.

अपर

अपर, ग्राह्य, other.

अपश्यत्, vb. लक्ष्मण-वत्, saw.

अपि, ptcl. १ एव, २ नच, ३ च, it denotes emphasis, also, too, etc.

अपुण्य, लक्ष्मण-वत्, demeritorious act.

अपूजयत्, vb. लक्ष्मण-वत्, worshipped.

अपूर्व, १ पूर्व-मेव, २ पूर्व-मेव, not preceded.

अपेक्ष, लक्ष्मण, expectation, hope.

अपोढ, लक्ष्मण, removed.

अपोनग, लक्ष्मण-वत्, a proper name.

*अप्रतिवेद्य, gd. लक्ष्मण, having not informed (lit. अकृत).

अप्रतिष्ठ, लक्ष्मण-वत्, not firmly fixed.

अप्रत्यय, लक्ष्मण, having no condition.

अभि-

अप्रत्ययमय, लक्ष्मण-वत्, not consisting of a condition.

अप्रत्ययवत्, लक्ष्मण-वत्, not having a condition.

अप्रमाद, m. लक्ष्मण, carefulness, vigilance.

अप्रिय, लक्ष्मण, not dear.

अबोध, लक्ष्मण, devoid of intellect, foolish.

अब्रवीत्, vb. १ लक्ष्मण ; २ लक्ष्मण-वत्, said,

अभक्त, लक्ष्मण-वत्, one without devotion.

अभयदातृ, लक्ष्मण-वत्, one who gives the assurance of safety.

अभवत्, vb, लक्ष्मण, was.

अभाव, m. १ लक्ष्मण ; २ लक्ष्मण-वत्, absence.

अभि-, prefix, १ लक्ष्मण २ लक्ष्मण-वत्, towards.

अभिज्ञ

अभिज्ञ, མངོན་པར་ཤེས, experienced.

अभिधान, n. བསྟན, a statement, saying.

अभिधीयते, vb. བཞེད, is being said.

अभिधेय, བཞེད་པར་བྱ་བ, to be mentioned, the subject matter.

अभिनन्दिनी, མངོན་པར་དགའ་བ, rejoicing at.

अभिनिष्क्रमितुम्, inf. མངོན་པར་གྱུང་བ, to go out, to renounce the world.

अभिनिष्क्रान्त, མངོན་གྱུང་བ, went out, or renounced the world.

अभिनिष्क्रमिष्यति, vb. མངོན་པར་འགྱུང, will go out, will renounce the world.

अभिप्रवर्तते, vb. སྐྱེ་འགྱུར, springs, proceeds.

अभिप्राय, (for འཕྲལ), m. བསམ་པ, intention.

अभिसन्धि

अभिभूत, རོན་པ, overcome.

अभिभूय, gd. བྱལ་ཕྱུང, having overpowered,

अभिमुख, 1 མཐུན་སྦྱོངས, 2 མངོན་པར་སྦྱོངས, turned towards, friendly disposed.

*अभिरुह्य, gd. ཕྱིན་ནས, having ascended (lit. गत्वा, having gone).

अभिलषित, འདོད་པ, desired.

अभिलषितवत्, མངོན་པར་འདོད་པ་བཞིན, like what is desired.

अभिलाप, m. བཞེད, an expression.

अभिलाष, m. མངོན་པར་འདོད་པ, desire.

अभिवाञ्छित, མངོན་པར་འདོད་པ, desired.

अभिसन्धि, m. མངོན་དགོངས, a purpose, object.

अभिहित

अभिहित, བཻའོད, said.

अभीतवत्, adv. འཇིགས་མེད་ལྟ་བུར,
like one not frightened,

अभूत्, མ་གྱུར་པ, non-existent, what
has not been.

अभूत्, vb. 1 གྱུར, 2 གྱུང, 3
གྱུང་བར་གྱུར, 4 ལྟ་བུ་སྐྱེས་ས
(lit. अमन्यत), was.

अभ्यतीत्, འདས་པ, past.

अभ्यधिक, རྒྱ་བ་པ, higher, greater.

अभ्यागत, ཐོན, arrived.

अभ्युदित, མའོན་པར་ཤར་པ, risen.

अभ्युद्भूत, ཤར, uprisen.

अभ्र, n. སྒྲིན, a cloud.

अभ्रान्त, མ་འབྲུལ་པ, not mistaken.

अमध्यम (प्रतिपद्), མའི་(ལམ་)ས་མ་
ཡོན་པ, not middle (path).

अरण्य

अम्बा, f. ལུས, mother.

अमी, pron. འདི་དག, those (lit. इमे,
these).

अमुक्कविश्रम्भ, adv. ཁྲོ་ཤེབས་པར, not
having lost the confidence.

अम्बु, n. རྒྱུ, water.

अमृत, n. བདུད་རྩི, nectar, immor-
tality.

अमृतपद, n. འཇི་མེད་གནས, the
cause of immortality.

अम्मोज, n. པད, a lotus.

अयम्, pron. 1 འདི, 2 འདིས, this.

अयस्, n. ལྷགས, iron.

अयि, ind. གྱེ, a vocative particle,
oh.

अयुक्त, མི་རིགས, not right.

अये, ind. ཨ་ཡེ, a vocative ptcl, o.

अरण्य, n. དགོན་པ, a forest.

अराति

अराति, m. དག་ལྷན་, an enemy.

अरुपिन्, དབྱུང་རྒྱུ་མེད་, that which is
not determined or ascertained.

अर्क, m. ཉི་མ་, the sun.

अर्घति, vb. ཤོད་, deserves.

अर्घ्य, n. 1 ཡོན་ཆུ, 2 མཆོད་ཡོན་,
water with such other things
as flowers offered in worship
of a god or in reception of
a guest.

अर्चन, n. མཆོད་པ་, worship.

अर्चित, མཆོད་, worshipped.

अर्थ, m. 1 རོན་, object, purpose,
necessity ; 2 རོར་, wealth.

अर्थिन्, སྒྲོང་པ་, one who begs, de-
sirous, a suppliant.

अर्ध, m. n. སྤྱིད་, half, half por-
tion.

अर्ह, འོས་, deserving.

अवगच्छामि

अर्हति, vb. འོས་(པ་), deserves.

अर्हसि, vb. འོས་(པ་), you deserve.

अलङ्क, m. སྒྲུག་ཅི་, red lac used
by women to dye their feet.

अलम्, ind. 1 ཆོས་, 2 མཁེ་པ་, 3
ཤིན་རྒྱུ་མངས་པ་, sufficient, en-
ough,

अलङ्कार, m. སྒྱུ་, an ornament, a
figure of speech.

अलङ्कृत, སྒྱུ་ནོམ་པ་, adorned, orna-
mented.

अलि, m. བྱང་པ་, a bee.

अल्प, 1 རྒྱང་ཏུ, 2 རྒྱང་པར་གྱུར་, 3
ཉང་པ་, 4 དལ་བྱུ. small, little,

अल्पभाषिन्, དལ་བྱུས་སྒྲུལ་, speak-
ing little.

अल्पश्रुत, ཐོས་པ་ཉང་པ་, not learned.

अवगच्छामि, vb. ཉིགས་, I under-
stand.

अवची

अवची, vb. aor. རྣམས་པ, said.

अवतीर्य, gd. 1 མངོན་པར་བབས་ནས, 2 བྱང་ཕྱི, having come down.

अवदान, n. 1 རྟོགས་བརྗོད་པ, 2 རྟོགས་པ་བརྗོད་(པ). a great or glorious act.

अवमन्येत, (न) vb. opt. རྒྱང་བྱ, one should not contempt, i. e. should accept (Tib. lit. should accept).

अवमुच्य, gd. ཀྱན་ནས་བཏོགས་ནས, having taken off.

अवलोकयत्, pt. pl. རྣམ་པར་བལྟ་ཞིང, looking, seeing.

अवलोक्याव, vb. ཉེ་བར་མཆོད་པ, let us two look at.

अवलोक्य, gd. 1 བལྟས་ནས, 2 བལྟས་ལྟོ (lit. अवलोकिते), having seen.

अवश, 1 དབང་མེད་པ, dependent.

अविज्ञप्तिक

अवसर, m. 1 སྐབས, 2 མིང, occasion, opportunity.

अवसरत्, pt. pl. གནས་པ་རྒྱལ་ཅིང, falling down.

अवसीदन्ति, vb. འཇིག་པར་འགྱུར, they come to an end.

अवस्तु, རོན་མེད་པ a worthless thing.

*अवस्थातुम्, inf. གནས་པར་བྱ་བ, to remain.

अवस्थान, n. གནས, remaining.

अवस्थित, 1 འདུག་པ, 2 གནས, 3 རྣམ་པར་གནས, remained.

अवातरन्, vb. བབས་པར་གྱུར, they came down.

अवाप्त, ཐོབ་གྱུར, attained.

अवाप्ति, f. ཐོབ, attainment.

अविचलित, གཡོ་མེད, unmoved.

अविज्ञप्तिक, རྣམ་པར་རིག་པ་མེད་པ, without intimation.

अविद्यमान

अविद्यमान, pr. pl. ཡོད་མིན, not existing.

अविशुद्ध, རྒྱུ་མེད་པ་མ, impure.

अवैमि vb. རིག་པ་, I understand.

अवोचत्, vb. aor. 1 རྒྱུ་མ་པ་, said.

अशाश्वत, ཏིག་མེད་པ་, not eternal.

अशास्त्रज्ञ, བསྟན་བཅོས་མི་ཤེས་པ་, one who does not understand a śāstra.

अशिक्षित, མ་བསྐྱབས་པ་, not learned.

अशीति, f. བརྒྱ་རྒྱུ་, eighty.

अशून्य, ལྷོང་མིན, not void.

अशेष, མ་ལུས་པ་, all.

अश्रु, n. མཆི་མ, a tear.

अश्व, m. ཏི, a horse.

अश्वतरि, རིའུ་མོ་, a she mule.

अश्वता, ཏི་ཉིད་, the nature of a horse.

अस्ति

अष्ट, བརྒྱ་རྒྱུ་པ་, (lit. अष्टम, eighth), eight.

अष्टाङ्गिक, ཡན་ལག་བརྒྱུད་, eight-fold.

असत्, 1 (i) མེད་, (ii) ཡོད་མ་ཡིན, not existing ; 2 རམ་པ་མིན, bad.

असत्त्व, n. མེད་པ་, non-existence.

असन्निधान, n. 1 ཉེ་བར་མི་གནས་, 2 མི་ཉེ་བ་, absence of vicinity.

असपत्न, m. མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་, a dissimilar instance or one in which the major term is not found.

असमर्थ, མ་ལུས་, unable, unfit.

असि, m. རལ་གྲི་, a sword.

असित, ཉག་པོ་, black, a proper name.

असुप्तमात्र, མི་ཉལ་ཅམ་, as soon as not slept.

अस्ति, vb. 1 འགྱུར་, 2 མཆིས་, 3

अस्थान

ཡིན, 4 ཡོད, 5 ཡོད་པ, is, exists.

अस्थान, གནས་མ་ཡིན་པ, an improper place or occasion.

अस्थानु, གནས་མིན, an improper place.

अस्मद् (अहम्), personal pron. 1st pers., 1 ཁོ་ཤོ, 2 ང, 3 བདག (ཅག like རྒྱལ་ས added to them denotes the plu. num.), 4 འོ་སྒྲིལ, I, we.

अस्मि, vb. 1 བདག, 2 ཡིན, am.

अस्मि कारितः, བྱེད་དུ་བཟུག་པ, I was made do.

अस्मिन्, pron. loc. འདི་ན, here.

अस्य, अस्याः, pron. gen. 1 འདི, 2 འདིའི, of this.

अस्वयंमय, བདག་གི་ང་བཞིན་མིན, non-self-possessor.

अस्वमय, བདག་དངོས་མིན, non-self-possessor.

आकाङ्क्षा

अहन, n. ཉིན, day.

अहिंसक, འཇོ་བ་མིན, not injurious, not mischievous.

अहिंसा, f. མི་འཇོ་བ, abstaining from killing or giving pain to others.

अहेतु, སྤྱི་མེད, without the cause,

अहो, ind. ཨོ་མ, a word indicating surprise.

आ

आ, ptcl. བར་དུ, a word expressing the limit inclusive or exclusive.

आकर्णना, f. ཐོས་པ, hearing, listening.

आकर्णयत्, pt. pl. ཉན་བར་བྱེད་པ, listening.

आकर्णयन्ति, vb. ཉན་བར་བྱེད་པ, are listening.

आकर्ण्य, gd. ཐོས་ནས, having listened.

आकाङ्क्षा, f. འདོད་པ, desire.

आकाश

आकाश, m. n. ཀས་མཁའ་, the sky.

आकृष्य, gd. བཀྲང, having drawn or bent.

आक्रमेय, vb. opt. ཚུགས་པར་
འགྱུར་ཞིང, may attack.

-आख्य, ཞེས་པ, called.

आगच्छत्, vb. བྱོན་པ, came.

आगत, 1 མཆིས་, 2 བྱུང་པ, 3 འོངས་
come, arrived.

आगमन, n. འོངས་པ, coming.

आगम्य, vb. imp. ག་གཤགས་ཤིག་,
wait (Tib. lit. go).

आगम्य, gd. འདུས་ནས་, having come.

आचार, m. སྦྱོར, practice.

आचार्य, m. སྦྱོབ་དཔོན་, a teacher
or preceptor.

आजिह्व (व्याजिह्व), ཀྱམ་རྩ་འཁྱིལ་པ,
crooked or turned completely.

आत्मनैरात्म्योर्मध्यम्

आजीव, m. འཚོ་བ, livelihood.

आज्ञप्त, བསྟན, ordered.

आज्ञा, f. ཇེས་སུ་བསྟན་པ, an order.

आज्ञापित, ཇེས་སུ་བསྟན, ordered.

आञ्जस, ཏང, direct.

आडम्बर, m. སྒྲ་སྒྲིབས་, a drum
used in a battle.

आतुर, གཞིར, afflicted.

आत्थ, vb. 2nd pers. sing. ག་སྐུང་པ,
you say.

आत्मन्, 1 བདག་, 2 བདག་ཉིད་, 3 རང་,
self.

आत्मकाय, m. བྱས་, the body (Skt.
lit. one's own body).

आत्मगत, adj. adv. བདག་ཉིད་ཀྱིས་
རྟོགས་པར་, aside.

आत्मनैरात्म्ययोर्मध्यम्, གཉིས་ཀྱི་དབུས་,
the middle of the states of āt-

आदधान

man and anātman (Tib. lit,
 द्वयोर्मध्यम्, the middle of the two).

आदधान, pt. pl. བཟོད་པ་, creating.

आदर्श, m. མེ་ལོང་, a mirror.

आदाय, gd. 1 གླངས་ནས་, 2 ཡོངས་
 བཟུང་ནས་, having taken.

आदि, 1 (i) སྡོན་, (ii) ཐོག་མ་, first ;

2 (i) ལ་སོགས་པ་, (i) སོགས་པ་,
 beginning with.

आदित्य, m. ཉི་མ་, the sun.

आनन्द, m, 1 ཀྱུན་དགའ་ལྡན་, happy,
 a proper name ; 2 དགའ་བ་,
 happiness, joy.

आनय, vb. imp. 1 གསོལ་གྱིས་ (lit.
 བུཅ་, ask), 2 གསོལ་བཟོད་,
 bring.

आन्तर, 1 ཉང་, 2 ཉང་པ་, internal
 (Buddhist).

आपूर्यमाण, pt. pl. འགོངས་པར་
 བྱེད་པ་, being filled up.

आरण्यक

आप्नोति, vb. ཐོབ་ཅིང་, obtains.

आबभाषे, vb གསུངས་པ་, said.

आभा, f. འོད་, light, splendour.

आमन्त्रयामास, vb, pf. གླུས་པ་, ad-
 dressed.

आममर्श, vb. pf. དེག་གུར་ཅིང་,
 touched.

आमुख, n. སྐབས་དབྱི་བ་ a prologue
 or prelude of a drama.

आयतन, n. 1 སྒྲི་མཆིད་, the six or-
 gans of sense and the objects
 thereof ; 2 གནས་, a place,
 house.

आयति, f. ལྷི་མ་, the future time.

आयाति, vb. འགུར་, comes, gets.

आयास, m. 1 ངལ་བ་, 2 གདུང་བྱེད་,
 pain, fatigue.

आयुस्, n. སྐུ་ཚེ་, life, duration of
 life.

आरण्यक, ཉགས་ནས་བྱུང་, produced
 in a forest.

आराधयन्ती

आराधयन्ती, f. pr. pl. 1 མཉམས་པར་
བྱེད་ཅིང, 2 བསྐྱེན, worshipping,
paying respect.

आरुह्य, gd. འཛོགས་དེ, having
mounted.

आरुढ, ཚིགས, mounted.

आरोग्य, n. ཉན་མ་མཆིས་པ freedom
from disease.

आरोचयति स्म, རྟོས, said.

आरोप्य, gd. བཞག་ནས, having
placed.

आर्त, 1 ཉམ་ཐག, 2 བཞེར, distress-
ed, afflicted.

आर्ति, f. བཀྲེང་བ, pain.

आर्द्र, རྩེན་པ, wet.

आर्य, 1 རྩོ་བོ, འཕགས་པ, lord,
master, noble.

आर्या, f. འཕགས་མ. See आर्य.

आलक्ष्य, མཚན་མ, visible, apparent.

आशु

आलम्बन, n. དམེགས་པ, resting
upon, or that upon which one
rests.

आलवाल, n. ཀྲོ་ར, a basin or trench
for water round the root of
a tree.

आलोक, m. སྒྲང་བ, light.

आवर्जित, ཀྱན་དུ་ཆོས་པར་བྱུར, in-
clined, bent down.

-आवह, འདེན, one that brings
about.

आविष्ट, རྟོན་པ, overcome, entered.

आवृत, བྱུས, surrounded.

आव्रज, imp. ཤོག, come back.

आशङ्का, f. དོགས་པ, fear.

आशा, f. སྙེང་པའི་བསམས་པ, hope,
expectation.

आशीविष, m. སྦྱལ, a snake.

आशु, 1 སྒྱིན་པར, 2 བྱུར་དུ, quick,

आश्चर्य

आश्चर्य, n. རོ་སཁོར, wonder.

आश्रमपद, n. 1 བསྟོ་གནས, 2 གཏུང་གནས, 3 གནས. a hermitage.

आश्रय, m. གནས་པ, a resting place.

आश्रित्य, gd. བརྟེན་ནས, having recourse to.

आसंसार, འཁོར་བ, till the world.

आसन, n. སྟོན, a seat.

आसन्न, ཉེ་བ, near.

आसन्नस्थित, ཉེ་བར་གནས་པ, standing near.

आसाद्य, gd. ཕྱིན་དེ, having reached.

आस्पद, n. གནས, a place.

आस्फालित, རབ་དྲུབ་སྟེན་པ, flapped.

आह, आहुः, vbs. 1 ཁ་རེ, 2 སྒྲས (པ). 3 གསུངས་པ, says, say, said.

आहूय, gd. བོས་དེ, having called.

इति

आहूय, m. བོད, a name, appellation.

आहो, ind. འས, an interjection expressing doubt, or.

इ

इक्षु, m. བྱ་རས་ཤིང, sugar-cane.

इच्छत, pr. pl. འདོད, desiring.

इच्छति, vb. 1 འདོད, 2 འདོད་པ, desires.

इच्छा, 1 འདོད, 2 འདོད་པ. desire.

इच्छामि, འཚལ, I desire.

इच्छेत्, འདོད, one may desire.

इतस्, ind. འདིར, here.

इति, 1 ཅས, 2 ཅས་བྱ་བ. 3 ཅས་སོ,

4 ལྟམ་དུ, 5 ལྟམ་དུ་སེམས, 6 *དེ,

7 དེ་སྐད, 8 དེ་ལྟར, 9 དེ་ནས,

10 དེའི་ཕྱིར, 11 ཞེས, 12 ཞེས་

པ, 13 ཞེས་བྱ, 14 ཞེས་བྱའོ, 15

इदम्

ཞི་བྱ་བ, 16 ཞིས་བྱ་བ་ནས, 17
 ཞིས་བྱ་བ་ཡིན, 18 ཡིན་པས་ན, a
 ptcl. generally used to re-
 port the very words spoken or
 supposed to be spoken by
 some one ; besides it has vari-
 ous senses, such as cause,
 purpose or motive ; thus, so, of
 this nature, illustration.

इदम्, pron. 1 *དེ (lit. तद्, that),
 2 འདི, 3 *འདི་སྐད (lit. एवम्),
 thus, this.

इदानीम्, ind. 1 ད་, 2 ད་ཅུང, 3 ད་
 ལམ, now, this time.

इन्द्र, m. དབང་པོ, lord, the king
 of gods.

इन्द्रिय, n. དབང་པོ, an organ of
 sense.

इमौ, pron. འདི་དག, these two.

इयम्, pron. f. འདི, this.

उक्त

इव, ind. 1 འདྲ, 2 མཚུངས, 3 ལྟར,
 4 ལྟ་བུར, 5 བཞིན, 6 བཞིན་དུ,
 like.

इष्ट, 1 འདོད་དག, 2 འདོད་པ, de-
 sired.

इष्वज्ज, n. འཕྲོང་ཚལ, that by which
 an arrow is thrown, a bow.

इष्वज्जशिक्षित, འཕྲོང་བསྐྱབས་པ, train-
 ed in archery.

इह, ind. 1 འདི, 2 འདིར, 3 འདི་
 ན, 4 འདི་ལ, here, in this
 world.

ई

ईदृश, 1 འདི་ལྟ, 2 འདི་འདྲ, of this
 kind.

ईप्सित, འདོད་པ, desired.

ईषत्, ind. ཅུང་ཟད, slightly.

ईर्ष्या, f. སྐུག་དོག, envy, jealousy.

उ

उक्त, 1 བཤད, 2 བསྟན(པ), 3

उक्तवत्

བསྟན་པ་ཡིན, 4 སྟེན་(པ) 5

ཟེར, said,

उक्तवत्, वास्तु, one who said.

उक्ता, gd. 1 བཟོད or བཟོད་ནས, 2

བཟུངས་ནས, having said.

उग्र, དྲག་པོ, acute, serve.

उचित, རུང, fit.

उच्यते, vb. 1 ཅེས་བྱ, 2 བཟོད་(པ).

3 བསྟན, 4 བྱ་བར་བཟོད, 5

ཅེས་བྱ, 6 ཞེས་བྱའོ, it is said.

उच्यमान, pr. pl. pass., བཟོད་པ, that which is being said.

उज्ज्वल, རབ་འབར, bright.

उज्झित, རོར་བར་གྱུར, left, abandoned.

उडुराज, m. སྐར་མའི་རྒྱལ་པོ, the moon.

उत्त, ind. 1 འས, 2 འོན་ཏེ་ན, and, also, or.

उत्पादयेत्

उत्कण्ठित, འདོད་པ, anxious.

उत्कम्प, m. རབ་འདར, tremor.

उत्तम, མཆོག, best.

उत्तर, བྱང, the north.

उत्थाय, gd. འངས་དེ, having got up.

उत्थास्यति, ཡམ་དུ་འངས་ཀྱི་བར་དུ, till he will get up.

उत्पद्यते (•न्ते), vb. 1 སྐྱེད, 2 སྐྱེ་བ, come(s) into being.

उत्पतनज्ञ, སྤར་ཤེས, one who knows how to fly.

उत्पन्न, སྐྱེ་བ, came into being.

उत्पल, n. ཙུང་ལ, a blue lotus.

उत्पादयति, vb. སྐྱེད་པར་བྱེད, makes, produces.

उत्पादयेत्, optative, 1 བསྐྱེད, 2

འབྱུང་བ, may or should produce.

उत्फुल्ल

उत्फुल्ल, रव'चुस, opened, fully
blown.

उत्सर्ग, m, गार्दे, offering.

उत्सव, m. गगल'झे, a festival.

उत्ससर्ज, vb. pf. र्दे'ल, gave up,
cast off.

उत्सिक्त, 1 रव'चुस, 2 रव'ह'चुस'व,
raised, increased.

उत्सुक, शेर'झे, anxiously desirous,
eagerly expecting.

उद्, prep. रव'ह, up.

उदान, m. केर'हु'वहेर'व, an ins-
pired speech.

*उदानयति स्म, vb. केर'हु'वहेर'वस,
uttered an inspired speech.

उदार, चू'के, beautiful.

उदाम, र्वा, unrestrained.

उद्भूत, हु, came into being.

उद्यान, 'n. 1 शेर'कल, 2 झुस,
a park, garden.

उपदेश

उद्विग्नमानस, यिर'हु, disgusted.

उद्वहन, n. रवे'व'व, holding, sup-
porting.

उन्मील्य, gd. श्रु, having opened.

उन्मुख, खदे'शु'वस, looking up.

उप-, prefix. 1 छे'वर, 2 छे, 3
हु'हु, near, etc.

उपकल्पय, imp. श्रु'वस, arrange.

उपकार, वर'व, help.

उपकारिन्, वर'व, helping.

उपचय, m. चूस'व, accumulation.

उपदिश्यते, vb. छे'वर'वशु'व, being
instructed.

उपदेश, m. 1 गगल'चूस, 2

छे'वर'झे, 3 छे'वर'वशु'व'व,

4 छे'वर'वशु'व, 5 खदे'व, advice.

उपनिमन्त्रयति

उपनिमन्त्रयति स्म, vb. བདར་རྟོ, in-
vited.

उपनेतु, འཇགས་སློབ་, a preceptor
who performs the *Upanayana*
ceremony, *Ācārya*.

उपपद्यते, vb. 1 བླ, 2 འཕྱར་པར་
འགྱུར་, becomes reasonable.

-उपम, 1 དཔེར, 2 མཚུངས་པ་, like.

उपमाथेन समाः, དཔེ་དོན་མཚུངས་པ་, in
comparison equal.

उपयोगिन्, གན་པ་, favourable.

उपलक्ष्य, gd. ཉིར་མཚོན་དེ, having
observed.

उपलब्धि, f. དཔྱེགས་པ་, perception,
understanding.

उपवास, m. བསྐྱེན་གནས་, fasting.

उपविष्ट, འདུག་(པ་), seated.

उपवीणायति, vb. སྐྱུར་མངས་དང་ལྡན་
པའི་སྒྲུ་ལེན་པར་བྱེད་, is playing

उपार्थ

on a *Vīṇā* (Tib. lit. is singing
with a *Vīṇā*.)

उपशम, m. ཉིར་ཞི་, cessation.

उपशोभित, ཉི་བར་མཛེས་ཤིང་, deco-
rated.

उपसेविन्, ཉི་བར་བསྐྱེན་པ་, serving.

उपसङ्क्रम्य, gd. ཕྱིན་པ་, having ap-
proached.

उपसङ्कामत्, vb. 1 སོང་, 2 སོང་ནས་
approached, went.

उपसंग्रह, m. འཛོན་པ་, a collection.

उपस्थान, n. གནས་, attendance.

उपादान, n. ཉི་བར་ལེན་པ་, holding,
attachment.

उपानयेयम्, optative, ཉི་བར་ལེན་པ་,
I should bring near.

उपाय, m. བློ་བཟང་, means.

उपार्थ, m. n. ཕྱིད་, half, nearly
half.

उपेक्ष्य

उपेक्ष्य, བདང་སྒྲིམས་བྱ, to be over-
looked.

उपेक्ष्य, gd. ཉི་བར་བརྒྱུངས་ནས, having
taken.

उपेक्ष्य, ཐབས་ལས་བྱུང, to be affec-
ted by means.

उभ, གཉིས, both.

उभय, 1 གཉིས, 2 གཉིས་ཀ, both.

उवाच, vb. pf. གྲུམ, said.

उष्ण, རྩོལ་ས, hot, warm.

ऊचे, vb. pf. གཏུངས, said.

ऊर्ध्व, སྒྲེང, above, in the upper
region.

ऋ

ऋषि, m. ཏང་མྱོང, a sage, seer.

ऋद्धि, f. རྩུ་འབྱུང, miracle.

ऋते, ind. 1 མ་གཏོགས, 2 འདོར,
without.

एव

ए

एक, 1 གཅིག, 2 གཅིག་ཉིད,
3 གཅིག་པོ, one.

एकघन, བྲག, one solid mass.

एकाकिन्, གཅིག་པུ, alone.

एकान्त, གཅིག་ཏུ, exclusively, in-
variably.

एकैक, 1 རེ་རེ་དག, 2 རེ་རེ་ལ,
singly, a single one.

एतद्, 1 རེ, 2 འདི, 3 འདི་སྐད,
this.

एतर्हि, ind. ཏ་ལྟར, now.

एतावत्, 1 རེ་ཉིད, 2 འདི་སྟེད, so
much.

*एधते, vb. ཐོབ་པར་འགྱུར, (आप्नोति
or आप्पयति), will obtain (Skt.
lit. increases).

एव, ind. 1 ཁྱོལ, 2 རེས་པར, 3

एवम्

ཉིད, 4 ཉིད་དུ, 5 *འདྲ, an emphasizing or ascertaining, ptcl., exactly.

एवम्, ind. 1 དེ་སྐད 2 དེ་ལྟ, 3 དེ་ལྟར, 4 དེ་ལྟར་གྱུར་ན, 5 དེ་བཞིན, 6 དེ་བཞིན་དུ, 7 འདི་སྐད, 8 འདི་སྐད་ཅེས, 9 འདི་སྐད་དུ, thus.

एवमादि, དེ་ལ་སོགས, such and the like.

एषः, एषा, pron. འདི, this.

एष्यति, vb. འོང་བ, will come.

एहि, vb. imp. འོག, come.

ऐ

ऐश्वर्य, n. དབང་ཕྱུག, supremacy, sovereignty.

ऐश्वर्याधिपत्य, n. དབང་ཕྱུག་གི་དབང, lordship with supremacy.

कथञ्चन

ओ

ओघ, m. ལྷ་པོ, flood.

औ

औषध, n. ལྷནོ, medicine.

क

कः, 1 གང, 2 ཅི, 3 ལུ, 4 ལུ་ཞིག, who, what.

कतक, m. ཀ་དྭག་ a kind of tree, *Strychnos Potatorum*. Its seeds rubbed upon the inside of water jars precipitates the earthly particles in the water.

कतम, pron. 1 གང, 2 གང་ཞིན, which.

कथम्, ind. 1 གང་གི་ཕྱིར, 2 གང་ལས, 3 ཅིས, 4 ཇི་ལྟར, how, why.

कथञ्चन, ind. 1 ཅིས་ཀྱང, 2 ཅི་ཞིག་ལྟར, on any account, somehow.

कथन

कथन, 1 བསྟན་པ་, 2 རྒྱུ་སྐྱེ་པ་, a statement.

कथय, imp. རྒྱུ་སྐྱེ་, say.

कथयिष्यति, vb. འཆད་འགྱུར་, will say.

कथयेत्, optative, རྒྱུ་པ་, may say.

कथा, 1 བསྟན་, a talk, speech ; 2 རྒྱུ་གྲང་, a story.

कथ्यते, vb. pass. བསྟན་, is being said.

कदली, f. རྩ་ཤིང་, a plantain tree.

कदा, ind. གང་གི་ཆེན་, when.

कदाचित्, ind. 1 རྒྱུ་ཡང་, 2 རྒྱུ་ཞིག་, ever.

कनिष्ठ, རྩུང་པ་, youngest.

कन्थक, m. བསྟན་གསུང་མཁན་, lit. a praised one, the name of the horse of Siddhārtha.

कन्यका, f. གཞིན་ཁྱེ་མ་, a girl.

करिष्यामि

कन्द, m. n. རྩོང་བུ་, a balbous root.

कन्दर, m. n. ལུང་པ་, a cave.

कन्धरा, f. མགྲིན་པ་, the neck.

कपिल, m. སེར་རྒྱུ་, a sage of the name.

कमण्डलु, m. n. རིལ་པ་, a water-pot generally used by ascetics.

कमल, n. བཟླ་, a lotus.

कमललोचन, བཟླ་འི་མིག་ཅན་, one with lotus-like eyes.

कर¹, m. ལག་, the hand.

-कर², རྒྱུ་དྲེག་པ་, that which produces.

करण, n. 1 གུས་པ་, 2 མཇེད་པ་, doing.

करणीय, གུ་པ་, that which is to be done.

करिष्यति, vb. ft. གུ་དྲེག་པར་འགྱུར་, will do.

करिष्यामि, vb. གུ་དྲེག་, I shall do.

करिष्यामः

करिष्यामः, vb. ft. 1 བགྱེདྱེ, 2 གུ, we shall do.

करुण, ལྷིང་ཇེ, kind.

करुणा, f. ལྷིང་ཇེ, kindness.

करोति, vb. གྱེད་(པ), does, or is doing.

करोतु, vb. imp. བཞེདྱེ, let it do.

करोमि, vb. བགྱེདྱེ, I do.

करोषि, vb. བཞེདྱེ, you do.

कर्ण, m. རྩ་(པ), the ear.

कर्तव्य, གྲུབ, to be done.

कर्तुम्, inf. གྲུབ་པའི་ཕྱིརྱེ, to do.

कंपूर, m. n. ག་བྱུརྱེ, camphor.

कर्मन्, n. ལས, work, deed, action.

कर्मन्त, m. ལས་ཀྱི་མཐའྱེ, the completion of a work, occupation.

कर्षति, vb. *རབ་དྲྭ་གཏུངསྱེ, drags away, (Tib. lit. torments).

कषण

कलत्र, n. བུ་སྐྱེདྱེ, a wife.

कलन्दक, m. ཀ་ལན་དྲྭ་ཀ, a squirrel.

कला, f. ཚེ, a part.

कलित, གུསྱེ, produced.

कल्प, m. 1 བསྐལ་པ་, a fabulous period of time ; 2 དཔག་བསམསྱེ, thought, wish.

कल्पद्रुम, m. དཔག་བསམས་ཤིངྱེ, the divine tree that fulfils all desire.

कल्पना, f. རྩོག་པ་, creating in mind, imagination.

कल्याण, n. དག་ལེགསྱེ, good.

कवल, m. n. བམྱེ, a mouthful.

कवि, m. n. ལྷན་ངག་མཁནྱེ, a poet.

कश्चित्, pron 1 འགའ་ཞིག་, 2 ཅི་ཞིག་, 3 གཅིག་ཅིག་, 4 སྟུ་ཀྱངྱེ, a certain person.

कषण, n. བདྲྭ, rubbing.

कस्मात्

कस्मात्, pron. 1 ཅེད་ཕྱིར་, 2 ཅེ་སྒྲོན་
3 ཅེད་ཕྱིར་, 4 ཅེད་སྒྲོན་དུ་, why.

कस्य, pron. སུ་ཡི་, whose.

का, pron. 1 སུ་ཞིག་, 2 མ་ (lit.
no, not), who, what.

काम्, pron. f. སུ་, whom.

काक, m. གུ་རེག་, a crow.

काकली, f. ལྷན་ཅིང་སྤྲ་བ་, a low and
sweet tone.

काङ्क्षित, འདོད་གྱུར་བ་, desired.

काचित्, pron. f. འགའ་, a certain
(woman).

काञ्चन, n. གསེར་, gold.

काञ्चुकीय, m ཉིང་ཅུམ་, a chamberlain.

कान्त, མཛེས་, beautiful.

कान्ति, f. མཛེས་པ་, beauty.

कापुरुष, m. རོ་ཤལ་, a mean con-
temptible fellow.

काम, m. 1 འདོད་(པ་), 2 འདོད་

काश्यप

འཇོ་བ་, (-ཐུག་, yielding) 3 འཇོལ་,
desire.

कामद, འདོད་པ་སྤྲོད་, one who gives
the desired things.

कामदुघ, འདོད་འཇོ་, yielding all
desires.

कामसुखल्लिका, f. བསོད་སྤྲོམས་, over-
enjoyment.

काय, m. ལུས་, the body.

कारण, n. གྱུ་, a cause.

काश्य, vb. imp. མཛོད་ཅིག་, let one
get it done, do.

-कारित, གྱེད་པ་ཅན་, doing.

काश्लिक, ལྷིང་ཇེ་ལྷན་པ་, kind.

कार्य, 1 རོན་, 2 གུ་, 3 བསྐྱེད་, object,
work, to be done,

काल, m. ཏུས་, time.

काव्य, n. ལྷན་ངག་, poetry.

काश्यप, m. འདོད་སྤྱུང་, a proper name.

काषाय

काषाय, n. ཅར་སྒྲིག་, a red or reddish yellow cloth or garment used by monks.

काषायवस्त्र, n. ཁ་བསྒྲིག་ཅར་སྒྲིག་གོས་ཅན་, with a cloth dyed of reddish colour.

काष्ठीः, vb. imp. བྱེད་, don't do.

किम्, pron. 1 གང་, 2 ཅི་, 3 ཅི་ཞིག་, 4 ཅི་ཞིག་གྱུ་, (lit. किं कार्यं), 5 ཅི་འདྲི་ལྟ་བུ་, (lit. किमर्थम्), what, for what ?

किं नाम, ཅི་སྟེ་. why.

किं पुनर्, སྟོན་ཅི་དགོས་, how much more (lit. say what is necessary).

किंशुकवृक्ष, m. གྱུ་སྒྲིག་གས་ཤིང་, a well known tree, otherwise called *Palāśa* (*Butca Frondosa*). Its flower is red and very beautiful, but it has no odour.

किञ्च, འོན་ཀྱང་, moreover.

कुटुम्ब

किञ्चन, anything, 1 ཅི་, 2 ཅི་ཡང་,

किञ्चित्, ind. 1 འགའ་ཞིག་, 2 ཅི་ཞིག་,

3 ཅུང་ཟད་, some, a little, slight.

किन्तु, ind. འོང་ཀྱང་, but.

किमपि, འགའ་ཞིག་. certain.

किमर्थम्, ཅི་འདྲི་ལྟ་བུ་, for what.

किरत्, pr. ptcl. འཕྱོར་ཞིང་, scattering.

किल, ind. 1 བྱགས་, 2 གངས་, assuredly, possibly.

*कीर्ण, བཞོར་ནས་. scattered.

कीर्ति, f. 1 བྱགས་པ་, 2 ལྷན་པ་, fame, glory.

कु, ind. ངན་, bad.

कुक्कुर, m. བྱི་, a dog.

कुञ्जर, m. སྤང་ཆེན་, an elephant.

कुटुम्ब(लक्षण), བཞེན་མཚན་, a kinsman.

कुतस्

कुतस्, 1 ग'ल, 2 ग'ल'गी'श्रु, 3
ग'ल'ल. 4 ठे'ल'श्रु'र, where,
wherefore, whence.

कुल, ग'ल'रु. where.

कुमार, m. 1 ग'ल'र'रु, 2 ग'ल'र'र'प,
a prince.

कुमारिका, f. ग'ल'र'र'र'र'र, a princess.

कुरु, m. र'र'र'र'र, a deer.

कुरु, vb. imp, 1 ग'र'र, 2 र'र'र'र'
उ'र, do.

कुर्यात्, vb. opt, 1 ग'र'र (but once
actually for भवेत्, should be),
2 ग'र'र'र, should do.

कुर्वति, कुर्वन्ति, vb. ग'र'र'र'र, is or are
doing.

कुल, n. 1 र'र'र'र, 2 र'र'र'र, a family,
caste, a palace or family
palace.

कृतिन्

कुश, m. ग'र'र'र, a kind of sacred
grass.

कुसुम, n. र'र'र'र, a flower.

कूप, m. र'र'र'र, a well.

कृत, 1 *र'र'र'र, (lit. looked), 2
र'र'र'र, 3 र'र'र'र. (lit. करण, n,

doing), 4 र'र'र'र'र, 5 र'र'र'र'र'

ग'र'र, 6 र'र'र (lit. युक्त, joined),

7 र'र'र'र, 8 र'र'र'र'र, done,
made, performed, a deed.

कृतविद्य, र'र'र'र'र'र'र'र, learned.

कृताञ्जलि, र'र'र'र'र'र'र, one who has
joined the hallowed palms (in
reverence).

कृतार्थ, 1 र'र'र'र'र'र'र'र, 2 र'र'र'र'र,
one who has attained the end.

कृतास्त्र, र'र'र'र'र'र'र'र'र'र, trained in
the science of arms or missiles.

कृतिन्, र'र'र'र'र'र, learned, expert,

कृते

कृते, ind. ཚེད་ཏུ, for.

कृत, वउद, cut.

कृत्य, གྱི, to be done.

कृत्वा, gd. 1 གྱས, (lit. कृत, done),

2 གྱས་ཏེ, 3 གྱས་ནས, 4 * གྱས་

པས, having done.

कृत्स्न, མཐའ་དག, all.

कृष्ण, 1 བྱ་འཇུག, a proper name
(lit. Viṣṇu, a pervading one); 2
ནག་པོ, black.

केचित्, འགའ་ཞིག, some.

केन, གང་གིས, by whom or what.

*केनार्थेन, ཅེ་ལ, why.

केवल, 1 འབད་ཞིག, 2 འབད་ཞིག་ཏུ,
only.

केश, m. དབུ་སྐ, the hair.

केसर, m. གེ་ས་ར, the filament of
a flower.

कूर

कोकिल, m. ཁུ་གྲུག, a cuckoo.

कोप, m. འཇུག, anger.

कौमुदी, f. ཁྱེ་བའི་འོད, moon-light.

कोमल, འཇམ་བུ, soft.

कोश, m. བང་མཛོད, a treasury.

कोष, བྱགས, a case.

कौन्तेय, m. ཀུན་ཏི་འི་བུ, the son of
Kuntī, Arjuna.

*कौशल्य, མཁས་པ, skilfulness.

कौशल्यमीमांसा, f. [མཁས་པ་ཅིད་]

དཔྱོད་པ, investigation of clever-
ness.क्रन्दन, n. ཚོངས, shedding of tears,
lamenting, a cry.

क्रम, m. རིམ་(པ), a course, order.

क्रियते, vb. བྱེད་པ, is made.

क्रिया, f. 1 གྱ་བ, 2 བྱེད, action.

क्रियावत्, གྱ་བ་ལྡན, with action.

कूर, གཏུག་(པ), wicked, cruel.

क्रोध

क्रोध, m. 1 क्रोध, 2 क्रोध, anger.

कृमथ, m. कृमथ, fatigue.

कृमि, कृमि, an eunuch.

कृमि, m. कृमि, misery, pas-
sions.

क, 1 क, 2 क, where.

कचन, कचन, anywhere.

कचित्, 1 कचित्, 2 कचित्,
in some cases.

कणन्ति, vb. कणन्ति, are soun-
ding.

क्षण, m. क्षण, an instant, mo-
ment.

कृम, कृम, bearable, proper.

कृमख, vb. imp. कृमख, forgive.

कृम, 1 कृम, 2 कृम,
an abode, destruction, loss.

कृति, f. कृति, the earth.

गच्छ

✓कृति, गच्छ, to throw.

कृति, कृति, quick.

कृति, कृति, exhausted.

कृति, n. कृति, a field.

कृति, n. 1 कृति, 2 कृति, happi-
ness.

ख

खर, खर, sharp.

खल, 1 खल, 2 खल, wicked.

खलु, ind. 1 खलु, 2 खलु, a
particle emphasizing an idea,
certainly.

खेद, m. खेद, distress.

ग

-ग, ग, one who goes.

गङ्गा, f. गङ्गा, the river named
Gaṅgā.

गच्छ, vb. imp. गच्छ, go.

गच्छाव

गच्छाव, འགྲོའོ, let us both go.

गज, m. 1 གླང་པོ་, 2 གླང་པོ་ཆེ་ an elephant.

गरुड, m. འགྲུམ་, the cheek.

गत, 1 གུར་, 2 བགྲོད་པ་, 3 འགྲོ་བ་, 4 གཤེགས་(པ་), 5 སོང་(པ་). 6 སོང་བར་གུར་, went, gone to, arrived at.

गति, f. 1 འགྲོ་(པ་), 2 རྣམ་པ་, 3 འགྲོ་, way, course.

गत्वा, gd. 1 གྱིན་ནས་, 2 སོང་ནས་, having gone or arrived.

गद्य, n. རྒྱུག་, prose.

गन्ध, m. ཇི་, smell.

गम्भीर, 1 ཟེལ་མོ་, 2 རིང་, deep.

गम, འགྲོ་, going.

गमक, འགྲོས་ཅན་, a kind of musical note of which there are seven.

गायति

गमन, n. 1 འགྲོ་, 2 སོང་བ་, going

गमिष्यन्ति, འགྲོ་འགྱུར་བ་, will go.

गम्यताम्, vb, imp. སོང་, let one go.

गम्यते, vb. pass. འགྲོ་, one goes.

गरल, n. ཏུག་, poison.

गर्भ. m. 1 མངལ་, 2 རྩང་, the womb, an embryo, inside.

गर्भित, རྩིང་པོ་ཅན་, filled with.

गहन, ཁྲིད་, dense.

गह्वर, སྤུག་, a cave.

गारुडीव, n. གཤུ་, bow, that of Arjuna.

गात्र, 1 ལུས་, 2 ལུས་དང་ཐུན་པ་, the body (with the body).

गान, n. རྒྱུ་, a song.

गामिनी, f. འགྲོ་བ་, one who goes.

गायति, vb. 1 རྒྱུ་ལེན་པ་, 2 རྒྱུ་ལེན་པར་བྱེད་, one sings.

ग्रहण

ग्रहण², n. 1 འཛིན, 2 འཛིན་པ, taking, catching.

ग्रहीष्यति, vb. འོན་པར་འགུར, he will take.

ग्राम्य, སྒོང་པའི་ཆ, low, vulgar.

ग्रास, m. ཟས, a mouthful.

ग्राहयितुम्, inf བརྒྱུང་བར, in order to make one hold.

ग्राह्य, གླིང, acceptable.

घ

घन, ལྗུག, thick

-घ्न, བཅོམ, that which kills.

ग्राण, n. སྒྲི the nose

च

च, ind. 1 ཀྱང, 2 རྟེན, 3 འང, 4 ཡང, and, also,

चकाङ्क्ष, vb, pf, འདོད་པར་གྱུར, desired.

चतुर्मुख

चकार, vb. pf, གུས་པ་, did.

चक्र, n, འཁོར་ལོ, a wheel.

चक्रवर्तिन्, m. འཁོར་ལོ་སྐྱུར་པ, an emperor, sovereign of the world.

चक्रवाक, m. ཅུར་པ, the ruddy goose.

चक्रे, vb. pf. གུས, did.

चक्षुस्, n. སྨིག, the eye,

चञ्चल, གཤམ་པ, unsteady.

चत्वारि, བཞི, four.

चतुर्, བཞི, four.

*चतुरङ्ग, མཐའ་བཞི་ལ་དབང་པོ, four-fold, Tib. lit. the lord of the four ends (of the earth).

चतुरिका, f, ཏྲང་མོ, clever.

चतुर्मुख, m. གཤོང་བཞི, one with four faces, i. e. Brahman, the creator,

चतुर्विध

- चतुर्विध, རྣམ་པ་བཞི་, of four kinds.
 चतुष्पद, m, ཀླུ་བཞི་པ་, a quadruped.
 चन्द्रमस्, m. ལྷོ་པ་, the moon.
 चन्द्रसिंह, m, ལྷོ་བའི་སེང་ག།, a proper name.
 चन्द्रसेन, m, ལྷོ་བའི་དེད་དཔོན་, a proper name.
 चरण, m. n. 1 ཀླུ་པ་, 2 ཞབས་, a foot.
 चरित, n. སློན་པ་, a practice, life,
 चर्मन्, n. ལྲ་གས་, skin.
 चाप, m. གཤུ་, a bow.
 चिकित्सा, f, གསོ་བ་, a medical treatment, curing.
 चिक्रीर्षा, f. བྱེད་འདོད་པ་, a desire to do.
 चिक्षेप, vb. pf. གཏོར་, threw.
 चिच्छेद, vb. pf. རབ་བཅད་, cut.

चुक्रोश

- चित्त, n. སེམས་, the mind.
 चित्र, n. 1 ལྷོ་ཆོག་ས་, 2 ལྷོ་ཆོག་ས་
 དང་ལྷན་, bright, variegated.
 चित्तमति, m. སེམས་ཀྱི་ལྷོ་གྲོས་,
 Mind-understanding, a proper name.
 चिन्तयसि, vb. སེམས་པར་བྱེད་, you are thinking.
 चिन्तयित्वा, gd. ལྷོ་མ་ནས་, having thought.
 चिन्ता, f. བསམ་པ་, thought.
 चिन्तित, n. བསམ་པ་, thought.
 चिन्त्यते, vb. pass. བསམ་པར་བྱ་, is being thought.
 चिरम्, adv. 1 ལྷན་རིང་, 2 ལྷན་རིང་དུ་,
 3 རིང་པོར་, 4 རིང་བར་, long.
 चिह्न, n. མཚན་མ་, a mark.
 चीवर, n. a dress for a monk.
 चुक्रोश, vb. pf. ཏྲུ་ཞིང་, cried.

चेटी

चेटी, f. འབངས་མོ།, a maidservant.

चेतव्य, बसवा, to be accumulated.

चेतस्, n. སེམས།, the mind.

चेत्, वाच्ये, if.

च्युत, འཇོག་པོ།, gone, dead.

चैत्त, སེམས་ལས་བྱུང་བ།, that which
springs from the mind.

छ

छत्र, n. གདུགས།, an umbrella.

छन्द (or छन्दक), m. འདྲན་པ།, (lit.
longing one), Siddhārtha's
Charioteer.

छन्दस्, n. སྒེབ་སྒྱུར།, a metre.

छाया, f. 1 གླིབ་ས།, 2 སྒླིབ་པ།, 3
མཉམ་མེ།, shade

छिद्यमान, pr-pl. གཅོད་ཅིང།, being cut.

जनयते

छिन्दति, vb. ཡོངས་སུ་གཅོད།, cuts
(Tib. lit. བཅིངས་པ།).

छेद, m. གཅོད་པ།, cutting.

ज

-ज, 1 སྐྱེས།, 2 བྱུང་བ།, born.

जगच्चक्षुस्, m. འགྲོ་མིལ།, the eye
of the world, i.e. the sun.

जगत्, n. 1. སྐྱེ།, 2 འགྲོ།, the world.

जगाद, vb. pf. བཀའ་སྤྱུལ།, said.

जगाम, vb. pf. གཤེགས་པར་གྱུར།,
went.

जगृहुः, vb. pf. བརྩུང།, took.

जग्राह, vb. pf. གླིངས།, took.

जन, m, སྐྱེ་བོ།, a man.

जननी, f. མ།, the mother.

जनयति, vb. སྐྱེད།, produces.

जनयते, vbr. སྐྱེད།, produces.

जनिका

जनिका, f. སྐྱེད་པ་, that which produces.

जनित, m. བསྐྱེད, produced.

जनितृ, m. སྐྱེད་པར་བྱེད, the father.

जन्मन्, n. སྐྱེ་བ་, birth.

जय, vb. imp. སྐྱལ་བར་སྤྱོད་ཅིག, be victorious.

जयन्ति, vb. སྐྱལ, they get victorious.

जयिनी, f. སྐྱལ, victorious.

जर (जरा), f སྐོ་(བ), old age

जरत्, pr. pl. སྐོང་བ་, old.

जर्जरीकृत, སྐྱལ་པོར་བྱས་པ་, broken into pieces.

जर्जरीक्रियमाण, དུས་བྱར་འབྱར་བ་, being made into pieces.

जल, n. ལྷ, water.

जलनिधि, m. ལྷ་གཏིར, the ocean.

जव, m. མགྱོགས་, speed, swiftness.

जानीया

जहीहि, vb. imp. སྤང་བར་གྱིས་, give up.

जागर, m. སྤང་བར་གནས་, the awakening state.

जागरण, n སྤང, awaking.

जागर्ति स्म, vb. སེལ་ཆོ་བྱེད, kept watchful.

जात. 1 སྐྱུར་བ་, 2 བལྟམས་པར་སྐྱུར, born.

जातक, n. སྐྱེས་རབས་, the story of the former birth of Buddha.

जाति, f. 1 སྐྱེ་བ་, 2 འགྲོ་བ་, 3 རིགས་, family, caste, birth.

जातु, ind. 1 ཁྱེ་དུ, 2 ཁྱེ་ཡང, ever.

जानत्, pr. pl. ཤེས, knowing.

जानामि, vb. ཤེས་བགྱིས་, I know.

जानीते, vb. ཤེས་, he knows.

जानीया (:), vb. མཁྱེན་པར་མཛད་གསོལ་, one may know.

जानीहि

जानीहि, imp. ཤེས་གྱིས, know.

जानि, vb. ཤེས, I know.

जायते, vb. 1 སྐྱེ, 2 སྐྱེ་འགྲུང, 3 གྲུང

4 འགྲུང, 5 འགྲུང་བ, 6 འབྱུང,

is born, comes into being.

जाल, n. སྒ་བ, a net.

जालिन्, སྒ་བ, with a net, i. e. web or membrane..

जिन, m. སྐུལ་བ, the conqueror, Buddha.

जिह्वा, f. རྩེ, the tongue.

जोमूतवाहन, m. སྤྱིན་གྱི་བཞེན་བ, a proper name (one whose conveyance is the cloud).

जीर्ण, 1 འཁོགས་བ, 2 གས, old, worn out.

जीव, m. འཚོ་བ, life.

जीवत्, pr. pl. གསོན་བཞིན, living.

टीका

जीवामः, vb. འཚོ, we live.

जीवित, n. 1 སྐྱོགས, 2 སྐོག, 3 གསོན་བ, life.

जृम्भा, f. སྒྲུལ, yawning.

जेत, སྐུལ་བྱེད, a proper name, conqueror.

-ज्ञ, ཤེས or ཤེས་བ, one who knows.

ज्ञात्वा, gd. ཤེས་ནས, having known.

ज्ञान, n. 1 ཉེགས, 2 ཤེས་བ, 3 ཡོ་ཤེས, knowledge.

ज्ञानिन्, ཡོ་ཤེས་ཅན, wise.

ज्येष्ठ, ཆེ་བ, elder.

ज्योतिस्, སྒྲང་བ, light.

ट

टीका, སྐྱེ་ཆེར་འགྲོལ་བ, a commentary.

ततस्
त
ततस्, ind. 1 དེ་ནས, 2 དེ་ཕྱིར, 3
དེ་བས་ན, 4 དེ་ཡིས, 5 དེ་ལས, 6
དེས་ན, thence, there, then,
therefore.
तत्त्व, n. དེ་ཉིད, truth, true condi-
tion.
तत्त्वतस्, ind. དེ་ཉིད་དུ in fact. in
truth or essential nature.
तत्याज, vb. pf. བཏང་བར་གྱུར, gave
up.
तत्र, 1 དེ་ན, 2 དེ་ནས, 3 དེ་ལ, 4
དེ་ལས, 5 དེར, there.
तत्र तत्र, དེ་དང་དེར, in every place.
तात, m. 1 ཡབ, 2 ལྷ་ཅེག
(lit. देव), the father.
तथा, ptcl. 1 དེ་ལྟ, 2 དེ་ལྟར, 3
དེ་བཞིན, 4 དེ་བཞིན་དུ, like that.
तथागत, m. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ,
Buddha.

तपोवन
तथाहि, ind. འདི་ལྟར, for so, as
for instance.
तट, m. ངོས, a side.
तद्, Pron. 1 ཁོང, 2 དེ, 3 དེ་ལྟ་བུ, 4
དེ་ནས, 5 དེ་ཕྱིར, 6 དེ་ཚོ, 7
དེའི་ཕྱིར, 8 དེས, 9 དེས་ན, 10.
འདི, 11 འོན་ཏེ, the n, there-
fore, that, there, *like that.
तदा, ind. དེ་ཚོ, at that time.
तद्यथा, 1 འདི་ལྟ་སྟེ, 2 འདི་ལྟ་དཔེར་
ན, 3 དཔེར་ན, for example.
तनु, f. 1 ལུས, the body; 2 བསྐྱབས,
thin, less.
तन्त्री, f. གྲོག་མངས, a string, a
lute (Indian).
तपस्, n. དཀའ་སྤྱབ, religious auste-
rity.
तपोवन, n. 1 དཀའ་སྤྱབ་ནགས, 2 དཀའ

तमस्

- घुव'गु'ནགས'ཚལ, a penance
 grove.
 तमस्, n. 1 མུན'པ, 2 མྲག'རུས'
 མུན'པ, darkness.
 तमाल, m. ཏ'ས'ལ, a tree of the
 name.
 तरु, m. ལྷིང, a tree.
 तरुण, གཞོན, young.
 तर्कयामि, རྟོག'(པ), I think.
 तर्जयत्, pr. pl. ཟྱེལ'གྱིས'གཞོན'པ,
 threatening.
 तर्ष, m. སྒོམ, thirst, desire.
 तर्हि, ind. དེ'ལྟ'བས'ན, then, in that
 case.
 तल, m, n. མཐེལ, a surface, level.
 तस्थौ, vb. pf. བཞུགས'པར'བྱུང, re-
 mained.
 तस्मात्, pron. 1 དེ'ཕྱིར, 2 དེ'འི'ཕྱིར,
 therefore.
 तस्य, pron. 1 དེ'ཡི, 2 དེ'ལ, his (her,
 its).

तिष्ठति

- तादृश. དེ'ལྟ'བུ, like that.
 तानव, n. སྒྱིང'བ, thinness (Tib. lit.
 ཤུལ་སྒྱུ་ལྡན་, cleansing).
 ताप, m. གཤུང, or གཤུང'བ, heat,
 affliction.
 तापमय, གཤུང'བ, consisting of afflic-
 tion.
 तापस, དཀའ'བྱུང'པ, an ascetic.
 तार, ལྷན, loud.
 तार्क्ष्य, m. གཤམ་འ'ཁྱིང, Garuḍa, the
 king of birds.
 तावत्, ind. 1 དེ'སྟེན, 2 དེ'སྟེན'དུ, 3
 དེ'ཞིག, just, so much, that
 much, so long.
 तिमिर, n. རབ'རིབ, darkness.
 तिष्ठ, pr. pl. འདུག, standing.
 तिष्ठति, vb. གཞན'པ'(པ), stands.

तिष्ठेत्

तिष्ठेत्, vb. opt. རྟོག་པ་སྟིན་ one
should stay.

तीर, n. འགྲམ་, a shore, bank.

तीव्र, ཏྲག་པོ་, acute, severe.

तु, ind, 1 ཀྱང་, 2 གྱི་, 3 ཡང་, but.

तुरग, m. བསྐྱོགས་འགྲོ་, a horse.

तुरङ्ग, m. བསྐྱོགས་འགྲོ་, a horse.

तुल्य, བཅུ་མ་པ་, equal.

तृष्णीमासीन, བ་སྒྲིམ་, keeping silent.

तृप्ति, f. རོམས་པ་, satisfaction, con-
tentment.

तृषित, རྟོམ་, thirsty.

तृष्णा, f. རྟོག་པ་, thirst, strong
desire.

ते (तव), pers. pron. 1 བྱིད་ཀྱི་, 2
བྱིད་ལ་, your.

तेजस्, 1 མེ་, fire, heat ; 2

གཟེ་བཙུན་དང་ལྡན་པ་, brilliant.

दातु

तेन, pron. 1 དེ་ཡིས་, 2 དེས་, 3
དེས་ན་, therefore, by that.

तैक्ष्ण्य, n. རྣེ་བ་, acuteness.

त्यक्त, བཏང་བ་, given up.

त्यक्तुम्, inf. 1 འདོར་, 2 འདོར་བ་
ཉིད་ཏུ་, 3 འདོར་བར་, in order
to give up.

त्यक्त्वा, gd. 1 བཏང་སྟེ་, 2 སྤངས་ནས་,
having given up.

त्यजेत्, opt. འདོར་, one should
give up.

त्यजेयम्, opt. འདོར་, I should give
up.

त्यज्यताम्, vb. imp. pass. བྱང་ནིལ་,
lit. let it be given up.

त्याग, m. 1 རོར་, 2 སྤང་(བ་),
giving up.

त्यागान्न, གཏོང་མི་ཤེས་, not know-
ing how to let go.

त्रय, n. གསུམ་, three-fold.

दातु, m. རྟུན་པ་, saviour.

त्रि, **བཅུ་གསུམ་**, three.
 त्रिधा, ind. **ནམ་གསུམ་**, in three ways.
 त्रिभुवन, n. **འཛིག་དྲེན་གསུམ་**, the three worlds.
 तुटित, **བཅད་ཅིང་**, broken, cut.
 त्रैलोक्य, n. **ལྷོ་ལ་གསུམ་པ་ཉིད་**, being of three kinds.
 त्वच्, f. **1 བགས་, 2 འུན་**, skin, bark.
 त्वद्, (**ཡུམ་དྲ་**), 2nd pers. pron. **1 ཁྱོད་, 2 ཁྱེད་**, you.
 त्वद्विध, **ཁྱོད་འདྲ་**, like you.
 त्वरितत्वरितम्, adv. **མྱུར་བ་མྱུར་བར་**, quickly.
 दक्ष, **མཁས་**, expert.
 दक्षिण, **1 གཡས་**, right side, **2 ལྷོ་**, south.
 दण्ड, m. **སྤོང་བུ་**, stalk.

दत्त, **1 བཏད་, 2 སྤྱིར་, 3 གཏད་པ་, 4 སྤྱིན་**, given.
 दत्त्वा, gd. **གཏད་ནས་**, having given.
 ददत्, pr. pl. **སྤྱིར་བ་**, giving.
 ददौ, vb. pf. **1 སྤོག་, 2 སྤྱིན་**, gave.
 ददर्श, vb. pf. **1 མཐོང་བར་འགྱུར་, 2 གཟིགས་བར་གྱུར་**, saw.
 दधान, pr. pl. **འཛིན་བྱེད་པ་**, creating, making.
 दधीत, vb. opt. **འཛིན་པ་**, one should hold.
 दध्यौ, vb. pf. **སེམས་ཤིང་**, thought.
 दन्त, m. **སྟོ་**, a tooth.
 दम, m. **དུལ་བ་**, subduing the passions.
 दमन, n. **དུལ་བ་**, control.
 दर, n. **ཅུང་ཟད་**, a little, slight.
 दर्भ, m. **ཀླ་ཤ་**, a kind of grass.

दर्शन

दर्शन, n. 1 ལྟ་བུ་, 2 མཐོང་(བ), seeing.

दर्शयत्, pr. pl. 1 ལྟོན་པ་, 2 བསྟན་པ་, showing.

दर्शयति, vb. 1 ལྟོན་, 2 བསྟན་, one is showing.

दर्शित, 1 བསྟན་, 2 བསྟན་པ་, 3 རབ་
དུ་བསྟན་ shown.

-दर्शित्वात्, མཐོང་ནས་, owing to the state of one who sees.

दलित, ཟེམ་པ་, crushed.

दशन्, བུ་, ten.

दहति, vb. བསྐྱེགས་, burns.

दह्यमान, pr. pl. pass. བསྐྱེགས་, being burnt.

दातृ, m. གཏོང་བ་, donor.

दान, སྦྱོར་, giving, gift.

दान्त, དུལ་བ་, controlled.

दायाद, 1 ལྷེར་བྱ་, 2 བདག་པོ་, an heir.

दिश्

दायिन्, m. ལྷེར་བ་, one who gives,

दारिका, f. བྱ་མོ་, a girl.

दास, m. འབངས་, a servant.

दासी, f. འབངས་མོ་, a maidservant.

दास्ये, vb. ft. སྦྱོན་, I shall give.

दाह, m. 1 གཤུང་བ་, 2 སྐྱེག་པ་, burn-
ing, affliction.

दिग्देश, m. ཕྱོགས་, a distant region
or country.

दिनकर, m. ཉི་མ་, the sun.

दिव्, f. ལྷི་, the heaven.

दिवस, m. n. ཉི་མ་, the day.

दिविज, *ལྷ་ཡུལ་, divine.

दिवौकस्, ལྷ་ན་གཞས་, a god.

दिव्य, 1 མཆོག་, best ; 2 མཐོང་རིས་,
3 ལྷ་ཡི་, divine.

दिश्, f. ཕྱོགས་, a direction, cardinal
point.

दिशत्	दृढ
दिशत्, pr. pl. སྤོ་བྱེད, showing (Tib. lit. spreading).	दुर्जन, m. སྤུང་བོ་ངན་པ, a bad man.
दीप, m. སྤོན་མ, a light (in the sense of दीप्त, bright).	दुर्निग्रह, གཞུང་བར་དཀར, difficult to control.
दीप्यते, vb. གསལ་བར་བྱས, it shines.	दुर्भग, སྤལ་ངན, unfortunate.
दीयते, vb. 1 གེར་(བ), 2 བྱིན་པ, is given.	दुर्मति, སྤོངན, foolish.
दीर्घ, 1 ཡངས་པ, 2 རིང, long.	दुर्लभ, 1 རྩེད་དཀར, 2 རྩེད་བར་ དཀར, difficult to get.
दुःख, 1 སྤྱུག, 2 སྤྱུག་བསྔལ་(བ), mis- ery, sorrow.	दुर्विनीत, རྣམ་པར་མ་བྱལ, ill-behaved, badly educated.
दुःखविपाक, སྤྱུག་བསྔལ་རྣམ་པར་ སྤོན་པ, that the consequence of which is misery.	दुष्कर, 1 དཀར་བ, 2 དཀར་བྱབ, difficult to do.
दुःखित, སྤྱུག་བསྔལ་ཞིང, sorry.	दुष्कृत, n. རྩེས་པར་སྤྱོད་པ, misdeed.
दुग्धवती, f. ཞེ་མོ་ཆེ, milch.	दुष्ट, སྤྱོན, faulty, defective.
दुर्ग, n. ངན་འགོ, difficulty, adver- sity.	दुष्प्रयुक्त, རྩེས་པར་སྤྱུར, wrongly used.
दुर्गति, f. ངན་འགོ, misfortune, trouble.	दूर, n. བྲག་རིང, distant.
	दूरीकृत, རིང་དྲུགས་པ, removed to a distance.
	दृढ, བདན་(བ), strong, firm.

दृश्

दृश्, f. ལྟ་བུ, the eye.

दृश्यन्ते, vb. མཐོང་, are being seen.

दृष्ट, 1 བཞགས, 2 མཐོང, 3 མཐོང་ཞིང, seen.

दृष्टि, f. ལྟ་(བ), a view.

दृष्ट्वा, gd. 1 མཐོང་སྟེ, 2 མཐོང་ནས, 3 *མཐོང་བས, 4 གཟིགས་ནས, having seen.

देव, m. 1 ལྷ, 2 ལྷ་ཅེག, a god, lord.

देवी, f. ལྷ་མོ, a goddess.

देवता, f. ལྷ, a god or goddess.

देवसङ्घ, m. ལྷ་ཚོགས, a multitude of gods.

देश, m. ཡུལ, a country.

देशना, f. བསྟན, teaching.

देशयामास, vb. pf. བསྟན་པ, taught.

देह, m. ལུས, the body.

द्वय

देहिन्, m. ལུས་ཅན, one with a body.

दोष, m. 1 སྒྲོན, 2 ཉེས་པ, fault, defect.

दैव, n. ལྷ, destiny.

दौवारिक, m. སྒྲོ་བ, दौवारिक, a door-keeper.

-द्युति, f. རིན་ཅན, (one) with lustre.

द्रक्ष्यसे, vb.ft. གཟིགས, you will see.

द्रव्य, (?) n. སྤྱི་ཅིང་ཆར་སྟེན, a requisite thing.

द्रष्टव्य, བཞག, to be seen.

द्रष्टुम्, inf. མཐོང་བར, to see.

द्रष्टुकाम, བཞག་ཞིང, desirous of seeing.

द्रष्टु, m. ལྟ་བོ, one who sees.

द्रुत, མྱུར, quick.

द्रुम, m. ལྗིང, a tree.

द्वय, གཉིས, two-fold.

द्वाविंशत्

द्वाविंशत्, ལྔམ་ཅུ་ཙ་གཉིས་, thirty-two.

द्वार, n. 1 གློ་, 2 ཆབ་གློ་, a door.

द्वि, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་སྟུག་, 3 གཉིས་པོ་, two.

द्विधा, ind. 1 རྣམ་གཉིས་, 2 རྣམ་པར་, གཉིས་, in two ways.

*द्वेधा, ind. གཉིས་ཀྱི་, in two ways, (Tib. lit. two, both).

द्वितीय, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་པ་, second.

द्विप, m. གཉིས་འབྲུང་, an elephant.

द्विपद, m. ཀྱང་གཉིས་, having two feet, i. e. biped.

द्विविध, རྣམ་པ་གཉིས་, of two kinds.

द्वीप, m. n. སྤྱིང་, an island.

न

न, 1 མ་, 2 མ་ཡིན་, 3 མ་ཡིན་པ་,

नन्दते

4 མ་ལགས་, 5 མི་, 6 མི་འགྱུར་ (བ་), 7 མིན་(བ་), 8 མེད་(བ་),

9 ཡོད་མ་ཡིན་, 10 ཡོད་མིན་, not.

नगर, n. 1 སྒོང་, 2 སྒོང་ཁྱིམ་, a town.

न-जीव, m. སྟོབ་མེད་པ་, not a living being.

नटो, f. བར་མཁན་མ་, a dancing girl.

नड, m. འདམ་བྱ་, a species of reed.

नति, f. འདུད་པ་, salutation.

न तु, ind. མིན་, but not.

नदी, f. ལུ་པོ་, a river.

ननु, ind. 1 མ་ཡིན་ནམ་, 2 མིན་ནམ་, is it not.

नन्दते, vb. 1 དགའ་འགྱུར་ཞིང་, 2 དགའ་བར་འགྱུར་, delights.

नन्दन

- नन्दन, m. བུ, a son.
 नन्दी, f. དགའ་བ, joy, rejoicing.
 नपुंसक, m. མ་ཞིང, eunuch.
 न-पुद्गल, m. གང་ཟག་མེད་པ, not a person.
 न-पुरुष, m. སྐྱེས་བུ་མེད་པ, not a man.
 न-पौष, m. གསོ་བ་མེད་པ, not a thriving one (in the sense of a man).
 नभस्, n. མཁའ, the sky.
 न-मनुज, m. འཇིག་ལས་སྐྱེས་མེད་པ, not a man.
 न-मानव, འཇིག་བུ་མེད་པ, not a man.
 नमस्, ind. བུག་འཇམ་ལ, salutation.
 नमस्करोति, vb. བུག་ཅིང་པ, salutes.
 नम्र, ཏུང་པ, bent.
 नम्रता, f. ཏུང་པ་(ཅིང), submissive-ness, humility.

नागकन्यका

- नय, m. བྱལ་ས, policy, way .
 नयन, n. 1 སྐྱེ, 2 མིག, the eye.
 नर, m. མི, a man.
 नरक, m. དུཤ་ལ་བ, the hell.
 नरदेव, m. རྒྱ་མི, the king.
 नरपति, m. མི་བདག, the king.
 नव, གསར་པ, new,
 न विद्यते, vb. 1 ཡོད་པ་མ་ཡིན, 2 ཡོད་མིན, does not exist.
 नश्यति, vb. ཉམས་པ, disappears, vanishes.
 न-सत्त्व, m. སེམས་ཅན་མེད་པ, not a being.
 नाग, m. རྩྭ, a serpent.
 नागकुमार, f. རྩྭ་གཞིན་ཀུ, the son of a Nāga.
 नागकन्यका, f. རྩྭ་མི་མོ, a girl of a Nāga.

नागानन्द

नागानन्द, n. ལྷ་ཀྱན་དྲ་དགའ་བ་, the
serpent-joy, name of a drama.

नागी, ལྷ་མོ་, a she-serpent.

नाटक, རྗེས་གར་, a drama.

नाटय, vb. imp. རྗེས་གར་དག་བྱེས་
ཤོག་, represent dramatically.

नाटयति, vb. གར་དག་བྱེད་, repre-
sents dramatically.

नाटयितव्य, རྗེས་གར་བྱ་བ་, to be re-
presented dramatically.

नाट्य, n. རྗེས་གར་, a dramatic re-
presentation.

नात्मन्, བདག་མེད་པ་, not self.

नाथ, མགོན་པོ་, lord, master, pro-
tector.

नाना, ind. ལྷ་ཚོགས་, various.

नान्यन्ते, དགའ་བར་བྱས་དེ་, after the
prologue (Tib. lit. having recit-
ed the Nāndi).

निःश्वसिति स्म

नामन्, མིང་ a name.

नाम, ind. 1 ཞེས་པ་, 2 ཞེས་བྱ་, 3
ཞེས་བྱ་བ་, by name, indeed.

नायक, m. འབྲེན་པ་, the hero of a
drama.

नायिका, f. འབྲེན་མ་, the heroine of a
drama.

नारक (नरक), m. དབྱུལ་, the hell.

नारी, f. བུ་མོ་, a female.

नाश, m. ཉམས་, destruction.

नाशन, m. n. སེལ་མཇེད་པ་, remov-
ing, causing to perish.

नास (नासा), f. ལྷ་, the nose, trunk.

नास्ति, 1 མ་ཡིན་, 2 མེད་, 3 མེད་ཅིང་, 4

མེད་པ་, 5 ཡིད་མ་ཡིན་, is not,
does not exist.

नास्तिक, མེད་པ་པོ་, an unbeliever.

निःश्वसिति स्म, vb. བྱང་བ་, sighed.

निःसंशय

निःसंशय, ཅེས, undoubtedly.

निःसामर्थ्य, ཅེས་པ་མེད, incapable.

निःस्वभाव, རང་བཞིན་མེད, without nature.

नित्य, རྟག་(པ), eternal.

नित्यकाल, m. རྟག, eternal time, always.

निदर्शित, ཅེས་པར་བསྟན, shown.

निधन, m. n. ཉམས་པ, destruction.

निश्चायत्, pr. pl. སེམས་ཤིང, thinking.

निन्दन्ति, vb. 1 སྒྲོད་པར་བྱེད 2 སྒྲོད་བྱེད, 3 སྒྲོད་བྱེད་པ, they revile, blame.

निन्दा, f. སྒྲོད, blame.

निन्दित, སྒྲོད་པར་བྱ་བ, blamed (Tib. lit. निन्दनीय, blamable).

निन्दितुम्, inf. *སྒྲོད, to blame.

निन्य, སྒྲོད་པར་འོས, to be blamed.

निराभरण

निपातित, སྤོག་དང་བྲལ, killed (Tib. lit. made deprived of life).

निपातिन्, འགོ་བ, falling.

निपुण, བླམས, skilful.

निववन्धुः vb. pf. ཅེས་པར་སྒྱུར, wrote down.

निमित्त, 1 བད, 2 མཚན་མ, any sign.

निमोलित, རྒྱམ་པ, closed.

नियत, ཅེས་པ, sure, certain.

नियम, m. *ཅེས་པའི་གནས་པ, a religious observance (Tib. lit. नियमनिष्ठा, f. rigid observance of penance.

नियम्य, gd. བསྒྲམས་ཅེས, having restrained.

निर्-, prefix, ཉམས་པ, without.

निराभरण, རྒྱུན་དང་བྲལ་བ, without an ornament.

निरावरण

निरावरण, སྒྲིབ་པ་དང་བྲལ , free from covering.

निराश, ཁི་ཆད , devoid of hope.

निरुद्ध, འགགས , suppressed.

निरोध, m. 1 འགག་པ , 2 འགོག་པ , suppression, cessation, nirvāṇa.

निरूपय, vb. imp. རྟོགས་ཤིག , examine, ascertain.

निरूपयावः, vb. རྟོག་པར་བྱ , we two ascertain.

निरूप्य, gd. བརྟགས་ནས , having ascertained.

निरूप्यते, vb. དཔྱད , is being ascertained, examined.

निरौषध, སྒྲུན་མེད , devoid of medicine.

निर्गत, ཐོན་པ , came out.

निर्गम, m. * འཕུར , coming out (Tib. lit. ascending).

निर्झर, m. n. ཆུ་རྒྱུན , a spring.

निर्वृति

निर्दोष, སྒྲུན་མེད་པ , free from harm, defect.

निर्धमेत्, vb. opt. བསལ་བར་བྱེད , one should remove completely.

निर्वन्ध, m. ཆགས་པ , intentness.

निर्वर्तक, སྒྲུབ་བྱེད , that which completes.

निर्वर्तते, སྒྲུབ་པ , becomes accomplished.

निर्वर्तिका, f. སྒྲུབ་པ , that which completes.

निर्वाण, n. 1 ཁྱ་ངན་འདའ་བ , 2 ཁྱ་ངན་འདས་པ , 3 ཁྱ་ངན་ལས་འདས་པ , nirvāṇa.

निर्विरण, ཡིད་བྱང་བ , disgusted.

निर्विद्, f. ཡིད་བྱང་བ , disgust or weariness of vanities of the world.

निर्वृति, f. སེམས་བདེ་བ , bliss,

निर्हारिणी

happiness (Tib. lit. happiness of the mind).

निर्हारिणी, f. དེས་པར་ཡིན་འཕྲོག་, one that carries out the mind, agreeable.

निवर्तक, གློག་བྱེད་, causing to cease.

निवर्तन, ཕྱིར་ལ་བ་གློག་པ་, turning back.

निवर्तस्व, vb. imp. ཕྱིར་ལོག་, turn back.

नीवारप्राय, རྩོད་སང་པ་, with abundant *nīvāra*, a kind of rice growing without cultivation.

निवास, m. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, dwelling.

निवासयोग्य, འདུག་པར་འཇོས་པ་, fit for dwelling.

निवृत्ति, f. གློག་པ་, turning back.

निवृत्य, gd. ཕྱིར་གློགས་, having turned back.

निष्क्रमेयम्

निवृत्त्यर्थ, *མེད་རོན་, for the disappearance.

निवेदय, vb. imp. གསལ་ཅིག་, inform.

निवेदयामि, vb. *སྟོན་, I inform, show.

निशित, རྗེན་པ་, sharp.

निश्चय, m. དེས་(པ་), certainty.

निश्चल, གཡོ་བ་མེད་པ་, steady.

निश्चित, དེས་པ་, certain.

निषण्ण, གནས་པ་, seated.

निषसाद, vb. pf. འདུག་པ་, sat down.

निष्कारण, བྱེད་པ་མེད་པ་, without a cause.

निष्कास्य, gd. བྲངས་ནས་, having drawn.

निष्क्रमिष्ये, vb. ft. འགུང་འགུར་, I shall go out.

निष्क्रमेयम्, vb. opt. མེད་པར་འགུང་,

निष्क्रम्य

I should come out, i.e. renounce the world.

निष्क्रम्य, gd. བྱུང་ནས, having come out.

निष्क्रान्त, 1 མཛོང་བར་གྱུར, 2 ཇེས་པར་
འབྱུང་བ, came out.

निष्प्रयोजन, དགོས་པ་མེད་པ, without
any object.

निष्फल, འབྲས་མེད, fruitless, futile.

निस्तीर्ण, ཇེས་པར་འཁོར, passed
through, fulfilled.

निहन्मि, vb. གསོད, I kill.

नीच, 1 ལྷོན, 2 ལྷོན་པོ, a low man,
vile, foolish.

नील, སྒོན་པོ, blue.

नु, ཇི་ག, a ptcl. having an interro-
gative force.

नृ, m. མི, a man,

नृपति, m. བྱུལ་པོ, the king.

पङ्क

नेतृ, m. 1 འབྲེན་པ, 2 ཐོག་བླངས་པ,
3 གཤམ་ཏ་བྱེད་པ, a leader.

नेत्रवत्, མིག་ལྡན་པ, one with the
eyes.

नैरात्म्य, n. བདག་མེད, the state of
non-self.

नैर्गुण्य, n. ཡོན་ཏན་མེད་(པ), the
absence of good qualifications.

नैव, ind. མིན, certainly not.

नैष्क्रम्य, n. མཛོང་བར་འབྱུང་བ, re-
nunciation.

नौ, f. བྲ, a ship, boat.

न्याय, m. རིགས་པ, the science of
logic, justice.

प

पक्ष, m. 1 ཐོགས, the subject of a
syllogism; 2 གཤམ་པ, a wing.

पक्षिन्, m. འདབ་ཆགས, a bird.

पङ्क, m. n. 1 * འབྲམ, (lit. bank,

पङ्कसत्र

shore), 2 འདས, 3 འདས་ཐེབ, 4

ཐེབ, mud, swamp.

पङ्कसत्र, འདས་ཐེབ, sunk down
in mud.

पञ्चन, 1 ལྔ, 2 ལྔ་པོ, five.

पञ्चदश, བཅའི་ལྔ་པ, fifteenth.

पञ्चम, ལྔ་པ, fifth.

पञ्चशत, ལྔ་པ་གླི, five hundred.

पटह, m. ཇི, a war drum.

पटु, གཤམ་པ, violent, sharp-sounding.

पर्ण, n. 1 འདབ་ས, 2 ལོ, a leaf.

पण्डित, སྐུའམ་པ, learned.

पतन, n. བབས་པ, falling down.

पति, m. 1 བདག, 2 བདག་པོ, lord.

पत्ति, f. ཉམུང་བུ་རྒྱུ, an infantry, a
footman.

पत्नी, f. རྒྱུང་ས, a wife.

परतस्

पत्र, n. འདབ་ས, a leaf.

पथिन्, m. ལམ, a way.

पद, n. 1 ཀླང་པ, the leg; 2 གོ་འཕང, a position; 3 གཞིས, a cause, place, position; 4 ཚིག, a sentence, speech, word.

पद्म, n. 1 བད, 2 བ་རྩ, a lotus.

पपात, vb. pf. 1 འགྱུལ་གྱུར, 2 བབས་གྱུར, 3 རབ་རྩ་འབྱུང་(འབྱུང་ཅང)ཅང
fell down.

पप्रच्छ, vb. pf. རབ་རྩ་རྒྱིས, asked.

पयस्, n. འོས, milk.

पर, 1 (i) མཆོག, (ii) བཟང, good,

best; 2 (i) ས་རོལ, (ii) གཞན,

other, alien; 3 adv. (i) མཆོག་རྩ,

(ii) རབ་རྩ, pre-eminently.

परतस्, ind. གཞན་ལས, from other.

परम

परम, 1 དམ་པ་, highest, best ; 2
adv. (i) མཆོག་ཏུ་, (ii) ཤིན་ཏུ་,
extremely.

परस्पर, *ཕྱིར་, one another.

पराक्रम, m. མངའ་ཐང་, power.

पराग, m. རྩལ་, the pollen of a
flower.

परागवत्, ind. རྩལ་ལྟར་, like the
pollen of a flower.

पराङ्मुख, བཞུགས་ཏུ་ཕྱེགས་, having
the face turned away.

पर्याय, m. རྣམ་གྲངས་, a course, a
synonym.

पर्येषमाण, pr. pl. བཅོལ་, search-
ing for.

परार्थ, m. བཞུགས་ཀྱི་དོན་, the interest
of others.

परि-, prefix, ཡོངས་སུ་, round, ex-
cessively, fully.

परिक्रामत्, pr. pl. ཡོངས་སུ་བགྱོད་
ཅིང་, walking about.

परित्यागिन्

परिचीण, ཡོངས་སུ་ཟད་པ་, exhausted.

परिचुब्ध, ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་, very
agitated.

परिगृहीत, ཡོངས་སུ་ཟེན་པ་, taken.

परिग्रह, m. ཡོངས་སུ་ཟེན་པ་, taking.

परिगृह्य, gd. 1 གླངས་དེ་, having re-
ceived ; 2 ཡོངས་སུ་བ་བཀྟར་
ནས་, having paid homage (Tib.
lit. परिपूज्य, having worshipped).

परिचर्या, f. རིས་གོ་བྱེད་པ་, service,
attendance.

परिच्छेद, m. ལེའུ་, a chapter.

परिलज्जेत, vb. opt. ཡོངས་སུ་སྤྲོངས་,
one should give up.

परिलज्ज्य, gd. 1 དོར་ནས་, 2 ཡོངས་
སྤྲོངས་དེ་, 3 ཡོངས་སུ་བཏང་ནས་,
having given up.

परित्यागिन्, ཡོངས་སྤྲོངས་པ་, one who
gives up,

परिपूरयत्

परिपूरयत्, pr. pl. ཡོངས་སྤྱོད་པ་མཛོད་
making perfect.

परिपूर्यतु, vb. imp. ཡོངས་སྤྱོད་པ་
གུར་ཅིག, let it be fulfilled.

परिमोग, m. ཡོངས་སྤྱོད་པ་, enjoy-
ment.

परिमल, m. ཇི, smell.

परिवर्त, m. ལེན, a chapter.

परिवर्तते, vb. རེའོ་བར་བྱེད, turns
round. revolves.

परिवार, m. རེའོ་, train. retinue.

परिवृत, वक्ष्मिन्, surrounded.

परिशुष्यति, vb. ཡོངས་སྤྱོད་པ་བར་
བྱེད, it is being thoroughly
dried up.

परिश्रम, m. ཡོངས་སྤྱོད་པ་, fatigue.
exhaustion.

परिवत्, f. རྟེན་སྡེ, an assembly.

परिहर्तव्य, ཡོངས་སྤྱོད་པ་བར་བྱེད, to be
avoided.

पादप

परीक्षा, f. བརྟག་པ་, examination.

पर्वद्, f. རེའོ་, assembly, atten-
dants.

पल्लव, m. n. ཡལ་འདབ, a sprout,
twig with leaves.

पशु, m. རྒྱལ་སྡེ, a beast.

पश्चात्, ind. 1 གྱི་ནས, 2 གྱི་སྔ, after.

पश्चिम, རྒྱ་བྱོལ་, west.

पश्य, imp. 1 ལྟོས་, 2 ལྟོས་ཤིག, see.

पश्यतः, vb. བརྟེན་, they two are
seeing.

पस्पर्श, vb. pf. རེག་ཅིང་, touched.

पाठक, m. ལྟོ་སྐུ་འབྲུག་, talking.

पाणि, m. 1 རྒྱལ་, 2 རེག་པ་, the
hand.

पातु, vb. imp. བསྐྱོང་ (preferably
བསྐྱོངས་), let one protect.

पाद, m. 1 ཀོང་པ་, 2 རེབས་, the leg.

पादप, m. རྒྱལ་, a tree.

པ་ལ

- པ་ལ, n. 1 ཀྲང་བ་རྒྱུ, 2 ཀྲང་བ་ལ་
གཏོར་བའི་རྒྱུ, the water for
washing the feet.
པ་ལ་གྲུ་མེད་ཀྱི་བོ, belonging
to a worldlyling.
པ་ལ, n. འཇུངས་པ, drinking.
པ་ལ, n. སྤྱི་ག, sin.
པ་ལ, m. སྐྱོང་བ, a protector.
པ་ལ་ལ, n. སྐྱོང་བ, protection.
པ་ལ་ལ, vb. imp. 1 སྐྱོང, 2 སྐྱོངས་
ཤིང, protect.
པ་ལ་ལ་ལ, vb. སྐྱོང, you protect.
པ་ལ་ལ, m. བསྐྱོངས, protected.
པ་ལ་ལ་ལ, m. བསྐྱོངས་པ, being protected.
པ་ལ, m. རྒྱུ་ལ་ལ, a noose.
པ་ལ་ལ, n. ལྷུང་བ་བཟེད, alms bowl.
པ་ལ་ལ, m. 1 ས་མ, 2 ཡབ་ཡུམ, the
parents,

ཕུན་མོ་བྱུ་མོ

- ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, m. 1 ཕ, 2 ཡལ, the father.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ་མཆ, m. ཕ་མོ, the father and
the grandfather.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ་ལ, m. བཞུགས་པ, pained, op-
pressed.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, m. དམ་པ, best, most excel-
lent. Originally *puṅgava*
means a bull, but at the end
of a compound it gives the
above sense.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, m. གང་ཟེག, a person, man.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, 1 དག་པ, 2 བསོད, holy, sa-
cred, religious or moral merit.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, m. བསོད་ནམས་འདོད་པ, desi-
rous of *punya*.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, 1 བྱུ, 2 སྐུ་མ, 3 སྐུ་མོ, a son.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, ind. 1 ཡང, 2 སྐྱེད, and, also,
again, but.
ཕུན་མོ་བྱུ་མོ, f. འཇུང་བ, leading to
rebirth.

पुमस्

पुमस्, m. 1 རྒྱུས་, 2 རྒྱུས་བྱ་, 3 རོ་, a male, person.

पुर, n. རྒྱུང་, a town.

पुस्, ind. རྒྱུན་དྲུ་, before, in front of.

पुरुष, m. 1 རྒྱུས་བྱ་, 2 རི་, a person, man.

पुलकित, རྒྱ་ལངས་, having the hairs of the body erect, thrilled with joy.

पुष्प, n. རི་རྩེ་ག་, a flower.

पूजा, f. རཱཀོང་བ་, worship.

पूज्यते, vb. 1 བཀུར་(བ)་, 2

བཀུར་བར་འབྱུང་, is worshipped, respected.

पूर्ण, 1 བཀང་, 2 ཉ་, full.

पूर्व, 1 རྒྱ་མ་, 2 རྒྱེན་, previous, old,

(adv. རྒྱེན་དྲུ་, before); 3 འགར་, the east.

प्रकम्पते

पूर्वपुरुष, m. རོས་ཁྱུ་, the forefather.

पूर्ववत्, ind. རྒྱ་མ་བཞིན་དྲུ་, as before.

-पूर्विका, f. རྒྱེན་དྲུ་འགོ་བ་, 1 རྒྱེན་

དྲུ་འགོ་བ་ཅན་, coming before.

पृथक्, ind. ཐ་དད་, different.

पृथिवी, f. ར་, the earth.

पृष्ट, 1 རྩིས་, 2 རྒྱས་བ་, asked.

पृष्ठ, n. རྒྱབ་, the back of the body.

पोष, m. བཀས་ས་བ་, maintaining.

पीनर्भवी, f. ཡང་འབྱུང་བ་, leading to rebirth.

प्र-, prefix, རབ་དྲུ་, good, well, very, excessive.

प्रकटित, རབ་དྲུ་གསལ་བ་, manifested.

प्रकम्पते, vb. བཀའ་ས་བར་འབྱུང་, shakes.

प्रकरणा, རབ་དྲུ་བྱེད་པ།, a treatise (esp. introductory).

प्रकरोति, vb. རབ་དྲུ་བྱེད།, makes.

प्रकरोहि, vb. imp. བཟུང་།, do.

प्रकर्ष, m. རབ།, excellence.

प्रकाशम्, adv. གསལ་བར།, openly.

प्रकीर्ण, འཕྲོར་བ།, scattered.

प्रकृति, f. རང་བཞིན།, nature.

प्रचस्त्राल, འབྱེལ།, tumbled down.

प्रजा, f. 1 སྤྱི་དགུ།, 2 འབངས།, the people, subjects.

प्रज्ञा, f. ཤེས་རབ།, wisdom.

प्रज्ञाप्य, gd. *འདིང་དྲུ་བཅུག་མྱེ། (Tib. lit. having got spread) having made known.

प्रणाम, vb. pf. ཕྱག་འཚལ།, saluted.

प्रणम्य, gd. བུད་ནས།, having saluted.

प्रतिपादन, བཤུགས།, affectionate.

प्रणिधान, n. སྒོམ་ལས།, supplication.

प्रणिपत्य, gd. ཕྱག་འཚལ་དེ།, having saluted.

प्रणेत, m. བཟོད་པ།, a leader, guide.

प्रतस्थे, vb. pf. ཚས།, went away.

प्रति, ind. ལ།, with regard to, about.

प्रतिक्रम्य, gd. སྒྲུང་སོང་མྱེ།, having gone back.

प्रतिपक्ष, m. མི་མཐུན་པའི་བྲོགས།, an adversary, foe.

प्रतिपत्तव्य, ཁྱིང་དྲུ་ཅུང་པར་བྱ།, to be understood.

प्रतिपत्ति, f. བཟླ་ན་པ།, ascertainment, knowledge.

प्रतिपद्, f. ལས།, a way.

प्रतिपादन, n. བཤུགས་པ།, setting forth.

प्रतिबुद्ध

प्रतिबुद्ध, བཅུ་བྱ་བ་, awakened.

प्रतिभास, m. མཐོང་བ་, appearance.

प्रतिश्रुत्य, gd. བཅུ་རྟེན་ཏེ་, having promised.

प्रतिष्ठित, འདུག་, situated, remained.

प्रतिष्ठितमात्र, adv. འདུག་མ་གཟུགས་ཏེ་, as soon as (he was) situated.

प्रतिमन्थि, m. ཉིང་བཅོང་བས་སྐྱེར་བ་, rebirth, transmigration.

प्रतीच्छ, vb. imp. 2nd pers. sing. རབ་ཏུ་བཞེས་, take.

प्रतीति, f. 1 ཉོན་ལྟ་ས་(པ་), 2 ཞེས་པ་, knowledge.

प्रतीत्य, gd. བརྟེན་, having depended on, depending.

प्रतीत्यसमुत्पाद, m. 1 ཉིན་ཉིང་འབྱེལ་བར་འབྱུང་, 2 ཉིན་འབྱེལ་, dependent origination.

प्रत्युष

प्रत्यक्ष, བཅོམ་སྲུང་, (n.) perception, evident.

प्रत्यय, m. 1 ཀྱིན་, a cause, condition ; 2 ཉོན་ལྟ་, apprehension, knowledge.

प्रत्ययमय, 1 ཀྱིན་གྱི་རང་བཞིན་, 2 ཀྱིན་རང་བཞིན་, consisting in a condition.

प्रत्ययवत्, ཀྱིན་དང་ལྡན་པ་, having a condition.

प्रत्ययादि, ཀྱིན་ལ་སོགས་, the condition and others.

प्रत्यर्धिन्, དྲུག་, an enemy, hostile.

प्रत्यवेक्षा, f. མི་སྤྱོད་ཉོན་པ་, knowing precisely.

प्रत्युवाच, vb. pf. ལན་གསུང་བ་, replied.

प्रत्युष, m. ཉང་པ་, day-break, morning, dawn.

प्रथम

प्रथम, དང་པོ་, first.

-प्रद, 1 ལྷོར་, 2 འབྲུང་བ་, one who gives, producing.

प्रदक्षिणीकृत्य, བསྐོར་བ་བྱས་ནས་, having gone round from left to right (as a mark of respect).

प्रदर्शन, n. ལྷོན་པ་, showing.

प्रपञ्च, m. སྒྲིམ་པ་, details, creation, the expression of conceptually differentiated reality in the world,

[प्र]पठ्यते, vb. རབ་དྲུ་ཁྲོག་པར་བྱེད་, is being read well.

प्रबन्ध, m. གྲུན་, continuity.

प्रबोध, m. ཉོགས་པ་, understanding.

प्रभव, m. སྐྱེས་, origin.

प्रभवति, vb. 1 མཐུ་ཡོད་, 2 འབྲུང་བ་, becomes, able, comes into being.

प्रयुक्त

प्रभा, f. རོད་, a ray, beam of light, lustre.

प्रभाव, m. 1 རྒྱས་མཐུ་, 2 མཐུ་, power.

प्रभृति, f. སོགས་པ་, beginning, but at the end of compounds it means 'beginning with', 'and others.'

प्रभोति (=प्रभवति), vb. རྒྱས་, becomes able.

प्रमाद, m. བག་མེད་, carelessness.

प्रमुदित, རབ་དྲུ་དགའ་བ་, delighted, happy.

प्रमोक्ष, m. ཐར་བྱེད་, freedom.

प्रयच्छ, vb. imp., 2nd pers. sing.

རབ་དྲུ་བྱིན་ལ་, give.

प्रयतेथाः, vb. opt. 2nd pers. sing.

འབད་པ་, you should endeavour.

प्रयुक्त, 1 ལྷོར་, 2 རབ་ལྷོར་བ་, employed.

प्रयोक्तृ

प्रयोक्तृ, m. གློ་པ་, one who employs, an author.

प्रयोग, m. 1 གློ་པ་, 2 རབ་དུ་གློ་པ་, application, performance.

प्रयोजन, n. 1 དགོས་པ་(པ), 2 བཞེད་, purpose, object.

प्रवर्तते, vb. 1 གློ་འགྱར་, 2 འཇུག་, 3 འཇུག་པར་བྱེད་, proceeds, springs.

प्रवर्तयत, pr. pl. གློག་པ་དེ་, causing to roll.

प्रविचय, m. རབ་དུ་ནམ་པར་འབྱེད་པ་, investigation, examination.

प्रविद्ध, རབ་དུ་བཀྲས་པ་, cast away, thrown away.

प्रविश, vb. imp. རང་དུ་བཅུད་ཅིག་, enter.

प्रविशति, vb. ཁྱེག་སྤྱོད་, enters.

प्रविशतु, vb. imp. རང་དུ་འོང་བར་གྱིས་ཤིང་, to let him enter.

प्रशम

प्रविशामि, འཇུག་པར་བྱེད་, I enter.

प्रविश्य, gd. རབ་དུ་གློག་སྤྱོད་, having entered.

प्रविष्ट, རབ་ཐོབ་, entered.

प्रवृत्ति, f. 1 འཇུག་པ་, taking an active part in worldly activity ; 2 ལོ་གྲུས་, a story, account, news.

प्रव्रजित, རབ་དུ་བྱུང་བ་, turned a recluse, a religious mendicant.

प्रव्रजति, vb. རབ་དུ་བྱུང་, renounces the world.

प्रशंसा, f. བསྟོན་, praise.

प्रशंसित, བསྟོན་པར་བྱ་བ་, praised.

(Tib. lit. གཤམ་སྤྱོད་, praise-worthy).

प्रशम, m. རབ་ཞི་, cessation, extinction.

प्रशमन	प्राप्य
प्रशमन, n. རབ་ཞི་བ, cessation, extinction.	प्रहर्तव्य, གཞིམ་པར་བྱ, to be struck.
प्रशान्त, རབ་ཏུ་ཞི་བ, calmed, tranquilized.	प्रह्लादनी, f. རབ་ཏུ་སྐྱིམ་བཞིན, delighting.
प्रसन्न, 1 རབ་དང་བ, 2 རྒྱལ་དང་བ, pure, clear.	प्रह, འདྲད, inclined, bowing humbly down.
प्रसाद, m. 1 དད་པ, 2 རྒྱུན, favour.	प्राक्, adv. དང་པོར, before, first.
प्रसादक, དང་བར་བྱེད. clearing, rendering clear.	प्राज्ञ, m. མཛོངས་པ, wise.
प्रसिध्यतु, vb. imp. རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་འདོད, let it be fulfilled.	प्राण, m. 1 སྲོག, 2 སྲོག་ཆགས, life.
प्रसिद्ध, གྲགས་པར་གྱུར, renowned, celebrated.	प्राणिन्, m. སྲོག་ཆགས, a living being.
प्रसीद, vb. imp. 1 བཀའ་རྒྱུ་མཛོད, 2 རབ་ཏུ་དད་བྱེས, be gracious or propitious.	प्रादुर्भूत, བྱུང, appeared.
प्रसूति, f. རབ་འབྱུང, appearance, production.	प्राप्त, 1 ཐོབ, 2 ཐོན, 3 བབ, 4 སྐྱེབ་པར་གྱུར, attained, arrived.
	प्राप्ति, f. 1 རྟེན, 2 ཐོབ་པ, attainment.
	प्राप्य, gd. 1 ཐོབ, 2 བརྟེན་ནས, 3 ཐོན, having come, got.

प्रारोदीत्

प्रारोदीत्, རུས, wept.

प्रालम्ब, འཕྱང་བ, a garland hanging
down to the breast.

प्रामाद, m. 1 ཁང་བཟང, 2 ཁྱིམ, 3
པོ་བླང, a palace.

प्रिय, 1 དགའ་(བ), 2 དགའ་བྱེད, 3
སྤྱན, 4 ཟུག་བ, 5 མཇེའ་བ, 6
མཇེའ་བོ, dear, beloved, plea-
sing.

प्रियवादिन्, m. སྤྱན་བར་སྒྲེ, speaking
kind or pleasing words.

प्रिया, f. དགའ་མ, a beloved wife.

प्रीत, 1 དགའ, 2 དགའ་ཞིང, pleased.

प्रीति, f. 1 དགའ, 2 དགུས་བ, plea-
sure.

प्रेक्षते, vb. བརྟུས་བ, looks.

प्रेक्षस्व, vb. imp. ཁྱོས་ཤིག, look.

बत

प्रेक्षा, f. རྟོགས་བ, apprehension,
understanding.

प्रेक्षामहे, vb. ཁྱ་བར་བྱ, we look.

प्रेक्षावत्, རྟོགས་བ་དང་ལྡན, wise.

प्रेक्षावहे, vb. ཁྱ, we two look.

फ

फणा, f. གཤེངས་ཀ, the hood of a
snake.

फणिन्, m. གཤེངས་ཅན, a snake.

फल, n. 1 འབྲས, 2 འབྲས་བྱ, a
fruit.

फलस्य, འབྲས་བྱ་ལ་གནས, partaking
of the reward.

फलाभाव, m. འབྲས་བྱ་མེད་བ, the
absence of the fruit.

व

वत, ind. ཀྱི་མ, an expression of
joy, satisfaction, or wonder.

बन्धु

बन्धु, m. गार्तिर्, a relative.

बबर्ह, (with उद्) vb. pf. ऽदस, drew out.

बभाषे vb. pf. 1 क्षस, 2 क्स'वर' क्षस, said.

बल, n. 1 श्वस, 2 ससु, strength, 3 ऽसुद, an army.

बलवत्, श्वस'ल्लव, strong.

बलात्कार, m. violence.

बलाहक, m. श्वेर्, the cloud.

बलोपेत, श्वस'द'ल्लव'व, strong.

बहु, 1 स, 2 स'वो, 3 स'ल्लव'व, 4 श्वे'र'स'द'स'वर'द'सु'व, 5 स'द'रु, many, much.

बहुशस्, ind. लव'स, frequently.

बाधते, vb. गदु'वर'प्रे, oppresses, troubles.

बुध

बान्धव, m. गार्तिर्, a relative friend.

बाल, 1 प्रि'व, a child, 2 गस'र'व, new.

बाला, f. गर्वे'र'व'स, a girl.

बाष्प, m. n. सके'स, a tear.

बाहु¹, m. 1 सुग, 2 ऽसुद'व, the arm.

बाहु², क्स'स, much, a great.

बाह्य, 1 प्रि. 2 प्रि'व, outside, external.

बिभ्रत, pr. pl. 1 क्स'वर'द'वैर्, 2 क्स'वत्तु, carrying, holding.

बिन्दु, m. श्वे'स'व, a drop.

बिम्ब, n. गदु'गस, a reflection.

बिल, n. ऽद, a hole.

बीज, n. स'वैर्, a seed.

बुध, m. स'स'व, learned.

बुद्ध

बुद्ध, m. **སངས་བྱུང་།**, awakened, the Buddha.

बुद्धि¹ f. **ཁྱོ་**, intellect, talent.

बुद्धि², **ཁྱོ་ཅན་**, one with intellect.

बुद्धिमत्, **1 མཐུ་སྤྱོད་པ་, 2 ཁྱོ་ལྡན་**, wise.

बोधि, m. f. **བྱང་ཆུབ་**, wisdom, supreme knowledge.

बोधिसत्त्व, m **བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་**,
an aspirant to *bodhi*, supreme knowledge.

ब्रवीति, vb. **སྒྲུ་སྤྱོད་པ་**, says.

ब्रह्मचर्य, n. **ཚངས་པར་སྦྱོང་པ་**, celibacy or the duties of a religious student.

ब्रुवत, pr. pl. **1 སྒྲུ་བ་, 2 སྒྲུ་སྤྱོད་པ་**, saying.

ब्रूयात्, vb. opt. **བརྗོད་**, should say.

ब्रूयाम्, vb. opt. **སྒྲུ་བ་**, I should say.

भद्र

ब्रूयाः, vb. opt. **སྒྲུ་སྤྱོད་**, you should say (Tib. lit. imp. say).

ब्रूहि, vb. imp. **སྒྲུ་སྤྱོད་**, say.

भ

भक्ति, f. **1 བྱུ་སྤྱོད་པ་, devotion ; 2 ལྷ་, decoration, embellishment.**

भक्तिमत्, **བྱུ་སྤྱོད་པ་ལྡན་**, one with devotion.

भगवत्, **1 བཅོམ་ལྡན་, 2 བཅོམ་ལྡན་**
འདས་, a blessed one, glorious.

भगवती, f. **བཅོམ་ལྡན་མ་**, glorious.

भद्र, **1 ཚག་ཅིང་, 2 ཚགས་**, broken.

भङ्ग, m. **འབྲིབ་**, bent (or contraction).

भणामि, vb. **1 བརྗོད་པ་, 2 སྒྲུ་**, I say.

भविष्यामि, vb. ft. **བརྗོད་པར་བྱ་**, I shall say.

भद्र, **1 བཟང་, 2 བཟང་པོ་**, good, nice.

भय

- भय, n. འཇིགས་(པ), fear.
 भयङ्कर, འཇིགས་ཀྱིད, fearful.
 भयदर्शक, འཇིགས་ལྟ་བུ, one who
 sees fear.
 भर्तृ, m, རྒྱལ་པོ, lord, master.
 भर्तृदारिका, རྒྱལ་པོ་སྒྲིལ་མོ, the daughter
 of the lord.
 भव, m. སྤོང་བ, transmigratory exis-
 tence, birth, saṃsāra.
 भवक्षय, m. སྤོང་བ་ཟད, destruction
 of bhava, or saṃsāra.
 भवत, personal pron. 1 ཁྱེད, 2 ཁྱོད,
 you, thou.
 भवति ऽन्ति, vb. 1 གུར་(པ), 2 འགྱུར,
 3 འགྱུར་བ, 4 འགྱུར་བ་ཡིན་(པ),
 5 ཡོད་པར་འགྱུར, is, are ; be-
 comes, become.
 भवतः, vb. འགྱུར, they two are.

भाणिन्

- भवतु, vb. imp. འགྱུར, let it be.
 भवते, vb, *ཡིན, is (Tib. comes),
 भवन, n. ཁང་པ, a house.
 भवामि, vb. 1 ཡིན, I am.
 भवितव्य, རབ་དུ་སྤྱིར་བར་གྱ, to be,
 (Tib. lit. to be applied).
 *भविष्यति, ऽन्ति, vb. ft. 1 འགྱུར, 2
 འགྱུར་བ, 3 འགྱུར་འགྱུར, 4
 འགྱུར་བར་འགྱུར, will be.
 भवेत्, vb. opt. 1 སྤྱི, 2 གུར, 3 འགྱུར་
 (པ), 4 འགྱུར་འཆལ, 5 ཡོད,
 6 ཡོད་གུར, 7 སྤོང, may be.
 भवेथा (for भवेत्), vb. opt. འགྱུར་
 བཞིན, may be.
 भाग्य, n. སྐལ་བ, luck, fortune.
 भाज्, སྤོང, having, enjoying.
 भाणिन्, སྤྱིས་ speaking, talking.

भाति

भाति, vb. བཟུངས་པ།, shines.

भार, m. བུ་རྒྱུ་, a load, burden.

भारं निधाय, བཀའ་ལྷན།, having loaded.

भारत, n. རྒྱ་གར།, India.

भार्गव, m. ར་རྩོད་པ།, the sun of Bhrgu.

भाव, m. 1 དངོས་པ, 2 དངོས་པོ, 3 འོད་པ, 4 བསམ་པ།, disposition of mind, idea, thought; an object, thing; existence; disposition of the mind.

भावना, f. བསྐྱེས་པ།, meditation.

भावयति, vb. བསྐྱེས་པ།, meditates.

भाषा, f. རྒྱུ་, a language.

भाषते, vb. རྒྱུ་, speaks.

-भाषित, རྒྱུ་, speaking, talking.

भासम्, (wrongly नागम् in Skt. text),

भू

n. ལྷུང་བ།, light.

भास्कर, m. རྩི་མ།, the sun.

भास्वर, བཀའ་ལ།, bright.

भिक्षु, m. དག་སྒྲོང་, a monk.

भित्ति, f. རོས།, a wall.

भिनत्ति, vb. བཞོན་པར་བྱེད།, cuts into parts.

भुक्त, སྦྱོད་པ།, enjoyed, used, eaten.

भुक्तोज्झित, ལྷུང་མ་འབྱུང་, remnants of the food eaten.

भुज, m. 1 ལག་པ, 2 རུག།, the arm, hand.

भुजङ्ग, m. ལག་འགྲོ། a serpent.

भुजङ्गम, m. ལག་འགྲོ།, a serpent.

भुवनत्रय, n. 1 འཛིག་རྟེན་གསུམ།, 2 ས་གསུམ།, the three worlds.

भू, f. 1 ས།, the earth (སར།, མུའི།, on the earth), 2 ས་སྒྲིང་, (lit.

भूतल

भूतल), n. the surface of the earth, ३ स'वा'वि, (lit. भूस्थल), ground.

भूत, १ गुर'व, (a) being, (b) become; २ (i) अगु'व, (ii) अगु'व, being; ३ य'व'व, right.

भूत्वा, gd. गुर'व'स, having been.

भूमि, f. स, the earth.

भूयस्, adv. स्त'व, again.

भूयिष्ठ, स'व'व'व, most.

भूषण, n. गुर'व, an ornament.

भूषित, व'गुर'व, adorned.

भृङ्ग, m. गुर'व, a bee.

भृत्, १ अ'व'व, २ अ'व'व, bearing, having, carrying.

भृश, adv. य'व'व, excessively.

भेतव्य, अ'व'व'व'व, to be feared.

मतङ्ग

भेद, m. १ व'व'व, २ व'व'व, distinction, difference.

भेषज, n. स्त'व, medicine.

भोः, ind. गुर, a vocative particle, O.

भोग, m. १ स्त'व, २ अ'व'व'व, enjoyment,

भोगिन्, m. व'व'व'व, a serpent.

भोट, व'व, Tibet.

भ्रमण, n. व'व'व'व, moving.

भ्रमति, vb. व'व'व'व'व, moves round.

भ्रू, f. स्त'व, the brow.

म

मञ्जु, अ'व'व, beautiful.

मणि, m. व'व'व, a gem, precious stone.

मत, व'व'व, considered, thought.

मतङ्ग, m. स'व'व'व, a proper name.

मति

मति, f. 1 དགོངས། 2 (i) མོ (ii)

མོ་གོས།, view, thought, intel-
lect, thought.

मद्धक्ति, f. བདག་ལ་གུས།, devotion
to me.

मद्वियोग, m. བདག་དང་འབྲལ་བ།, se-
paration from me.

मधुर, 1 འཇམས།, 2 ལྡན།, sweet.

मधुरप्रलापिन, m. ལྡན་བཤི་ཚིག།, speak-
ing sweetly.

मध्य, 1 རང་, inside ; 2 བར་, middle

(བར་དུ་, མ་ཡི) ; 3 དབུས།, middle;

4 དབུས་ཁྲན།, within the
middle.

मध्यमक, དབུ་ས།, being in the middle.

मध्यमा, f. དབུ་ས།, the middle.

मनस, n. 1 ཡིད། 2 སེམས་ཁྲན། (-मनस्,
with the mind), the mind.

मन्द्र

मनुष्य, m. མི།, a man.

मनःश्रेष्ठ, ཡིད་ནི་གཙོ་བོ།, those of
which the mind is pre-emi-
nent.

मनोजव, (*मनोभव, born or being
in mind), ཡིད་མགྱོགས།, swift as
the mind.

मनोज्ञ, ཡིད་དུ་མཆི་ཞིང་ (lit. मनोग,
that which goes to the mind),
beautiful.

मनोरथ, m ཡིད་ལ་རེག་བ།, desire,
desired object.

मनोहर, མཛོས་བ།, pleasing.

मन्त्र, m. རྒྱགས།, a charm, spell.

मन्त्रिन्, m. རྒྱལ་པོ།, a minister.

मन्दर, m. *འབྲིགས་བྱེད།, a moun-
tain of the name (Tib. means
Vindhya).

मन्द्र, གཤངས།, deep, grave.

मन्यु

मन्यु, m. བྲོས་པ, wrath.

मन्ये, vb. 1 ལྷོས, 2 ཤེས, I consider.

मम, pers. pron. 1 བདག, 2 བདག་གི, 3 བདག་ལ, my.

ममत्व, n. བདག་གི་བ་ཉིད, the feeling or notion of मम, mine.

मय, འཕས་གྱུར་པ, an affix indicating 'made of', 'consisting, or composed of'.

मयूर, m. མ་བྱ, a peacock.

मरण, n. འཆི་བ, death.

मरु, m. མུ་ངས.

मल, m. n. ཁྲི་མ, dirt, impurity.

मलय, m. མ་ལ་ཡ, a mountain of the name.

मलयवती, f. མ་ལ་ཡ་ཐན་མ, a proper name.

महाराज

महत, m. 1 ཀེ, 2 ཀེན, 3 ཀེན་པོ, 4 མང་བ, great.

महयाश्रयः, vb. pf. མཆོད་པར་བྱས, worshipped.

महर्षि, m. *ཏང་མྱེང, a great sage (Tib. lit. ལྷཤི, m).

महल्लक, *གཟེར་བ, old, aged, (Tib. lit. ག་འུར, suffering).

महा, 1 ཀེ, 2 ཀེན་པོ, great.

महात्मन्, m. བདག་ཉིད་ཀེ, high-souled.

महादेव, m. ལྷ་དབང་ཕུག, the great God, Śiva.

महान्न, མཆོད་པོ་ཀེ་ཀེན་པ, the great naked (?).

महाभाग, m. ལྷལ་པ་ཀེན་པོ, illustrious, highly virtuous.

महाराज, ལྷལ་པོ་ཀེན་པོ, a great king.

सहिष

सहिष, m. ས་རྒྱེ, a buffalo.

सहिषी f. ས་རྒྱེ, a she-buffalo.

सही, f. སྤྲི, the earth.

सा, ind. ས, not.

सांस, n. སྤྲི, meat.

मातृ, f. 1 ས་, 2 སྤྲི, the mother.

माद्यत, pr. pl. རྒྱལ་པ་ལྟར་, being mad
(Tib. *pramāda*, with joy).

मान, m. 1 སྤྲི་པ་, 2 རེ་སྤྲི་སྤྲི་བ་,
honour, respect.

मानस, n. 1 ཡིད་, the mind, 2 adj.

ཡིད་པ་, belonging to the mind,

मानिन, m. རྒྱལ་པ་, having a high
opinion of oneself.

मान्य, བཞུང་ལྡན་, respectable.

मार, m. བརྟན་, the personified evil
principle, the evil one, *kāma*.

मुकुट

मारवधू, བརྟན་མོ་, the nymph of
Māra.

मास, m. རྒྱུང་, the air.

मार्ग, m. ལམ་, a way.

मार्गवत्, ལམ་ལྟར་, with the way.

मान, m. རྒྱུང་, a month.

मित्र, n. 1 མཛེར་བ་, 2 བཤེས་, a
friend.

मिथ्या, ind. 1 རྒྱུང་, 2 རྒྱུང་པ་, false,
falsehood.

मिथ्यादृष्टि, f. རྒྱུང་ལྟ་, a false view.

मिथिला, f. མི་ཐོ་ལ་, the name of a
well known city and country.

-मिलित, རྒྱལ་ལྟར་, mixed.

मिश्र, རྒྱལ་པ་, mixed.

मीन, ཉ་མོ་, a fish.

मुकुट, m. n. རྒྱུང་ལྟ་, a crown, tira.

मुक्त

मुक्त, 1 मी, 2 मर, free.

मुक्ता, gd. क्क'प'र'स'स'र'र'र', having given up.

मुख, n. 1 मी, 2 मर, the face.

मुनि, f. मु'प'प, 2 म'र'र', a sage.

मुमोच, vb. pf. मु'र'प'र'मु'र, set free.

मुञ्च, vb. imp. म'र'र'र', give up.

मुञ्ज, m. मु'र'र', a kind of grass of which the girdle of a Brahmin religious student is made.

मुहुर्मुहुः, ind. म'र'र'म'र'र', frequently.

मुहूर्त, m. मु'र'र'र', 2 म'र' an instant, a very small portion of time, a while.

मूर्ख, m. 1 मी, 2 मी'प', foolish.

मूर्धन्य, m. मी, the head. (मी'र', मी'र).

मृग, र'र'र', a deer.

म्रियतु

मृत. 1 मी, 2 मी'प', dead.

मृत्यु, m. मी'प', death.

मृद्वीका, f. मी'र', a vine or a bunch of grapes.

मृष्यताम्, vb. imp. मी'र'र', pardon.

मे, pers. pro. 1 म, 2 म'र'र', my.

मेखला, f. मी'र'र', a girdle.

मेघ, m. मी'र', the cloud.

मेधाविन्, 1 म'र'र', 2 मी'र'र' मी'र'प', intelligent, wise.

मैत्री, f. मी'र'र', love.

मोक्ष, m. म'र'र', emancipation.

मोह, m. 1 मी'र'र', 2 मी'र'र', ignorance, delusion.

मैत्रिक, n. मी'र'र', a pearl.

म्रियते, vb. मी'र'र'र', is dying.

यात

यात, 1 ग-वे-गस, 2 खे-व-यै-व,
gone.

याति, vb. 1 घे-व-अ-गु-र, gets; 2 क-स-
व-र-अ-गु-र, goes away; 3
ग-वे-गस-व, goes.

यान, n. 1 घे-ग-व, 2 उ-ग-स-व, a
vehicle.

यामि, vb. अ-गो-व-र-गु, I go.

यावत्, ind. 1 ई-खी-र, 2 रे-जि-ग, 3
व-र-गु, 4 व-र-गु-झे, up to, till,
just, etc.

यावज्जीव, ई-खी-र-अ-खे-व, as long as
the life is.

यावदेव, जे-स-गु-व-र-व-र-गु-अ-गु-र-व,
till.

याशोधर, m. ग-ग-स-व-अ-खे-व, the son
of Yośodharā, the wife of Gau-
tama Buddha.

यास्यति, vb. ft. *अ-गु-र, will go.
(Tib. भविष्यति).

योजित

युक्त, 1 सु-र-व, used, employed; 2

(i) री-ग-स-व, (ii) रु-र, proper,
right.

युज्यते, vb. 1 री-ग-स-व, 2 री-ग-स-
व-र-अ-गु-र, 3 रु-र-व, 4 रे-स-
व, is right.

युद्ध, n. अ-घ-व-व, war.

युयुत्सु, अ-घ-व-व-र-अ-खे-व, desirous of
fighting.

युष्मद्, pers. pron. त्रि-र, you.

योग, m. 1 सु-र, connection; 2
सु-र-व, attachment, applica-
tion; 3 व-स-स-ग-र-ग, medita-
tion.

योगिन्, m. क-व-अ-गु-र-व, one who
practises Yoga.

योग्य, 1 रे-स-व, 2 रु-र, fit.

योजित, सु-र, employed.

यापित्

योपित, f. ཡུན་མེད, a woman.

यौवन, n. 1 དར་ལ་བབ་བ, 2 ལང་ཚོ, youth.

र

रक्त, དམར་བ, red.

रक्ता, f. དམར་བ་ཉིད, redness.

रक्तमांस, n. རྩ་ཁྲིག, blood and flesh,

रक्षणार्थम्, n. བསྐྱོང་བའི་ཕྱིར, for guarding.

रक्षत, pr. pl. བསྐྱོང་བ keeping.

रक्षन्ति मम, vb. སྐྱོང་བ they protect, you protect.

रक्षा, f. བསྐྱོང་བ, protection.

रचना, f. བཞེད་(བ), composition.

रजत, n. དུམ, silver.

रजनी, f. དགའ་, night.

रत, དགའ་ཞིང, delighted with, fondly attached to.

राग

रत्न, n. 1 དཀོན་ཅིག, 2 རིན་ཅིན, 3 རིན་པོ་ཆེ, a gem.

रत्नकूट, དཀོན་མཆོག་བརྩེགས་པ, a heap of gems, (Tib. lit. gems piled upon one another) ; a work of the name.

रथ, m. ཤིང་རྩྭ, a chariot.

रमताम्, vb. imp. གནས་པར་མཛོད, let one remain, let one take delight in.

रमणीयता, f. དགའ་བར་བྱིད་པ་ཉིད, the state of being enjoyable.

रमणीय, དགའ་བར་བྱ་བ་ཞིག, enjoyable.

रसातल, n. ས་འོག, the nether world, one of the seven regions below the earth.

रहित, བྱལ་བ, free from.

राग, m. 1 ཆགས་པ, attachment ;

रागिन्	रेखाहीन
2 འདོད་ཆགས་, passion, lust ;	राशि, m. སྒྲུང་པོ་, a collection, mass, heap.
3 དམར་པོ་, red colour.	राष्ट्र, n. ཡུལ་, a kingdom.
रागिन्, m. 1 ཆགས་ལྡན་, 2 ཆགས་པ་ཅན་, full of love or attachment.	रत्न, n. སྒྲི་, a sound.
राघव, m. ར་རྒྱའི་བུ་, the son of Raghu, specially Rāma.	रुदत, रुदती, f. pr. pl. ཏུ་ཞིང་, weeping, crying.
-राज, राजन्, གྲུལ་པོ་, a king.	रुद्यते, vb. passive, ཏུ་བར་བྱེད་, one weeps.
राजकुल, n. པོ་བླང་, the royal family, the royal palace.	रुरोद, vb. pf. ཏུ་ཞིང་, wept.
राजपितृ, ཡབ་གྲུལ་པོ་, father-king.	रूप, n. གཞུགས་, colour, beauty, physical element.
राजीव, n. པ་རླ་, a lotus.	रुवति, vb. འབྱིན་, cries.
राज्य, n. 1 གྲུལ་པོ་[ཉིད་], 2 གྲུལ་སྡིད་, a kingdom.	रूपत्व, n. རོ་བོ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་, form, natural state.
राज्यं करिष्यति, vb. གྲུལ་སྡིད་བྱེད་, will reign.	रूपवती, f. གཞུགས་པ་བཟང་ལྡན་, beautiful.
राज्यक, n. གྲུལ་སྡིད་, a kingdom.	रेखा, f. རི་མོ་, a line.
रात्रि, f. 1 མཚན་མོ་, 2 ཉམ་, the night.	रेखाहीन, རི་མོ་མེད་པ་, without a stripe.

रोग

रोग, m. རྩོད, disease.

रोचेत, vb. རྩོད་ཅིང་, may be pleased with.

रोदिष्यामि, རྩོད་ཤིང་, I shall weep.

रोमन्, རྩོ, the hair of the body.

रोमाग्रयति, རྩོ་མེ་རིན་, makes the thrill of hairs of the body.

ल

लक्ष, n. རྩ་ལྔ་སྟེང་, lac, (one hundred thousand).

लक्षण, n. རྩ་ཚུལ་མཛོད་, characteristic.

लक्षित, རྩ་ཚུལ་, noticed, perceived.

लक्ष्यते, vb. རྩ་ཚུལ་, is noticed.

लम्, རྩ་མྱོས་པ་ལ་ཕན་, sticking.

लघु, ཡང་པ་, light, swift.

लज्जा, f. རྩོ་རྩོ, bashfulness, modesty.

लता, f. 1 རྩ་མེ་ལོང་, 2 རྩ་གཤམ་, a creeper.

लोक

लब्ध, ཐོབ་པ་, attained.

लभते, འདྲེན་, vb. 1 ཐོབ་པ་, 2 ཐོབ་, get(s).

लम्बते, འབབས་, rests on.

ललाप, vb. pf. རྩོ, wept, lamented.

ललित, 1 རོལ་སྒྲེག་, pleasing, charming; 2 རོལ་པ་, sport (लीला).

लालस, རྩུག་, ardently longing for.

लावण्य, n. མཛོས་ལྡན་, beauty.

लिङ्ग, n. རྟགས་, the invariable mark which proves the existence of anything in an object (i. e. *hetu*).

ललिते, vb. pf. རབ་རྩུབ་ལྡན་, licked.

लेखा, f. རེ་མོ་, a line.

लोक, m. རྣམས་ཀྱི་, the world.

लोकयात्रा	वपुस्
लोकयात्रा, f. འཇིག་རྟེན་ལུགས་, the course of the worldly life.	-वत् ² , 1 ཕན, 2 ལྷན་(བ), a possessive suffix.
लोकवर्धन, འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བ་, increasing worldly affairs.	वद, vb. imp. ལྟོས་ཤིག་, say.
लोचन, n. 1 སྒྱུ་, 2 མིག་, the eye.	वदत, pr. pl. ལྟོ་(བ), saying.
लोहित, དཔུང་བ་ red.	वदति, vb. མཐོ་, says.
लौकिक, འཇིག་རྟེན་པ་, worldly.	वदन, n. བཞིན་རས་, the face
	वदन्ति, vb. བཞིན་པ་, say.
व	वध, m. བསེན་, killing.
वः pers. pron. acc. plu. ཁྱེད་(ལ་), you.	वधू, f. བུ་མོ་, wife
वक्तव्य, བཞེད་པར་བྱ་, to be said.	वन, n. 1 ཉགས་, 2 ཉགས་རྩ་, a forest.
वक्तुम्, inf. ལྟོ་བར་, to say.	वन्दे, vb. ཕྱག་འཇུག་, I salute.
वक्तु, m. ལྟོ་བ་པོ་, a speaker.	वन्द्य, ཕྱག་བྱ་བ་, adorable, to be saluted respectfully.
वक्ष्यति, vb. བཤམ་, will say.	वन्य, 1 ཉགས་, 2 ཉགས་སྐྱ་བྱང་བ་, produced in a forest.
वक्ष्यामि, vb. ལྟོ་, I shall say.	वपुस् ¹ , n. ལུས་, the body.
वचस्, n. བཤམ་བ་, a speech.	-वपुस् ² , ལུས་ཅན་, with the body.
वट, m. ཁྱུ་, a boy.	
-वत्, 1 འདྲ་, 2 བཞིན་(ཏྲ), an affix denoting resemblance, like.	

वयम्

वयम्, pron. 1 ཁོ་ཁོ་ཅག, 2 ཁོ་ཁོ་
ཅག་ནས་ས, 3 བདག, 4 བདག་
ཅག, 5 ཡུ, 6 ཡུ་ཅག, we.

वयस्य, m. 1 གྲོགས་པོ, 2 རྒྱེད, a
companion, friend.

वर, 1 སེམས་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲུབ་པ་, best ; 2 དུས་ལྔ་, (i)
excellent, (ii) m. a boon ; 3
n. རྒྱུ་, rather or better than.

वर्णाय, དགྲོགས་པོ་ལ་, to be chosen.

वर्ग, m. རྒྱུ་སྒྲུབ་པ་, a class, group.

वर्ण, m. སེམས་ཀྱི་ཐུགས་སྒྲུབ་པ་, beauty.

वर्णयन्ति, vb. 1 གསུང་, 2 གསུངས་,
describe, explain.

वर्णयते, 1 རྒྱུ་སྒྲུབ་པ་, 2 གསུངས་པ་, is
being described or explained.

वर्तते, vb. 1 རྒྱུ་སྒྲུབ་པ་, 2 གསུངས་པ་, re-
mains, exists.

वर्त्मन्, n. ལུང་, a way.

वा

वर्धन 1 བསྐྱེད, 2 འཕེལ་(བ), caus-
ing to increase, increasing.

वर्धते, vb. འཕེལ་བར་འགྱུར་, increa-
sing.

वर्धमान, pr. pl. འཕེལ་, growing.

वर्षति, vb. འབབས་, rains.

वर्षिन्, ཆར་འབབས་པ་, raining,
bestowing.

वर्ष्मन्, n. ལུང་, the body.

वर्लित, 1 བསྐྱེགས་, 2 ལེགས་, slant-
ing, turned.

वश, དབང་, (i) m. influence ; (ii)
subject to, under the influ-
ence of.

वसुधा, f. ས་འདྲིལ་, the earth.

वस्तु, n. 1 དོན་པོ་, thing, matter ;
2 གཞི་, a residence, home.

वह्नि, m. མེ, fire.

वा, ind. 1 དང་, 2 འས་ (prece-

वाक्य

ded by 'ད and ས it takes the form of དམ and སམ respectively), 3 ཡང་ན, or.

वाक्य, n. དག, a sentence.

वाक्यय, དག་གི་རང་བཞིན, consisting of words.

वाक्, f. 1 དག, 2 གསུང, a speech.

वाच्य, 1 གྲུབ, 2 *སྟེན་པ་, to be said.

वाजिन्, m. 1 རྟ, 2 མགྲོགས་འགོ, a horse.

वादयति, vb. གྲོང་བར་བྱེད, plays with an instrument.

वादयन्ती, f. pr. pl. གྲོགས་བར་བྱེད་པ་, sounding.

वादित, n. 1 རེལ་མོ, 2 བསྐྱུགས་པ་, a musical instrument.

वादिन्, m. གྲུ, a speaker.

वायु, m. རླུང, the wind.

विक्रम

वारण, n. རློག་(པ), prevention.

वारयत्, pr. pl. བརློག་པ་, preventing.

वारि, n. རླུ, water.

वालुका, f. 1 བྱེ, 2 བྱེ་མ, sand.

वासस् n. 1 བོས་, 2 ར་བཟུ, cloth.

वास, m. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, dwelling, living.

वासर, m. n. ཉིན་མོ, the day.

वासव, m. རོར་མྱེ, the lord of gods, Indra.

वासोऽर्थम्, adv. བོས་ཀྱི་དོན་དུ, for a piece of cloth.

-वाहिन्, m. འཛིན་པ་, carrying.

वि-, ind. 1 རྟམ་, 2 རྟམ་པར་, a prefix meaning 'distinction,' etc.

विकीर्यमाण, pr. pl. རྟམ་བཀྲམ་པ་, being scattered.

विक्रम, m. རྟམས་, power, strength.

विक्रव

- विक्रव, 1 འབྲུག་པ་, 2 རྣམ་འབྲུག་པ་, affected by, overcome with.
- विगच्छन्ति, vb. རྣམ་པར་བྲལ་, go away.
- विघुष्टशब्द, བྲག་པ་པ་, with the fame that is proclaimed.
- विघ्न, m. 1 གོག་པ་, 2 བགོག་པ་, an obstacle, hindrance.
- विचारणा f. རྣམ་པར་རྟེན་, reflection, consideration.
- विचार्यमाण, pr. pl. རྣམ་པར་རྟེན་པར་བྱེད་, being considered.
- विचित्र, 1 རྣམ་པར་, 2 རྣམ་པར་སྒྲིམ་པ་, variegated.
- विचिन्त्य, gd. 1 སྒྲིམ་པར་བསམ་བསམ་ནས་, 2 རྣམ་པར་བསམ་བསམ་ནས་, having thought.
- विजेतृ, m. རྣམ་པར་རྒྱལ་པ་, a conqueror, victorious.

विद्या

- विज्ञान, n. རྣམ་པར་ཤེས་པ་, skill, proficiency, pure consciousness.
- विज्ञाप्य, 1 ལྷ་བྱ་, 2 གསེལ་བར་བྱ་, to be informed, requested.
- वितान, m. བྱས་པ་, spreading out.
- वितृप्यते, vb. རོས་པར་འགྱུར་བ་, becomes satisfied.
- वित्त, n. རྩིས་, wealth.
- विदधे, vb. pf. བསྐྱབས་, made.
- विदित्वा, gd. རྣམ་པར་རིག་ནས་, having known.
- विद्वपक, བི་དྲུ་ཤ་ཀ་, a humorous companion and confidential friend of the hero of a play.
- विदेश, m. གཞན་ཡུལ་, another country.
- विद्यते, vb. 1 ཡིན་, 2 ཡོད་, 3 *ཡོད་ས་ཡིན་, exists.
- विद्या, f. རིག་(པ་), learning.

विद्यादातृ

विद्यादातृ, m. རིག་པ་སྤྲེལ་བ་, one who gives learning, teacher.

विद्याधर, m. རིག་པ་འཛིན་པ་ ; f. विद्याधरी, རིག་པ་འཛིན་མ་, a class of semi-divine beings.

विद्यार्थिन्, m. 1 རིག་པ་འདོད་, 2 རིག་པ་རོན་གཉེར་, desirous of learning, a student.

विद्याहीन, རིག་དང་བྲལ་, devoid of learning, ignorant.

विद्वत्, m. 1 རིག་དང་ལྷན་, 2 རིག་ལྷན་, 3 རིག་པ་ཅན་, 4 རིག་པ་ལྷན་, a learned man.

-विध, རྣམ་པ་, kind.

विधातुम्, inf. སྒྲུབ་པ་འདི་ཕྱིར་, to do.

विधि, m. ཚོ་ག་, a rule, the way or method of doing a thing.

विनयन, n. འདུལ་བ་, discipline, training.

विना, ind. མེད་, without.

विप्रयोग

विनिपात, m. འོག་ལྷུང་བྱེད་, falling down, destruction.

विनिपातयति, vb. འཛི་བར་བྱེད་, causes to fall down, destroys.

विनिपातयितुम्, inf. འོག་པར་ལྷུང་བར་བྱེད་, to throw down, to destroy.

विनिवर्तन, n. ཕྱིར་ཁྲོག་པ་, turning back, return.

विनिवृत्ति, f. བསྐྱོག་པ་, removing.

विपश्ची, f. སྟུང་མངས་, the Indian lute.

विपत्ति, f. སྟུན་, misfortune, adversity.

विपर्यय, m. 1 ཁྲོག་, 2 འོག་, reverse, change.

विपुल, སྟོས་པ་, extensive, much.

विप्रयुक्त, རྣམ་སྤངས་, free from.

विप्रयोग, m. 1 རྣམ་པར་འབྲལ་བ་, 2 བྲལ་བ་, 3 འབྲལ་བ་, separation.

विप्रलम्भ्य

विप्रलम्भ्य, gd. བསྐྱུས་ནས, having deceived.

विप्रवास, m. རྒྱལ་པོར་རྒྱུང་རིང, stay-
ing abroad.

विभजते, vb. དྲིཤེ, distinguishes.

विभव, m. 1 མྱེད་མེད, absence of
birth ; 2 འབྲིང་པ, wealth.

विभु, བླ་པ་བདག, lord.

विभूषित, རབ་བརྒྱན, adorned.

विभ्रम, m. འཁྲུལ་བ, mistake.

विमान, m. n. གནལ་མེད་ཁང, the
castle in the air; a palace (with
seven stories).

विमुख, སྤྱིར་སྤྱོགས་གྲུང་པ, having
the face turned back, dis-
inclined.

वियुक्त, བྲལ་བ, separated from, de-
prived of.

वियुज्यन्ते, vb. རྒྱལ་པོར་འབྲལ, are
separated.

विशाल

वियोग, m. 1 འབྲལ་བ, 2 སྦྱོར་བ་མེད
separation.

विरचित, བྲུས་པ, made, written.

विराग, m. འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་(བ)
absence of desire or human
passions.

विराजते, vb. རྒྱལ་པོར་མཛོམས, shines.

विलोक्य, gd. 1 བརྟུས་ནས, 2 མཐོང་
3 མཐོང་ནས, 4 རྒྱལ་པོར་བརྟུས་
ནས, having seen.

विवर्ण, མཛེག་ཉམས, discoloured.

विलपत्, pr. pl. རྒྱུས་བཞིན, lament-
ing.

विवाह, m. གནན་འདྲིན་པ, marriage.

विविबु, འཇུག་འདོད, desiring to en-
ter.

विविध, རྒྱ་ཚོགས, various.

विशाल, མཐོ, great.

विशुद्धस्वभाव

- विशुद्धस्वभाव, དགོངས་པ་ནས་དག, one
with pure disposition.
- विशीर्येत, vb. opt དེངས་པར་གྱི,
would waste away.
- विशेष, m. བྱད་པར, distinction.
- विश्रम्भ, m. གློ་གདད, confidence.
- विश्रान्त, རལ་གསོས, rested, reposed.
- विश्लेष, m. འབྲལ་བ, separation.
- विश्वस्त, gd. གློ་ཕབ, confident, fearless.
- विश्वास्य, gd. གློ་ནི་ཕབ་ནས, having
made confident.
- विष, n. དུག, poison.
- विषण्ण, མི་དགའ, cast down.
- विषम, མི་རྩང་བ, uneven, rough.
- विषीदत, pr. pl. * བྱས་པ, being cast
down.
- विषय, m. ཡུལ, a country, place,

वीणा

- विसिष्मिताते, vb. du. pf. ཡ་མཚན་
སྒྲིས་གྱུར, wondered.
- विस्तर, m. 1 སྒྱ་ཆེར, 2 སྒྲིས་པ, de-
tailed description.
- विस्मय, m. 1 སྒྲིགས་པ, arrogance ;
2 མཚན་བ, wonder.
- विस्मर्तुम्, inf. བཟེད་པར, to forget.
- विहङ्गम, m. བྱ, a bird.
- विहरन्ति, vb. བཞུགས་པ, dwell.
- विहरामः, vb བཞགས་པ, we move on,
remain.
- विहरिष्यन्ति, vb. བཞུགས་པར་འགྱུར,
will move on.
- विहातुम्, inf. འདོར་བ, to give up.
- विहित, བསྐྱབས, made.
- विहीन, མྱོང་པ, devoid of.
- वीचि, m. f. བརྒྱབས, a wave.
- वीणा, f. སྒྱུད་མངས, the Indian lute.

འོ་ར་

འོ་ར་, m. དཔལ་པོ་, hero.

འོ་ར་, m. གླིང་, a tree.

འོ་ར་, m. ལྗོང་པོ་, a small tree.

འོ་ར་, 1 བསྐོར་, surrounded; 2 བསྐོབས་, covered.

འོ་ར་, m. 1 བགྲིས་པ་, 2 བགྲིས་པོ་, 3 བགྲིས་པ་, old.

འོ་ར་, f. འཕེལ་བ་, growth.

འོ་ར་, f. རོ་ར་པ་, rain.

འོ་ར་, m. འོ་ར་, force.

འོ་ར་, m. 1 ལྗོང་པོ་, 2 རོ་ར་པ་, a bamboo.

འོ་ར་, vb. རིག་, knows.

འོ་ར་ (ལམ་པ་), m. རིག་པོ་, the Veda (Samant).

འོ་ར་, m. རོ་ར་, tremor, trembling.

འོ་ར་, n. རིག་པོ་, imperfection, deficiency.

འོ་ར་

འོ་ར་, m. འོ་ར་པ་, clear.

འོ་ར་, m. འོ་ར་པ་, eagerly or intently occupied.

འོ་ར་, f. རིག་པོ་, pain.

འོ་ར་, m. རིག་པོ་, distinguished.

འོ་ར་, m. 1 རིག་པོ་, determination; 2 རིག་པོ་, perseverance.

འོ་ར་, f. རིག་པོ་པ་, settlement.

འོ་ར་, m. 1 རིག་པོ་, placed in order, remained; 2 རིག་པོ་, arranged, settled.

འོ་ར་, n. རིག་པོ་, a calamity.

འོ་ར་, m. རིག་པོ་པ་, addicted to any vice.

འོ་ར་, m. རིག་པོ་, separated.

འོ་ར་, vb. aorist, རིག་པོ་པ་, they dwelt.

འོ་ར་, m. རིག་པོ་, a tiger.

व्याज

व्याज, m. རྟོག་པ་, pretence, pretext.

व्याध, m. རྩོན་པ་, a hunter.

व्याधि, m. 1 རྩོན་, 2 རྩོན་པ་, 3 རྩོན་, dis-
ease.

व्यायाम, m. རྩོག་པ་, exertion, per-
severance.

व्युत्पत्ति, f. 1 རྩོང་རྩུ་རྩུང་པ་, 2 རྩོང་རྩུ་རྩུང་
རྩོག་སྒྲིལ་, perfect proficiency.

व्युत्पादक, རྩོན་པ་པོ་, one who ex-
plains.

व्युत्पादन, n. 1 རྩོང་རྩུ་རྩུང་པ་, 2 བསྟན་
པ་, explaining.

व्युत्पादयितव्य, བསྟན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་,
to be explained.

व्युत्पाद्यते, vb pass. བསྟན་པ་, being ex-
plained.

व्युत्पाद्यमान, pr. pl. pass. རྩོང་རྩུ་
རྩུང་པར་བྱེད་པ་, being explained.

व्रजत, pr. pl. 1 འགྲོ་, 2 འགྲོ་བཞིན་,
going,

शक्यसे

-व्रता, f. བདུལ་བྱུགས་མ་, devoted.

श

शंसति, vb. བཟློག་བྱེད་, says.

शक्त, རྒྱས་པ་, able, capable.

शक्ति, f. 1 མངའ་, 2 མངའ་ཐང་, 3
མཐུ, 4 རྒྱས་པ་, power, might,
ability.

शक्तिमत, རྒྱགས་ཅན་, powerful.

शक्नोति, vb. རྒྱས་, is able.

शक्नोमि, vb. རྒྱས་བྱུང་, I am able.

शक्य, 1 *ཐུབ་, 2 རྒྱས་, capable of
being effected, under the con-
trol of.

शक्यते, vb. རྒྱས་, is capable of be-
ing done.

शक्यसे (=शक्नोषि), རྩོད་ན་མངའ་ནི་

མཛིས་, you are able (Tib. lit.

you have the ability in prac-
tice.

शक्र

शक्र, m. འི་འོ་འོ་, Indra, the king of gods.

शत, n. འི་, hundred.

शतक, འི་འི་, a century.

शतकुम्भमय, འི་འི་འི་, made of gold.

शतषष्टि, f. འི་འི་འི་, one hundred and sixty.

शतमहस्र, འི་འི་, one hundred thousands, a lac.

शत्रु, m. འི་འི་, an enemy.

शर्मेन्, ind. འི་, slowly.

शबल, འི་འི་, variegated.

शब्द, m. འི་, a word. (འི་ and འི་
འི་ are instr. of འི་).

शब्दसन्दर्भ, m. འི་འི་འི་, the com-
position of words.

शम, m. 1 འི་, 2 འི་འི་, peace, calm-
ness, absence of passions.

शाक्यकुमार

शमन, འི་འི་འི་འི་, quelling, allay-
ing.

शयन, n. འི་, sleeping, a bed.

शयनि, (= शयने), འི་འི་, on the
bed.

शर, m. འི་, an arrow.

शरण, n. འི་, a refuge.

शरय, འི་འི་འི་ fit to protect, a
protector.

शरीर, n. འི་, the body.

शल्य, n. འི་འི་, a spear, shaft.

शशक, m. འི་འི་, a hare.

शशमृत, m. འི་འི་, the moon.

शल्ल, n. འི་འི་འི་, a weapon.

शाक्य, འི་, the race to which
Gautama Buddha belonged.

शाक्यकुमार, m. འི་འི་འི་, the
prince of the Śākya.

शाक्यगण

- शाक्यगण, m. ལྒྲུ་འཛོམས་, the multitude of Śākyas.
- शाक्याः, m. ལྒྲུ་ནམས་, the Śākyas.
- शाखिन्, m. ཡལ་ག་ལྗན་པ་, a tree.
- शान्त, རྒྱུ་(བ་), calm, calmed.
- शान्तये, རྒྱུ་སྤྱོད་, for pacification.
- शाम्यति, vb. 1 རྒྱུ་, 2 རྒྱུ་བར་འགྱུར་, becomes quiet.
- शान्, n. བསྟན་བཅོས་, a religious or scientific work.
- शिक्षा, f. བསྐྱབ་པ་, training, culture.
- शिक्षित, བསྐྱབས་, trained.
- शिक्षितु(म्), inf. སྦྱོབ་པར་, to learn.
- शिक्षेत, vb. opt. བསྐྱབ་པར་གྱིས་, one should learn (Tib. lit. शिक्षस्व, imp).
- शिरस्, n. 1 མགྲོ་, 2 དབུ་, the head.
- शिला, f. རྩོ་, stone.

शुद्धोदन

- शिव, 1 དགེ་, 2 རྒྱུ་(བ་), auspicious, propitious.
- शिशिर, བསྐལ་པོ་, cool.
- शिष्ट, 1 ལྷན་དུ་སེམས་, learned, wise; 2 ལྷག་ས་, remaining.
- शिष्य, m. སྦྱོབ་ས་, a disciple.
- शीकर, m. བྲིབས་པ་, a fine drop of water.
- शीघ्र, adv. ལྷུར་དུ་, quickly.
- शीतलता, f. བསྐལ་བ་ཉིད་, coolness.
- शील, འད་ཚུལ་ཅན་, having the natural disposition of.
- शुक, m. རྒྱུ་ཙེ་, a parrot.
- शुक्ल, དཀར་པོ་, white.
- शुद्ध, དག་པ་, pure.
- शुद्धसत्त्व, སེམས་ཅན་དག་པ་, one with a pure mind.
- शुद्धोदन, ཟས་གཙུང་ས་, a proper name. the father of Buddha.

शुभ

शुभ, བཟང, splendid, handsome.

शुभ्र, དཀར, white.

शुश्रूषमाण, pt. pl. སྤྱོད་ལུ་བྱེད་པ, serving.

शुश्रूषा, f. སྤྱོད་ལུ, service.

शूकर, m. ཡག་པ, a boar.

शून्य, སྟོང, empty, void.

शून्यता, f. 1 སྟོང་ཉིད, 2 སྟོང་པ་ཉིད, voidness, emptiness.

शून्यवत्, སྟོང་ལྟར, like void.

शूर, m. དཔལ་པོ, a hero.

शैल, m. རི, a rock.

शोक, m. 1 བྱ་ངན, 2 བྱ་ངན་གནས (Tib. lit. शोकस्थान, n. the cause of sorrow), sorrow.

शोचते, vb. 1 གཏུང་འགྱུར་ཞིང, 2 གཏུང་བར་འགྱུར, grieves.

श्रावस्ती

शोचितुम्, inf. *བྱ་ངན, to regret.

शोच्य, བྱ་ངན་ལོས, deplorable.

शोच्यते, vb. བྱ་ངན, affliction is felt.

शोणित, n. བྲག, blood.

शोभते, vb. བཟོས, looks beautiful.

शोभा, f. བཟོས, beauty.

शोभित, བཟོས་པ, decorated.

श्रद्-, ind. དད་པ, faith, faithfulness.

श्रद्धातुम्, inf. དད་པར, to have faith in.

श्रम, m. ངལ་(བ), fatigue.

श्रवण, n. ཉན་པ, hearing,

श्रवणयोः, n. ཉན་པ་གཉིས་ཀྱི, of the two ears.

श्रान्त, ཐང་ཆད, wearied, tired.

श्रावस्ती, f. བཟོན་ཡོད, a town of the name.

श्री
 श्री, f. དཔལ་, beauty, grace, prosperity.
 श्री- (for श्रीमत्), དཔལ་ལྷན་, with
 śrī.
 श्रीहर्ष, m. དཔལ་ལྷན་དགའ་བ་, lit.
 one with delight, having prosperity, a king of the name.
 श्रुत, ཐོས་, heard.
 श्रुत्वा, gd. 1 ཐོས་ནས་, 2 ཐོས་གྱུར་
 ཅས་, 3 ཐོས་(བ་), 4 གསལ་གྱུར་
 ཅས་, having heard.
 श्रूयताम्, vb, imp. ཉོན་ཅིག་, let it be
 heard.
 श्रूयते, vb. ཉོན་(བ་), it is being
 heard.
 श्रेयस्, n, དག་བ་, virtue, or religious merit, bliss.
 श्रेयस्काम, འཇགས་བ་འདོད་བ་, wishing bliss.
 श्रोतव्य, མཉམ་པར་བྱ་, to be heard.

षोडश
 श्रोतु, m. 1 ཉན་བ་, 2 ཉན་བ་པོ་,
 hearer.
 श्रोत्र, n. ཇི་བ་, the ear.
 श्लाघ्य, བསྐྱམས་འོས་, praise-worthy.
 श्लिष्यति, vb. ཇགས་, sticks.
 श्लेष, m. འདྲས་བ་, union.
 श्लेष्मन्, m. བད་ཀན་དག་, the phlegmatic humour (*kapha*).
 श्वापद, m. ཇི་དྲགས་, a deer, a wild
 beast.
 श्वित्, n. སྒྲོན་, white leprosy.
 श्वेत, 1 དཀར་པོ་, 2 པལ་ཁ་, white.

ष

षट्त्रिंशत्, f. སུས་ཅུ་སྒྲི་དྲུག་, thirty-six.
 षष्टितम, སྒྲི་ཅུ་བ་, sixtieth.
 षष्ठ, སྒྲི་བ་, sixth.
 षड्विंश, ཉི་ཤུ་ཅུ་དྲུག་བ་, twenty-sixth.
 षोडश, བཅུ་དྲུག་, sixteenth.

स-

स

स-, 1 सत्स(स), with; 2 समुक्त्वा,
similar, same.

संयम, m. ཡང་དག་སྒོམ་, restraint.

संयोग, m. 1 འདྲུ, 2 སྒྲུབ་, union,
connection.

संवर्तते, vb. འགྱུར་བ་, is.

संवसेत्, vb. opt. བདེན་པ་, should
live together (Tib. lit. should
resort to).

संवाहन, n. མཉེན་བ་, shampooing.

संवात, གཤམ་གས་བ་, covered,
clothed.

संवेदन, n. རིག་བ་, knowledge, per-
ception.

संशय, m. གེ་ཚེས་, doubt.

संसर्ग, m. འདྲི, relation.

संसार, m. འཁོར་བ་, the world.

संस्कार, m. འདུ་བྱེད་, one of the five
skandhas in Buddhism.

संक्षोभ

संहृत्य, gd. བསྐྱུས་ཤིང་, having
brought together.

सः, m. 1 དེ, 2 དེས་, he.

सकल, *དེ་དག་, all (Tib. lit. 'those').

सक्त, ཚགས་, attached.

सखा, m. གྲོགས་པོ་, a friend.

सगौरव, adv. གུས་པ་དང་བཅས་པར་,
with dignity and honour.

सङ्कर, m. ལྷན་, manure.

सङ्कल्प, m. 1 ཀུན་དོག་, 2 དོག་པ་, 3
རྣམ་པར་བདག་པ་, thought, ima-
gination, a definite determina-
tion.

सङ्कल्पयिष्यामि, vb. ft. ཀུན་དོག་(བྱེད་),
I shall not imagine.

-सङ्कम्य, gd. སོང་སྡེ་, having gone.

संक्षेप, m. 1 མདོར་, 2 མདོར་བསྡུས་,
brief.

संक्षोभ, m. འགྱུགས་པ་, agitation.

सङ्गम

- सङ्गम, m. འགྲོགས་པ་, coming together.
- सङ्गीतक, n. རྒྱུ, music.
- सचिव, m. རྒྱུ་པོ་, a minister.
- सचेत्, ind. གཤམ་དེ་, if.
- सज्जमाना, pr. pl. f. ཐོགས་པར་གྱུར་པ་, sticking.
- संजानीते स्म, vb. ཚོར་, felt.
- संज्ञा, f. འདྲ་ཤེས་, one of the five Skandhas in Buddhism, perception.
- सतत, adv. ཉིག་ཏུ་, always.
- सति, pr. pl. loc 1 གྱུར་ན་, 2 གྱུར་པ་ན་, 3 ཡིན་ན་, 4 ཡིན་པས་ན་, (it) being.
- सत्, pr. pl. 1 དམ་(པ) good, wise ; 2 ཡིན་(པ), existing.
- सत्कार, m. བཀྲར་སྤྲི་, reverence, respect.

सन्ताप

- सत्ता, f. ཡིན་པ་, existence.
- सत्त्व, n. 1 ཡིན་པ་, 2 སེམས་དཔའ་, existence, a brave mind.
- सत्य, བདེན་པ་, truth (n.), true.
- सद (for सदा), ind. ཉིག་ཏུ་, always.
- सदसत्, ཡིན་མིན་, existing and not existing.
- सदा, ind. ཉིག་ཏུ་, always.
- सदृश, ལྷོ་བྱུ་, like.
- सद्धर्मगुरु, m. *དམ་ཚེས་སྤྲུལ་མར་མཛད་, the teacher of the holy religion.
- सद्यस्, ind. འཕྲུལ་, in the very moment, just immediately.
- सन्तः, pt. pl. plu. དམ་པ་ནམས་, the wise men.
- सन्तप्त, གཤམ་, afflicted.
- सन्ताप, m. 1 ཀུན་ནས་གཤམ་པ་, 2 གཤམ་པ་, 3 བཞིན་པ་, 4 ཡིངས་

सन्ति

གཏུང, 5 ཡོངས་སུ་གཏུང་བ, heat,
toriture, distress.

सन्ति, vb. 1 གནས་, 2 ཡོད་, are.

सन्तोष, m. ཚོག་ཤེས་, satisfaction.

सन्त्याजयिष्यति, vb. ft. འདོར་བར་
འགྱུར, will make one abandon.

सन्दर्भ, m. བཀོད་པ་, a literary com-
position.

सन्देह, घे'केस, doubtful.

सन्देह, घे'केस'त्रे'व, doubt.

सन्ध्या, f. མཚས་ས་, joint, evening.

सपर्या, f. བསྐྱེད་བཀྱར, veneration,
worship.

सप्तम, བདུན་པ་, seventh.

संनिपात्य, gd. བསོགས་ཏི, having got
assembled.

सप्रतीश, ཞི་ས་དང་བཅས་, respectful.

सफला, f. འབྲས་དང་བཅས་, fruitful.

समागच्छति

सम, 1 འདྲ་བ་, 2 མཉམ་(པ), 3
མཚུངས་, equal,

समधिष्ठित, ཡང་དག་པར་གནས་,
governed, guided.

समनन्तर, མཚུངས་པ་དེ་མ་ཐག་པ་, im-
mediately contiguous.

-समन्वागत, 1 དང་ལྷན་, 2 དང་ལྷན་
ཞིང་, endowed with.

समभिरुह्य, gd. ཞོན་ནས་, having as-
cended.

समर्थ, 1 ལུས་(པ), 2 ལུས་དང་ལྷན་, 3
ཡོང་བ་, able.

समर्पयितुं कालः, འབོག་རན་, the time
to make over.

समवस्थित, གནས་པ་, standing or re-
maining firm.

समस्त, འདུས་པ་, combined.

समागच्छति, vb. འཇོམས་, comes to-
gether.

समागम

- समागम, m. 1 འདུས་གུར, 2 འདུས་
པ, union.
- समाचरत्, pt. pl. མྱོད་པ, prac-
tising.
- समाचरेत्, vb. opt. ལེགས་པར་སྟོད་,
should practise.
- समाधि, m. 1 ཏིང་འཛིན, 2 ཏིང་ངེ་
འཛིན, profound meditation.
- समान, ལྷན་པ་དང་ཐུན་པ, with res-
pect.
- समासतः, མདོར་ན, in brief.
- समिध्, f. ཡུལ་ཤིང, fuel, specially
sacrificial sticks for the sacred
fire.
- समीक्ष्य, gd. བརྟུས, having seen.
- समीप, n. ཉེར་ལོགས, near.
- समुत्तिष्ठ्य, gd. གྱུས་གྱེན་དུ་བསྐྱོད་བྱས་
ནས, having raised.
- समुदय, m. གྲུན་འབྱུང་བ, cause.

सम्भव

- समुदित, འདུས, collected together.
- समुद्र, m. གླུ་མཚོ, the ocean.
- समुन्नमित, རབ་དུ་བསྐྱང, raised up.
- समेत्य, gd. འདུས་ནས, having come
together.
- सम्पन्न, སྤུན་ཚོགས, endowed with.
- सम्पादयामि, ཡོངས་སུ་ཚོགས་པར་བྱ, I am bringing about.
- सम्पूर्ण, གང་པ, full.
- सम्प्राप्त, རབ་ཐོབ, gained, obtained.
- सम्बन्ध, m. འབྲེལ་བ, relation, con-
nection.
- सम्बुद्ध, 1 *སངས་གྱུས, 2 ཚོགས་པའི་
སངས་གྱུས, fully awakened or
enlightened.
- सम्बोधि, f. ཚོགས་པའི་བྱང་ཆུབ, per-
fect knowledge.
- सम्भव, m. 1 འབྱུངས, born; 2 འབྱུང་
བ, possibility.

सम्भूत
सम्भूत, སྐྱེས་ཀྱིས་, born.
सम्भृत, སྐོན་, holding.
सम्भोग, m. རེ་ངས་སྤྲོད་, enjoyment.
सम्पन्न, ཡང་དག་(ས་), perfect.
सरस, བརྒྱན་དང་བཅས་, fresh.
सरम्, n. 1 རྫོང་བུ, 2 མཚོ་, a lake, pond.
सरस्वती, f. དབྱངས་ཅན་མ་, speech, the presiding deity of learning.
सराष्ट्र, ཡུལ་ལམོར་བཅས་, along with the kingdom (i. e. the inhabitants of the kingdom).
सहज, ཉན་དང་བཅས་པ་, diseased (lit. one with a disease).
सरोप, བློ་བ་དང་བཅས་པ་, with anger.
सर्ग, m. ལེན་, a chapter.
सर्प, m. སྦྱུལ་, a snake.
सर्व, 1 ཀུན་, 2 ཐམས་ཅད་, all.

सविशेष
सर्वज्ञ, ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་, omni-
scient.
सर्वज्ञता, f. ཐམས་ཅད་མཁྱེན་བ་ཉིད་, omniscience.
सर्वतस्, ind. ཀུན་ཏུ་, on all sides.
सर्वत्र, ind. ཀུན་ཏུ་, everywhere.
सर्वथा, ind. 1 ཀུན་ཏུ་, 2 ཐམས་ཅད་
ནས་, in every way.
सर्वदा, ind. ཀུན་ཚེ་, always.
समं धर्म, m. ཚེས་ཀླུ་མས་, all things or
elements of existence.
सर्वबुद्ध, སངས་རྒྱལ་ཀུན་, all the
Buddhas.
सर्वशुक्ला, f. ཐམས་ཅད་དཀར་, all
white.
सलज्ज, རོ་ཆ་དང་བཅས་, with bash-
fulness.
सविशेष, བྱད་པར་དང་བཅས་པ་, with
speciality.

सविस्मय

सविस्मय, ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ།, with surprise.

ससङ्ग, དག་འདུན་དང་བཅས།, with the fraternity of monks.

संसाध्वस, འཛིགས།, alarmed, frightened.

सस्पृह, ཆགས་དང་ལྡན་པ།, with eager desire.

सस्मित, འཛྲོས་དང་བཅས།, with a smile.

सस्वर, སྒྲི་བཅས་པ།, with a sound.

सह, 1 དང, 2 ལྷན་ཅིག།, with.

सहगत, དང་ལྡན།, associated with, together with.

सहज, ལྷན་ཅིག་སྦྱེས།, natural, in-net.

सहसा, ind. འཕྲུལ།, suddenly.

सहस्रवत्, སྟོང་ལྡན།, possessing a thousand.

सहस्र, n. 1 སྟག་སྟོང, 2 སྟོང་སྟག།, a thousand.

सामर्थ्य

सहित, 1 འགྲོགས།, 2 བཅས།, 3 དང་བཅས།, accompanied by.

साक्षात्, ind. དངོས་སུ།, directly.

सागर, m. བྱ་མཚེ།, the sea.

सादृश्य, n. མཚུངས།, resemblance.

साधयित्वा, gd. སྦྱབ་པས་དྲེ།, having propitiated.

साधारण, སྦྱི་མཐུན།, common.

साधिच्चेप, སྒྲོད་པ་དང་བཅས་པ།, with, reflection, censure.

साधु, 1 དམ་པ།, 2 ལེགས་པ།, 3 འཕྱོག་དྲེ།, good, well, rightly.

सानुक्रोश, རྗེས་སུ་བརྗེ་བཅས།, with kindness.

साभरण, སྦྱོན་དང་ལྡན་པ།, with ornaments.

सामर्थ्य, n. 1 ལས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པ།, 2 འགྲུགས།, capability.

सामाजिक

सामाजिक, འདུས་པ་, a member of an audience or assembly.

सामान्य, མཐོང་པོ་, common.

सार, m. མཛོད་པོ་, the essence.

साहचर्य, n. འདྲ་བ་ཉིད་, similarity.

सिंह, m. སེང་གེ་, the lion.

सिंहासन, n. སེང་གེའི་ཁྲི་, a throne.

सिक्त, བྲན་པ་, sprinkled, watered.

सिद्ध, བླུ་བ་པ་, accomplished, a semi-divine being supposed to be of great purity and holiness.

सिद्धान्वयज, བླུ་བ་རིགས་ལས་སྐྱེས་, born in a family of Siddhas.

सिद्धि, f. འབྲུག་པ་, accomplishment.

सिध्यति, vb. འབྲུག་(པ་), is accomplished.

सिन्दूर, n. ལེ་ཁྲི་, vermillion.

सुगति

सिन्दूरसदृश, ལེ་ཁྲི་ལྷན་, like vermillion.

सीदति, vb. 1 *འགྱུར་, 2 ལྷུས་གྱུར་, sinks down.

सु-, prefix, 1 བདེ་བར་, 2 བཟང་, 3 རབ་, 4 ལེགས་, 5 ལེགས་པར་, good, well, very, etc.

सुकृत, n. ལེགས་པར་སྦྱར་, any good or virtuous act.

सुख, n. བདེ་(བ་), 2 བག་པལ་, ease, comfort, happiness.

सुखार्थिन्, བདེ་(བ་)འདོད་, desirous of comfort, *happiness.

सुखावह, བདེ་བ་འདོན་, conducing to happiness.

सुगत, 1 བདེ་བར་གཤེགས་པ་, 2 བདེ་གཤེགས་, a synonym for Buddha.

सुगति, f. བདེ་འགོ་, a happy condition.

सुचक्ष

सुचक्ष, མི་གཙང་, very impure (Tib. impure).

सज्जन, གཉེན་བཅས་, with men (Tib. with kinsmen, relatives).

सुतादि, བྱ་ལ་སོགས་, the son and others.

सुन्दर, མཛེས་, beautiful.

सुप्त, གཉིད་ལོག་, asleep.

सुप्रणिहित, རབ་ཏུ་འབད་པ་, well-determined or decided.

सुरभि, ཁ་, fragrant (Tib. lit. a cow or the fabulous cow of plenty).

सुलभ, རྟེན་སྲ་བ་, easy to get.

सुवर्ण, n. གསེར་, gold.

सुव्यक्त, *གསལ་བ་, very clear (Tib. clear).

सुष्ठु, ind. ལེགས་པར་, well, good.

सुसुखम्, adv. འོན་ཏུ་བདེ་བར་, very happily.

सेव्य

सुस्थित, ལེགས་པར་གནས་པ་, being in a good state.

सूचयित्वा, gd. བསལ་བར་བྱས་ནས་, having indicated.

सूति, f. བསྐྱེད་, production.

सूत्र, n. མཛོད་, a thread, a particular kind of books.

सूत्रधार, m. མཛོད་འཛིན་པ་, 'a thread-holder,' a stage manager who takes a prominent part in the prelude to a drama.

सूरि, m. མཁས་པ་, a learned man.

सूर्य, m. ཉི་མ་, the sun.

-सुज्य (with the prefix वि-, རྟོམ་), gd. བཞེགས་ནས་, having dismissed, sent away.

सेवेत, opt. བདེན་ནིང་, should practise.

सेव्य, བསྐྱོད་བྱ, to be attended.

सेव्यते

सेव्यते, vb. བཞེན་པ།, is being attended.

सौदर, m. མེན་ཁྲི།, a uterine brother.

सौकुमार्य, འཕྱིན་ཏུ་བཞེན་པ།, tenderness (Tib. lit. सुकुमार, very delicate).

सौख्य, n. བདེ་བ།, happiness.

सौम्य, ཞི་བ། gentle.

स्कन्ध, སྒྲུང་བོ།, a collection, mass, heap.

स्तम्भ, m. ཀ་བ།, a post.

स्तवक, m. མཐོག་ཁྱེད་པ།, a cluster.

स्तोक, ཏུང་ཟད་ཙམ།, little, (Tib. lit. स्तोकमात्र, only little).

स्त्री, f. 1 བུ་མོ།, 2 བུ་མེད།, 3 མ།, a woman.

स्थ, བཞུགས་པ།, one who stands.

स्थविर, བོན་པ།, old.

स्थान, n. བཞུགས།, a place.

स्पृहक

स्थानप्राप्ति, f. བཞུགས་ཐོབ།, reaching a place.

स्थापित, 1 བཞགོད།, 2 བཞེག།, kept, arranged.

स्थित, 1 བཞུགས་པ།, 2 མཆིས།, remained.

स्थित्वा, gd. 1 འདུག་མེད།, 2 འདུག་པ།, having remained.

स्थिर, བཞུགས།, firm.

स्नापयत, pr. pl. འབྲུ་བ།, causing to take bath.

स्निग्ध, ལྷུ་མ་བ།, oily.

स्पृहक, འདོད་བྱེད་པ།, desirous.

स्नेह, m. 1 ཆགས་པ།, 2 དགའ་བ།, affection.

स्पन्दते, vb. བགཡ།, moves.

स्पर्श, m. རེག་པ།, touch.

स्पृह, བཞེད་པ།, longing, desiring.

स्पृहक, འདོད།, desirous.

स्फुट

- स्फुट, 1 གསལ་བ་, 2 གསལ་ལྗིང་, clear, distinct.
- स्मरामि, vb. གོ་མོ, I remember.
- स्मरेत्, opt. གོ་མོ་པ་, may remember.
- स्मर्यते, vb. *བཤཀོ, is being remembered (Tib. lit. said).
- स्मित, འཕྱི་མ་, a smile.
- स्मृत, བཤཀོ, remembered (Tib. said),
- स्मृति, f. གོ་མོ་པ་, remembrance.
- स्यात्, opt. 1 འགྱུར་, 2 ཡིན་, may be.
- संस, m. ཉམས་, falling.
- संसते, vb. ལྷུང་གྱུར་, falls down.
- सवत्, pr. pt. ཟག་, oozing.
- स्व, 1 བདག་, 2 རང་, one's own self, own.
- स्वक, རང་གི་, own.
- स्वकीय, རང་, own.

स्वस्तिक

- स्वच्छ, རབ་ཏུ་དང་, very clear.
- स्वजन, 1 གཉེན་, 2 རང་གི་སྤེ, a kinsman, relative.
- स्वतस्, ind. 1 བདག་ལས་, 2 རང་ཉིད་, of, by, or from one self.
- स्वन, m. རྒྱུ་, a sound.
- स्वपन्ति, vb. ཉལ་, sleep.
- स्वपिति, vb. ཉལ་ཞིང་མཆིས་, sleeps.
- स्वप्नभूत, མི་ལས་, being like a dream.
- स्वभाव, m. 1 རང་པ་, 2 རང་བཞིན་, nature.
- स्वयम्, ind. 1 རང་, 2 རང་ཉིད་, one-self.
- स्वर्ग, m. མཐོ་ངོས་, the heaven.
- स्वर्णमुष्टि, with a golden handle.
- स्वलक्षण, n. རང་གི་མཛན་ཉིད་, one's own characteristics.
- स्वलाभ, m. རང་གི་རྐྱེད་པ་, one's own gain.
- स्वस्तिक, བཀྲ་ཤིས་, prosperity.

स्वस्थ

स्वस्थ, རང་གཞས་, self-dependent,
confident.

स्वामिन्, ཇེ, a master, lord.

स्वार्थ, རང་གི་ངོན་, one's own object
or interest.

ह

हंस, m. ངང་བ་, a swan.

हत, 1 བརྒྱུ་ཞིང་, 2 བསྐྱལ་བ་, 3
གསོད་, beaten, killed.

हतक, ཉམས་སྐྱེད་བར་བྱེད་བ་, miserable,
wretched (Tib. lit. a killer).

हन्त, ind. ཞེས་, a ptcl. implying
joy, surprise, or grief.

हन्ति, vb. 1 འཕུང་བར་འགུར་, 2
འཕུང་བ་, kills.

हन्यते, vb. བསམད་, is destroyed.

हय, m. རྩ་, a horse.

हरि, m. འཕྲོག་བྱེད་, Indra, the lord
of gods.

हिसक

हरिण, རི་བྲགས་, a deer.

हर्ष, m. 1 (with རོམ་, before it)

ནོམ་བར་ལྷང་བ་, rising up ; 2

དགའ་བ་, pleasure.

हर्षदेव, དགའ་བའི་ལྷ་, a king of the
name.

हविस्, n. མའ་, an oblation, clarified
butter.

हस्त, m. ལག་, the hand.

हस्तिन्, m. སྤང་པོ་ཆེ་, an elephant,

हातुम्, inf. སྤང་བར་, to give up.

हार, m. རྩ་ཤལ་, a necklace.

हारिन्, ཡིད་འཕྲོག་, pleasing, heart-
stealing.

हि, 1 ཞི་, a ptcl. used merely as
an expletive ; 2 ཉིད་, certainly,
alone, (used to emphasize an
idea).

हिसक, 1 འཆོ་བ་, mischievous, 2

འཆོ་བ་ཅན་, injurious, mischie-
vous.

हिंस्र, འཇོ་བ་བྱེད་པ།, injurious, no-
xious.
हितकर, ཕན་བྱེད།, doing a kind act,
favourable.
हिम, གངས།, n. ice ; m. the Himā-
laya mountain.
हिमवत्, m. གངས་ཚན།, snowy, the
Himālaya mountain.
हीन, 1 རོན།, 2 རྒྱུ་མེད་པ།, 3 མེད་པ།,
low, mean ; without.

हेमन्, གངས་པ།, taken.
हृदय, n. 1 སྒྲིང།, 2 བྱམས།, 3 སེམས།,
the mind.
हृदयङ्गम, ཡིད་འོང།, heart-stirring.
हेतु, m. 1 གྱུ།, 2 གྱུ་ཚན། (lit. हेतुमत,
with a cause, a cause).
हेतुत्व, n. གྱུ་ཉིད།, the state of a
cause.
हेमन्, n. gold.

ADDENDA

गणनंघ्रव, (originally तपस्या, asceti-
cism) ཏུཅཀར།, difficult to do, NA,
13. 7.
अमृतरंघ, संवर्तते, is, LV. C1³⁵.
गौरंघ, गृध्र, m. old, NA, 5. 2.
श्रुव, पृष्ठ, n. the back of the body,
BC, 3^d.

क्षुवंपदिश्रु, विधातुम्, inf. to do,
NA, 4°.
रेखंपरंघ, निस्तीर्ण, passed
through, fulfilled, BC, 4°.
रदंखंपरंघ, भाव, m. a thing, CS, 7°.
15° ; MK, 1°, 3^a, 10^a ; NA,
3. 8.

མངས་པར་འགྱུར་བ, बहु, much,
NA, 2. 1.

མངོན་དགོངས་, अभियन्त्रि, m. inten-
tion. KA, 9^b.

ཅེས་བྱ, उच्यते, vb. is said, KP. 1.
2, 2. 2.

རྒྱལ་པ, attachment, love, 1 अनु-
राग, m. NA, 6. 2 ; 2 राग, m.
NA. 5^a.

མཆིས་, भवि (in the sense of भवेत्),
vb. may be, LV. B15^b.

རྒྱུ་མུ་མཐུན་པ, अनुरूप, correspon-
ding to, NA, 13. 18.

བཟོད་པ, वदन्ति, vb. say, NA, 11^a.

ཉམས་སུ་སྤོང་བར་བྱོས་ཤིག, अनुभूय-
ताम्, imp. let it be felt, NA,
5. 4.

བརྟེན་པ, *संबन्धेत्, opt. should live
together (Tib. lit. should resort
to).

བརྟེ, द्रष्टव्य, to be seen, KP, 3. 1.

སྟོན, देशयति, vb. teaches, LV.
C2²⁷.

ཐབས་ལས་བྱུང, उपेय, to be affec-
ted by means, NBT, 12. 6.

ཐོབ་འགྱུར, याति, vb. goes, CS, 17^d.

ཐོབ་(བ), 1 अवाप्ति, f., 2 प्राप्ति, f.
obtaining, NA, 2^d, 3^a.

མཐུན་པའི་ཕྱོགས་, सपक्ष, m. a simi-
lar instance or one in which
the major term is found.

དད་པར་འཛིན་པ, श्रद्धधीत, opt.
should put faith in, BC, 40^b, ^d.

དུས་མིན་པ, असमय, m. untime,
2^a, BC.

བདག་དང་འབྲེལ་བ, मद्वियोग, sepa-
ration from me, BC, 43^a.

འདི་ལྟ་བུ, ईदृश, such.

ཁང་དུ་བཞུད་ཅིག, प्रविश, imp. enter,
LV, A5¹¹.

གཞས་, आस्पद, n. place, receptacle.

ནྟེ་པར་བཞི།, चतुर्विध, of four kinds,

NB, 7. 1.

བརྒྱུན།, हत, beaten, NA, 12, 4.

སྤྱ་ཡོངས་སྤྱུ་པར་བྱེད།, रोमाञ्चयति,

vb. makes the thrill of hairs,

NA, 7. 20.

བ།, सुरभि, fragrant, lit. a cow or the fabulous cow of plenty of the name, NA, 9. 8.

བྱས་བ་གཞོ་བ་ས་ཡིན་པ།, अकृतज्ञता, f, ungratefulness, LV. B1¹².

དབུས།, मध्य, n. the middle, KP, 9. 4.

ས་ཏང་ག།, मतङ्ग, m. a king of the name, NA, 7. 2.

ཅུལ་བ།, व्यायाम, m. exertion, perseverance, LV. C2⁴⁰.

བཅོལ།, पर्येषमाण, pr. pl. seeking after, LV, C4¹⁷.

ཆེན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ།, महान्न (?), great naked (?), LV. B21¹¹.

ཆོངས་པར་སྦྱོད་པ།, ब्रह्मचर्य, celibacy

or the duties of a religious student, LV. C1²⁰.

ཚུགས་པར་འགྱུར་ཞིང།, आक्रमेय्या,

opt. may attack, LV. B15^{4, 6}.

ཆོ་འདི།, दृष्टधर्म, m. this world.

ཆོར།, संजानीते स्म, vb. perceived, felt.

འཛོལ་བ།, अहिंसक, not mischievous, UV, 23⁰.

གཟིགས།, द्रक्ष्यसे, vb. you will see, LV, B 14²¹.

བཞོད་པར་གསོལ།, क्षमस्व, imp. forgive, LV. B 12^{24, 25}.

གཞན་དུ་ཕྱོགས།, पराङ्मुख, having the face turned away, BC, 8⁰.

ཡང་བ།, लघु, light, swift, UV, 25^a.

ཡོངས་སྤྱ་ཞེགས་པར་བྱ།, सम्पादयामि, I fulfil, NA, 2. 16.

ཡོངས་སྤྱ་སྦྱོངས།, परित्यज्येत्, opt. should give up, UV, 4^b.

ཡོངས་སུ་གཞུང་གི་བོད་པ་། परिपीडित,
troubled. BK. 4.

གཡས་པ་འཁོར་པ་, the right side, NA.
9'.

གཡོ་བོ་, རྒྱུ་ལྡན་, vb. moves, NA, 9'.

གཡོ་བོ་མེད་, འཇགས་, not moving.

རིང་མོ་, འཇགས་, ind. long. I.V.A
11"

ཅི་, a ptcl. signifying accusative,
dative, and locative cases, and
an infinitive.

ཡོངས་པ་འཁོར་པ་, ལྷག་, welcome,
NA, 11^a.

ཤིན་ཏུ་མང་པོ་འབྱུང་བ་, བུ་,
much, many, NA, 2, 1.

གསུང་བ་, བུ་, n. a speech, NA,
9'.

ལྷ་, འཇགས་, f. the heaven, BC, 63.^a

ADDITIONS AND CORRECTIONS

PRAJÑAPĀRMITĀ. Read 5' ལྷ་ for ལྷ་ ; 9' འཇགས་ for འཇགས་ ; 13^a
འཇགས་ for འཇགས་ ; 15' འཇགས་ for འཇགས་ ; 23' ལྷ་ for ལྷ་ ; 24^a ལྷ་
འཇགས་འཇགས་འཇགས་ for ལྷ་ འཇགས་འཇགས་འཇགས་ ; 25^a འཇགས་ for འཇགས་ ; 26^a ལྷ་ for
ལྷ་ ; omit འཇགས་ ; 28^a ལྷ་ for ལྷ་, omit * ; 29^a after ལྷ་ read ལྷ་
for ལྷ་, so do for ལྷ་ ; d 243 for 234.

NĀGĀNANDA. 2^a ལོངས་ for ལངས་; 4 བ་དྲོ་; 12 བ་ for བ, 16 བྱའི་ for བྱའ; 5. 2 འི་བའི་ for འེ་བའི་; 6. 2 སྲིད་ for སྲི་; 7^b. བོ་ for བ, ཐི་ནི་ for ཐི་ནི་. 7 ར་ལྟེ་ for ར་ལྟེ་; 13 insert * before རྒྱུ་, 14 རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 19 add རྒྱུ་ below འི་, read རྒྱུ་བའི་ for རྒྱུ་བའི་, 20 བ་ན་ for བ་ན་; 8 རྒྱུ་བ་ for རྒྱུ་བ་; 9^a delete, *, 6 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 10^b རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 6^b རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 5 རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 6 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 11. 4 རྒྱུ་ for རྒྱུ་, རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 5 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 12. 8 རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 13^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 2 རྒྱུ་ for རྒྱུ་.

UDĀNAVARGA. 1^a add ར་ after རྒྱུ་. 11^a read ར་ for ར་. 16^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་, 17^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་ རྒྱུ་བ་ for རྒྱུ་བ་.

BUDDHACARITA. 1^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 2^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 4^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 5^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 8^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 10^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་ རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 20^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 33^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 34^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 42^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 43^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 44^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 45^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 66^b རྒྱུ་ for རྒྱུ་, and རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 67^a རྒྱུ་ for རྒྱུ་; 68^b རྒྱུ་ seems to be རྒྱུ་.

LALITAVISTARA. A. 1^a རྒྱུ་བའི་ for རྒྱུ་བའི་; 3^a རྒྱུ་བའི་ for རྒྱུ་བའི་;

'སརྟེ' for 'སརྟེ' ; 11¹⁰ 'ལྟ' for 'ལྟ' ; 13¹⁷ 'སྟེ' for 'སྟེ' ;
'བཟོ' for 'བཟོ' ; 14¹¹ insert 'ལ' after 'བཟོ', and read 'བཟོ' for
'བཟོ' ; 'བཟོ' for 'བཟོ' ; 'བྱང' for 'བྱང' ; 51 'ཐེགས' for 'ཐེགས' :

B. 1 'ཏྲ' for 'ཏྲ' ; p. 123, l. 4 omit 'མཆོད་མཆོད་', 10¹⁶ (Skt.) read ' for
' , note 20 'མཆོད་' for 'མཆོད་' ; 11¹⁰ ' for ' , 4⁴ for ' ; 15¹⁵ for ' , 16¹⁶ for
' ; 12¹⁰ 'སྟེ' for 'སྟེ' ; 15¹⁹ 'ཆོ' for 'ཆོ' ; 21¹¹ insert 'ཆོ' after 'ཐོ'
29¹ 'ལྟ' for 'ལྟ' :

C. p. 131, 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 1²³ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 6¹⁶ 'ཐོ' for 'ཐོ' ;
'ཐོ' for 'ཐོ' ; 2¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 2¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' :

BODDHISATTVAVADANAKALPALATĀ. 1¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 5⁵
for '5', and 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 14¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 16¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ;
'ཐོ' for 'ཐོ' ; 17¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 19¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ;
20¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' as read by S. D., 21¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ;
29¹ 'ལྟ' for 'ལྟ' :

BLAGAVADGĪTĀ. 3¹ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 9¹ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 12, 13 'ཐོ' for
'ཐོ' :

NYAYABINDU. 11. 6¹ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 20. delete* ; 25. 5¹ 'ཐོ' for
'ཐོ' ; 27. 1¹ 'ཐོ' for 'ཐོ' :

NYAYABINDUJIKĀ. 1. 1¹⁰ 'ཐོ' for 'ཐོ' ; 12. 6¹ 'ཐོ' for
'ཐོ' :

CATUHŚATAKA. 1^d VIII for XIII; 2^a ସ୍ତବ for ସବ; 10^b ବାଞ୍ଛିନୀ for ବାଞ୍ଛିନୀ; 13^d ରେ for ରି; 19^a ଧର୍ମସ୍ୟ for ଧର୍ମସ୍ୟ; 21^a 3 for 13.

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ. 14^c ନ୍ତେ¹¹ for ନ୍ତେ⁵, delete 11^a भवति.

KĀŚYAPAPARIVARTA. 1. 1¹³ ଐ for ଐ; 20 ହୁଂ for ହୁଂ; 3¹¹ ଐ for ଐ; 13 ହୁଂ for ହୁଂ; 2. 1¹³ ଯଦିକା for ଯଦିକା; 3. 1¹⁷ ଯେନ for ଯେନ; 6. 3¹ ଋ for ଋ; 8. 1⁸ ଗ୍ରାମ for ଗ୍ରାମ; 8. 2⁷ ତଦ୍ for ତଦ୍¹⁷.

KĀVYĀDARŚA. 1^a ଶ୍ରୀମ for ଶ୍ରୀମ; 2^a ବହୁନୀ for ବହୁନୀ; 6¹ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ for ସଂକ୍ଷିପ୍ତ

NOTES. P. 224, l. 4, substantives for sabs°. P. 225, l. 2, See for see. P. 226, l. 18, stavaka for stavak. P. 230, l. 7, ground for gerund. P. 232, l. 13, omit of. P. 248, l. 6, read tvām for tvam; l. 10, ārāvaṇa for rāvaṇa; l. 11, add the after in; l. 19, read is for are. P. 255, l. 6, kavala- for kabala. P. 258, l. 10, nāvamanyeta for nāvamayeta. P. 275, l. 6, an for a. P. 283, l. 6, ଚିନ୍ତ for ଚିନ୍ତ; l. 19, ଋ for ଋ. P. 301, l. 19, ବାସୁର for ବାସୁର. P. 312, l. 15, ଶ୍ଳୋ for ଶ୍ଳୋ.

VOCABULARY. P. 326. col. 2, -ପଞ୍ଚବ୍ୟ, to be understood for -ପାଞ୍ଚ, to be explained. P. 328. col. 2, ରାସୁଗଣ for ରାସୁଗଣ. P. 332, col. 2, ଶ୍ରୀ for ଶ୍ରୀ. P. 336, col. 2, ରାଗେନ for ରାଗେନ. P. 337, col. 1,

add *UV* before 26°. P. 338, col. 1, ཡུཌྱི་ཀླ་ for ཡུཌྱི་ཀླ་. P. 339, col. 1, conqueror for conquer. P. 340, col. 1, གྲུ་སྤྱོད་ for གྲུ་སྤྱོད་. P. 341, col. 2, add དུས་, *bright* before BC. P. 352, col. 2, add བར་ after བཅོལ་. P. 361, col. 1, under ལྷོ་ལྷོ་ add 2 ལྷོ་, loud. P. 365, col. 1, under རྟོགས་པ་ add 4 བརྟོགས་, m. understanding. P. 366, col. 1, delete. the line beginning with ལྷོ་ལྷོ་. P. 372, col. 2, རྟོགས་པ་ for རྟོགས་པ་. P. 380, col. 1, *acute* for *accute*. P. 383, col. 2, བཅོལ་ for བཅོལ་. P. 389, col. 2, ལྷོ་ལྷོ་ for ལྷོ་ལྷོ་. P. 390, col. 1, རྟོགས་ for རྟོགས་. P. 399, col. 2, ལྷོ་ལྷོ་ for ལྷོ་ལྷོ་. P. 405, col. 2, *humorous* for *humours*. P. 434, col. 2, *causing* for *ceasing*. P. 435 col. 1, བཅོལ་ for བཅོལ་, རྟོགས་ for རྟོགས་, and *brillant* for *brillant* ; col. 2, བཅོལ་ for བཅོལ་. P. 438, col. 1, བཅོལ་ལྷོ་ལྷོ་ for བཅོལ་ལྷོ་ལྷོ་, omit 2nd before *to* and read 2nd after *wonder*. P. 455, col. 1, གྲུ་སྤྱོད་ for གྲུ་སྤྱོད་. P. 459, col. 2, *pr. pl.* for *pf. ptcl.* P. 462, col. 1, *pl.* for *ptcl.* P. 474, col. 1, རྟོགས་པ་(ལྷོ་) for རྟོགས་པ་(ལྷོ་). P. 480, col. 2, ལྷོ་ for ལྷོ་.

APPENDIX

1. *Catalogues.*

The following catalogues, some of them of the Kanjur or of the Tanjur, others of both of them, give information with regard to names, lengths, subjects, authors, translators, etc. of the works included in them:

1. P. C o r d i e r: Catalogue du Fonds Tibétain de la Bibliothèque Nationale. Parts II and III.

Here are catalogued the books of the Tanjur only.

2. M a r c e l l e L a l o u: Répertoire du Tanjur d'après le Catalogue de P. C o r d i e r, Paris, 1933.

This is an alphabetical catalogue of the names of the books and their authors and translators mentioned in C o r d i e r's Catalogue. This volume has made C o r d i e r's Catalogue more useful.

3. H. B e c k h: Verzeichnis der tibetischen Handschriften der Preussischen Staatsbibliothek, Berlin, 1914.

4. A Complete Catalogue of the Tibetan Buddhist Canon (Bkaḥ-ḥgyur and Bstan-ḥgyur), Tōhoku Imperial University, Japan, 1934.

This is the latest catalogue of the Kanjur and the Tanjur.

2. *Analyses.*

The following two works supply the descriptive contents of the Kanjur:

9. Vincent C. Henderson: *Tibetan Manual*, Baptist Mission Press, Calcutta, 1903.

10. Lama Lobzang Mingyur Dorje: , *A Tibetan-English Primer*, Calcutta University, 1938.

4. Dictionaries.

1. Alexander Csoma de Köros: *A Tibetan-English Dictionary*, Calcutta, 1834.

2. Sarat Chandra Das: *A Tibetan-English Dictionary*, Revised and Edited by Graham Sandberg and A. William Heyde, Calcutta, 1902.

3. H. A. Jäschke: *A Tibetan-English Dictionary to which is added an English-Tibetan Vocabulary*, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London, 1934.

4. Lama Dawasamdup Kazi: *An English-Tibetan Dictionary*, Calcutta, 1919.

5. C. A. Bell: *English-Tibetan Colloquial Dictionary*, Calcutta, 1920.

6. G. de Roerich in collaboration with Lama Lobzang Mingyur Dorje: *Tibetan-English Dictionary*, Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum, Naggar, Kulu, Punjab, Br. India. Not yet published, leaflet sent on application.

081520

5. *Vocabularies.*

1. Sakaki: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan and Chinese in two parts, Japan.

2. Satish Chandra Vidyabhusana: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan, and English under the title of *Sanskrit Tibetan-English Vocabulary* in *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. IV, 1913. Incomplete.

3. — *Sragdharā-stotra*, Asiatic Society of Bengal, 1908.

4. — *Bilingual Index of Nyāyabindu: Sanskrit and Tibetan Words*, Asiatic Society of Bengal, 1917.

5. E. Obermiller: *Indices Verborum to the Nyāyabindu*, Two Parts, Bibliotheca Buddhica, XXV.

6. — *The Doctrine of Prajñāpāramitā*, Reprint from *Acta Orientalia*, Vol. XI, 1932.

7. Friedrich Weller: *Index to the Tibetan Translation of Kāśyapaparivarta*, Harvard, 1933.

8. Vidhushiekhara Bhattacharya: *Nyāyapraveśa*, Part II (Tibetan Text), Gaekwad Oriental Series, 1927.

In books, Nos. 3-6, and 8 Word Indexes, Sanskrit-Tibetan and Tibetan-Sanskrit, are given.